M-559

M-559

N. S. D. MON SERRATE

Summa Philosophiæ, quatenus Logicam, Methaphisicam, ac Phisicam, prout communiter traduntur, comprehendit.

Prologuium.

Excultam tot ingeniorum sudoribus, ac quotidianis exercitationibus philosophiam tractaturus, vix quidquam erit magni momenti, quod e propria penu reponere possim; vellem, ex ore multorum, immensam divitem dapes invehere sordidas; sociare luci tenebras, vividumque colorem referendi admodum vultus fœdis decurpare liturris. Sic etiam hæc officina nobilissima virtutis, ac veritatis indagatrix divitiis affluit et intimis admirandæ naturæ recessibus, minima, atque incredibili subtilitate, et arte exutis; ut tantum illos suos thesauros, nostris inventis locupletare sinat, qui in numero eorum sunt, quos jam admirationem, atque utilitatem cæterorum, non sine magno consilio secula signant.

Nec propterea quempiam a suis arcet amplexibus,

quę singulorum profectus exoptatur, ac modicis etiam muneribus, magnopere delectatur. Verum eos severa repellit, qui ultra vires, audentes, se posse putant arcana philosophię, nemine duce, reserare: et cum magna polliceantur, extremò inania quędam, non sine prudentium stomacho, in solem proferunt. Nec minus ē illis exosa, qui cum ingenio possitant, quo varie possent, in ea explanare sapientiam, sic frivolis, et quę ac variis detinentur, ut in his etiam verę philosophię effigiem invenienda, visus unius, et quidem excusatè satis, nisi magna adhibita diligentia, non queat credere. Et quid debuerant superflua cuncta rescindere, ea, de dicta opera, illustrexerunt; subtili quidem calamo, sed infelici labore.

Hinc universam compertus philosophiam quibusdam questionibus refertam, quę sine temporis dispendio; animum detinere non possunt: atque ideo eas omnino prętermittere, vel leviter attingere, si quid ē in eis utilitatis, oporteret. Nam ut serere monet Seneca Epist. 45: etiam

„ si multum superesset ętatis, parcè ea dispensandum erat, ut sufficeret ne-
„ cessariis: num quę dementia ē, supervacua discere in tanta temporis egestate?
„ Securi ē, inquit idem, Epist. 90. et ex commodo migrantis minuta conquirere.

Quo circa maximè dolendum ē, quod innumeri horum temporum AA. earum rerum ultimos etiam apices satis contentiosè prosequantur, quę vero a limine salutari debuerant. Immo non pauci sunt, qui importunis illis, ut adnotavit Cano, Lib. 9.° de locis cap. 7.° longa de his oratione disserunt: quo magis in rebus difficillimis, alioquin non necessariis, augeant discipulorum laborem. Nam quid, ut dicam exemplo, prodesse poterit fusissima de entibus rationis disputatio; quę cum impossibilia, ac proinde nihil sint, vanissimis imaginibus intellectum implebunt, si tamen fieri potest, ut animo informentur? vel cur ferendum erit, quod ea logicę adscribantur, eo tantum fine, ut plenius eius obiecti

dignoscatur, quam rationis exseratè cognitione pullulans in rebus ee putant.

Nec ista dixerim, quia iudicem, me alliorum errores posse corrigere; sed quia vellem, viros alias ingeniosissimos, ac solertissimos melius nobis in arduo scientiarum itinere consuluisse: qui absque dubio, planum iter tot laboribus ac vigilijs reddidissent, si utilibus tantùm adhibuissent studijs. Scio plures accedere nobiscum sentire; et de ceteris meritò quisque dubitabit: adeo clara sunt quæ dicimus.

Necque ideo unum e mille reperies, qui ab illis, quas improbat, rebus abstineat. quid? loo ipse, propria renuente opinione, vi iam obtinere potius, ut a multitudine in minimo etiam discederent. Adeo verum est, teste eodem Seneca, Ep. 123a. quod vivimus ad exempla; quod consuetudine abducimur: nam quæ si pauci facerent, nollemus imitari; cum plures facere coeperunt, quasi honestius sit, quia frequentius, sequimur: et recti apud nos locum tenet error, ubi publicus factus est.

Verum ne putetis me talia dicentem, novam Philosophiam promittere; aut communes opiniones, nisi ratione contrarium vocante, illico respuere. Nanque illos nunquam homines probare potui, qui novitatis amore, vetera quæque damnant. At veritati utique sacratissimæ, sive veterum sive recentiorum, multorumve, aut paucorum scriptis reperiatur, cultum submissus refero. Quod si, ut sæpe evenit, necdum eam compertam habere contingat, quod vero similius apparet, hoc mordicus teneo. Et qui nulli hominum honorem debitum subtraho, nulli item me mancipavi; uni profecto veritati, ipsius ve autori animum sine cunctatione submittens.

Itaque cum propriæ meæ imbecillitatis oblitus, haudquanquam

maiora viribus audebo. sed ea procedam ratione (quod per pretio observaturum curabo) ut id tantum profiteam quod dignius veritate iudicavero. quod si forsam quidquam novum, vel nunquam ante ab allio visum, nobis, ut spero, bonorum omnium largitor Deus, donare voluerit, nec illud vobis denegabo. Sed nullas questiones, tametsi parum necessarias, aut utiles, in invitus pertractabo; ne eorum, qui illas magni faciunt, indignationem subeam: utque, iuxta Senecæ monitum, nihil ei esse magni, proprio experimento comprobetis; ergo iam ad ipsam philosophiam accedentes, non aliter melius eam commendatam habebitis, quam si donum Dei datam hominibus credatis: ipsius quippe est utramque animæ rationalis potentiam, intellectum, nempe, et voluntatem perficere; illum, ut verum a falso discernat; hanc vero, ut id tantum quod iustum est, exsequatur. est namque philosophia rerum omnium cognitio per causas.

Hinc quam sit magno pretio habenda, illico cernitur. quippe quid est venustius, ac naturæ rationali consentaneum, quam abdita naturæ perscrutari, et mirabilia eius opera mente conspicere. sed hæc rerum inspectio, si nuda sit, nec ad suum principium, Deum nempe, tanquam ad unicum finem referatur, vana prorsus, ac despicabilis erit. quod circa, nihil adeo dedecet verum Christi discipulum ac solidæ amatorem sapientiæ, quam suas ad allium præter hunc finem, lucubrationes dirigere. cuncta ergo esse ad amorem Dei apprediendaesse, et complenda.

Et sicut quondam filij Israel de Ægipto exeuntes, Deo iubente, infidelium divitias asportaverunt, quas nomini suo consecrarent; sic nos ad celestia vocati, non minus oratum ipsi obsequium exhibebimus, cum secularem sapientiam Divinæ faciamus servire. Quippe thesaurum inquit noster Sanctus Petrus

Damiani Apuc. 32. cap 3°. tollit Ægiptijs, unde Deo tabernaculum construat, qui Poetas, et Philosophos legit, quibus ad penetranda mistica cælestis eloquij subtilius convalescat.

Hoc itaque nostris laboribus fine proposito, iam Philosophiæ fores ingredimur. quæ universè accepta quatuor præcipuas partes continet, in quas immediate dividitur. scilicet Logica, Metaphisica, Phisica, et Ethica. Logica quidem dirigit operationes intus, ne errent in cognitione veri, et ut id facilius assequatur. Metaphisica universaliora, subtilioraque meditatur. Phisica rerum naturalium causas ostendit. Ac denique Ethica moralium virtutum naturam contemplatur; ut earum cognitione hominum voluntatem ad virtutis amorem adducat.

Hanc autem fere omnes Philosophi Christiani Theologis tractandam relinquunt, tribus prioribus contenti; ea, ut opinor, ducti ratione, quod istæ solis naturæ viribus, perfectè ac planè capi possunt: Ethica verò sine sacris litteris imperfecta admodum est et diminuta. Neque enim satis sit ad vitam hominis rectè naturalibus instituendam, nisi divinæ regulæ ac præcepta accesserint, eamque eleuent atque ad altiora exigant, insufficiens prorsus est ad viam illam struendam, per quam nos ad Deum perpetuò possidendum ire oportet. Unde merito eam sibi Theologia vendicat, cuius est illam ordinare, ac perficere.

Igitur de tribus tantum prioribus acturus, philosophiam tripartitam cum fere omnibus exhibebo; ordinem etiam sequens, quem in illis tradendis, usus et ratio probavere. itaque primo loco logicam, quæ ad alias scientias acquirendas non modicum iuvabat, immo ad id est unice adinventa; deinde metaphisicam; postremò phisicam tractabo: quibus pe-

aliarum de ente spiritualibus, sive de rebus a materia separatis tractatum scribemus..............................

== tractatus 1us de philosophia rationali sive logica ==

Tractatus 1us de Philosophia Rationali, sive Logica.

Cum universa Logica nihil aliud sit quam artificiosa quaedam via, qua intellectus dirigitur, ut verum scilicet sine deceptione, prompte, atque expedite detegat, inspiciatque; necessarium plane erit scire, antequam illam exordiamur, Quid intellectus, quidque eius sint operationes; ut habita subiecti scientiae notitia, qua nos ad illud via ducat, plenius innotescat ==

Art. Brevis intus et eius operationum notitia ad dicenda praemittitur.-

Brevis intus, et eius operationũ notitia addicenda permittitur

Plenior huius potentiæ cognitio ad tractatũ de anima, sive realem metaphisicam spectat. in præsenti autem quædam eius generalis notitia sufficiet. itaque potentia quæ: o. sive ratio communis ē ad intellectũ, ē virtus, seu capacitas ad alliquid producendum; cuius actuale producere ipsius actus operatio-ne dicitur.

Intellectus vero ē vis animæ qua quidquid percipi potest, cognoscere, et intelligere valemus. unde cognoscere actu, illius ē operatio; quæ appellatur intellectio, et cognitio. insuper nomen sæpe intentionis actus hi intellectus sortiuntur; quia, nimirum, medijs ipsis, in res cognitas aliquatenus tendit. et sũt in triplici differentia; nempe vel apprehensio, iuditium, aut discursus.

Apprehensio ē actus intellectus res cognoscens, nihil de illis affirmando, aut negando: ut cognitio attingens Deum, n affirmando quod sit iustus, nec negando quod sit corporeus. Apprehensio allia ē simplex sive incomplexa, quæ unam tantum rem exprimit: et allia complexa, nempe illa, quæ duas res simul cognoscit absque affirmatione tamen, aut negatione. iuditium ē actus intellectus alliquid de re alliqua affirmans, aut negans; ut dum dicimus, Deus ē sapiens, Deus n ē creatura.

Discursus denique est actus intellectus inferens unum ex alio, ut hoc exemplo: Deus est summe bonus: ergo est summe amabilis. Vel: omnis virtus est amplectenda; sed temperantia est virtus: ergo temperantia est amplectenda.

His ita positis, cum, ut superius dicebam, finis praecipuus Logicae sit intellectum dirigere, atque per certas regulas in propositum sibi scopum deducere: iuxta ipsius operationum divisionem, dividam etiam Logicam: id est quidquid ad eorum directionem pertinet, tribus libris comprehendam. Primus erit de terminis, qui rerum ideas, et imagines exhibent: Quartus de propositione, sive enuntiatione, in qua quid rei conveniat, quid ve repugnet, ostenditur. Denique tertius erit de argumentatione, sive de syllogismo, per quem quid ex uno quoque cognito inferatur percipimus. Et quidem sicut mens communiter recto quo intelligendi ordine procedens ab aprehensione rerum ad iuditium transijt, et a iuditio ad discursum, in quo tandem sistit plena obiectorum cognitio; ita Logica a terminis ad propositionem, et ab hac ad syllogismum progrediatur oportet ==

== Pars 1ª Logicae ea quae ad directionem intellectus pertinent comprehendens ==

Pars 1ª Logicae ea, quae ad directionem intellectus pertinent, comprehendens.

Liber 1.us de his que dirigunt 1.am mentis operationem = Caput 1.um de termino in communi et de eius speciebus.

§. 1

Id sane, cui propria ratio ter[mini] logici competit, ē signum quoddam externum, seu vox alliqua, qua rem interius mente conceptam exterius prodimus. sed iam Dialecticorum usus obtinuit, ut etiam scriptura, et actus intellectus termini appellentur. terminus ergo in communi sub his, aut allijs similibus vocibus a fere omnibus definitur: id ex quo componitur propositio tanquam ex subiecto, aut predicato. idest, quod ante verbum vel post verbum in oratione log[ic]a ponitur. quid sit oratio log[ic]a suo loco dicemus.

8

Hanc termini definitionem communiter

vocant apriori, quia minimum quid primo a tro cognoscatur ostendit. illam vero quam posteriori Aristoteles tradit; nempe terminus est id in quod resolvitur propositio tanquam in subiectum, et predicatum, dicunt esse a posteriori; quia prius est quod propositio componatur ex terminis, quam quod in ipsos resolvatur.

Iste mihi et alliae similes his definiones semper placuerunt: siquidem vere tro conveniunt. ast, ut verum fatear, nescio, cur prima adeo debeat dici apriori, ut allia designari non possit. licet enim illa quid sit terminus explicet quatenus gerit munus predicati, aut subiecti, non tamen quid sit terminus explicat, quatenus rem aprehensam absque afirmatione aut negatione manifestat. Et quis negare poterit, hunc esse propriissimum tri conceptum, et quocumque allio priorem?

Unde hanc tri accipito definionem apriori est signum rei simpliciter (idest sine afirmatione, aut negatione) aprehense. hanc esse genuinam tri ideam evidentius constabit, cum specierum eius definitiones ex omnium sententia adducam.

Hic tamen obijci potest, quod hec definitio supponit terminum extra propositionem habere rationem termini; quod quidem plurimi negant. Respondeo quod nec ego possum quod mihi obicitur negare. attamen non video qualiter quomodo negant, tro rationem tri extra compositionem, ac proinde illum a principali logice consideratione excludunt; postea que simplices tri sunt, inter res per se a logica inspectas recensent.

Set quia predictam definitionem tro adcripsi, cogor non tantum dicere, terminum extra propositionem esse terminum, verum etiam nullum ad illam per se ordinem dicere: quod mihi certissimum est. Si enim rerum ideas absque afirmatione, aut negatione concipere possum, cur non etiam

sic conceptas per tales aliosque per scriptos esse primere potero. cum per se pretium sit illos esse adinventos a logica, ut ipsorum ope omnis deceptio vitetur in significandis rerum ideis. Cum autem ab ea ad componendas propositiones assumuntur novam predicati aut subiecti denominationem subinduunt, ipsorum nature accidentalem

Hine constat, ut superius dicebam, vere terminum extra propositionem habere rationem termini: namque terminus rerum ideas logico artificio partas representat. At vero nomen termini ipsi proprie convenire non potest, nisi dum componit vel est ad componendum ordinatus: namque solum habet terminare, sub ratione subiecti et predicati. Verum nominis ethymologia non est magnopere curanda ad rerum essentias dignoscendas; cum plerumque ab aliquo accidenti sumatur.

Constat etiam ex dictis nihil esse terminum logicum, quod aliquid non significet; quippe non ut pura vox, sonusve, sed ut alicuius signum ad logicam spectandet. quid sit de verbo dicendum videbimus postea. =titulo §2 terminus multipliciter dividitur==

§2
Terminus multipliciter dividitur

Secundum quod termini rebus diversis correspondent, diversa nomina sortiuntur: Unde cum plurime sint rerum significandarum differentie, hinc orta est terminorum significantium multitudo. Sed precipuas tantum referam species. Itaque terminus dividitur videlicet in mentalem, vocalem, et scriptum.

mentalis est conceptus mentis rem simpliciter aprehensam repraesentans.

Vocalis est vox ad placitum significativa internum mentis simpliciter aprehendentis conceptum repraesentans. Scriptus vero est signum vocis vel conceptus alicuius significantis repraesentativum. Exemplo res fiet perspicua. Actus simplex, quo intellectus concipit hominem, dicitur terminus mentalis hominis repraesentativus; et vox homo, qua hunc, quem de illo efformavit conceptum, allijs manifestat dicitur terminus vocalis; ac tandem haec eadem vox si litteris mandetur, erit terminus scriptus.

Hunc autem qui ex exemplo uides, in re significanda fere semper ordinem servant. hoc est; terminus scriptus repraesentat vocalem immediate, mediate mentalem, ac postremo rem conceptam; tametsi non semel rem et conceptum tantum repraesentet. vocalis conceptum et rem conceptam significat: sed mentalis rem tantum conceptam repraesentat. Scio aliter terminos istos definiri; sed certus sum in adductis definitionibus melius eorum ipsorum explicentur.

Terminus mentalis dividitur 1°. in intuitivum, et abstractivum. terminus intuitivus est notitia rei praesentis, ut notitia huius ciminatij: terminus abstractivus est notitia rei absentis, ut notitia parentis defuncti. Rursus dividitur in ultimatum, qui rem significatam repraesentat; et in non ultimatum, qui vel alium terminum, vel seipsum significat. Postremo terminus mentalis alius est directus, qui rem immediate cognoscit: et alius reflexus, qui rem mediate, conceptum vero immediate significat, ut dicens cognosco me hominem cognovisse.

Secundo dividitur terminus in cathegorematicum, seu significativum; et syncathegorematicum, seu consignificativum.

Primus est qui se solo alliquid significat, ut Deus, homo, Cælum; Secundus est qui se solo nihil perfecte significat, nisi alteri adjungatur, ut omnis, nullus.

Tertio dividitur terminus in positivum, privativum, et negativum. Positivus est, qui alliquid positive significat, ut Deus, homo. Privativus est, qui rem significat, quæ tametsi in subiecto non sit, ipsi tamen non repugnat ut cecitas, quæ quidem privationem visus significat in subiecto capace illius: terminus negativus est, qui rem cum negatione significat, ut non homo.

Quarto dividitur in concretum, et abstractum. Ille est qui rem compositam, aut quasi compositam significat, ut album: hic vero, qui significat formam aut quasi formam veluti a subiecto separatam; ut albedo = 5º dividitur terminus in incomplexum, et complexum. Primus est cuius partes separatæ nihil significant, ut homo. Secundus vero est, cuius partes separatæ idem significant, ac coniunctæ; ut homo fuit. Et tamen notandum, quod termini eandem rem significantes etiam coniuncti non erunt termini complexi, ut tullius Cicero.

Sexto dividitur in finitum, et in infinitum. Primus est, qui rem determinatam significat, ut homo: infinitus est, qui ratione particulæ negativæ, omnia præter unum in ipso expressum significat, ut non leo = 7º dividitur terminus in absolutum, et conotativum. Absolutus est qui rem ad modum per se stantis significat, ut homo, equus. Connotativus, qui idem est ac adiectivus, est qui rem significat ad modum alteri adiacentis; ut aureus, plumbeus.

Octavo dividitur terminus in terminum primæ intentionis, et secundæ intentionis. Primus rem significat secundum quod habet a parte rei, ut terra. Secundus rem significat

secundum q habetabintu, vt species, subiectum = 3°. dividitur terminus in univocum, equivocum, analogum, et denominativum. Univocus est qui significat alliquam rationem in pluribus simpliciter eandem, vt homo.

Equivocus est, qui sub eodem nomine res omnino diversas significat; vt canis, quatenus canem terrestrem significat, et sydus etiam canem dictum. Analogus est qui significat rationem in pluribus simpliciter diversam, aliquatenus tamen similem, vt pes dictus de pede hominis et pede columnae = Denominativus est, qui terminus significat tribuere alteri suam denominationem; sic sapientia sapientem denominat: hinc est quod terminus denominativus: rem enim ab allia denominatam significat.

Denique dividitur terminus in universalem, et singularem: ille est, qui significat rem pluribus communem, vt Animal.. hic qui unitantum significat, vt Petrus. iste vero terminus cum unum tantum significet, tamen confuse, dicitur particularis, vt alliquis homo. Sed de his iterum sequenti de allijs terminorum speciebus forte alibi.

Has, aut allijs idem significantibus vocibus, Species terminorum afferentibus definiuntur, ex quibus evidentissime colliges, quam inconsequenter sic eas definiant, quia earum sunt termini communes nisi per ordinem ad propositionem definiunt. Si nanque specierum terminorum tantum sine ordine ad propositionem a logica considerantur, vt palam fit ex earum definitionibus, cur non etiam o. sunt termini communi.

Sicut ergo in oratione quocunque peculiari prius est rem simplicem, cuius vices gerit, repraesentare, quam cum allia sub ratione subiecti, aut praedicati propositionem componere: sic termino communi prius erit conceptus significandi rem, cuius est signum,

quam componendi propositione.

§. 3. ... ec, mei despro, est satis perspicua: et quod mihi gravissimum est expresse asserta a D. Th. audite ipsum sic 1°. per Periermeniarum lectione 1ª loquentem: si quis quaerat, cum in libro praedicamentorum de simplicibus dictum sit, quae sit necessitas, ut iterum rursum de nomine, et verbo determinaretur: ad hoc dicendum quod simplicium dictionum triplex potest esse consideratio.

Una quidem secundum quod absolute significant simplicia intellecta: et sic earum consideratio pertinet ad librum praedicamentorum. Alio modo secundum rationem, prout sunt partes enuntiationis; et sic determinatur de eis in hoc libro: et ideo traduntur sub ratione nominis et verbi, de quorum ratione est quod significent aliquid cum tempore, vel sine tempore, et alia huiusmodi, quae pertinent ad rationem dictionum, quibus constituitur ordo syllogisticus secundum quod constituunt enuntiationem. 3°. considerantur secundum quod ex eis constituitur ordo syllogisticus: et sic determinatur de eis sub ratione terminorum in libro priorum. = 13. quae de universalibus certa ac logico necessaria videntur, breviter exhibet =

§. 3. Quae de universalibus certa ac logico necesaria videntur, breviter exhibet.

Cum nihil quod universale non sit scientiae nomen attingat consentaneum sane fuit, eos quibus loco rerum utuntur scientiae, in certas classes distribuere ac statutis generibus claudere. Verum quoniam

intellectu, nulla generali saltem, habita rerum notitia, nequaquam potest artificiose instrui ad eas perfecte aprehendendas; idcirco Aristoteles scholę perhipateticę Princeps, librum edidit Cathegoriarum, siue predicamentorum, non rerum tantum, sed precipuè rerum nium rationes decem ordinibus distinctas continentem.

A d huius autem faciliorem captum, Porphirius, uir, si mores inspicias, ob insignem a fide catholica aposthasiam ab hominum memoria auolendus; sed si philosophiam consideres, plane eruditus: his, inquam, librum predicabilium, siue de quinque uocibus uniuersalibus ad Aristotelis predicamenta premisit. sed quia sine generis cognitione, uix capi possint species; eaque ad uniuersale ꝙ communi spectant, premittere oportebit. At ne ita breuiter sis hic gerenda cum; quippe ipsorum alteor per ... alterius ē loci.

V niuersale itaque, ut nomen ipsum indicat, ē unum respiciens plura. quid quid enim unum cum sit, ad multa quomodo modo comparatur, dicitur uniuersale. attamen illud de quo nunc loquimur, nihil ē aliud quam unum ꝙ cum in pluribus sit multiplicatum, potest de ipsis predicari siue enuntiari. Hinc natura diuina n ē uniuersalis; quippe quamuis sit una, eademq; tribus Diuinis Personis, n tamen ē multiplicata, illis.

H oc autem uniuersale appelatur uniuersale tum essendo, tum predicando: essendo quia reperitur in pluribus: et predicando, quia de singulis sub se contentis potest enuntiari: Sic homo ita ē multiplex, quod uere posit de uno quoque individuo naturę humanę affirmari, ꝙ sit homo.

Igitur natura universalis est multiplicata realiter; idest, ita est in singulis individuis, ut natura unius sit realiter distincta a natura alterius: est una in omnibus, unitate quidem logica, virtuali sive similitudinis; quæ in eo consistit, quod nempe plura ita conveniant in alliqua ratione simpliciter in omnibus reperta, ita ut sint similia, et per ordinem ad intellectum humanum sic se habeant ac si una tantum res essent.

Quippe cum intellectus nequeat, inquit S. Th. Opusc. 56. inter similia, ut similia distinguere, acquisita specie id tantum representante, per quod unum singulare convenit cum alliis eiusdem naturæ, ita omnia cognoscit, ita ut de singulis iudicat, et habita unius notitia, de omnibus, tanquam si quid unum essent, habere censeatur. Ita mens medijs speciebus intelligens, id unice cognoscit quod sibi representatur per species, quæ non omnia predicata rei seorsim exprimunt, sed unum, aut allium; tametsi in rebus omnia simul reperiantur.

Hinc plura cognita ut unum sunt obiectum conceptus universalis: sed plura cognita quatenus plura, et secundum id in quo discriminantur, sunt obiecta plurium singularium cognitionum. Inde humanitas (verba sunt D. Th. prima parte quæst. 85. art. 1. ad 2.) quæ intelligitur non est nisi in hoc, vel in illo homine, sed quod humanitas apprehendatur sine individualibus conditionibus, quod est ipsum abstrahi, ad quod sequitur intentio universalitatis, accidit humanitati, secundum quod percipitur ab intellectu; in quo est similitudo naturæ speciei, et non individualium principiorum.

Ex quibus deducitur convenientiam multa

suæ similitudine plurium tribuere intellectui fundamentum, ut eorum naturam cognoscat sine conditionibus individuantibus: et ad hanc cognitionem sequitur universalitas formalis, seu denominatio naturæ communis a conceptu universaliter repræsentante proveniens. Hic autem conceptus, quia directe tendit in naturam prima intentio appellatur: et hinc nomina naturam hanc significantia primæ intentionis nomina dicuntur. Natura vero ut per hunc conceptum attacta ē universale metaphisicum: q etiam Vē intentionis possumus appellare.

Verum quoniam intellectus non solum res, sed etiam suos actus cognoscit, hunc primum quē dere e formavit conceptū, per allium, qui recte dicitur reflexivus, potest inspicere. Et hic allius conceptus dicitur 2a. intentio, quam nomina 2æ intentionis repræsentant. Natura vero cognita per hunc allium conceptū ē universale logicū sive secundæ intentionis.

Hinc vides universale metaphisicum duo importare, naturam nempe comunem pluribus, et cognitionem abstrahentem, ad quam sequitur intentio universalitatis: logicum vero dicere ex parte obiecti naturam, et 1a cognitionem; et ex parte intellectus conceptum reflexum. Et hocquidem universale in quinque dividitur species, quæ prædicabilia dicuntur; quia frequentius sūs enuntiationum prædicata. Sunt autem g., species, differentia, proprium, et accidens; quæ divisio optima ē: nullum enim allium modum prædicationis universalis possumus, præter istos assignare.

T. enim ē, q de pluribus differentibus

speciē 3eo q quid (idest, essentialiter) predicatr, tanquam pars ex modo significandi determinabilis. ut Animal. q potest predicari de homine, Leone et allijs speciebus ipsum ad contractiorem modum essendi determinantibus. Species ē que de pluribus diferentibus numero 3eo q quid predicatr, tanquam tota essentia rer. Sic homo ē tota humana Speciei essentia; ac de singulis hominibus essentialiter predicatur.

Species autem ē duplex, subalterna, nempe, et infima. illa ē, que inter hanc, et supremum continetr; Sed ē advertendū, q hec species solum dicitr talis, quatenus subijcitr generi; q si cum specie infima comparetr, iam non erit species, sed g. et cum 3 predicationibus universalium superiora enunciantur de inferioribus, species subalterna ad 1m predicabile merito spectat.

Species infima, que secundum constituit predicabile, dicitr illa, que immediate respicit individua. Individuum autem dicimus, quod ita ē unū 3 se, ut n possit 3 res eiusdem nature dividi. Hec accipis de individuo reali, quale ē Aristoteles; n vero de individuo intencionali sive de ratione communi individui, que vere universalis ē, et de singulis predicabilis.

Diferentia tertium constituens predicabile ē, que predicatur de pluribus, ut pars essentialis ex modo significandi determinativa. et ē duplex generica, nempe, et specifica. illa ē, que predicatur de pluribus diferentibus specie; ut sensitivum de homine, et ceteris Animalib. Hec que de pluribus diferentibus numero predicatr; sic rationale predicatr essentialiter de Petro, et Paulo, atq anim determinat, ut homini, et allijs speciebus contra-

Ex his infertur, speciem ex gº. & diferentia constare, esse q totam esentiam metaphisicam rei: genus vero esse partem communiorem esentiae ac veluti contrahibilem, & determinabilem per diferentiam; quae proinde pars e esentiae magis determinata, ipsaq ab allijs sub eodem gº. contentis distinguens.

Ea autem dicuntur specie distingui, quae ita inter se diferunt, ut ratione huius diferentiae nulatenus ex cognitione unius, in cognitionem alterius deveniatur. Sic diferunt homo, et equus: quamvis enim quid sit homo cognoverim, non ideo possum quid sit equus cognoscere. At vero qui recte noverit hominis unius naturam, omnium etiam hominum naturam compertam habebit. Hinc tres homines solo numero diferunt; quatenus scilicet significari possunt per nomina propria, vel per nomina demonstrativa.

Proprium, in quarta acceptione, & ut quartum constituit predicabile, e. quod predicatur de pluribus non quidem ut quid esentiale, necesario tamen. Sic risibilitas non pertinet ad hominis esentiam: At solum de eo necesario predicatur. Itaque proprium convenit semper omnibus & solis individuis illius naturae, de qua predicatur. Denique accidens e q predicatur de pluribus in quale (videlicet extra esentiam) contingenter; ut esse logicum.

His quinque speciebus universalis decem sunt predicamenta, seu series, sub quibus ordine rerum omnium a supremo ad usque individua, vel e contra, deducta succedunt. Sed prius tradit Philosophus Antepredicamenta, quae ante predicamenta nominavit, quia nominum ad horum notitiam viam parant. Illis ergo continentur definitiones univocorum, equivocorum, analogorum, & denominativorum; de quibus egimus in precedenti...

Ratio autem cur eę definitiones precedere debeant, ē quia inprincipio cuiuslis questionis oportet scire, quid sit nomen, qualiter ue significet, ac quibus pro rebus supponat. insuper, hic traduntur regulę quorum cognitio n ē ipsi necessaria. decem autem sunt subst.ª, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, ubi, quando, situs, et habitus: in quibus oīa sane comprehenduntur, quę de re qualibet quęri possunt.

Itaque subst.ª dicitur id, q per se existit, sive nullo subiecto indiget, ut sit: ut lapide ē, homine. Dividitur autem in 1ª et 2ª. illa ē quę de nullo subiecto predicatur, et quęlibet subst.ª singularis: hęc vero quę de subiecto predicatur, et quęlibet subst.ª universalis.

Hinc quidquid per se non existit accidens appellatur. Inde ens q ē primus rei cuiuslibet conceptus, dividitur in substantiam, et accidens. Et hoc quidem ē q. ad reliqua novem predicamenta: quę merito vocantur accidentia, quę a rei adveniunt in suo esse constitutę et sive adsint, sive absint, semper res manet eadem.

Igitur quantitas ē illud, per q ad interrogationem quanta res sit, respondetur; nempe q sit maior, v. minor, levis, et alia. qualitas ē id, per quod ad interrogationem qualis res sit, respondendum ē, ut q homo sit doctus, pius, etc. Relatio ē respectus, seu ordo unius ad aliud: vel ē id ut cuius cognito uno extremo aliud necessario cognoscitur: sic cognito patre filium necesse ē cognoscas. horum autem predicamentorum species, et proprietates melius in metaphysica tradentur.

Actio ē exercitium, sive influxus causę in effectum, v. terminum. passio ē exercitium sive receptio illius qd rei ab agente excipit. Exemplum uero q habes in sole illuminante aerem, et in aere a sole illumin-

nato. Ubi est presentia rei in loco: ut in agro, in villa, sursum, deorsum.

Quando est respectus rei ad alliquod tempus, ut quando hec res scripta est mense aprili. Situs est dispositio rei in loco: ut dum quaeritur, qualiter positus sit in foro? et respondetur quod vel sedet vel ambulat. Denique habitus est alliquid ex re precipue artifitiali corpori adiecta resultans: ut esse vestitum, armatum et.

Hec sunt decem illa genera, sub quibus res omnes create sive substantiales, sive accidentales continentur. Res inquam create, quia Deus, qui cum nulla allia re univoce convenit, cum nulla item in predicamento locatur. Unde non predicamentalis, sed super predicamentalis substantia verè appelatur.

Sed, ut que de predicamentis dicta sunt, facilius capiatis; liceat hic substantie saltem cathegoriam prescribere: que veluti quoddam sit exemplum, ad cuius instar, cetere possint ordinari. itaque substantia (ut ab ea incipiamus) quod supremum est; et immediate dividitur in corpoream, et in incorpoream: corporea in viventem, et non viventem: vivens in sensitivam, et non sensitivam: sensitiva, sive Animal in hominem, et reliquas eius species: homo in Petrum, et cetera humana individua. hinc vides, predictas substantias sequenti recta linea ordine servare: Substantia, Corpus vivens, Animal, homo, Petrus. vel (ut sit in allijs exemplum) Substantia, Corpus, non vivens, lapis, gemma, adamas, hic adamas. Aut ita; substantia corpus, vivens, Planta, ulmus, hec ulmus.

Sunt insuper allia, que appelantur postpredicamenta; quoniam ad predicamenta consequuntur; ac per se, per frequenter ex eis oriuntur. Hec autem sunt sex: nempe, oppositio, prius, posterius, simul, motus, et modus habendi: de quibus pauca in metaphysica dicemus. nunc dicta ad institutum locum sufficiunt.

§. 4.

Axiomi, quibus generaliter scientiæ utuntur, et Aplicantur.

T[ermini], quos nuper exposui, sunt, qui specialiter assumuntur ad propositiones dialecticas efformandas. sed præter hos, sunt etiam allij omnibus scientijs communes; quorum usus frequentissimus est, et eorum notitia apprime necessaria. Et quidem ipsorum explanationem ad logicam pertinere indubium est: quippe ipsa cum scientiarum scientia sit, et rationum, ac veluti communis omnium fax, omnibus præire debet, in rebus cunctis communibus.

Termini scientifici, qui indisputationibus frequentius usurpantur, sunt qui sequuntur. essentia dicitur natura, seu peculiaris cuiusvis rei constitutivum. sic hominis essentia est animal rationale: hoc autem, per animal aut rationale significatum, prædicatum essentiale hominis dicitur. dicitur prædicatum quia vere enuntiatur de homine; essentiale: quia hominis essentiam constituit.

Accidens est illud, quod rei iam adequate in sua essentia constitutæ de novo advenit: ideoque solum convenit ei contingenter. hinc illud convenit rei essentialiter, quod pertinet ad illius essentiam: illud vero accidentaliter, quod ad essentiam ipsius minime expectat. Alliquid alteri ex conventu, est reversa, sed quocumque modo in eo est.

Quando autem dicimus, quidquam alicui convenire formaliter, sive cum alliquam addimus supra determinatum attributum reduplicationem; designare intendimus, quandam peculiarem perfectionem, ratione cuius tale attributum convenit rei. sic dicimus, hominem formaliter, seu qua rationalis est, habere virtutem discurrendi.

Materialiter, et identice alliquid convenire dicitur, cum designata alliqua perfectione, quae in eodem subiecto commune cum allia distincta compatitur, id intenditur et ostendatur unam nec ratione alterius. sic dicitur, quod milles materialiter est musicus: nemo unum sequitur ex allio.

Virtualiter idem est, ac equivalenter, et cum unum pro allio supponitur; vel cuius vices gerit. et sic pro reo est equivalenter. Adequate et totaliter idem sonat ac secundum omnes partes: et contra inadequate, et partialiter. Explicite alliquid dicitur, cum propriis nominibus explicatur: implicite vero cum quatenus in alterius nominis significato includitur. ut cum dicimus, Euclidem fuisse mathematicum explicite asserimus mathematicam, implicite vero geometriam in illa contentam.

Predicata primaria sunt quae primo in alliqua re concipiuntur et sunt veluti radix ceterorum. Secundaria vero sunt, quae primaria supponunt, et ad ea consequuntur. Simpliciter idem sonat, ac proprie et in toto rigore. Denique secundum quid idem est, ac per quandam similitudinem, sive analogiam. et ut in numeros distinctionum tuos vertos comprehendant, premonuisse sit satis, ut unum adverbium reperiri, quod semel aut iterum in disputationibus non audiatur. quod si tuos logos attente inspicias, plura ex ipsis deduci comperies. == Caput 2 de signo liniculi ==

Caput 2.um de Signo.

§. unicus.

Cum terminus signum quoddam sit, ut supra vidimus, ad pleniorem ipsius notitiam cognitio signi non parum conducit: Atque ideo, præcipua de eo hic inseram. Signum ergo in communi est, quod potentiæ cognoscitivæ aliud a se repræsentat. nam in eo stat signi natura, quod eo cognito, ducat cognoscentem in cognitionem rei per illud significatæ. Sic imago Dei paræ ducit intellectum in cognitionem Virginis Mariæ.

Signum ratione virtutis significativæ dividitur Videlicet in naturale, ad placitum, et ex consuetudine. naturale est, quod ex natura sua aliquid repræsentat. Ut fumus ignem, et imago Cæsaris Cæsarem: Et si enim ex hominum voluntate sit depicta, tamen semel depicta, non potest Cæsarem non repræsentare.

Signum ad placitum seu arbitrarium est, quod aliquid ex hominum arbitrio repræsentat; ut voces hominum quæ, si vellent homines, ipsa immutata, possent aliam rem significare. Signum denique ex consuetudine est illud, quod rem aliquam significat, quia frequenter ea sequitur ad signi positionem. sic ex adventu canis, Dominum non longe adesse cognoscimus.

Secundo dividitur signum in formale, et instrumentale. illud est quod rem immediate repræsentat. ut conceptus hominis

hoc uero quem mediante sui cognitione representat, ut pictura. A textio ratione rei significatae dividitur signum in diagnosticum, quod rem praesentem, et prognosticum quod rem futuram; et rememorativum quod rem praeteritam significat.

Denique dividitur signum in doctrinale, et non doctrinale. illud est quod ad usum scientiarum est aptum; ut vox homo: hoc vero est quod per se ad illas acquirendas non conducit, ut gemitus. = Nota tamen ne obrectiuncula quadam satis hic obvia implicaveris: quod ad rationem signi sufficit, posse ducere in cognitionem signati, simulque potentia illud intendat. ==

Cap. 3. de virtute significativa terminorum. === § unicus ==

Cap. 3. de virtute significativa terminorum = §. unicus =

Non defuerunt, qui terminos eo quadam cum rebus affinitate, et non ex hominum arbitrio, significare contenderent. ipsorum tamen opinio quia ratione destituta, parum apud posteros sponsoris habuit. Nam quamvis sit verum, plures terminos id naturaliter praestare; sunt etiam alii plures qui ab hominum voluntate omnino in rerum significatione dependent. illi ergo termini res ex natura sua significant, qui sunt mentis conceptus; quia nulla hominum dispositione intercedente, hi esse sunt earum imagines sive ideae.

Termini autem vocales, et scripti non aliter habent res significare, nisi ex hominum arbitrio. neque propterea quamquam nullam habent cum illis similitudinem; vocibus et scripturis in variatis, possunt

diversa significare, de ipsa, alliqua significant, apud diversas nationes. et quamvis quidam sint voces alliquid naturaliter significantes; de communi tamen: hae, de quibus, tex scientifici non esse; de quolibetunque brutis etiam reperiuntur. Ecce sententia Philosophi 1° per Hiern. et S. Thom. 3 com. to Voces autem sive ter vocales que ad scientie unum sunt apte sunt quatuor nempe, nomen, verbum, adverbium, et oratio; de quibus libro 2° cap. 1°=====tex. Caput 4 de proprietatibus terminorum=

Cap. 4 de proprietatibus terminorum.

Id unum restat ad perfectam terminorum cognitionem. Quidem proprietas dicitur illud, quod ad rerum esentiam requisita; ab illaque veluti emanat. Proprietates autem termini sunt sex: nempe, supositio ampliatio, restrictio, alienatio, status, et appellatio.. — §. 1. de supositione, et eius speciebus===.

:§. 1: De supositione, et eius specieb.

Suppositio 3 communem est positio seu acceptio unius pro allio. Unde supositio termini est acceptio seu positio termini pro suo significato. Cumque duplex sit significatum, materiale, scilicet, et formale; duplex etiam erit termini suppositio; allia materialis; formalis allia.

Prima est acceptio termini pro suo significato materiali, quod est ipse terminus: ut cum dicitur homo est vox. secunda est acceptio termini pro suo significato formali: ut cum dicimus, homo est rationalis. Secundo dividitur suppositio in propriam, et impropriam. illa est acceptio termini pro eo quod proprie significat: ut quando vox canis accipitur pro cane vero. Haec est termini acceptio pro eo quod improprie significat, ut cum vox canis accipitur pro Amicum [illegible].

Tertio dividitur suppositio in simplicem, et realem. Simplex est acceptio termini pro suo significato immediato: Realis vero est acceptio termini pro significato tam immediato quam mediato. sic dum homo accipitur pro specie, supponit simpliciter: dum vero etiam accipitur pro individuis, dicitur supponere realiter.

Deinde dividitur suppositio in disiunctivam, distributivam, et collectivam. Disiunctiva est acceptio termini communis pro aliquibus ex suis significatis; distributiva est acceptio termini pro omnibus, et singulis significatis, sive seorsim, sive coniunctim acceptis: est notandum quod distributio potest dupliciter accidere, complete, videlicet, et incomplete.

Tunc distributio est completa quando descendit etiam ad omnia individua, ut cum dicimus, Omne animal est vivens: omnia enim individua specierum animalium viventia sunt. tunc vero distributio est incompleta quando solum descendit ad species: ut cum dicitur omne animal fuit in Arca Noe: nam tunc Animal solum accipitur pro animantium speciebus; quia non omnia individua, sed aliqua ex omnibus speciebus ingressa sunt Arcam. 1.a distributio vocatur pro singulis generum: 2.a pro generibus singulorum.

Suppositio collectiva ē acceptio tri pro suis significatis simul sumptis: ut cum dicimus, Apostoli sunt duodecim; n enim unus apostoli pro uno aut allio, sed pro oibus simul = Denique divisa suppositio in confusam, et determinatam. illa ē acceptio tri pro suo significato indeterminate sumpto, ut navis requiritur ad navigandum; ubi n determinatur an hec sit vel illa. hec autem ē acceptio tri pro re certa, et determinata. ut cum dicimus, unus homo detexit novum orbem, n quemcumq sed Columbum designamus.

Ut has, et allias suppositionum species penitus calleas, scito, q cum tri proprietates nihil allilud sint, quam ipsius diversæ acceptiones, taliter supponit, qualiter vel intra vel extra propositionem accipitur. addi vel extra propositionem; quia suppositio (idem dico de fere oibus tri proprietatibus) vere extra illam tio convenit: tamet si precipue, notiusque tri proprietates in ipsa propositione exerceantur; ut rem meditanti patebit. == § 2 Ceteræ tantum proprietates exponuntur =

§ 2.

Ceteræ tantum proprietates exponuntur.

Ampliatio ē extensio tri amminori ad maiorem significationem: ut cum dicimus mortes possidebunt terram; ubi vox mites accipitur n tantum pro futuris, sed etiam pro preteritis, et presentibus = Restrictio ē coharctatio tri amaiori ad minorem significationem. hec restrictio potest diversimode contingere; nam vel fit per additionem nominis adiectivi, ut homo doctus; ubi ratione adiectivi illa homo supponit pro doctis tantum: vel fit per appositionem relativi, ut ōis, qui ē Romæ

u sit per additionem obliqui; ut vivus Discipuli Nostri.

Alienatio est translatio termini a propria ad impropriam significationem: ut dum Christus dicitur leo, lapis angularis, et alia huiusmodi. – tunc dicitur terminus habere statum, qui est alia termini proprietas; cum eandem differentiam temporis servat, quam verbum ipsi adiunctum designat: ut cum dicimus, homo ambulat; ly homo supponit tantum pro hominibus nunc existentibus.

Denique appellatio est applicatio significati unius termini ad significatum alterius: ut in hac propositione, homo est albus, ly albus applicatur supra hominem. appellatio alia est materialis, et alia formalis.

Materialis est applicatio unius termini ad materiale alterius; est contra formalis. Vg. medicus curat est appellatio formalis; namque hoc ut Medicus facit. Secundo est materialis, Medicus canit, quia hoc non facit ut Medicus, sed ut Musicus.

Unum tamen observare oportet, ut a pluribus facile te expedias; nempe, quod termini appellant seu applicant immediate suum significatum supra terminum, cui immediate afficiuntur. Unde in hac propositione; Plato est magnus Philosophus; ly magnus appellat supra Philosophum: in hac autem, Plato magnus est Philosophus appellat supra Platonem. == Caput 9. de modo sciendi, eiusque speciebus =

Cap. 9. de modo sciendi eius speciebus

Sic communiter modus sciendi definitur: Oratio ignoti manifestativa. sed apprimus definitur ab alliis, per hoc quod sit artificium logicum aptum ad veritatem asequendam. modus sciendi potest sumi tripliciter, videlicet, late, strictissime, et stricte; 1° modo accipitur pro omni eo, quod quovis modo iuvat ad scientiam consequendam. Modus sciendi strictissimus est sola demonstratio: quia sola ipsa proprie generat scientiam.

Modus sciendi stricte sumptus est omne illud, quod nobis rerum claram reddidit notitiam: et in hoc sensu accipitur et definitur a Philosophis in presenti. Sic itaque acceptus est quadruplex; nempe definitio, divisio, argumentatio, et metodus; nunc autem de definitione, et divisione agendum est; quoniam communiter fiunt per aprehensiones: et de alliis duabus in 3° libro erit sermo.

Obicies contra hanc divisionem. propositio manifestat ignotum: ergo est predictis annumeranda. Respondeo: propositionem manifestare ignotum non alliquid notum adducendo, sed rem simpliciter enuntiando: et ideo non est modus sciendi proprie talis: Sed hanc divisionem optimam esse evidenter percipias; nota tria de quavis re ignorari posse; nimirum, quid sit, quotuplex sit, et quas proprietates habeat. 1um scitur per definitionem. 2um per divisionem; 3um per argumentationem: quibus si metodum addas, quae est recta et expedita scibilium dispositio, ut melius ab intelectu percipiantur,

nihil ultra desiderabis ad rei perfecte capiendas.

Igitur definitio, quae est prima species modi sciendi, est oratio explicans essentiam rei: nanque per illam respondetur ad interrogationem quid est. Et dividitur in essentialem, quae rem explicat per sua praedicata essentialia: et descriptivam, seu a posteriori, quae rem sive per proprietates explicat, sive per accidentia.

Definitio essentialis dividitur in metaphisicam, quae rem explicat per praedicata essentialia inter se ratione non distincta: et phisicam, quae rem explicat per partes inter se distinctas realiter. Praeterea est allia definitio quae dicitur causalis, illa scilicet, quae rem explicat per suas causas extrinsecas.

Recte definiens sequentes regulas debet observare. 1.ª definitio sit clarior suo definito, aliter enim illud non explicaret. 2.ª non sit redundans, nec diminuta; hoc est illis praecise tantum constet, quae necessarii sunt ad perfectam rei essentiae cognitionem. 3.ª constet genere et differentia; ex his enim essentia rei resultat. 4.ª toti et soli definito conveniat: id est, speciei et non contento sub illa: et ratio est, quia cum inferiora speciei illam contrahant, ipsius etiam essentiam participant.

5.ª Definitio convertatur cum suo definito; idem enim sunt. 6.ª Definitio constet genere proximo; cum enim sit clarior, tertia ut omne id quod ad rei essentiam pertinet explicet: Cum enim in superioribus non contineatur, nequit per nomina ipsorum explicari. 7.ª Definitum non ingrediatur definitionem, nanque idem per seipsum explicari non potest.

Divisio, quæ secunda species modi sciendi, ē totius ȝ suas p^tes distributio: est autem duplex, actualis, et potentialis. illa ē totius ȝ suas p^tes actuales distributio. Sic homo dividitr ȝ corpus, et animã, ex quibus actu constat. Hæc autem ē totius distributio ȝ suas p^tes potentiales: sicut divisio generis ȝ species: hæ quidem partes potentiales generis dicuntr, quia ipsum actu n componunt.

Deinde, divisio allia ē essentialis, et allia accidentalis. 1.ª ē quæ rem ȝ suas partes essentiales distribuit: 2.ª qua res dividitr ȝ partes accidentales. et ē triplex: subiecti ȝ accidentia; ut homo allius ē albus, allius niger: accidentis ȝ subiecta: ut album allud ē nix, allud calx. Accidentis ȝ accidentia; ut album allud ē dulce, et allud amarum.

Ad bonitatem divisionis, hæc sũ necessario observanda: 1°. membra dividentia æquent divisum; aliter divisio n esset adequata. 2°. divisio saltẽ constet duobus, aut tribus membris: namȝ pauciora dividi nihil potest. 3°. divisum sit maius qualibet parte dividente: ē enim totum. 4°. paucis constet partibus; nã sic melius percipitr.

Quintum, partes divisi inter se, ut cunque, sint, si quidem indistincta separari n possunt. 6°. divisum ȝ partes immediatas dividatr; sic enim rectus cognitionis expostulat ordo. qualiter sit Di, et allijs nræ cognitionis instrumentis utendum, ȝ fine huius opusculi dicemus. = Liber 2.us Logicæ de his quæ spectant ad 2.ª mentis operationẽ. ==

Liber 2.us Logicæ de his quæ spectant ad secundam mentis operationem:::-

Roimus hucusque de illis, quorum ope rerum ideas explicamus: nunc ig de illis quibus, de rebus aprehensis iudicium fertur; nempe de propositionibus, sive de enunciationibus agendum est =

Caput 1.m De nomine, verbo, adverbio, Et oratione ==

Cap. 1. de Nomine, Verbo, adverbio et oratione.

Ab hoc exordium tractatus de enuntiatione sumamus oportet: quippe illa sunt cuius partes; secundo genus ipsius. Nomen ergo sicut Aristotele 1° per Hiermenias definitur: Vox significativa ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata significat, finita, et recta. Vox ponitur loco generis, ratione cuius convenit cum allijs vocibus. additur sine tempore, ut distinguatur a verbo: dicitur insuper cuius nulla pars separata significat, ut ab oratione distinguatur: per hanc finita excluduntur nomina infinita, sicut obliqua per hanc recta.

Sed dices: ex nomina quae significant cum tempore; ut dies, et annus; posteri et antiqui vere significant determinatum tempus. Resp. nomina ista significare quidem tempus, sed non cum tempore. Non enim significant primario, fieri alliquam actionem, quod est proprie significare cum tempore. = Rursus dices: haec vox Respublica talis est, ut eius partes idem significent separatae, ac coniunctae. Resp. vocem istam duas esse, quarum cuilibet definitio nominis convenit.

Verbum sic etiam cum Aristotele 1° per Hiermenias definitur, Vox significativa ad placitum, cum tempore, cuius nulla pars separata significat, et est semper eorumque de altero praedicantur nota. hoc est;

significat alliquam actionem fieri; differentia temporis, ab ipso de-
signata. tempus autem v. e presens, v. preteritum, v. futurum. = Si
etiam voces quedam medie inter nomen, et verbum, que participia di-
cuntur, que etiamsi nomina, aut verba n sint, utrisque tam equivalet,
nanque idem sonat legens ac ille qui legit.

Adverbium e modus quidam, quo verbi afficitur, quoque eius significatio v. auctatur, v. deprimitur: et valde diligit; infructuose studet = Oratio e [illegible] ita dispositis, et alliquem sensum efficiant; et Animal rationale; Deus infinite bonus.

Et e sciendum quod perfecte orationis, que compleant sententiam, Quinque ss species; videlicet, enuntiativa, deprecativa, imperativa, interrogativa, et vocativa... Harum orationum sola enuntiativa e, que quaminvenit verum, v. falsum: quia ipsa sola absolute significat conceptum intellectus in quo e verum v. falsum. Sed quia intellectus v. ratio n solum concipit in se ipso veritatem, sed etiam ad eius officium pertinet secundum suum conceptum, allia dirigere, et ordinare; ideo necesse fuit, quod essent allique allie orationes significantes ordinem rationis, secundum que allia dirigantur.

Dirigitur autem ex ratione unius hominis allius homo ad tria. 1° quidem ad attendendum mente: et ad hoc pertinet vocativa oratio. 2° ad respondendum voce: et ad hoc pertinet interrogativa. 3° ad exequendum opere: et ad hoc pertinet quantum ad inferiores, oratio imperativa quantum ad superiores, oratio deprecativa ad quam reducitur oratio optativa... At de sola enuntiativa e agendum, et allie quatuor

orationis species ss relinquende, quantum pertinet ad praesentem intentionem: quia earum consideratio convenientior est rethoricae, vel poeticae scientiae. Haec ad verbum ss S. Thom. 1° per hierm. lect. 7a quae libenter transcribo ob ipsarum claritatem, et utilitatem.

Ex quatuor enumeratis nihil est, quare sibi rationem dicti non vindicet: nam quodlibet alicuius rei ideam repraesentat; vere quae est signum rei simpliciter aprehensae: At propter de capaso componendi propositionem torcam licet non omnia id equaliter efficere valeant. = Caput 2m de propositione.

Cap. 2um de propositione.

Satis ex his, quae zero ordio praemisimus, constat quid sit iudicium, 2a mentis operatio. Et quidem iudicium tunc de re aliqua fertur, cum post illius aprehensionem, confertur cum alia, ac tandem uni alteri convenire, vel non convenire, pronuntiatur. Itaque propositio qua iudicium de rebus efformatum veluti describimus, est oratio unius de alio enuntians. vel oratio aliquid de re aprehensa affirmans, aut negans.

Propositio dicitur enuntiatio, quoniam quid rei conveniat, quae repugnet, ostendit. Potest autem res dupliciter manifestare; videlicet, intransitive, cum semper ipsi intelligenti eas enuntiat: et transitive, nimirum, cum alijs easdem

manifestat. illud quidem fit per ipsum met actum intellectus: hoc vero mediis vocibus, sive oretenus, sive scriptis. huius autem enuntiationis obiectum est res ipsa, quae propositio obiectiva solent appellari.

Quaelibet propositio tribus necessario constat; subiecto, scilicet, copula, et praedicato. At non est necessarium, quod haec omnia distincte exprimantur: sed sat erit, quod pro implicito alliquod ex illis importetur. Subiectum est illud, de quo praedicatum dicitur et praedicatum: Copula vero est verbo, qua inter se nectuntur praedicatum, et subiectum. seu est expressio identitatis, sive repugnantiae utriusque. Hinc colligas praedicatum esse rem ultimo subiecti: de ipso enim afirmatur, aut negatur quod sit id quod significatur per praedicatum.

In omni propositione quatuor necessario reperiuntur: nempe, materia, forma, quantitas, et qualitas. Et quidem materia propositionis est illud ex quibus constat, quatenus subinduunt rationem subiecti, aut praedicati. est autem triplex vel enim est necessaria, quando scilicet, praedicatum non potest non convenire subiecto: vel contingens, videlicet, cum praedicatum conveniat subiecto contingenter: vel tandem est impossibilis, nempe, cum praedicatum repugnat subiecto.

Forma propositionis dicitur illa dispositio, quam eius extrema beneficio copulae in ipsa propositione acquirunt; vel si mavis dic praedicatum esse propositioni formam: quod probatur a S. Th. 1º. per hiermenias lectione 8ª. = quantitas vero est extensio propositionis ad plura, vel pauciora. Quod nota, seu signis universalitatis, et particularitatis efficitur. Denique qualitas propositionis est illius ne-

ritas, aut falsitas. Veritas propositionis in eo consistit, quod obiecto conformetur: quoties enim ita se habet obiectum, ut per propositionem enunciatur, propositio est vera: si autem aliter se habet obiectum, ac per illam enunciatur, propositio est falsa = hinc tritum illud: ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa. = Caput 3. de

Cap. 3. de speciebus propositionis = §. 1.

Primo dividitur propositio in identicam, disparatam, et indisparatam. identica est in qua idem predicatur de eodem. hoc est in qua obiectum predicati est idem formaliter cum obiecto subiecti; sive per eandem vocem, sive per duas synonimas, idem significantes. ut equus est equus; vel ensis est gladius --- disparata est in qua non conveniens predicatur de non conveniente, ut homo est planta — Non disparata est in qua conveniens predicatur de conveniente: ut homo est Animal.

Hec autem, que ab alijs appelatur formalis, dividitur in directam, et indirectam. 1a est in qua predicatum vel est superius subiecto, vel forma aut quasi forma subiecti; ut Petrus est homo: 2a est in qua inferius predicatur de superiori, vel subiectum de forma; ut Animal est rationale. ~~ut homo est Animal~~

Secundo dividitur propositio in cathegoricam,

Sive simplicem, et hypotheticam, sive compositam. Simplex est, quae unico subiecto, praedicato, et copula constat. hypothetica vero quae constat duabus propositionibus simplicibus, aliqua particula unitis; ut si dicas, Petrus legit, et Ioannes audit.

Propositio hypothetica dividitur in copulativam, disiunctivam, causalem, et conditionalem. Copulativa est, cuius partes uniuntur particula copulativa; ut et, etiam, nec &c.

Disiunctiva, cuius partes uniuntur particula disiunctiva; ut aut, vel. Causalis est, cuius partes uniuntur alliqua particula causali; qualis est, quia, aut allia similis. Denique conditionalis est, cuius extrema copulantur alliqua particula conditionali: ut si dicas, si sol lucet, dies est.

Praeterea dividitur propositio in propositionem de 2.º adiacente in qua verbum continet simul copulam, et praedicatum; ut in hac, homo vivit. et in propositionem de 3.º adiacente; in qua subiectum, copula, et praedicatum seorsim exprimuntur. Rursus ratione materiae dividitur propositio in necessariam, contingentem, et impossibilem. Necessaria est in qua praedicatum necessario convenit subiecto, ut Deus est infinitus. contingens, et impossibilis satis Cap.º praecedenti exponitur.

Deinde dividitur propositio in 1.am, sive essentialem, et 2.am, sive accidentalem. illa est in qua praedicatum pertinet ad essentiam subiecti; ut homo est animal. et hinc praedicatio essentialis. Secunda vero est, cuius praedicatum accidit subiecto in sua essentia constituto: et est duplex propria, scilicet, et communis. 1.a est cuius praedicatum id significat, q.

necessario sequitur ad essentiam subiecti, ut homo est risibilis. 2a est, qua predicatum significat quod potest non convenire subiecto, ut Petrus est albus.

Hec autem predicatio accidentalis communis potest accidere dupliciter: 1o enim accidens predicatur de accidente per accidens, quia ambo accidunt subiecto, ut musicus est logicus: 2o accidens predicatur tantum de subiecto; quia unum eorum accidit alteri, ut Petrus est albus. Sic S. Th. 2o Met. lect. 7a.

Item propositio dividitur, ratione forme, in affirmativam, et negativam. illa est, que asserit predicatum convenire subiecto: hec vero que de subiecto negat predicatum, ut homo non est lapis. Itaque propositio affirmativa dicit predicatum contineri in subiecto, quod negativa negat. Et hinc prima regula, que in Antepredicamentis tradidit Philosophus, nimirum, quidquid affirmatur de predicato, affirmatur etiam de subiecto. quod affirmatur, inquam, in sensu reali; in quo predicatum nullam importat distinctionem a subiecto.

Propter eandem etiam rationem, statuenda est hec altera regula, quidquid negatur de predicato, negatur etiam de subiecto. Atque ideo in vocibus, et conceptibus, ut inquit D. Th. 1o per hierm. lectione 3a., affirmatio dicitur compositio, inquantum convenientiam ex parte rei significat: negatio vero dicitur divisio, in quantum significat rerum separationem. Est tamen notandum, quod propositio non censetur negativa nisi particula sive nota negationis cadat supra copulam.

Ulterius dividitur propositio ratione quantitatis in universalem, particularem, singularem, et indefinitam. Universalis est, cuius subiectum signo universalitatis afficitur, ut omnis homo est rationalis. Particularis est, cuius subiectum afficitur signo particulari, ut quidam homo disputat. Singularis, cuius subiectum est singulare, vel nota singularitatis afficitur. Ut Petrus legit, vel hic homo legit.

Indefinita est, cuius subiectum nullo afficitur signo, ut homo est prudens. = Rursus ratione qualitatis dividitur propositio in veram, et falsam de quibus in fine capitis praecedentis satis diximus. Praeterea propositio alia est absoluta, et altera modalis. 1a est, quae aliquid absolute affirmat, aut negat. 2a est in qua ultra rem exprimitur etiam modus, quo praedicatum convenit vel repugnat subiecto. Ut Paulus bene disputat; impense amat.

Et modi quibus propositiones afficiuntur plurimi sint quatuor praecipui numerantur; videlicet, necesse, contingens, possibile, et impossibile, quibus huiusmodi propositiones frequenter modificantur. = Tandem dividitur propositio in claram obscuram, seu exponibilem, et exponentem; clara est, quae aperte et perspicue suam rem exprimit. exponibilis, quae propter aliquam dictionem sensum reddit obscurum; propterea indiget expositione. Et haec eius explicatio dicitur propositio exponens.

Propositionis exponibilis tres sunt species, exclusiva, exceptiva, et reduplicativa. 1a est quae afficitur aliqua particula exclusiva; ut sunt tantum, solum. Est tamen notandum,

quod dum particula ponitur ex parte subiecti, excludit omnia allia subiecta a participatione predicati; ut in hac, tantum Deus est increatus. Cum autem particula ponitur ex parte predicati, excludit omnia allia predicata, quae illo non conveniunt a proprio subiecto, ut in hac propositione, Ioannes est solum Philosophus.

Propositio exceptiva est illa quae alliquam particulam exceptivam importat; puta, extra, preter, ut in ista. Omnes homines peccatum originale contraxerunt preter Christum, et eius sanctissimam matrem. Tandem, reduplicativa est illa quae alliqua particula reduplicativa afficitur; quales sunt quatenus, ut, et secundum: ut in hac, homo secundum animam est spiritualis. quid circa propositiones modales, et compositas observari debeat, modo dicam: ceterarum autem cognitio ex iis quae diximus satis fiet perspicua. = § 2 Quaedam scitu digna circa propositiones modales et compositas aperiuntur. ===

§. 2.

Quaedam scitu digna circa propositiones modales, et compositas aperiuntur.

Diximus supra quadruplicem esse propositionem hypoteticam, scilicet copulativam, disiunctivam, causalem, et conditionalem, de quibus dubitari potest, in quo earum affirmatio, aut negatio, itemque veritas, aut falsitas consistat. itaque (ut a prima incipiamus) tunc propositio copulativa est affirmans, cum affirmat simul atque utramque

eorum: negans vero cum hanc negat simultatem, sive proposi-
tiones simplices illam componentes afirmativae sint, aut nega-
tivae. Unde haec est afirmativa: nec Petrus est albus, nec Europeus
est niger: quia etsi ambae simplices negativae sint, conveniunt
tamen eas utrasque esse afirmativum.

Tunc vero propositio copulativa afirmans est vera, quando utraque cathegorica est vera: et tunc est falsa, quando vel utraque simplicium vel una earum est falsa. Quando autem utraque simplicium aut alliqua earum est falsa, copulativa negans est vera; si vero ambae simplices sint verae, copulativa negans erit falsa.

Propositio disiunctiva erit affirmans, cum affirmat disiunctionem; negans vero cum illud negat, quidquid sit de afirmatione, aut negatione simplicium. Circa veritatem, et falsitatem propositionis disiunctivae est observandum, quod simplices illam componentes non oportet, esse tantum diversae. Erit vera disiunctiva, si utraque simplex sit vera, sive etiam alliqua: et tunc erit falsa quando utraque componens sit falsa.

Si autem propositiones cathegoricae oponuntur; ad veritatem propositionis disiunctivae est necesarium, quod una earum sit vera, et altera falsa: et ad falsitatem, quod utraque simplicium sit aut vera, aut falsa. Etiam est advertendum, quod dantur alliquae propositiones simplices, nempe, quae fiunt ex nominibus equivocis, quae hipotecis equivalent, et haec habent eandem vim ac disiunctivae, quantum ad veritatem, aut falsitatem, ut si dicatur Canis est albus, satis est ad veritatem,

quod aliquod esse nominatum sit album, ita D. Th. 1.° per herm. lectione 12.ª

Affirmatio aut negatio propositionis causalis, ab affirmatione, aut negatione rationis causalis unice est desumenda: itemque veritas aut falsitas, ab illius existentia, vel non existentia. Unde haec est affirmativa et vera, ideo homo sentit, quia est animal: haec autem negativa et falsa, non quia homo est rationalis, discurrit. Denique propositio conditionalis est affirmativa, aut negativa, ex affirmatione, aut negatione connexionis inter conditionem, et conditionatam. Unde erit tunc talis propositio vera, cum in re adest similis connexio; falsa vero si desit.

Circa propositiones modales dubitari etiam potest, in quo earum affirmatio, et negatio consistat; itemque veritas et falsitas. Atque etiam quando sint universales, aut particulares, pro quo est advertendum, quod in propositione modali, duo reperiuntur nempe propositio illa, quae ponitur loco subiecti, et appellatur dictum; et modus. Hoc supposito dico, quod propositio modalis est affirmativa, cum affirmat modum: negativa vero, cum negat: et hoc sive dictum negetur, sive affirmetur.

Tunc autem propositio modalis est vera, cum dictum ita se habet ut per modum enuntiatur: falsa vero si oppositum accidit. Unde haec est vera propositio, Petrum esse hominem est necesse: haec autem falsa, Petrum esse hominem est contingens; circa ~~id~~ quod hoc est maxime observandum, in qua nempe materia sit efformata propositio. Dico tandem universalitas, aut particularitas propositionis modalis est unice ex

modo desumenda. idest, erit universalis, si modus e universalis, et particularis, si modus e particularis.

Æquatur præfatis modis, duo censentur universales, nempe, necesse, et impossibile: et allij duo, scilicet, possibile, et contingens sunt particulares. Unde commune illud Carmen.

Omne necesum valet: impossibile nullum..........

Posibile quidam: ~~quidam~~ non impossibile non..........

Modi tamen universales particulares redduntur; et particulares universales addita particula non.

~~Caput 4u3. de propositione secunde eorespectivum, sive per comparationem ad allias.~~

Cap: 4u3 de propositione secundæ respectivum, sive per comparationem ad allias.

T tra ss, quæ propositioni sub hac consideratione conveniunt; quæ quia, velut consequuntur ad illius ex absolutum, nisi siquando cum altera comparata ipsa intelliguntur. tres autem proprietates respectivæ propositionis recensentur; nimirum, Oppositio, Æquivalentia, et conversio; nam que tribus his tantum modis potest una propositio alteri comparari. De his ergo tribus nunc ē per ordinem agendum. — = §1us. De oppositione propositionum = = —

x recte eiusdem proprietates respectivæ appellantur;

§. 1..

De oppositione propositionum.

Oppositio propositionum sic definitur; affirmatio, et negatio eiusdem de eodem secundum idem; sive repugnantia inter duas propositiones eodem subiecto et prædicato constantes: hæc autem oppositio ēē potest 1.º secundum quantitatem, nempe, cum una ex propositionibus est universalis, et alia particularis: vel secundum qualitatem, nimirum,

quando una ē vera, et allia falsa: vel deniq̂ secundū quantitatē, et qualitatem simul.

Duo ss ad oppositionē necessaria: 1um q̂ propositiones inter quas versatur habeant idem prædicatū, et subiectum: secundum q̂ tū serveat easdem proprietates in una, ac in allia propositione. Opositio autem propositionū ē quadruplex; scilicet, contradictoria, contraria, subcontraria, et subalterna. 1a ē repugnantia inter duas propositiones, una universalem, et alliam particularem: item, unam afirmativā, et alliam negativam: ut ss iste, Omnis homo ē rationalis - alliquis homo non ē rationalis. Hæc oppositio potest etiā reperiri inter duas particulares.

Contraria ē, quæ versatur inter duas propositionē universales, quarum una sit afirmativa, et allia negativa. Subcontraria reperitur inter duas propositiones particulares unam afirmativam, et alteram negativam. Dicuntur autem subcontrariæ quæ sub contrarijs reperiuntur. tandem opositio subalterna ē quæ datur inter duas propositiones, quarū una est universalis, et allia particularis; sed ambæ vel afirmativæ vel negativæ. At hæc opositio stricta nō ē. Hæc omnia in sequenti figura clarius conspiciuntur..............

Contrariæ.

Omnis homo est Animal.

Nullus homo est animal.

Subalternæ.

Contra Dic torie.

Contra dic toriæ.

Subalternæ.

Aliquis homo est animal.

Aliquis homo non est animal.

Subcontrariæ.

Circa has oppositionū species alliquę ss regulę sunt observandę: Prima propositiones contradictorię nequeunt esse simul verę, nec simul falsę: siquidem impossibile est, idem simul esse, et non esse; esset autem idem simul et non esset, si utraque contradictoriarum esset simul vera, aut simul falsa; quod ex ipsa terminorum inspectione fit perspicuum. Quare secunda pro contradictoriis est, quod negativa id unice neget, quod est necessarium ad falsificandam affirmativam: aliter potius essent contrarię, quia inter ipsas posset dari medium; ac proinde possent esse simul falsę.

Etiam hic notandum est ex doctrina Angelici Doctoris 1° per hierm. lectione 12ª quod sola particularis negativa est directa negatio universalis affirmativę: nam huic non opponitur universalis negativa propter remotionem universalitatis, sed propter remotionem cuiuslibet partis affirmationis = Tertia regula. Contrarię possunt esse simul falsę, nunquam tamen simul verę. Et ratio est, quia si contrarię quę universales sunt essent simul verę; etiam particulares sub illis contentę: et cum sint earum contradictorię, sequeretur duas contradictorias esse simul veras. x essent simul verę; Hoc autem inconveniens non sequitur ex prima parte regulę; quia ex eo quod propositio uni-

uersalis sit falsa non sequitur quod sit falsa particularis sub illa contenta: hoc enim est falsa, nullus homo est albus, quae sub se continet particularem ueram alliquis homo non est albus; sed est notandum quod haec prima pars regulae non loquitur nisi de propositionibus conformatis in materia contingenti: quoniam in alliis materiis una erit necessario uera, et altera falsa.

Quarta Regula. propositiones subcontrariae non possunt esse simul falsae, bene tamen simul uerae. Ratio est quia si essent simul falsae contradictoriae ipsarum essent simul uerae; quae cum uniuersales sint, et inter se oppositae darentur duae contrariae simul uerae. 2a pars regulae etiam intelligenda de propositione cuius materia est contingens.

8 Maxima harum oppositionum in rigore logico est contradictoria; quia propositiones sic oppositae nunquam possunt esse simul uerae, nec simul falsae. Phisica autem maior oppositio est contraria; nam una id totum negat, quod altera affirmat, quod non euenit in contradictoriis. == §. 2. de expositione propositionum aequipolentia ==

§. 2.

De Expositione propositionum aequipolentia..

Aequipolentia, ut uox ipsa indicat, nihil est alliud, quam aequiualentia duarum

propositionum quoad veritatem, et sensum; Equivalentiae autem beneficio, propositiones obscurae clarae redduntur. Ut quidem una propositio fit aequivalens alteri, a sibi opposite, per additionem particulae negativae: ad quod 3 Regulae assignantur, brevitatis gratia hoc versu contentae:

Prae contradic. Post contra. Prae postque Subalter.

Prima dicit, quod una propositio fit aequivalens suae contradictoriae, si ei praeponatur negatio: Unde haec Omnis homo est Animal. aequivalet huic, non alliquis homo non est Animal. 2a Regula dicit, dut quod una propositio contraria reddatur aequivalens suae contrariae, debet negatio postponi signo universalitatis: sic ista propositio Omnis homo est Animal. per additionem particulae negantis aequivalet huic, nullus homo est Animal: nam si dicas omnis homo non est Animal, idem est, ac nullus homo est Animal.

Tertia tandem Regula dicit, quod ut subalternae fiant aequipolentes, particula negans est praeponenda, et postponenda signo. Unde si huic propositioni, alliquis homo est Animal. praeponas, et postponas negationem, dicendo, non alliquis homo non est Animal. exit idem ac dicere, omnis ho-

mo ē Anim. Ratio autem regularię, quia cū negatio destruat q post se inuenit; si preponitur subiecto uniuersali illud redit particulare: si uero postponitur, negat destruit uel, eius afirmationē, fit q propositio negatiua. Propositiones subcontrarię n fiunt ęquivalentes. et ratio ē quia si eum casum preponatur negatio ęquivalet suę contradictorię: si uero postponitur, n resurgit alliqua propositio ęquipollens, sed ipsa mer propositio negatiua: Demique n preponatur, ac postponatur negatio, subcontraria n alteri subcontrarię, sed subalternę erit ęquivalens. = § 3 quę ad propositionum conuersionem atinent Apenduntur. =

§ 3.

Quę ad propositionū conuersionem atinent Apenduntur.

Conuersio propositionum ē transmutatio unius ȝ alliam, per terminorum transpositionem, seruata eadem qualitate. Idest, ȝ conuersione mutatur predicatum ȝ subiectum, et econtra: n tamen uariatur affirmatio, aut negatio; ueritas, aut falsitas. ē autem triplex, simpliciter, per accidens, et per contrapositionē. 1.a ē mutatio predicati ȝ subiectum, seruata quantitate; ut nullus homo ē leo nullus Leo ē homo. Alliquis homo ē Anim., alliquod Anim. ē homo.

Conversio per accidens ē mutatio prædicati in subiectum, variata quantitate: ut si dicas, omnis Homo ē Animal, aliquod Animal ē Homo. tertia denique conversio ē mutatio prædicati in subiectum, mutatis terminis finitis in infinitos, servata eadem quantitate: ut omnis Homo ē Animal. Omne non Animal ē non Homo. pro conversione propositionum sequentes regulæ institutæ.

Prima; universalis negativa, et particularis affirmativa convertuntur simpliciter. 2ª. universalis affirmativa convertitur per accidens; itemque universalis negativa, hoc potest modo converti. tertia particularis negativa convertitur per contrapositionem, ac etiam universalis affirmativa. Cæterum hæc breviter in his duobus versibus continentur.

Simpliciter feci: convertitur eva per acci.

Asto per contra: sic fit conversio tota.

In his carmin. tres sunt observandæ dictiones, nempe, feci, eva, et asto, in quibus hæ 4or vocales inveniuntur, A. E. I. O. A denotat univ. affirmativ.; E univ. negativ.; I partic. affirmat.; O partic. negat. quod his etiam vers. dicitur: Asserit A, negat E; sed universaliter ambo. Asserit I, negat O; sed particulariter ambo.

Id insuper ē observandum; quod in conversione affir.[illegible] debent servare easdem proprietates in una propositione, ac in allia. hoc ē, quod retineant eandem suppositionem, ampliationem et[illegible] conver-tente, quam habuerant in conversa ═ quæ de propositionibus modalibus, allijsque specialiter adnotari

possent, libenter omitto; quoniam plus confusionis, quam utilitatis afferunt. propterea quamquam mens experta quid de illis sit pro re sententia, satis exacte contrectare poterit: Rudi vero menti nec plura sufficient. = Lib. 3 Logicæ =

Lib. 3 Logicæ; de pertinentibus ad tertiam intellectus operationem; sive de argumentatione. - - - - - - - -

Ad tertiam tandem accedimus operationem intellectus; quæ, sicut præcipua est, ita aliquanto operosius potest excoli: nec propterea adeo sermonem producam, ut summæ, sive compendij limites excedam; sed quæ

ad rectum discursum efformandum vel necessaria sunt, vel specialiter conducunt, breviter exponam. — Caput 1um 3um exponitur quid sit argumentatio quidque sint eius species. §. unicus. —

Cap. 1um 3um exponitur quid sit argumentatio; quidque sint eius species.

§. unicus.

Discursui, qui est interior actus mentis, exterius argumentatio correspondet. Haec autem sic definitur: Oratio in qua unum infertur ex alio: ut sol lucet: ergo dies est. Hinc vides, tria in argumentatione necessario concurrere; nempe antecedens, consequens, et consequentiam. Antecedens est id ex quo consequens infertur: Consequentia vero est dependentia consequentis ab antecedenti; licet plerumque cum consequenti confundatur.

Septem distinguuntur argumentationum species; videlicet, Syllogismus, Prosyllogismus, Enthymema, exemplum, inductio, Sorites, et Dilemma. Syllogismus, qui est nobilissima argumentationum species, est oratio in qua ex duabus propositionibus, tertia infertur: ut omne animal est vivens; sed omnis homo est animal: ergo omnis homo est vivens. Ex quo sequitur quod in quolibet syllogismo tres repe-

tiuntur propositiones. quarum due prime vocantur premisse, et simul sumpte sunt veluti Antecedens: Tertia vero consequens, sive consequentia appelatur. Ex duabus autem premissis p.a dicitur maior, et secunda minor.

Tres insuper inveniuntur termini in syllogismo; nempe, maior extremitas, minor extremitas, et medium; Maior extremitas est que ponitur in maiori et cons.e Minor extremitas est, que in minori et cons.e collocatur. Denique medium est id quod in minori, et maiori reperitur. Unde in adducto syllogismo, Animal est medium, vivens maior extremitas, et homo minor.

Prosyllogismus est oratio in qua ex allio syllogismo et entimemate adiuncto allius infertur: ut, omnis qui placet Deo est virtuosus; sed Petrus placet Deo: Ergo Petrus est virtuosus; at omnis virtuosus est felix: Ergo Petrus est felix =

Entimema est oratio in qua ex una propositione sequitur allia. ut, Paulus disputat: Ergo Paulus loquitur.

Exemplum est oratio in qua ex simili simile infertur: ut, Christus pepercit Magdalene penitenti: Ergo et parcet mihi penitenti = Inductio est oratio in qua ex pluribus particularibus sufficienter enumeratis infertur universale: ut hic, et iste, et ille ignis calefaciunt: Ergo et omnes. Arguitur etiam inductione quando ex universali plura particularia colliguntur.

Sorytes est oratio, in qua ex

pluribus propositionibus ita ȝ texere cohordinatas, ut praedicatum antecedentis sit eque subiectum, allia inferatur, cuius praedicatum uniatur cum subiecto primae propositionis ut ȝ hoc exemplo: gracia nos facit charos Deo; q facit nos charos Deo, reddidit nos heredes regni Celorum; q reddidit nos heredes regni Celorum facit nos filios Dei; quod facit nos filios Dei, ē summe amandum: ergo gratia ē summe amanda.

Tandem Dilemma ē oratio, ȝ quae ex duabus propositionibus disiunctivae pro antecedenti positas; allia inferatur utrumque premens respondentem. Ut si quis bene statuat conclusionem: literae humanae n̄ s̄s adiscendae; quia parum aut nihil nos iuvant ad Divinas capiendas: sic imperetur: vel iuvant, vel n̄ iuvant; si iuvant, hoc ipso erunt adiscendae: si n̄ iuvant ipsarum etiam notitiam habere debemus; ut de earum utilitate n̄ voluntarium ferams iudicium.

=— Caput 2ū. Praecipua de syllogismo aperiuntur.. § 1ūs..=—

Cap: 2. Praecipua de syllogismo aperiuntur.. § 1..

De hac argumentationis specie specialiter, ac singilatim agere, cogit nos ipsius nobilitas, et excelentia; siquidem, sic supra allias emmet, ut cum ipsa esse se firmissima sit, robur ceteris praestet.

Vi quae debiles non sint ad illam tandem revocari debent. huius autem rei explicationem ad dicenda praemittere libet, breviter discurrendo per singulas. Itaque enthymema, cum syllogismus sit imperfectus, et efficaciter concludat, non tantum debet ex una praemissa inferre conclusionem; sed ex alia tacite importata, et ob brevitatem velut neglecta.

Prosyllogismus etiam cum ex syllogismo et enthymemate constet, ex ipsis bis patet, debere ad syllogismum revocari. Insuper exemplum ad syllogismum reducitur: nam quoties eo utimur, semper sub intelligitur haec propositio, hoc quod infertur, et illud ex quo infertur sunt similia. Item inductio ad syllogismum revocatur; quippe cum dicimus, hic et ille ignis calefacit: Ergo omnes; haec alia subintelligitur propositio, hi omnes sunt ignes.

Soryites fit syllogismus, si priores illius propositiones redigantur in unam; quibus, si in adlato exemplo, vel hanc formatam adiungas, sed oratio sic se habet, recte infertur: Ergo est summe amanda. Denique dilemma est syllogismus disiunctivus: Unde vel reduci non debet, vel id facile negatio fieri potest: ut videre est in exemplo adducto in fine capitis praecedentis: nunc itaque ad promissa me revoco.

Diximus supra quid sit syllogismus, quibusque partibus constet. Sed ad pleniorem ipsius cognitionem, id ipsum paulo accuratius inspicere liceat.

Igitur syllogismus, et quodlibet aliud artefactum, duobus constat materia, videlicet et forma. Circa quae notandum, quod materia artefacti ea esse ex quibus componitur. forma vero dicitur illa dispositio, qua partes artefacti ordinantur, ac disponuntur.

Sed et materia est duplex remota, scilicet et proxima. Remota est id ex quo materia proxima componitur. proxima vero est id ex quo immediate componitur artefactum. Unde in syllogismo materia proxima sunt tres eius propositiones; et remota tres termini ex quibus istae fiunt. forma insuper est earundem propositionum ac terminorum apta, et recta dispositio. Haec autem dispositio in eo consistit, quod duo extrema identificentur in praemissis cum medio, et legitime inferatur identificentur in conclusione.

Sed terminorum dispositio consistit in combinatione medii cum extremis, in ordine ad subiectionem, et praedicationem: et appellatur figura. At propositionum dispositio praecipue attendita penes ipsarum qualitatem ac quantitatem dicitur modus. quid, quotque sint et syllogismorum figurae, ac modi syllogistici iam dicto. — De figuris, ac modis syllogismorum.

De figuris ac modis syllogismorum.

Ex diversis terminorum dispositionibus, ac medii combinationibus cum extremis, diversae resultant figurae syllogisticae.

Unde cum medium tripliciter tantu possit combinari cu extremis, 3 tantum sunt possibiles syllogismorum figuræ. Prima, in qua medium sit subiectum in maiori et prædicatum in minori. 2.a in qua medium sit prædicatum in utraque præmissa. et 3.a in qua medium sit in utraque subiectum. fuerunt qui quartam addiderunt figuram; nempe in qua medium prædicatur in maiori, et subjicitur in minori. Verum ea prorsus inutilis; tantumque materialiter differt a prima; quæ utiles sunt hoc versu comprehenduntur.

Sub, præ prima: sed altera. bis præ: tertia bis sub.

Modus syllogisticus, ut supra diximus, est recta præmissarum dispositio secundum quantitatem, et qualitatem. hoc est secundum universalitatem, et particularitatem; affirmationem, et negationem. Nouendecim communiter modi syllogistici assignantur: quia et si plures allij resultent ex diversis propositionum combinationibus, ut inutiles ad conclusionem inferendam rejiciuntur. qui a Logicis probantur, his carminibus continentur..

1.a figura= Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis Fapesmo, Frisesomorum.

2.a fig. Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

3.a fig. Darapti, Felapton, disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Ex his novendecim modis, novem primi pertinent ad 1am figuram. Quatuor seq. ad 2am: et sex ultimi ad 3am. Quatuor primi 1ae figurae sunt omnium perfectissimi; et semper concludunt directe. Allij quinque semper indirecte concludunt. Modi autem 2ae et 3ae figurae semper concludunt directe: licet non semel indirecte concludant. Directe concludere est, quod maior extremitas praedicetur in conclusione de minori. et contra concludere indirecte.

In his etiam modis ubique solum quatuor vocales reperiuntur, A, E, I, & O, quae quantitatem, et qualitatem propositionum designant. Sed in unaquaque dictionum tres tantum primae sunt observandae: reliquae vero, ubi inveniuntur, ad carminis integritatem sunt additae. Haec facilius percipiantur, quatuor sequentes subijcio syllogismos, unumquemque ex 1a dictione unius cuiusque versus efformatum.

Bar= Omne Animal est sensibile= ....=....=

Ba= Sed omnis homo est Animal=.... =....=..=

Ra= Ergo omnis homo est sensibilis=... Directa..=

Cel== Nullum accidens ē substantia........
Lan== Sed omnis quantitas ē accidens.......
Tes== Ergo nulla subst.ª ē quantitas. (indirecta)

Celant. nullus lapis ē sensibilis.......
sa Sed ois homo ē sensibilis.....
re Ergo nullus homo ē lapis. Directa.
Ergo nullus lapis ē homo. Indirecta.

Darapti. Oẽ anim.ˡ ē subst.ª = sed oẽ anim.ˡ ē vivens: Ergo alliquod vivens ē subst.ª Directa
Ergo alliqua subst.ª ē vivens = indirecta.

Caput 3 de printipijs, ac regulis syllogisticis.

§. unicus..

Metaphisica, quę alliarum etiam scientiarum prima printipia complectitur, hoc orum generalissimum statuit: impossibile, idem simul esse, et non esse; quo sane artis syllogisticę principia probantur. Primum ergo huius artis principium his logici verb

verbis exprimunt, dici de omni, et dici de nullo. idest, quidquid dicitur de alliquo subiecto communi distributive accepto, dicitur etiam de omnibus, et singulis ab eo contentis: et quod negatur de subiecto communi distributive sumpto negatur etiam de omni contento sub illo. Sit exemplum: quia de homine distributive accepto affirmatur, quod sit animal, etiam debet affirmari de omnibus individuis naturae humanae contentis sub homine: et quia de illo distributive sumpto negatur, quod sit lapis, est etiam negandum de omnibus et singulis individuis naturae humanae. Quid sit distributive sumi, dicemus infra.

Secundum principium artis syllogisticae est huiusmodi: quaecumque sunt eadem uni tertio, sunt idem inter se: et ea quorum unum identificatur cum tertio, et alterum non, non sunt idem inter se: hoc est dicere, datis tribus, quorum duo seorsim sumpta sint adaequate idem cum tertio, sunt similiter idem inter se. × Congruit huic expositioni D. Th. in 1. distinctione 33. Quaest. 1a. Art. 1. ad 2um sic inquiens: "Si aliqua duo sunt idem secundum id quod sunt idem, in quocumque est unum, et alterum." Ex 1a parte praecedentium horum principiorum fundatur syllogismus, quorum conclusio est affirmativa, et ex 2a syllogismi, quorum conclusio est negativa.

× et si unum est idem adaequate cum 3o. et alterum non, non sunt idem inter se.

Cum itaque ex his principiis Ars syllogistica fundetur, alliquę ex ipsis deducuntur regulę omnino in constructione syllogismorum observandę. Ex illis autem quędam sunt omnibus syllogismis communes; allię vero speciales, pro qualibet figura. Prima Regula est, quod medium perfecte distribuatur in premisis: hoc est, quod accipiatur pro omnibus et singulis in sua significatione contentis. Aliter tamen, et aliter distribuuntur termini, iuxta propositionis qualitatem: nam in universali afirmativa solum subiectum distribuitur, quia signum universale solum subiectum afficit: in universali negativa vero subiectum, et predicatum distribuuntur. in hac enim propositione: Nulla arbor est lapis distribuitur subiectum, quia nulli arborum convenit esse lapidem; distribuitur etiam predicatum, quia nullus est lapis qui allicui arborum conveniat.

In particulari affirmativa nihil distribuitur, quia nec predicatum, nec subiectum sumitur pro omnibus, et singulis suis significatis, ut videre est in hoc exemplo: Alliquis homo est animal; ubi subiectum sumitur pro uno tantum et similiter predicatum. Ex quo infertur hanc, et similes huic propositiones excludi a Regula communi. tandem in particulari negativa distribui debet predicatum; quia vi negationis, nihil sub illo contentum potest affirmari de subiecto.

Secunda Regula: in syllogismo tres tantum sunt termini. Ratio est; quia cum sit oratio inferens identitatem extremorum ex identitate cum tertio necesse est duo saltem extrema identificari in premissis cum medio, ut in conclusione identificentur inter se. Item si unum extremum identificatur in maiori cum medio, et alliud extremum in minori cum allio medio, nequaquam poterit deduci identitas extremorum inter se, que ex ipsorum identitate cum unico medio est necessario inferenda: quod pene ad sensum patet.

Tertia Regula. termini syllogismorum easdem ubique servent proprietates: si enim alliqua ipsarum variatur, syllogismus non concludit; nam termini diversimode accepti diversa significant. = Quarta medium non ingrediatur conclusionem; quippe bis unusquisque terminorum est ponendus: et medium semper debet reperiri in utraque premissa = Quinta nullus terminus distribuatur in conclusione, qui non sit distributus in premissis: aliter ad plura se extenderet conclusio, quam premisse: Atque ideo, plus ex his sequeretur, quam posset inferri. Ex quo deducitur Secreguila, a non distributo ad distributum non valet consequentia.

Sexta: ex duabus particularibus nihil sequitur: nam medium sufficienter distributum

etiam si alliqua premisarum sit negativa; et patet ex hoc syllogismo, alliquis homo est albus; sed alliquis homo non est lapis: ergo alliquis lapis non est albus. Ubi quamvis conclusio situata, hoc non provenit ex vi illativa premisarum, sed ex materia ex qua est facta: quoniam in casu, quo omnes lapides essent, et possunt, albi, idem inferret, et conclusio esset falsa. Et quidem est certum, cum syllogismus particularis concludit directe: certum si indirecte concludat, optime infert consequentia quippe ex his duabus premisis; alliquis homo est albus; alliquis homo non est lapis, recte concluditur, ergo alliquod album non est lapis.

Septima Regula: ex puris negativis nihil sequitur; quia in premisis utrumque extremum distingueretur a medio: at ex distinctione duorum ab allio, non sequitur distinctio eorum inter se: ex quo enim homo, et leo, distinguantur a lapide, inepte pro sbaro distingui inter se = 8.a

Si una premisarum est particularis, conclusio nequit esse universalis: Nam tunc plus assereret, quam posset inferri ex premisis: et patet ex hoc syllogismo: Omnis homo est rationalis; sed alliquis homo est albus; ergo omne rationale est album.

Nona

Si alliqua premisarum est negativa, conclusio etiam exit negativa; quia cum medium non identificetur in premisis cum duobus

ex terminis; nec ista possunt identificari cum conclusione. Unde ortum est illud vulgare proverbium, conclusio sequitur debiliorem partem. id est, si alliqua premissa est particularis, conclusio est particularis: et si alliqua premissa est negativa, conclusio est etiam negativa.

Propterea: tres pro consequentia regulæ assignantur. quarum 1.a est hec, ex vero semper verum: ex falso sequitur falsum: ex falso autem aliquando verum infertur. Duæ 1.æ partes regulæ sunt per se manifestæ: tertiæ vero ratio est; quia duo, quæ inter se non identificantur, possunt asseri identificari cum premissis cum medio cum quo non identificantur. Verum utrum id fiat vi dispositionis syllogisticæ, merito dubitari potest, nec res est tanti momenti ut ea discutienda tempus insumere debeamus.

Secunda regula: quod sequitur [ex seq. sequitur] ex antecedente, non e contra: ~~[illegible]~~. Tertia: quod repugnat conseq. repugnat antecedenti; quod verum etiam est propter rationem precedentis: nempe, quia conseq. continetur in ante: non autem e verso.

Pro modis autem primæ figuræ 1.a regula est, quod in modis directis minor non sit negativa. ratio est quia tunc argueretur a non distributo ad distributum, nempe syllogismus, cuius maior affirmativa non distribueret maius extremum: quod in conclusione ut pote negativa, distribueretur. 2.a: in modis directis, maior non sit particularis: nam tunc medium in neutra premissarum distribueretur.

In 2a figura; una premissarum sit negativa; nempe, et medium, quia ea ē predicatum, distribuatur; alliqua premesa. item maior n̄ sit particularis: nanque medium n̄ distribuitur; maiori distribueretur; conclusione, quæ; hac figura semper ē negativa =
In 3a demque figura, minor debet ēē afirmativa: item, conclusio semper sit particularis. Ratio harum Regularum ex diamdictis petendaē. Hic obiter pro Conclusione capitis ē notandum, quod regulę quia; principijs fundanta, ss ex principijs probandę: Syllogismi vero ex Regulis, et principijs. == Caput 4. De reductione syllogismorum inperfectorum ad perfecta. ===

Cap. 4. De reductione syllogismoru imperfectorum ad perfectos.....

Licet oēs syllogismi 3 tribus figuris, et novemdecim modis rellatis iuxta predictas regulas constructi, legitima habent consequentiam; n adeo; oibus ē perspicua, evenire n poòt, q cont. tēsis premissis, ipsa negetur. Ut itaq in simili casu, bonitas consequentię poòt evidenter ostendi, reductione syllogismi inperfecta ad alliquę ex perfectis utendū est.

Syllogismus autem perfectus ē ille, qui ita clare infert conclusionem, et sola eius inspectione euidenter appareat: imperfectus uero, ē ille cuius conclusio non infertur ea claritate ex premissis.

Igitur,

Ex ibus enumeratis tantū quatuor primi nempe, Barbara, Celarent, Darij, et Ferio sūt perfecti: ceteri vero imperfecti. Unde ita ad illos ualent reduci. Duplex ē syllogismorum reductio, una ostensiua, et allia, et aiunt, per impossibile § 1us.

Explicatur reductio per ostensionem.

§ 1.

Explicatur reductio per ostensionem.

Reductio per ostensionem nihil ē allind quā reuocatio syllogismi imperfecti ad perfectū; ita et eadem sit utriusque conclusio. vel saltim inferatur imperfecto conuersa conclusionis syllogismi imperfecti, ex qua ista sequatur. Hec ergo instituta hec reductio ostensiua, sequentia obseruentur. Primo; quelibet ex nouendecim dictionibus, inquibus Syllogismi designantur, incipit alliqua ex his litteris B.. C.. D.. et F.. = 2o; in modis imperfectis hee allie littere reperiuntur S=P=M= & C=; que omnes quid sit faciendum indicant.

P= Prime denotant, quod modus imperfectus debet re-

duci ad perfectum, qui incipit eadem consonante accipe. Secundo vero quid mutari debeat, ostendunt. Namq; S, significat propositionē designatam per vocalem ante ipsam S immediate positam debere converti simpliciter; P denotat, talem propositionem convertendā eē per accid. M. mutandas eē præmissas, sive quod major fiat minor, & & a. C. denique indicat, modos in quibus invenitur, nempe, Bocardo, et Baroco, solum per impossibile posse reduci. Sed hæc brevius 2 versibus exprimuntur.

S. vult simpliciter verti: P. vero per accid:

M. vult transpon: C per impossibile duci.

Verum id clarius fiet exemplo. Sitque 3 Fapesmo = Omne anim: ē vivens: at nullus lapis ē anim: Ergo alliquod vivens n ē lapis. 3 primis quia littera initialis ē F. reduci debet ad Ferio. Et quia ~~post~~ post primam eius vocalem reperitur P. Maior convertenda ē per accidens; et cum post secundam vocalem sequatur S. minor debet converti simpliciter; Ac tandem quia etiam M; hoc modo invenitur, loco mutandæ sunt præmissæ; quo fit ut Syllogismus factus 3 Fapesmo sit 3 Ferio, hoc modo: Nullum Anim: ē lapis; Sed alliquod vivens ē Animal: Ergo alliquod vivens n ē Lapis. = Q 2 reductio per impossibile exponatur =

§. 2.

Reductio per impossibile exponitur.

Tametsi raro accidat, quod haec reductionis specie indigeat logicus; quippe vero venit usum: ne aliquid quod vobis exigere mei, prodesse posit, intactum relinquam; eius dem artificium, etiam paucis comprehendam. utimur ergo reductione per impossibile, cum quis concessis premissis, negat consequentiam legitime ex illis illatam: siquidem tunc arguens subinfert contradictoriam propositionis negatae, ex qua et una ex premissis concessis, novum conficit syllogismum, ex quo legitime infert contradictoriam alterius premissae concessae. Qua industria fit, ut respondens cogatur concedere duas contradictorias esse simul veras. quod est impossibile: qua de causa nomen per impossibile sortita est haec reductio. quaenam premissa sit ad novum syllogismum assumenda, et ubi locanda, his docemur carminibus.

Prima maiorem adimit, facit e maiori minorem,
Tempta Celantes, a quo pervertitur ordo.
Maiorem servat, variat quod secunda minorem.
Tertia maiorem variat, servat que minorem.

Hoc e: 3 modis 1æ figuræ, contradictoria propositionis negatæ fit maior, et maior primi Syllogismi fit minor. At 3 modo Festantes minor ponitur loco maioris, et contradictoria sublata loco minoris: Sic primus Syllogismus reducitur per impossibile. In modis 2æ figuræ retinetur maior, et contradictoria concedenda fit minor. Denique 3o: Contradictoria fit maior, et minor servatur. 3 quo autem modo ex perfectis novus sit efformandus syllogismus, ipsæ ex quibus constare debet præmissæ indicabunt.

Verum ut hæc reductio planius innotescat, hoc illustratur exemplo: Omnis virtus est amabilis; sed nihil turpe est amabile: ergo nihil turpe est virtus. Si negatur consequentia, sic infero: Ergo alliquid turpe est virtus. qua propositione posita loco minoris; quia præfatus Syllogismus est 3 Camestres modo 2æ figuræ, hunc allium efformo: Omnis virtus est amabilis; sed alliquid turpe est virtus: Ergo alliquid turpe est amabile. Qui Syllogismus facturus 3 darii, 3 quo, ut vides, infertur contradictoria minoris concessæ; quam etiam concedere tenetur respondens: proindeque duas concedit contradictorias simul veras. =. Cap 5 De syllogismorum speciebus =

Cap. 9. de syllogismorum speciebus..

Primo dividitur syllogismus in affirmativum et negativum. 1us est cuius conclusio est afirmativa. 2us cuius conclusio est negativa. Dividitur 2o in universalem, cuius conclusio est universalis; particularem, cuius conclusio est particularis, et expositorium, sive singularem cuius medium est singulare. Tertio dividitur in simplicem, cuius propositiones sunt simplices; et compositum, cuius premissae sunt compositae, vel alliqua saltim. Hic autem dividitur in copulativum, disiunctivum, et conditionalem.

Copulativus est, cuius maior est copulativa, ita tamen ut in ea negetur simplicium simultas; eo fine, ut una asserta in minori altera negetur in conclusione. At ut recte concludatur; si ponenda est minor negativa, duae simplices premissam maiorem componentes, ea debent enuntiare, e quibus unum, aut allind necessario sit. Disiunctivus est cuius maior est disiunctiva; ita ut una pars afirmetur, aut negetur in minori, ut altera afirmetur aut

negetur conclusione, quod semper est observandum. Id in super notabis, quod ut syllogismi huius conclusio necessario sit aliquando falsa, Maior ipsius debet constare ex duabus simplicibus inter se oppositis.

Syllogismus conditionalis est, cuius maior est conditionalis. Huius autem materia constat ex duobus, quorum secundum sequitur ex primo: Unde hoc affirmato in minori, illud necessario debet affirmari in conclusione: et secundo in minori negato, etiam in conclusione negatur secundum. At ut hic syllogismus recte concludat, necessarium erit, quod primum, sive antecedens, aequaliter vel latius pateat, quam secundum, sive consequens.

Quarto dividitur syllogismus in demonstrativum, Probabilem, et Sophisticum. Primus est, cuius premisse sunt evidenter verae: vel oratio generans scientiam. Unde cum scientia sit certa et evidens cognitio per causam; hinc deducitur, quod premisse demonstrationis debent esse certe, verae, evidentes, priores propositiones, vel ex quibus evidenter deducitur, et necessariae. Demonstratio autem alia est a priori, minimum, quae rem per causam demonstrat: vel quae ex cognitione evidenti causae, devenit in cognitionem evidentem effectus: alia vero est a posteriori, nempe, quae causam per effectum demonstrat.

Item, Demonstratio allia dicitur quia, et allia propter quid. Prima est, quae solum probat rem ita esse. 2a est quae etiam quare res ita sit, ostendit. Causae autem, quae ad rem demonstrative probandam possunt assumi, sunt quinque. Videlicet, finalis, exemplaris, efectiva, formalis, et materialis: Prima est id, cuius gratia alliquid fit. 2a idea rerum agendarum. 3a quae reipsa efectum propriam actione producit. 4a id quod rem specialiter constituit, est quod peculiare illius esse. 5a est id ex quo alliquid fit, ut ex argento statua. Ex his quinque causis tres ultimae precipue, ac specialiter demonstrationi deserviunt.

Syllogismus probabilis, qui et topicus, sive opinativus, appellatur, est qui tantum generat opinionem; quoniam vel ex premissis probabilibus, vel ex una certa et allia probabili, infert conclusionem: cum conclusio sequatur debiliorem partem, necessario erit probabilis, si vel utraque, aut una ex premissis est probabilis. Itaque Syllogismus topicus constat ex propositionibus, quibus cum formidine assentimur, quia etsi sint vero similes, non evidenter certum, oppositum non posse contingere. Unde iudicium quod in huius syllogismi de rebus formamus firmum esse non potest.

Ut autem hec duo syllogismorum

Species plenius innotescant; alliqua sr exponenda eorum cognitioni necessaria: nempe, quid sit assensus, quid dissensus, quid insuper, iuditium certum, evidens, et probabile. Primo assensus est actus mentis alliquid affirmans de obiecto, et contra dissensus. Assensus autem est aut verus; nempe, qui conformatur cum obiecto, Aut falsus, nimirum; qui cum obiecto non conformatur. Similiter est de dissensu iudicandum.

Iuditium certum est quo ita firmiter adheret obiecto, et illi absque alliqua dubitatione assentiatur. Haec autem Certitudo est triplex, metaphisica, scilicet, phisica, et moralis. 1a est iuditium firmum quo mens iudicat, ita rem esse, et absolute repugnet Contrarium accidere. 2a est iuditium firmum, quo mens iudicat, rem attenta natura aliter se habere non posse; x iuxta prudentem existimationem. Hac quidem certitudine scimus Romam existere; quia sic hominum consensus testatur.

x 3a. deniq. est iudicium, quo mens iudicat, y aliter se habere non posse [illegible]

Iuditium evidens est Cognitio ita clara, et nullam obiecti perceptionem patiatur intellectus caliginem. Hinc et si omne evidens sit certum, non tamen e contra; ut patet in rebus supernaturalibus. Iuditium probabile est Assensus quo mens iudicat de obiecto cum formidine de opposito. Hinc maior vel minor probabilitas ex maiori vel minori de opposito formidine aestimandae.

Syllogismus sophisticus ē, qui errorem generat in intellectu; unde fallax, apparens vocatur; quo nimirum illudere respondentem intendit Argumentator. Hoc tantū de illo sat cuique ē scire; nā cum supra regulas in formatione recte concludentium syllogismorum, omnino observandas satis exposuerim; qui probè eas calleat, facile quamlibet falaciā vitare, ac dignoscere poterit. Siquidem nullus ē Syllogismus sophisticus, qui cum alliqua, aut alliquibus ex præfatis regulis n̄ pugnet.

Verum quoniam ē evidens, opposita magis ex mutua cognitione patere; libet pauca de falatijs adnotare: cum ut regulæ plenius capiantur; tum etiam, ut facilius ipsæ vitentur. De illis coīe Aristoteles in libris Elenchorum Sophisticorum, et D. Th. opusc. 3. per totū, quos addat, oportet, qui plenā de falatijs notitiam desideraverit.

Syllogismus sophisticus ex apparentibus procedat; ita que apparens vel ratione formæ, vel ratione materiæ; oportet scire, nequid falax in cautè concedatur, quæ sint vitandæ tum in forma, tum in materia. At formæ defectus satis constat ex regulis recte argumentandi. In syllogismo vero falaci seq. tes falatiæ possunt ratione materiæ reperiri. 1.a dicitur falatia Equivocationis, nempe dū sumitur ad argumentandum nomē diversa significans, ut si dicatur,

Vis canis ē latrabilis; sed sidus ē canis: Ergo sidus ē latrabile.
Consequentia n sequitur, quia medium n ē idem in utraq premissa.
v.g. sic: q currit habet pedes; sed flumen currit: ergo flumen habet
pedes: non sequitur, quia cursus in maiori proprie significat, et
in propria in minori. Vel ita: qui surgebat, stat; sedens surgebat:
Ergo sedens stat. Non sequitur, quia sedens in minori significat
tempus preteritum, in consequentia vero presens.

2.a ē Amphibologia; ē q deceptio
proveniens ex eo q una oratio manens eadem, plura significat:
et contingit tripliciter. 1.o cum eadem oratio, manente eadem cons-
tructione, plura principaliter significat; diversa tamen propter
diversam habitudinem: ut in hoc syllogismo: q ē Aristotelis
possidetur ab ipso; sed liber Physicorum ē Aristotelis: Ergo possidetur ab Aristotele
n sequitur, quia in maiori ē habitudo ad possidentem; et in mi-
nori ad causam. Secundo potest oriri ex diversa partium ora-
tionis constructione: ut in hoc syllogismo, quicumque Episcopi
ss sacerdotes; sed hi Asini ss episcopi: Ergo. n tenet, quoniam
in maiori dictio Episcopi ē nominativus, et in minori genitivus.

3.o 3.a oratio unum significat proprie,
et aliud metaphorice: ut in hoc syllogismo, q. littus aratur,
tunc terra scinditur; sed quando indocilis docetur, tunc littus aratur:
Ergo. n sequitur; quia oratio, littus arata significat in maiori terram;

42

siccitatem, et in minori species armatorum. Tertia fallacia est compositionis, et contingit, cum arguitur a sensu composito vero ad sensum divisum falsum. Quarta appellatur divisionis, quod scilicet, arguitur a sensu diviso vero ad sensum compositum falsum. Quinta fallacia est accentus, est deceptio proveniens ex eo, quod alliqua dictio diversimode pronunciata diversa significat; et contingit quadrupliciter.

Primo mutatur accentus acutus in gravem, ut contra quos iustum est pendere, iustum est pati poenam; sed bonos viros iustum est pendere: ergo non sequitur, quia in maiori non servatur idem accentus, qui in minori.
2do mutando quantitatem syllabae: ut si diceres, Omnis populus est hominum collectio; sed alliqua arborem populus: ergo non tenet, quia hic populus corripitur in maiori, et producitur in minori. sic quae arborem quandam significat. 3tio quando syllaba lenitur profertur in maiori id est, sine aspiratione, et aspere in minori, ut hic ara est in templo; sed stabulum porcorum est hara: ergo. 4to quando plures voces conveniunt in unam: ut in hoc syllogismo: tu es quies; sed quies idem est ac requies: ergo tu es requies.

Sexta fallacia appellatur figurae dictionis, est quaedam deceptio proveniens ex eo, quod alliqua

tertio similis alteri videatur habere eundem modum significandi, cum non habeat. Et contingit quadrupliciter. 1.° commutatione unius generis in aliud: ut, quecumque substantia colorata albedine est alba; sed Papa colorata albedine: Ergo Papa est alba: Papa enim quamvis sit nomen viri, assimilatur nominibus feminis. 2.° per transitum unius predicamenti in alliud: ut quidquid fuiti heri, est hodie; sed heri fuisti iratus: Ergo.

Tertio per transitum unius speciei in alliam, intra idem predicamentum: ut, nunc habes digitos, quos olim habebas; sed olim habebas parvos digitos: Ergo = in hoc syllogismo fit transitus a quantitate discreta ad continuam. Quarto per transitum vocis universalis in particularem vel econtra. Praedicatum est Sortes non est Plato; sed Sortes est homo: Ergo. Hec vero fallatiæ pertinent ad voces, sequentes vero ad res.

Septima fallatia est accidentis; et contingit tripliciter. 1.° quando id quod convenit subiecto tribuitur accidenti, vel econtra: ut, iste canis est tuus, sed iste canis est pater: Ergo est Pater tuus. 2.° quando id quod convenit superiori tribuitur inferiori. ut, homo est species; sed Petrus est homo: Ergo. 3.° quando unum ex convertibilibus tribuitur quod in sensu formali est proprium alterius. ut, Animal rationale est definitio; sed homo est Animal rationale: Ergo. Octava fallatia dicitur Secundum quid, et simpliciter; que contingit quando id quod convenit parti tri-

tura tota. Ut, Ethiops est albus secundum dentes: Ergo est albus. 2do quod convenit alicui cum additione, sive reduplicatione, applicatur sine illa.

Nona accidit, secundum ignorantiam Elenchi; et est quod deceptio proveniens ex ignorantia definitionis Elenchis oppositionis. Quatuor autem sunt modi huius falaciae. 1us cum ignoratur haec particula idem, necesaria ad oppositionem: Ut si dicatur, duo sunt duplum ad unum, et non ad tria: Ergo sunt et non sunt duplum. 2us modus accidit quando non fit contradictio secundum idem, quamvis fiat ad idem, ut Ethiops est albus secundum dentes; atamen non est albus secundum corpus: Ergo est albus, et non est albus. tertius modus accidit quando contradictio non fit eodem modo. Ut, Caelum movetur circulariter; et non sursum aut deorsum: Ergo movetur, et non movetur. Quartus modus est, quando fit contradictio in diversis temporibus: Ut Domus est clausa in nocte, et non in die: Ergo est, et non est clausa.

Decima falacia est petitionis principii; et est quod deceptio proveniens ex eo, quod alliquid, sub diverso nomine, assumitur ad sui ipsius probationem: Ut si dicatur: Omnium oppositorum est eadem diciplina; Ergo omnium contrariorum est eadem disciplina. — Undecima dicitur consequentis et est deceptio proveniens ex eo quod consequens existimatur esse, omnino idem cum antecedenti: Ex quo evenit quod credatur posse deduci ex consequenti quod infertur ex antecedenti: Ut, non est homo: ergo non est Animal.

Duodecima falacia est non causae ut causae, et est de-

cepto proveniens e Deo, quia effectus exibeat causae, quae reuera non.

Ultima fallacia accidit quando fiunt plures interrogationes, ac si essent una: si quaeratur: An Homo et equus sint Animal rationale? si respondeatur negatiue, inferet, Ergo homo non est Animal Rationale; Ex hiis propositionibus formatur Paralogismus, id est apparens Syllogismus.

Hic sit s. th. ubi supra

Caput 6. De inventione medij et locis arguendi.

Cap. 6. De inventione medij; et locis Arguendi.

Cum finis artis syllogisticae sit deducere identitatem duorum extremorum ex eorum identitate cum medio in duabus praemissis inclusione, abs re erit, si aliqualiter indicare, quo artificio, quaque via medium pro variis Conclusionibus possit facilius reperiri, sed ne nobis plus iusto ex hac arte promittatis; reputetis, vellem, quod ipsa certa, nihil ulterius sit faciendum, pro medijs reperiendis; sed quod illud unius rationaliter iuvat, nonnullos praecepta, si ei adiungatur studium et exercitio adhibitum, ac sedula rerum inspectio. Plures plura congerunt, quae plus ingenia obtundunt, quam elevant. Si sequentia non proderunt, nihil quidem utile reperies.

Rem sic explico. probare qui vult alliquam proposition-

tionem affirmativam; consideret, quid sit id de quo eius praedicatum dicitur; quid que possit de subiecto eiusdem affirmari, et eo inuento, habebit medium probatiuum conclusionis. Statuat quis, exempli gratia, Philosophiam esse hominii necessariam: ut hoc probet, consideret quid sit Philosophia, et inueniet eam esse rerum omnium cognitionem per causas: item cogitet, quid sit homo: reperiet quod esse creaturam intellectu praeditam scientiae capacem. Quo supposito, atente inspiciat, qua ratione sit illa cognitio necessaria hominii intellectu praedito, et inueniet; hoc ideo esse, quia hanc eius potentiam extollit; hinc que efformabit syllogismum: Quod perficit intellectum hominis est homini necessarium; sed Philosophia est huiusmodi: ergo. Si minor negatur, quaerat, cur Philosophia hominem perficiat? et inueniet, hoc ideo Philosophiae conuenire, quia hominis intellectum illuminat, suarum veritatum cognitione; quod sic forma disponet, ut factum est in priori syllogismo; et hoc modo procedens argumenta producere poterit, quo ad usque perueniat ad aliquam propositionem euidentem, vel ceteris clariorem: ad quod non parum conducit genera, species, differentias, proprietates, accidentia, causas, et effectus rerum penitus [illegible]

Si autem probanda sit propositio negatiua considerandum est, quid conueniat subiecto, et repugnet praedicato; vel econtra: quo ad inuento, cognoscet praedicatum non esse idem cum subiecto: v.g. si vellim probare Philosophiam esse hominii necessariam, quid Philosophiae conueniat, quid homi-

in respondet, aut e contra, cogitabo: Reperiam quod Philosophia potest homo superbire; quod omnis ingenium diu ipsi incumbit, minime occupat, atque ad terrena dejicit; quo medio, tunc conficiam dicens sumi quod homini occasio superbiendi; quod quae illum ad terrena dejicit, e omnino non dixerim; sed Philosophiae summo dilige.

Ad medium inveniendum non modicum iuvant loci dialectici, in quibus veluti in compendio, quae ad conclusiones probandas desumimus argumenta universa continentur; sunt autem in duplici differentia: nam alii sunt intrinseci, qui in rerum essentia aut iis eisdem intrinsice adhaerentibus fundantur; alii vero sunt extrinseci. loci intrinseci sunt definitio, genus, totum integrale, divisio, subiectum, causa; extrinseci vero sunt effectus, ab adiunctis, nempe circumstantiis extrinsecis probamus, quae ei extrinsecus adsunt; a contrariis, a simili, a nomine testimonio, videlicet, cum res ex autoritate probatur.

FINIS

Appendix de Methodo. Ubi qualiter sit attendum Logica indicatur......

Methodus adeo utilis est, ne dicam necessaria, ad sciencias perfecte acquirendas, ut vix ullus sine illa fiat rerum cognitione progressus. Id circo magnipendenda est, ac omnino observanda, tum in docendo; tum in discendo. Ipsius enim ope obscuritas fugatur a rebus; atque ideo difficilia redduntur facillia. Est igitur methodus recta scibilium dispositio, ut melius ab intellectu percipiantur. Et quidem evidens est, res ordinatas, ac optime distributas facilius concipi, quam si confusè, et inordinatè locentur. Est autem duplex; nempe, compositiva, et resolutiva. Prima est, quae a simplicioribus et universalioribus ad magis composita, et minus universalia procedit. Secunda est, qua a toto ad partes, a particularibus ad universalia procedimus.

Ut ergo scientiarum cupidus hoc ipsarum planum iter arripiat, sequentia consideret, quae omnino observare curabit. Primò: quod sibi proponit ad discendum avida inspectione consideret; terminos seorsum attendat, quorumque eorundem significationem probe calleat. Secundo rerum attributa, ac perfectiones seorsum etiam, studiose tamen inspiciat: sic enim nitida ipsarum facilius adipiscetur notitia. Tertio: non transeat ad iudicandum, quam recta praecesserit aprehensio: Nanque qualiter iudicabit de re necdum sibi conspicua? Quarto: a notioribus curet, semper incipere; ut facilius transeat ad minus sibi nota.

Quinto: a universalioribus incipiens optime, securiusque procedet. Sexto: omnem curet a terminis ambiguitatem repellere, recta adhibita explicatione. Septimo: omnis discursus aliquo, quo ad fieri possit, principio fundetur. Octavo: optime procedet, si cognitis unius rei praedicatis, pariter de allia, debita tamen proportione, philosofetur. Nono: ut rem plenè capiat, unumquodque eius praedicatum cum ceteris comparet; ita ut nihil quod sciri debeat lateat ipsum. Decimo: Locos omnes arguendi ac syntactice cognitos, et ob oculos habeat. 11°. Ante omnia suis reddat locis.

Duodecimo. cognitis locis quid in utramque partem disputationis dici possit, attente consideret; ut quod verum, aut vero similius est teneat, et ab adversantibus vindicet: Atque ut optima argumenta seligat, retineatque. Tertio decimo. homines scientia conspicuos, eorumque auctoritatem magni faciat: nec ab eis recedat, nisi ratio id suadeat. Item: saepe fide opus est in discendo: non enim omnia unico capiuntur intuitu: Nec tenera mens statim poterit informari abditis rebus. hinc docilis sit; nec veritati cognitae, aut Magistri explicationi satis rebus adhibitae, et quam nec dum capit, contumaciter obsistat: sed in posterum rei cognitionem reservet. Tandem: nulla dificultate terreatur; omnes enim superat improbus labor. In quo si inquieta mens, et ab omnium passionum perturbatione libera exerceatur, opimos sibi secura fructus promittat.

§ 2

Methodus in disputationibus servanda.

Quia Logica sive dialectica non solum internos mentis conceptus, aut unius, alterius ve sermones dirigit; sed duorum insuper, instituta, pro veritate detegenda, disputationem artificiose disponit: ut illius primae parti in quale dicamus hoc tandem superest exponendum, qualiter, nempe, quare arte, tam arguens, quam respondens (inter hos enim disputatio instituitur) procedere debeant, ut ad sibi propositum scopum facilius pertingant; utque plausibilius suam per agant disputationem.

Itaque arguens traditas pro syllogismis regulas omnino observabit. Item, syllogismis ad minus probabilibus utetur; nunquam sophisticis. Directe in adversarii fundamenta sui telum mittat argumenti. Nec ambagibus, aut ambiguis sermonibus utatur: sed res ita nitide proponat, ut adversarius ipse finem, in quem tendit argumentum, advertat: praecipua eius cura in rationum pondere, ac eficacia versetur. Probet semper id quod negatum est. Syllogismis simplicibus utatur: tum quia facilius probantur formae simplices: tum,

Ut Adversarius melius repetat syllogismum. Curet, ne forma syllogistica absque necessitate interrumpatur, nec dum Argumento finito. Denique, nec conviciis lędat respondentem; nec audientes inmoderatis vociferationibus offendat.

Respondens omnino curet, fideliter repetere, quod sibi objicitur, iisdem, quantum fieri posit, verbis, vel saltem eodem sensu. Semel integrum syllogismum repetat; ac postmodum unicuique propositioni directè satisfaciat, vera concedens, negans falsa, dubia distinguens. Statum Argumenti finemque, et scopum inspiciat; ne incautè alliquid suae conclusioni oppositum concedat. Nunquam conclusionis principia è memoria excidant; ut citò eis adversantia reiciat. Quae autem cum ipsis non pugnant concedat, sive permittat Adversario. Si termini obscurè positi non capit, explicari postulet. Si adversarius non probat ultimò negatum, moneat, ut probet. Si ob defectum alliquem syllogismus non concludit, concessis, vel datis praemissis negabit conclusionem; monens, si opus fuerit, cur eam negaverit. Tandem finito Argumento praecipua ipsius breviter, ac nitide, mea omnino forma syllogistica, recollet: Quo facto ipsi pariter, directè, ordinatè, ac clarè, nec quidquam praeter rem aducens, satisfaciet; tum rationibus tum instantiis, tum denique exemplis utendo; quo facto, suum dabit disputationi finem.

Nunc ~~tandem~~ dig huic priori parti Logicae imponere libet: nihil enim me praeterire puto, quod illa utiliter doceatur. Attamen, hanc ex vobis pro meo labore compensationem desidero; quod nimirum ei sedulò incubatis; ac totis viribus ipsam probè intelligere curetis. Scio (mihi credite) quod Logicam adepti, facilior vobis erit additus ad sublimiores scientias. Igitur, ut haec feliciter eveniant, Dei omnipotentis, a quo est omnis sapientia, quique eam postulantibus dat afluenter, invocemus auxillium. Cedant itaque cuncta in laudem, et gloriam eiusdem numinis; et honorem Beatissimae Virginis Mariae; atque Sanctorum Andreae, Parentis Benedicti, Nicholai, cuius hodie diem festum colimus, Anselmi, Bernardi, Thomae, Scholasticae, ac Magnae Gertrudis, omniumque Caelicolarum. Quin etiam preces nostras effundere dig-

pnentur ante conspectum Dei; cum modo, pro beneficiis ubiquisque acceptis; et quae alia mereamur recipere grates debitas rependamus, hymnis de more canentes.

VLTERIOR PARS LOGICÆ

In qua de pertinentibus ad tres mentis operationes præcipua disputantur. Præludium.

Qui leges, ac præcepta logica dedimus; qui que ea, ut par est, commendavimus; cogimur ulterius progredi; ac extra castra, et aperta campi de certamine exire. id-circo maxime opus est, ut armis, quæ nobis dialectica contulit, utamur strenue; cum ut propria tueamur; tum ut adversarios feliciter impetere possimus. hucusque, nullis nobis adversantibus, ad prælium nos præparavimus: in posterum nulla nobis futura requies; induciæ nullæ. Vbique patent inimicorum Acies. Veruntamen nullum cuique terrorem incutere debent; modo logicæ monitis, ac regulis sit optime instructus. Quod quidem non modicum illam commendat, extollit ve. Atque ideo, consulto logicam ad cæteras sciencias præmittimus. Nanque in ipsa, quæ veluti communis officina est, venientes se in posterum præparant: eadem probata tamen omnibus, induunt arma: atque ideo, ut ita dicam, ore loquuntur. in allijs vero vix quidquam est tutum; vix alliquid sine lite.

Attamen nobilis pugna, quæ pro veritate defenda unice instituta est. cum ergo nihil sit, quod ambitius, quam veritas ipsa queri debeat; nihil est, in quo ingenia laudabilius sudeant. sed quoniam opposita iuxta seposita magis elucent: cumque ex eorum collatione apertius feratur de uno quoque iudicium: hinc in hac intellectuali pugna, pro quavis dissidentium partium afferuntur rationes, quæ serio inspectæ, ac diligenter inter se comparatæ non parum iuvant ad veritatis inventionem. Vnde quæ in scholis traddunctur, communiter distinguuntur disputationibus; in quibus et propria stabiliuntur, et adversantibus occurritur.

Sic et nos in his, quæ tradituri sumus, procedemus. Et quidem logicam, de qua nobis modo est sermo, sic in hac ulteriori sua parte, distribuemus: ut primo de universalibus, quæ ad primam mentis operationem pertinent, instituamus disputationem. Deinde, de enunciatione: Ac tandem, de Syllogismo pauca dicemus. Sed prius quardam

Quæstiones circa obiectum et naturam Logicæ quæ proœmiales vocantur, est citare libet; ut aliarum exempla sint, ad similes in cæteris scientijs resolvendas.

Lib. 1us

De proœmialibus Logicæ. Disputatio 1a de Logicæ obiecto.

Quoniam cognitio scientiæ ex cognitione obiecti plurimum pendet, cum enim tota propter ipsum, ideo ratione consulente, tractatum de ipsa Logica a cognitione obiecti eiusdem exordimur.

Quæ ad obiectum in communi spectant præmittuntur ——————

Cuiuscunque potentiæ, ac facultatis obiectum est illud, quod ab ipsa mediis suis actibus attingitur. Obiectum autem scientiæ est duplex; materiale, scilicet, et formale. Materiale est id de quo scientia alliquid demonstrat; sive subiectum conclusionis scientificæ. formale vero est id, quod de materiali demonstratur; seu prædicatum scientificæ conclusionis. Similiter, potentiæ obiectum alliud est materiale, quod scilicet ratione obiecti formalis attingitur; et alliud formale, quod ratione sui, sive nullo allio interveniente, inspicitur a potentia.

Obiectum autem materiale dicitur subiectum scientiæ, quia ipsi aliqualiter subijcitur; siquidem quatenus de illo tractat, ac de eo alliquid enunciat. Dicitur insuper, scientiæ materia; nam sicut hæc per formam determinatur; ita subiectum, sive obiectum materiale determinatur per formale, ut potius ad istam, quam ad alliam scientiam pertineat. Deinde, obiectum formale dividitur in formale quod, seu rationem quod; et formale quo, sive rationem sub qua. Illud est, quod supra definiuimus: hoc vero

id ratione cuius subiectum est capax, ut de eo scientia alliquid demonstret.

Sic in hac nostra logica, Animal est genus, Animal est subiectum generis obiectum formale, seu ratio quae; capacitas vero illa, vi cuius Animal ratione generis subinduit, est obiectum formale quo, seu ratio formalis sub qua. Rursus obiectum allud dicitur totale, sive adequatum, nempe, quod omnia comprehendit, de quibus agitur in scientia: allud vero partiale sive inadequatum; et est obiectum alliquarum, sive alicuius conclusionis scientificae. Inter [illegible] allud obiectum quod principale, seu attributionis appellatur, ad quod proinde, [illegible] quod praecipuum ac nobilius, caetera, quae in scientia traduntur, ordinantur ac dirriguntur.

Propterea est aduertendum, quod cuiuscumque scientiae obiectum debet esse necessarium; nam cum scientia sit certa ac immobilis, obiecti cognitio; nunquam potest non conuenire subiecto praedicatum scientificae conclusionis. Unde ortum habuit tritum illud, de contingentibus ut talibus nequit dari scientia. Ex quo deducitur, quod, cum singularia mutabilia sint, et contingentia (de creaturis loquor) obiectum scientiarum nequit esse singulare. Haec apud omnes sunt certa; licet aliter ab allijs explicentur.

Dubium 1

Quodnam sit obiectum formale adequatum Logicae?

§ 1.us

AA.um Sententiae referuntur

Certum est apud omnes, illud esse obiectum formale adequatum Logicae, quod ipsa de suo obiecto materiali demonstrat. Verum, quoniam de pluribus agit; nec de quo principaliter de omnibus: non est ita certum, quod, aut qualia ex tot topicalibus artefactis debeant obiectum logicae censeri. Unde in plures diuisi sunt AA. sententias. Prima tenet, obiectum adequatum logicae esse solae demonstrationis. Ita ex antiquis non pauci; quos sequuntur. Arriaga, Urtado et allij. Secunda esse syllogismum defendit. Ita Suarez, et plu-

res ex societate, 3.ª docet, modum sciendi stricte sumptum esse adequatum logicæ obiectum: Sic Ioannes a S.to Thoma, Dominicus Linca, Rubio, et allij. 4.ª Fandem, tenet, obiectum adequatum logicæ esse omne artificium completum, siue modum sciendi in amplissima sua significatione. Et hæc est communior sententia.

§ 2.

Prima Conclusio

Modus Sciendi late sumptus est formale, et adequatum Logicæ obiectum.

Probatur ex Angelico Doctore, 9.º methaphisicæ, lect.e 4.ª docente, intentionem generis, speciei, et similium esse proprium obiectum Logicæ. Ergo ex generi specie, et allijs simillter participantibus rationem artificij logici ad integrata obiectum adequatum formale ipsius: = Ratione suadetur. Illud quod sub se comprehendit omnia de quibus Logica per se agit, est eius obiectum formale adequatum; at modus sciendi late sumptus ea omnia comprehendit: nec enim allind intelligimus esse huiusmodi modum sciendi: Ergo.

§ 3.

2.ª Conclusio

Sub modo sciendi late sumpto continentur omnia de quibus agit Logica tanquam per se atacta ab ipsa; propter terminum, ~~inquam~~ trium inquam, in propria accepta significatione, maiorem, minorem, premissas, et medium; nomem, item et uerbum.

Ratione probatur. Ea omnia instrumenta perse attinguntur a Logica, quae perse non dependent ab allio; sed nullum ex instrumentis logicalibus, propter dicta, perse dependet ab allio: Ergo. prob. Min. ea perse non dependent ab allio, in quorum definitionibus tallis dependentia non importatur; sed in definitionibus instrumentorum logicalium (modo rellata accipias) talis dependentia non importatur; vel ea designent adversarij: Ergo.

Praeterea; id specialiter probatur de subiecto, et praedicato; circaque potest esse specialis dificultas praedicatum inesse praedicati (idque et potiori ratione, dicendum de subiecto) est quoddam totum; nanque in esse praedicati dicitur de subiecto, quod absolutio est totum; cum nulla pars possit de toto praedicari; nec praedicatum enunciabitur de subiecto, nisi sit etiam totum. Dixi, subiectum esse totum, quia, cum sit vel species, vel individuum, non nisi naturam completam significat.

Confirmatur: iuxta communem sententiam, praedicabile, et subiicibile perse attinguntur a Logica: Ergo. prob. Consequentia: praedicatum et subiectum sunt actus, et exercitium naturae subiicibilis, et praedicabilis; sed potentia non destruitur, sed perficitur per actus: Ergo si praedicabile etc. = Deinde, tamen etc. non attingi perse a Logica, potest ita probari: Nam et verbum essencialiter dependent a propositione: ut termini, Extremitates, et medium a propositione et haec a syllogismo: Ergo.

Dices: praedicatum et subiectum sunt termini: namque propositionem componunt; at hoc non obstante, perse attinguntur a Logica: Ergo quamvis termini et allia, propositionem aut syllogismum componat, perse inspicientur a Logica: = Resp. quod si praedicatum et subiectum comparantur ad propositionem, tunc habent rationem partis; et sic non attinguntur perse a Logica: Sed inter se comparata habent rationem totius, dum pote quae sunt actus, et exercitium naturae praedicabilis, et subiicibilis.

§ 4 ≈

Obiectionum solutiones.

Arguitur prim. ȝ favorē primę, et secundę sententię—

Obiectū adequatū logę est illud, ad quod omnia de quibus agit loga perse ordinantur; at hoc soli demonstrni, aut etiā syllogismo competit: Ergo. probatur Minor. Nam ea, quę pertinent ad primā, et 2ā operatiōnē intellectus ordinantur ad tertiā; quę circa syllogismū, et demonstrationē, omnino versatur: Ergo. probatur Ant. tum, quia intellectus solū quiescit ȝ 3ā operatione; tū etiā, quia in ea continetur quid quid perfectionis est ȝ 1ā, et 2ā: Ergo. = Ad argumentū nego minorē, et antecedens probationis; Ad primā eius probationē distinguo Antecedens: quiescit ȝ 3ā. operatione, adequate, neg. Ant: inadequate, concedo antecedens; et distingo 2ā probationē: in ea continetur illo, materialiter, Concedo: formaliter, neg antecedns.

Quod 1ā. et 2ā. operatio ordinentur ad 3ā, ex earū imperfectione non provenit; sed quia ipsis indiget; ut sua construat artefacta. Unde non per se, sed ex accidenti ad illā ordinantur. Necessariū est, intellectū in tertia tantū quiescere operatione, cum non semper ea, quę per illā quęrit, intendat. Sic S. Thom. prim. perhierm, lecc 5ª, ubi ait: quod ille qui dicit nomē, vel verbū secundū se, constituit intellectū quantū ad 1ā operatiōnē: secundū hoc quiescit audiens, qui in suspensio erat, ante quā nomē vel verbū proferretur, et eius prolatio terminaretur.

Nec [illegible] plus convincit 2ª probatio: namque 3ª operatio intellectus solū materialiter continet perfectionē Primę et Secundę: nimirū, quatenus ipsarum materia assumitur ad alliquid in 3ª. concludendū. = Replicabis: Definitio formaliter sumpta ordinatur ad demonstrationē: Ergo. probatur Antecedens: Definitio ut est formaliter oratio explicans essentiā rei assumitur ut mediū ad demonstrandas rerū passiones. Ergo. neg. Utrumq antecedens: Nā ratio definitionis non est eadē cū ratione medij; et una posset esse sine allia.

Arguitur 2°. obiectum adequatum Logicæ est finis adequatus ipsius; sed hic est sola demonstratio: Ergo. probatur minor. finis adequatus Logicæ est dirigere intellectum, ut sciat; at id per solam consequitur demonstrationem: Nanque, sola ipsa facit scire: Ergo. == Respondeo, finem adequatum Logicæ esse dirigere intellectum, ut sciat non solum demonstratiue; sed etiam aprehensiue, et iudicatiue.

Replicabis: Ergo sola demonstratio est obiectum adequatum Logicæ, quatenus est scientia: sub hac enim ratione solum demonstratiue procedit = nego Consequentiam: Nam Logica non solum demonstratiue docet demonstrare, sed etiam iudicare et aprehendere. Et instatur replica in cæteris scientijs; quæ quamuis demonstratiue procedant, non habent pro obiecto adequato demonstrationem.

Arguitur 3°. id, quo deficiente, deficeret Logica, est eius obiectum adequatum; sed deficiente demonstratione, deficeret Logica: Ergo. == Disting. maiorem: deficeret Logica, ex defectu Actus, et Causæ, nego maiorem; ex defectu obiecti adequati, conc. maiorem. Et sic distincta minori, nego consequentiam. habes instantiam in omnibus scientijs.

Arguitur 4°. genus est essencialiter pars definitionis: hæc enim per genus et differentiam essencialiter constituitur: Ergo. = Disting. Antecedens: genus methaphisicum est essentialiter pars definitionis, Concedo: genus Logicum, neg. Ant... quipe, hoc est quoddam prædicabile species respiens tanquam totum potentiale. -- replicabis: genus ut prædicabile est perfectibile: Ergo. ut prædicabile est pars. -- Disting. Antecedens: est perfectibile, ex modo significandi, Conc°: ex parte rei significatæ, neg. antecedens. Verum hæc ex alibi dicendis lucem capient. ~~Argr 5°~~

Argr. 5° in fauorem textus sententiæ. finis logicæ est dirigere intelectum, ut rem perfecte cognoscat; sed illud consequitur per solum modum sciendi stricte sumptum: Ergo. probatur minor: de qualibet re tria tantum ignorari possunt; nempe, quid sit, quod scitur per difinitionem: quas partes habeat, quod diuisio manifestat: Et quæ sint eius proprietates, quod pertinet ad argumentationem: Ergo.

Confirmatr. obiectum adequatum Logæ ea tantum comprehendit, in quibus errare esse potest; sed tantum potest esse error in his, quæ continentur sub modo sciendi stricto: quippe in allijs intentionibus, quæ fiunt per abstractiones non inuenitur; cum abstrahentium nullum sit mendatium, vt habetur ex Aristotele: Ergo.

Ad argumentum disting. minorem: id arequitur per modum sciendi stricte sumptum, perfectiori modo concedo: absolute, et omnibus modis neg minorem, et consq. Argumentum probat, in modo sciendi stricto instrumenta perfectiora sciendi contineri; non autem esse adequatum Logæ obiectum. et instatur in demonstratione, quæ perfectius dirigit intellectum, quam cætera instrumenta, et tamen obiectum adequatum Logæ non est.

Ad confirmationem dico, quod quamuis non in omnibus instrumentis sciendi possit intellectus errare per iuditium; potest tamen errore simplici errare, vnum pro allio apprehendendo. et hic est sensus Aristotelis in axiomate allato.

Dub. 2m

An obiectum formale, et adequatum Logæ omnia instrumenta completa tam uocalia, quam mentalia, et obiectiua comprehendat? §1.

Præmittuntur alliqua ad resolutionem cum sententijs

Quanquam ex dubio præcedenti constet, quæ instrumenta considerentur a Logica ratione formæ; examinandum adhuc superest, An omnia eius artefacta tali constent materia, quæ ratione sui sit capax artifitij per se a Logica inspecta? constat etiam, nihil posse dici obiectum Logæ, quod non participet rationem modi sciendi. hinc dubium istud sub allijs terminis a Philosophis proponitur. Sic enim inquirunt: quinam modus sciendi sit formale obiectum Logæ?

Verum quoniam duplex duntaxat apposcunt formale, nempe, et obiectiuum, denominatione desumpta, vel a conceptibus, vel ab obiectis, in quibus Logicum artificium reperitur; Artifitio vo-

cali omnino praeteximus, de quo non levis potest esse dificultas; ideo aptius sub praefatis verbis dubitationem istam proponi credidimus.

Et quidem, cum artificum Logicum in vocibus etiam inveniatur; cum ipsae, tum ad docendum, tum ad discendum, tum praecipue ad disputandum plurimum iubent; non video, cur voces artificiosae ordinatae non debeant inter modos sciendi computari. quod paucos fecisse arbitror; tametsi ab uno, aut allio, id factum fuisse credantur. Sed noverint, ut vellint; necesse est de vocibus dicendum. est, insuper, recollendum, nihil posse per se a Logica considerari, quod sui conceptu esentiali dicat ordinem ad allied directe, et ex instituto a Logica inspectum.

In hac re, 1a Sententia tenet, solum modum sciendi formalem esse adequatum Logicae obiectum. Sic fere omnes Patres Societatis. 2a. tuetur, esse modum sciendi obiectivum: Sub quo omnia comprehenduntur, de quibus tanquam de rebus alliqua potest enuntiari Logicalis intentio. Et haec est communis Thomistarum, quibus adherent plurimi. 3a. Vero propugnat, utrumque modum sciendi per se primo a Logica attingi; ita ut quilibet sit eius obiectum inadequatum. hanc oppinionem sic viri illustrarunt, ut eis meritò tribuatur.

Hinc vides, omnes has dissidentes sententias in eo duntaxat convenire, quod nimirum, Artefacta vocalia per se non spectant ad Logicam. Nec ideo desunt, qui oppositum faveant. Quippe, eam, dubio procul, tuetur Illustrissimus Caramuel, qui seorsim edidit tractatum, quem Logicam vocalem inscripsit; in quo de artefactis vocalibus unice pertractat, nullo habito ad mentalia et obiectiva respectu. huic viro clarissimo adhaerent alliqui: et novissime pro sua stat opinione Reverendus Pater Thomas Vincentius Thoica Valentinus, ob Libros tum mathematicos, tum philosophicos iam editos satis celebris..

Iª Conclusio

Modus sciendi obiectiuus, siue obiecta artificiose a Logâ ordinata sunt ipsius obiectum formale inadequatum

Probatur 1º ex Diuo Thom. sic 4º metaphisicæ lecc. 4ª loquente: Ens rationis proprie dicitur de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus consideratis... Et huiusmodi ens rationis est proprie subiectum Logicæ. huiusmodi autem intentiones intelligibiles entibus naturæ æquiparantur, eo quod omnia entia naturæ sub consideratione rationis cadunt. Et ideo subiectum Logicæ ad omnia se extendit, de quibus naturæ ens prædicatur. In quibus uerbis et naturam docet conclusionis, et modum, quo res attinguntur a Logicâ; nempe, quatenus cadunt sub consideratione rationis; quod profecto omni conuenit enti.

Deinde, suadetur ratione. Id de quo Logica alliquas per se passiones demonstrat est eius obiectum formale primarium; sed de modo sciendi obiectiuo plures Logica per se demonstrat passiones: Ergo. probatur minor: nam Logica de modo sciendi obiectiuo, siue de rebus ab intellectu cognitis demonstrat rationem prædicati, subiecti, generis, speciei, et similium; quatenus possunt rebus ipsis conuenire: Nec enim uoces, aut conceptus de allijs prædicantur, de allijs dicuntur, cum allijs identificantur; licet id significent: Ergo.

2ª Concl.

Modus sciendi formalis, siue actus

6

intelectus artificiose dispositi, sunt obiectum
= formale inadequatum Logæ =

Hæc conclusio non minus, quam præcedens est Angelici Doctoris haerentium, et protexiorum Lecc. 1ª, quod Loga, non solum rationalis est ob hoc quod est secundum rationem, quod est omnibus artibus commune; sed etiam ex hoc, quod est circa ipsum actum rationis, sicut circa propriam materiam. Et ideo videtur esse ars artium; quia in actu rationis nos dirigit. At materia propria scientiae est eius proprium subiectum, et per consequens id de quo ipsa perse demonstrat proprietates: ergo. Respondent Thomistae Sanctum Doctorem non aliud in prealegatis verbis asserere, quam quod Loga specialiter præ allijs artibus agit de actibus rationis: non vero, quod hi sint materia ab ipsa primario intenta: nam eodem loco comparat Logam quantum ad attingentiam suorum actuum, cum arte fabrili, quæ absdubio suos non respicit actus pro proprio obiecto.

Sed contra est: Divus Thom. numquam asseruit actiones manuum esse propriam materiam Artis fabrilis; at id respectu Logæ de actibus intellectus affirmat: non ergo comparat quantum ad omnia Logam cum arte fabrili. --- Deinde: quia Sanctus Doctor dixit, intentiones in rebus consideratis inventas esse proprie subiectum Logæ; non dubitant Thomistae, suam ipsi de obiecto Logæ tribuere opinionem: cur ergo dum asseruit, actus rationis esse materiam propriam Logæ, non fuisse de obiecto primario locutum, est censendum?

Præterea: omnis ars versatur circa suos actus tanquam circa materiam secundariam, et minus principalem; at non ideo, sunt propria ipsius materia: ergo si actus rationis sunt propria materia Logæ, profecto non sunt minus principalis, et secundaria. Ratione probatur conclusio. plura sunt, quæ de modo sciendi formali perse demonstrantur in Loga: docet enim ipsa

Demonstratione formale generatae scientie; duas contradictorias propones non posse esse simul veras; divisionem duobus saltem, aut tribus membris constare; et allia, que de conceptibus formalibus immediate loquntur: nam enim obiecta contradictoria sunt, aut contraria; nec divisionis obiectum allud est quam rei divisa per plures cognita conceptus; et sic de allijs: ergo.

§ 4

3.a Conclusio

Voces artificiosè Ordinatæ sunt etiam obie=ctum formale inadequatum Logicæ=

Suadetur 1.o ex Divo Thoma, prim. perhiermenias, lecc. 2.a, ubi ait: |significatio vocum, que est immediata ipsis conceptionibus intelectus, pertinet ad principalem considerationem Logicæ.| sed obiectum secundarium non pertinet ad principalem considerationem scientiæ: in hoc enim ab obiecto primario distinguitur: ergo.

Deinde probatur ratione. Nam Logica sepe de vocibus peculiariter disserit, ut quando agit de definitione; que sane ex vocibus, ut potè oratio, construitur: quod expresse asserit Doctor Angelicus, 5.o Methaphicæ lecc. 9.a, per hec verba: |Omnis definitio est quedam ratio, id est, compositio quorumdam nominum per rationem ordinata.| Itemque plures dialectica demonstrat proprietates; que non minus vocibus artificiosis, que conceptibus conveniunt. Insuper, cum externe disputationis modum instituit, eum profecto tanquam unicum respicit finem: ergo.

Dices: nostra sententia non differt ab opinione nominalium asserentium, voces duntaxat esse scientiarum obiecta, quod nullo viro gravi probatur. — Sed contra est: quia nos tantum dicimus, voces esse inadequatum Logicæ obiectum, quod illi negabant. Deinde: nostra sententia non est, voces esse Logicæ obiectum, quatenus sunt rerum, ac conceptuum significantia

ficationes, sed quatenus sunt obiecta plurium Logicalium demonstrationum, quibus earum determinantur proprietates.

Propterea: nominales, iuxta eorum impugnationes, dicebant, scientias esse de vocibus: at nos longe ab illis distamus, qui nihil aliud defendimus, quam quod Logica modum instituit artificiosum, quo tum ipsa, tum caeterae scientiae recte possint de rebus disserere.

Ar. gum.ta opp.a & solutā. Arguitur 1.o contra 1.am Conclusionem. Quod per se, et ex instituto non attingitur a Loga, non est eius obiectum formale; atqui res etiam artificiose ordinatae per se, et ex instituto non attinguntur a Loga: ergo. probatur. mi: Res unice considerantur a Loga ratione conceptuum: non enim aliter agit de illis, nisi quatenus subijciuntur intellectui: ergo.

Respondeo, res nude sumptas siue secundum esse quod in se habent spectatas, ad Logam nequaquam pertinere: sic enim sunt aliarum scientiarum subiecta. Nec ideo debent a Loga consideratione excludi; quippe ex se sunt capaces, ut artificium per se a Dialectica inspectum subinduant: fiunt enim subiecta, genera, species et similia, quae rebus, et non conceptibus proprie conueniunt.

Replicabis: In tantum res sunt artificij Logici capaces, in quantum sunt dirigibiles; sed per se dirigibiles non sunt: ergo. probatur minor. Res tantum sunt dirigibiles, ut subesse possunt conceptibus formalibus: ergo. Neg minorem. ad probationem, disting. Antecedens: Conceptibus formalibus, tanquam causis, concedo antecedens: tanquam ratione formali subdistinguo; res aliter, hac conceptus ipsos denominanti, concedo: Denominanti eodem modo, neg antecedens, et conseqam.

Res aliter a Loga dirigi non possunt, nisi per conceptus formales, eas artificiose disponentes; qui ob hanc rationem dicit quodammodo possunt Causas rerum;

Signa rerum sunt; nihil enim in eis producunt, sed quoniam ab ipsis nobis subinduunt artificiosis denominationem; puta subiecti, aut predicati, que rebus propriis; conceptibus vero Analogicè conveniunt =

Instabis: id est unice per se dirigibile a Logica, in quo potest dari error, inordinatio, claritas, aut confusio; at nihil horum potest in rebus reperiri: siquidem proprie in actibus intellectus inveniuntur, ut de se patet: Ergo = Urasius, et recte Pater Suarez, disputatione 1.ª methaphisicae, sectione Quarta, posita directione ex parte actuum intellectus, ulterior non est opus: namque ad illam rerum directio, si quid est, sequitur necesario; et percande, quasi in forma verborum conceptionis manifestandum, evidenter ostenditur: Ergo.

Respondeo, quod tam in actibus, quam in rebus potest dari claritas, sive confusio, error, aut inordinatio: nisi enim iuxta capacitatem intellectus disponantur, dividantur, obijciantur; nunquam hic ad earum claram cognitionem pertingere poterit. Insuper, nisi ad rerum directionem attendat, poterit subiectum ut predicatum aprehendere, partem ut totum et genus ut speciem.

Hinc Ad secundum negandum est antecedens, et ad eius probationem dicendum, quod nequaquam rerum ac vocum directio sequitur ad rectam intellectus directionem: sed ex diversis regulis pendet; pendet, inquam, ut de vocibus, aut rebus, alliquid concluditur conceptibus minime conveniens: Nec est eadem huius, ~~Aquilarum~~ ac illarum consideratio: ac proinde non sunt earundem, sed diversarum demonstrationum obiecta.

Arguitur 2.º, contra 2.ª Conclusionem. Nullius scientiae obiectum sunt proprij illius actus; Atqui actus intellectus artificiosè dispositi sunt actus proprij Logicae: Ergo. Probatur maior, primo: scientia non potest esse obiectum sui ipsius; Sed actus scientifici sunt ipsamet scientia actualis: Ergo. Secundo: obiectum, a quo necesario speci-

ficatæ scientia, debet illa præcedere; sed actus non præcedunt scientiam: nam que sunt illius effectus: Ergo.

8. Disting. maiorem; nullius scientiæ obiectum sunt proprii illius actus, ut sunt demonstratio. Vel ipsius exercitium, Concedo: ut sunt demonstrabiles, Nego maiorem. Et disting minorem: Sunt actus proprii Logicæ, ut sunt demonstratio, aut exercitium, concedo: ut sunt demonstrabiles, subdistingo: Sunt proprii actus Logicæ directe actacti, Nego: reflexe actacti, concedo minorem. Et hac distinctione distinguenda est 1.a probatio.

Constat hoc manifestè ex methaphisica; Quæ de suis actibus reflexe atactis demonstrat proprietates entis realis; Quin etiam, de scientia habitualiter accepta easdem enuntiat passiones. Nec id minus euidens est in ipsa Logica, Quæ cum rei quædam sit certe artifitij obiectum capax erit. Cur non etiam actus, quibus ratio specificativa scientiæ competit, et possunt accipi reflexe? Reflexe, inquam, nimirum, quatenus eorum artifitium comparata cum regulis illud præscribentibus, vel modus ipsius instituitur.

Ad 2.am probationem, distingo maiorem: Obiectum debet præcedere scientiam, quo ad existentiam, nego maiorem: Quoad prædicata essentialia, concedo maiorem. Cognitio speciei obiecti scientiæ cognitionem præcedere debet; quia hæc ab illa dependet. Sed Cognitio existentiæ obiecti potest esse posterior Cognitione scientiæ, sub qua tantum ratione obiectum est illius effectus; ut in singulis artibus patet.

Replicabis: Ergo actus Logicæ non considerantur per se a b ipsa, quatenus exprimunt rationem exercitij, viæ, et tendentiæ ad obiecta. Sed actus Logicæ quantenus reflexe inspiciantur, similiter tendentiæ et ordinis dicunt: Ergo. probatur minor: hi actus quomodocunque sumantur, nihil sunt aliud, quam exercitium potentiæ intellectivæ tendentis in obiecta: Ergo. Et hoc ipsum probatur exemplo potentiæ visivæ, cuius actus nunquam possunt con-

sideravi, nisi ut ipsius exercitium actus, inquam, potentiae visivae ut rationem peculiarem importat. Ergo actus artificiosi intellectus non possunt sub hac specifica ratione attingi, nisi ut ipsius exercitium et tendentia in obiecta.

Disting. consequens: Quatenus exprimunt tendentiam et ordinem, ex fine extrinseco, nego: Ex fine intrinseco, concedo consequentiam. et disting. minorem: Quantumuis reflexe et 88ª sicognitio reflexa tantum considerat in actibus Logicae rationem communem artifitij, nego minorem: si considerat rationem artifitij formalis, subdistingo: dicunt hi actus ordinem, et tendentiam ex fine extrinseco, concedo: ex fine intrinseco, nego minorem.

Itaque actus Logicae ex fine aliarum scientiarum tendunt in obiecta, quae per se ab illis insificiuntur: atque etiam possunt iidem actus ad intentiones obiectiuas ordinari; ex fine intrinseco; videlicet, cum medijs ipsis artifitium obiectiuum Logica demonstrat. Ceterum, cum ipsorum artifitium considerat, per peculiares, scilicet, demonstrationes, per se attinguntur ab ipsa. Nanque, quid allud, quam hoc ipsum artifitium per eas intendit?

Habes exemplum in gramatica; quae de vocibus certis clasibus locandis ex fine intrinseco disserit: quae tamen voces ab allijs facultatibus assumuntur, ut circa proprias materias loquantur. Insuper, ipsa gramatica non nisi vocibus de vocibus agit; e quibus unas ordinat ad allias. Nec exemplum potentiae visivae quidquam conuincit. Nam quod eius actus non possint obiectiue ab ea attingi, non prouenit ex hoc, quod sint eius exercitium; sed quia non sunt visibiles, nec ipsa est reflexiua.

Arguitur 3.° Quod fine a Logica intento non clauditur, non pertinet ad eius obiectum formale; sed artifitium actuum intellectus non clauditur fine a Logica intento: Ergo. Probatur minor: Acquisito artifitio formali, non dum Logica suum finem obtinuit: Ergo. probatur antecedens: Artifitium manifestatiuum veritatis est finis

intentus a Loga; atque artifitium formale non est manifestativum veritatis: Nanque haec solo artifitio obiectivo adhibito parecit: ergo.

Neg minorem. ad probationem, distingo antecedens, non dum Logica suum finem obtinuit, adequate, concedo: inadequate, nego antecedens; quia Vt comuniter dicitur, ex obiecto, et potentia, paritur notitia; Vt alicuius veritatis adipiscatur Intellectus ex directione logicae cognitionem opus erit, et res artificiose exhiberi et conceptus pariter ordinare. Vnde nec artifitium formale sat erit sine obiectivo, nec istud sine illo ad nitidam veritatis cognitionem: Vel aliter acquisito artifitio formali suum Logica finem inadequate obtinuit, quia nondum omnes ex quibus constat demonstrationes elicuit.

Arguitur 4°. Si actus Logicae essent eius obiectum, daretur processus in infinitum; at hoc admitti non debet: ergo. Probatur maior: Logica duos actus considerans id faceret per allios, qui cum sint non minus artifitiosi, quam primi possent etiam per allios considerari, et hi per allios, et sic in infinitum: ergo.

Nego maiorem: quoniam dum Logica artifitiosum actum intellectus modum instituit illos dum tractat respicit sub ratione omnibus communi; communi inquam, sive generica, sive specifica: Vel sub eadem ratione eosdem iam artifitiose dispositos considerat. Atque ideo ulteriori non indiget consideratione, Vt ceterorum actuum prioribus simillium perfectam scientiam acquirat. recolite dicta de cognitione naturae universalis.

Arguitur 5°. contra 3am

Conclusionem; voces non sunt obiectum materiale primarium Logicae: ergo nec ipsarum artifitium erit eius obiectum formale primarium. Pro-

(namuocet
tur Antecedens eatenus pertinet ad Logam, quatenus sunt manifestatiuae conceptuum; atqui, quod ad illam pertinet dita non est eius obiectum materiale primarium: Ergo. probatur maior. uoces posunt considerari, vel quatenus sunt entia naturalia, et sic ad Phisicam spectant: vel quatenus sunt significatiuae, et sic pertinent ad gramaticam, retoricam, aut poeticam; e quibus duae posteriores addunt supra artificium prioris dispositionem uocum ornatum, suauemque ipsarum concentum: vel denique, posunt accipi ut signa instrumentorum sciendi, et sic ad Logam spectant: Ergo.

Respondeo, neg. do antecedens. ad probationem disting. maiorem; quatenus sunt manifestatiuae conceptuum pro materiali conce. pro formali, sub distingo: Quatenus sunt manifestatiuae ex fine extrinseco, concedo: ex fine intrinseco neg. ma., mi., et Conseq. Idque est in praesenti proportione seruata dicendum, quod diximus in solutione tertij argumenti. Et ad probationem maioris Respondeo, Voces ad Logam spectare, quatenus sunt eius directionis Capaces; sub qua ratione, ad nullam ex enumeratis artibus pertinent. Nam; qualiter Grammatica (idem de Retorica, ac poetica dico) Voces syllogistice disponet, quae artificium syllogismi prorsus ignorat?

Igitur, sicut proprium est poeticae, tios metrice disponere; et Retoricae, uoces ornate distribuere; tametsi, uoces significantes pro rebus substituendas a Grammatica mutuent: Sic Logica, uoces per gramaticam significare supponit; vel potius certis esse ab ea tris comprehensas; quas postea in modum propositionis, alteriusue artefacti disponit: ut ui sic suo muneri satis faciat, nempe, ut externam disputationem instituat et dirigat.

Verum, ut apertius hucusque dicta patescant; utque res, quae potius ex confusione, quam expugnantibus rationibus, dissidium parit, lucidior evadat; liceat hic nobis aliquantò immorari, et rem alioquin facilem, in apertum, quoad possimus, deducere. Itaque Logica non solum per se intendit artificiosam obiectorum dispositionem, sed etiam vocum, ac conceptuum. Nanque non in omnibus suis demonstrationibus de obiectis concludit; sed in alliis de vocibus tantum determinat; in alliis vero de conceptibus.

Etenim plures habet regulas, quae non nisi de vocibus loquuntur; item allias, quae de conceptibus agunt; plures item de rebus residuentes; ac tandem, allias tum rebus, tum vocibus, tum conceptibus communes; in quibus omnibus id per se Logica intendit, quod unaquaeque earum praescribit. Unde, quamvis voces, et conceptus, sint via ad obiecta, quando Logica eorum artificium demonstrat, ac construit (id enim saltem sine conceptibus non facit) non vero sunt via, cum per peculiares, aut communes demonstrationes vocum et conceptuum artificium considerat.

Quo circa id est omnino observandum, nempe, quod Logica, de qua nobis est sermo, tres, ut ita dicam, Logicas sub se comprehendit: nimirum, vocalem, mentalem, et obiectivam. (hic non credidi ad numerandam Logicam scriptam; quia nihil per se ad Logicam pertinens supra vocalem addit) has autem tres partes, vel sicut tres Logicae species, posse seorsim adisci, ac tractari, nihil est quod prohibeat, imo satius foret: Nam, cum diversis regulis constent; cumque sint diversarum demonstrationum effectrices, non video, cur una sine allia tradi non possit.

Quid tunc? certe Loga vocalis primario voces respiciet, mentalis conceptus, ac res ipsas obiectiva. Cur ergo modo sua iura dependent, quia sub uno nomine comprehenduntur, adiscuntur, explicantur? Imo, quamvis commune Logicae nomen participent, propria tamen nomina retinent. nam, quid allud nomine Dialecticae intelligimus, nisi artem externae disputationis regulantem: Et nomine Logicae, sive rationalis, quid allud significatur, quam ars Actus intellectus disponens, dirigensque obiecta; quae, cum pro dirigendis sic, ad intellectum pertineant, recte rationalia dici possunt.

Igitur, quemadmodum species dum est sub genere, et pars compositi naturalis ipsum componit, peculiares rationes non amittunt. Ita, quamvis tres istae Logicae sub una comuni ratione comprehendantur, propria constitutiva retinent, ac per peculiaria obiecta speciem sumunt. hinc vides, nec solas voces, nec solos conceptus, aut res solas esse adequatam Logicae materiam; Ac proinde ex omnibus obiectum adequatum coallescere, de quibus cum per communes, tum per peculiares demonstrationes; sum per se Logica artifitium demonstrabit.

At non de omni modo sciendi omne artifitium per se ab ipsa inspectum enunciat: quod est maxime notandum, ne, ex huius ignorantia quandoque in solutione argumentorum laboretis. Itaque Logica ea de rebus, exempli gratia, demonstrat, quae ipsi proprie, tum ob rationem communem, tum ob peculiarem modi sciendi obiectivi conveniunt. Caetera autem vel de formali, vel de vocali resolvit. Ex quo, sequitur rationem predicati, et subiecti, et alliorum, quae rebus proprie conveniunt, proprie de ipsis demonstrari: de vocibus vero, aut conceptibus improprie. Unde voces et

Conceptus n̄ sunt obiecta primaria logę, quatenus sunt subiecta, aut prędicata; sed duntaxat res ipsę.ˣ Et sic de alliis iudicandum. Quod si rationes, quibus nostras probauimus conclusiones, consideres, idem eis deduci reperies. Siquidem nihil allliud asserimus, quam quod uoces, conceptus, et res primario attingantur a Logica, quatenus respectiue sunt seu demonstrationis obiecta=

ˣ de quibus hęc ppriè dicunt.

=Dubium 3=

An obiectum formale logę sit reale, v[l] rationis? §1s Quidam supponit, et sententias refert=

Celebris est entis in reale, et rationis diuisio: et apud Stum Thomam 4o Me. lecc. 1a perspicua: nec minus eius notitia ad resolutionem huius dubij necesaria. Igitur ens reale est illud quod in se quouis modo habet esse; siue, quod ex parte obiecti tum primę intentioni respondet. Ens autem rationis diuersimode explicatur ab AAbs. Et quidem n̄ in uocibus, sed in re ipsa discordant plurimum. Sed quoniam alibi de ente rationis est agendum; modo quid de eo sentiam, breuiter dicam. Itaque ens rationis illud esse sentio, quod ex parte obiecti correspondet tris 2Ę intentionis: nimirum, illud esse, quod res habent in quantum sunt cognitę——

§ hinc uides, Ens rationis, Logicum saltem, esse obiectum cognitionis reflexę. cognoscit enim intellectus, et res ab eius cognitione denominatas uocat subiectum, prędicatum, genus, speciem, et similia. Vnde ens rationis consistit in extrinseca denominatione ab actu intelectus prouenente. Nanque, ut res denominata, ut constat ex diuo Thoma, Opusculo 56 [redacted] esse extra animam, in qua est cognitio, quę est (verba ipsius sunt) quodam formale in uniuersali: in quantum scilicet, res extra posita denominat, Cum talis autem uniuersalitas in re nihil sit; recte a participatione entis naturę, siue realis excluditur. + Quod ulterius explicatur ex eodem Angelico doctore; ibidem asserente; quod res subiecta intentioni n̄ dicitur

proprie subiecta, sed obiecta. Unde Cum dicitur, res subiecta intentioni secundae praedicatum, non est intelligendum, quia illa ita sit subiecta intentioni, quod sit in ea, tanquam accidens in subiecto: Sicut subiectum scientiae non dicitur hoc modo subiectum, ut scientia sit in eo tanquam in subiecto; sed in eo stat tanquam in obiecto: scientia enim non est in scibili, sed in sciente.

Nihil sane clarius, quam scientiam esse extrinsecam obiecto. Et quidem, cum nullus dubitet, cognitionem etiam esse eidem extrinsecam; Si ulterius desideres audire, quid nomine intentionis significet, hoc eius sequentia verba considerato [Est igitur universale unum unitate cognitionis, ita quod de ratione universalis non requiritur nisi illa unitas rationalis, et propter hoc, dicit Aristoteles, quod est unum in multis, scilicet, cognitum.] satis perspicua sunt ista, nec indigent explicatione, sed attentione. Cum tamen necessarium fuit aliquantulum immorari, quia a communi opinione longe distant; nec aequum erat vos non edoceri, quod in allia informare desidero.

Prima sententia tenet, obiectum formale Logicae esse ens reale. Ita Suarez, Fonseca, Conimbricenses, et communiter AA. Societatis; e quibus sunt, qui dicant, rationem formalem obiecti Logicae esse actuum intellectus dirigibilitatem: alii, esse ipsorum actuum rectitudinem: et plures, esse actus intellectus prout extrinsece denominant obiecta; quam denominationem entis rationis appellare non audent.

Secunda defendit, obiectum formale Logicae esse ens rationis. Ita Divus Thom.; et omnes, qui Thomistae dicuntur, cum pluribus allijs. At ex his sunt paucissimi, qui non asserant, entia rationis Logicae esse formas rebus intrinsece applicatas: et hanc esse opinionem Divi Thom. affirmare non dubitant.

Verum, Soto, Tractatu de universalibus q. 3. Artic. 1.; et Oña, super Porphyrium, q. 1. Artic. 4., in doctrina Sti Doctoris versatissimi oppositum sentiunt: Quibus adde Carum, et Caietanum, ab eodemque Oña relatos.

§ 2

1ª Conc. Obiectum formale Logicae est ens rationis

Probatur 1º ex Divo Thom. 4to Methaphisicae, Lecc. 4ª; ubi expresse attribuit Logicae Ens rationis, ab Ente naturae quod est obiectum Methaphisicae, sive primae philosophiae, adequate distinctum. Cum enim, utriusque materia sit ens, inquit, ut ab invicem differant, oportet, quod in ipsum diversimode tendant. Quod ex modo procedendi satis evincitur.

Nam quae Philosophia ex principiis Naturae procedit, ad probandum ea quae sunt [et ea, quae sunt entis] entis: Dialectica vero ex intentionibus rationis; quae sunt extraneae a natura rerum; atqui nullum ens reale est a natura rerum extraneum: Nullum ergo per se pertinet ad Logicam. Ergo eius obiectum formale est solum ens rationis. = Praeterea. Idem Stus Doctor Ait, opusculo 56, quod Logicus non considerat per se res subiectas; At omne ens reale est intentionibus Logicae subiectum; eo, quod omnia entia naturae sub consideratione rationis cadunt; ut testatur, loco ex methaphisica citato: Ergo.

Deinde, suadetur conclusio ratione. Nulla ratio realis est designabilis, sub qua Logica entia omnia consideret: Ergo. prob. ant. Nihil reale omni enti conveniens potest designari, praeter ipsum ens, et eius passiones; sed Logica sub nulla ex his rationibus materiam subiectam considerat: hoc, enim, proprium est Methaphisicae: Ergo.

Confirmatur. Nullum est ens reale, cui sit intrinsecum esse genus, speciem, subiectum, predicatum, et N.a, in quibus elaborandis omnino Logica occupatur: ergo. probatur Ant: Nihil est enti reali intrinsecum, quod debeat per nomina secunde intentionis explicari; sive, quod sit res secunde intentionis: at, sicut subiectum, et predicatum, ac cetera Logicalia sunt nomina 2e intentionis; ita obiecta significata per illa, res sunt secunde intentionis: ergo. probatur maior. Quod est enti reali intrinsecum est id, per quod in se habet esse; sed hoc nequit per nomina 2e Intentionis explicari: ergo.

Respondebis. preter ens, et eius partes, designari posse in omni ente capacitatem, ut definiatur, dividatur, subiectetur, predicetur et N.a; sub quibus rationibus ad nullam scientiam, preter Logicam pertinet. Et hec capacitas certe realis est, ac rebus intrinseca.

Sed contra. Subiectum dicere capacitatem, ut definiatur, aut dividatur, actu non respicitur a Logica: ergo. preterea. Alliud est obiectum formale, et allud ratio formalis sub qua; at quamvis ens quodlibet importet ut predicatum capacitatis, rationem formalem sub qua ad Logicam pertinet; tamen non habet rationem artifitij logici: ergo.

Dices: esse actu artifitiosum per actum, quem conotat intelectus; qui realis est, et intrinsice artifitiosus = Contra, hec solutio equivoca est, quatenus asserit, actum intellectus conotatum esse realem, et artifitiosum intrinsice. Ceterum, Quamvis accidens sit reale, realis que cognitio; tamen non est realis, quatenus est conexum Logici forma.

Namque nullum esse reale tribuit subiecto conexum: nec, insuper, conexum ex ipsis resultans est reale: quoniam, nec ex materia, et forma substantiali constat; nec ex substan-

tia, et Accidenti; sed totum suum esse consistit in cognosci; atque ideo tantum habet esse obiectiue in intellectu; quia, sublata ratione obiecti, non amplius remanet concretum ens reale, et cognitione resultans.

Similiter, verum non est, actum intellectus esse intrinsice artifitiosum, per aliquam formam suae entitati naturali superadditam, vel reali ex ea indistinctam. Quippe, illa forma superaddita est prorsus inutilis; cum, per solam connotationem regularum Logicae sit non minus artifitiosus. Nec artifitium importat per aliquam formam a sua entitate indistinctam; cum nullum ens possit esse identitatiue, in duplici linea adaequate distincta; qualis est naturalis, et artifitialis.

§3.

Logica non considerat 2a. Conc. suum obiectum formale quatenus est ens rationis; sed duntaxat quatenus est formae modi sciendi.

Suadetur efficaciter. nam, Logica non quaerit, utrum, et quid sit ens rationis; quibus modis, qualiterue de illo passiones enuntientur: Cum e contrario, tota sit inuestiganda forma modi sciendi: Vt, cum sedulo quaerit, quae sit definitionis, siue diuisionis forma: Quis modus quaeue figura ad recte syllogizandum; et innumera alia, in quibus id euidenter conspicitur: Vbi, nec de ente rationis, nec de reali quidquam cogitat: Ergo. Et hoc ipsum omnium artium exemplo comprobatur.

Confirmatur. Non solum Logicae obiectum est ens rationis, sed etiam grammaticae, et rethoricae: Vt ergo inter se distinguantur, unaquaeque debet illud respicere sub peculiari ratione: Ergo Logica non considerat suum obiectum quatenus est ens rationis: Igitur quod sit ens rationis de materiali se habet ad illius considerationem. Cum ergo ultra id,

nihil aptius designari posit ad Logam pertinens, quam ratio modi sciendi; hoc est, quæ unicè per se ab illa attingitur.

§. 4.
Argumentis Contrariorum satis fit.

Arguitur 1.° Modus sciendi formalis est obiectum primarium inadequatum Logicæ; sed modus sciendi formalis est ens reale: Ergo. probatur minor. Modus sciendi formalis non est alliud, quam actus intellectus artifitiose dispositi; sed huiusmodi actus sunt quid reale; fiunt enim ab intelectu media Logica, quæ in eos realiter influit: Ergo. = Nego minorem. ad probationem distinguo minorem: Sunt quid reale, materialiter concedo; formaliter, Nego. Et distinguo secundam partem probationis; in eos influit realiter, alliquam eis realitatem comunicando, Nego: Se Vel ut exemplar exhibendo, concedo.

Modus sciendi formalis consistit in actibus intellectus respicientibus Logicam, tan[...]cuius regulis denominantur artifitiosi: Et concretum inde secutum iure ens rationis appelatur; quoniam ex forma a natura actuum extranea constat. Eo sane modo, quo concretum ex rebus et actibus; siue ex conceptibus denominantibus, et uocibus resultans, dicitur etiam ens rationis; quia forma ipsius est extranea a natura subiecti; nec de ipso tanquam accidens naturale dici potest.

Et hinc, ut uides, sequitur, rationem artifitij Logici in ipsa tandem Logica refundi; quippe, uoces et obiecta denominantur ab actibus, qui ab ipsa Logica artifitiosam accipiunt denominationem. Et illa quidem est quædam forma in intelectu residens, ad cuius conspectum fit modus sciendi. Nihil enim alliud est pain-

cipium activum (ut inquit Stus Thom. 7° Met. lecc. 6a.) in generatione, quae est per artem, quam species Factiva, quae est in anima: sive quod quid erat esse cuiuslibet rei factae per artem. Quod quid erat esse, inquam, est species factiva Artefacti, quantum ad similitudinem, non naturam: quia quidditas artefacti est in ipso; species vero in intelectu.

[Ars enim medicinalis (Verba sunt Sti Doctoris) quae est principium sanationis, nihil est allud, quam species sanitatis, quae est in Anima: Et ita, sicut in naturalibus, ex homine generatur homo; ita in artifitialibus accidit quodanmodo ex sanitate fieri sanitatem, et ex domo domum: Scilicet, ex ea, quae est sine materia in anima, existens, illa quae habet materiam.] Et quidem certum est, speciem in anima existentem esse causam exemplarem, quam aliter, ac efficiens influit in effectum, pro hoc dicendi modo stat Caietanus, 1a Parte, q. 4 [?] a, Artic. 3°; et allij graves Authores citati a Suario Disputatione 2 [?] 5a Met. sec. 2a.

Replicabis. Ex solutione sequitur, omne artefactum esse ens rationis; at hoc est incredibile, et authoritate allienum. Ergo. = Disting. maiorem: esse ens rationis, dum cognoscitur ut dicens de formali artem denominantem, conc: in se, subdist: fundamentaliter, concedo: formaliter, nego. Artefactum in se est ens naturale: tale enim est, qualis est virtus ipsius productiva; quae est alliqua potentia naturalis. Illius autem ordinem, et partium dispositionem intellectus considerans, ad inveniendum fundamentum, ut per ordinem ad artem, illud aprehendat ut unum cum ipsa, a qua suscipit denominationem. Instabis. Ergo effectus naturalis non distinguitur intrinsice ab artifitiali. concedo consequens intellectum de effectu artifitiali, secundum id quod habet extra animam: In quo nullum est inconveniens. = Instabis rursus. Natura naturalis nullo modo est simillis Arti; Sed iuxta

Divus Thom. 3° The, lect. 8a., generatio artifitialis est univoca; ad quam necesario sequitur similitudo efectus cum causa: ergo.

Nego maiorem; quia sicut inter naturam, et artem est quaedam similitudo: ars enim naturam imitatur: ita inter efectum, qui est in se naturalis, et artem, datur alliqua similitudo, non quantum ad esse, sed quantum ad formam; ut ibidem inquit Sanctus Doctor. Haec autem simillitudo oritur ab ea dispositione materiae, quam ars praecipit.

Oportet ut ab his, pro nunc dificultatibus te expedias: Et quoniam necesarium non est nunc concluere alicui peculiari oppinioni alligare: satisfacere poteris principali argumento, dicendo, Causam exemplarem, ac proinde artem, influere efectiue in efectum: ideo quia logica intellectum formaliter determinare, ut efectus artifitiosos efectiue producat. Sed nega huiusmodi influxum terminari ad alliquid reale in quantum artifitiosum; sed ita se habere in ordine ad actus artifitiosos, quemadmodum se habet intellectus in ordine ad productionem cuiuscumque entis rationis. Verum plus iusto hoc nos detinuit argumentum; quippe, quod res alibi discutiendo complectitur.

Arguitur 2°.; et est altera probatio minoris secundi syllogismi argumenti praecedentis. Modus sciendi formalis vel actus intellectus artifitiosi sunt causa efectus realis; nempe, logicae; sed omnis efectus realis provenit a causa reali: ergo. = Distinguo maiorem: sunt causa efectus realis, ut sunt exercitum, et se habent ex parte potentiae, Concedo: ut sunt demonstrabiles, et se habent ex parte obiecti Nego. Et concesa minori distinguo consequens: Actus intellectus artifitiosi sunt quid reale per artifitium intrinsecum, Nego suppositum: per artifitium extrinsecum Concedo consequentiam. Actus intellectus ut se

habent ex potentiæ denominatæ artifitiosi ab habitu Logicæ præexistente; et in hoc sensu sunt causa vel intensionis, vel addictionis ipsius.

At hæc denominatio non est a forma, quæ actus sit constitutiva alicuius concreti; sed duntaxat est a re, a cuius nomine sumitur allius, quo actus intellectus vocantur artifitiosi; ex quibus, et forma cogniti per modum unius, resultat modus sciendi formalis formaliter acceptus. Unde actus intellectus in prima consideratione sunt fundamentaliter modus sciendi formalis; qui ex sui naturali actu habet causam Logicæ; quamvis opporteat, quod ad hoc respiciat habitum præexistentem, a quo denominetur.

Et Cum res, quæ fundamentaliter est allud, sit ipsi æquivalens; perinde se habet modus iste sciendi formalis fundamentaliter sumptus in ordine ad productionem Logicæ, ac si esset modus sciendi formaliter. potest autem dici modus sciendi formaliter methaphisicus sive 1æ intentionis, quoniam est effectivum Logicæ primo intentionaliter operantis.

Arguitur 3º. Obiectum Logicæ, pro ut a nobis explicatur, potius est ens reale, quam rationis: Ergo. probatur Ant. per nos obiectum Logicæ nihil est allud, quam concretum ex subiecto reali, et cognitione etiam reali ad ipsum extrinsice terminata resultans; Atqui huiusmodi concretum est ens reale: Ergo. probatur Min. Nam partes illius sunt reales: et ulterius, nulla inter eas unio fingitur ab intelectu; alliás inepte concretum extrinsecum diceretur: Ergo.

Resp. Ant. ad prob. neg. min.. ad cuius probationem, concesso Antecedenti, neg. consequentiam. vel illud disting: Sunt reales seorsim sumptæ, concedo: Simul acceptæ, neg. Iam res cognita ab intellectu, quam eius cognitio sunt entitates reales: At res non denominata formaliter cognita, quo adusque intellectus supra sua cognitionem

reflectentis, et ulterius secundum esse sibi extrinsecum, et a natura alienum consideret: Quod fit, ut cognitio, quae prius se unice habebat ex parte potentiae, sit obiectum ulterioris cognitionis, simul cum re quam denominat: Et aggregatum ex duobus per modum unius obiecti resultans; quod per eos 2 intentionis explicatur, Ens rationis appello.

Nam, nisi adsit cognitio reflexa, concretum istud non existit: Quia nec in rebus, nec in intellectu reperitur, nisi quatenus ab eo cognoscitur. Cum ergo cognitio rem extra animam denominans, non se teneat ex parte potentiae reflectentis, sed rei; potius est obiectum cognitum, quam obiecti cognitio.

Replicabis. proprior ad cognitionem reflexam denominat formaliter Cognitio directa suum obiectum: Ergo. prob. ant. propriori ad cognitionem reflexam intelectus est formaliter cognoscens; sed idem est intellectum esse formaliter cognoscentem, ac obiectum esse formaliter cognitum: Ergo. Maior est certa: Et minor constat; namque ea solum penes vocem activam et passivam distinguuntur; in re autem sunt idem: Consequentia legitime infertur.

Neg. ant. ad probationem, concessa maiori, neg. min. ad cuius probationem dico, ea plus iam penes vocem activam, et passivam distingui: Quoniam, sunt duo concreta; quorum unum ab allio distinguitur sicut res primae intentionis a re secundae intentionis. insuper, Dum intellectus rem formaliter cognoscit, rei unice importat esse quod habet ex sua natura: Quando autem est formaliter cognita, habet esse sibi extrinsecum, et a sua natura omnino extraneum.

Insistes. Cognoscere formaliter, et esse formaliter cognitum sunt correlativa: Ergo non potest unum esse sine allio. Disting. ant. Quatenus unum cognitum dicit terminum cognitionis, Concedo: quatenus dicit terminum et cognitionem nego. = Insurges. terminus non est formaliter cognitus, nisi per co-

gnionẽ: Ergo. disting. ant. . nisi per cognionẽ tendentẽ in ipsũ concedo, . .
ex parte ipsius se habentẽ subdist.: Vt est obiectũ cognionis reflexẽ,
Concedo: Vt est obiectũ cognionis directẽ, nego.

Res cognita est concretũ constitutũ per formã secundũ dici, n̄ secundũ esse: Ideoq̃, n̄ habet esse quousq̃ ab intellectu dicatur. Deinde, est res 2æ intentionis; ac proinde, n̄ habet esse, nisi dependenter ab intellectu reflectente: propterea q̃, non consideratur ab alliqua scientia reali, sed ab illa, quæ circa 2as intentiones versatur. Verũ, de his fusius, et propriius, Vbi de ente raonis.

Arguitur 2°. obiectũ Logicæ, sicut et cuiuslibet alterius scientiæ, est simpliciter scibile; sed ens raonis n̄ est simpliciter scibile; cũ sit ens secund. quid; et scibilitas sit passio entis: Ergo. = confirmatur 1°. Obiectũ debet habere paones, quas scientia de illo demonstret; sed ens raonis nullas habet paones; nã si haberet, essent entia raonis; ac proinde, de illis eius prædicaretur essentia: Ergo. = Confirmatur 2°. Quælibet scientia dicit ordinẽ realẽ ad suũ obiectũ; sed ordo realis exigit terminũ realẽ: Ergo obiectũ scientiæ debet esse reale: Ergo ens raonis nequit esse obiectũ Logicæ.

Concessa maiori argumenti nego minorem: Quoniã scibilitas simpliciter talis, n̄ fundatur præcise in entitate; sed etiã in connexione necessaria essentiæ cũ paonibus, quæ de illa demonstrantur. Ens autẽ raonis dicit necessariã connexionẽ cũ suis paonibus: Ideoque est simpliciter scibile. Ad primã confirmaonẽ respondeo, Ens raonis revera habere paones, quæ sunt entia raonis: Eo modo, quo paones entis realis sunt entia realia. Et quidẽ negari n̄ potest, q̃ prædicabilitas sit passio universalitatis, et suppositio termini. Ad 2am confirmaonẽ, dico, Logicã dicere ordinẽ realẽ transcendentalẽ ad ens raonis; eo sane modo, quo actus ens raonis respiciens, respicit illud per suã entitatẽ....

Arguitur 5°. forma modi sciendi est obiectum formale Logicae; sed hoc est aliquid reale: Ergo. Pr. min. forma demonstrationis V.G. est causa scientiae: Ergo. Nego minorem. ad prob. distinguo ant: est causa principalis scientiae, nego ant: est causa eo sensu, quo conditio potest dici causa Concedo ant.

Virtus productiva scientiae consistit in intrinseca veritate praemissarum; quas oportet esse dispositas et artificiose ordinatas; ut ipsarum veritatem, et deinde conclusionis plenius assequatur intellectus. Sicut in exercitu, virtus vincendi consistit in viribus militum; sed esse recte ordinatos, quod ars militaris praescribit, requiritur ut conditio. In hoc autem nullum est inconveniens: Immo oppositum est a ratione alienum: Quoniam ars non tribuit virtutem agendi, sed eam datam a natura supponit; et ut hoc, aut illo modo, esse consequendum determinat.

Arg. 6°. quod cognoscitur per speciem alterius, nequit primario a Logica cognosci; sed ens rationis cognoscitur per speciem entis realis: Ergo. Praeterea obiectum formale Logicae continetur sub obiecto primario intellectus; sed sub eo non continetur ens rationis: Ergo: = ad argumentum, nego Mai: Nam Logica non intendit, quod species repraesentat primario; sed quod secundario repraesentat, et hoc est evidens in Methaphisica; Quia Deus, et Angelus primario cognoscit, licet per species rerum materialium.

Replicabis. Logica quod ens rationis debet cognosci per species reales, necessario ab eo dependet: Ergo nunquam potest cognosci primario. Resp: Ens rationis dependere ab ente reali, sed non semper explicare hanc dependentiam: Ea enim de materiali se habet; Cum ens istud considerat sub ratione modi sciendi. quod patet in accidente dependente essentialiter à Substantia; Quin hoc obstet, ut primario a Metaphisica inspiciatur. Ad confirmationem argumenti, nego min: quia obiectum adequatum intellectus non solum est ens reale, licet sit praecipuum. Vel aliter, nego mai.

Quia Logica est habitus dirigens intellectum in ordine ad obiectum suum; in cuius assecutione non leuis difficultas reperitur.

Arg. 2°. pro sententia communi Thomistarum. Obiectum formale Logicae sunt illae intentiones, quas, ut inquit Diuus Thom. Ratio adinuenit in rebus consideratis; sed huiusmodi intentiones in denominationibus extrinsecis consistere nequeunt: Ergo. Prob. min. Cum, quia denominationes extrinsecae inueniuntur in rerum natura; tum etiam, quia, cum sint actus intellectus extrinsece ad obiecta terminati, potius sunt considerationes, quae alliquid ad considerationem rationis consequuntur. Ergo.

Resp. Stum Thomam nihil allud nomine intentionis intellexisse, quam illud esse secundum, quo res ut cognitae sunt obiectum cognitionis reflexae. Quod inde patet; quia inter entia naturae non nisi res primo cognitas refert, quas considerat Philosophus; cum Dialecticus id quod res secundum naturam non habent, nempe, esse cognitas attendat. Ergo illas, quas Stus Doctor vocat intentiones rationis; Operationes scilicet intellectus, obiecta extrinsece denominantes.

Quod non obscure innuit, cum loco ex Methaphisica citato ait, quod huiusmodi intentiones intelligibiles entibus naturae aequiparantur; eo quod omnia entia naturae sub consideratione rationis cadunt. Sub consideratione dixit, non sub fictione; quod est propter aduersarios ualde notandum. Nec te moueat, illum supra dixisse, quod similes intentiones considerationem rationis consequuntur: Nam cum denominatio cogniti sit effectus cognitionis, recte ad illam consequi dicitur; eo nempe modo, quo ad materiam, et formam asseritur consequi compositum.

Haec cum adeo intentioni, ac uerbis Sti Doctoris sint conformia; uix patienter ferri potuit, quemdam Thom. audacter asserere, Diuum Thom. cum ipsis expressissime loquitur, ausus alliorum expositiones sola textus relectione explodi; cui proinde manifeste opponuntur. Multo satius ista de ipsis diceremus. Sed opinentur,

ut vellint, modo alliorum sensum non cum contemptione, improbent.

Arguitur ultimo forma constituens artefactum logicale est unio, et ordo suarum partium; sed haec unio adequate distinguitur ab omni ente reali; frequenter enim reperitur inter extrema realiter indistincta: Ergo. = concessa maiori, et minori, distinguo: ipsius probationem: reperitur tanquam quid intrinsecum nego: tanquam quid extrinsecum concedo. solutio constat ex dictis. Et iterum alibi de hii erit sermo.

Cetera ad objectum Logicae spectantia declarantur.

Ratio formalis sub qua exspecificativa Logicae est dirigibilitas, seu capacitas obiecti materialis, ut artifitium Logicum recipiat. Probatur: Nam ratione huius capacitatis subiectum Logicae redditur proxime capax, ut de ipso artifitium Logicum demonstretur: Ergo. probatur ant. Quaeranti, cur Logica de suo subiecto artifitium demonstret? optime respondetur; quia illud est capax directionis; potestque artificiose disponi: Si enim capax huius artifitii non esset, sub consideratione Logicae non caderet, ut est perspicuum: Ergo. D

Dices: inmaterialitas seu abstractio à Materia est ratio formalis sub qua scientiarum; ut constat ex S. to Thom. super Boetium de Trinitate; at capacitas subiecti Logici, ut artifitium recipiat, non est formaliter abstractio à Materia: Ergo. = Resp. abstractionem à Materia, individuali saltim, necessariam esse ad scientias; quae dubio procul circa singularia versari non possunt: ideoque, nullum est obiectum per se à scientia atactum, in quo haec, aut illa abstractio a Materia non reperiatur: caeterum, non ut ratio formalis, sed ut conditio quae, nempe, scientia exigit in obiecto, ut hoc non sit contingens.

V. ctiā si volunt adversarij; ut tū scientia, quæ obiectū magis minusque separantē quo sensu istū Doctorē loco citato accipio; nec alliter posse loqui puto: Cum plures sint scientiæ, quæ à pura abstractione à materia specificari nō possint. Nam ut alias præteremittam, statica, hydrostatica, alliæq; scientiæ phisico-Mathematicæ à materia sensibili nō præscindunt: nec ergo à Phisica, quæ sub hac abstractione Corpus considerare dicitur, specie distinguentur.

Aliunde ergo petenda est scientiarū distinctio; ac proinde specificatio: ab ea nimpe ratione, qua obiectū unius scientiæ ab alliarū scientiarū obiectis differt specie. Quā autē ratione obiectū Logicæ mihi ab allijs distinguetur, quā illa aptitudine ad recipiendū artifitiū Logicum, sive huius scientiæ directionē, sibi et allijs, nunquā commune.

Sed quomodo adversarij obiectū Logicæ cum quacunq; vellent abstractione: an ideo præcise suū de ipso artifitiū demonstrabit? certe, nisi in eo capacitatē inveniat, ut hoc aut illo modo disponatur, quamcunq; abstractionē in ipso habebit.

Dem dices: ideo obiectū Logicæ hanc capacitatē importare; quia abstrahit à materia certa et determinata abstractione: Ergo. Neo Ant: falsū enim est quod subiectū Logicæ sit formaliter capax artifitij Ex hoc præcise, quod sit abstractū ab omni materia; ut adversarij locuntur: quipe adhuc hac abstractione intellecta, necdū similis capacitas percipitur. An enim prædicatū potest enunciari de subiecto, quia est abstractū à materia? vel premissæ conclusionē inferent, quia carū tū negative præscindunt? satius, verius quod dicemus prædicatū enuntiari de subiecto, quia subiectū est capax prædicati: atque itē premissas conclusionē inferre, quia eā continent.

Obiectū attributionis Logicæ est recta intellectus operatio. constat ex superioribus, Obiectū attributionis esse præcipuū illud, in quo omnia de quibus agit scientia tandē revocantur. quo supposito, hoc pro conclusione præsenti probanda, Argumentū efformo.

Recta intellectus operatio est quid cui recepta omnia de quibus agit Logica ordinantur, ac diriguntur: Ergo. prob. Ant: Logica principaliter intendit rectam intellectus operationem: Ergo. pr. ant: finis Logicae est intellectum dirigere, ne errret in suis operationibus: Nam hoc est quod suis regulis praescribit; hoc docet; ac qualiter exequendum sit demonstrat: Ergo.

Sed arguet. id Logica principaliter intendit, quod ab ea ceterae scientiae maxime exposcunt; sed hoc est modus sciendi obiectivus: Ergo. probatur min. id ceterae scientiae a Logica praecipue exposcunt, quo magis earum fini consulitur; at id est modus sciendi obiectivus: Ergo. prob. min. finis aliarum scientiarum est veritas rerum secundum primum esse ipsarum; sed huius veritatis assecutioni nihil est aptius modo sciendi obiectivo: Ergo.

Disting. mai: ultimi syllogismi: est veritas rerum secundum suum esse primum, absolute, neg: ut subest veritati formali, Concedo. finis scientiarum realium est cognitio rerum secundum esse quod in se habent; sive, ut saepe diximus, cognitio directa, quae recte veritas formalis appellatur: finis vero Logicae est cognitio rerum secundum esse quod habent in mente. sed cum nulla cognitio dari, aut concipi posit sine obiecto cognito; hinc veritas formalis sine obiectiva dari, aut concipi non potest: Unde finis scientiarum est veritas formalis ab obiectiva tamen excipienda.

Dices: veritas formalis non est scientiarum obiectum; sed scientiarum finis est obiectum illarum: Ergo. Concedo maiorem: modo de Logica non loquatur: et distinguo minorem: est scientiarum finis, si praticae sint, Concedo: si sint speculativae neg. min. et consequentiam. solutio pendet ex alibi dicendis.

Arguet insuper. omnia, de quibus agit Logica ad demonstrationem ordinantur: Ergo. pr. ant. Ideo Logica tot artefacta construit, ut veritatis cognitionem unibus demonstrationis formatione tandem evidenter obtineat: Ergo. disting. secundum antecedens, ut veritatis cognitionem obtineat, quo ad omnia, neg ant: quo ad alliqua, concedo ant.

Demonstratio est nobilius Logc operis: sed ex hoc non sequitur, allia ad illud ordinari: tunc, quia ut videre est in omnibus artibus, ea sphera habent, sed dispaxia instrumenta: nec ideo unum pendet in suo exercitio ab allio; sed unumquodque fini sibi destinato deseruiit: tametsi, sepe ex indigentia Artifitis ad allud ordinetur: tum etiam, quia per demonstrationem non omnia, que de re sciri possunt, acquiruntur. Nimis hic nos detinuit disputatio; et nescio, an sine temporis dispendio. sed nec ideo grati huius Philosofis satis.

Disputatio 2a

De natura, qualitate, ac necesitate Logicæ.

Dubium 1

Utrum Logica sit Scientia, et Ars?

no Pertracta de obiecto Logicæ disputatione, ad ipsam iam sermonem vertimus, sic recto ordine exposcente. et id primum in presenti examinandum occurrit, quid, nempe, sit scientia ne, an ars? vel utrumque simul? ut Philosophi faciam de eiusdem existentia discusionem; que solum in ipsa luce euidentissima experientie, circumstantibus Negotiis facessere poterit.

§ 1

Alliqua expenduntur pro resolutione.

Logica, ut ex ubique dictis constat, nihil est alliud, quam facultas actuum intellectus, ac recte disputationis directiva: et primo quidem diuiditur, iuxta Philosophorum communem, in naturalem, et artifitialem. Naturalis est uis natiua intellectus ad recte ratiocinandum in quacunque materia: vel, est quodcunque rationis dictamen sine arte partum, et ueritatis inuentioni deseruiens. prima definitione, ut uides, definitur potentia: 2a uero eius actus, siue exercitium.

Logica autem artifitialis est plurium preceptorum, ac regularum connexio ad recte, et faciliter ratiocinandum adinuenta.

et est duplex; actualis, scilicet, quae in actibus actualis doctrinae consistit: et habitualis; quae est facilitas ex horum actuum repetitione in intellectu relicta.

Praeterea scire oportet, Logicam triplici parte constare; videlicet analytica sive demonstrativa, quae evidenter; topica quae probabiliter; et sophistica, quae apparenter disserere docet. Quarum distinctio ex diversitate materiae circa quam versantur censenda est. Sed ut verum fatear, satius diceretur, Logicam esse unice demonstrativam: quippe circa omnem materiam ex evidentibus principiis procedit. Vel si de habitibus opinativo et sophistico loquuntur; ipsa Logica non ex tribus partibus constabit; sed erunt 3 habitus Logicae omnino distincti; sub uno tamen nomine comprehensi. Verum haec sunt de voce.

Deinde est advertendum, quinque, cum Aristotele, et Divo Thoma, habitus intellectuales distingui: nempe intelligentiam, quae est lumen, sive habitus primorum principiorum; sapientiam, quae est habitus acquisitus per demonstrationem procedendo ex altissimis causis; prudentiam, quae est recta ratio eligendorum; scientiam, quae est habitus acquisitus per demonstrationem ex causis non ita perfectis, ac sapientia; et artem, quae est habitus cum recta ratione factivus. His quinque habitibus totidem ex certitudine respondent; quae iisdem definitionibus definiuntur, mutata voce habitus, vel alia loco huius posita, in hanc cognitio.

Item evidens est, dubium non procedere de Logica naturali: cum enim non sit aliud, quam intellectus ipse, non scientia, sed scientiarum subiectum dici debet. Praeterea: si quid est ab intellectu distinctum; non continetur in praeceptis, ac regulis, de quibus in priori parte Logicae egimus; et ex quorum collectione Logica, de qua nunc quaerimus, unice constat. Unde, ob insinuatam rationem, non inquirimus, an prima ex enumeratis virtutibus ipsi conveniat? nec de duabus proxime sequentibus est dubium: Nam, non adeo Logica inter scientias eminet, ut debeat nomine sapientiae decorari: Nec cum naturalis non sit, prudentia dici potest. Quare de duabus ultimis tantum potest institui disputatio. In qua partem negativam tenuere alliqui ex antiquis. Sed affirmativa communissima est, et omnino tenenda:

§ 12
1ª C.
Logica est vere, et proprie scientia.

Probatur. habitus procedens demonstrative est vera scientia; sed talis est habitus logicae: ergo. prob. min. Logica demonstrat, definitionem esse clariorem definito, partes subiectivas simul sumptas aequare divisum: Syllogismum demonstrativum generare scientiam: topicum opinionem; et alia sexcenta satis nota: ergo. confirmatur. Logica suas deducit conclusiones ex principiis evidentibus et necessariis: ergo. prob. ant. haec principia dici de omni; quae sunt idem uni 3º, sunt idem inter se, sunt evidentia, et necessaria; at ex his logica suas deducit conclusiones, ut est perspicuum: ergo.

§ 13
2ª C.
Logica est simpliciter ars liberalis.

Conclusio supponit celebrem illam divisionem artis in mechanicam et liberalem, omnium Philosophorum consensu probatam. 1ª est, quae exercetur per opera externa; ut pingere, domum struere et sim.ª 2ª, quae exercetur per opera interna; ut numerare, syllogismum conficere, et sim.ª Hac divisione supposita, assero, logicam esse unam ex speciebus artis liberalis.

Probatur 1º Auctoritate divi Thomae, primo posteriorum lect. 1ª: Ars quaedam, inquit, necessaria est, quae sit directiva actus rationis; et haec est Ars logicae. et Secunda Secundae Quaestione Quadragesima 6ª Arti. 2º ad 3um, sic ait: Dicendum, quod omnis applicatio rationis rectae ad alliquid factibile pertinet ad artem... Quia ergo ratio speculativa quaedam facit, puta Syllogismum, propositionem, et allia huiusmodi, in quibus proceditur secundum certas, et determinatas vias; inde est, quod respectu horum potest salvari ratio artis. Ex his deducitur ratio conclusionis: applicatio vera rectae rationis ad alliquid factibile est propria artis vere et simpliciter talis; sed Logica vere applicat rationem ad alliquid factibile: nam media ipsa,

Construit intellectus Syllogismus, et allia plura: ergo.

§ 4

Soluuntur argumenta contra 1ᵃ Conclusionem

Arguitur 1º ex Philosopho, 1º Retoricorum, Capite 1º, aiente: Si quis Dialecticam, et Retoricam ut scientias, non ut facultates pertractet, imprudens est, et earum naturam subuertit. Item 2º Methaphisicae ait: absurdum est, simul quaerere scientiam et modum sciendi; sed Logica est modus sciendi: ergo. Resp. Aristotelem in 1º loco, loqui de Logica quatenus est formaliter ars; uel quatenus est utens; uel denique, quatenus ex probabilibus procedit: in quo saltem sensu non est scientia formaliter.

In 2º Autoritate, solum intendit ostendere, absurdum esse simul acquirere scientiam, et modum sciendi, qui prius ad illam tradi debet. Et enim recte S. Thom., in expositione textus citati, quia homo, dum ad duo atendit, neutrum capere potest; absurdum est, quod homo simul quaerat scientiam, et modum, qui conuenit scientiae. et propter hoc debet prius addiscere Logicam, quam allias scientias; quia logica tradit communem modum procedendi in omnibus allijs scientijs.

Ex quibus uerbis satis constat, Aristotelem non comparare modum sciendi cum Logica; sed potius ipsam Logicam cum ceteris scientijs. Quare, cum sine ea modus procedendi in allijs scientijs tradi non posit; non erit absurdum, illam, et modum sciendi simul acquirere: immo oppositum est uere absurdum, et imposibile.

Arguitur 2º: Logica est instrumentum ad allias scientias ordinatum: ergo non est scientia. prob. Consequentia. Instrumentum et id ad quod ordinatur non continentur sub eodem genere: ergo. distinguo Ant: Sit instrumentum continens independenter ab allio effectus, quos producit, Concedo: Continens ex dependentia, uel elleuatione alterius, Nego Antecedens.

solũ instrumtũ, q̃ indiget elevationẽ, q̃ ut attingat effectum, n̄ potest convenire ĩ eodẽ genere cũ eo ad quod est instrumtũ: secus autẽ illud, q̃ est esse capax ad effectus productionẽ. Et quidẽ Loga ex se sufficiens est, ut producat dẽmonstraonẽs, tũ circa proprĩ, tũ circa materiã alliarũ scientiarũ, ut ex experientia constat.

Arguitur 3°. Loga nequit acquiri per demonstraonẽ: Erg. pr. ant. Loga est causa demonstraonis: Erg. patet consẽq. ut erit causa, et effectus ejusdẽ. Confirmatr. Demonstratio est obiectũ Logẽ: Erg. Distinguo ant: nequit per demonstraonẽ ab ipsa provenientẽ acquiri, concedo: provenientẽ ab habitu principiorũ nego ant. Omnis demonstratio, quẽ Logẽ precedit, oritr a lumine primorũ principiorũ: quẽ ex his alliquas immediatas deducit concluõnes, ex quibus postmodũ alliẽ ad scientias pertinentes exeunt.

Replicabis. Demonstratio proveniens a lumine primorũ principiorũ n̄ est scientifica: siquidẽ talis est effectus, qualis est causa: Erg. Nimis replica probat: nã sicurũ est q̃ diceret; nulla proinus dabitur scientia: omnes enĩ per demonstraonẽ acquiruntur: si ergo nulla demonstratio scientifica habitũ scientificũ precedit, nulla poterit generare. Sed resp.°, demonstraonẽ provenientẽ ab habitu primorum principiorum vere esse scientificã: Nanque est certa, et evidens cognitio rei per causã; in q̃o situ esse scientiẽ actualis notionẽ, indubitatũ est. ad confirmaonẽ, distinguo ant, demonstratio ĩ communi est obiectũ Logẽ conc: in particulari, nego ant; in quo nullũ est inconveniens.

Ex Arguitur 4°. Scientia agit de perpetuis, et necessarijs; Sed Loga de his n̄ agit: agit enĩ de syllogismis, ppositionibus, et allijs, quẽ contingentia sunt: Erg. distinguo minorẽ: n̄ agit de necessarijs, quo ad existentiã, concedo: quo ad essentiã, nego minorẽ. Definitio Syllogismus,

et alia instrumenta sciendi eatenus considerantur a Logica, quatenus dicunt ordinem ad principia, iuxta quae effici debent; in quo sensu praescindunt ab existentia, sub qua tantum contingentia sunt: absolute enim verum est, quod quaelibet definitio facta iuxta regulas Logicae explicat artificiose essentiam rei.

Arguitur 5.° Logica saltem non erit scientia, quatenus respicit syllogismum topicum et sophisticum: Ergo. Probatur antecedens. Omnis scientia tendit in demonstrationem: atqui praedicti syllogismi nullam necessitatem habent: Ergo. Distinguo antecedens: quatenus illos syllogismos respicit active, concedo: obiective nego antecedens. Syllogismus topicus, aut sophisticus, et si nullam intrinsecam necessitatem habeat, est tamen capax, ut hoc ipsum de eo demonstretur: ad modum quo, demendatio, necessaria demonstratione asseritur, nullam in se necessitatem habere.

§ 5

Solvuntur argumenta contra 2.am Conclusionem.

Arguitur 1.° Logica est scientia: Ergo non est ars. Probatur consequentia. Scientia et ars opponuntur contrarie; ideoque Philosophus scientiam et artem ut duas species habitus intellectualis enumerat: Ergo. Nego consequentiam. Ad probationem, distinguo antecedens: scientia et ars mechanica opponuntur contrarie, concedo: scientia et ars liberalis, nego. Inter scientiam et artem liberalem non datur vera oppositio; sed una respectu alterius praecise negative se habet; id est, neutra infert esse alteram, sed possunt de eodem habitu dici; ut de mathematica affirmat idem Philosophus.

Arguitur 2.° Ars liberalis non est proprie et simpliciter ars: Ergo. Probatur antecedens. Ars liberalis non est proprie et simpliciter factiva: nam facere proprie et simpliciter est operari per actionem tendentem in materiam externam: Ergo. Et si concedatur totum argumentum, nihil inde contra nostram conclusionem probabitur: nos solum asserimus, Logicam vere, et simpliciter habere in se rationem artis liberalis,

Quæcunque hæc sit.

Sed, qa iudico, artē liberalē participare simpliciter rationē artis; resp. neg. ant. ad prob. neg. etiā ant. b. claritatis gratia illud disting: n̄ est simpliciter factiua, defectu regularū, neg: defectu materiæ concedo. Logā et quæcunque ars liberalis ex se conuenit uniuoce cū Arte mechanica: sed materia circ. quā uersatur, cū sit mentalis, n̄ est ita simpliciter factibilis, sicut Materia Artis Mechanicæ.

Arg. 3º: scientia et ars procedunt diuerso mō; sed diuersi modi procedendi n̄ possunt eidē habitui conuenire: ꝑ prob. maior scientia procedit speculatiue, t, vt dicunt, resolutiue; Ars uero compositiue; sed hi modi procedendi sunt diuersi: Ergo. disting mai: Scientia, et ars mechanica procedunt diuerso modo concedo: Scientia, et ars liberalis, neg mai. Ars liberalis ex se n̄ est determinatā ad procedendū modo compositorio; ita vt in operis constructione necessitat: sed ulterius potest tendere in contemplatione, si sic exigat habitus, qui competit ratis arti liberali: hæc enī unice consistit in certitudine et necessitate regularū. Qualiter autē Logā procedat, constabit ex infra dicendis.

Arg. 4º: Scientia uersatur circa uniuersalia; Ars uero circ. singularia: Ergo n̄ possunt adunari ī eodē habitu Logē. disting. secundā partē antecedentis: Ars uersatur circ. singularia sub ratione singulari neg: sub ratione comm̄i. concedo. Ars quidē tradit regulas ad hoc aut illud artefactū efficiendū n̄ qua singulare est, sed quà dicit rationē sibi et alliis ipsi similibus communē. Verū hæc sunt satis clara.

Dubiū 2. Qualiter Logā docens, et utens distinguantur; et quid unaquæq; sit formaliter?

§. 1.

Premittuntur alliqua Cun Sententijs.

S. Thom. 4. Methaph. lect. 2.a divisit Log.m in docentem, et utentem; quam divisionem universi post ipsum probavere. Et quidem merito; quoniam Log.a non tantum tradit regulas ad syllogismum, exempli gratia, conficiendum; sed etiam in eius constructione eisdem regulis utitur. hoc quamvis apud omnes sit certum, non tamen eodem modo explicatur ab omnibus. Nam allij tenent, Log.m docentem, et utentem esse duos habitus realiter [entitative] distinctos. Allij solum inter eas agnoscunt distinctionem raonis supponentem distinctionem virtualem.

Item alliqui sentiunt, Log.am tantum in p.te topica, et sophistica, debere dici utentem: allij, sub munere docentis esse scientiam, non autem sub munere utentis. et allia hic distinguunt, quae cum nullius fere sint utilitatis, t. q.d negabit nemo, necessitatis; possent sine alliquo logicae detrimento omitti v.l minus contentiose tradi. Ne vero restrictam, vos solos proxime lateat; q.d mihi vero simbilius in hac controversia videtur alliquibus conclusionibus breviter tamen exponam.

Sed pro resolutione est notandum, duplicem dari distinctionem realem nempe, et raonis. 1.a est, quae inter ea versatur, quorum unum ex natura rea non est allïud. Distinctio vero raonis [fundatur], cum intellectus ex duobus identificatis, unum cognoscit, allio non cognito. hec distinctio raonis si cum raone fit, supponit in rebus distinctionem virtualem, quae fundamentalis appelatur: et in eo consistit, q.d eadem entitas rebus realiter distinctis equivaleat.

Q.a 1.a C.

Log.a docens, et utens, sola distinctione

Raonis distinguuntur.

Probatur 1º ex Divo Thom. loco citato, ubi ait, quod Logica potest considerari secundum quod est docens, et secundum quod est utens. Ex quo satis aperte colligitur, ipsum non agnoscere nisi distinctionem raonis inter Logicam docentem, et utentem; idipsum raone suadetur. Quoties non est noua dificultas uincenda, Nouus habitus poni non debet; sed posita Logica docente non est alliqua dificultas impediens applicaonem regullarem ipsius: Ergo.

Major constat. Nam habitus dantur ad uincendas dificultates. Probatur mi. quoties doctrina, et usus ad eandem spectant potentiam; usus non addit nouam dificultatem supra doctrinam; sed doctrina et usus Logicae pertinent ad eandem potentiam intellectiuam: Ergo. Probatur mai. non est assignabilis allia ratio, cur in actibus, qui per potentias exteriores exercentur, habitus usus distinguatur ab habitu Doctrinae; nisi quia usus non pertinet ad eandem potentiam, ad quam pertinet doctrina: Ergo.

Confirmatur. ideo Logica se sola non potest efficere demonstraonem methaphisicam; quia materia hujus scientiae ad ipsam non pertinet; sed Logica utens respicit eandem materiam idemque specificatiuum, ac docens: Ergo exclusa distinctione reali, non est allia, qua Logica docens et utens, possint distingui, nisi distinctio Raonis. Cujus fundamentum est equivalentia ejusdem entitatis Logicae usui, et doctrinae artis mecanicae.

§ 3.ª Ct

Logica sub conceptu docentis est formaliter scientia:

Conclusio ista est expressa Angelici Doctoris. Nam loco ex metaphisica citato sic inquit. Dialectica secundum quod est docens habet consideraonem de istis intentionibus, instituens modum, quo per eas procedi possit ad conclusiones in singulis scientijs probabiliter ostendendas, et hoc demonstratiue facit; et secundum hoc est scientia. —

Ratione probata, habitu demonstrativa procedens est formaliter scientificus. Sed Loga ut docens procedit demonstrative: Ergo. Pr. min. Loga non aliter docet, quomodo conformanda sint Artefacta logicalia, nisi demonstrando idipsum quod docet: Pro ut sic enim instituit modum, quo intellectus certo et evidenter ac sine errore procedat in suis operationibus; Qui iam modum procedendi instituere non potest, nisi faciat id demonstrative: Ergo.

§ 3a C. Loga ut utens non est formaliter scientia.

Suppono Logam utentem in sensu materiali esse scientiam, quod est conclusione evidenter infertur: Cum enim non distinguatur realiter a docente, profecto subiectum realiter exit, quod est Loga docens. Nunc autem asserimus, eam in sensu formali, sive reduplicative scientiam non esse. Et quidem conclusio quatenus attinet ad Logam utentem in p.te topica, et sophistica est etiam expresse S. Thom. loco citato.

Prob. ratione. Loga solum est scientia, quatenus aliquod predicatum demonstrat de suo subiecto; sed ut utens in p.te topica, aut sophistica nihil demonstrat: pro ut sic enim tantum probabiliter, vel apparenter procedit: Ergo. hec ex se satis sunt manifesta. Sed non est adeo certum, Logam ut utentem in p.te demonstrativa non esse scientiam formaliter. hoc mihi probabilius videtur; quod ratione probatur.

Loga ut utens in p.te demonstrativa nihil de suo subiecto demonstrat: Ergo. probatur Ant. demonstrare est evidenter ostendere Conexionem predicati Conclusionis scientifice cum suo subiecto; sed Loga ut utens etiam in p.te demonstrativa nequit huiusmodi conexionem evidenter ostendere: Ergo. pr. mi. Ostendere evidenter Conexionem predicati, et subiecti scientifice conclusionis est formaliter illam docere: Ergo.

Veritas antecedentis satis ostenditur sequenti syllogismo: Omnis explicatio est clarior re explicata, sed definitio est explicatio definiti: Ergo definitio est clarior definito. Vbi vides hunc syllogismum in tantum habere rationem demonstrationis in quantum docet definitionem esse clariorem definito, non autem quatenus est usus regularum demonstrandi.

§. 4a C.

Logica vt docens est formaliter Ars; non vero vt utens

1a Pars Conclusionis vix indiget probatione, sed sic breviter probatur: Ars est habitus cum recta ratione factivus, sed Logica vt docens est formaliter habitus cum recta ratione Artificij Logici factivus: Ergo. Probatur minor, Logica vt docens tradit regulas ad recte definiendum et demonstrandum: hoc enim et alia huiusmodi docet: Ergo.

Probatur 2a Pars Conclusionis Logica vt utens supponit regulas ad artificium Logicum conficiendum inventas: Ergo patet consequentia: nam in regulis stat formaliter ratio artis. Probatur ant. Logica vt utens est regularum executio; sed executio regularum eas supponit: Ergo. Confirmatur. Recta ratio Artis in eo consistit quod prius sciatur, qualiter, et cur, hoc aut illo modo debeat fieri Artefactum; sed artefacti constructio hanc notitiam supponere debet: Aliter esset exposita errori: Ergo.

§. 6.

Argumenta opposita refellit

Arguitur 1° contra 1am Conclusionem habitus distinguuntur per actus specie distinctos; sed actus Logicae docentis differunt specie ab actibus Logicae utentis: Ergo. Probatur min. Actus scientifici differunt specie ab actibus non scientificis; sed actus Logicae docentis sunt scientifici, non autem actus Logicae utentis: Ergo. nec minus.

ad probaonẽ distinguo mai: actus scientifici 3ii., si omnes sunt primarij. Concedo: si allij sunt primarij et allij secundarij neg. maiorẽ. Sola diuersitas specifica obiecti respondet diuersitati specificæ in actibus: unde cum actus primarius, et secundarius tendant in idẽ obiectum continentur intra eandẽ speciem. = l. dic, actum secundarium qualis est actus usus, nec specificari simpliciter ab obiecto, nec ipsum actum specificare. n̄ primum; quia obiectum solum specificat actum raone sui in illud tendentẽ: n̄ secundum; quia specificare habitum est proprium Actus primarij q patet in habitu caritatis, qui uirtus theologica n̄ est, qua proximum respicit, sed a solo Deo, qui est eius obiectum primarium, speciem sumit: et consequenter solus actus dilectionis Dei, poterit habitum charitatis specificare. Replicabis saltim hacce entitatiue opinatiuus n̄ erit secundarius respectu habitus scientifici: Prob. pr. ant. habitus inclinant in actus similes sibi; sed actus entitatiue opinatiuus n̄ est habitui scientifico similis ergo. Neg. ant. ad probaonẽ distinguo mai. inclinant in actus similes sibi primario, conc. secundario, nego mai. Cum habitus n̄ specificentur ab hac actibus secundarijs, nec generentur per eos, n̄ est inconueniens, q hi similes sibi n̄ euadant.

Sed actus n̄ scientificus ab habitu scientifico prouenire debet quatenus habet raonẽ formalẽ sub qua communẽ cum actu primario habitus. Sicenĩ dilectio proximi, quæ theologica n̄ est, prouenit ab habitu caritatis theologicæ. uerum est aduertendum, q ut habitus scientificus possit in actum secundarium influere, debet hunc ex eisdẽ principijs, ac primarium attingere: defectu cuius, actus logici utentis acquisitæ in fide Magistri n̄ potest prouenire ab habitu scientifico logicæ: nec iste actus n̄ factus est ex fine assequendi Veritatẽ. Nec negamus habitum opinatiuum posse per se producere Actus entitatiue opinatiuos.

Arguitur 2°. posita in intellectu Logica docente, adhuc est noua dificultas in applicatione regularum: Ergo. Pr. ant. etiam si quis optime calleat regulas demonstrandi, tardius sepe reperitur in praxi, et executione: Ergo. Neg. Ant. ad prob. disting. Ant: tardius reperitur defectu habitus applicantis nego: defectu materie conc. ant.

Dificultas, que in regularum usu posteaque in executione experimur, unice prouenit ex defectu materie, siue cognitionum, que cum ab allijs potentijs ministrari debeat, de materiali se habet ad integritatem habitus illius: eo fere modo, quo respectu uelocitatis artificis de materiali se habet tarditas ministri mortuos lapides afferentis.

Arguitur 3°. potest augeri Logica docens quin utens augeatur: Ergo. Pr. Ant. habitus aligentur per actus, sed multoties possunt repeti actus doctrine, quin repetantur actus utentis: Ergo. Neg. Ant. et Conseq. probatur. Negamus, quod repetantur actus Doctrine et non utentis, solum infertur, quod intellectus non sit perfecte expeditus ad exequendas regulas ex defectu materie, siue specierum, quarum ministratio munus est memorie eis asuefacte.

Arguitur 4°. Logica docens acquiritur per demonstrationem, non uero utens; sed ea quorum unum acquiritur per demonstrationem, et aliud non distinguuntur realiter: Ergo. Pr. mai. Logica docens est scientia, non uero utens: Ergo. disting. mai: non uero utens, reduplicatiue, concedo mai: specificatiue siue in sensu reali neg. mai. et sic distincta minori, nego conseq. Quippe sola entitatum diversitas infert distinctionem realem.

Arguitur 5°. et 23 Cr. Logica ut docens solum habet tradere regulas; sed ex hoc precise, quod tradat regulas non probatur esse scientie: siquidem ex hoc non habet, cognoscere conclusiones per causas: Ergo. urgetur. Logica solum cognoscit conclusiones per causas sub expresione scientie: sed sub hac expresione distinguitur a se ipsa sub expresione docentis: Ergo.

Distinguo mai. solum habet tradere regulas, ut cumque, neg. mai: demonstrativa concedo mai. Ad urgentiam distinguo ergo mai: solum copulat Ars, sub expressione conclusionis scientificae, concedo: sub expressione conclusionis logicae, neg. mai. Conceptus scientiae est communis: ideoque ut possit conclusiones logicas attingere debet determinari per conceptum specificum logicae qui est expressio, sive munus docentis.

Arguitur 6°. Logica ut docens est formaliter ars: ergo non est scientia. pr. cons. quia munus artis, et munus scientiae sunt munera diversa; sed munera diversa nequeunt eidem rei sub eadem expressione convenire: ergo. Neg. consequentia ad prob. distinguo mi: sub eadem expressione incomplexa, concedo: complexa, neg. mi, munus docentis utrumque ambit, scientiae nempe et artis: quippe tradit regulas artificiose operandi, et eas demonstrat. Inde non immerito eam nomine formalitatis complexae possumus appellare.

Arg. 7°. Contra 3am conclusionem. Actus logicae utentis in parte demonstrativa est actualis demonstratio; sed haec provenit ab habitu formaliter scientifico: ergo. pr. mai. Actus logicae utentis in parte demonstrativa est certa et evidens cognitio conclusionis scientificae: ergo. pr. ant. talis actus nec est opinio, nec fides, nec lumen principiorum: ergo.

Neg. mai. ad probationem neg. ant. et ad eius probationem neg. consequentia. Sicut enim habitus logicae utentis quamvis non sit formaliter scientificus, non est alliquis ex enumeratis habitibus; ita actualis usus nihil ex his exit, tametsi scientificus non sit. et ratio est; quia per hoc quod alliquid sit habitus opinativus, vel allius alterius rationis, constituitur in certa et determinata specie: quod quidem non formalitati conceptum vel secundario. Qualis est logica utens, sed entitati competit. Id dictum puta, de usu logicae in parte demonstrativa: Nam in parte vero topica est evidenter oppinio, quam posse secundario provenire ab habitu scientifico, diximus supra.

Dices, usus logicæ inpte demonstratiuæ non esse scientificum formaliter; sicut nec habitus logicæ ut utentis est formaliter scientificus: quia ad rationem scientiæ requiritur assentiri conclusioni certo et evidenter; quod sine cognitione principiorum fieri non potest. Cognitio autem principiorum ita est propria logicæ docentis, sicut regularum traditio. nullus igitur usus certitudinem habet, nisi logica docens interueniat. l. si utens certam sine docente habet cognitionem regularum; certe sine ipsa erit scientia. Sed ea appellatur docens: nam quid aliud est per se cognoscere regulas, nisi eas docere?

Sed dices: Usus ut talis inpte demonstratiuæ distinguitur esse ab usu inpte topicæ; sed usus inpartte topicæ est opinio: Ergo. Distinguo Maiorem: distinguitur esse positiue negatiue: negatiue concedo maiorem. id est, esse nec dicit esse opinionem, nec scientiam; sed purum regularum exercitium. Quod sincero ennuntiatiue logica docens demonstrat; sine qua, sicut nulla potest fieri demonstratio, ita nulla potest cognosci.

Arguitur 8º. Logica ut utens acquirita per demonstrationem: Ergo. prob. ant. nequit logica docens acquiri, quin acquiratur ut utens; sed ut docens acquirita per demonstrationem: Ergo. Distinguo Ant: acquirita secundario, concedo: primario Nego. Usus enim ut l. ut proprietas Doctrinæ, non ratione sui, sed ratione huius acquirita unde non usui, sed doctrinæ competit ratio scientiæ in qua primario demonstratio tendit. Dª 1ª 3ª Conclusionis nihil obici potest, cuius solutio non sit facilis ex ratione, quibus ipsa probabimus.

Dubium 3um

An logica sit scientia speculatiua vel practica

§. 1us Necesaria ad resolutionem præmittuntur

Facultas speculatiua, ut ex Philosopho 2º Methaficæ constat, est illa, cuius finis est ueritatis contemplatio: Practica uero, cuius finis est opus. de ista ubi in opere; cum illa tendat in ueritatis cognitionem. itaque primo, pro resolutione est notandum, finem alium esse scientiæ intrin

trinsecus nempe illum quem ex se respicit: alium vero extrinsecum: scilicet quem sibi praefinit eam addiscens: ut cum quis medicinae dat operam lucri gratia quae autem scientia sit practica, quae vero speculativa, ex fine intrinseco censendum est: 2a videlicet, finis extrinsecus, accidentalis est scientiae.

Haec quamvis sint communia; non tamen omnes in exponenda natura habitus practici conveniunt. Nam plurimi sunt qui cum Scoto censent, habitum practicum esse, qui dirigit operationem existentem extra intellectum; atque ideo, praxim sive operationem definiunt, per hoc quod sit actus alterius potentiae ab intellectu. Allij e contra contendunt, habitum simpliciter practicum esse quancumque facultatem dirigentem ex fine intrinseco operationem cuiusvis etiam intellectus: iuxta quos, praxis est actus cuiusvis potentiae a principio practico regulabilis.

Communiter hic aliqui auctores distinentur, ut hanc difficultatem solvant sed cuius resolutio non spectat ad Logicam, nec ea ni fallor indiget quippe adhuc supposito, dari praxim in intellectu, potest praesens controversia pro utraque parte resolvi. est praeterea ad praedictionem notandum id quod in expositione horum nominum simpliciter et secundum quid, diximus in 1a parte Logicae, libro 1o Cap. 1o § 4o.

His suppositis, 1a sententia tenet, Logicam nec practicam nec speculativam esse; sed tantum commune aliarum scientiarum instrumentum. Ita alliqui antiqui, quibus modo nullus est qui subscribat. Secunda asserit, Logicam esse simpliciter speculativam, et secundum quid practicam; Sic Communiter Thomistae, et allij non pauci. 3a est plurium ex opposito asserentium, illam esse simpliciter practicam, et secundum quid speculativam. 4a denique defendit, esse simpliciter practicam atque etiam simpliciter speculativam. Ita Pater Suarez, et Bazquez cum allijs ex societate.

2. Nostra Conclusio

Logica simpliciter est practica et tantum secundum

Quid Speculativa

Probr. 1° Authoritate Diui Thomę qui opusculo septuagenmo De causis Artic. 1° ad secundum sic loquitur scientię speculativę ut patet in principio Methaphisicę sunt de illis quorum cognitio quęritur propter seipsa. Res autem de quibus est Logica non quęruntur ad cognoscendum propter se ipsas; sed ut adminiculum quoddam ad allias scientias. Et ideo Logica non continetur sub Philosophia speculativa quasi principalis pars sed quasi quoddam reducitur ad eam prout ministrat speculationi sua instrumenta ut videlicet. Logica solum per se directione dicitur speculativa; quia nimirum speculativis deseruit scientijs non vero absolute et in se considerata.

Deinde suadetur ratione 1a pars conclusionis scientia, cuius finis intrinsecus est operis directio est simpliciter practica sed Logica est huiusmodi: ergo. Probatur minor. finis intrinsecus Logicę ac precipuus eius scopus est mentis operationes recte ordinate que disponere; sed hoc est habere pro fine primario operis directionis: Ergo. maior nihil allud quam definitione Logicę continet. Probatur minor. recte ac ordinate operationes intelectus dirigere est recte operari: hoc namque, per cuiusque speculationę fieri non potest: ergo.

Dices quod dirigere operationes intelectus non est operari simpliciter; quia actus intelectus sunt simpliciter speculativi; et per consequens etiam habitus eorum directivus: sicut ille habitus est practicus simpliciter, qui principaliter ordinatur ad opus. Sed actus intellectus, ut supra diximus (aiunt Patres conclusionis) non sunt praxis. contra tamen. illud est recte praxis, quod est recte factibile media directione cognitionis practice; sed sunt actus intelectus ita factibiles: ergo.

Prob. mi. actus fidei Divinae fit media directione prudentiae practicae dictantis esse credendum revellatum: sed cognitio dictans, qualiter sit faciendus syllogismus, est practica eiusdem operis directio: l. in quo dis tinguitur ab illa alia cognitione, quae syllogismum iam factum contemplatur? Et certe nescio, cur hi Patres, et communiter NN. oppositae senten tiae nobiscum congredientes quin satis probasse putant id Logica quo necessario requirit, quod nunc inutili labore propugnant. Sat quidem ostendisse foret Praxim, sive opus simpliciter intra intellectum repugnare, ut neque aperte conclusioni deducere; nisi forte credant, illius opinionis Defensores opera Logicae extra intellectum colocare.

Probatur 2°. Eadem con clusionis pars. Logica est simpliciter ars liberalis; sed ars liberalis est simpliciter practica: Ergo. Pr. mi. Obiectum artis liberalis est capax directionis simpliciter talis: Ergo. pr. ant. directio simpliciter ta lis est applicatio rectae rationis iuxta veras certas ac indefectibiles regulas; sed obiectum artis liberalis est huius applicationis capax, ut est perspicuum: Ergo.

Dices conceptum artis esse secundarium respectu Logicae: ideoque intendit principaliter in opus contra est primo =

Logica est Ars simpliciter non minus ac ceterae artes: Ergo. 2°. Nam Logica nihil est aliud quam collectio regularum et praeceptorum ex fine dirigendi intellectum, sed collectio ista dicitur propter operationem: Ergo.

2a Pars conclusionis duo dicit nempe quod Logica non est simpliciter speculativa, et quod id est secundum quid. Et primum quidem ita probatur: Logica est simpliciter practica: Ergo. Probatur consequentia. Practicum, et speculativum simpliciter in eodem habitu Logicae adu nari non possunt: Ergo. pr. ant. Nam habitus Logicae nequit sistere ulti mo in contemplatione et ulterius sistere circa ultimo in operatione: Namque haec duo sunt in toto rigore opposita: Ergo.

Supera, id ipsis probata specialiter D. Thomistas, et alios cum ipsis in praesenti sententias. Ideo Logica esset simpliciter speculativa quia eius principia sunt simpliciter speculativa; sed haec ratio non convincit intendunt. Ergo. Pr. Mi. Etiam Medicina, quae est scientia simpliciter practica utitur eisdem principiis. Verius: falsum est principia peculiaria Logicae non esse simpliciter practica: Nam nullum ex ipsis Logica colligit ex fine primario, colligere potest nisi suorum instrumentorum artificiosiorum constructionem quae, ut iam probavimus, est simpliciter opus.

Deinde, Logicam esse secundum quid speculativam probatur ab Angelico Doctore prima parte q. 14 decimo Artic. decimo 6. in corpore alliqua scientia inquit potest dici speculativa simpliciter 1.º ex parte rerum scitarum... 2.º Quantum ad modum sciendi. Ut puta, si aedificator consideret domum definiendo et dividendo, et considerando universalia praedicata ipsius. hoc siquidem est operabilia modo speculativo considerare, et non secundum quod operabilia sunt. Sed Logica etiam considerat sua artefacta definiendo et dividendo, et non secundum quod operabilia sunt: Ergo.

Pr. Mi. tum, quia ei convenit ex conceptu scientiae saltem quae est cognitio rei per causas; tum etiam: quia ad ipsam spectat opus factum examinare: Denique, quia si ad arti aedificandi competat; potiori iure Logicae conveniet, quae minus a scientiis speculativis recedit. Ergo

§ 3

Occurritur adversariorum argumentis,

Augustus Divus Thoma prima 2ae. Q. quinquagesima 7a Art 3o ad 3m. in quis speculativis autem est alliquid per modum cuiusdam operis: puta, constructio Syllogismi, aut Orationis congruae, Et secunda 2ae. Q. quadragesima 6a. art 2o ad 3m. repetit hoc ipsum. Item Quaestione Quinquagesima 5a. eiusdem secunda 2ae. haec habet: in speculativis allia rationalis scientia est dialectica, quae ordinatur ad inquisitionem inveniendi Topicis et allijs. his similibus locis colligunt adversarij, suam opinionem esse de mente Angelici Doctoris: imo Complutenses affirmant, tradi coeperisse ab ipso Verbis ex 1a. 2ae allegatis.

Verum, quis non videt gratis eo Sto Doctori tribuere Sententiam, quae ex verbis ipsius nec colligi quidem potest, si regulis Logicae uti oportet, standum est? haec enim docerent, non tenere consequentiam a ratione communi affirmative ad rationem determinatam. Et quia S. Thomas Logicam inter speculativas scientias enumeravit, inferunt hi AA. eam esse simpliciter speculativam: quod argumentum est a ratione superiori ad inferiorem: nisi idem sit habitum esse speculativum, ac esse speculativum simpliciter.

Dices, 1o Divus Thom. satis in praedicto loco innuit, Logicam esse simpliciter speculativam, cum dicit: in speculabilibus est aliquid per modum cuiusdam operis, puta, constructio Syllogismi siquidem hoc est asserere, Syllogismum esse opus secundum quod efficere effici potest a scientia simpliciter speculativa.

Sed, si hoc ita est, non erit cur grammatica simpliciter speculativa non sit, cum eodem modo loquatur de congruitate orationis quae est propria Grammaticae ac de Syllogismi constructione. Mitto allia: quae dicta sufficiunt, Et constet, quam sententiam legerint adversarij Divi Thom., et quam immerito illum proferrent.

Respondeo cum Angelico Doctore nec unam nec aliam opinionem in præfatis locis tradere: quod mihi certissimum est: circa ad resolvendam quæstionem, quam proposui in art. 3º. Quæstionis 5ºº de Ente, utrum neutra est necessaria. inquiritur: utrum habitus intellectualis qui est ars sit virtus? Quod de logica simpliciter practica resolvere potest, sicut de aliis habitibus simpliciter practicis resolvere cum ceteris: quæ superius dicebant, eodem modo loquitur de grammatica, ac de logica: tum denique quia quamvis asserat habitus, qui ad opera rationis ordinantur esse per quandam similitudinem artes, hoc non absolute, sed per comparationem ad artes mechanicas facit.

Insuper 1º Scotus allegat ex quæst. 5 1º. 2º. 2º. nihil circa præsentem controversiam determinat: quia nec nostra, nec opposita opinio aliqualiter conducit ad reducendam difficultatem ibi propositam. Siquidem inquirit: utrum cubitura sit virtus distincta a prudentia? ad quod affirmative respondet; cum suppositione ad 3um. idem asserit de Dialectica respectu aliarum scientiarum: et quidem iuxta sensum adversariorum loquitur; cum non ei scientia speculativa omnes quibus logica ministrat comprehendat; licent inferre scientias quæ ab omnibus habentur simpliciter practicæ, esse speculativas simpliciter.

Arguitur 2º. Logica ex fine primario tendit in nudam veritatis speculationem: Ergo. Pr. ant. facultas docens ex fine primario modum indagandi veritatem habet ipsam veritatem pro fine primario; sed talis est logica ergo. Confirmatur. finis logicæ est demonstrare partes modi sciendi; sed hoc est veritatem ipsam speculare: Ergo.

Respondeo neg. ant. ad probationem nego maiorem: nam facultas docens modum indagandi veritatem non hanc, sed modum indagandi ipsam habet pro fine et quamvis modus iste sit aliqua veritas cuius cognitio ad ipsam logicam spectat; id facit ut sciat, an recte, et iuxta præceptas regulas processerit, quidquid sit quod ipsam facere oportuit. Ad confirmationem distinguo maiorem: est demonstrare &c. ut ipsum com

templeta nego, ut ipsa opera concedo mai. et sic distincta minori nego conseq.

Replicabis. Et si Loga dirigat intellectum, illum dirigit ex fine recte cognitionis veritatis: Nam in hunc tandem scopum universa Loga collimat: Ergo. Distinguo ant: Ex fine cognitionis veritatis pertinentis ad Logam, nego: ad alias scientias spectantes concedo ant. Cum namque Loga tradat communem modum procedendi omnibus scientiis; ipsius est usque struere, qua ceterae ad propositum sibi veritatis finem directe ac sine errore perveniant. Ex quo liquet, Logam satis suo munere fecisse, cum praedictum modum exsequitur: Et siquid ultra additur, alterius est facultatis.

Arguitur 3°. Sicut Geometria dirigit intellectum ad artificiosam compositionem operis mensurandi; ita Loga dirigit intellectum ad artificiosam compositionem modi sciendi; sed illa hoc non obstante, est simpliciter speculativa: Ergo. Confirmatur. Ideo Geometria est simpliciter speculativa; quia ordinatur ad opus, quod non est proprie praxis; sed modus sciendi, ad quem ordinatur Loga proprie praxis non est: Cum sit opus solius intellectus.

Ad argumentum nego mai. Ratio disparitatis est; quia Geometria ex fine primario tendit in contemplationem quantitatis continuae: Loga vero sistit in constructione modi sciendi. Ad confirmationem, nego conseq. mai. Ita quamvis opus, ad quod ordinatur Geometria, sit verum opus; cum illud non faciat ex fine ibi sistendi, non evadit simpliciter practica. E contra Loga, cum habeat pro fine modi sciendi constructionem, est vere ac simpliciter practica. Nec minoris probatio convincit oppositum: Nam ut supra probabimus. Opus etiam solius intellectus potest esse proprie praxis.

Arg 2°: Principia logae sunt simpliter speculativa: Logica enim huius potissimum principiis innititur, quae sunt idem universo sunt idem interie: Ergo. Distinguo ant. principia peculiaria, neg. ant: Communia sub distinguo: in se, concedo: pro ut assumuntur a logica, neg. ant. hoc evidens est in medicina, quae in principiis speculativis fisicae fundatur; et tamen dum assumuntur ab ipsa, fiunt practica. Principia autem communia, cum non solum speculativis scientiis, sed practicis etiam deserviant, ex se indifferentia sunt: fiunt vero practica, cum Logica, exempli causa, utitur illis ex fine ordinandi certa recte procedendi exemplaria.

Arguitur 5° in favorem 2ae 1ae tentiae. practicum, et speculativum simpliter non opponuntur essentialiter. Ut videre est in sacra Theologia, in qua simul reperiuntur: Ergo. neg. ant. et eius probationem. Nam, neque ipsa quidem theologia est practica, et speculativa simpliter: sed secundum quid practica; nempe quatenus dicit obiectum secundarium et simpliter speculativa; cum videlicet, respicit obiectum primarium.

Arguitur 6°: Logica non solum dirigit scientias practicas, sed etiam speculativas; sed quae illas dirigit est simpliter practica: Ergo. distinguo minorem: praecise quia illas dirigit neg. min: et quia haec directio sit ex suo fine concedo minorem.

Arguitur ultimo 3a 2ae partis Conclusionis. Practicum et speculativum opponuntur essentialiter; sed duo essentialiter opposita nequeunt eidem subiecto convenire simul, etiam si unum tantum secundum quid conveniat: ut patet in albedine, et nigredine; rationali et irrationali: Ergo. distinguo mai: practicum et simpliter speculativum concedo: unum simpliter, et aliud secundum quid, neg. mai.

Nec exempla contrarium evincunt: nam albedo, et nigredo; rationale, et irrationale sempiternalia dicuntur proprie et in rigore; non vero practicum et speculativum. Et ratio est; quia ista dignoscuntur ex fine: illa vero, cum absoluta sint, ex entitate, quae l. deficit

à subiecto. l. illud proprie ac simpliciter denominat.

Dubium 4um An Logica sit unus simp. habitus, vel aggregatus ex pluribus?

Auctoritas quae fieri assolet, ab hac difficultate, satis alii a simpliciori me expediant. ea tamen l. leviter attingant; illis quae fusiore sunt, praetermissis; quoque quae ad praesens pertinent conferre haud ut dubito: imo nihil, ut statim videbimus; tametsi alii aliter videant.

§1us
Quae ad resolutionem Orationis praeparatoria resolvuntur.

Dubium istud non procedit de Logica actuali: quippe evidens est eam esse aggregatum seu collectionem omnium conclusionum Logicalium. quare totum revocatur in dubium, an habitus Logicae sit unus unitate aggregationis plurium singularium habituum, in eundem finem tendentium: l. potius sit una simplex entitas, ac ad principium omnium ipsius conclusionum? Et quidem id inprimis est certum habitum nempe esse facultatem illam, quae ex frequenti eorundem actuum repetitione remanet in potentiis, seu virtus ad eliciendos actus similes illis per quos est genitus.

Deinde, certum perspicuum est, experientia ipsa attestante, post acquisitum habitum per primam demonstrationem, plures adhuc experiri difficultates circa alios actus. imo non nulli, ita sunt obstrusi, ac invii potentiae: ut non minime se sentiat propensionem ad ipsorum elicientiam post acquisitum habitum, hac ante ipsum.

Hinc oritur dividendum nimirum quid sit huius novae difficultatis causa an, quod habitus per primam demonstrationem ac quaesitus impotens sit ad omnes eiusdem scientiae conclusiones an potius quia deficiunt species circa alias conclusiones obiectas? Et necdum hic controversia dirimitur. namque sunt qui putant, scientiam esse omnem harum specierum collectionem; iuxta quos, Logica esset earundem omnium

aggregatum.

Itaque, praemissa breuitate, quaestionem absoluens suppono 1° ex Divo Thoma 1ª 2ᵃᵉ q. 50. a. 4. ad 2. in Corpore: Unicum simplicem habitum sufficere ad plura, secundum quod in aliqua ratione communi conueniunt: nam tunc perinde se habent, ac si una tantum res essent. Qui enim probe nouerit hominis unius praedicata specifica, omnium etiam hominum naturam compertam habebit. Hinc, quoties noua proponitur ratio communis, nouus etiam adstruendus erit habitus: quippe tunc noua reperitur difficultas nouaque res apprehendenda.

Suppono 2°, scientias a perititis hominibus itafuisse et modo sunt industrias clares distributas; quo melius discentium facultati consulerent, nec dubitari potest quin aliter et aliter possent commode distribui.

Suppono 3°. Logicam non tantum considerare instrumentum sciendi sub hac ratione communi et generica, sed etiam uniuscuiusque naturae et usum demonstrare, id est non solum docet definitionem esse modum sciendi, sed etiam, quis modus sciendi sit, ac quem usum habeat in scientiis, hinc plures sunt in Logica conclusiones, modum sciendi in communi respicientes: plures item libri species seorsum attingentes. his, quae certa euidentia praemissa sunt.

§2

Nra Conc:

La est aggregatū expluribus habitibus =specie distinctis=

Haec conclusio non est adeo aliena a mente Divi Thomae dum posit eius autoritate probari et certe clarius expressum ueque ab adueᵉ

rariis probatur oppositum; ut ex collatione verborum eius, quae pro utraque oppone sunt allegeanda poterit quisque conjectare. Secundo ait D. Thomas 1a. 2ae. Q. 52. Art. 1. in corpore: Quia quaedam accidentia augentur secundum se ipsa, ut supra dictum est (nempe artic. 1. huius Quaestionis) in quibusdam eorum fieri potest augmentum per additionem. Et postquam id ipsi cuiusdam immotum ita prosequitur: Similiter et scientia potest augeri secundum se ipsam per additionem: sicut, cum alliquis plures conclusiones geometriae addiscit, augetur in eo habitus eiusdem speciei secundum speciem.

In quomodo Divus Thomas affirmat scientiam augeri per additionem cum plures prius conclusiones addiscuntur; quod est nimium asertum. Ratione vero ita probatur. habitui dante potentiae ad vincendas dificultates quae patet in suo obiecti executione ex posito in intellectu habitu scientiae adcquisito per 13. eius demonstrationem equalem, imo urgentiorem multoties dificultatem experitur erga actus alterius speciei a 1o. ut constat experientia: Ergo.

Respondeo, omittendo Ergo, ejus admirationem eiusdem. ideo habitus scientiae acquisitus per primam demonstrationem sufficeret ad omnes ipsius actus eliciendos; quia dificultas in eorum elicientia vincenda non est formalis sed materialis, id est, non provenit ex defectu inclinationis sed materiae quae mediis speciebus applicatur: Et Ratio ita non convincit: Ergo.

Major continet contrariam solutionem Ergo meae: tum quia habitus solum inclinant in actus similes illis, per quos sunt geniti; sed actus demonstrandi sunt specie diversi ab actibus definiendi: Ergo dificultas quam experitur intellectus instructus habitu definiendi in demonstratione quatali provenit ex defectu inclinationis ipsius ut a definitione distinctae. tum quia

Siquid probant Contrarii dificultas quã experitur intellectus in acquisitione modi sciendi, vel non est formalis set materialis. Nam non provenit ex defectu inclinaonis intelectus ad verum quod est eius conceptus formalis, set ad vincendam hanc dificultatem indiget habitu logicae: Ergo.

Hinc 1º urgetur eius extendo precipuum oponte sententiae fundamentum. Ideo habitus acquisitus per 1ª demonstraonem logicales set foret ad omnes concluiones demonstrandas; quia omnia eius obiecta conveniunt in una raone formali modi sciendi: set omnia entia conveniunt in una raone formali veri: Ergo potentia intellectiva cuncta per se met absque dificultate attinget; ad habitus allijs ipsorum specierum: quod adversarij negant; et eorum doctrina satis evincitur.

Proptereà. Sueera esset Contrariorum opinio, nullus habitus scientificus daretur preeter Methaphisicam: Ergo. pr. ant. Nam hec attingit omnia entia sub una raone formali entis: possent Ergo omnia cognosci, nullis allijs habitibus existentibus, per hoc probatur quod eorum adhaerentur species.

Deinde omnes scientiae que sub mathematicae nomine comprehenduntur, et modo sunt diversae, possent sub eadem specie habitu continere; si nempe, considerarentur, quatenus in una raone speculandae quantitatis conveniunt. posse autem scientiam alliquam instituti, que quantitatem habeat pro obiecto specificativo, nihil est quod prohibeat.

Postremo. Quamvis omnia sciendi considerentur a loga sub una raone communi generica: Considerantur etiam sub peculiaribus ipsorum raonibus: Ergo quamvis ad illa sub priori consideraone unus habitus sufficiat; plures tamen requiruntur: ut possint seorsum attingi. constat hoc ex dictis §1º.

pro alliis similibus Argumentis efformandis unus quidquam est, quod nobis congruum non tribuat materia seu scientiarum pervenio, Quia non explicatur, quae aposita conveniunt.

§ 3us
Solvuntur contrariorum Argumenta

Primum Argumentum desumitur ex Angelico Doct. loco paragrapho 1o citato ubi ita loquitur habitus est perfectio potentiae omnis autem perfectio proportionata suo perfectibili. Unde sicut potentia cum sit una ad multa se extendit, secundum quod conveniunt in alliquo uno idest in quadam ratione obiecti: ita etiam habitus ad multa se extendit, secundum quod habent ordinem ad alliquod unum: puta, ad unam rationem obiecti et post allia: inde est quod habitus sit simplex qualitas, non constituitur pluribus habitibus, etiamsi ad plura se extendat.

En testimonium, in quo contrarii dicunt suam opinionem expresse doceri a S. Thom. Sed ego, nisi allium locum referan, quam in hoc nec expresse, nec modo adeo video. Immo ipsum tanquam nostrae conclusionis fundamentum amplectimur.

Nam cum videmus, loquendo ad plura non convenientia in alliquo uno se extendere; nempe, ad instrumenta sciendi, secundum rationes cuique peculiares: asserimus, eum non esse habitum simplicem, sed ex pluribus compositum: quorum quilibet sit simplex qualitas ob rationem S. Doctoris. Ut autem cum ipsis Divus Thom. loqueretur, debuit supponere, quamlibet scientiam non nisi unicum habitum esse: Quod minime facit. Immo oppositum ex verbis saltem pro conclusione allegatis deducitur.

Nam cum asserit Geometriam per addictionem augeri, cum quis plures ex ea concluniones addiscit; satis exprimit hanc scientiam

Plura complecti quę n̄ nisi per plures actus acqui possunt. Nec quidē Logę vocamꝰ habitū illū, qui oīa instrumta sciendi respicit sub hac ratione generica; sed illos etiā, qui unumquodq̄ sub speciali ro̅ne considerant; ac ex peculiaribus concludunt principijs.

Replicabis. Quamvis Logā respiciat oīa instrumta sciendi secundū rationes peculiares; id facit sub una ratione motiva modi sciendi in communi. Erg. pr. ant. Nā hęc sola est ratio formalis specificativa Logę. Neg ant. ad prob. disting. ant: est ratio formalis generica, Conc: specifica nego. Itaque ratio modi sciendi ī communi genus quoddā est respectu oīū obiectorū particularium Logę; in quibus sunt alię peculiares rationes Logę per partes, et ita dicant specificantes.

Verū quidē est q̄ oīa ī ratione modi sciendi conveniunt, tanquā ī ratione adęquata specificativa Logę: nihil enī Logā attingat q̄ modus sciendi n̄ sit, nec sicut conclusiones spectantes ad modū sciendi ī communi specificantur ab ipso, ita conclusiones circ. definitionē vg. specificantur a definitione quę unice inspiciunt; nihil tunc de modo sciendi ī comm. ł alia cuius specie de se exercentes. Et rao est; qa definitio est specialis ratio conveniendi per peculiaria principia demonstranda, noviō q̄ labore inquirenda.

Instabis. Ergo dantur plures Logę. pr consia. tot sunt scientię distinguendę quot sunt rationes specificativę; Sed ī Logā concedimus plures rationes specificativas: Erg. neg consiq. Ad prob. disting mai: quot sunt rationes specificativę adęquatę Conc Mai: inadęquatę neg mai. Per modū sciendi ī comm. differt Logā specie ā cęteris scientificis habitibus. Sed hęc ratio communis qualis est ex peculiaribus rationibus modi sciendi; cuius species sunt. Sic Ratio specificativa Metaphisicę est ens in comm; q̄d est. Ceu genus ad Deū et Creaturas, substantię et accidens quorū peculiares rationes sortiuntur, ac

novo labore contemplata.

Arg. 2°. ex eodem Ang. Doct. qui articulo ab adversariis citato hec habet, in responsione ad 3um: ille qui in alliqua scientia acquirit per demonstrationem scientiam conclusionis unius, habet quidem habitum sed imperfecte: cum vero acquirit per demonstrationem alliquam scientiam conclusionis alterius; non aggeneratur in eo allius habitus, sed habitus qui primus inerat fit perfectior. locum istum in nullo, quod quidem ex adversariis reperi: Et nescio, cur illum pretermiserint; cum allio in priori argumento rellato pratis loquuntur opinionem, quam hic confidenter exprese dicere possent.

Resp. Divum Thom nihil allind voluisse resolvere, quam quod conclusiones habentes idem obiectum cum 1a, et quod demonstrationes eandem concludentes veritatem novum habitum non generant, sed ipsum ejus perficiunt. Quia nempe habitus genitus per primam demonstrationem ad plura in eodem formaliter convenientia perrequentes se extendit; eo quod (verba sunt S. Doct.) Conclusiones, et demonstrationes unius scientie ordinate sunt, et una derivata ex allia.

Intantum ergo novus habitus non generatur, inquantum conclusiones aducende derivantur ex 1a. si autem ut frequenter evenit; plurime etiam sint ex ea non derivate novus habitus est ponendus. unde cum imperceptible sit, conclusiones docentes demonstrare derivare ex rationibus docentibus definire habitum ad definiendum insufficiens est ad demonstrandum.

Arguitur 3°. omnes conclusiones logales conveniunt in ratione modi sciendi tamquam in alliquo uno: Ergo idem indivisibilis habitus ad omnes extenditur. Confirmatur 1°. habitus logice est perfectio potentie intellective, sed omnis perfectio proportionata est perfectibili, ut vidimus ex S. Thoma: Ergo. Confirmatur 2°. idem

habitus fidei infusae sufficit ad omnes actus fidei; quia omnes respiciunt idem obiectum formale; sed omnes actus logicae respiciunt eandem rationem formalem modi sciendi: Ergo. ad argumentum. distinguo antecedens: tanquam in alliquo uno veluti generico, concedo antecedens: specifico, nego Antecedens.

Ad 13 Confirmationem, concessis premissis, nego consequentiam, nam proportio inter intellectum et Logicam non sumitur ex unitate entitativa, sed specifica: proportio autem intellectus et habitus sumitur ex utraque. Et ratio discriminis est; quia habitus est perfectio potentiae intellectivae: Logica vero ratione habituum ex quibus componitur: non enim intellectus est simpliciter subiectum Logicae et habituum eius.

Ad 2am Confirmationem concesso antecedenti nego consequentiam. Ratio disparitatis est; quia habitus fidei infusae respicit omnia obiecta particularia sub una ratione formali specifica; divina, scilicet revelatione: Logica vero respicit instrumenta sciendi non tantum sub ratione omnibus communi, sed etiam sub ratione specifica uniuscuiusque. Cum quo tamen stat, Logicam esse unam speciem scientiae; quia et si ex pluribus habitibus constet specificativa propria habentibus, omnes quidem unam Logicam adente de modis sciendi constituunt. Exemplum habes in Philosophia Logica phisica ac metafisica constante.

Hinc videres posse plures habitus in una scientia contineri. Hinc etiam colliges alliud esse inquirere, an habitus componatur ex pluribus habitibus, quod Divus Thomas negat; et nos etiam eius auctoritate, et ratione convincti: et alliud quaerere an ex pluribus habitibus componatur scientia, hoc nos pro te etiam ratione satis evincimus. Allia si quae sunt argumenta opposita ex dictis facile solues. Omnia enim unicum fundamentum habent; nempe quod ratio specificativa Logicae est in omnibus obiectis partialibus eadem: quod verum est respectu totius Logicae, non autem respectu singularium habituum eam integrantium.

Ex dictis inde cursu Quaestionis manifeste deducitur Logicam non esse unam univoce, et simpliciter qualitatem-

Ex habitibus ejus componentibus non posse abstrahi alliqua rao communis omnibus, nullius ens est Loga seu pars Loge simpliter, nec eius objectum adequatum est unumquodque eorum quia Loga non est una simpliter: tum etiam: quia omni actu continet differentias. Demonstrationi enim circ. diffinitionem Log. nihil respiciunt; Log ut tales considerant.

Dubium 4um

V. Utrum Loga sit necessaria ad allias scientias acquir.?

Egimus usquequo de Loga secundum se considerata: nunc vero de ea per comparationem ad allias scientias agendum est et quoniam modum docet procedendi in omnibus scientijs dubitari potest an modus iste sit necessarius, ut sine eo nulla vera scientia atquiri posit.

no

§ 1ue

Alliqua que certa videntur supponuntur

Supponendum est primo dupliter sumi posit ex presenti necessarium ad alliud uno modo simpliter et est illud, sine quo finis nulatenus consequi potest. Allio modo dicitur alliquid necessarium secundum quid illud, nempe sine quo finis absolute, et sine miraculo consequi potest, set cum non levi dificultate. Supponendum est 2o scientiam posse considerari vel in statu perfecto, id est quantum ad omnes suas concluiones, vel in statu imperfecto nimirum cum alliqua aut alliquas eiusdem scientie concluione intellectus cognosci.

Supponendum est 3o nullum nec unius quidem concluionis verae scientie habere qui sciat eam in alliquo ex primis sciendi principijs resolutive. Ea autem voco prima principia sciendi; que ut inquit Divus Thom. 1a pte q. 1o a 15 art. 1o in corpore, statim a principio naturali lumine intelectus cognoscuntur tanquam omnium scientiarum fundamenta: puta, imposibile est idem simul esse et non esse dici de omni, et similia

Supponendum est 2°. non solum esse ac debere vocari Logicam artem illam, quae scire docet per regulas a peritissimis Philosophis inventas et ordinatas, ac absoluta methodo dispositas: sed etiam veram Logicam debere censeri quidquid e se operta mens sibi ex principiis sciendi profecta bene comparat deducitque: ut eo veluti lumine e vorceo lapide erumpente latentes veritates sine deceptione inspiciat necessarias regulas Logicae aliud esse dicere quam conclusiones e principiis evidenter notis legitime illatas, quas per semet virum ingeniosum colligere posse satis est evidens.

Supponendum est etiam quod sicut nequit haberi scientia sine cognitione evidenti connexionis principiorum cum conclusione ita necessarium est perspicue principiis eorumque habere nullum esse in terris ambiguitatem cognoscere, atque re in rerum quibus applicat generalia principia aprehensione deceptum non fuisse, recte itemque re esse distributas; ac tandem, si quid aliud rectum discursum praecedere debet, ut probe cognitum habeat, omnino oportebit: ne in veritatis cognitione alias assequi facile praepediatur.

Denique tanquam certum suppono Logicam sumptam pro collectione regularum qualiter nunc in scholis traditur (ab Aristotele aut aliis Philosophorum quisque fuit disposita simpliciter necessariam non esse ad alias scientias acquirendas. Nam Aristotelem plura demonstrasse, antequam de ordinanda Logica cogitaret, nescio, cur possit dubitari.

Immo plurimi, et ante ipsum, et post ipsum sunt feliciter filosofati, sine adminiculo Logicae a quovis alio hominum inventae. Quod ergo de ceteris absdubio dici debet. Siquidem tamquam Philosophorum suae Logicae adiecerunt ex principiis omnibus notis; cur id ceteri facere non poterunt quamvis non aeque feliciter ob ingenii inaequalitatem?

1a Sententia est plurium Thomistarum asserentium Logicam acquisitam esse omnino necessariam ad alias scientias etiam in statu imperfecto acquirendas. 2a tenet, posse scientias in hoc statu acquiri cum solo numine pri

motu principiorum non autem in statu perfecto. Ita non nulli thomistae et plures allii. 3ª tandem defendit logicam tantum secundum quid esse necessariam ad scientias etiam in statu perfecto acquirendas, sic communiter recentiores.

21ª C:

Lóga acquisita sive habitualis, sive actualis pro ut communiter accipitur non est simpliciter necessaria ad alias scientias acquirendas.

Sensus Conclusionis est quod ad quancumque verum demonstrationem efficiendam non est simpliciter necessarium formaliter ac expresse precognoscere alliquam ex generalibus depullis sciendi.

Et quidem conclusio, quatenus negat necessitatem logicae ad allias scientias in statu imperfecto acquirendas aperte colligitur ex Anglo Doct. 1º M. lecc. 6ª ubi sic loquitur: sicuti alliqui argumentati per artem; alliquis vero sine arte, ut dixit: ita etiam alliquod opus artis alliquis per artem alliquis sine arte facere potest in huius modi per artem facibilibus. Absolute ergo non repugnat fieri verum demonstrationem sine loga.

Deinde probatur si id esset necessarium, necessarium etiam foret, quod prius intelectus se exercerent circ. materiam logicae quam circa materiam alliarum scientiarum; sed hoc est falsum: Imo quamvis istud accidere potuisset impossibile non iudicamus, probabilissimum est oppositum frequenter evenire: Ergo. pr. mi. 1º ex Do. tha quoniam M. lecc. 3ª. et. loco 1º citato, ubi ce assignat tanquam necessariam scientiae causam habitum primorum principiorum, sive semina illa omnium scientiarum quae ipsa ratione naturaliter preinsunt. Nec uideo, cur hic regulas logicae meminit si non omnino necessarie sunt ad scientias. Quam ipsa principia ex quorum immediat. aplicatione ad particulares scientiae generari, aperte asserit.

2°. Antequā logg inuenisse Philosophi alliquā aut alliquas ueras demonstraones effecerunt in matria alliarum scientiarum. Erg. Pr. ant: Inuentio Logicę sicut cęterarum artium, ortum habuit ex alliquibus singularum euidenter cognitis, puta de finionis aut demonstraonis experientia ab Philosophi obseruaone: Ergo antequā reglas generales logicę statuisse, alliquā ueram demonstraone in determinata matria effecerunt: pr. ant: si illud primū singularem non fuisset euidenter cognitum, certa ac euidens, ex eo regula deducta non posset. Ant. est certum: Nā primi Regularum inuentores, ideo eas certas esse cognouerunt, quia uidebant, per 1ª demonstraone, quando euidentem ueritatē concludebat: Et hinc dato hęc regula pro omnibus: Ergo omnis demonstraio similiter facta euidenter concludit ueritatem: l. alliquid per qualitatem rei demonstratę. Quod axiomā ex principio, dicitur omni immediate euincitur concludens.

3° pr. mi. principalis: Ideo logica coetnae Cesario ante allias scientia addiscenda quia uera scientia acquiri non potest nisi a sciente, qualiter sit facienda demonstraio quod sola logica docet. Sed hęc generalis Doctrina demonstrandi non est simpliciter necessaria ad quamcunque demonstraone efficiendam. Erg. pr. mi: Eo precise, quod intellectus Cognoscat euidenter Maioris minoris extremitates huius determinatis, Copulam identificari cum tertio alliquo, euidenter cognoscit identificari inter se in conclusione. Sed ad hoc non est necessaria illa generalis doctrina demonstrandi: Erg. pr mi: quia l. pręmię demonstraonis sunt alliquod principium, l. alliquid ex eis euidenter illatum; Sed principia cognoscuntur sine logica etiam, quod ex ipsis infertur, iam supponitur cognitum in alliqua demonstraone ex eorum cognitione principiorum Erg.

Deinde suadetur conclusio nullus posset ex regulis demonstrandi demonstraone procederet quin prius eas non demonstrauerit: Ergo absque regulis demonstrandi datur uera demonstraio:

ñ ergo regl. sunt simpliciter ad demonstrationē necessariae. = Respondebunt contrarij. quod modus sciendi est primo necessarius addiscendus, ut ceteras alliarū scientiarū demonstrative cognoscant; et cum ñ nisi per demonstrationē posit adquiri, necesse erit, ut ante ipsū aliqua detur demonstratio, quā a solo lumine naturali procedere fatendū est, ne concedatur processus in infinitū.

Ceterū hec solutio uim rationis ñ infringit: nā, si intellectus absq generali doctrina demonstrandi uera efficit demonstrationē logg: cur ñ etiā philosophica efficiet? eodē enī potens est illas efficere: quia est uirtualiter logicus, ac etiam uirtualiter Phisicus; ergo. 2º necessitas non requirit, ut prius Logica adiscatur, ad ponenda forma demonstrationis: nā cū oēs demonstrationes sint eiusdē formae eiusdē rationis; intellectus potens primā conficere ductu solius luminis naturae poterint etiā oēs.

Deinde: nec ad ponendā materiā Logica uidetur necessaria: nā sine ipsa, etiā fatentibus adversarijs, plures demonstrationes materiales efficiunt. propterea: quia imperceptibile est, cur intellectus materiā Logicae sine Logica inueniens, ñ posit sine illa inuenire materiā cuiusuis alterius scientiae; quae ut ipsi concedunt, facilior est materia Logicae. hinc ut Diuus Augustinus ait libro 3º de Doctrina Christiana, Capite trigesimo 3º, plerumque citius ingeniosus uidet, ñ esse exactā conclusionē, quā praecepta eius capit: tardus autē ñ eam uidet; sed multo minus, quod de ea praecipitur.

Quamuis rationes usquequaq adductae satis probent, Logica ñ esse simpliciter necessariā ad alliâs scientias etiā in statu perfecto acquirendas; id tamē specialiter probatur. Logica ñ est simpliciter necessaria ad allias scientias acquirendas in statu imperfecto: ergo. probatur consequentia, primo: intellectus per exercitiū discurrendi in quauis materia, fit habilior ad discurrendū in eadē, aut in aliquomodo simili materia. 2º: Primae conclusiones scientificae ita se habent ad secundas; et hae ad al

rationes sicut principia universalia adfirmas; set intellectus ex solis universalibus principiis poterit primas deducere: ergo.

∃ 3.2ª C°.

Logica sumpta pro rebus quae ad rectum discursum diximus debere praecedere, non est simpliciter necessaria ad omnes scientias acquirendas.

Haec conclusio certa mihi videtur; nec probatione, set explicatione indiget. Itaque cum superius dicebamus, nullum posse necessariae conclusionis scientiam habere, qui nesciat eam in principia universalia resolvere, ut hinc ita sit de eius veritate securus, quod nulla ratione fallacia vel posset ab illa removeri: opus omnino erit, ut certus sit, se rerum simplicium ideas optime aprehendisse; item quod, cum opus fuerit, distinxerit recte; quod sine errore iudicaverit; ac tandem, quod nisi contenta in praemissis omnia deduxerit.

Haec omnia, et si quandoque aliud necessarium visum fuerit, rectum discursum praecedere debere, nescio, cur debeat negari. Set sicut ad horum cognitionem non indiget non numeris in logica variatis; ita nec ea ex ipsius regulis probare. Nam sicut regulas logicae non ex aliis regulis, set ex principiis probat; ita etiam ex principiis probabat haec omnia: eandem enim vim habent ad rectum discursum producendum ac haberent regulae si adessent: quae nempe regulas virtualiter continent.

Atque ideo horum omnium collectione logicae vocabulum indidit; quaecumque principia non sint, recte etiam logica acquisita vocantur. Nec video, cur modus peculiaris procedendi scientifice, non possit, sicut modus communis appellari logica acquisita. Imo hoc intellexisse S. Thomam per expressiones modi communis et proprii procedendi in scientiis haud dubitare.

Nec credere alienum fuisse mentis viri illius nostra laude maioris illustrissimi Domini Ioannis Caramuelis, cum in sua philosophia rationali (quam semel, aut iterum, pessime tamen legere in per paucis locis licuit; tametsi eam avide desideraverim) asseruit

no.

nec enim unum quidem conueniens casum posse sine logica resolui ...
adhuc: si Autorum, qui nobiscum in 1.a Conclusione sentiunt, attente sensa inspi
ciat, eos proculdubio nobis in hac secunda consentire reperiet.

§ 2.us

Satisfit axiomatis oppositæ sententiæ

Plura Philosophorum testimonia nobis obiciunt aduersarij quæ ludens omitto, quia, (de necessitate secundum quid logicæ loquuntur), de ea prout a nobis in 2.a Conclusione accepta intelligi debent. primum autem axioma a ratione ita proponitur: impossibile est assensus scientificos, nisi quis exercite sciat se scire: id est, nisi cognoscendo discursum esse infallibile, ac nec ex parte materiæ, nec ex parte formæ claudicare; sed hoc est impossibile sine logica; nam sola ipsa docet regulas certas ad discurrendum infalibiliter: Ergo.

Confirmatur 1.o nesciens logicam nequit sibi propositum sophisma dissoluere: quoniam sola logica docet differentias sophismatum a demonstratione: non Ergo scientifice assentiretur ueritati a qua remoueretur per sophisma. Confirmatur 2.o demonstratio qua acquiritur scientia est formaliter artefactum sciendi sed demonstratio facta absque logica non est formaliter artefactum sciendi.

Confirmatur 3.o nesciens logicam nescit quomodo et ex quibus sit facienda demonstratio; sed hoc ignorans nequit demonstratiue procedere: nanque, solus ille uere demonstrat, qui scit reddere rationem, cur per demonstrationem conuincatur: quod est idem ac scire quomodo et ex quibus demonstratio fieri debeat: Ergo.

Axioma et confirmationes manifeste instantia in 1.a demonstratione; quæ cuncta ad aduersarios minime dependet a logica. deinde mai: nisi quis exercite sciat, et c. ex regulis uniuersalibus, si cum ex modo communi procedendi nego mai. ex modo peculiari regu

his virtualiter continenti, concedo maj.

Resp. 3. assensus ut sit scientificus, debet ex regulis universalibus probari: nihil enim habet, ut inferendi conclusionem scientificam, quod universale non sit: Ergo. Distinguo ant: ex regulis universalibus realiter, nego ant: equivalenter, conc. ant. non solum regulae universales, seu modus communis sciendi, sed etiam modus sciendi peculiaris satis est ut ex eo alliquid evidenter concludatur. Cum enim modus iste non minus quam ille sit ex principiis universalibus deductus, non minorem vim inferendi conclusionem scientificam habet: atque ideo recte dicitur equivalere modo sciendi communi.

Ad 1a Confirmationem distinguo probationem inclusam in antecedenti: sola logica docet differentiam sofismatis in communi a demonstratione concedo: sofismatis in particulari nego. ad 2a Confirmationem nego maj. vel distinguo: est formaliter artefactum in se, concedo: respectu intellectus demonstrantis nego. ad veram demonstrationem efficiendam sufficit ille modus peculiaris regulas virtualiter continens, quem pro qualitate demonstrationis, sibi adinvenerit intellectus.

Ad 3a Confirmationem distinguo maj. nescit quomodo, et ex quibus sit facienda demonstratio in comm. concedo: in particulari, subdistinguo: nescit quomodo sit facienda per regulas artis concedo per alliquid equivalens regulis nego maj., solutio satis constat ex dictis.

Arguitur 2o. Omnis perfecta demonstratio est essentialiter artificiosa; sed demonstratio essentialiter artificiosa necessario dependet a Logica: Ergo. Permissa maiori, distinguo minorem: demonstratio essentialiter artificiosa cognita, et facta ut talis, concedo: non cognita, nec facta ut talis, nego. vel aliter: necessario dependet a Logica formali, aut virtuali concedo: formali precise, nego. sicut intellectus, qui est virtualiter Logicus, efficit sine arte propria demonstrationem localem; quae ut potest causa artis, est essentialiter artificiosa itaque quancumque allia sine artis adminiculo efficiet, ob eandem sane rationem.

Si quidem Cum intellectus sit equivalenter habitus artificiosus, mirum non erit, quod saepe sine arte opera artis efficiat. hinc capies sensum maioris permissae, nempe, quod licet ita demonstratio sit facta, ita disposita

ut quamvis facilius fieret per Artem, non tamen melius. Ex quo colliges, artem non esse absolute necessariam ad effectum artificiosum, sed ad illum expedite producendum.

Arguitur 3°. pro 2a. Sententia. possunt occurrere alliquae conclusiones et pariter insciently occurrunt quae intellectum non convincant, quousque ad alliquem ex quatuor modis et figuris syllogismorum reducantur; sed ad hanc reductionem est simpliciter necessaria logica: Ergo. confirmatur. Nullus usquequé in aliqua scientia consumatus evadit sine logica: quinimo plures philosophi ob imperitiam Dialecticae in herrores prolapsi sunt: Ergo.

Data maiori, neg minorem. quia cum intelectus sit virtualiter Ars, non tantum faciliora opera Artis, sed etiam omnia, magna licet cum dificultate, efficere potest. Ad dic: quod quamvis alliquae conclusiones sint absolute dificiliores allijs: quia nimirum minus proxime sunt principijs; si tamen intelectus ordinate procedit; id est, si non secundas ante primas consideret; non minus illae quam istae sunt faciles quamquam sicut ex penetratione principiorum redditur proxime capax ad primas ex ipsis deducendas; ita ex harum comprehensione ad secundas; et sic deinceps.

Ad Confirmationem nego ant. si de logica generali loquatur propter usquequé dicta ex quibus etiam infers logicam hanc generalem sine amurem modum praecipuum discendi de omnibus scientijs plurimum ad eas adquirendas iuvare. Nanque ipsa prius, uti oportet comparata, uno velut intuitu conspicies, cuncta, quae sine illa fuerent iterato labore conquirenda.

Ad 3m. Ego nescio an aliquid, quod alicuius sit momenti, posit opponi. sed siquidem nolluerint, ea quae diximus ad rectum discursum necessaria nomine logicae significari; lubens id eis concedam, ne de vocibus contendamus.
no Et haec sint satis de proemialibus Quaestionibus, quas curiis satis attigisse credere, si propriae unicè sensui consuluisse. Ergo vero utiles sunt, et merito adiscendae; sed moderate et velut intransitive tractari debuissent. Verum, quoniam mos est his temporibus, eas latissimè prosequi;

Ac ipsi dedicata opera, animum intendere: id salte{m} tibi cum allijs quandoq{ue} debui disputa{tionu}m subtrahere non potui, sine quo l. minus ad certami{na} idonei l. abeo tanquam nudi Milites Arcendi ~~[illegible]~~ haberemini

Lib. 2

De univer. Logo siue de predicabilibus; et de eoru{m} ordine in predicamento

Ampla nobis in presenti disputandi materia comparare possemus, si de illis o{m}nibus, que ad 3 intellectus operationem espectarit, fas esset tractatum disputationibus absoluere. Sed, ut uerum fatear, inutiliter ipsorum discussione terere tempus; eas si excipias, que de universalibus disputantur. De hus ergo frequentiores questiones excitabimus; illis omnino ad metafisicam referentis, q{uae} huc in ea dumtaxat locum habent: et que in presentiarum, uix capi possunt: Cu{m} insuper, ad ea que sunt hic resoluenda satis sit illa generalis notitia universalis, quam initio Logice dedimus.

Disputatio 1ª De universali Logico, communi. Dubium 1um 3 qualiter agat Logica de universalibus? §1us Dubij resolutio=

Logica agit de universalibus quatenus dicunt de formali 2as intentiones; siue pro dt nominibus 2e intentionis significantur. Et oium Philosoforum cu{m} Angl. Doct. pluribus i locis, et precise opusculo 5 – 6°. prop. fin. Sua Ret. Logica nullas ~~[illegible]~~ de natura universalibus proprietates demonstrat quo ipsis co{n}ueniat proprioni ad operationem intellectus: Ex. fr. ant. Na{m} Logica nihil de ente, aut eius partibus docet: nihil insuper de substantia quantitate allijs ac accid entibus: Nec de ente mobili: siue de substantiis separatis atque de allijs uerum esse habentibus l. entium rerum habet: Ex.

Confirmata apere de universalibus. secundum id quod habent ab(s)q(ue) intellectus operatione est proprium scientiarum realium absque eo quod logica longe habet nihil ex superest quod logica in universali consideret, nisi esse a natura rerum alienum, quod est 2a intentio.

§ 2us opposita conclusionis

Solvuntur === Obices 1. logica agit de pluribus, quae rebus non nisi pre ... considerationem 2ae intentionis conveniunt: ut de gradu metaphysico ... aliter inter se non distinguis; natura nullo dicere apartem rei unitate communes, plures denominationes extrinsecas non esse entia rationis; et non nulla alia, quae a 2a intentione non dependent tanquam a ratione formali: Ergo.

Respondeo. Auctores ... in logica disputatur, ingenue fateri, eas ad logicam non pertinere, set de illis duntaxat agere, quia ad eas, quae in hac scientia traduntur ... conducunt. = dices: Cur ergo nos, ipsorum exemplo et opinione ... de his in logica omnino reticendum iudicamus? Respondeo nos ... gravissimorum virorum iudicium venerari. At ratio, qua ad id sunt moti, nequaquam (venia ipsorum dico) placere nobis potest.

Nam cum universae scientiae se mutuo iubent invenitatis affectione; nec quid quam sit ... quod ad unam aut alteram logicae conclusionem manifestandam non conferat auxilium: omnis tractatus aut disputationes in logica invehi oporteret ut ad plenum huius obiectum sciretur: et praesertim methaphisicae, quae iuxta Sancti Thomae testimonium est ad id utilissima.

Sic enim inquit opusculo 5o 6o impossibile est, logicam scire, nisi fuerit (intellectus) ... et ex operibus aliis scientiis: et specialiter in Metaphisica, quae in quolibet ente quantum huiusmodi facit demonstrationes: ad quas logicus quantum huiusmodi demonstrationes non attingit. Qui autem hoc non concedunt, nescio cur praefata ratione conveniantur.

Arguitur 2o. Scientiae reales agunt de universalibus in quantum sunt universalia; at etiam logica de illis sub ista agit consideratione: Ergo quantum ad hoc non distinguuntur. Respondeo scientias reales ...

Agere de naturis universalibus quatenus abstrahunt a singularibus; in quo sensu non nisi predicata forma ha naturæ, et a parte obiecti important. at loga tractat de illis, quatenus de formali dicunt 2am intentionem. uno verbo: loga agit de universali reflexo sive logo; cæteræ autem scientiæ de universali directo sive metaphisico.

Dubium 2um

Quomodo predicentur universalia? § 1us necessaria ad resolutionem expenduntur =

huius dubij resolutio satis est necessaria universis scientiarum professoribus quippe sine ea non plurimi vitari possunt paralogismi itaque primo placet in memoriam revocanda quæ de predicationibus sive enuntiationibus identica disparata et non disparata, seu media diximus in prima parte logæ libro 1°. cap. 3°. § 1°. nec non quæ de terminis concreto, et abstracto diximus in eadem prima parte libro primo capite 1° § 2°.

Insuper est advertendum, concretum aliud esse essentiale; in quo forma est de essentia subiecti: ut homo: et aliud accidentale: cuius forma subiecto quocumque modo accedit: ut risibile, album. Propterea scire oportet nomina accidentium idem in concreto significare, ac in abstracto. quod Divus Thom. spitans librum predicamentorum docet 5° Met. lecc. 9a: album, ait, ut in predicamentis dicitur, solam qualitatem significat. et propterea 1° perherm. lecc. 2a. id ipsum testatur. estque rationi consonum: Nam album non substantiæ, sed albedinis naturam manifestat. Itaque hæc predicatio, homo est albus est accidentalis; unde predicatum rem significat, quæ potest adesse, et abesse manente subiecto.

Cæterum, quamvis concretum et abstractum in re significata conveniant; differunt tamen in modo significandi: Nam concretum significat formam ut alteri inherentem abstractum vero quasi per se esset. quod docuimus abunde, et ex eodem Angl. doctore inde et opusculo 20 2°. Cap. 3°. et hoc ex eo provenit quod intellectus potest accidentia

pere intelligere, cum sint (verba ipsius sunt haec scitata) natus dividere ea, quae secundum naturam coniuncta sunt et ideo nomina abstracta accidentium significant entia, quae quidem inhaerent, licet non significent ea per modum inhaerentium... in aliis videtur aliquid entium esse vadens, et sedens, et ratiocinans, quia determinatum est aliquod subiectum per ipsum nominis significationem, in quantum significatur in concretione ad subiectum. Ex his colligitur abstracta significare formas cum praecisione a subiecto, et ab aliis accidentibus subiecti, e contra concreta unde abstracta diversorum accidentium non praedicantur ad invicem, licet sint in eodem subiecto: haec namque praedicatio est falsa, albedo est dulcedo: at concreta recte de invicem praedicantur, ut patet in hac propositione, album est dulce.

Tertium sequitur, concreta sumi ut tota: abstracta vero ut partes. Tertium, est ad certum deductum, universalia posse significari per nomina 1ae intentionis, et 2ae intentionis; quorum explicationes dedimus prima parte, libro 1° Cap. 1°. § 1° et 2°. Superest primo resolvendum est de universalibus significatis nominibus 1ae intentionis: deinde, de illis, ut per nomina 2ae intentionis significantur.

2ª 1ª Conc.

Certum est concreta predicari de concretis in nominibus 1ae intentionis

Ita S. Thom. Opusculo 3o et cum eo fere omnes. Probatur: concretum significat formam quatenus est in subiecto, proindeque sumitur ut totum: ergo, abstrahitur ab aliis non praecisivis, quae eodem subiecto reperiuntur: recte ergo ad invicem praedicantur. Hoc ipsum sequentibus exemplis fit perspicuum: Animal est vivens; album est dulce; Petrus est coloratus; quae praedicationes absolute sunt verae.

Dices: praedicatum debet continere totum quod continet subiectum; at vivens non continet totum quod animal: quia hoc supra illud addit rationem sensibilis: animal enim est totum, et vivens pars. Ergo. = Respondeo quod vivens non praedicatur de animali quatenus ipsum metaphysice constituit: sic enim sumeretur cum praecisione a differentia sensibilis. Ergo vero est totum, quatenus omne illud confuse significat,

Quod ḡ [?] cōtrue differentys reperitur.

R. 2.ª C.º

Predicaoes formales que fiunt nominibs 2.ª intentionis. inter abstracta sunt absolute veræ=

Suadetur hęc predicatio est vera hęc humanitas est humanitas aliter esset 3.º nimirum nulla humanitas est humanitas est vera: Ergo hęc etiam est vera humanitas est Animalitas: patet conseq.ª Nam sicut habet animalitas respectu humanitatis sicut humanitas respectu huius humanitatis....

Deinde. Concretum predicatur de concretis inferioribus; q.ª illa indeterminate significat at etiam abstractum sua inferiora abstracta significat indeterminate: Ergo. prim. Concretum et abstractum idem significant formaliter: hoc enim potest illud definitione definiri, non per partes significatas in concreto et ꝫ abstracto; It constat ex Divo Thoma 4.ª parte Q.ᵒ 3.ª Art. 3.º in corp. Unde humanitas recte definitur: Et Animalitas racionalitas: Sicut ergo Anim.ᵐ predicatur de homine, dum illud indeterminate significat; ita Animalitas de humanitate.

Rursus hęc sunt verę predicaones, albedo est color, anima hominis est anima viventis; at in eis predicaonibus abstracta predicantur de abstractis: Ergo.

Dices 1.º: abstracta significant ut partes; alias essent tota, et genera; et partes nequeunt invicem predicari: ô. Deinde: omne abstractum habet raonem partis; et pars nullo modo significat ea quę continentur in subiecto, aquo abstrahitur: q.ª ad veram predicaonem requiritur: po= Respondeo, abstracta solum habere raonem partis respectu concreti; non vero respectu inferiorum, ad quę comparantur sub raone totius: quamvis generata perse non sint; quia non accipiuntur ut entia simpliciter.

Dices 2.º: humanitas est constitutivum hominis, et animalitas animalis; et hominis et animalis constitutiva non sunt idem: Nam homo et anim.ˡ sunt diversa concreta: Ergo Animalitas nequit de humanitate predicari.= Resp.º q.ᵒ sicut Anim.ᵐ sumptum cum precisione, et ut pars metafisica hominis nequid de eo predicari; Ita neque Animalitas quatenus est huiusmodi forma potest predicari de humanitate. At Anim.ˡ predicatur de homine, et animalitas de humani

animalitas

tatt sub ratione totius potentialis.

3ª Conc.

Quando in nominibus 1ª intentionis abstractum predicatur de concreto .l.e 3ª predicatio est uera in predicatis dibinis et generalioribus secus autem in pecularibus creatis.

Conclusio est Diui Thomę loco in precedenti citato. Ratio 1ª partis est; qa concretum in diuinis et predicatis generalioribus nihil superaddit abstracto: eadem est Deitas quod Deus, et ens quod entitas. siquidem in Deo nulla est compositio; proindeque significatum unius ex ijs nihil significati alterius excludit. Et similiter inter ens et entitatem cetera transcendentia nulla est designabilis compositio.

Ratio 2ª partis est: qa abstractum peculiare creatum est pars concreti: ex abstracto enim et alliquo super addito fit concretum. Namque homo addit supra humanitatem suum supra rationem speciei suppositum; quod respectu predicatorum differentium sehabet ut materia.

Dices hęc linea est quantita est uera predicatio; at in ea predicatur concretum de abstracto: ergo. Resp. lineę lemmi per modum concreti: l predicatum nihil allud importare quam quod in definitione quantitatis continetur; Nempe extensio partium, quę ratione sui continent lineę.

4ª Conc.

2ª intentiones in concreto predicantur de primis non uero in abstracto.

Patet: Nam sicut hęc predicatio homo est albus est uera; qa predicatum significat subiectum habens albedinem: Ita etiam ista, homo est species est

uera; quoniam predicatum significat subiectum habens 2am intentionem speciei. Et sicut hec est falsa, homo est albedo; quia predicatum tantum significat partem concreti: Ita etiam hec falsa, homo est specieitas erit falsa, propter eandem rationem.

§ 6. 4a Conclusio:

Secunda Intentio que est de esentia alterius, uere de illa predicatur siue in abstracto siue in concreto non uero si de illius esentia non sit.

Probatur: nam iste sunt uere predicationes, species est uniuersalis, specieitas est uniuersalitas: iste uero falsa genus est species, generalitas est specieitas. Ratio constat ex dictis. sed est aduertendum, quod conclusio loquitur de predicato superiori, vel ad minus equali subiecto: unde hec est falsa species est specieitas: Subiectum enim est totum et predicatum pars.

Pro Conclusione est notandum nomen 2e intentionis uniuersalis supponere pro natura communi et nullo modo pro indiuiduis sicut nomen 2e intentionis indiuidui non pro natura, sed pro solo indiuiduo supponit: Unde iste predicationes sunt false, Petrus est species, homo est 1a substantia.

Dubium 3um

An Uniuersale sit diuisum ad quinque predicabilia.

Alliquibus suppositis § 1 statuitur conclusio affirmatiua

Dubium istud supponit non nisi quinque esse predicabilia, seu uniuersalia: quod inde patet; quia predicatum aut est esentiale aut accidentale: si esentiale, aut predicatur ut tota esentia, sicut species; vel tanquam pars determinabilis ut genus; siue ut pars determinatiua, sicut diferentia: si uero est accidentale, vel est proprium vel accidens commune; in quibus quinque modis omnes uniuersalium predicationes continentur. Deinde est notandum, dificultatem non procedere de natura denominata, sed de intentione de

nominante, inquadum tradat posunt conuenire rei substantiales et accidentales.

Dicendum est, Vniuersale ex ꝑenitus adquinque intentiones uniuersales. Est communis, et colligitur ex S. D. Thom. 1°. 3ª gentes, Cap. 32. 1°. Obquinque uniuersalium species enumerauerit, simpliciter unnivoce predicari; Quod fieri nequit, nisi participent simpliciter rationem uniuersalis.

Ratione suadetur. genus est quod predicatur uniuoce et inquid deplurib. diferentibus specie. Sed predicabilia diferunt specie; et uniuersale de illis uniuoce et inquid predicatur: ergo. Minor quo ad 1ª parte constat: Nam modus cuiuslibet predicabilis essentialiter distinctus ab allijs. 2ª. pars probatur predicabilia sunt essencialiter uniuersalia: querenti enim, quid sit genereitas, recte respondetur Vniuersalitas: et sic de allijs. Deinde. Quodlibet predicabile est simpliciter superius adsua inferiora, negaantur ad hoc est interea alliquia def.ª ergo.

§2 Soluuntur obiectiones =

Oppositum conclusioni tenent Albertus magnus Petrus Aureolus et alli paucj. Arguitur 1°. ratio uniuersalis non participatur equaliter ad quinque predicabilibus: ergo. probatur ant. nam tria priora predicantur essencialiter; proprium uero, et accidens accidentaliter: ergo. Respondeo hanc inequalitatem non oriri ex ratione comm. sed ratione cuiusque peculiari, inqua specifice diferunt.

Replicabis. Modus predicandi essencialiter, et predicandi accidentaliter nequeunt uniuoce in alliqua ratione conuenire; non minus ac modi perse et in altero: ergo. Itẽ. Aliqua uniuersalia sunt substantie et allia accidentia; sed substantie et accidentia nequeunt uniuoce conuenire: ergo.

Respondeo modos istos uniuoce in ratione predicationis conuenire: Cum enim 3e intentiones superioris et inferioris non minus zaccidentibus quam insubstantijs reperiantur; ita simpliciter rẽ

ferunt accidens ad accidens, ac substantia ad substantiam. Ad 2um dico universalia pro ut hic sumuntur esse 2as intentiones quae in orbe sunt aequales.

Arguitur 1o. Si universale esset genus ad quinque praedicabilia requireretur ut quinque talia esse species. Ergo dari genus generum: Una species praedicatur de allia, ut in hac praedicatione genus est species universalis; imo de se ipsa, ut in ista, species est species universalis: Rursus continetur genus sub sua specie, nam universale continetur sub genere. At ista admitti non debent: ergo.

Resp.o ad 1am praedicabilia beneficio novae 2ae intentionis fieri species subicibiles universalis, in quo sensu suam non respiciunt inferiora, nec propias dumtaxat species, ad 2um similiter dico, dari genus generum, quatenus subinduit intentionem speciei subicibilis.

Ad 3um dicendum, unam speciem praedicari accidentaliter de allia: Nam genus (idem de allis est dicendum) quod accidit abstrahi a suis inferioribus potest ad ea comparari per modum superioris, et tamquam toto essentiam: quod est ei accidentale. Ad id autem quod addit respondeo, secundum intentionem speciei subicibilis, et etiam speciei praedicabilis praedicari de allia secunda intentione speciei praedicabilis sumpta ut prima. Ad ultimum dico, genus quatenus est subicibile, contineri sub universali: Et similiter universale continetur sub genere primo praedicabili, quatenus est una ex generis speciebus.

Ut autem omnis haec solutio facilius percipiatur, est observandum, quod cum intellectus sit reflexivus potest quaslibet 2as intentiones ut primas accipere, et ipsis allias applicare: ex quibus allias praedicantur essentialiter; Nempe, quarum fundamenta sunt vere non solum in concreto, sed etiam in abstracto: Alliquero illarum secundae intentiones sunt accidentales, quae sunt extra conceptum earum de quibus dicuntur.

Disputatio 2a

De Genere

Dubium 1um

An generis definitio sit bona?

§1us

Pauca scitu digna & necesaria premittuntr.

Diximus in priori parte Logicae genus esse quod praedicatur de pluribus differentibus specie. Ita eo quod quid tanquam pars ex modo significandi determinabilis, id est, genus est id per quod ad interrogationem, quid sint, respondemus tanquam per aliquid in sua explicita significatione indeterminatum ac contrahibile. Sic accipitur a S. Thom. Opusculo 3° Cap. 1°, et opusculo quadragesimo 1° Cap. 2°. Et haec est propria acceptio generis logici ut distincti a genere gramatico, iudiciali, natalitio, ac aliis ad logicam minime spectantibus.

Ut autem generis definitionem rectam esse ostendamus, et quo facilius expositiones caeterorum praedicabilium percipiantur; Oportet relationem, quid et quale differentiae exponere. Itaque praedicari in quid est praedicari essentialiter, sive per modum per se stantis aut termini substantivi: et praedicari in quale est praedicari per modum alteri adiacentis, sive termini adiectivi. At non semper terminus substantivus praedicatur in quid; sed multoties ex modo significandi praedicatur in quale.

Genus igitur praedicatur in quid quia significatur per modum per se stantis et similiter species. Differentia vero, quia pars est essentiae etiam in quid praedicatur; sed cum significetur per modum alteri adiacentis, praedicatur etiam in quale: et propter hanc rationem, proprium et accidens, in quale tantum prae-

cantur adiacent ens, et ad essentia rei minime respectat

§ 2 Concl.

Genus recte per prefatam definionem definitur.

Conclusio est communissima: et probatur. Illa est recta definitio quae adequate explicat naturam definiti: sed talis est data generis definitio: ergo. Probatur minor. per genus nihil allud intelligitur nisi ratio illa communis inqua plura per rationes peculiares differentia conveniunt tanquam in alliquo sibi essentiale: at id et non allud est quod prefata definitio explicat: ergo. Item. per hanc definitionem differt genus a ceteris predicabilibus, namque una aut allia particula ipsius nulli alliorum conveniat ergo est recta.

§ 3

Argumentis contrariorum satisfit:

Arguitur 1°. genus predicatur de pluribus differentibus genere: ut in his predicationibus, Animal est genus, arbor est genus ergo. Aut negatur ant. predicatur in quid, nego. in quali concedo. Item. Ut sic illae predicationes sunt accidentales quarum predicabilis: quoniam predicatum est commune accidit quod subiecto. Dices: substantia quae est genus predicatur de corporea et incorporea; at hae genere differunt. ergo. Respondeo: substantias genere non differre, quatenus subdantur generi supremo substantiae: sed tantum specie subalterna.

Arguitur 2°. quod definitum debet esse species: secundum ista est tota rei essentia; sed genus non est species: ergo. Respondeo, quod genus pro ut subicitur universali accipitur pro ut species, atque ideo est capax ut definiatur. Replicabis. genus non definitur ut species, sed ut genus: At respectu universalis non est formaliter genus: ergo. Respondeo. per hanc definitionem generis naturam explicari; ad quod requiritur ut conditio 3°. intentio speciei.

Arguitur 3°. Definitio predicatur in quid et tum voce de pluribus differentibus specie; at definitio non est genus: ergo. Respondeo, definitionem esse terminum complexum, genus autem debet esse terminus incomplexus. Deinde: genus immediate predicatur de pluribus: Definitio autem de uno definito. preterea: Quamvis genus in hoc conveniret cum definitione, differret tamen per predicari per modum partis determinabilis..

Arguitur 2°. genus etiam predicatur de pluribus differentibus numero: ergo. nego antecedens, quia genus numquam nisi mediante specie predicatur de individuis. Dices: hec predicationes, Petrus est animal, Ioannes est animal, sunt vere, at sunt generis de individuis: ergo. Respondeo has predicationes esse speciei, si Petrus et Ioannes inter se comparentur: et esse generis, si comparentur cum individuis alterius specierum.

Arguitur 3°. genus respicit species ut subiicibiles; At species pro ut sic non sunt subiicibiles, sed potius conveniunt: ergo. Respondeo genus respicere inferiora inter se specie differentia quamvis ea ut differentia non respiciat: nec unicum est ad universale necessarium; Imo aliter non diceretur universale.

Arguitur: hanc generis definitionem sit essentialis, an descriptiva? Respondeo esse descriptivam respectu generis ut universalis: quoniam adesset ex multis speciebus sequitur predicari de illis. Sed respectu ipsius ut predicabilis est essentialis: Nam ad conceptum eius sub ista consideratione omnia que in illa continentur spectant.

Dubium 2um

Quodnam sit definitum in definitione generis? Que resolutionis §. 1us viam paratam expendit.

Certum est, definitum huius definitionis non esse naturam secundum se consideratam. Nam cum nulla definitio accidentaliter conveniat subiecto definito, natura sic accepta esset essentialiter predicabilis; quod manifeste veritati adversatur. Neque insuper est 2a intentio sumpta secundum se seu in abstracto: tum enim genus nequeat de illa pro ut sic predicari; Nam hec est falsa prop-

Generatur est quod necessario dici poterit generis definitio. Solum ergo dubium procedit de natura connotante 2as intentiones: aut de intentione connotante naturam vel de utraque sumpta in recto.

Pro quo est notandum, genus esse quoddam concretum ex ente substantiali aut alliquo cum eius ex ente et 2a intentione accidentali, resultans. Sicut quod eodem modo illo esset de genere philosophandum ac de quolibet alio concreto, modo de concreto, unde non abre erit scire, qualiter Accidentia definiantur. Quod saepe tradit Divus Thomas, et perspicue id docet 7° Metaph. lecc. 4a: cuius verba ad literam exhibere placet.

Substantia inquit, quae habet quidditatem absolutam, non dependet in sua quidditate ex allio; ita quod oporteat ex ratione essentiae in eius definitione poni. Accidentia vero non habent esse, nisi per hoc quod insunt subiecto: Et ideo eorum quidditas est dependens a subiecto. Et propter hoc oportet, quod subiectum in accidentium definitione ponatur: quandoque quidem in recto, quandoque vero in obliquo: In recto quidem quando accidens significatur ut accidens in concretione ad subiectum: ut cum dico simus est nasus concavus: tunc enim nasus ponitur in definitione simi quasi genus ad designandum, quod accidentia non habent subsistentiam nisi ex subiecto. Quando vero accidens significatur per modum substantiae in abstracto; tunc subiectum ponitur in definitione eius in obliquo ut differentia: sicut dicitur, simitas est concavitas nasi.

Has autem huius propositiones tradit ut concordans Angelo Doct. 1a 2ae, q. 5° 3a. artic. 2° ad 3um; ubi docet illud debere poni in definitione Accidentis loco generis, a quo incipit habitudo ad alliud: habitudo autem ad subiectum incipit ab accidenti significato in abstracto: At in concretis incipit habitudo a subiecto et determinatur ad accident. Insuper est notandum quod sicut ex eodem S. Thoma dictum est in disputatione praecedenti, nomina Accidentium solent significare in Concreto ac in abstracto; ita pari ratione est dicendum, diversa esse definitum, sive accidens in concreto, sive in abstracto definiatur: quatenus non eodem modo significatur. Neque vero utrobique eadem est ratio.

Conclusio

Definitum in definitione generis est 2a intentio in concreto significata

Clarius quamvis subiectum accidentis ponatur in definitione loco generis est extra naturam definiti: probatur; licet in definitione concreti accidentalis subiectum sit genus est extra naturam rei definitae: ergo. probatur antecedens. In definitione concreti accidentalis aliquid ponitur quod sit extra naturam rei definitae; at hoc non est differentia: ergo.

Probatur maior. In omni definitione incompleta aliquid ponitur quod sit a definito alienum: illud enim complete definit, cui tantum convenit differentia quae quod sit omne accidens debet definiri definitione incompleta (attestatur D. Th., de ente et essentia, cap. 5o [illegible] Anni Millesimi [illegible] Secund. [illegible]) non potest, nisi subiectum ponatur in eius definitione: ergo. Tum minor principalis probatur. Quod in definitione concreti accidentalis ponitur loco differentiae non est aliud, quam id quod nomine abstracto accidentis significatur; at hoc per se pertinet ad naturam definiti accidentalis: nam per hoc enim est quidditative accidens: ergo.

Deinde. Sicut se habet materia ad formae definitionem ita subiectum ad definitionem accidentis: quod ex S. Do. ibidem constat; sed materia iuxta testimonium eiusdem ponitur in definitione formae tanquam quid extra eius additum: Item D. Th. [illegible] inquit, cum in definitione formae ponitur materia, est definitio ex additione: non autem cum ponitur in definitione compositi, quia nimirum non est aliquid extra compositum: ergo.

Propterea. Id definitur per hanc definitionem, cuius natura per eam explicatur; at per eam duntaxat explicatur natura 2ae intentionis genericae: ergo. probatur minor quod explicat haec definitio solum de 2a intentione potest in quid praedicari: ergo. probatur antecedens. Nihil in ea contineatur, quod

subiecto accidentaliter non conveniat: tum quia naturae accidit esse et praedicari de pluribus: tum etiam, quia haec definitio constat ex solis tribus 2is intentionibus: ergo.

Tandem. Cum albus exemplificatio definiti. per esse disgregativum visus; non definiti subiectum sive substantia, sed albedo, quae est extra substantiam: ergo. his obiter adde, definitum huius definitionis esse quandam communem rationem Entibus secundum naturam omnino diversis Quae proinde aliud esse non potest quam 2a intentio.

§ 3us
Obiectiones solutae

Arguitur 1o illud per hanc definitionem definitur, cui convenit definitio; At definitio generis non convenit 2ae intentioni sed subiecto: nempe 2a intentio sed Animal, quod est de speciebus differentia, praedicatur de illis: ergo. Minor, Animal praedicatur de speciebus; nec propterea per hanc definitionem definitur; Quoniam ei soli convenit accidentaliter: quod naturae definitionis repugnat. Unde in forma, distinguo maiorem: Cui convenit definitio Quidditative, concedo: Accidentaliter nego. Et sic distincta minore nego consequentiam.

Ut autem solutio percipiatur, est maxime notandum, quod nomina concretorum, licet significent formam, non tamen supponunt pro forma, sed pro substantia, aut subiecto: et similiter definitiones, cum enim dico homo discurrit, significo quidem humanitatem ratione cuius homo habet vim discurrendi; sed tum homo supponit pro homine et non pro humanitate; quippe non ipsa, sed homo discurrit. Similiter cum dicitur, Albus disgregat visum, significatur Albedo; sed suppositio non fit pro albedine, sed pro subiecto: albedo enim non est alba, sed subiectum est album. Pariter ergo dum dico, quod praedicatur in quid, significo genereitatem, quae facit subiectum formaliter praedicabile in quid; at suppositio fit pro subiecto quod praedicatur, licet idem ipse per ipsum habeat genereitatem.

Circa quod audiatur S. Thom. docens et dicens Cap. 2o: ubi id satis clare docet per haec verba: Ratio praedicationis potest claudi in ratione huius intentionis, quae est ergo.

Quæ per actum intellectus complexum; Nihil ominus tamen illud cui intellectus intentionem prædicationis attribuit componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius illud cui intellectus attribuit intentionem generis: sicut id quod significatur hoc nomine Animal.

Arguitur 1°. definitum in hac definitione est illud quod significatur hoc nomine: At per hoc nomen principaliter significatur natura sive subiectum: ergo. Probatur minor. hoc nomen genus ita significat naturam habentem generitatem; ubi natura habet rectum: quod satis eius principalitatem indicatur: ergo. concessa maiori nego minorem. ad probationem concesso antecedenti, nego id quod probatur. Ex quo tantum sequitur, quod definitio supponat pro subiecto; sive quod ipsi, ut ait S. Thom. attribuatur.

Arguitur 3°. Definitum huius definitionis est concretum resultans ex natura et 1ª intentione: sed concretum dicit utrumque: ergo. Nego maiorem: Nam in hac definitione definitur aliquid naturæ accidentale; sicut accidit in definitione cuiuscumque accidentalis concreti. Ut autem definiretur natura, erat necesse, ut ipsi essentialiter conveniret prædicari. Non enim 2ª intentio definitur, quæ a parte est tota natura rei in quantum prædicabilis.

Quæres 1°. an sit unum genus substractum? Resp. Affirmative unum, sed proportione tantum. Ratio est evidens: Quoniam hoc nomen generis substractum determinate non significat substantiam, vel accidens, ens reale aut rationis; quibus non est unus conceptus communis; cum tamen in his × istis omnibus sint genera: habent enim sub se species; et consequenter in hoc habent similitudinem; cui eius intentione subindicant, et quæ denominantur simpliciter genera.

Ex quibus infertur, intentionem generis in communi nullam communem naturam denominare; sed in singularibus intentionibus suam significationem exercere. Ut videre est in albedine, quæ solum in particulari facit album. Et similiter in alijs.

Quaeres rursum an generis intentio sit in se una numero l. specie. Resp. esse unam numero: quippe cum ... accidens intellectus, qui est particulare subiectum. Solutio est S. Thome Opusc. 55 § 1° ubi loquens de universalibus hęc habet: similitudo rei, seu species existens in anima est una numero, et est singularis. Cum autem universalitas non est ex hoc quod est in anima; sed ex hoc quod comparatur ad multa singularia se habentia opinata. Corrigitur videtur quantum ad ipsum est idem: nec hoc est inconveniens: quia sicut aliquid diversis respectibus potest esse quod et species; ita alliquid ex diversis speciebus potest esse universale, et particulare, seu singulare. Sit enim illa in solo intellectu singularis: est et universalis in quantum habet rationem uniformi ad ea individua, quae sunt extra animam; sed non aequaliter est similitudo omnium ducens ... omnia cognitione.

todo de S. Th.

Quamvis autem dictum sit quod illa natura quae est universalis sit una numero in quantum est in anima: non tamen oportet quod diversarum specierum, quia est idem quod sit una essentia; quia unitas generis ex ipsa indeterminatione procedit, l. indifferentia... Ergo quod non significat formam, non tamen hanc, l. illa determinate, quae determinate differentia exprimit quae non est alia ab illa. Quae determinate significatur per speciem quae postrema verba sunt maxime notanda, pro eo quod ... sit proxime quaestio.

Quaeres inquies: An quo referatur ad formalia, l. materialia specierum? Resp. quod sunt materialia. Generis est quod predicatur; quamvis posse predicari habeat per intentionem: ita materialia specierum sunt quae terminant eo: quamvis ad formaliter habeant per intentionem subjicibilitatis. Ratio est evidens: Quoniam quod praedicatur quidditative de speciebus de speciebus; relatio autem sive generis intentio est speciei diversa ab intentione subjicibilitatis.

Dubium 3.

Utrum genus praedicetur de suis inferioribus per modum partis l. per modum totius?

§ 1us

Prenotantur alliqua cum sententijs.

Supponendum est 1.° quod possit quadrupliciter sumi; nempe per modum partis potentialis; prout scilicet potest speciem cum differentia componere: 2.° per modum partis actualis; nimirum quando speciem actu componit: Aut 3.° ut totum actuale; quando scilicet consideratur ut actu constans omnibus partibus Metaphisicis: 4.° demque potest accipi ut totum potentiale, quatenus in confuso, et indeterminate continet inferiora.

Dico pro substracto, sive natura intentioni generis subiecta potest dupliciter abstrahi, videlicet, abstractione totali, aut partiali. Abstractio totalis tunc contingit, quando praedicata generica importat, ut non excludat specifica: secus partialis. Qualiter autem haec accidant, diluade explicat Divus Thomas Opusculo de Ente et essentia, Cap 4.° per verba sequentia.

Si Animal nominare tantum rem quandam, quae habet talem perfectionem, ut possit sentire et moveri per principium in ipso existens cum praecisione alterius perfectionis, tunc quaecunque forma superveniret ulterior ad Animal haberet se ad Animal per modum partis; et sic implicite contenta (fortasse non contenta) in ratione Animalis; et sic Animal non esset genus: sed est genus secundum quod significat quandam rem, ex cujus forma potest provenire sensus et motus; quaecunque sit illa forma; sive sit Anima sensibilis tantum sive sit sensibilis, et rationalis simuliter: sic ergo genus indeterminatum significat totum illud, quod est in specie. Ita alienerit Opusculo 2.° 2.°, Cap. 8.°

Itaque genus sumptum ut totum potentiale sic species significat, ut omnes comprehendat; at nullam determinate. Quemadmodum ut exemplo eludit Divus Thomas op. 60 5.° (iterum) sicuti una forma corporalis repraesentans multos homines; omnes quidem repraesentaret; sed determinate nullum: alliàs non plures, sed unius esset imago.= Notandum est 2.°; ad cujusque praedicationem requiri 1.°

dentitate predicati cum subiecto: Unde si praedicatio sit phisica subiectum erit idem realiter cum praedicato: si vero sit metaphisica, praedicatum erit idem cum subiecto formaliter, seu conceptibiliter. Tandem est advertendum, controversiam non procedere de praedicatione phisica generis: Nanque evidens est, quod conveniat in sensu reali totum quod continet speciei.

§ 1.

[illegible] tenent, genus praedicari de speciebus per modum partis actualis. Sic uxorie alliquos [illegible] tribuitur, cum oppositum tueatur, Capite de genere 2.º unica Articulo 1.º defendit, praedicari tanquam partem potentialem. Ita alliqui recentiores. 3.ª quae est communis propositionat, genus solum praedicari ut est totum potentiale. Est expressa S. Thomae pluribus in locis.

§ 2. Concluxio genus non predicatur nisi ut totum potentiale de suis inferioribus.

Prob. 1.º cum D. Thom. tunc verbis paragrapho praecedenti allegatis: tum etiam quia ibidem ait: quod si animal non esset totum quod est homo, sed pars eius; non praedicaretur de eo: Cum nulla pars integralis praedicetur de suo toto. Atque ideo, quidquid est in specie est in genere ut indeterminatum. Et similiter S. Thom. lecc. 2.ª docet, quod natura sensitiva non est hominis, sed pars: habens autem naturam sensitivam, quod nomine animalis significatur, est homo.

Hinc 2.º probatur ratione. nulla pars qua talis praedicatur de suo toto; praedicatione inquam non denominativa, ut est praedicatio accidentis de subiecto; sed (ut ita dicam) identicativa; sed tam ut pars actualis, quam ut pars potentialis; sicut etiam ut totum actuale est pars speciei: ergo. probatur minor. quia sub his considerationibus solum importat unam perfectionem cum [illegible] alterius; differentiae nempe specificae; ergo.

Praeterea. Ad veram praedicationem formalem, requiritur quod praedicatum sit formaliter idem cum subiecto: ergo quod nequit praedicari formaliter de speciebus, nisi sit formaliter idem cum ipsis; atque solum ut totum potentiale est idem formaliter cum speciebus: ergo. probatur minor. quia est idem cum speciebus, inquantum continet totum quod

Continent species; sed solum id totum potentiale continet totum quod continent species; in confuso tamen, et indeterminate: quod. Probatur minor. Solum id quod concipitur ut totum potentiale concipitur sine exclusione alterius perfectionis, ut vidimus ex S. Th. et ex diversis generis acceptionibus constat. Ergo.

§ 3us

Objectionum solutiones

Arguitur 1º quamvis pars non praedicetur de toto ut significata in abstracto; tamen ideo praedicatur ut significata in concreto: quod colligitur ex S. Thom. loco citato; sed genus, seu natura subiecta intentioni non significatur in abstracto, sed in concreto: ergo ita conceptum poterit de speciebus per modum partis enuntiari.

Distinguo maiorem: pars concepta ut pars praedicatur de toto ut significata in concreto, nego implicationem: ut concepta ut totum, concedo maiorem. Quia pars si significata in concreto non excludit alias quasdam partes, sed potius eas includit. Et hinc est ratio partis sic sumptae de suo toto praedicatio: unde haec propositio homo est materialis huic alteri aequivalet homo est habens materiam; cuius praedicatum totum comprehendit quod subiectum.

Arguitur 2º sicut pars nequit praedicari de toto; pariter totum nequit praedicari de parte; sed species sunt partes generis ut est totum potentiale: ergo. Distinguo minorem sumptam potestativas concedo: actuales, nego minorem. Quia actuales tales sunt conditionis ut nulla earum habeat naturam totius: unde hoc nequit de illis praedicari. Sed contrarium evenit in partibus potestativis: homo enim habet totam naturam animalis: nanque nihil eius potest in illo desiderari, quod in nomine non sit.

Arguitur 3º quod praedicatur ut determinabile ex modo significandi per differentias. Ergo praedicatur ut pars ex modo significandi. Nihil conclusioni oppositum concludit argumentum. Quia enim non solum praedicatur

Vel est expressio significata, vel totum quod est illa: partium refert, Atrahoc aut illo modo significetur. Ad minorem, neque conseq. Quoniam quod non est spolie dat differentias, quamvis eas non explicet. Et quidem quemadmodum tum particularis est perfectibilis per singulare, quatenus hic res eandem manifestius significat quam ille sit pars huius: Ita quamvis quod significata ut determinabile et perfectibile, non erit ex hoc capite pars.

Arguitur 3°. si quod dicit pro implicito totum quod continet species, solum expressione distinguetur ab ea: sed quae ita distinguuntur non differunt essentialiter: ergo quod non differt essentialiter ab specie: non ergo sunt duo praedicabilia. P.m. dat. Nihil distinguitur ab altero nisi per id quod unum addit, habet vero praeter aliud: sed species solum expressionem addit supra quod: quod.

Neque maior: Sicut enim ex his tris, aliquis homo Petrus, hic solum maiorem expressionem addit supra primum; et nihil omnino essentialiter distinguuntur: Sicut differentiae per se et in alio solum expressione nova addunt supra Ens; cum tamen constituant substantiam et accidens: Ita species ~~generaliter~~ essentialiter a genere distinguitur, per novam expressionem non nudam tantum sed quatenus fundat peculiarem intentionem, sive diversum modum praedicandi.

Arg 4°. si quod praedicaretur ut totum potentiale; quoties de una specie praedicatur, ceterae etiam in eo contentae praedicarentur de illa; At hoc est impossibile: quod: probatur maior. Quia quod continet praedicatum debet dici de subiecto iuxta 1. Regulam philosophi in ante praedicamentis: quod. = Neque maior ad prob. distinguo ant: Quia quod continet praedicatum actu et determinate concedo: indeterminate et in potentia, neque Ant. ~~~

quod in actu praedicatur, determinate ratione praedicationis significat illam duntaxat speciem, de qua praedicatur exercite: ceteras autem significat indeterminate; quoniam per alias praedicationes determinatur eius significatio. Exemplum habes in Codem tuo aliquis ho-

mo Quia Omne singulos homines indeterminate significat: At in hac propositione, Petrus est aliquis homo, Petrum significat deter minate: Et id ex ratione praedicationis; quia mutuo terminus per subiectum posita adiungitur.

Arg. 6.° 3.° praedicatur de speciebus ut continens suas differentias: Ergo non praedicatur ut univocum, sed ut analogum. Patet Conseq. Nam conceptus analogus est qui quamvis per proprio differentias excludat, eas tamen continet implicite. Respondeo conceptum analogum continere differentias tanquam partes constitutivas ipsius: At conceptus generis non constituitur ab speciebus; quamvis id quod habeat, ut singula indeterminate significet.

Inquires: An in definitione positum sit totum, an ex eo esse totum; quia praedicatur de definito: ut enim ait S. Th. 3° Met. lecc. 3a; et de ente et essentia Cap. 1°: partes definitionis praedicantur de definito; sicut de homine Animal, et rationale. Sed est advertendum, quod ut ibidem inquit, partes definitionis non sunt partes rei, sed eas significant: Quoniam a partibus rei sumuntur, modo quo in praedice diximus.

Dub: 4um

Posit ne dari genus cuius non nisi una sit species?

Dubio negatiue Vnicus respondens:

Nequit dari genus cuius non nisi una sit species. probatur. genus est quod de pluribus speciebus est essentialiter praedicabile: ergo. Deinde, nullum est universale, quod non sit indeterminatum sive indifferens ad plura sed genus unius specie non est indeterminatum, vel indifferens ad plures: Ergo. Probatur maior. Omne universale est superius; at non est superius, nisi per indifferentiam aut indeterminationem ad plura: ergo.

Plures. Nulla est generis intentio, quae in re fundamentum non habeat; ut tenetur Divus Thomas,

Opusculo 2o. 8o., tractatu 1o. Cap. le 1o. sit fundamentum intentionis generice est ipsa convenientia plurium specierum. Unde ex convenientia ista infert S. D. capacitatem naturæ, ut sit generis. Nam ait, quod quia talis natura (animal) sumpta in concreto de pluribus formaliter differentibus quæ sunt in diversis speciebus dici potest: ideo quod tali naturæ intentio generis potest attribui. Sed est sciendum ad veritatem conclusionis non esse necessarium plures species actuales denominare sub genere: sed sat est eas non repugnare: qua ratione S. Th. ibidem Cap. 3o concludit, naturam solis esse speciem.

Sed obicies: Si repugnarent omnes species animalis præter hominem; adhuc posset sumi ut totum potentiale siquidem easdem essentialia prædicata haberet; posset quod per rationale animal indeterminate significatum determinari: quod nego ant.: quia quamvis animal esset tunc methaphysica idem ac modo: sed ut esset etiam universale sensibile: tamen non nisi unam speciem hominis determinate significaret; esset quæ formaliter idem cum differentia rationalis.

Obicies iterum. In hoc casu, dominum prædicaretur de individuis naturæ humanæ: ergo esset universale: et cum non sit tota hominis essentia, aut pars formalis ipsius; certe debet esse totum potentiale etc.. Respondeo, animal (in tali casu) esse speciem: quoniam solum de differentibus numero inquid diceretur. Nempe tamen quæ tota quiditas hominis, cuius pars differentialis esset significatum formaliter unum nomine sensibile, rationale.

Inquires: Unde sumatur genus tam in substantiis quam accidentibus? Dico 1o. quod in substantiis materialibus sumi a materia. Ita D. Th. opusculo 4. 2o. Cap. le 5o. libri de corpore explicat erudite. Potentialitas inquit, totius compositi in rebus materialibus est a materia; ideo ab ea nomitis: perfectio vero totius est a forma; ideo a forma sumitur differentia. Sp. per formam ens ipsum attingit esse actu. Ideo aliud de talibus essentia est.

unde sumitur ratio generis et ratio differentiae in compositis. Materia enim respectu formae est pars: forma similiter est pars comparata ad materiam: pars autem de toto non praedicatur. Ideo genus et differentia non sumuntur a materia et forma ad invicem comparatis; cum genus et differentia praedicentur de toto: sed quia materia est materia totius, et non solum formae; et forma est forma totius, et non solum materiae: ideo nomen denominans totum sumptum a forma totius est differentia: Et nomen denominans totum sumptum a materia totius est genus: Et nomen denominans totum sumptum ex utroque est species. Itaque genus cum praedicetur de specie non est inconveniens sumi a materia. 4. tanquam a ratione adequata generis; sed dicta quaestione de spiritualibus creaturis, Articulo 1., ad 8. secundum quartum inquit, secundum quod per formam recipit quoddam esse imperfectum, et materiale respectu esse specifici sicut esse Animalis est imperfectum et materiale respectu hominis.

S. Th.

Assero 2.: in substantiis spiritualibus, et simplicibus, genus sumitur a tota quiditate, sicut etiam differentia. Est etiam S. Thomae loco citato. Ubi ita prosequitur: in separatis vero genus et differentia non sumitur a diversis partibus Quiditatis ipsius; licet aliquid sit potentialitas quaedam et aliud perfectio: Invenitur in eis nisi una compositio tantum, essentiae scilicet et esse: sed utrumque fundatur super unum simplex, et per essentiam indivisibilem cuius potentialitas attendi potest, quia non habet esse de se: Et inde Ratio generis accipitur. | idem habet de ente et essentia Cap. 2.

S. Th.

Assero 3.º in accidentibus genus primum sumi a modo essendi cuique proprio: differentia vero ex diversa habitudine ad subiecta. Colligitur ex eodem D. Th., opusc. de ente et essentia Cap. ultimo. Ubi sic inquit: quia accidentia non componuntur ex materia et forma; ideo non potest sumi in eis genus a materia et differentia a forma sicut in substantiis compositis: Sed oportet dicto quod primum sumatur ex ipso modo essendi, secundum quod ens diversimode secundum prius et posterius, de decem generibus praedicamentorum praedicatur. Sicut dicitur quantitas ex eo quod mensurat substantia.

Differunt uero q̃ui sumuntur ex diuersitate principiorum ex quibus causantur. Qui a uero proprie passiones ex proprijs principijs subiecti causantur; ideo subiectum ponitur in definitione earum loco differentiae, si in abstracto sumantur. Sed econtrario esset, si earum definitio sumeretur secundum q̃d concretiue dicuntur: quia tunc definirentur per modum substantiarum compositarum in quibus ratio generis sumatur a Materia.

5th.

Ex his non obscure deducitur quod accidentis definitio in abstracto est modus essendi ipsius, et differentia habitudinem ad subiectum: et d.o in accidenti definito in concreto. Sed nota quod ut tribuit aduertit S. D. propter ignorantiam principij aut subiecti accidentis definitur multoties per effectum qui aut sumuntur ut q̃d, l. ut ipsius diff.a iuxta diuersum modum definiendi accidentia.

Disputatio 3.a

De specie et eius tuo indiuiduo. Dubium 1.m

Utrum species in quantum subiicibilis sit praedicabilis; et qualiter ijs respectus se habeant? §1.m Notantur alliqua pro resolutione.

Quae de re fexè quae continet praecedens disputatio, et sunt de genere determinata, possent disputari in praesenti: verum ea praetermitto: quia nihil non aliter hic forent resoluenda; debita tamen seruata proportione. Quod etiam de allijs praedicabilibus est accipienda. Unde ad discurrenda peculiaria transimus. Species autem, sicut duplicem dicit respectum ita etiam dupliciter definitur.

Quae enim comparata cum genere, dicitur esse id quod generi subijcitur: siue, de quo genus in quid praedicatur: Quando uero ad indiuidua refertur, est id quod praedicatur de pluribus differentibus numero in quid, tanquam tota essentia Metaphysica rei. Unde secundum 1.m respectum dicitur species subiicibilis: et secundum allium praedicabilis. Inquirimus ergo nunc, an ij duo respectus sint

formaliter idem an unus sit alterius formale principium? scilicet Essentia partium et universalitas predicabilitatis?

Sententia prima negans

hos respectus esse idem formaliter tribuitur Toleto... Quæstione unica de specie: verum sine causa; quoniam ibi nihil aliud affirmat quam speciem ut subicibilem esse universalem; et ducitur ratione, quia non immediate respicit speciem individua: Ex quo quid aliud recte inferatur, non video, nunquam species ut subicibilis dicit naturam precisam ab individuis quæ [illegible], et ab attributa sibi opinione longe diversam. 2a sententia docet, subicibilitatem in specie esse radicem predicabilitatis. pro hac citatur Caietanus. 3a tuetur, hos respectus nullam inter se conexionem habere. est communis et vero similior.

2us 1a Co

Species in quantum subicibilis non est formaliter predicabilis

Probatur. species ut subicibilis respicit unum, nempe genus tanquam sibi superius; at ut predicabilis respicit multa tanquam sibi inferiora: Ergo idem respectus non sunt idem formaliter. patet Consequentia; Nam tam diversi diversos terminant respectus.

§ 3us 2a Co

Respectus predicabilitatis et subicibilitatis speciei non habent inter se conexionem

Suadetur. Ex eo quod species sit generis subiecta, minime sequitur, sua debere respicere inferiora: dato enim illo priori respectu adhuc intellectus libere poterit illam cum individuis comparare: Ergo per ant. tres priores respectus nullam habet conexionem cum alterius: quo Antecedens est certum; Nam quid habebit intentio generis cum intentione individui, cuius sunt fundamenta diversa, imo vel oposita? Consequentia vero infertur; quoniam cum respectus connectatur necessario cum termino; nulla erit cum eorum conexio, et illud cum quo terminus eius non conectitur.

Confirmatur. Sicut similitudo se habet ad dissimilitudinem: ita subicibilitas ad predicabilitatem; sed inter illos respectus nulla datur conexio; Quatenus ex eodem [illegible]

biecto respicientis: ergo primae. Dicent similitudo opposita dissimilitudini, ita superioritas, sive praedicabilitas inferioritati, seu subicibilitati; sit ab hac oppositione oritur inconnexio inter duos illos priores respectus: ergo.

Respondetur Argumentis in contrarium.

Arguitur 1.° quod subicitur generi est universale at species subicitur generi: ergo primae. Quod subicitur generi non est singulare. Distinguo maiorem est universale fundamentaliter concedo formaliter nego. Id est relatio generis terminata ad naturam a singularibus praecisam non autem pluribus actibus communem. Quoniam non datur ei intellectus intentionem universalitatis attribuit. ¶ Arguitur 2.° Species subicibilis praedicatur de pluribus speciebus quibus est haec ratio communis: ergo. Respondeo, speciem subicibilem esse substractum cui accidit intentio universalitatis, ratione cuius praedicatur. Unde consequentia legitime infertur; nam Argumentum procedit a natura subiecta intentioni ad esse sibi per intentionem accidentaliter conveniens. ¶ Arguitur 3.° Species est universalis formaliter quatenus subicitur universali in communi: nam in hoc sensu conceptum universalitatis participat; unde eam non poterit universale praedicari: ergo. Distinguo maiorem: est formaliter universalis logice nego maiorem; metaphysice concedo maiorem, hoc est, dicit conceptum universalitatis, cuius perveniens subicibilitatis intentio reddit speciem formaliter subiectam universali in communi. ¶ Arg. 4.° correlativa sunt sub eodem genere; sed genus et species sunt correlativa: ergo sunt sub eodem genere; atque quatenus respicit speciem est formaliter universale: ergo. Distinguo maiorem: sunt sub eodem genere proximo aut remoto, concedo; proximo praecise nego.

Et concessa minori, dist. consequens: sunt sub eodem genere proximo, nego; remoto, concedo. Sed et species sunt correlativa disquiparantia, propterea respectu unius non est eiusdem rationis respectu alterius; quamvis in conceptu communi relationis conveniant. Et quidem negari non potest, non aliter individuum referri ad speciem, cum qua in ratione universalis convenire non valet.

Arguitur 5.° Species est universale genere subordinatum: Ergo. probatur Ant.: species est formaliter munus universalitatis quoad suos inferiores: Ergo subordinatur generi tanquam superiori universali. Negant. ad prob. Distinguo ant.: est munus universalis intrinsece, nego: extrinsece concedo. cum species non sit munus univoce et simpliciter universalis, quoad suos nullam sub hac ratione dicit dependentiam ab illo.

Quod autem ad pauciora quoad se extendat, provenit ex eo, quod a paucioribus abstrahitur: hoc autem se habet de materiali ad conceptum universalitatis = Ex dictis infertur, hoc nomen species esse aequivocum, cum in rei per illud significatae disconveniunt omnino. Infertur ulterius speciem subicibilem esse accidentaliter universalem: sicut homo, et quaevis alia Natura specifica.

Dubium 3.um

An species cui plura repugnant individua possit esse universalis sive praedicabilis?

Paucis praemissis §I.us referuntur

Divus Thomas 1.a parte quaestione 50, artic. 4.°; et 2.° de ooo 5.° artic. 3.° quaestione disputatis, 2.° de spiritualibus creaturis, artic. 8.°, ac saepe alibi; et cum eo plures primae notae Theologi constanter tenent sententiam Naturis Angelicis plura intra eandem speciem repugnare individua; logicis huius veritatis examinandi occasionem tribuere. Nanquamvis, opinione hac supposita, Sententia affirmans repugnare cum speciei universalis communitate videatur: non est id adeo certum, ut sit sine examine probandum. nec qualiter fit a pluribus, protrahere nimis disputationem oportet: nec enim talis est difficultatis, ut ex aliquibus supponendis communi con

sensu facile resoluto tenenda conclusio non posit.

Itaque dispensantur, quae semper esse docto Quaestione prolixe ab auctoribus disputata, ab illis absolvens suppono 1º nullam speciem posse concipi positive universalem sine ordine positivo ad plura individua solo numero distincta: Cum quo ordo iste Naturae opera tribuatur intellectus, sequitur hinc, posse sine eo concipi naturam praecisive tamen a singularitate sive communitatem impedimento: in quo sensu apelatur universalis negative: Quae nimirum ipsi universalitatem non repugnat.

Dicitur duplex distinguitur universale; unum secundum rem et rationem; nempe illud quod plura actu supponit inferiora Sententia: et aliud secundum rationem tantum, illud scilicet, quod licet actu plura non respiciat potest tamen a pluribus participari. Constituit huic doctrinae D. Th. prima parte quaestione 3ª de anima articulo 9º: et opusculo 2º 8º tractatu 1º Cap. 3º Exemplum primi apud S. Doctorem est natura humana actu communis pluribus, secundi vero solis natura, quae, cum materialis sit, potest intelligi ut in pluribus suppositis non repugnantibus.

Et hinc licet inferre solam materiam esse principium multiplicationis individuorum eiusdem speciei: quod saepissime docet idem D. Th. Unde solam Angelorum naturam quae a materia sunt immunes, sunt debiti praesentis subiecti. = Igitur affirmativa Sententia est omnium fere Thomistarum eo cum D. Thoma teste intendens. Sed opposita, cui pene omnes suffragantur N. N. est et ipsius mente, et veritati conformior.

§ 2ᵘˢ Cº

Natura Angelica, et quaelibet alia cui plura repugnant individua non potest esse universalis aut praedicabilis etiam secundum rationem tantum ===

Rib. Resp. D. Th. quo loco ex opusculo 2.º 8.º citato, postquam asseruit principium multiplicationis numericae esse potentialitatem formae, ut in formentur materiam; ita prosequitur: et quia talis potentialitas non competit essentiae Angelorum; ideo Angeli non differunt inter se numero: sed quilibet Angelus facit speciem per se. potentialitas ergo formae, ut iungatur materiae, facit sub ea multiplicare individua. At Angelus nec per rationem quidem potest cum huiusmodi potentialitate apprehendi: Ergo.

Et insuper alius celebris locus eiusdem Angelici praeceptoris in disputatis, 2.ª de spiritualibus creaturis Artic. 8.º, ubi haec in corpore habet: Sicut Angelus est forma simplex abstracta a materia, impossibile est etiam fingere, quod sint plures Angeli unius speciei. Sed natura Angeli ita est abstracta ab omni materia, ut concipi nequeat sine repugnantia ad ipsam, quippe quae essentialiter est immaterialis: Ergo.

Ratione quoque probatur, natura Angeli ex suo conceptu essentiali est substantia completa omnino excludens materiam; sed simili naturae repugnat multitudo individuorum, ac indifferentia ad plura necessaria ad universalitatem: ergo. prob. mai. natura Angelica est essentialiter immaterialis: Ergo. = Prob. min. (et praecludatur ad iectionum responsio) Natura Angelica, quantumvis praecise inspiciatur, nequit praescindi a conceptu substantiae purae spiritualis, et omnino irreceptibilis materiae: debet enim concipi ut essentialiter distincta ab anima rationali, a qua per irreceptibilitatem materiae differt immediate: sed hoc ipso concipi non potest sub indifferentia, sive capacitate ad plura individua: Ergo.

Prob. min. huiusmodi capacitas unice oritur a conceptu substantiae materialis, vel potentis materiam informare: Ergo si natura Angelica debet necessario concipi sub conceptu substantiae purae spiritualis et impotentis informare materiam: impossibile est, ut apprehendatur cum huiusmodi indifferentia. Consequentia licet ame infertur: Nam repugnat naturam aliquam concipi cum praedicato, quod eius negatione necessario aufert aliud pertinens

Ad ipsum conceptum essentialem. Ant. præpterquam quod continet doctrinam in præsentia supponendam: probatur: nam, remota Angeli D. nullum aliud principium multiplicationis numericæ est possibile, nisi receptibilitas formæ in materia.

Rursum. Supposita repugnantia pluralitatis individuorum puræ spiritualium intra eandem speciem, impossibile est concipere naturam puræ spiritualem, sive ut communem pluribus, sive cum potentia ut sit communis; ergo si prædicta repugnantia ex sola inferiorum impossibilitate procedat: 0. prob. ant. In primis concipi non potest ut communis, seu potens identificari cum impossibilibus: deinde neque potest apprehendi cum potentia sive non repugnantia ad communitatem impossibilem, qualis est aptitudo ad individua impossibilia: Nam quo pacto res quævis respiciet ut sibi non repugnans suum contradictorium.

Proponuntur & 3us refelluntur obiectiones.

Arguitur 1º ex D. Th. quæst. 9. de spiritualibus creaturis, artic. 8º, ad quartum expresse asserit, quod natura Angeli non prohibetur esse in multis ex hoc quod pertinet ad rationem speciei; sed quia non est nata recipi in alliquo subiecto; quod pertinet ad rationem individui. Non ergo repugnat naturæ Angeli esse in multis, nisi ratione singularitatis: at potest concipi ut ab ea præcisa; ut deducitur ex eodem S. D. 1a parte, q. 50. a. 2. artic. 1º; et opusculo de ente et essentia: 0. Deinde prima p. q. 3a artic. 2º ad 3um ait, quod forma quantum est de se, nisi alliquid alliud impediat recipi potest a pluribus.

Resp. Nihil ex his auctoritatibus sequi contra conclusionem: Nam in prima non alliud docet D. A., quam quod per conceptum primarium naturæ Angeli solum exprimitur ratio huius speciei, sed non negat necessario sequi ad hunc conceptum irreceptibilitatem in materia,

sicut repugnantia ad essendum in pluribus, quae recte dicta pertinere ad rationem individui, quae est ipsius principium. Necnon est huiusmodi irreceptibilitate, quae est praedicatum negativum, non constituens in conceptu positivo speciei. In 2.o vero auctoritate loquitur de formis, quae sunt in materia receptibiles.

Arguitur 2.o Sola singularitas impedit, naturam Angeli esse pluribus communicabilem: Ergo. Probatur ant. sola singularitas facit naturam istam esse determinatam ad unum; ergo eadem ipsa: Ergo. Nego ant. ad prob. Distinguo Ant: esse determinatam ad unum formaliter et consequenter Concedo; radicaliter et ex essentiali exigentia nego ant. Et distinguo probationem ipsius: eadem ipsa, auferens eius indifferentiam, Nego Suppositum: actuans illius determinationem ad unum Concedo.

Longe aliter competit naturae Angeli immultiplicabilitas, ac naturae materiali. Cum ergo ista a sola singularitate impediatur ut sit in pluribus: illa profecto impeditur ab immaterialitate sibi essentiali. Cum autem singularitas advenit naturae Angeli, nequaquam eam determinat, ac si ad plura foret indifferens; sed ipsam ad unum determinatam facit actu esse in uno.

Replicabis. Ergo secundum apicem speciei poterit concipi ut universalis et contrahibilis per plura. Probatur ut sic enim nullum explicat impedimentum ut multiplicetur in pluribus = Nego conseq. Quia natura ita accepta natura Angelica non est indifferens ad multiplicabilitatem et eius oppositum: sed illa necessario est alteri de dictis conceptibus: Quare repugnat ipsam multiplicari.

Urgebis. Natura Angelica inadaequate et secundum apicem speciei concepta non solum praescindit a singularitate: sed etiam a radice, sive determinatione ad unum: Ergo. Probatur Ant: tum; quia prout ut sic non est aliquid quam formale et positivum constitutivum speciei: tum etiam; quia ceterae species ut tales praescindunt

a receptibilitate materiæ. Ex oppo. ito ergo ab irreceptibilitate Materiæ 55
præscindit Angla= Quinno eo quod ant: a radice sua determinatione ad unum;
ita ut oppositum huius possit de illa prædicari, nego: ita ut naturæ An-
gelicæ prædicatum huic determinationi oppositum repugnet, concedo.

Quamvis Natura Angla inadequate, et secundum se præcise
speciei concepta non exprimat determinationem ad unum; talem tamen di-
cit conceptum, cui omne illud repugnet, quod non est huiusmodi determinatione
conforme. est enim natura spiritualis inferens determinate irreceptibi-
litatem in materia necessario cum uno necessario connexum. Unde, per
oppositum, ceteræ species ut tales illum exprimunt conceptum, ex quo irre-
ceptibilitas in materia infertur determinate, et ex consequenti non repugnan-
tia ut recipiantur in pluribus. Quare si oportet, per oppositum est de spe-
ciebus angelis, ac de ceteris philosophandum; illæ eo ponunt, quod est esse, a plu-
ribus participari, ut nos docuit S. Th. loco nobis supra citato: illæ
sane ex se tales sunt, ut non possint a pluribus recipi.

Unitatibus in conceptu
specifico Angeli non exprimitur repugnantia aliqua ad pluralitatem;
ergo indifferenter se habet ad unum aut plura= Neg. conseq. Ut enim natura
Angela esset indifferens non solum debebat huiusmodi repugnantiam non expri-
mere, sed etiam posset dicere non repugnantiam.

Arg. 3°. impedimentum universalita-
ti in angelis non oritur ab immaterialitate formali, sed a singulari:
nam ex opposito, pari ratione sequeretur, Angelos non posse multiplicari specif-
ice: sunt enim immateriales secundum gradum genericum= ergo= negant
et probationem. Ratio disparitatis est manifesta: nam pluralitas numerica
oritur a Materia, vel ab ordine ad materiam: at multitudo et diversitas
specierum in Angelis sumatur a maiori, aut minori actualitate, seu accessu
ad actum purum.

Arg. 4°. sicut pluralitas radicalis non opponitur unitati ma-
teriali naturæ; ita singularitas radicalis non opponitur universalitati. Ergo

Quamvis natura Angelica ab hac singularitate non praescindat. Hic negant.
Etenim ideo primum est verum; quia radicalis pluralitas, cum sit non repugnantia naturae ut multiplicetur, opponitur eiusmodi unitati actuali naturae: quae non tollitur nisi per actualem multiplicationem: singularitas vero radicalis affirmat determinationem ad unum universalitati repugnantem.
Angela prout a nobis pro hoc statu concipitur est negative communis: Ergo 5° Natura est capax universalitatis logicae, probatur antecedens. Natura Angelica ita accepta comparatur ad suum individuum, sicut ad trium sibi inferiorum, et inadequatum, sed natura quae ita comparatur habet ex se communitatem negativam: Ergo. probatur maior: Sic enim naturam Angelicam concipimus, qualiter a nobis concipiuntur species sensibiles, ut docetur Divus Thomas 1a p. q. 80 8a art. 1°. ad 1um 3; et primo posteriorum lect. 2a. a; sed istae late a nobis concipiuntur ut comparentur ad quodlibet individuum tanquam ad suum inferiorem sibi inadequatum: Ergo.
Confirmatur 1°. Ad universalitatem logicam sufficit respicere plura individua sub conditione quod darentur: sicut sufficit huiusmodi conditio ad veritatem huius propositionis, nempe quod potentia visiva, eadem manens, posset videre si obiectum colaratum, sed plura individua conditionata non repugnant naturae Angeli, si semel concedatur, ea a singularitate praescindere: Ergo.
Confirmatur 2°. Individuum Angeli refertur ad naturam ratione subiicibilitatis: Ergo natura terminans hunc respectum est universalis. probatur antecedens. Individuum istud ponitur et praedicatur sub specie; non secus ac individuum sensibile: Ergo. = Confirmatur 3°. haec praedicatio, Gabriel est Angelus, huius speciei, aut naturae, non est individui: Natura enim praecisa non est individuum: Ergo est speciei et superioris. Patet consequentia: quatenus talis praedicatio non est aequalis de aequali; alias non esset formalis, sed identica.
Ad Argumentum dicimus antecedens: est communis negative, communitate rei, sive conceptus, nego: communitate nominis conc

Ad prob. nego maj. et ad eius probationem distinguo maj: Concipimus Ang. concipiendo praedicata opposita cuicumque naturae sensibili, conc: simul concipiendo nego maj. Aliter namque non Angelum conciperemus, sed naturam stare sensibilem; Cum autem constitutiva praedicata Angeli, inferant necessario determinationem ad unum; Nequit eius natura illud non respicere ut tamquam sibi adaequatum. Ad 1am Confirmationem nego maj: Quia si natura Angelica plura respiceret, non maneret eadem ac modo; nec quidem concipi potest cum rei secundum plura, nisi aliter ac debet, concipiatur. Demum Angelum autem potentiae ius oritur Adversarius: Nam potentia ista repugnaret, si non esset possibile coloratum, quod est tamen primarium obiectum: si ergo repugnant plura Angela individua, necessaria ad eiusmodi [illegible] naturae, haec sane subire non potest communicatam positivam rationem. Ad 2am Confirm. nego utrumque, cum quoniam neque, quamvis individuum Angeli ponatur in praedicamento sub specie, non ponitur tanquam inferius, sed ut modo determinatum in significatione, et quam tamen habeat connexionem cum illa. = ad 3am Confirm. Respondeo, praedicationem illam esse speciei praedicamentalis, esse aequalis de aequali; quin propterea sit identica; cum non sit eadem expressio subiecti et praedicati.

Dubium 13um.

Quid sit individuum 1o et secundo intentionaliter?

§ 1us Pauca scitu digna praemittuntur

Individuum quod sicut in 1a parte logicae diximus, est tamen speciei, atque extremum in terrubicabilia; potest sicut et alia 1o et 2o intentionaliter sumi. hinc quod diversa nomina sortitur: dicitur enim unum et diversum a quolibet alio; quod et substantiis, et accidentibus est commune proprietaria, individua substantiae nomine peculiari Hypostasis vocantur, sive 1ae substantiae. rursus, rationalia speciale sibi nomen habent, nempe persona. Item individuum dicitur singulare; quod nomen est 2ae intentionis; cum cetera sint primae: persona vero et Hypostasis rei: quamvis nomina etiam 1ae intentionis saepe usurpentur ad significandam naturam individui 2o intentionaliter sumpti. = Deinde individuum

Allud est vagum, significat quod confuse tamen unum in se, et distinctum ab alliis; ut alliquis homo. Allud vero designatum, quod unum tantum distincte significat: ut Sortes. sed haec omnia desumpta sunt ex D. Th. 1 p. q. 29. a. 3. Artic. 4. et 2. 3. Artic. 2.

A 21.ª C.º

Quamvis individuum indeterminatum non posit definiri valet tamen suum indeterminatum est definibile.

Conclusio quo ad utramque partem est D. Th. q. 9. de potentia Articulo 1. ad 1. ubi haec habet: Sicut ergo nomen quod significat naturam est commune et definibile, ut homo, (Animal) ita nomen quod significat naturam cum tali modo existendi, ut Hypostasis (persona) illud vero nomen quod in sua significatione includit indeterminatum individuationis principium non est commune ut Sortes, et Plato.

Deinde 1.ª pars suadetur ratione. illud est vere definibile, quod est commune, et significat unum ex modo per se entis; sed tale est individuum vagum: ergo. Maior est Angelici Doct. 3. Met. lect. 3.ª minor vero probatur. nam audientibus nominibus individuum, persona, non hoc aut illud concipimus; sed communem naturam cum modo essendi. Quae competit pluribus singularibus: ut docet expresse idem S. D. q. 2. 30 a. prima parte allegata: q.º praeterea. Ideo hoc nomen Sortes, quamvis unum per se significet non est commune et definibile; quia non plura sed hanc determinatae hominem significat: sed hoc nomen persona non unum significat, sed omnia rationalia individua: ergo.

Et hinc probata manet 1.ª pars Conclusionis; Quae ulterius ac positiva ratione roboratur: Individua determinata cum caduca sint, cito quod intereant, nequeunt deservire illa observatione contemplativa Quae exigitur ad distinguenda praedicata quidditativa rerum; sique sint sunt in illi. Quod si quaedam incorruptibilia sunt, horum differentiae numericae ignorantur omnino.

§ 3us = 2a C =

Individuum 1° intentionaliter est quod non dividitur ulterius 57
nec materiali nec formali diferentia

Ita S. M. decimo Met. tecc. 11. et probatur. Nam individui nomine illud denotatur, ut intelligimus, in quo intellectus, post generum ac specierum divisione ultimo sistit; et ultra quod est impossibile prodegari, at huiusmodi res recte per individuum explicatur: illico enim cernitur per ea, quam sit ipse materia et forma unum, ut communicari non posit: recte ergo data definitione definita.

Est insuper allia individui definitio ex Porphirio, capite de specie desumpta, nempe individuum est, cuius collectio proprietatum in nullo allio invenitur. hae autem proprietates sequentibus carminibus comprehenduntur =

Forma, figura, locus, tempus, cum nomine, sanguis
Patria sunt septem, quae non habet unus et alter =

Verum haec definitio communiter censetur descriptiva quae scilicet, traditur per proprietates, quae ipsum supponunt individuum.

§ 4us = 3a C =

Individuum 2° intentionaliter, ratione intentionis subiciabilitatis est id, de quo predicatur species ratione autem inteonis predicabilitatis quod de uno solo predicatur

Ita Philosophi omnes cum Porphirio, nec in hoc est alliqua dificultas. individuum enim ut subiicibile est tantum speciei ipsi immediate subiectum: ut autem est capax intentionis predicati unum denotat et respicit subiectum, de quo unice potest afirmari.

§ 5us

Obiciuntur Quedam solutae =

Arguitur 1°. Individuum est singulare; sed singulare nequit definiri; ergo. prob. min. tum quia de singularibus non datur scientia, tum etiam quia definitio debet constare genere et diferentia, quod est proprium speciei: ergo =

Resp. 2do quod ut inquit D. Th. q. 29. ar. 3. ad 4, licet hoc singulare, vel illud definiri non possit; tamen id quod pertinet ad communem rationem singularitatis potest definiri. Et quamvis 1a et 2da non conveniant; includunt tamen suo conceptu predicatum commune, et peculiare individui naturae; quod sufficit, ut aliqualiter definiatur. Arguitur 2o: individuum in communi predicatur de pluribus distinctis predicationibus, Sortes est individuum, Plato est individuum: Ergo. Resp. has predicationes esse Quinti predicabilis: Individui enim ratio, prout ut accipitur in praesenti, est accidens logicum Sorti superadditum. vel. dic illud duntaxat predicari de Sorte et Platone quod est quolibet actu Logico, aliter tamen significatum. Inquires, an ratio individui sit univoca. Resp. individuum vel intentionaliter esse analogum, quia adhuc continet diversas singularitatum differentias a quibus nequit praescindi: vel certo intentionaliter esse univocum; quoniam 2a intentio est quae aequaliter reperitur in omnibus. = Inquires iterum, ad quod predicabile pertineat individuum? Resp. pertinere ad nullum; quia non est univocum: reductive certo pertinet ad 2um; quoniam cum importet modum speciei adeoque reducatur oportet.

Disputatio 4a. de differentia.

Dubium unicum

Utrum differentia infima includat in suo conceptu differentias superiores?

§ 1us

Explicantur aliqua de differentia communiter recepta.

Differentia, ut nomen ipsum indicat, est forma faciens differre. Eam autem diverse Philosophi in communi propria et proprie sumunt. Communiter dicta prout cum sint accidentia et equivoce cum 3a conveniunt; nec de ipsa loquimur in praesenti. Namque id adhoc duntaxat predicabile respectat, quae essentiam constituit tanquam forma determinans generis, ut autem formae, seu differentiae naturae a aliquibus definitionibus sive potius descriptionibus explicatur. Primo quidem quae speciem generis excedit. Item differentia est id, quo ea quae sunt sub eodem genere separat. Rursus differentia est id, quo singula quiditative differunt. Denique, est quae predicatur de pluribus in quale quid tanquam pars ex modo significandi de

terminatum. Et hæc est propria ipsius definitio quatenus est 3um communium prædicabile. Particulares autem definitiones sunt satis claræ. Nequidquam allud addendum putatur, nisi differentia, quemadmodum cætera prædicabilia plura respicere debet sibi inferiora, respectu quorum sit prædicabilis. Sententia nostra est communis et Doctorum nostrorum.

§2us Concl.

Differentia infima nec quidem nec superiores differentias includit:

Est D. Thom. pluribus in locis; et præsertim Opusculo 2o. 1o. Cap. 1o. ubi ita inquit: Differentia non participat genus; quia cum dico rationale non significo alliquid, quod habet rationem: nec est de intellectu rationalis quod sit Animal: illud autem quod participatur est de intellectu participantis. = Deinde probatur multipliciter. 1o. quia non prædicatur de differentia: genus enim est pars: Nam ex eo et differentia addita fit definitio; quæ prædicatur de definito; ut docet D. Th. 5o Met. lect. 2a: partes autem ad invicem non prædicantur: Ergo. 2o.

2o. quia genus est extra conceptum differentiæ: Ergo et differentiæ est extra conceptum generis. Prob. Ant. quia est universalius: proindeque nullus actu continet differentias. = 3o. Si differentia includeret genus, non differret ab specie, ut patet: quod = 2o. Sequeretur etiam, quod ceu constituere species, nempe semel ratione sui, et iterum ratione differentiæ. 4o. hinc sequitur, quod definitio speciei esset nugatoria: Dixi in ea poneretur genus.

Denique differentiæ infimæ sunt omnino diversæ: aliter id distinguerentur differentijs, de quibus idem fieret axioma: nec ergo includunt genus, aut quidquam sibi commune. Rationes istæ quæ probant de differentia subalterna.

§3us

Solvuntur objectiones

Arguitur 1o. Ex Aristotele 7o Met. textu 2o. 3o. ubi asserit, differentiæ infimæ esse speciei

speciez infimæ et rei substantiæ. Ex D. Th. [illegible] inquit, differentiæ ultimæ comprehendere substantiam et speciem definiti. Et lecc. 3a, q partes definitionis predicantur de definito: Ergo differentia includit 6: Si enim minus speciei quæ speciem contineret non posset de ea predicari. = Resp. Philosophum loqui in sensu materiali: non aliud asserere, quam quod differentia infima est præcipua pars speciei, sicut forma compositi; et similiter D. Th. in 1a Autoritate. hoc enim et non aliud ex eorum lectione recte intellecta colligitur.

Addimus non contra quod ad hoc, quod differentia predicetur de specie sufficit quod indeterminate significet totum, quod determinate significat species ut de genere diximus. Ex quo minime sequitur differentiam includere 6: Inclusio enim continentiæ exigit determinatam diff.a autem, etsi contineat, non tamen determinate: Nam hoc conceptu habens animam rationalem quem usurpat D. Doct. 5o Met. lecc. 3a, 3h, et omnis differentia, non aliud continetur, quam habens talem animam, quodcumque illud sit.

Arguitur 2o. in hoc syllogismo omnis homo est formaliter Anim. Et omnis homo est formaliter rationalis Ergo aliquod rationale est formaliter Anim., recte infertur identitas predicati cum subiecto conclusionis tamen non recte distribui præmissæ viae. = Neg. Ant.: quoniam in præfato syllogismo committitur fallacia accidentis: Medium enim in maiori accipitur secundum unam rationem et in minori secundum aliam. propterea: Animal est idem cum rationali ratione hominis, et similiter rationale cum animali. Et ita sumuntur in premissis: In conclusione autem sumuntur per se: et nec habent diversas definitiones, ideo quod non sunt idem. sed cum accidit alteri quodammodo convenit huic solutioni D. Th. Opusc. 2o 3o, Cap. 3o.

Arguitur 3o. rationale, 3o. est formaliter substantia corporalis: formaliter enim a substantia spirituali distinguitur: Ergo hæc diff.a subalterna corporale includitur in rationale. = Resp. rationale esse substantiam, quatenus substantia distinguitur contra accidens in quo sensu non est 6, ideoque nec rationale etiam aliud, quam alterum membrum substantiæ corporeæ nempe hominis. Similiter etiam non est in eius completa, sed specialis modus vitæ contrahens modus viventis. Ita de partibus substantiæ resolvit Ang. Doct. Opusc. 2o. 2o. Cap. 4o.

Disp. 9.a De Propio et accidente = Dubium 1um
Utrum solum propium 2.a acceptione constituat predicabile = §. 1us

Explicantur diversae proprij acceptiones.

Quatuor proprij acceptiones recensent Porphyrius, quae communiter ab omnibus probantur, 1o enim proprium dicitur illud quod convenit soli speciei et non omni individuo: ut esse logicum aut medicum quod soli, sed non omni convenit homini. 2o quod convenit omni, sed non soli; ut esse bipedem. 3o quod convenit soli et omni, sed non semper: ut homini senectute canescere. Quarto, denique quod convenit soli speciei, et omni individuo ac semper; ut homini esse risibile: et hoc est maxime proprium: quoniam cum suo subiecto convertitur: sunt enim vere mutue conversae predicationes atque ab essentia tanquam quid necessario consequens demanat.

Unde quamvis extra essentiam sit; est tamen propria passio ipsius; et, ut observat S. Th. opus. 2. 8.° tractatu 1.°, Cap. 6. ... quod demonstratione, semper de subiecto concluditur. Ut autem necessario esse oportet, concluditur, debet dicere quandam necessariam connexionem et habitudinem ad formam specificam rei, a qua habet essentialem necessitatem; si enim hanc habitudinem non diceret non predicaretur per se de subiecto: idest non aliter ac accidens commune se haberet respectu ipsius.

Ex his manifeste deducitur, quod nequeat proprietas hac acceptione negari sine consecutiva essentiae destructione; namque ab homine sublata aptitudo, sive capacitas ad ridendum, vel ad ridendi potentia (si haec ab hominis essentia distinguitur realiter) periret hominis essentia necessario. Insuper ex his omnibus colligitur, proprium sive essentialis rei proprietas sic recte definiri: quod ad essentiam rei per necessariam emanationem consequitur, si autem ut praedicabile, et 2.° intentionaliter consideretur, ita est definiendum: quod predicatur de pluribus in quale necessario tamen. Ut autem id proprium, et accidens debeat sumere, facile posit iudicari, cum observandum, cum Ar., loco citato Cap. 7, etiam quamque regulariter tenendum; quod proprium prius, id est per se, convenit speciei, individuis autem posterius, hoc est ratione speciei: e contra accidens commune.

Circa resolutionem 1.a sententia tenet, proprium secundum omnes suas acceptiones ad istud pertinere praedicabile. pro ea citantur Cobarruvias, Hurtado et Oviedo. 2.a docet proprium in 2.a acceptione spectare ad istud praedicabile; ita Fonseca apud Complutenses. 3.a quae pro 3.a stat acceptione est paucorum recentiorum apud Rubio. 4.a denique est communis, asserit quae, solum proprium in 4.ta acceptione praedicabile hoc constituere.

§2us

Defenditur communis sententia et ipsi opposita solvuntur

Solum proprium in 4.ta acceptione quartum constituit praedicabile. Probatur 1.o ex Divo Thoma qui 1.o posteriorum lect. 10. hanc assignavit differentiam proprium ab accidente communi, videlicet, quod in definitione proprii ponatur subiectum, alliqua nempe determinata species; non vero in definitione accidentis communis; sed in sola definitione proprii 4.to modo accepti ponitur subiectum, sicut species determinata: homo enim non ponitur in definitione logicae aut canitudinis, ponitur autem in definitione risibilis. Deinde. proprium simpliciter tale praedicatur necessario; sed solum proprium in 4.to modo ita praedicatur: Ergo. probatur minor. Solum proprium in 4.to modo convenit semper: Ergo. patet consequentia: Nam, quod modo convenit, modo non convenit, potest adesse, et abesse, manente subiecto; et ex quo oritur praedicari contingenter.

Praeterea, proprium strictissime, et quod constituens praedicabile, habet necessariam connexionem cum natura cuius est proprietas; sed solum proprium 4.to modo acceptum habet huiusmodi connexionem: Nam sub alliis acceptionibus, aut non semper, aut non soli convenit naturae, sed communiter cum alliis. Denique. Proprium pro ut quartum constituit praedicabile est illud, quod convertitur praedicatum de specie; sed solum proprium sub quarta acceptione est huiusmodi: valet enim, Est homo: Ergo risibilis; Et haec Conversio: non autem valet, Est canus: Ergo homo: Est homo: Ergo canus: Est homo: Ergo logicus:

Obiicies 1.o homini esse logicum est proprium ipsi primo modo; sed esse logicum est strictissime proprium naturae humanae: Nam logica ita homini apropriatur ut nulli alteri conveniat: Ergo. = Nego minorem: Et distinguo probationem: Ita homini apropriata necessario, nego: ita contingenter concedo. ad rationem proprii strictissime sumpti necessario requiritur, ut procedat ex

Conceptu specifico, et cum eo connexum se habeat: Ergo autem nec procedit ex intrinsecis naturae nec cum ea necessario conectitur, aut connexum se habet: accidit enim homini esse logum: quippe logus non est quamvis sit homo. 60

Obiecies 2.° quod convenit omni et semper convenit necessario sed proprium 2.° modo acceptum convenit omni et semper. Ergo. = nego maj: Quoniam, ut proprium conveniat necessario naturae, requiritur ut ex ea cum bonis educatur principiis: quod autem homo sit niger oritur ex temperamento aut ex particulari dispositione corporis: Unde sine destructione Metaphysica conceptionis praedicatorum essentialium hominis poterit de eo negari duos habere pedes.

Obiecies 3.° potentia risiva, seu potius aptitudo ad illam, est proprietas hominis necessario cum eo connexa; et tamen convenit aliis speciebus: Ergo quamvis proprium non conveniat soli speciei erit strictissime proprium = Hic potentiam risivam convenire homini sub ratione generica Animalis: esseque strictam Animalis proprietatem, cui soli et semper convenit; et ratione eius omnibus speciebus Animalium. Alia plura sunt, quae contra conclusionem obici possunt: Verum aliquorum solutio facile collegitur ex dictis: aliorum autem ex physica magna ex parte pendet.

Ex doctrina usque tradita infertur 1.°, divisionem proprii intus positam non esse univocam sed Analogam: Et ratio est; quia solum proprium in quarta acceptione participat simpliciter rationem proprii = Infertur etiam, non solum proprium connexum cum specie infima ad hoc pertinere praedicabile; sed etiam proprium connexum cum gradibus genericis: Utrobique enim eadem est ratio. = Infertur 3.°, proprium quatenus est proprietas, comparari tantum ad speciem; Nam de ea solum connexum praedicatur: sub ratione vero praedicabilis comparari ad individua, sive inferiora speciei; quoniam solum relate ad ipsa habet rationem superioris, quod requiritur ad universalitatem.

Dub. 2.um

Quodnam sit accidens constituens quintum praedicabile

Aliquibus expensis proponitur et defenditur Sententia communis. § 4.

Accidens multipliciter accipitur apud Philosophos, et D. Th., 5.° et 6. Metaph., lecc. ultima illius, et huius 2.ª in praesentia autem sat tres praecipuas eius acceptiones

Erit ipse. 1º itaque dicitur Accidens omne illud, quod est extra essentiam rei, siue ea sit substantia. Sic uestis est accidens, respectu corporis induentis ipsam. 2º sumitur accidens pro ut contraponitur substantiae, siue ipsi necessario, siue contingenter conueniat. 3º uero accipitur pro omni eo, quod conuenit subiecto contingenter: et hoc sensu est absolute et simpliciter accidens 2um physicam et realem considerationem: ut autem sit accidens hoc, sufficit, quod sit extra rei essentiam, et quod de ipsa dicatur contingenter. Igitur de eo sic sumpto.

Dicendum est 1º, accidens commune 1º intentionaliter acceptum esse illud, quod potest adesse et abesse absque subiecti corruptione. Ita S. Th. Opusc. 48º Cap. 8º probatur. Illud recte dicitur accidens commune, quod nec est de essentia subiecti, nec ad eam necessario consequitur: Sed huiusmodi accidens est quod potest adesse, et abesse sine corruptione subiecti: ergo. Maior constat: Nam aliter melius ualet accidens commune a substractis caeterorum praedicabilium distinguere. Minor etiam est euidens: quoniam quid alliud esse potest quod potest adesse et abesse manente subiecto eodem, quam quod nec pertinet ad essentiam subiecti, nec cum ea necessario conectatur? Sed est obseruandum, quod particulas adesse et abesse non subintelligendas de absentia, aut praesentia reali, sed intentionali, et logica: quod dictum est propter accidentia inseparabilia (si forte dantur aliqua) ut masculinum, et femeninum albedo Cygni, et nigredo corui.

Dicendum est 2º, accidens commune 2º intentionaliter esse id, quod praedicatur de pluribus in quale contingenter. patet: Nam quod potest adesse, et abesse sine subiecti corruptione nequit praedicari de eo necessario: Ergo. Consequentia est legitima: quodlibet enim praedicatum uel conuenit subiecto necessario uel contingenter; Antecedens est certum: quoniam quod potest abesse, manente subiecto, non connectitur cum eo necessario nec de ipso dici potest, ut iam habet.

§2us Fundamenta opposita soluta

Obiicies 1º nigredo corui, et albedo Cigni sunt accidentia communia; at non possunt adesse et abesse absque corruptione subiecti: Sunt enim inseparabilia: Ergo. distinguo minorem: absque corruptione subiecti physica; Concedo: metaphysica nego minorem. Sunt qui probabiliter uendicant, praefata accidentia inseparabilia non esse. Verum quamuis ita non

posset dari allia, quę a subiectis realiter separari n̄ possunt; Resp.º ad rationem accidentis communis n̄ requiri, q̄ subiectum maneat realiter per physica accidentis absentia, siue quod maneat idem deficiente accidenti; sed sufficere, q̄ q̄ quamuis negetur de subiecto integra maneat connexio prædicatorum ipsius.

Sic accipit D. A. particulas adesse et abesse in definitione accidentium positas, 9.º q. de spiritualibus creaturis, artic. 11 ad 7um: ubi notabile assignat accidentis a proprio differentiam Nimirum, q̄ quamuis per cognitionem, qua sola cognoscitur essentia, cognoscatur etiam sine proprio; per cognitionem tamen componentem et diuidentem etsi possit cognosci sine accidenti etiam inseparabili, absque ipsius destructione; secus autem sine proprio. Et ratio est, q̄a proprium dimanat a principijs speciei: Accidens uero commune a principijs indiuidualibus, a quibus essentia præscindit.

Obicies 2.º Mori ē accidens respectu hominis; Et tamen requirit adesse et abesse. absque corruptione ipsius: Ergo. Resp.º 1.º, distinguendo minorem: absq̄ corruptione ipsius physica Conc: Metaphysica neg. Resp.º 2.do et melius, neg. maiorem: q̄a mori repugnat hominem: Opponitur enim uitę, quę uere prædicatur de homine. dicto autem dicitur, q̄ sit mortuus per figuram Synecho de, accipiendo partem, nempe corpus pro toto.

Obicies 3.º lux ē accidens respectu stellarum et solis; at ex ipsius negatione sequitur negatio horum luminarium cœlestium Ergo. præterea. Existentia ē accidens respectu essentię; accidit enim rei ut existat; Et tamen n̄ habetur sine defectu rei: Ergo.= Resp.º ad 1um. lucem esse proprietatem solis, et aliorum luminarium cœlestium secundum rationem genericam: unde n̄ ē accidens commune, sed proprium. ad 2um dico, existentiam deficere absque defectu connexionis prædicatorum essentialium subiecti.

Inquires: Quę sint accidentium inferiora? Resp. esse subiecta de quibus contingenter, et denominatiue dicitur. Ratio ē; q̄a accidens prædicatur separabiliter; at solum potest ita prædicari de subiectis ab ipso denominatis: Album enim essentialiter affirmatur de hoc aut illo albo; et accidentaliter de subiectis albedine. Ergo. Et tamen notandum, ut eiusdem occurramus obiectioni, q̄ ut prædicationes accidentales sint uerę, sufficit q̄ prædicatum sit idem cum subiecto identitate denominatiua: Siue, ut docet D. Th. 1.ª part. 15

Q. 3a L. Artic. 1. q predicatum, et subiectum sint idem supposito.

Disputatio 6.a

De numero et ordine predicamentorum; deque rebus in ipsis locandis ac de earum in predicamentis dispositione:

Uberior de ante predicamentis doctrina premittitur et explicatur.

Primus in 1.a parte de antepredicamentis ceterisque ad Cathegorias Aristotelis expectantibus, quantum pertinet ad instituendas rebus dialecticis tenerasque mentes iudicavimus satis. Sed ea de iure potius, que ibi tracta tre curium diximus. Nunc autem uberiorem eorum in doctrinam nostram necessaria adeo ad res quas post hac aggrediemur capiendas; Ut sine casu aut neutiquam quidem plurimum horum scopulos vitare possimus. Itaque modo, que de antepredicamentis plaueris sunt communi recepta, et precipue de analogiis, expendemus: paucioribus sane quam fieri solet; Ut pote qui ijs tradendis hac cole stylo abstinere decrevimus; Ne argumentorum ambagibus obnubilentur potius quam pateant. huius enim conditionis sunt, quod maior disputatione te pant; Ut plerique rei loge. Nec de illis plus oportet scire quam quod communis docet Logicorum conventus. Tres definitiones complexus est Philosophus 1. Cap. libri Cathegoriarum; nempe equivocorum, univocorum, et denominativorum: Suntque que sequuntur: Equivoca dicuntur, quorum nomen solum est commune; Ratio vero substantie nomini accomodata diversa: Ut Animal dicitur et ipse homo, et id quod est pictum. Univoca dicuntur, quorum et nomen commune est; et ratio substantie nomini accomodata eadem est: Ut Animal dicitur et ipse homo, et equus. Denominativa ea dicuntur, que ab alliquo nominis appellationem habent solo diferentie casu: Ut a gramatica gramaticus appellationem habet; et a fortitudine fortis. Ubi vides, res potius hic definiri, quam nomina; cum in 1.a parte ~~[illegible]~~ hec sint duntaxat definita.

Circa has Aristotelis definitiones alliqua ex parte hic communiter observantur. 1o: quod in ordine tradendi definitiones, triplici indicavit cuiusvis predicamenti convenientiam: nam

Nam potest comparari ad sua superiora, a quo conveniunt cum allijs aequivoce, vel analogice (sub aequivocis analoga comprehensa fuisse ab Aristotele certa est communis opinio) vel ad sua inferiora; et sic est univocum: vel denique ad alia praedicamenta; et sic est denominativum.

3° Dices: non solum res, sed etiam nomina possunt aequivoca denominari: distinguuntur autem per hoc, quod res aequivocata, nomina vero aequivoca aequivocantia dicuntur. Et similiter proportione de alijs. 3°: Nomen aequivocum est unum, non plura, quamvis eius significationes sint plures. Ratio est; quia vox, quae est harum significationum subiectum est una: Unde absolute dicitur unum: quod desumptum est ex D. Th. 1a parte, q. 3, a. 3°. Art. 3°.

4to Dices: quae respectu unius nominis sunt aequivoca, relate ad alia sunt univoca: quia nomina possunt secundum rationem ipsius simpliciter communem significare sic canis terrestris, et marinus conveniunt univoce in ratione animalis: aequivoce autem, quatenus significantur per nomen canis siquidem hoc nomine significantur secundum suas differentias. 5°: nomen positum in definitione aequivocorum non tantum accipitur pro nomine, sed pro quacumque parte orationis: ita, ut idem valeat ac terminus, seu nota eorum, quae sunt in anima: aequivocatio enim non solum reperitur in nominibus.

Circa 3am definitionem est notandum, illud dici denominativum, quod non est essentiale subiectum, sed ad illud per modum accidentis comparatur. Insuper, denominativum differt, per se loquendo, a forma denominante casu: quia per accidens potest non differre: sic grammatica pro femina praedicata hac arte non differt casu ab ipsa arte significante.

Item: denominativum, et forma denominans non differunt in re significata nisi penes abstractum et concretum; denique tria sunt genera denominativorum: nempe, alia re tantum, ut studiosus a virtute: alia voce tantum, ut studiosus a studio: alia re et voce, ut loquens a loquela: et haec sunt simpliciter denominativa.

De analogis late disserunt plures Doctores quos longum esset referre de illis pluries fecit mentionem Philosophus, nempe 5° Ethicorum et in Metaphysica saepe: ac Divus Thom. in commento et alibi etiam: praesertim, q. 7. de potentia, art. 7; et 1a parte, q. 13, Art. 6°. Legitur insuper de analogis Caietanus,

peculiari opusculo subtiliter quidem et copiose. Igitur analoga dicuntur quorum nomen est commune, et ratio substantiae nomini accommodata est partim eadem, et partim diversa. Unde media sunt inter aequivoca, et univoca; ut ex eorum collatione patet.

Et tamen advertendum, nos in hac, sicut in dicabus praeviis definitionibus, particulam apposuisse substantiae, ut Aristotelico definiendi consuetudini morem gereremus: neque propterea judicari debet, dari inter solas substantias analogiam: sed nomen substantiae idem significat, ac ratio non omnino eadem in pluribus.

Duplex autem est Analogia, Physica nempe et Logica. Et quidem analoga physica sunt quorum nomen est commune, ratio vero significata aequaliter participatur, ratione differentiarum contrahentium. Sic sunt analoga omnia genera contrahentium ex communi sententia. Sed apud logicum, qui rationem abstractam a differentiis considerat, haec sunt simpliciter univoca.

Inde analoga logica sunt, quorum nomen est commune ratio vero significata est simpliciter diversa, et secundum quid eadem. Et ratio est, quia huiusmodi analoga non sunt idem secundum aliquam aequalitatem simpliciter, sed per habitudinem in proportione aut proportionalitate fundatam, et hinc duplex est analogia logica proportionis scilicet sive attributionis et proportionalitatis. Sic Angelicus Doctor q. 2. de veritate, Artic. 11.

Analoga attributionis sunt quorum nomen est commune ratio vero per nomen significata est eadem secundum terminum, sed diversa secundum habitudinem ad illum sic Animal urina, et medicina habent idem nomen, sanum; sed sanitas quae est terminus habitudinis, respicitur ab Animali sicut a subiecto, ab urina tanquam a signo, et a medicina ut a causa. Haec autem Analogia contingere potest in quolibet genere causae possunt enim plura referri ad unum finem, vel ad unum efficiens; et sic de aliis. Sed observa, hic per causam formalem intelligi exemplarem et efficientem adiacentem extendi: propterea quod medicina est huiusmodi causae exemplum apud Philosophum 4° Met.

Haec autem Analogia est duplex nimirum unius ad alterum; ut ens quod dicitur de accidenti respective substantiae: et aliquorum ad tertium ut sanitas de urina et Medicina per ordinem ad Animal. Divus est S. Thomae, 1a p. q. 13, Art. 5: et q. 2. de veritate

Articulo citato: et de potentia, Q.e 7a Art. 7o 1a. et praecipua huius Analogiae conditio est, quod formale significatum sit formale et intrinsecum in principali analogato; in alijs vero extrinsecum; ut observat D. Th. 1a parte q.e 1a 6a Artic. 6. Ex hac autem conditione sequuntur alia: Primum quod ratio Analogatorum sit talis, quale fuerit principale analogatum: id est si hoc fuerit universale, illa erit universalis; et si illud fuerit singulare, illa etiam erit singularis.

Infertur etiam, quod primum analogatum ponitur in definitione caeterorum secundum nomen significans rationem Analogam: ratio est: quia caetera participant illam rationem per attributionem ad primum, denique infertur, quod huiusmodi analogata habeant unum conceptum; sed vero Analogatum distincte significatum respectu autem omnium principalium Analogatorum confuse, et per respectum ad illud. Sed nota, haec analoga vocari aequivoca a consilio, ut distincta ab aequivocis, quae dicuntur aequivoca a casu.

Analoga proportionalitatis, quae, ut vult Caietanus proprie analoga dicuntur, sunt quorum nomen est commune, ratio vero significata est eadem secundum similitudinem proportionum. sic nomen visus, ut Q.e 8 citata de veritate Doctor Ang., cuius est etiam definitio, dicitur de visu corporali et intellectu; eo quod sicut visus est in oculo, ita intellectus est in mente. Proportio autem proprie est habitudo unius quantitatis ad aliam; sic dicimus, duo habere duplam proportionem ad unum: proportionalitas vero est habitudo duarum proportionum: et ita dicimus quatuor se habere ad duo, sicut se habent ad tria; quia utrobique dupla est proportio sed iam nomen proportionis extenditur a Philosophis ad significandam habitudinem unius ad aliud, quacumque ratione.

Analogia proportionalitatis est duplex propria scilicet et metaphorica haec autem accidit, quando ratio significata per nomen in uno analogato salvatur de alijs: dicitur vero per metaphoram vel similitudinem aliquam sic ridere proprie dicitur de homine: et metaforice de viriditate prati, et fortunae successu. sic etiam, ut observat D. Th. loco citato de veritate, plura dicuntur de Deo, quae non nisi per symbolum, aut metaphoram ipsi conveniunt: ea, nimirum, in quo

in definitione calit materie quae Deo attribui non potest: ut cyrucatthe[illegible] Sol et allia huiusmodi.

Proprie accidit, quando in omnibus analogatis proprie, et absque metaphoris ratio significata reperitur: ut principium respectu cordis Animalis fundamenti Domus et puncti = per analogiam proportionalitatis proprie. 1.a Conditio est, quod in omnibus Analogatis filex et intrinsice sit alliqua ratio proportionis. 2.a Conditio: in huiusmodi Analogis unum non definitur per allium: sed definitio unius proportionaliter definitio alterius.

Exempli gratia: in definitione cordis ut est principium Animalis, non ponitur fundamentum quod est principium domus: sed ratio principii utrobique est proportionaliter eadem. Cum quo tamen compatitur unum Analogum sine allio cognosci non posse quando cognoscuntur ut ratio per similitudinem proportionum. Verum, per ut nec non in ratione definiuntur, quae comparantur invicem. 3.a conditio: in hac Analogia quatuor reperiuntur extrema, saltem secundum rationem: quia in analogia proportionis duas respiciant; ratio constat ex superioribus.

Ex dictis non obscure colligitur non dari unum conceptum simpliciter precisum ab analogatis proportionalitatis; et multo minus ab allis, quoniam predicta Analogia fundatur immediate in ipsis differentiis Analogatorum: a quibus propterea non prescindit. prescinditur tamen aliqualis communis conceptus; quatenus cognoscitur alliquid: quod in omnibus reperitur, ratione nempe similitudinis proportionum. Et hinc, ratio per Analogiam proportionalitatis significata optime potest predicari de illis Analogatis: et tanquam medium ad alliquid recte concludendum assumi: Quippe, quae proportionis intrinsice inventa in omnibus.

Tandem, pro complemento, de Analogie causis lumine liceat pauca proferre. Precipua itaque (eam inducendi causa fuit penuria nominum, quae in quavis lingua, ditissima licet, reperitur: hinc Vox una ad res plures significandas transiuit. Deinde: huiusmodi locutionibus lingua magnopere exornatur: fixa intellectus ad res cognoscendas per similitudines alliarum a altero.

De allijs antepredicamentis, nempe, de complexis & complexis, et re-
gulis nihil aliud dicendu occurrit, nisi q[uod] illa dicuntur complexa, que
duo simul, aut plura comprehendunt: Ut homo albus &c. 2a. incomplexa.
1a autem regula exposita habes in 1a. parte, libro 1°. cap 3°. 2a. vero, nempe
diversorum generum non subalternatorum positorum diversae sunt differentie: subal-
ternatorum autem positorum eadem possunt esse differentie: idest ac dicere, q[uod] generibus
quorum unum non e sub allio, nec sub uno 3°. continenta, non potest attribui una
communis differentia; posse tamen, si contrarium eveniat. Exemplu 1e
partis sunt Anim. et scientia: 2e vero partis sunt Arbor, et Anim. quibus
una e communis differentia vivents a lapide.

Authorum disputaciones de Antepredicamentis, Hec inter tot prolixas
pro nostro instituto sufficiant. q. si e contrario, quisquis e cetu res has parvipendentium, neq invenit
oraones quasi pfuse de his simus locuti in quibus nihil magni consistat, Hy
eronimus audiat, in epistola ad Lectam aiente non sunt contemnenda quasi
parva sine quibus magna consistere non possunt

Dubium 1um

Num predicata sint minus aut plura quam 10, quae Ordine sequuntur? — §1us

Doctorum placita refert.

Prima Sta. unum duntaxat predicamentum agnoscens e Platonis, quatenus illi
licet, unum ut creditur aiebat, esse o rerum omnium, nempe ens: q impugnatur a Philoso
pho, in 3° Me. Pitagoricos autem duo tantum posuisse predicamenta, nimirum decem posita
ua, et decem negativa colligitur ex Aristotele 1° Me. et S. Thoma ibidem lectione
8.; quatenus ibi referunt opiniones quorundam e Disciplis ponentium decem principia
rerum unumquodque cum suo contrario: accipiebant enim ait S. Th., non solum 1a principia,
secunda proxima principia singulis rerum o eneribus attributa.

Sortes Quattuor primae praedicamentorum refertae, et apud Antiquos Philosophos varios fuit nec alliqua constans ratione praedicamentorum usus Quoniam Aristoteles decem, disparatim sive suprema genera, (sive ea accepta suponantur ab illo quita) sub quibus entia universa finita continentur. hanc autem divisionem Philosophi Universi: post ipsum, paucis hominibus exceptis tanta veneratione, taliq placitu recepere; ut quasi temerarium videatur, Iuxta Suarez, Disputatione trigesima 9a. Meq Sectione 1a. eq divisionem revocare.

§2. 1a C.

Praedicamenta non sunt plura aut pautiora quam decem

Quamvis Conclusio ista non posit a nobis evidenti ratione probari; quidquid sit de alliquorum iudicio afirmantium oppositum; validis tamen raciotinationibus veritas ipsius firmatur. sed anullo melius, quam a D Th. sufficientia praedicamentorum collegitur egregiam enim huius numeri redit rationem, 9 Met lect. 1a et apertius Libro 5o. lecc 9a. quae sub hac forma proponitur: praedicamentum non est allud, quam series praedicabilium, aut cohordinatio specierum, et generum, quae sub uno supremo continentur: ergo tot erunt praedicamenta quot poterunt formari huiusmodi coordinationes; sed ista sunt decem: ergo.

Primum. tot possunt formari coordinationes specierum et generum, quot possunt designari genera suprema; set genera suprema quae possunt designari sunt decem. ergo. Primum. tot sunt genera suprema quot sunt habitudines diversarum praedicatorum ad subiectum sive primam substantiam: nam haec est omnium praedicamentorum fundamentum: quoniam universa non habent esse nisi per ipsa; set habitudines diversorum praedicatorum ad 1am substantiam sunt decem: ergo. primum. tot sunt habitudines diversorum praedicatorum ad 1am substantiam, quot sunt modi diversi, quibus possunt comparari cum ipsa; set huiusmodi modi sunt decem: ergo.

A.mi, q comparata cum Substantia, vel pertinet ad eius essentiam, et quidem cum ipsa, vel non? si primum, constituit predicamentum substantiae: si secundum: illud predicatum inest subiecto: et hoc vel intrinsice, vel extrinsice: si intrinsice vel convenit ei absolute ut consequens materiam, et est quantitas vel ut consequens formam, et sic est qualitas: vel cum respectu ad allud et est relatio: si autem predicatum extrinsice tantum afficit subiectum; vel non est omnino extra ipsum, sed est secundum alliquid illius; et tunc, si sit secundum principium, est actio: si vero secundum terminum est passio: si autem est omnino extra subiectum, et est mensura eius; vel est ex loco, non considerato ordine partium et est ubi: vel ex tempore et sic est quando: vel ex loco considerato ordine partium in illo, et est situs: vel denique si non est mensura, predicata ut habitus; sed non sunt allii modi quibus comparandi predicatum cum primo subiecto, vel designari debet: ergo.

Pater Suarez, loco citato, hanc sufficientiae predicamentorum rationem ex multis capitibus difficilem iudicat: omnia tamen ad unum reducit, nimirum; quia non omnia sex ultima predicamenta extrinsice subiecta denominant: passio enim ait, denominat intrinsice; et similiter situs.

Sed hoc leve adeo est, ut ab illa, et a communi Doctorum Consensu nos recedere cogat. Sane siquidem, adverbia illa extrinsice et intrinsice possunt explicari: Neque enim sunt accipienda in toto rigore, ut bene notat P. Tellez in Metaphysica disputatione 40. 2a. secc. 3a. sed ita ut ea inherere intrinsice dicantur, quae non explicantur per alliquid extrinsecum, a quo conveniens esse sit sumendum: Cum autem sex ultima predicamenta opposito modo se habeant sine difficultate percipitur, cur ea dicuntur extrinsice inesse subiecto.

Altera ratio sufficientiae decem ex Deo potest quia ex eis quasi Apperemur, rebus non alliano sui summa entium genera innotescunt, quae per Ordinem ad subtantiam, diversificantur, vel nulla ratione conveniunt. dixi per ordinem ad substantiam; quoniam cum per respectum ad ipsam predicamenta distinguantur; nihil ad hoc refert, quod si dico tale respectum, in alliqua aliunde conveniant ratione.

§ 3.us 2a C.

Recte predicamenta distribu[untur]

si illum ordinē seruant quę habent in precedenti Conclusione.

Probatr. nā recta predicam^ta^ numerabit quę ita procesexit: substantia, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, vbi, q^do^ situs, et habitus; Ergo. p ant. Et inprimis, substantię predicamtū ē sine dubio 1^u^: Quantitas vero, qa ad materiā, quę primus ē subiectus, consequitr, 2° loco ponitr: deinde, qualitas, quę sequitr ad formā: et postea relatio, quę tendit in alliquod extrinsecū: posterius enī debet esse, q̄ ē ad allud eo q̄ ē ad subiectū: post relaonē ponitr actio; qa maiois inperfectione accedit subiecto; nā ē a principio actu operante: deinde passio, quę magis frequentibs subiecto adheret: deinde ubi, q simplicius ē situs: sequitr quando, q ex tempore ac rerū subiecto distancia desumitr: deinde situs, qui inter rea raonē habent mensurę, minus simplex ē: Et denique habitus, quę nullo modo ē mensura subiecta.

§. 4^u^

Alliquę soluuntur obiectiones.

Arguitr 1°. genera suprema sunt duo, substantia nempe et accidens: Ergo etiā predicamenta. Antecedens, quo ad 1^a^ partē ē certā: quo ad 2^a^ probatr. Accidens ē ō ad nouē posteriora predicam^ta^; tū quia id asserimus 1^a^ p^te^ Cap. 1°. §3°. tum etiā; qa oīa accidentia conueniunt simpliciter in hoc quod sunt extra essentiā subiecti: Ergo. = Neg ant. ad prob. Neg p° 1°. dato antecedenti, Neg^do^ consiq: quoniā predicam^ta^ n̄ colliguntr ex habitudine accidentis ad substantiā, vt cunque sumpta, sed ex determinato modo tendendi ī ipsā; cumq modi isti sint nouē; nouē etiā accidentiū predicam^ta^ resultant, ex quibs unumquodq supremum sit in suo genere.

Resp. 1°. neg. utrumq. ant. ad 1am probaonem dico, non ibi nomine generis usum fuisse ad explicandam superioritatem conceptus communis accidenti; quia hic tunc notus erat; neq. ad significandum quidditatem illius conceptus predicaonem de singulis accidentium generibus et comparum: quam autem res examinari accuratius expostulat, aliter ē nominibus utendum. ad 2am probaonem Resp.°, nouem accidentium genera analogice tantum convenire (de quantitate, et qualitate forte id examinabitur in Meta) quia inequaliter accedunt substantiae.

Arguitur 2°. predicamenta, sive genera suprema esse debent 1°. diversa; set hec relata n̄ sunt primo diversa: quippe alliqua realiter n̄ distinguntur, ut verior docet opinio: Ergo. = Resp°. quod nunc sufficere ad predicamentorum diversitatem distinctionem raonis in rebus ipsis fundatam: quia predicamenta distinguuntur penes diversos modos predicandi de prima substantia: qui quidem modi dicendi n̄ actu set fundamentaliter diversi sumuntur.

Unde, quamvis res diversorum predicamentorum n̄ distinguantur realiter actu, n̄ possunt ad unum conceptum communem genericum reduci: quapropter, quod a nobis concipiuntur, sunt inter se actu primo diversa: cuius fundamentum ē, quia predicamenta sumuntur ex comparaone, aut habitudine ad res ex ipsa distinctas.

Arguitur 3°. denominaones reales actionum immanentium, ut amari et cogniti, ad nullum ex enumeratis predicamentis spectant; at huiusmodi denominaones constituunt alliquem specialem modum entis: Ergo = Resp. quod ad hoc ut alliquid constituat speciale predicamentum, tria requiruntur: primum, quod quamvis n̄ sit forma habeat aliqualem modum formae: nam id ratio communis accidentis includit: deinde, quod res illa sit a ceteris generibus distincta: tertium, quod n̄ consistat ex rebus diversorum predicamentorum: sunt in predicatis autem actionibus immanentibus ita deficiunt; unde nullum per se possunt predicamentum constituere. Et per hoc aliqualiter patet ad alliud argumentum quod fieri solet de post predicamentis.

Arguitur 9.° I. ens rationis ad nullum ex his pertinet predicamentum: Ergo — Resp. neg. consq.: quia divisio entis in decem predicamenta non est entis in tota sua latitudine, sed realis durtaxat, ut statim videbimus.

Arguitur 5.° predicabilia sunt quinque Ergo. Resp. Concessa predicamentorum series, aut dispositio predicabilium sed tot sunt dispositiones predicabilium, quot sunt predicabilia: Ergo. Resp. predicabilia sumi per ordinem ad subiectum enuntiationis, de quo qualiscumque modus dici possunt: predicamenta vero sumuntur per respectum ad 1.m substantiam, ad quam decem, ut probabimus habitudines dicunt. hec et allia difficiliora argumenta solui plene non possunt, sine notitia omnium predicamentorum, de quibus in sequentibus Philosophie partibus est agendum.

Dubium 2.um

Que entia, et qualiter in predicamentis locentur

Alliquibus §unicus conclusionibus vera sententia stabilitur

Dicendum est 1.°, in predicamentis solum debere poni entia realia. Ita sine dubio Philosophus, qui 5.° Met. textu 14.°, ens extra animam, ut contrapositum enti rationis, per decem predicamenta dividit. Et ita ego ex parte S. Thome, ibidem lecc. 4.a, et opusculo 2.° 8.° tractatu 1.° cap. 1.° item q. 7.a de potentia, Artic. 9.° dicit, quod nullo predicamento ponitur, nisi res extra animam existens. Ratio etiam est perspicua: quia, quod verum esse non habet, est a predicamento excludendum: Verum autem esse solum in ente reali reperitur. Preterea: ea que predicamenta constituunt considerantur per se a Metaphisica; at Metaphisica per se non nisi verum esse considerat: Ergo.

Hinc ens rationis manet exclusum a predicamentis universis. Et quamvis res in predicamentis locate subiicent secundis intentionibus; principaliter tamen consideratio est de rebus: quod ex eo patet, quia predicamenta colliguntur per habitudinem unius entis ad alliud secundum esse. Nec obstat, quod predicamenta pertineant ad Logicam considerationem; quoniam, cum ex rebus, et secundis

intentionibus conitent, que in nulla ratione conueniunt poterunt aliter et aliter accepta ad plures scientias pertinere. Nec conclusio entia rationis hoc modo a predicamentis excludit; sed quatenus considerantur ut subiecta intentionum uniuersalitatis.

Dicendum est 2°, Ens predicamentale debere esse ens per se; id est, rem unam habentem naturam. Probatur. Nam ens quod ponitur in predicamento, per se expectat ad illud; sub uno quidem determinato genere continetur: Ens autem per accidens, vel ex naturis diuersorum generum constat; atque ideo ratione sui ad nullum predicamentum pertinent: vel ex rebus componitur, que sub eodem genere diuersas habent naturas; unde 3.a series predicamentorum non poterit concipi per unum conceptum simpliciter: vel denique constat ex eodem genere et differentia duplicatis; et sic erit positio redundans.

Hinc colligitur, per hanc conclusionem excludi entia concreta accidentalia, quatenus non tantum formas exprimunt, sed etiam subiectorum naturas. Obiter nota, nos in presenti non ita strictè entia per accidens accipere ac accipitur ab Aristotele et Diuo Thom. 6° Met. lect. 2a: ut ex quo illa proprie entia per accidens dicuntur, quorum nulla causa, nec potentia determinata est factiua.

Dicendum est 3°, solum entia finita in predicamentis contineri (sub entibus finitis ea etiam modo comprehendimus que infinita sunt in aliquo genere determinato; si huiusmodi infinitum non repugnat) ruddecta. Nihil in predicamento per se ponitur, quod non sit, vel quod differentiam non habeat, vel tandem, quod non sit in aliqua specie; sed solum in entibus finitis huiusmodi rationes reperiuntur: ergo. Prob. min. quo ad tres partes. Et imprimis, quod est alicuius predicamenti genus debet aliorum genera excedere: debet etiam contrahi per differentias ipsi extrinsecus aduenientes, ut pote que in suo conceptu non continentur.

Deindeque dif.a habet eo habet etiam definitionem, definitio autem certis limitibus determinatur generis, et differentiae determinatae coarctata: generis enim excludit differentias, et differentiae genus; ac potiori ratione caeteras species cum differentias et genera. tandem; id quod est, aliqua specie, contrahit ipsum: non ex eo continet speciei perfectionem: l. quia aliena ei assignaretur species: quae cum aliunde sit finita, tum ipsius rationis qualitatis, addi infinito repugnare; sed haec omnia evidenter conuincunt limitatam perfectionem: Ergo hac ipsa ratione recte perpensa etiam conuincitur, entia illa quae ad statum, ut dicunt, immediate principaliter in praedicamento ponuntur, debere esse entia finita.

Dicendum est 2.o solum entia incomplexa locari in praedicamentis. ratio est satis manifesta: nam in praedicamentis solum ponuntur per se genera species et individua; sed haec omnia sunt incomplexa: non enim duo aut plura, sed unum tantum significant: Ergo propter eandem rationem non solum excluduntur a praedicamentis complexa accidentalia, sed essentialia etiam: nam genera non sunt neque species, aut individua, sed ex ipsis composita; plures quoque dicunt conceptus, quorum quilibet, peculiari ratione ad praedicamentum spectat.

Et hinc deducitur, ens quodcumque quouis modo in praedicamento locabile debere esse incomplexum: per praedicamenta enim intendimus, res omnes distincte cognoscere; ad quod non minus conceptus simplicitas conducit ac recta ipsorum distributio propter eandem rationem seclusa manent a praedicamentis aequiuoca: ac etiam analoga excluduntur; quoniam, qualibet ratione aliqualiter unam importent rationem tamen generis aut speciei non participant: Unde nec per differentias contrahi possunt: sine his autem praedicamentum nullum consistere possunt, quare unico solum etiam praedicamentalia censentur.

Dicendum est 4.o entia substantialia significata in concreto poni in praedicamento. accidentalia vero in abstracto. ita expresse S. Th., Opusc. 3.o, Cap. ultimo, ubi

sic inquit qa substantijs, ex forma substantiali et materia, effi citur per se unum, una quadam natura ex eorum coniunctione resultante quae proprie in praedicamento substantiae collocata ideo in substantijs nomina concreta compositum significantia, proprie in genere esse dicuntur sicut species vel genera ut homo vel Animal. forma autem, vel materia non est hoc modo in praedicamento, nisi per reductionem sicut principia in genere esse dicuntur.

Sed ex accidente et subiecto non fit unum per se: Unde non resulta ex eorum coniunctione alliqua natura, cui intentio generis vel speciei posit attribui. Unde nomina accidentalia concretive dicta non ponantur in praedicamento, sicut species vel genera, ut album, nigrum et musicum, nisi per reductionem: set solum quae in abstractione significantur ut albedo vel musica. Veritas dilucide expressa, et solide probata. Verum nota, saepe Accidentia poni in praedicamento significata nominibus concretis; et in praesenti Philosophis id passim reperitur, teste Magistro Soto in praesenti. Set tunc per inde se habent, ac si significarentur in abstracto: Nam Albedo, ut ex D. Thoma et Philosopho diximus alibi solam qualitatem significat.

Dicendum est ultimo, non omnia entia equaliter in praedicamentis locari. colligitur ex D. D., loco proxime citato; ubi expresse docet quaedam entia proprie collocari in praedicamento, allia vero per reductionem. Ratio ergo est manifesta: Nam non omnia entia equaliter significantur; quaedam enim nomina unum ens completum quidditative significant ut nomina generum specierum et individuorum: Allia autem partes, sive modos rerum: et tandem allia illud significant, quod, quamvis ad rei quidditatem pertineat, significatur ut qualem et per modum alteri adiacentis; ut sunt nomina diferentiarum.

Ex hac expositum est, quod ut sunt in intellectu directae (ut sic enim praedicamenta constituerent nam non a re set ab intellectu ea sortiuntur) directivo de comparante, ordinem habent, et praedicamentalem dispositionem) ex hac, in qua directiva statu, ordini necessario debet dulcera

gradum posita, Unde quædam per se in recta linea ponuntur. Nempe Entia quidditativa completa, ut sunt genera species, et individua: Allia vero per reductionem, quatenus ad Entium per se compositionem, et complementum conducunt; ut partes, et modi: et alliæ quidem licet per se ponantur, non tamen in recta linea, sed in obliqua; sunt que differentiæ.

Differentiæ autem a recta linea excluduntur; non tantum quia inquale significant; sed quoniam de ipsis genera, sive prædicata superiora non enunciantur, sicut de speciebus, et individuis in recta linea positis prædicantur. Verum ut prædicamenti forma rerumque in eo dispositione, et ordine, oculis etiam, quantum humanæ licet genti conspicuatis: Schema sequens prædicamenti substantiæ, quod eo ipse facilius est, et ex rerum notitia, quibus constat, utilius, accipite, tanquam omnium Cathegoriarum, ipsius etiam substantiæ, Exemplar: ad cujus enim similitudinem disponi cæteræ poterunt, cognitis allias generibus et speciebus singulares ——————

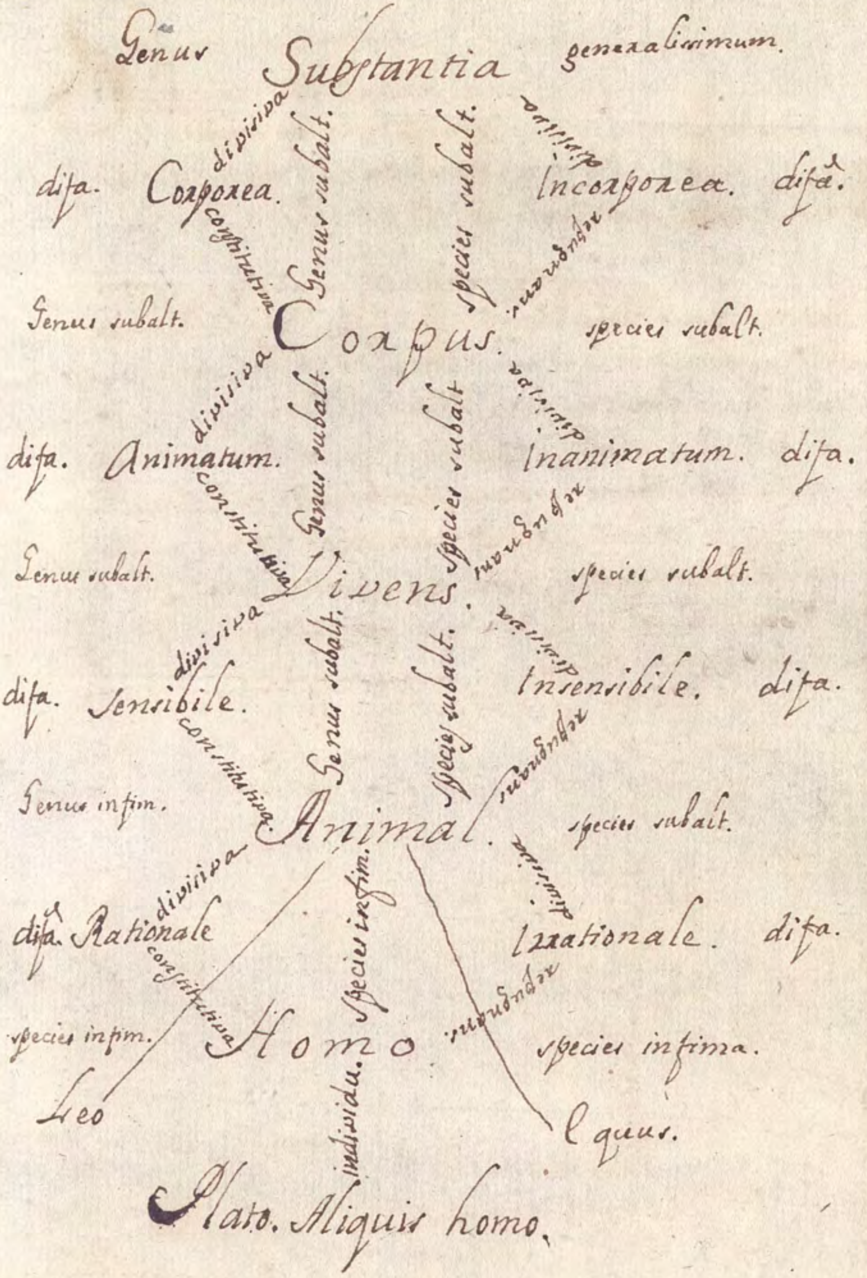

Genus
Substantia
generalissimum.
divisiva
Genus subalt.
species subalt.
divisiva
difa.
Corporea.
constitutiva
Incorporea.
difa.
subordinat
Genus subalt.
Corpus.
species subalt.
divisiva
Genus subalt.
species subalt.
divisiva
difa.
Animatum.
constitutiva
Inanimatum.
difa.
subordinat
Genus subalt.
Vivens.
species subalt.
divisiva
Genus subalt.
Species subalt.
divisiva
difa.
Sensibile.
constitutiva
Insensibile.
difa.
subordinat
Genus infim.
Animal.
species subalt.
divisiva
Species infim.
divisiva
difa.
Rationale
constitutiva
Jrrationale.
difa.
subordinat
species infim.
Homo
species infima.
individu.
Leo
Equus.
Plato. Aliquis homo.

Schema. utul ut uides n̄ nobis constat speciebus quibus externa ri poset; set notionibus uni sumus, ubi res n̄ diuiduntur, set forma diuisu proponitur. predicamentu autem potest institui, l. per Analysim, siue resolutionem, l. per synthesim, siue compositionem: per Analysim quidem quando a genere supremo, per intersectas species, quasi per quosdam gradus ad individua usque descenditur: sicenim a toto ad partes per continuas, et sibi immediate succedentes diuisiones proceditur: per Sytesim autem fit oposito modo. hinc liquet, quae sint exacte obseruande regule omes recte intelligendi; aprehensionis praesertim, ac diuisionis.

Notandum ex D. Th. opusculo 4.° 1.° Cap. 1.° 1.° notandum, posse ens unius predicamenti transmutari in alliud ratione alicuius adiuncti: ad cuius scientiam id debeat attendi, quod de subiecto predicatur sic in hac propositione homo est albus, homo albus in predicato ponitur pertinet ad genus qualitatis: si uero dicatur homo albus est homo, ad genus expectabit substantiae.

De contrariis autem dicendum est uniuersaliter secundum S. Doct. to. Me. lec. 1a, quae sunt eodem ordine predicamentali; quoniam participant idem genus ... aduertit illis duntaxat intelligi debere quae differunt specie et non genere. Ca ... quae genere differunt diuersas habent Chategorias: non diuersa cathegorie ex diuersis fiunt generibus et speciebus: in speciebus autem specialissimis et si sint species diuerse in eadem genera, et hanc ore diderem esse rationem. Cur id de speciebus infimis tantum determinat.

Rat: hoc est alliqua esset diuersa, differentia recendum speciem et sententia in eodem genere habere contra ... differentiarum; cum sint indiuidua idem, n̄ ulterius diuisa in species sicut ... species speci quae eodem dicuntur indiuidua (a Philosopho) in quantum ulterius n̄ diuiduntur formaliter particularia uero dicuntur in diuidua in quantum nec materialiter nec formaliter ulterius diuiduntur.

et postquam hoc nomen individuum ad speciem infimam extendi concludit, quod licet non in omni genere sit contrarietas specierum, in omni tamen genere est contrarietas differentiarum.

Corollaria ex doctrina precedenti

Infertur 1º ex dictis Deum nullo modo in predicamento collocari. Nam neque genus habet, neque differentias, nec est definitio ipsius, nec demonstratio, nisi per effectus; definitio enim est ex genere, et differentia; demonstrationis autem medium est definitio ut bene probat S. Th. loco statim citando. Deinde: quia quocumque modo ad predicamentum spectat, non se extendit ultra ordinem illius predicamenti: Deus autem infinite continet omnium predicamentorum perfectiones. hec ni fallor satis convincunt re perspicuum aliis Theologiæ nepotis; de qua D. Thom. 1a parte q. 3a Artic. 5o: et de potentia q. 7a artic. 3o: est sententia Patris nostri Anselmi in Monologio Cap. 26: ac concors SS. patrum, Theologorumque maiorum nobis mens.

Infertur 2º Christum Dominum poni directe in predicamento. ratio est, inquit S. Thom. 3a parte q. 2a artic. 3o ad 3um: quia res singularis non ponitur in genere, vel in specie ratione eius quod pertinet ad eius individuationem, sed ratione nature, que secundum formam determinatur: cum individuatio magis sit secundum materiam in rebus compositis: nec ergo dicendum est quod Christus est in specie humana ratione nature assumpte non ratione ipsius hypostasis. Ad hec: Christus est verus homo: unde sub specie hominis continetur ut individuum eius.

Infertur 3º Angelos sive substantias immateriales creatas poni etiam in predicamento. ratio est manifesta: quia sunt substantie finite constantes genere et differentia ut probat S. Th. Opusc. 2o, 2o Cap. 5: et 1a parte questione 50 Artic. 2o ad 1um: conveniunt namque simpliciter in ratione substantie finite spiritualis complete: differunt essentialiter in maiori, vel minori

perfectione; sed omnia quae ex eis constant et diff.a directe ponuntur predicamento.

Infertur 2.o substantias materiales incorruptibiles (supposito quod sint) directe predicamento collocari: Cum enim ex materia et forma constent, recte potest in eis sumi ratio generis et differentiae, licet simplices sint; non enim in eis concipi non posit alliquid ut indeterminatum, a quo sumatur genus, et alliquid ut determinatum, a quo sumatur differentia.

Infertur 4.o nullam partem per se directe poni in predicamento. Colligitur ex D. Th. loco conclusione 6.a citato, et opusc. 42. 7.o Cap. 10 et 11. et per se probatur: Nam partes sive substantiales sive integrales non sunt per se Entia, sed per compositum: Ex ipsis enim fit unum per se: quod autem non posset si essent per se entia: ex entibus namque per se non fit nisi unum per accidens; ut S. Th. docet, pluribus in locis in Meta praesertim. Deinde: sequeretur, partes bis per se poni in predicamento, nempe ratione sui, et ratione compositi. = Infertur etiam Entia rationis debere distribui per peculiaria sua predicamenta: Siquidem in ipsis genera distinguuntur et species, differentiae atque individua.

Si autem de privationibus et negationibus queras, in quo nam sint predicamento? Resp. ex D. Th. 1. p. q. 48. a. 2 de 3. artic. et 2. d. 13. 3.a artic. 2. ad 3.m, ad illud reduci, cuius sunt privationes, et negationes: Sicut non homo ad predicamentum substantiae, non album, et caecitas ad predicamentum qualitatis. Cuius autem nulla mihi ratio aptior occurrit, nisi quod privationes et negationes, sicut per se non habent esse, ita per se cognosci non possunt, sed per sua contradictoria: Unde nec per se possunt in predicamentis ordinari: Reducuntur ergo ad predicamenta rerum per quas habent cognosci. = Et haec de predicamentis, quantum logicum exposcit negotium, sufficiunt: Nam caetera Meta.e sunt aut Phisicae scrutationis. Cum enim nihil sit in secundis intentionibus disquisitione dignum, propter rationes earum communes, ex quarum cognitione alliae sine labore colliguntur; Actum nos videremur agere, si per peculiaria vagari vellemus.

LIB. 3

DE ENUNTIATIONE

Integras importunasque satis quæstiones hic mittimus de nominis communi et particularis; de nomine, et verbo, eorumque significatione; de oratione, veritate futurorum contingentium et conditionatis; quæ quamvis aliqualem apud Aristot. in libris de interpretatione locum habeant; longe superexcedunt robur ... Quædam quæ illarum minutiores sunt quæ videntur continere debeant ad maiora properantis calami cursus. Et quidem de enuntiatione, eiusque partibus, speciebus ac genere, tractabimus, nec otiantes, in 1ª pe. loc.

n Nunc autem ne a primis initio huius 2ª partis, deficere videamur; tria dumtaxat, inter alia plura libet excitare dubia; in eis illis oportunus locus, quæ huic accomodata; nec a Logica insolubilia.

Disputatio unica.

De propositionum veritate et falsitate.

Dubium 1um

Quænam in sola propositione sit veritas et falsitas?

Paucis præmissis unicus resolvitur dubium.

Veritas ait inquit D. Th. 1 perhiermen. lecc. 7ª, reperitur tribus, in voce in intellectu, et in re. Sed diversimode: Nam in voce est tanquam in signo; in intellectu tanquam in subiecto; in re autem tanquam in causa hinc veritas dividitur in formalem, et transcendentalem. Illa est adequatio sive conformatio rei, et intellectus hæc vero consistit in entitate rei secundum quod habet aliquem ordinem ad intellectum.

Ordo autem rei ad intellectum ut S. D. docet, 1.a p. q. 16.a art. 1.o est duplex, nempe per se, et per accidens. Per se quidem inquit res habet ordinem ad intellectum, a quo dependet secundum suum esse: per acc. autem ad intellectum a quo cognoscibilis est... Sed unumquodque dicitur non simpliciter secundum id quod inest ei per acc; sed secundum id quod inest ei per se. Unde unaquaeque res dicitur vera absolute secundum ordinem ad intellectum a quo dependet. Et inde est, quod res artificiales dicuntur verae per ordinem ad intellectum nostrum... Et similiter res naturales dicuntur esse verae secundum quod assequuntur similitudinem specierum, quae sunt in mente divina.

De huiusmodi autem veritatibus peculiariter dicere huius loci non est: sed hactenus modo examinandum suscepimus, an, scilicet, sint alliqua sciendi instrumenta, praeter propositiones in quibus proprie reperiatur veritas? ubi notandum quod cum falsitas sit veritati opposita, de ipsa est per oppositum iudicandum.

Dico 1.o Aprehensiones, signanter incomplexa, aliquo sensu sunt vera, in nullo tamen possunt esse falsa. 1.a pars patet: Nam bene de aprehensione recta dicitur, quod conformetur rei; et similiter de vocibus incomplexis cum aprehensione (Unde enim ut inquit S. Th. op. 48: tract. de enuntiatione cap. 6.o intellectus intelligit rem, ipsam ut est in se intelligit verum. Unde, intellectus proprius hominis aprehendens ideam veram habet aprehensionem ipsius; quae cum vocibus exprimitur, a ratione nominis appellatur definitio.

2.a vero pars probatur ratione, qua brevius utitur Ar: nam intellectus aprehendens, vel intelligit naturam rei, et tunc intelligit veram: vel eam non intelligit; et tunc omnino ignorat. Unde in eo non est proprie difformitas rei intellectae ad naturam eius; quoniam non ipsa, sed alliqua allia intelligitur, cum qua proinde conformatur intellectus; quare, non est ibi falsitas aut deceptio sed ignorantia solum.

Dices: potest accipi ut definitio hominis quae re vera non est: et similiter potest fieri definitio ex oppositis et definitio mixta repugnantibus sed huiusmodi aprehensiones sunt falsae: ergo. Respondeo ex

D. Th. 1. p. q. 16. a. 1. de veritate Artic. 3º. haec definitiones esse falsas ratione compositionis falsae: quia nimirum definitio unius assignata alteri: vel quia partes, quae in eadem definitione coniungi non possunt, asseruntur coniungi.

Dicendum est 2º, veritatem et falsitatem proprie et in rigore reperiri in propositione. probatur quo ad 1am partem ratione D. Th. loco proxime citato. Veritas proprie, et in rigore consistit in adaequatione, sive conformitate rei et intellectus; sed huiusmodi conformitas proprie et in rigore reperitur in propositione: ergo. probatur minor. Conformitas proprie, et in rigore tunc datur, quando fit comparatio aequalitatis diversorum; sed haec comparatio fit per propositionem: ergo. Maior constat: nam idem sibi ipsi non adaequatur: ergo. probatur minor. per propositionem proprie et in rigore componitur unum cum altero; id est idem cum se ipso, secundum aliud et aliud esse, ut dicit S. Th. loco ex opusc. 48. citato; sed huiusmodi compositio est comparatio aequalitatis diversorum; diversorum enim quantum ad rationem, secundum acceptionem intellectus.

Hinc probata manet 2a pars Conclusionis: Nam sicut in propositione, quae per compositionem et divisionem fit rebus conformis, est veritas; ita propositio, quae rebus non fuerit conformis, erit falsa per huiusmodi difformitatem. hinc etiam constat, similiter esse de Syllogismo iudicandum: Nam reperitur in eo compositio aut divisio.

Dices: cur non erit veritas proprie conformitas rei ad intellectum informatum rei similitudine, quae etiam in 1a operatione reperitur? Respondeo 1º, hoc ideo esse; quia in 1a operatione non est nisi rei similitudo, quae habetur ut idem cum ipsa: Nec intellectus habet aliquid proprium, nempe iudicium, quod rei possit adaequari. Ita D. Th. 1. p. q. 16. a. 2. et de veritate q. 1. a. 3. citata. = Respondeo 2º, quod si veritas consistit in conformitate rei ad intellectum informatum rei similitudine, quod videtur probabile idem S. D. opusc. citato: tunc in 1a operatione erit verum: quia est in speciali conformitas. sed non ideo erit veritas perfecte, et completive ut ibidem ait: quoniam ad hoc enim vere, quae verum sit in intellectu tanquam in cognoscente: quod est proprium operationis componentis et dividentis.

Tanquā incognoscente in quo, n̄ q̄a intellectus necessario habeat perfectā conformitatē ipsā in qua veritas consistit; sed utrumq̄ est ex quo conformitatis extremū: et q̄a intellectus respicit alliquid, et ut repraesentatum per conceptum: q̄d recte observat Caietanus 1. p. q. 16. art. 2. cui adhaeret Suarez disputatione 8. Mē. sec. 3. num. 18. et hoc quidē ē necessario; quoniā n̄ rebus ipsis utimur ad componendū, et dividendū, sed conceptibus et vocibus p̄ rebus, ex hīc liquet quia, sit certū, veritatē specialiter esse ī iuditio, et enuntiatione: nā cū homine dicentē stat apprehendo, n̄ dū conformitatē alliquā agnosco quousq̄ dicā ē aut n̄ ē.

Dicendū ē 3. in syllogismo speciale quandā reperiri veritatē et falsitatē. suadetur aperte: Nā veritas syllogismi consistit ī particula illativa, quae conseq. cū praemissis componit. Ergo in compositione ista sit specialis conformitas erit necessario ī syllogismo veritas specialis. per oppositū ē de falsitate iudicandū. Obtinuit: manente veritate ī operationib; deficit veritas 3. ē; et ē ut ī seq: homo ē anim. ergo ē rentibus: homo ē planta: ergo ē vivens; ubi antecedens ē falsū cū consequentia sit vera. In his, ut videt conclusionib, de ista sumus cognitione locuti.

Dubium 2.um

An omnis propositio sit necessario vera, l. falsa?

Quid sit tenendū ī conclusionib. determinati.

Asserto 1. nullā propositionē posse simul esse verā et falsā. probatur evidenter. Si eadē propositio posset simul esse vera, et falsa, eius obiectū esset simul et n̄ esse; sed hoc ē impossibile: ergo. prob. mai. si propositio ē vera, sic se habet eius obiectū, ut per ipsā enunciatur: si vero ē falsa, eius obiectū n̄ sic se habet ut ab ipsa asseritur; sed hoc n̄ ē alliud, quā obiectū propositionis secundū idē esse simul et n̄ esse; q̄d ē aperta contradictio: ergo.

Obiicies: haec propositio, ego semper mentior, quae inexplicabilis appellatur a Cicerone; et ab eo tanquā sophismatū exemplar refertur, videtur esse falsa, simul et vera: Nā si in ea verū

dico mentior qa modo n̄ mentior: ergo mentior, falsi affirmat propositio.=
Respondeo, q n̄ bj semper extenditur etiã ad hanc ppone, ē ppositio impos
sibilis; qa de re simul affirmat, et negat esse vera. Unde quamvis voce
pferatur, mente concipi n̄ potest: Ut de oppositis principiorum, sive maxima
rum propositionum dicitur s. D. Th. 1 posteriorum, lecc. 15a.

Annexo 1°, vis ppones
subiectū determinati esse vera aut falsa ratio ē; qa predicatum eius conve
nit subiecto; et sic ē vera: l. repugnat et ē falsa: non enim ē inter hec duo me
dium ut ē perspicuum ly.

Annexo 2°. vis ppones, que in materia necessaria ē ve
ra, esse necessario vera; et que ē falsa, esse necessario falsa: et similiter in mate
ria impossibili. Ratio ē manifesta: Quoniam in ppone de matera necessaria
predicatum convenit necessario subiecto, ergo que affirmat utramque connexi
one, sive convenientiā ē necessario vera; et que negat ē necessario falsa. Si
militer in ppone de materia impossibili predicatum necessario repugnat
subiecto: ergo que affirmat hanc repugnantiam, negativa scilicet ē nece
sario vera; et que negat, nempe affirmativa ē necessario falsa.

Annexo 3°. ppones de matera contingenti n̄ esse necessario ve
ra, nec necessario falsa. probatur. predicatum talis ppones n̄ convenit ne
cessario subiecto, sed contingenter: ergo potest convenire ipsi, l. n̄ con
venire: ergo propositio affirmativa convenire dum n̄ convenit ē falsa;
et que affirmat convenire, dum convenit ē vera. Cum ergo predicatum n̄
semper conveniat, aut repugnet subiecto; neutra ppones erit ve
ra semper l semper falsa. Sed ē advertendum, nos loqui in sensu abso
luto: nam facta suppositione, matera contingens redditur necessaria: sic suppo
sito Joannem sedere, necessarium ē, q sedeat, dum sedet.

Est insuper notandum,
conclusionem n̄ debere intelligi de singularibus ppositionibus, sed de ipsarum
specie: quippe ex assumeus opinione, q eadem propositio transire n̄ posit
de vera in falsam. Cuius ratio ē; qa ppositio vera connotare n̄ potest
aliud tpus, quam illud in quo predicatum convenit subiecto: l. sallud suppo

nata connotare n̄ manet idẽ obiectũ; et per consequens nec eadẽ propositio. Ex similiter propositio falsa illud tpus connotat, in quo prædicatũ n̄ inest subiecto. l. si tpus aliud designatur, nec idẽ obiectũ manet, nec propositio eadẽ.

Dubium 3.um

Num propositiones contradictoriæ de futuro sint determinatè veræ v. falsæ?

§ 1.us Quæ certa sunt supponuntur.

1.º Certũ ẽ, oẽs propositiones contradictorias factas in materia necessaria esse per se determinatè veras l. falsas: nã in quocunq tempore fiant, semper est, aut n̄ erit id, q̃d denuntiant. Deinde ẽ etiã certũ, propositiones factas in materia contingenti de præterito l. præsenti esse determinatè veras l. falsas: quoniã eaz obiectũ ẽ iã determinatũ, nec per tempore connotato a propositione mutabile.

Ac hinc dubiũ solũ de propositionibus de futuro procedit. futurũ duplex ẽ, q̃ sua causa ẽ determinatũ ad essendũ. præterea huiusmodi propositiones possent considerari, l. abstrahendo a determinatione causaz a quibus dependent ipsaz obiecta, l. tali determinatione supposita. De q. ex doctrina Divi Thomæ 1 parte q. 86. artic. 4. futura alia sunt quæ quo ad nos ex necessitate proveniunt, de solu. ẽ Eclypsis; alia vero sunt contingentia, nimirũ quæ possunt esse et n̄ esse; l. quia causæ n̄ sunt determinatæ ad unũ; l. quæ possunt impediri.

§ 2.us Duplici Conclusione proponitur dubij resolutio

Dicendũ ẽ 1.º propositiones contradictorias de futuro abstrahendo a determinatione realitate causarũ, n̄ ẽẽ de determinatè veras nec determinatè falsas. probatur.

huiusmodi propositiones sunt impossibiles. Ergo. Probatur antecedens: propositiones quae nec confor-
mantur nec disconformantur cum obiecto sunt impossibiles: sed huiusmodi propo-
tiones nec conformantur nec disconformantur cum obiecto: Ergo. Maior est certa:
Nam propositio nec conformis nec disconformis cum obiecto non habet obiectum: nisi autem
propositio, quae obiectum non habet, impossibilis est. Probatur minor: propositiones determinate
enuntiantes nec conformantur nec disconformantur cum obiecto indetermi-
nato; sed propositiones, de quibus loquimur, enuntiant determinate; et obiectum
est indeterminatum; quippe quod non est determinatum in suis causis: Ergo.

... disconformitas propositionis cum obiecto sumitur ab ipso obiecto; sed ab obiecto indeter-
minato non potest sumi conformitas, aut disconformitas propositionis enunti-
antis determinate: Ergo. Probatur minor. Conformitas, aut disconformitas obiecti, et propositi-
onis est adaequatio, vel inadaequatio; sive respectus aequalitatis, aut inaequa-
litatis utriusque; sed ab indeterminato non potest sumi respectus aequalitatis,
aut inaequalitatis determinate, sed indifferenter: Ergo.

... de futuro sunt per se verae aut falsae, vel non. Si primum: Ergo semper sunt ve-
rae vel falsae: Unde propositio vera semper est vera, et falsa semper est fal-
sa: Ergo est necessaria: Ergo earum obiectum erit necessarium absolute. Si secundum:
Ergo earum obiectum non est necessarium, sed a Deo dependens; sed illa quae dependent
... est determinatio causarum. Nam a quo aliud habet esse, ab eo omnino dependet in causis? Ergo sine hac determinatione non possunt huius
modi propositiones intelligi ut determinate verae vel falsae; namque nunc
ea ... non habent obiectum determinatum.

Hinc manifeste sequitur, has propo-
sitiones non esse de futuro, sed de possibili: vel potius, pro tunc formari non posse nisi
de possibili. Et tunc incipere intelligi ut propositiones de futuro, quando
earum obiecta intelliguntur ut determinata in suis causis. Et hinc etiam
videtur aperte, tales propositiones, tametsi ex vocibus de futuro ex se significatione
conflatas, nihil tunc significare; quia nihil tunc est in mente, quod

sic enuncient.

Dicendum est 2.º unamquamque contradict. de futuro supposita determinatione causarum, esse determinate veram et alteram determinate falsam. Sequitur ex praecedenti conclusione: Nam supposita determinatione causarum, obiectum harum propositionum est determinatum: ergo propositio conformis cum illo est determinate vera, et quae cum eo non conformatur, est determinate falsa. Verum quamvis, ut praemonuimus, nec omnia futura sunt necessaria, nec contingentia: nec eodem modo iudicandum de omnibus.

Quippe quamvis futura sint ex determinatione causarum determinata ad essendum: et hinc habeant determinatam veritatem aut falsitatem enuntiationum: veritas tamen aut falsitas futuri necessarij potest, ut docet D. Th. loco citato, cognosci a nobis scientifice: non autem veritas aut falsitas futuri contingentis: quoniam determinationem suarum causarum contingentium ignoramus. Nec ideo sequitur, propositiones de futuro contingenti non esse determinate veras vel falsas: Nam veritas determinata propositionis non provenit ex eo quod sciatur aut ignoretur, et similiter falsitas: sed ex conformitate vel disconformitate ipsius cum obiecto. Patet hoc ex propositione dialectica, seu probabili, quae est determinate vera vel falsa; quamvis a nobis quid determinate sit, ignoretur.

Propterea Deus certo noscit, quaenam ex hujusmodi propositionibus sit vera et quaenam falsa: Nam nihil est contingens, secundum modum quo subest scientiae divinae, ut dixit S. Th. 1.a p. q. 14. art. 3.to in de propositio, quae cum cognitione divina conformatur, erit vera, et eius opposita falsa: quamvis a nobis, quibus ob ignorantiam determinationis causarum, sunt contingentia. Neutra denominari posit hujusmodi ... DD. propter loca allegata, 2.º de caelestibus et 1.º per hermeneias, ... ex positione Capitis octavi.

§ 3.us

Satisfit quibusdam obiectionibus

Arguitur 1°: hec propositio diuina cessa, Petrus loquetur, l. non loquetur, pre
cisa a determinatione causarum est determinate uera, vel non a ueritate utriusque ca
theorice, l. ex propositione ueritate unius. = Resp. propositionem istam non solum esse determinate
ueram, sed necessariam: Nam unum ex duobus necessario conueniet. Verum sicut cathe
goricae non sunt necessariae, quamuis hypotetica sit necessaria; ita quamuis ista
sit determinate uera, neutra illarum erit determinata. Veritas vero determinata
prefate propositionis sumitur a mutua necessaria repugnantia simplicium
utriusque simplicium, quam intellectus euidenter cognoscit. Sed ueritas aut fal
sitas determinata cuiuius propositionis simplicis sumitur a determina
tione existentiae, l. non existentiae futuri, que in suis causis attenditur.

Arguitur 2°
autem erit id, quod per propositionem de futuro enuntiatur, l. non: neque inter hec cum sint con
tradictoria, non est medium: si primo: ergo propositio affirmans est uera, et ne
gans falsa: si secundum: ergo negans est uera, et affirmans falsa. = hoc
argumentum cum falsum suponat, nihil conuincit: suponit enim propositionem de futuro
preueniente determinationem causarum aliud quid enuntiare, quod est aperte fal
sum: quippe, tunc, ut probauimus, nullum habet obiectum, cui conformetur: unde
nec est determinate uera.

Et quamuis illorum unum sit, et aliquid eorum falsum; hoc
non est quia id quod enuntiat non erit, sed quia enuntiat determinate quod est indetermi
natum: nec est propositio de futuro, sed de impossibili: Nam affirmat futurum esse de
terminatum ante determinationem. Quod autem interest, aut non erit, non sint me
dium, nihil aliud conuincit quam repugnantiam propositionum terminorum; non uero rerum,
quas dicunt non significant.

Arguitur 3°. ueritas, l. falsitas propositionum est unice ab
euentu rerum sumenda: atqui ideo propositio de preterito est determinate
uera; quia rem enuntiat, que fuit aliquando: ergo propositio que enuntiat rem,
quae aliquando erit est determinate uera; et que rem, que nunquam erit, enun
tiat, est determinate falsa. = Distinguant: est sumenda ab euentibus rerum,
dependenter a determinatione causarum, Concedo: precisiue ab hac depen
dentia, Nego ant. Sicut futura non fiunt presentia, nisi dependenter
ab suis causis; sic post nullam futura non fuerunt, sine huiusmodi depen
dentia: ..

Replicab. res sunt futuræ antequam causæ sint determinatæ: ergo. pant. res sunt ab æterno futuræ; sed causæ earum determinantur in tempore (de causis secundis est sermo: ergo = dist. ant: Antequam causæ sint determinatæ in se, et quo ad nos, concedo: in scientia divina, nego. tam causæ secundæ, quam futura habent in se esse determinatum in tempore; et similiter habent determinationem ad essendum, antequam habeant esse: idem determinationes etiam causarum sunt futuræ. Unde sicut necessarium non est ut res sint futuræ quod sint in se determinatæ; necessarium etiam non exit, quod causæ earum sint in se determinatæ, ut ab ipsis dependeant in futuritione, igitur res futuræ sunt determinatæ in futuritione causarum; Causæ autem in scientia, qua Deus certo universa futura etiam quæ ex se cognoscit: neque quæ in se sunt contingentia, infallibili a Deo cognoscentur certitudine. Et hinc certitudo determinationis causarum, oritur a scientia Divina: Cumque proinde debent conformari propositiones de futuro ut sint determinatæ veræ.

Instabis: ergo huiusmodi propositiones non exeunt contingenter, sed infallibiles, sicut est scientia divina. = nego consequentiam: quia, quamvis enim oriantur, quod est in scientia Divina; illud tamen non enuntiarent, sicut est in ipsa, sed eo modo quo exit in se. similiter, quamvis certitudo determinationis causarum derivatur ab eadem scientia, non ideo huiusmodi determinatio est in se infallibilis; quoniam non est in se, sicut est in scientia Divina. Ex his requiritur, has propositiones recto consequentiæ filo esse deductas: propositiones de futuro sunt determinatæ veræ: quia earum obiectum est determinatum. Illarum obiectum est determinatum: quia causæ ipsius erunt determinatæ, sive quia sunt determinatæ ad essendum: Causæ autem sunt determinatæ ad essendum: quia certum est aliquo determinationem habituras: Et hoc est certum; quia ipsius Deus scit infallibiliter. Verum ista iam sunt theologica magis.

Arguitur 4°. Si ex præsenti dictionarum, ut una sit determinate vera, et altera falsa: ergo = dist. ant: ut una sit vera, et altera falsa, dum habent obiectum concedo: dum illud non habent nego. Veritas enim et falsitas propositionis sumitur a conformitate, vel disconformitate cum obiecto: Unde, cum ante determinationem causarum nullum sit obiectum, quod

ppositionibus de futuro respondeat; nulla est tunc in ipsis determinata veritas aut falsitas, sed ut dictum ē, mera repugnantia terminorum utriusque.

Arguum 3º. ppositiones de futuro sunt determinate ppositiones; Ergo sunt determinate verae, vel falsae: Nam veritas et falsitas sunt proprietates ppositionis: Sed autem ppietas determinate convenit essentiae determinatae. = Resp. Ex dictis, veritatem et falsitatem esse ppietates ppositionum habentium objectum: ppositiones autem de futuro ante causarum determinationem nec habent objectum, nec quidquam pro illo tunc significant.

Arguitur ultimo. inter esse determinate futurum, et non esse determinate futurum non ē medium: Ergo omnis res ē determinate futura, vel non futura determinate, etiam antecedenter ad determinationem causarum: Ergo omnis propositio de futuro ē determinate vera vel falsa independenter ab huiusmodi determinatione. = distinguo consequens, est determinate futura, vel non futura determinate, absolute nego: per respectum ad illum statum, in quo nondum ē determinata ipsius futuritio, concedo. Et nego suppositum alterius consequentis. solutio constat ex dictis.

LIB. 4us

De syllogismo demonstrativo, deque effectu ipsius scientia.

Quoniam quae de syllogismo topico, et sophistico dixerimus l. 1ª. pte. abunde ad rem nostram sufficere credimus, idcirco solum ē agendum presenti de demonstratione, et scientia, quae ē eius nobilissimus effectus.

Disputatio 1ª. de demonstratione.

Non nulla Logices necessaria, scituque digna praemittuntur.

Quoniã iudicare ẽ, ut inquit S. Th. 1 post. lec. 1ª, cum certitudine scientiæ cognoscere. pars illa logicæ, quæ demonstrativo intellectus deservit iudicativa appellatur. in qua eius a parte inventiva, seu topica, ac etiam sophistica differentia perspicue deprehenditur. Nã quamvis iudicativa inventiva etiã sit, habet ulterius certitudinẽ illã, ad quã duæ posteriores nõ perveniunt. inventiva enim invenit idẽ, sed necessitatẽ nõ inducit: Sophisticæ vero deficit veritas, propter necessitatẽ alicuius necessarij effectus. Quæ sane quãvis iudicativa pars excellentiam alliȷ l. ex eo valet intellectui, q circa demonstrationẽ, et scientia occupatur omnino. sed iã ad demonstrationẽ ipsiã accedimus.

Est itaque Demonstratio syllogismus faciens scire: sic definitur per finẽ: finis enim eius ẽ scientia, idest conclusionis necessaria et certa cognitio. deinde ẽ syllogismus in quo ex duobus infallibiliter cognitis, aliud quid infallibiliter cognoscitur. dixi infallibiliter nõ evidenter, propter plures demonstrationes theologicas, quæ cũ ex principiis per fidẽ cognitis procedant, evidentes nõ sunt, sed infallibiles. h similiter, uti poteris a dextrio evidenter, neq. hoc pluris differentias; modo significationẽ eius nõ accipias errore.

Præterea demonstratio ẽ syllogismus ex necessariis procedens. procedere autẽ ex necessariis ẽ simpliciter procedere. Sed necessarium, ut ex Philosopho dicit D. Th. 1° lecc. 15ª, sumitur in demonstrationibus, et quantum ad conclusiones, et quantum ad principia, pro eo q nõ contingit aliter se habere. Et ad hoc quidẽ requiritur scire simpliciter. At tunc scitur aliquid simpliciter, q. scitur ĩ se ipso, nempe per suã causã immediatã: Q. autẽ scitur in alio, dicitur scire per acc: q a nemine scito aliquo per se, etiã scitur id q ipsi accidit quocunq modo. ut docet idẽ S.D. 1° posteriorum lecc. 2ª. Subiecto vero q per demonstrationẽ scitur, ẽ conclusio, in qua propria passio de aliquo subiecto prædicatur.

Et quidẽ propriã passionẽ illã dico, quæ ẽ immediata subiecto. dicitur autẽ dupliciter per se dici: Nempe, l q a subiectũ ponitur in eius definitione: l quia pro

prius. Per designat habitudinem causae efficientis, vel cuiuscumque alterius. et similiter oportet, quod praemissae sint de praedicato per se, quod minimum sit de essentia subiecti, vel propria passio ipsius. hinc quod sit, sat esse ad demonstrandum, quodcumque causae etiam quae secundum naturam non differt ab effectu. huic accedit, quod propositiones demonstrationis debent etiam esse de omni; idem, quod ipsum praedicatum semper conveniat subiecto, et omni contento sub illo. Et similiter debent esse de praedicato universali, quod scilicet convertatur cum subiecto, saltem sit tale, per quandam adaequationem cum illo; de quo inde per se primo ta in esse dicatur. Non tamen necesse quod omnia ista in qualibet reperiantur demonstratione; sufficit enim quod de praecipuis, et nobilioribus verificentur. Sed conclusio est necessario ex aliquibus principiis inferenda. Et hinc necesse est etiam, quod antequam conclusio cognoscatur, praecognoscantur, subiectum nempe passio, et principium. Ex his enim constat demonstratio: cognitio autem simplicium praecedit compositorum cognitionem. inde illud Philosophi, ostenditur verum, omnis scilicet doctrina, omnisque disciplina intellectiva ex praeexistenti fit cognitione. Quippe si discursiva sit, ex his quae modo diximus pendet. si vero non sit discursiva, ab his sumit exordium, quae accipimus a sensibus; quorum species praecessit aliqualis cognitio. quod si forte haereas in nominibus doctrina et disciplina, scito sumi pro cognitione intellectiva, quae in Magistro doctrina dicatur, et disciplina in discipulo. Et hinc Doctoris, et discipuli nomina dantur. Sed ad praecognoscenda ergo redeo. Itaque de subiecto debet praecognosci quid est, ergo est nominis, definitio eius, et esse. de passione vero non praecognoscitur quod est; nam hoc per conclusionem manifestatur; sed tantum quid est. quod potest intelligi de re et nomine, simul vel tantum de nomine, quod scilicet contingit, per demonstrationem scire quid sit passio. Sed de principiis, quae tanquam praemissae accipiuntur in demonstrationibus; cum sint enunciationes quidem non potest praecognosci quid sint sed tantum an vera esset. De

tiū, qa conclusioni assentimr propter principia, oportet hęc esse illa notiora. 78
Et hinc deducitr circulus de monstraone repugnare: Nam in Syllogismo circulari idq fit principiū, et conclusio: sequeretr ergo idq esse prius, et posterius, notius, et ignotius respectu eiusdq.

Dupliciter autq possunt principia conclusionis esse priora et notiora; nempe simpliciter; ut sunt universalia, et quę natura precedunt: Allio modo, quoad nos; ut singularia; qa ut probat S. Th. ibidq lecc. 4a, intellectualis cognitio ex sensu pcedit i nobis. Et insuper illud omne ē quo ad nos prius, cuius cognitio precedit i nobis, cuq sit posterius natura. Unde necessarium est devenire ad aliquod primum principium, qd simpliter sciri n potest: idē, qd n possit demonstrari; set quod est sciendi principium.

Duplex ergo debet distingui principiorū. Nanque, allia sunt prima et immediata, quę maxime ppositiones appellantr: allia vero posteriora, et mediata. Et illa quidq probari n possunt; qa nulla allia sunt ipsis priora; propterea q, nullum habent mediū pbativum sui: Et mediata. Verum n oia prima principia maxime sunt ppositiones, quamvis sint immediatę; set illa duntaxat, quorum contra dictum nulla valet mens concipere; et quibus fit assensu intr ex sola perceptione terminorum.

Unde ppositio immediata et maxima n convertuntur: prima nanq latius patet, quę secunda. Adcuius evidentiq ē sciendum, qd ois illa ppositio cuius predicatum ē de essentia subiecti ē immediata, et quantū ē de se per se nota: cumque plurime sint huiusmodi ppositiones quę n manifesta sunt oibus ex sola terminorum explicatione: hinc fit, qd n oēs debent maxime appellari: Neq etiā prime, si inter ipsas, et allias notiones potest designari aliquis respectus prioris et posterioris.

Quod absolute loquendo semper ē verum: Nq ut ex Philosopho docet S. Th. 3o Me. lecc. 5a, 1a principia sunt communia, sive communes Animi conceptiones, ex quibus procedunt oēs demonstraones; in quantum scilicet, singula principia propria eorum

Conclusiones demonstratarum habent firmitatem virtute principiorum communiae, neque ora reduci ad alliquod simpliciter primum oportet. Et hoc absolute loquendo; quia per respectum ad speculiares conclusiones, sicut etiam ad speciales scientias, propositiones illae immediatae sunt primae: Unde illas scientia, in qua sunt principia non convenit eas demonstrare sed debent supponi.

Illis autem principijs debet omnis conclusio probari quae in ipsis immediata nihilautem est conclusioni propinquam scilicet definitio atque etiam passionis: unde definitiones utriusque principijs in scientijs habent et propter hanc rationem dt principia communia demonstrent debent ad proprietates applicari. sed tamen non oportet, illa distincte precognoscere ad quamlibet demonstrationem: sat enim est, mente esse paratum ad ea habendum ea si id ratio postulet. horum quidem principiorum habitus est in intellectu non solum datus a natura sed acquisitus etiam industria et labore: Ex experientia enim constat, exercitatos facilius, aptius que illis uti. de quo Philosophus 2° posteriorum Cap 18.

hi vero separatur Philosophus 1° posteriorum: per plures locc: Nonnulla enim docet expresse, allia vero maximum habent in illo fundamentum. Quoniam autem explicuimus precepta de principijs, quorum cognitio est valde necesaria, libet ad plerliorem eorum notitiam, quemdam veluti Chatalogum communia, et famiora continentem in scientia communi ordinare. Sed tamen non ad modum duximus necesarium suum omnibus locum servare, et dignitatem. Ergo ea quae permittimus accipite.

Primum principium est: impossibile est idem simul esse et non esse.
hinc, quodlibet est vel non est.
de eodem secundum idem nequit alliquid simul affirmari et negari.
Quid quid est, quandiu est, necesse est esse.
finitum nequit infinitum comprehendere: Namque hoc illud superat.

Frustra fiunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora.
Hinc, non sunt multiplicandæ entitates absque necessitate.
Si ab æqualibus æqualia auferuntur, quæ remanent sunt æqualia.
Si æqualibus adduntur æqualia, tota erunt æqualia.
Si ab æqualibus auferuntur inæqualia, non remanebunt æqualia.
Si inæqualibus adduntur æqualia, tota erunt inæqualia.
Quod non est nequit esse causa alicuius: nihil enim est causa nisi in quantum est in actu.
Ab indifferenti ut tali nihil determinatum potest oriri.
Quidquid est perfectionis in effectu continetur in causa: nam effectus est totus a causa; et nemo dat quod non habet.
Omnis causa est prior suo effectu.
Hinc nihil est ipsius sui causa.
Posita causa in actu, sequitur effectus.
Qui per alium agit per se agere censetur.
Omnis effectus est posterior sua causa.
Nullus effectus excedit virtutem suæ causæ.
Propter quod unumquodque tale, et illud magis: idest, vel eminenter.
Divi Thomæ inquit Soto, quæstione 2a, super Caput 3um primi posteriorum, si aliquod prædicatum convenit alicui, quia idem convenit alteri, formaliter, vel eminenter, ita quod nomen totius effectus potest reflecti supra causam; tunc perfectiori modo convenit causæ propter quam convenit effectui: clarius explicatur, dicendo, quod principium debet intelligi de causa totali non univoca: deinde, requirit distinctionem realem prædicatorum, et subiectorum.
Posito genere, non idcirco hæc determinata ponitur species; nam potest alia poni.
Destructo genere, destruitur species: hæc enim essentialiter constat ex illo.
Posita specie ponitur genus: nam hoc pertinet ad illius essentiam.

Destructis omnibus speciebus destructa est: nempe potest esse nisi in illis.
Species ex eo quo dividentes sunt simul natura: nulla non est prior alia.
Omnis proprietas rei formae consequuta.
hinc: posita forma, ponitur proprietas, et sublata, tollitur.
Cui convenit definitio, convenit definitum.
Cui repugnat definitio, repugnat definitum: et e contra.
Totum est maius sua parte.
Cui repugnat alliqua pars divisi repugnat divisum.
Posito toto integro, ponuntur omnes eius partes.
Sublato toto, alliqua saltem eius pars tollitur.
sublata alliqua parte tollitur totum.
Positis omnibus partibus, ponitur totum.
Similibus similia conveniunt.
Dissimilibus dissimilia conveniunt.
Relativa sunt simul natura, et cognitione.
Dei testimonium plus ad suadendum valet, quam quaecumque per sime evidentissime quae rationes.
In Naturalibus plus valet ratio, quam auctoritas Philosophorum.
Quod ab hominibus omnibus, vel a plurimis, aut a sapientioribus, vel maxime probatis est receptum, non est negandum nisi perspicua adsit ratio.
Hinc concors huiusmodi hominum mens facit Philosophicum Dogma.

Multa alia, ne prolixior vadat oratio. Et quidem in his fateor propter spem summam moratu: nec poenitet; quoniam cum summe sint necessaria, magno sane emolumento (in vobis confidens, dico) non carebunt. Et certe semper brevitas in rebus difficilibus claritati inimica erit

Nec propterea fatebimur, nos proli[x]e locutos, sequimur alliu[m] plurimos implent paginas innumeris etia[m] non parcentes quæstionibus, quarum tuos n[on] ambiri meo videtur, auctitate, eius e[st] de pexter.

Dubium 13[14]

An assensus præmissarum necessitet intellectus ad assensum conclusionis?

§. Unicus =

Duabus propositionibus respondetur quæsito.

Dicendum est 1°. intellectus assensu præmissarum demonstrationis necessitari ad assensum conclusionis quoad specificationem. Ante probationem est notandum, dupliciter esse necessitatem; scilicet quoad exercitium, et quoad specificationem. 1° hic quidem contingit, quando potentia ita est ad alliquid determinata, ut supposita hac determinatione, non posit ferri in eius oppositum. illa vero est, qua ita necessitatur potentia, ut suspendere non possit actum circa illud ad quod est determinata.

Iam probatur Conclusio. In præmissis evidenter notis continetur conclusio virtualiter: Ergo intellectus probè noscens præmissas, et actum procedens, nequit dissentire conclusioni. probatur consequentia. Nam intellectus bene præmissas noverit, nequit non advertere conclusionem ex illis evidenter deduci; sed hoc ipso nequit dissentire conclusioni: Ergo. patet maior propositio: quippe præmissæ connectuntur necessario cum conclusione. Minor: si intellectus bene noscens præmissas, posset dissentire conclusioni, concessis præmissis, posset negari conclusio ex illis evidenter deducta. At hoc repugnat omnino: tunc enim concederet alliquid contradicens. assensui præmissarum Ergo.= Confirmatur. Semel quod intellectus calleat præmissas demonstrationis fit evidens conclusionis veritas; licet intellectus dissen

tre ñ potest evidenti veritati: Ergo.

Dico 2°. Concludere, intellectus est necessitatus à præmissarum necessitate ad assensum conclusionis quoad exercitium, post quam perceperit ordinem conclusionis ad præmissas. Ita S. Th. quæst. 1. de verit. per 1. lect. 1. 2°. asserit, quod huiusmodi conclusioni est necessitate assentit intellectus. Si autem ex necessitate assentit, indifferens ñ est ad assentiendum, vel ñ assentiendum: ñ ergo potest ñ assentire.

Præterea. Si intellectus posset ñ assentire conclusioni, cognito evidenter ordine eius ad præmissas: hoc proveniret ex determinatione voluptatis [voluntatis] illum intellectum applicantis: vel ex determinatione illum deficeret: sed ex nullo capite provenit: Ergo. Prob. min. inprimis voluptas nequit intellectum illo applicare, quoniam quod id est exerceatur, quod necessario sequitur ad actionem, in qua est intellectus: præsertim si sit eodem instanti: ut de minori, et conclusione concedunt communiter contrarii: sed exercitium circa conclusionem sequitur necessario ad assensum præmissarum: sicut illius veritas ad utrarumque veritatem: Ergo. Maior est evidens: nam voluptas libera ñ est in necessariis.

Minor etiam constat: quoniam assensus præmissarum, ñ minus est causa necessaria assensus conclusionis, quam veritas illarum veritatis istius: alias ñ esset demonstratio ex necessariis simpliciter. Et hinc probata manet 2ª. pars minoris. = Visus. Intellectus ñ minus est potentia naturalis, quam visus est hac visiva; sed quamvis voluptas possit hanc impedire, ne videat, vel claudendo oculos, vel avertendo obiectum; tamen ñ potest impedire visionem, si palpebræ sint apertæ, obiectum vero illuminatum, et præsens: Cum ergo similiter se habeat intellectus respectu veritatis conclusionis evidenter deductæ: nequit eius assensum impedire.

Obiicies 1°. Conclusio demonstrationis est quoddam bonum particulare; sed voluntas huiusmodi libera est quoad exercitium circa quodvis bonum particulare: Ergo poterit applicare, aut ñ applicare intellectum ad assensum conclusionis: Ergo poterit ibi

tellectus assentire, vel non asentire Conclusioni. = Respondeo, voluntatem esse absolute liberam circa conclusionem: sed ex dispositione quod libere moveat intellectum ad asensum præmissarum, cum quibus necesario connectitur conclusio; non potest asensum huius impedire. Nec istud adversatur libertati: libere enim movet intellectum ad asensum conclusionis, cum libere movet ad asensum præmissarum.

Obicies 2.° intellectus est potentia non omnino determinata ad verum, sicut est oculus ad videndum, sed est indiferens; neque est capax habituum; propterea quod proposito obiecto, adhuc potest eius asensus impediri. = Respondeo intellectum non esse absolute omnino determinatum ad verum: sed postquam fit ad verum alliquod determinatus, cum quo verum allud necesario conectitur; non minus est determinatus ad istud, ac oculus ad obiectum cum omnibus requisitis, ut videatur. Indiget tamen habitibus vincentibus dificultates occurrentes in asecutione veri. Atque ideo indiget habitu scientiæ ad asequendum ordinem conclusionis ad præmisas; quo perceptio, sine dificultate, imo necesario asentit conclusioni.

Obicies 3.° ex eisdem præmisis posunt inferri duæ conclusiones, una directa, et allia indirecta: cum ergo intellectus duos non posit asensus simul elicere; nec præmisæ sint magis determinatæ ad unam, quam ad alliam; poterit indiferenter quamcumque concludere. = Respondeo, conclusionem directam inferri immediate ex præmisis, et ratione huius indirectam; hæc enim est conversa illius: ideo quod ut sit firma indiget allia: sicut demonstrationes factæ in modis imperfectis primæ figuræ indigent perfectis; et similiter quæ fiunt in modis 2.æ et 3.æ, ut observat D. Th. primo posteriorum, lec. 16. Onde per asensum præmisarum necesitatur immediate intelectus ad asensum conclusionis directæ. Ex his colligitur quod intelectus diversitatem a perceptione præmisarum, diversitatem etiam a perceptione conclusiones.

Dubium 2.um

Qualis sit divisio demonstrationis in quia, et propter quid, et an per prius

generati scientia. §. Unicus.

Quibusdam premisis resolvitur dubium duplici conclusione.

Prepter illas, quas nuper dedimus demonstrationis definitiones, est alia acceptissima, ne tempe Philosophi in presenti Cap. 2°. scilicet, demonstratio est syllogismus constans ex veris, primis, et immediatis prioribus, notioribusque causis conclusionis. Quæ quidem definitio omnes designat conditiones perfectæ demonstrationis. Namque, debet ex veris procedere; quia necessario generat verum, quod nequit in falso precontineri. Ex primis autem procedere dicitur; quoniam cum premissæ primæ sunt per respectum ad propositiones quæ per illas probantur. Ex immediatis vero quatenus carent medio probativo sui; nam omnis passio per medium sibi proximum probatur. Ceteræ particulæ explicatione non indigent: nam cum omnis causa sit prior, et notior suo effectu; erunt utique premissæ priores, et notiores conclusione.

Dividitur autem demonstratio in demonstrationem quia et propter quid. Illa est, quæ verè quidem concludit, sed per effectum, vel causam remotam. Hæc vero, quæ ex causis immediatis conclusionibus procedit. Et hinc colligitur eandem, definitionem demonstrationis modo explicatam soli demonstrationi propter quid convenire. Cui vero potest aliqualiter demonstrationi quia applicari. Nam quamvis eius premissæ non sint in se causa conclusionis, nec priores aut notiores illa; quo ad nos tamen qui demonstrationibus utimur, possunt similes conditiones de ipsis verificari; quatenus ante alliam cadunt in nostra cognitione.

Ergo per demonstrationem quia res ostenditur esse: per demonstrationem vero propter quid patet ergo causa, vel ratio, cur sit. Sed tamen est notandum, iuxta doctrinam D. Th. super Boetium de Trinitate q. 6. a. Art. 2°, non omnem demonstrationem quia manifestare tantum rem esse, sed etiam alliquas, per quas scitur ergo quiditas rei; nimirum, quæ per effectum adequatum

virtutem rei causae procedunt. Namque effectus inquit, est duplex: quidam, qui adaequatur virtuti rei causae; et per talem effectum cognoscitur plene virtus causae; et per consequens, quidditas eius: alius effectus est, qui deficit a praedicta aequalitate; et per talem effectum non potest comprehendi virtus agentis, et per consequens nec essentia eius: sed cognoscitur de causa tantum quod est. Praedictae autem demonstrationes non sunt propter quid; quia quamvis manifestent quid sit res, non tamen cur sit, cum ex causis ipsius non procedant. Et haec prima est praecipua ~~eius~~ demonstrationis divisio.

Alia ergo dividitur in affirmativam et negativam: de quibus sat sit dicere, primam natura, et cognitione secundam praecedere; sicut propositiones affirmativae negativas praecedunt; quia affirmatio est causa negationis. Praeterea, demonstratio alia est a priori, quae procedit per medium sive proximum sive remotum prius conclusione existendo: alia vero a posteriori, quae per oppositum definitur. Ex quibus liquet, nec omnem demonstrationem a priori esse propter quid; nec omnem quia esse a posteriori. Sed ad illas ergo redeo, de quibus dubium istud procedit. Cuius difficultas fundatur in eo, quod cum definitio demonstrationis propriae demonstrationi quia non conveniat, videtur, quod non sit simpliciter demonstratio. Patres Conimbricenses sic sentiunt. Sed opposita opinio magis placet.

Dico 1°. divisio demonstrationis in quia, et propter quid est univoca. Probatur. Demonstratio quia est simpliciter demonstratio: ergo. patet consequentia; nam de alia non est dubium. probatur ant. Demonstratio quia facit simpliciter scire; nam per eam evidenter scitur res esse. Nec est aliqua ratio suadens, necesse simpliciter esse cognoscere rem per causam ipsius existendo: ergo aliunde constet, ad rationem demonstrationis sufficere certo, et evidenter procedere. = Dico 2°. demonstratio quia causat scientiam simpliciter. colligitur ex ratione praecedenti; nam si demonstratio quia facit simpliciter scire, est causa scientiae simpliciter talis, ut ex dictis patet.

In oppositum nihil a praedictis datis adducitur, quod alliud quod conuincat, quod demonstrationem propter quid esse longe perfectiorem demonstratione quia, quod ultro concedimus. Sed utriusque inaequalitas oritur a differentiis: Ratio vero demonstrationis, quae in necessitate et certitudine perfecte saluatur, in utraque reperitur simpliciter. Et similiter est dicendum de scientia. At nisi mea me fallit opinio, aliquid referre conueniamus, circo de allio, quam de uoce est discensio.

Disputatio 2ª

De demonstrationis effectu, nempe scientia. Quid qualis ac quotuplex sit scientia declaratur.

Licet quae modo sunt dicenda acriter magna saltem ex parte disputentur inter logicos, leuiter ea perstringemus, ut factum est disputatione praecedenti; quae nempe propter eminuendas alliarum rerum difficultates praecipue adducuntur, illa uideantur uestram potius augere, quam leuare habere. Sed in iis tradendis, D. Thomam prae oculis habebimus (quod semper in uotis nobis est,) ut ipsius luce perfusi securius ueritatem addeamus.

Scientia, quae proximus, imo unicus effectus est demonstrationis, est certa et euidens rei cognitio per demonstrationem acquisita. In qua definitione, cognitio ponitur loco generis posita, non est accipienda tantum pro actuali cognitione, sed etiam pro habituali; ut sit scientiae actuali, et habituali communis. De hac dictum est alibi quid sint. Quamuis autem dictum sit, quod scientia per demonstrationem acquisita, nimirum procedendo ex uniuersalibus, ad minus uniuersalia, est etiam allius modus acquirendi scientiam, nempe per inductionem: inductio autem ex particularibus procedit.

Sed quoniam singularia sunt nobis notiora; impossibile est, ait S. Th. 1. posteriorum lecc. 13., universalia speculari absque inductione. Unde scientia nostra initium habuit a sensibus. Ex hoc enim, inquit ibidem, quod videmus aliquod totum singulare sensibile, inducimur ad cognoscendum, quid est totum et pars; et cognoscimus, quod omne totum est maius sua parte, considerando hoc in pluribus. Processus autem, ut idem tradit 2. Met. lecc. 6, fit sic: A sensibilibus accipitur memoria; et a memoria experimentum; et ab experimento illorum terminorum cognitio, quibus cognitis cognoscuntur propositiones communes, quae sunt artium, et scientiarum principia.

Et quidem dupliciter accidit in nobis processus scientificus rationis, ut idem notat, 1.a p. q. 14. art. 7. in c. primo, postquam intelligimus aliquid in actu, convertimur nos ad intelligendum aliud: secundo per principia pervenitur in cognitionem conclusionum. Verum quoniam scientia in nobis de necessitate non est; possumus quandoque eam acquirere, et amittere scientiam. Modos autem, quibus potest accidere talis amissio, enumerat ex Philosopho S. D. 1. posteriorum lecc. 13. qui sunt quatuor; scilicet, oblivio medii, oblivio conclusionis, corruptio scientis, et rei scitae corruptio.

Circa unitatem scientiae est dicendum, quod ex unitate subjecti, et principiorum debet desumi. Ex unitate quidem subjecti; quia cuiuscumque motus unitas ex termino principaliter consideratur: processus autem scientiae est quasi quidam motus rationis; cuius terminus, sive finis, est de subjecto ipsius. Hinc fit, quod quia non omnia genera sive subjecta sunt aequalia; quaedam enim sunt communiora aliis; ideo etiam una scientia est alia communior. At non sufficit quod eius subjectum ad tribuendam unitatem scientiae specificam, et a priori: sed ulterius requiritur ut ex aliquibus primis componatur; nempe eius principia proxima sunt manifesta.

Et ratio est quia sicut omnis potentia terminatur ad aliquid: ita etiam oportet, ut sint ab aliquibus principijs. Et hinc concludit S. Th. 1. posteriorum lect. quadragesima 4ª q. scientiarum speculativarum: non in de scientijs substantiarum separatarum: non enim per scientias demonstrativas possumus scire, quid est de eis; quia ipsae essentiae harum substantiarum sunt intelligibiles per se ipsas ab intellectu ad hoc proportionato... Sed per scientias speculativas potest sciri de eis, an sint et quid non sint, et aliquid secundum similitudinem earum in rebus inferioribus inventam. S. Th.

Sumitur etiam unitas scientiae ex unitate principiorum; quia ab ipsis incipit scientia, proprie illa autem principia sunt, ex quibus accipitur unitas scientiae quae constituunt unum scibile: nam ratio scibilis ait S. Th. loco immediate citato, sumitur secundum principia, ex quibus aliquid scitur. Et ideo quantumcumque sint aliqua scibilia diversa secundum naturam; dummodo per eadem principia sciantur pertinent ad unam scientiam; quia non erunt diversa tamquam scibilia: sunt enim per sua principia scibilia.. Si vero aliqua sint eadem secundum naturam, Et tamen per diversa principia considerentur, manifestum est quod ad diversas scientias pertinent.

Circa quod est notandum quod quia unius rei dari possunt diversae definitiones, ut iota clamavit de veritate: non est inconveniens, quod eadem res a diversis scientijs sub diversis respectibus consideretur. Sed ad Divum Th. redeo: Dicendum sequitur; patet ergo quod ad diversificandum scientias sufficit diversitas principiorum quae comitatur diversitas generis scibilis. Ad hoc autem quod sit una scientia simpliciter, utrumque requiritur, Et unitas subiecti, et principiorum.

Sed ulterius considerandum est, quod secunda principia oriuntur a primis. Unde, requiritur diversitas primorum principiorum ad diversitatem scientiarum. Quod quidem non esset, si aliquorum principia ex eisdem principijs fluerent: sicut principia trianguli, et quadrati derivantur ex principijs figurae: Et principia numeri

derivantur ex principiis alterius; sicut principia isoscelis dependent a principiis trianguli. Dictamus intelligendum est, quod sufficiat ad unitatem scientie unitas principiorum primorum simpliciter; sed unitas principiorum primorum in aliquo genere scibili. 84

5 Th. Diversificantur autem genera scibilium secundum diversum modum cognoscendi. Sicut alio modo cognoscuntur ea que definiuntur cum materia, et ea que sine materia. Unde aliud est scibile corpus naturale et corpus mathematicum. Unde sunt diversa principia prima utriusque generis; et per consequens diverse scientie.

Itaque scientia est una per unionem unius subiecti scibilis: ut videre est S. Daniel, opusculo 70, q. 5. a. tertio. 1°, cum unitas vel diversitas scientiarum debet desumi penes differentias obiectorum inquantum sunt obiecta: obiectum autem intellectus inquantum tale est immateriale; quia etiam intellectus est immaterialis: obiectum enim debet proportionari potentie. Cum autem, ut dictum est, obiectum scientie sit scibile per principia, oportet quod hec sint immaterialia.

Immaterialitas vero tripliciter reperitur in rebus: quedam enim sunt que dependent a materia secundum esse, et secundum intellectum; ut sunt res fisice: alie vero dependent a materia secundum esse, et non secundum intellectum ut quedam res mathematice, in quorum definitionibus non ponitur materia sensibilis: et denique sunt alie que omnino a materia non dependent; sive quia nunquam sunt in materia, ut Deus; sive quia non est necesse, quod sint in materia; ut substantia, qualitas, actus, et alia. Et secundum harum immaterialitatem diversitatem differunt scientie genere; inquantum scilicet earum obiecta in aliqua illarum non conveniunt.

Sed non est intelligendum, quod immaterialitas sit ratio sub qua alicuius generis scibilis: sicut non est ratio formalis visus; quamvis verum debeat esse immateriale. Debent ergo subiecta, et principia scientiarum esse immaterialia, idem a materia saltem individuali precisa, ut sint necessaria: atque etiam ut conforment potentie immateriali. Nec propterea est negandum, posse ex immaterialitate colligi unitatem aut diversitatem genericam scientiarum, tanquam ex aliquo signo certo et magis noto. Ut vero ratio formalis huius convenientie aut diversitatis desumitur ex principiis, sua

quidditatibus subiectorum differunt.

Cum ergo quidditas eorum scita non sit abstra-
ctione a materia; haec unice est tanquam conditio aestimanda. Propter quam
genera scientiarum per principiorum genera distinguntur a D. Th. 1. p. q.
1. a. 1. ad 2. Et quamvis in hoc loco non nisi duplex modus distinguatur, hoc
ideo facit; quia ad resolvendam quaestionem propositam de ... generum divisio
necessaria non erat.

Similiter est dicendum de diversitate specifica scientiarum:
illae enim sunt specie diversae, quarum obiecta sunt scibilia per diversa principia scien-
tiarum specierum. Petitarum possunt earum differentiae desumi ex maiori aut mi-
nori recessu a materia intra eandem abstractionem, tanquam ex ... si-
gno. Diversitas autem specifica principiorum debet desumi ex diversi-
tate differentiarum generum scibilium. Et in hoc sensu est intelligendus S. Th.
in proemio Met. et quotiescumque loquitur de distinctione scientiarum.

Ad cuius evidentiam est sciendum, quod ad unam speciem scientiae pertinere
quorum passiones demonstrantur, secundum quod participant rationem communem generis
primi. Sic definitio, divisio, syllogismus, et alia ad unam speciem logicae pertinent,
quia de eis passiones demonstrantur, secundum quod participant rationem modi sciendi,
ex eiusdem principiis singularum principia probantur.

Et propter hanc rationem
dicendum fuit a nobis, logicam esse unam speciem scientiae, quamvis ex pluribus
habitibus composita; qui ideo inter se specie diversificantur; quia unusquisque
suum habet obiectum peculiare per peculiaria principia demonstrandum:
quamvis peculiaria principia a primis accipiant firmitatem. Qua etiam
ratione pronunciatur nullus ex peculiaribus habitibus in se habere rationem scien-
tiae, cum nullus habeat prima principia. Unde non per unam scientiam scibile
ait S. Th. lect. 20. 1. primi Posteriorum, diversificatur per plures species
scibilium secundum diversos modos et rationes cognoscibilitatis. Patet ergo
quid sit scientia, quae eius unitas et unde debeat haberi.

Quantum ad divisionem scientiae oportet scire, quod praeter eius divisiones in speculativam et practicam, naturalem, et supernaturalem; realem et rationalem; atque alias sub divisiones utrasque est alia eius principalis divisio in subalternantem scilicet, et subalternatam; de qua nunc est specialiter dicendum. Igitur scientia subalternans est illa quae sub se alteram continet: subalternata vero, quae sub alia continetur. Unde, haec subicitur, et dependet ab illa. huiusmodi autem subalternatio potest tripliciter contingere. Primo, ratione finis: cum scilicet, finis unius ordinatur ad finem alterius. Sic finis logicae, cognitio nempe secundarum intentionum, ordinatur ad finem aliarum scientiarum. Verum, quoniam logica suas probat conclusiones independenter ab illis; nec ex ordinatione ista infertur non subalternatio proprie: ac proinde, haec prima subalternatio rigorosa non est. 2°, ratione principiorum; nimirum, quando aliqua scientia habet ut principia, quae sunt alterius conclusiones: Estque maior, aut minor dependentia, secundum quod inferior accipit a superiori plura aut pauciora principia sic medicina omnino dependet a Physica, cuius principia sunt conclusiones illius: Et hinc dictum illud, ubi desinit Physicus incipit Medicus: Geometria vero dependet secundum unum aut aliud principium.

3° modo accidit subalternatio ratione subiecti; videlicet, quando obiectum unius scientiae continetur sub alterius obiecto, tanquam ipsius species: et supra quod addit aliquam differentiam accidentalem, ratione cuius speciales proprietates conveniunt subiecto. Illa ergo scientia, in qua omnia ista reperiuntur, est simpliciter subalternata. Debet enim ut dictum est supra, maior aut minor subalternatio attendi penes maiorem aut minorem dependentiam unius scientiae ab alia. Ex quibus infertur, omnes scientias naturales subalternari metaphysicae: Nam singularum principia ex ipsius principiis probantur.

Infertur ergo, scientiam subalternatam accipere [illegible] a subalternante. Nec propterea deficit illa a ratione scientiae: quamvis sciens omnino perfecte non sciat: quoniam cum scientia non sit de his, quae supponuntur scita, sed de conclusionibus, quae ex principiis suppositis de necessitate concluduntur

Ut docet D. Th. 1ª 2ª q. 1ª de veritate, artic. 9. simpliciter cognoscit per causam. Verum est advertendum, quod scientia subalternata, ut idem ait 1º posteriorum lect. 25ª, dicit propter quid, non respectu subalternantis, sed respectu alterius, nempe vel scientiæ subalternatæ, vel conclusionum ipsius.

Ad cuius evidentiam est sciendum, quod, ut ibidem lect. 17 inquit, illa scientia considerat propter quid ad quam pertinet medium, cuius parte est passio quæ demonstratur. Unde scientia cuius non est proprium medium probativum conclusionis non habet propter quid, sed quia tantum. Sed non est verum scientiarum demonstrare sua propria principia: nam quædam illa supponunt. Unde illæ propositiones dicuntur suppositiones scientiis, ut ait ibidem S. Th. lect. 5ª: Quæ probari non possunt nisi per principium alterius: atque ideo debent supponi in inferioris scientia. Dixi propositiones esse suppositiones: quia illud proprie supponitur, quod significat verum, vel falsum. Et ideo definitio, quæ verum vel falsum non significat, non est suppositio, sed positio.

Circa modum procedendi scientiarum oportet scire quod, sicut docet D. Th. 1º posteriorum lect. 22ª, omnes scientiæ interrogando procedunt: quærunt enim circa conclusionem non dum manifestam sed de præmissis non interrogant quasi necessario per se notis assumunt et per alia principia probant. Solum ergo interrogant de conclusione cum demonstraverint scientiam eam. Ut principio quodam ad demonstrandum alia, in quo differunt a dialectica quæ non solum de conclusione sed etiam de præmissis interrogat: Nec procedit ex propriis principiis vel intrinsecis rerum, sed ex extraneis. Quare scientiam non generat sed opinionem.

Pro cuius pleniori intelligentia est sciendum quod cum in scientia sit verum quod per solam enuntiationem significatur, sola enuntiatio est scibilis, et per consequens de sola enuntiatione fit quæstio. Distinguuntur autem hæc quatuor, enuntiatio, quæstio, propositio et conclusio: Nam propositio est enuntiatio, quando mentis iudicium demonstrat; quæstio cum sub interrogatione proponitur ea intentione ut resolvatur; propositio vero, quando assumitur

ut premissa et quasi proposita intellectui ut fundamentum assensus conclusionis; et denique est conclusio, quae post assensum premissarum ei assentitur intellectus. Omnis autem questio ad aliquem ex his modis reducitur, nempe quia est, an est, propter quid et quid sit rei. Et isti quatuor modi reducuntur ad has duas questiones ansulicet sit res et quid sit. Nam de quacumque re queritur an sit, et quid sit. Et haec pro communi scientiarum notitia sufficiunt.

Dubium unicum

An in eodem intellectu possit esse simul scientia, fides et opinio de eodem obiecto? § 1us Notabilia aliqua praemittit.

Aristoteles 1o posteriorum, cap. 26 et 27, ut plenior scientiae haberetur notitia, pauca subiunxit de opinione et solertia: quas enim comparat cum scientia; fidei autem non meminit, quia ut ex D. Thoma colligit Soto, praesenti inter eam et opinionem essentialem distinctionem non agnoscit. fidei infusae nam naturalis neque supernaturalis ignorabit omnino. Est ipsa solertia quaedam perspicacitas velociter apprehendendi medium. Quod, ut inquit D. Thom. 1o posteriorum, lect. 44a, contingit ex naturali aptitudine et etiam ex exercitio. Solertia distinguitur ab scientia ratio manifeste convincit, quoniam a vero saepe deficit; nam procedit pluries ex coniecturis non maturis, sed subito cognitis, nec propterea scientiae inimica est, sibi enim amico foedere adiungit, cum se ad medium necessaria convertit.

Opinio est assensus unius partis contradictionis ex contingentibus procedens. Unde assensus iste necessarius esse non potest. Dupliciter autem potest intelligi, quod propositio non necessaria; vel quia in se est contingens; vel quia a nobis accipitur ut non necessaria, cum nimirum eius principia ignoramus. Sed non oportet, opinionem oriri ex duplici propositione contingenti; nam sufficit, quod una ex praemissis sit contingens.

Fides e assensus alicuius propositionis propter testimonium Di-
centis. Et e dupl. supernaturalis scilicet et naturalis: illa innititur Dei
testimonio; haec vero creaturarum. Unde illa e infallibilis: quippe innixa
e primae veritati, quae nec falli potest nec fallere. hinc patet per illam nos
assentiri veritatibus propositis, cum omnimoda certitudine et firma adhesi-
one. Definitur autem ab Apostolo ad hebraeos undecimo: Substantia spe-
randarum rerum argumentum non apparentium. Unde pro obiecto habet res nec
possessas nec visas accidentibus. Nam idem tradit ad Romanos octavo
spes quae videtur non e spes: Nam quod videt quis quid sperat.

Est ergo idem pater V. ad Chorintios 1°. sapientia abscondita in misterio: Et hinc ipsi necessario
comitatur obscuritas. De huiusmodi autem compatibilitate cum scientia
resolvere nostrum perfecto non e, qui loco non theologizabimus. Ex eodem omni-
no capite e negoanda aut tuenda coherentia eius et scientiae ac
opinionis et fidei naturalis cum eadem. fidei igitur naturalis e assensus
firmitus alicui propositioni propter dicentis testimonium cum formi-
dine de oposito. patet enim quod cum fallibili innitatur testimonio; nam creaturae
falere non repugnat; infallibilitatem habere non possint, differt ergo ab opinione quo-
niam non ex aliquo principio, sed ex solo testimonio procedit. Pro maiori
horum intelligentia e sciendum, quod propter huiusmodi habitus dantur etiam in in-
tellectu dubitatio et suspitio. Illa accidit, quando intelectus in neutram partem contra-
dictionis declinat. Suspicio vero, quando in unam magis quam in aliam de-
clinat, sed ex levi aliquo signo. Ita S. Th. secunda secundae q.
2°. Art. 1°. Reliquum quid sit dicendum de compatibilitate horum cum scientia
ex dubii propositi resolutione patebit. Denique e sciendum scientiae,
opinionem et fidem tripliciter posse comparari: Nimirum, quantum ad habitus;
quantum ad actus; et quantum ad habitus, et actus.

Hic ambigimus, quin de
eadem re possit idem unum praedicatum opinari, et aliud scire: Nam non dicta scientia

per eadem principia. Insuper, dubium non est, posse dari simul de eadem re scientiam, opinionem, et fidem sub quacunque combinatione, in diversis hominibus: Nam quid prohibet opinari unum quod nt alium? Nec enim omnibus cernere patent latent tenendi rationes. = Sententia negativa quantum ad 2am ratione combinationem est Philosophi ubi supra, et Divi Th. inde, ac pluribus alijs locis subscribunt plures Philosophi, et Theologi contra Thomistarum scholam, tinque cum ex uno aut altero est qui eam non tueatur: Nec propterea affirmativae desunt Patroni, praesertim ex modernis.

§2us

Proponitur Dubij Resolutio =

Dico 1o. repugnat opinio sine formidine de oposito. Conclusio ista debet alias praecedere: quia ex ea plurimum pendent. Proposita autem sub his terminis, quod non oportet dicere, An formido sit de essentia opinionis, vel an potius ad ipsam necessario sequatur: Nam hoc secundum sufficit negative se habere, pro qua standum est = Ergo conclusio nec probatur: Opinio est essentialiter assensus inevidens, et non necessarius: per hoc enim a scientia distinguitur: sed huiusmodi assensus dari sine formidine non potest: Ergo. Probatur minor: intellectus assentiens hoc assensu non iudicat, rem aliter se habere non posse; sed potius aliter posse se habere: Nam eius obiectum est, vel necessario accepitur ut contingens; sed huiusmodi iudicium necessario comitatur formido, dubium de certitudine rei, cui praebet assensum: Ergo.

Dices: hoc accidere opinioni ex absentia scientiae: Nec formido sequitur, nisi per acc. ad opinionem: nam data scientia in intellectu assensus opinativus esset certus; quoniam rationes formidandi non attingeret = Contra ista oratio dicentis: tum quia sententia Tellez, ad cuius mentem est solutio, habitus opinionis dicit de necessitate formidinem; cum non etiam actum erg; quia formido provenit ex incertitudine principij, necessaria ad opinionem

sig non erit opinio, si certo, et ex certis procedit.

Propterea in casu solutionis, intellectus praebet asensum conclusioni per medium certum: ergo non per incertum; sed medium probabile est incertum: ergo primi. Medium inter quod et conclusionem non apparet necessaria connexio est incertum; et tale est medium probabile: ergo. Igitur intellectus tunc non utitur medio probabili ad asentiendum: et asensus eius non est certus: non ergo erit securus de veritate conclusionis, ac per consequens, formidantem elliciet asensum. Sit igitur certum, intellectum demonstrative procedentem opinari non posse; posse tamen cognoscere veritatem illam continentem in medio probabili: quod sane aliud est, ac scientire per medium probabile: nec recte opinio vocatur habita huiusmodi cognitio. Et hinc detecta manet equivocatio solutionis.

Et in hoc sensu loquitur Doctor Thomas, quem pro se allegant Adversarii contrarii, dum 3.ª parte, Quaestione nona Artic. 3.º ad 2.um ait, quod adveniente scientia, potest manere in intellectu cognitio habita per Syllogismum Dialecticum, et consequens scientia: Quia ille inquit, qui cognoscit causas, ex hoc magis potest cognoscere signa probabilia, ex quibus procedit Dialecticus Syllogismus. Ex quibus liquet, cum intellectus rationes formandi ex obiecto asensu evidenter cognito non attingat: Nam oriuntur ex certitudine principii, ut cum intellectus tunc non praebet asensum conclusioni.

Sed opponi. quid igitur est cognitio illa, si non est opinio? Respondeo esse scientiam; quippe evidenter apparet connexio illa probabilis medii opinativi et conclusionis. Sed tamen omnino perfecta non est. Quia non per demonstrationem non cognita, evidentiam certam quod sufficit, ut non sit opinio. Ex dictis infertur, fidem humanam sine formidine esse non posse, cum necessario initatur testimonio fallibili.

Dico 1.º actus scientiae, et opinionis simul esse non possunt in eodem intellectu circa idem obiectum. Probatur. Nequit intellectus esse certus et incertus de eadem re; sed per opinionem est incertus, et per scientiam certus: ergo. maior constat: nam certitudo, et incertitudo opponuntur sicut scientia et non scientia.

Primo, certo sequuta evidenter ex prima conclusione = confirmata. Et simul praeoccupata responsio adversariorum. Intellectus nequit esse certus et incertus de eodem obiecto, adhuc per diversa media: Ergo. Prob. ant. Intellectus omnino certus de alliqua veritate, nequit de ea esse dubitare, quamvis ei media proponantur incerta: Ergo.

Probatur ant. Medium incertum affert necessario privationem certitudinis scientiae: sed haec certitudo simul esse non potest cum sua privatione a quacumque causa proveniat: sicut sol illuminare simul non potest idem corpus et non illuminare, quacumque ex alia designata causa defectus illuminationis: Ergo. Prob. mai. Intellectus adhaerens allicui veritati per medium certum fit omnino certus: sed omni modo certitudini opponitur perturbativa quaelibet incertitudo: sicut perfecte illuminato sibi quodlibet defectus illuminationis: Ergo.

Praeterea repugnat, intellectum esse certum, et incertum de eodem obiecto, et secundum idem: at esset, si simul haberet scientiam et opinionem eiusdem: Ergo. Prob. min. in primis certo sciret conclusionem connecti necessario cum evidenti principio: deinde esset incertus de huiusmodi connexione: Ergo. Prob. min. per assensum probabilem esset incertus de veritate conclusionis: Ergo et de connexione eius cum principio evidenti: simul ergo videret, et non videret evidens principium. At hoc est, simul esse certum, et incertum de eodem secundum idem; quamvis non per idem; quod ad contradictionem nullo [illegible] ultima esset necessarium: Ergo. Hinc a fortiori manet probata, repugnantia cohaerentiae actuum scientiae, et fidei humanae in eodem intellectu circa idem obiectum.

Dico 3º. habitus scientiae et opinionis non possunt esse simul in eodem intellectu circa idem obiectum. probatur. habitus sunt propter actus; a quibus proinde speciem sumunt; sed actus scientiae et opinionis de eodem obiecto non possunt esse simul: Ergo. patet consequentia: nam cum habitus sit facultas inclinans [illegible], si actus repugnant, repugnant et habitus; quippe nihil inclinat ad impossibile.

similiter est dicendum de fide naturali. Dices quid si actus eliciantur in diversis temporibus? solutio ex dicendis quarta conclusione.

Dico 3.º quamvis habitus opinionis, et actus scientiae immediate non oponantur; simul esse non possunt, regulariter loquendo in eodem intellectu circa idem obiectum. patet suppositis: quoniam actus scientiae solum oponitur habitui opinativo, inquantum repugnat cum actu opinionis. probatur conclusio. Semel dato in intellectu habitu scientiae non impedito; nequit inevidenter asentire veritati prius scitae: nam hoc nequit ipse disponi, quia illico cernat principium prioris asensus. Etenim cum firmiter adhaereat veritati cognitae evidenter; non videtur possibile, posse non sic ei asentire, nisi necessario impulsus habitus inclinantis in huiusmodi asensum: ergo nequit elicere assensum opinativum: ergo nec habere habitum opinionis; quippe repugnat, cum repugnat asensus ad quem movet.

Quod si forsan intellectus pro libito suo posit non uti habitu scientiae circa conclusionem demonstrationis prius scitam; vel posit non recordari evidentiae eius habitus; non videtur inconveniens, quod manente habitu opinionis, eliciat asensum scientificum, et contra. Et similiter dici debet de convenientia habitus scientiae cum actu opinionis, et fidei.

§3.us

Solvuntur obiectiones

Arguitur 1.º scientia actus et opiniones non sunt oppositi: tum quia opinio est dispositio ad scientiam, ut ait S. Th. loco ex 3.a parte citato; dispositio autem rei ad quam disponit, non oponitur; quia tunc ad ipsius potius expulsionem iuvaret, quam ad introductionem: tum etiam; quia opinio comparatur cum scientia, tanquam quid imperfectum cum perfecto: tum denique; quia opositio, quae daretur, tolleret perdiversi

tate mediorum: non ergo aparet repugnantia in hoc quod res eadem iudicetur evidens per causas necessarias, et tamen evidens per causas contingentes. Ideo quod D. A., in 3° distinctione 13 1a. q. 2a. artic. 1°, questiuncula prima, ad quartum, non renuit concedere posse hoc modo scientiam et opinionem coherere in eodem intelecto.

Respondeo, opositionem actuum scientie et opinionis oriri ex eo, quod inferunt efectus opositos, nempe certitudinem, et incertitudinem in eodem intelecto circa eandem veritatem. ad 13 prob. dico, opinionem disponere ad scientiam secundum quod est imperfecta eiusdem veritatis cognitio; non vero quatenus dicit de formali formidinem; quamvis imperfecta non esset nisi eam non inferret. per ident disponit per quod tendit in veritatem, ad quam certitudine, per formidinem non accedere, set eius formidine; sine qua tamen datur in intelectu, post acquisitam scientiam, cognitio medij probabilis eiusdem veritatis, quasi scientiam adiuvans, modo, scilicet quo potest. per quod patet ad 23 prob.

Ad 33 dico, diversitatem mediorum non tollere opositionem actuum scientie et fidei, respectu eiusdem intellectus: immo media diversa sunt necessaria, tanquam cause scilicet, opositorum efectuum. Sic moveri idem corpus sursum simul et deorsum eundem tres versus, opositionem importat; quoniam unius motus afert necessario privationem alterius; quamvis ipsorum media, causeve diversitatem quanlibet habeant. = Ad id, quod additur ex D. Th., Resp., in eius sententia, dari simul scientiam et opinionem, que sit cognitio imperfecta eiusdem veritatis sitem: idem, que similis sit opinioni, que est dispositio ad scientiam; secus autem que formidinem infert.

Conformius ad ipsius doctrinam dico, ipsum ibi loqui permissive: nam solent axiomata aparitate factum; ostendit quod paritatem non tenere. Namque negat simultatem fidei, et visionis beate, que cum pecu liari ratione pugnent inter se; adhuc dato, scientiam cum opinione non pugna

re Ex hoc anteced.te n sequitur debere dici idem de fide et Opinione beata. Que ideo compati n possunt; qa ss. inquit, de eodem obiecto, et secundum idem medium; scientia vero et opinio ss. perducerea.

Obiicies 2.o fides divina compatitur cum scientia de eodem obiecto: alias fidelis demonstrans alli quam veritatem prius a se creditam, amitteret fidem, q. e incredibile; set fides Divina e obscura, et scientia clara: Ergo quamvis opinio, Ergo Da. = Confirmatur. fides humana potest simul reperiri cum Divina; et tamen illa e fallibilis, hec vero infallibilis: Ergo idem q. prius. = Ad Argumentum datis premissis, nego conseq. Ratio e qa fides Divina comparatur cum scientia sicut lux minor cum luce maiori; e enim fides lux, et quamvis obscura, certior scientia: Incertitudo vero opinionis, et certitudo scientie se habent sicut tenebre et lux: incertitudo enim e privatio certitudinis, leg. infert necessario.

Resp. 2.o ad 2.do neo mai; qa quamvis fides sit lux afert necessario certitatem: que quidem pugnat cum claritate scientie nec propterea amittitur fides; quoniam quamvis aliqua veritas prius credita, evidenter appareat, manet tamen obscura ratio formalis assentiendi, sive obiectum formale fidei. Unde quamvis alliqua specialis veritas, que se habeat de materiali in obiecto fidei, n amplius credatur, postquam e evidenter aparet; fides tamen n amittitur, tametsi ea ad illam n extendatur: qa illa sola manifestatio, ait S. Th. 2a 2e q. 5a. artic. 1.o, excludit fidei rationem, per quam creditur aparens, vel visum, id de quo principaliter e fides: principale autem obiectum fidei e veritas prima, cuius visio beatos facit, et fidei succedit.

Nec insuper e dicendum illum, qui post aliquam demonstrationem, ea n amplius credit veritatem alliquam, minus certum esset de illa; quoniam, et si per fidem n assentiat, habet tamen veritatem de fide, quod ca

Dicat veritatem illam majorem Fide rectam firmitatem, quam a scientia. Unde haec accipit ab illa robur et confirmationem.

Sit in hoc sensu explicandus Parens Noster Anselmus, quem fabere opposite opinioni affirmat Noster Cardinalis de Aguirre, et alii ex nostra familia Salmanticenses Magister ac meus quondam in Theologia Praeceptor; nempe ducti metu; quia scilicet S. D. rationes quasi demonstrativas fidelibus proposuit In Monologio, et Proslogio ad probandum aliqua ex his, quae pertinent ad fidem; ut sunt existentia Dei et unitas ipsius; Quod si Fides, aiunt, cum scientia consistere non posset; obesset potius fidelibus Santissimus Doctor quam prodesset: Nam fidem preciosissimam, donum quoque excelentissimum Dei commutaret cum naturali scientia. Sed non benè ab his A.A. illud contra nos ex Anselmo Parente colligitur. Igitur ut supra dicta intelligendus est. = Ad confirmationem argumenti nego majorem: quia non minus pugnat fallibilitas cum infallibilitate ac certitudo cum incertitudine, et claritas cum obscuritate.

Sistat iam Calamus, et rebus logicis, quibus cumque detenctus optatum finem imponat: Cum vero non ut ab studiis feriatus, sed ut exercitationibus iam in logica emensis instructus, incipiat hinc laudationi connatu ad altiora Philosophiae se extollere, utinam feliciter! quod ut eveniat Eminenter, religiosè quoque Deum precemur: Ut quoque dignè fiat, Votis nostris Utinam Faveant Beatissima Dei genitrix Virgo Maria, ac S. Joseph eius

Sponsus Andreas Apost. S. Bened.
Anselmus Bernard. Th. Scho
lastica Virgo ac Dulcis Jesu Spon
sa Gertr. Omnesque cum
Patriæ Cœlestis quibus suffragan
tibus et nova ea quæ magna be
neficia speramus, et pro
acceptis Hymnum
Sumo numini lau
dis offeramus.

Tractatus Secundus
De
Methaphisica, si-
ve Prima
Philosophia. =

Tractatus Secundus De Metaphisica sive Prima Philosophia.

Praefatio.

Cum in Logica Metaphisica sequitur. quippe, ad caeterarum scientiarum acquisitionem iubat plurimum. atque id circo ante allias addiscenda proponitur: quanquam praecipua sit pars Philosophiae, caeterarumque culmen et apex; ad quam proinde mente allijs jam emensis, oporteret ascendere. Verumtamen nihil sic detrahitur ipsi: quin potius magis ex hac inversione eius commendatur necessitas. Et locum non iniuria cedit, quae cedens sic magis stabilit primatum. Sane quod acquisitis jam scientijs, menti consultius ita, sic ex hac universaliori gradum ad minus universales facit.

Eius autem nobilitas nimis in modum praeconijs extollitur et merito: Nam alliarum naturalium speculatricium scientiarum, caeteras firmat, atque tuetur. Quippe, cum maxime sit intellectualis; negotiatur circa maxime intelligibilia de quibus intellectus certitudinem accipit, hinc allias sibi subiectas habeat, oportet, et regat. Nam ut exemplo dicam, intellectu vigentes, ut Philosophus ait, 1. Politicorum naturaliter alliorum Domini sunt, atque Rectores. Sic ergo Metaphisica allias naturales scientias, earum confirmans principia, et omnes firmissimis principijs: in quae tandem omnes inferiorum conclusiones resoluuntur. Tum universalissima, abstractissima quae meditatur: nimirum ens, et ea, quae sunt per se entis; ex quibus, cum communia sint, dependet peculiarium cognitio.

Ideo ipsi sunt propria communia alliarum principia. Dixi autem ea per se primo, quod colligit quae rebus, in quantum entia sunt, conveniunt. quod ideo dixerim, ut constet ea per se ad peculiaria non descendere re

rerum. Ergo quidquid per acc. se habet ad rationem entis ab illius consideratione secluditur. Et quidem ea sunt quae per acc. ad rationem entis se habent, quae, ut inquit D. Th. 2° Met. lect. 1, per se accidentia inferiorum eius. Sic mobilitas, aliaeque affectiones, per acc. de ente dicuntur; quoniam substantiae, qua ens est, non conveniunt, sed qua est materialis. Itaque quaecunque insunt alicui generi entium separatim ab aliis, haec per se ad hanc philosophiae considerationem non pertinent.

Patet igitur quid sit Metaphysicae subiectum, et quis finis: nimirum ens, ac primarum communiumque causarum contemplatio; quae proinde sunt maxime intelligibiles, atque abstractissimae a materia; quia realiter non sunt, vel quia sine ea esse possunt. Patet etiam, hanc scientiam esse speculativam simpliciter: nulloque modo practicam: namque nihil aliud, quam veritatis cognitionem intendit. Et ut apertius pateat, Metaphisicae dignitas libet hic pauca subnectere, quae et dicta confirment; et in vobis iustum augeant [struck] huius scientiae desiderium.

Et certe sublimitas eius plane ex obiecto dignoscitur. Eo enim magis eminet scientia, quo eius obiectum universalius est, et magis intellectuale. Deinde, Metaphysica prima principia tuetur; quia eadem scientifice explicat: namque docet quid ens sit, quid substantia, quid accidens, et huiusmodi alia, ex quibus complexa principia coalescunt; et quoniam ea qui negantur scilicet, ad impossibile deducit. Rursus, scientia est quae a nulla dependet; quin potius suas et aliarum conclusiones ab oppugnantibus vindicat: aut saltem tribuit ipsis principia, quibus unaquaeque, quantum necesse fuerit, id in propriis efficiat. Et hinc perspicue liquet, aliqualiter ipsi ceteras subalternari.

Quo circa plura eaque praeclara, nomina sortita. Dicitur namque sapientia, ac Philosophia prima; quia primas rerum causas, omniaque quodammodo entia comprehendit. Cui merito nomen attributum Philosophiae, quae studium sapientiae sonat. Atque ideo D. Th.

Metaphisica, postea quam sapientiam descripsit, per hoc quod ille qui scit omnia etiam dificilia per certitudinem, et causam ipsam scire propter se quaerens, et alios ordinans, et persuadens, hanc in qua hanc descriptionem Metaphisicae applicat. dicitur insuper Theologia naturalis, in quantum de Deo, rebusque divinis sermonem habet. Et tandem Metaphisica id est transphisica, appellatur; quoniam ea considerat, in quae tandem per rerum resolutionem devenitur.

Denique id vos latere non debet, Metaphisicam plurimis scatere dificultatum rerumque abditarum dumis. Nam universalia, a sensibus remotiora, ut est Aristoteli sententia in 2° Metha. captu sunt dificilima. quocirca moneo vos, atque enixe postulo, quatenus nec mentes vestras vana spe freti, innatis torpescere; Nec rei magnitudo vos terreat. Quippe nec sine labore fructus nec sine fructu stabit labor.

Lib. 1 De communi entis conceptu
Dub. 1

Utrum ens habeat unum conceptum ab entibus communem et quid ille sit? Ut. affexim Sententia. ~~et quod~~ ~~de~~ ~~sit~~.

Nomen entis, ut saepe notat S. Th. desumptum est ab actu essendi; per quod differt ab hoc nomine res, quod entis quidditatem absolute significat. Ut ergo nomen ens participium verbi sum: significat quod quasi habens esse. Sed interdum sumitur ut nomen significans de formali quidditate rei, quae habet esse vel potest habere: id est, quae existit vel potest existere; ita ut significet esse actu, vel po-

tentia: plerumque enim loquimur de rebus, nihil de eorum existentia cogitando. Et sic ens, quod significat quidditatem, dividitur per decem praedicamenta, ut est Sententia D. Thomae 4.° Metaphysicae et quodlibet 2.° articulo 3. Hac igitur entis significatione supposita, inquirimus, An praedicto nomini unus correspondeat in mente, et in rebus conceptus?

Pro quo est notandum, duplicem esse conceptum: formalem nempe, et obiectivum. ille est cognitio ipsa, qua res concipitur: hic vero est res concepta, quatenus est obiectum cognitionis. Sententia negans dari unum entis conceptum, qui primo sit de ipso ente communis, est Caietani et alliorum plurium praecipue Thomistarum; a quibus in hac parte recedit Soto Curiae scholae nobilis Auctor; qui proinde oppositum tenet, cum Suario, disputatione 2.a Metaphysicae, sectione 1.a et sequentibus, plures AA. pro hac opinione, quam comunem vocat, referentem. Inter quos est Schotus, qui cum suis Discipulis defendit, conceptum entis ita esse unum ut sit etiam univocum.

§ 2.us 1.a C.°

Ens habet unum conceptum formalem Omnibus entibus communem =

Probatur. dari unum conceptum formalem omnibus entibus comunem non est alliud, quam omnia entia unica cognitione cognosci, sed ita cognoscuntur: Ergo. primum, primo; quia audito hoc nomine, ens, non plures, sed unum formamus conceptum, non unum enim determinate attingentem, sed omnia simul, secundum quod in alliquo communi conveniunt. Omnes enim ens unum duntaxat habet significationem cui determinate respondet, quod est. Secundo Metaphysica considerat ens in quantum ens, et non solum in quantum est substantia, vel accidens: de illo quod sic considerato passiones demonstrat: ut unitatem bonitatem, et ca. Ergo datur unus conceptus formalis entis distinctus a substantiae et accidentis conceptibus;

Qui propterea, nec substantię nec accidens determinate significet. 3°. Omni, abstrahendo ab hoc aut illo ente, ē obiectū intellectus: Ergo ē unus formalis conceptus entis ; comuni. hęc ratio probat conclusionem; sed de Mdicendi in sequenti amplius constabit.

§3.us 2a C°.

Ens habet unum conceptum obiectivum omnibus entibus communem.

Sequitur Ma. conclusione nam uni conceptui formali correspondet unus obiectivus conceptus; Nam nihil aliud ē dari huiusmodi conceptum quā omnia entia terminare unum conceptum formalem; sub una ratione obiecti; quę in omnibus sit, et quę possit enuntiari de omnibus. sed ulterius probatur. Et primo ex D. Th. quę pro se stare confidenter affirmant contrarii. Et ; primum Questione 1a. de veritate, Articulo 1°. ait: illud quod primo intellectus concipit quasi Notissimum, Et in quo omnes conceptiones resoluit ē ens.. Unde oportet quod omnes allię conceptiones intellectus accipiantur ex additione ad ens.

Constat autem nec substantię nec accidens sed esse solum esse omnium notissimum: quoniam ita est notum ut de ipso dubitet nemo: de substantia vero, et accidenti, non ē nisi una sententia. Et quamvis asserat ibi quod enti nihil additur tanquam quid a natura eius extraneum, sed quatenus per allias conceptiones exprimitur, quod non exprimitur per conceptionem entis; hoc ad summum probat, ens esse analogum de quo infra.

Deinde idem S. D. de Ente, et essentia, cap. 1° inquit; quod nomen essentię sumitur ab ente, secundum quod ens ponit alliquid in rerum natura, ut distinguitur ab eo, quod in tantum ē ens in quantum potest esse subiectum affirmationis, aut negationis, ut sunt negationes: Unde ens (verba eius sunt) primo modo dictum ē quod significat essentiam rei,

Ergo enim 1° modo dictum est quod dividitur per decem quae oportet, ut e(ss)entia significet alliquid commune omnibus naturis, per quas diversa entia in diversis generibus collocantur, et speciebus. Nihil autem potest esse commune omnibus naturis, praeter conceptum obiectivum entis: qui illas significat determinate, sed in differenter omnibus.

Licet haec testimonia aperte convincant, Divum Thomam in hac ipsa fuisse sententia; libet allium locum eius adducere, ita expressum pro conclusione, ut nescio qualiter positam ad contrarium explicari. Itaque 9e 2t. de veritate, Arte 1°: triplicem distinguit modum, quo unum potest addere alliquid supra allud. 1°, ita, ut id quod additur sit extra essentiam alterius. 2°, per modum contrahendi, et determinandi; quo sensu homo addit alliquid super Animal; non tanquam rem, quae sit extra essentiam Animalis, sed tanquam implicite, et determinate in eo contenta. tertio vero modo, addit unum super alterum, secundum rationem tantum, Quando, scilicet, nihil reale addit. Deinde dicit, quod nihil potest addi super ens primo modo; quippe nihil est extra entis essentiam. Sed Secundo modo addunt super ens omnia eius inferiora. tertio autem modo, solum bonum, et alia transcendentia; quia, scilicet, si bonum adderet alliquid reale enti; oporteret, quod per rationem boni contraheretur ens ad alliquod speciale &c. Hucusque summa verborum S. Doctoris. Ubi duo sunt valde notanda. Primum, quod entia determinata addunt alliquid enti in communi, ea ratione qua homo alliquid addit animali.

At quidem certum est dari unum conceptum obiectivum Animalis, priorem omnibus speciebus suis earumque conceptibus; qui proinde alliquid cunctis commune, immediate determinate quae contineat: indeterminate vero et in potentia quod est uniuscuique speciale. Similiter ens indeterminate, et in potentia continet, quod actu et determinate reperitur in inferioribus; quia nimirum ens dicit tantum esse: inferiora vero dicunt esse hoc, aut illo modo. Qualiter autem ens, et animal differant infra explicabitur. Secundum, quod debet notari est, differentia entis ad bonum, et ad sua inferiora: bonum enim addit

minus super eni, qua inferiora ciui; Quae propterea alliquid secundum re addere debent: Nam si secundum ratione tantum addunt, non est, in quo distinguantur à bono, quod hoc modo addit alliquid enti. Et huius diversitatis ratio est perspicua, quia scilicet bonum sequitur eni in quocumque genere; Differentiae autem non sic.

Scio, posse contrarios his testimonijs occurrere; quemadmodum allijs occurrerunt, asserendo, ex ipsis unice deduci, ens esse primum omnium conceptum, per quandam expressionem; et quod inferiora similli modo addunt alliquid enti. = Ita est quid inde? An propterea entis conceptus nihil erit entibus universis commune; sed quasi aggregatum quo sub ex omnibus immediate in ipso contentis resultans? Sane, si nisi id dicerent, nulla nos inter, et ipsos esset dissensio. At hoc nullo modo possum probare: Tum quia oppositum habetur expresse in Divo Thoma: tum etiam; quia non video qualiter entis conceptus contineat immediate inferiora; cum ipse nullum eorum exprimat, dicatur determinate; sed unam quandam rationem omnibus communem; quam dicimus conceptum obiectivum entis: quem primum, ipsum solum habet intellectus ante allia, clarum, et distinctum id est: Inferiora autem entis non nisi indeterminate, et in potentia cognoscit; quatenus ex cognitione entis, potest ad eorum cognitionem transire.

Et ratio est; quia per priorem cognitionem cognoscuntur omnia per modum unius: quod ex eo patet; quia sine hac istius cognitionis, nequit intellectus alliquid enunciare de uno, quod non enuntiet de allio. Sic igitur se habent respectu cognitionis cuiusmodi, ac si in conceptu entis non continerentur: intellectus enim non allud habet obiectum suae cognitionis nisi quod ipsi representatur; ac de quo statim potest ferre iudicium: quod animali, et homini exemplo comprobatur. Verum id clarius est, quod ut pluribus indicatur.

Deinde probatur conclusio ratione. Primo quia frequenter intellectus est certus de ente, et dubius de substantia, et accidenti; sed conceptus de quo intellectus est certus est allius à conceptibus, de quibus est dubius: Ergo. Maior constat ex experientia. Et minor negari non potest a Thomistis,

propter similem raonem negantibus, simultatem actus scientie, et opinionis=
Secundo. Conceptus obiectiuus actu, et determinate cognitus ab intellectu distinguitur a conceptu obiectiuo, quem actu et determinate non cognoscit, ut patet in conceptibus Animalis, et hominis; sed conceptus obiectiuus entis, qui actu obijcitur intellectui, determinate ab eo cognoscitur; quin determinate cognoscat conceptum substantie aut accidentis, de quibus pro tunc nec iudicat, nec iudicare potest.= tertio de omni ente reciproce predicantur eius passiones ut unum, uerum, bonum: Ergo est unus entis conceptus, de quo primo tales passiones predicentur, et raone cuius de singulis entibus.

Respondebunt contrarij, conceptum entis esse quidem unum, non tamen perfecte: Quoniam non continet immediate unam communem raonem entis omni ente priorem, sed unam duntaxat raonem proportionaliter eandem: Nam conceptus entis est analogus: quare importat immediate inferiora, ut proportionaliter se habentia= Sed hec solutio preoccupata iam est rationibus huius, et prioris conclusionis. Deinde inquiro, An conceptus entis proportionaliter unus dicat alliquod inferius determinate, aut omnia, uel nullum? si nullum: Ergo dicit rationem omnibus comunem nulla dicentem diuersitatem. Si autem omnia dicit, habet intellectus clarum et distinctum omnium entium in comuni, et in particulari cognitionem: quod est contra experientiam et ulterius aduersatur limitate perfectioni cognitionis humane. Si uero dicit unum determinate: Cuius entis est prior iste conceptus? Substantie ne, an accidentis, uel cuius alterius rei? Si substantie: Ergo hec est que primo cognoscitur: Ergo non est alliquid prius ipsa: Ergo nihil allijs comune predicatur de substantia= Dices: intellectum primo concipere substantiam non secundum esse absolutum, sed secundum esse proportionaliter unum. Contra. hoc esse proportionale non solum est in substantia, sed etiam in allijs: Cur Ergo non in allijs, sed in substantia debet cognosci ab intellectu, eque, imo magis, quam allia, substantia ignorans &c.?

Et quidem Caietanus, in cuius doctrina fundatur solutio, non distinguit illud primum, in quo similis unitas debet cognosci, sed potius indifferenter de utroque loqui videtur. 5 Si ergo non est determinatum; non est alliquid, quod sit primo ab intelectu cognoscibile; et certe nec unitas ipsa: quoniam secundum diversitatem rerum, in quibus fundatur, diversimode se habet: allia enim est unitas significata per conceptum distincte representantem habitudinem substantiae ad suum esse, et alliorum entium confuse. Ac unitas significata per conceptum distincte representantem qualitatis habitudinem, substantiae vero confuse et imperfecte.

Praeterea cognoscere habitudinem substantiae ad suum esse et consequenter allias habitudines entium est comparare habitudinem substantiae cum habitudinibus alliorum; sed conceptus iste comparativus supponit conceptum absolutum substantiae, qui est simplicior: Ergo. = Denique ex solutione sequitur, unitatem illam proportionalitatis non cognosci ab intelectu per primum conceptum, sed vel substantiae; vel accidens, vel allud esse secundum hujusce determinatum. Et ratio est quia illud primo cognoscit intelectus cuius ante allia habet claram ideam: unitatis autem claram et distinctam ideam non habet, non cognitis clare et distincte tot, in quibus fundatur: quae quidem tot distincte non cognoscuntur per priorem conceptum: neque per illud unica dumtaxat proportio distincte cognoscitur; caeterae vero confuse; de quibus proinde iudicare non potest intelectus, antequam distincte cognoscantur: sic enim respectu ipsius se habent, ac si ipsi non essent.

Maneat ergo certum, intelectum solum cognoscere quod est per primum conceptum; non cognoscendo aut iudicando, sit ne conceptus iste simpliciter aut proportione unus; paucis aut pluribus convenientibus, eque, aut diversimode contrahibilis: quod profecto allii debet attribui conceptibus. Et in hoc deprehenditur aequivocatio adversariorum; dum eodem modo loquuntur de eo, quod est conceptus entis, et de eo, quod in ipso cognoscit intellectus.

Propterea si hanc distinctionem non negligere haud dubito, quin facile possent in nostram venire sententiam: nam ipsi concedimus, et Suarez etiam concedit, inferiora entis non addere enti, nisi determinatas expressiones. Et concedere, si potius appellare nolunt expressiones istas conceptus obiectivos; cum sint re vera: quoniam non simul obiciuntur intellectui; sed unum, ens actu, et alii differentiae in potentia: quia scilicet, dum intelligit ens actu, et potest cognoscere, quod est in ipso; quod tamen per entis cognitionem determinate non cognoscit: omne autem indeterminatum est in potentia ad determinationem.

§4. 3a Co.

Conceptus obiectivus entis est secundum rationem praecisus a quocumque ente determinato.

Antequam probetur conclusio est advertendum, praecisionem aliam esse realem, quae praecedit operationem intellectus, et ratione cuius una res realiter non est alia; aliam vero rationis, quae intellectus operationem non antecedit; et quae in re simplicissima valet inveniri; et hac Deum ab eius intellectu, ceteris quae divinis perfectionibus praescindimus: quod provenit ex nostro imperfecto, et confuso modo cognoscendi: quia nimirum intellectus non omne comprehendit quod est in obiecto: sed aliquid secundum aliquam ipsius convenientiam cum aliis rebus, sic Petrum, Paulum, et cetera humana individua cognoscit sub una ratione hominis: quoniam sub illa solum ipsi repraesentantur, et non secundum quod sunt in se verum hoc amplius suo loco explicabitur.

Conclusio praesens videtur necessario sequi ex praecedente: nam cum ista entia se habeant per modum unius obiecti respectu cognitionis entis in communi, obstat quod sub una ratione praescindant ab illis, sub quibus plura sunt, et obiecta diversa. Sed ulterius ita probatur: conceptus obiectivus entis cognoscitur ab intellectu, absque eo quod cognoscat conceptum alicuius entis determinati:

Siquidē ipsi nec Deum, nec substantia nec accidens repræsentanta, set tantū pro alliquo modo conueniunt ī ratione entis: Erg.

Confirmatr 1°. conceptus obiectiuus entis n̄ ē conceptus substantiæ, v. alicuius entis determinati aut adornati per se, nō: Ergo ē alliquid ab illis secundū rationē præcisū. Confirmatr 2°. Nequit intelecalis dubitare de eodē conceptu obiectiuo an sit substantia, postea quā certus intelliceris, sine alliqua distinctione obiectiua rationis; set intellectus sepe hoc dubitat: Erg. Confirmatr 3°. ideo datr unus conceptus obiectiuus substantiæ ab inferioribus præcisus qa oēs substantiæ determinate habent conuenientiā ī una comuni ratione set etiā entia conueniunt ī ratione entis quamuis n̄ ita perfecte ac substantiæ: Erg.

§ 4ᵃ Cᵒ

Conceptus obiectiuus entis n̄ ē simpliter unus set ī ordine ad intelectū ita se habet ac si esset unus simpliciter

Probatr prima pars conclusionis. conceptus simpliter unus ē simpliciter ens, set conceptus obiectiuus entis ī comm. n̄ ē ens simpliciter: Erg. maior patet; nā sicut unitas ē passio entis; ita unitas simpliciter ē passio entis simpliciter. pbm. ille conceptus n̄ ē simpliciter ī oibs suis inferioribus: nā accidentia n̄ sunt entia simpliciter; ut ē Aristotelis, Diui Thomæ et oīū pene sententia Philosophorum opinio: Erg. = Confirmatr 1°. talis ē conceptus entis ī comuni, qualis ē conuenientia siue similitudo inferiorū eius; set inter ipsa n̄ datr conuenientia, siue similitudo simpliciter talis: nā allia sunt entia per se, allia per respectū ad alliud: Erg. Maior ē certa; qa conuenientia illa, siue similitudo ē fundamentū conceptus entis in comuni.

Confirmatur 2°. nulla dif.ª e extra essentiam entis, ut ex infradi cendis patebit: ergo ens continet res differentias. sed quod ita continet differen tias non est unius conceptus simpliciter: dicit enim diversitatem differentiarum oppositam unitati simpliciter: ergo. Et tamen notandum nos hic nihil de duabus primis conclusionibus oppositum asserere. Nam illas diximus de ente, secundum quod correspondet primae cognitioni intellectus; in presenti vero de eo quod est, et secundum quod correspondet alteri cognitioni.

Respondebis quod quamvis acciden tia non sint absolute et simpliciter entia, est tamen substantia, a qua etiam abstra hitur conceptus obiectivus entis. Unde ratione huius abstractionis, erit ens simpliciter, et per consequens simpliciter unus. = Solutio supponit falsum; nempe ens simpliciter posse abstrahi a substantia: nam ens simpliciter non solum cum substantia convertitur, sed est omnino idem cum ipsa. Quare non minus re pugnat abstrahi huiusmodi ens a substantia, ac abstrahi substantiam a se ipsa. Id igitur abstrahitur a substantia, et accidenti, quod sit utrique commune; nimirum ens, quod nec dicat esse simpliciter, nec secundum quid, nec alliquo determinato modo. Quod quia substantia sit ens simpliciter, et accidens secundum quid.

Secunda pars conclusionis ita probatur. Conceptum obiectivum entis ita se ha bere in ordine ad intellectum acsi esset simpliciter unus, est ita de eo posse iudicare, de monstrare, disserere, quemadmodum iudicat, demonstrat ac disserit de conceptu re simpliciter uno; sed ita se habet intellectus ~~perfecte~~ respectu obiectivi entis: ergo. Maior. Sicut intellectus demonstrat de animali quod est superius ad species et sicut iudicat quod est vivens: ita de ente et communi demonstrat quod sit verum, et iudicat quod sit: ergo planet. Ideo hoc modo se habet respectu animalis: quia pro tunc nihil ipsi representatur nisi quod est commune omnibus eius speciebus; sed per conceptum entis similiter id representatur, quod est omnibus entibus commune: ergo.

Ex his infertur 1°. recte eiusmodi conceptum dici posse simpliciter precisum, si precisio simpliciter salvatur cognitione que sit unius expressionis, sive conceptus, et non alterius eiusdem entitatis: secus autem, non ad hanc precisionem requiritur, conceptum simpliciter esse unum. Quod verum Ex ultimo: quoniam conceptus simpliciter precisus dicit alliquod esse simpliciter, per quod scilicet, sit simpliciter cognoscibilis. tanquam res alliqua ab allijs conceptibus, ipsa distincta. Licet enim denominetur precisus à cognitione prescindente; tamen ista suponit in illo quid reale virtutis sit capax huiusmodi denominationis: Unumquodque enim est prescindibile et cognoscibile secundum quod habet de entitate. Entitas autem simpliciter cognoscibilis habet hoc per seipsam et non per alliud. Et propter hanc rationem Cum de Analogismo ageremus diximus dari non posse unum conceptum simpliciter ab analogatis precisum: quia, nimirum, ratio analoga quamvis sit communis, non fundatur alliquo simpliciter comuni.

Quod quidem accipiendum est secundum considerationem metaphisicam: nam logice loquendo, eatenus dicuntur simpliciter cognoscibilia, que in se nihil sunt: videlicet; quia logica non attendit ad rerum naturas, sed ad ipsas prout subduntur intentionibus rationis, et de illis sic sumptis veras efformat enuntiationes, et demonstrationes. = Infertur 2°; conceptum obiectivum entis ita se habere respectu intellectus, ac si esset simpliciter precisus. = Infertur 3°. conceptum formalem entis esse unum simpliciter. Et ratio est; quia non representat, nisi quod exprimit, comunis entis conceptus; qui perinde se habet ad intellectum, ac si esset simpliciter unus.

§6 = 4ª C°

Conceptus obiectivus entis non est univocus, aut equivocus sed analogus?

Conclusio est Aristotelis, 4°, et 11. Met. ac S. Thome opusc. 48; tractatu 2°. cap. 1°. propositione, et primo Sententiarum, capitibus 3.2° et 3.4°; quatenus in hoc libro negat, alliquid univoce predicari de Deo, et Creaturis, affirmans predicari analogice.

De quo specialiter suo loco, ē etiā receptissima inter Philosophos, et revera sequitur ex precedenti: Nam entis conceptus, cum uneus simpliciter n̄ sit, nequit dicere comunē alliquā raonē æque ab oībus participabilē. Sed ulterius probatur.
Et inprimis, q̄ n̄ sit equivocum patet; quoniā in equivocis solū nomē ē comune; ratio vero per nomē significata omnino diversa: Nulla autē res ē quæ n̄ participet raonē entis.

Deinde q̄ n̄ sit univocum suadetur. Si conceptus obiectivus entis esset univocus, esset, vel genus, vel species, aut diferentia, proprium, vel accidens; ut habetur ex D. Th. 1.° 3.ª G.tes capite 32.°, sed nihil horū ē: ergo p maior. Si ens ē univocum, diceret unā raonē simpliciter precisā, et predicabilē simpliciter de pluribus; q̄ sufficit ad perfectū universale proptera q̄ S. Th. 1.° met. lec. 3.ª negat enti raonē generis: quia scilicet n̄ predicatur univoce.

Deinde probatur m̄, quo ad 3.ᵐ p.ᵉᵐ: nā quo ad allias est certa: cū enī entis conceptus sit prior oīb; nequit alliū supponere, quēadmodū supponunt ille quatuor universaliū species, sola itaque manet quo ad 3.ᵐ partē probatur ex n̄ ē de conceptu diferentiarū: sed ens ē de conceptu oīū, nā oē q̄ ē ē essentialiter ens: ergo = Confirmatur 1.° conceptus qui n̄ participatur equaliter ab inferioribus n̄ ē univocus: Nā ratio univoca ē eadē in oībus; sed conceptus entis n̄ ita participatur: siquidē substantia participat ipsū simpliciter accidens vero secundū quid: ergo.

Confirmatur 2.° conceptus entis participatur ab accidenti per attributionē, et cū dependentia a substantia: Nā per prius dicitur substantia ens, quā accidens: substantia enī dr ens e ens per se; accidens vero in allio: qua ratione utitur S. Th. q.ᵉ 3.ª de potentia, Art. 7.° ergo n̄ participant equaliter raonē entis.= Ex his infertur, conceptū entis esse analogū: Quoniā nec solū nomē ē oībus entibus comune; nec ratio significata ē omnino eadē in oībus.

§ 7.us 6.a C.o

Conceptus entis ē analogus analogiā

Attributionis, et proportionalitatis

Probatur 1.a pars alliqua dicuntur entia per attributionem ad alliam, ut accidentia respectu substantiae: Nam illa tantum sunt entia quantum sunt alliquid substantiae, quae est ipsorum subiectum: Ergo. 2.a vero pars ita probatur: nullum est ens in quo alliquo modo non inveniatur intrinsice ratio entis: Ergo nullum est ens, inde cuius entitatem, et entitatem alterius non possit attendi vera proportionalitas. patet consequentia: quippe inter id quod intrinsice est ens et ipsum esse data vera habitudo; quae proinde sit alliquo modo alteri similis. haec pro nunc sufficiant: Nam alibi de huiusmodi analogia dicetur.

§ 8.us

Argumenta opposita solvuntur

Contra priores conclusiones arguitur 1.o ex D. Th. 1.o Met. lec. 3.a ubi exponens textum Philosophi ait: Cum dicitur unus homo, non alliquam naturam alliam ab homine predicat; sicut neque ipsum quod est ens predicat alliam naturam ad eam predicamentis. Et libro 5.o lec. 3.a dicit, quod ens non contrahitur, sicut contrahitur genus ad species per diferentias: Nam diferentia cum non participet genus, est extra essentiam generis: nihil autem potest esse extra essentiam entis, quod per additionem ad ens, alliquam speciem entis constituat: Nam quod est extra ens nihil est; et diferentia esse non potest. Et eodem modo loquitur libro 8.o lec. 4.a ex quibus testimonijs, et allijs his similibus inferunt contrarij, conceptum formalem entis non representare unum conceptum obiectivum, et immediate inferiora.

Respondeo, concedendo absolute D. Th. auctoritatem, et neg. id quod ex ea infertur, quoniam etiam genus non predicat alliam naturam a speciebus, ut idem S. Doctor Quotlibeto 2.o Artic. 3.o: Et tamen habent unum conceptum obiectivum distinctum

a conceptibus specierum. ad 3um similiter concedenda sunt verba S. Thome Et neganda contra. = Etiam sciendum, quod ens, et o[mnia], in alliquo conveniunt, et in alliquo differunt: Conveniunt enim in eo, quod non contrahuntur per alliquid, quod sit penitus Extra eorum essentiam: Sed differunt; quia non continet per se id per quod contrahitur secundum totum quod dicit Animal enim non continet per se hominem, secundum quod dicit rationale; quod ideo continet; quia continet hominem, in quo rationale per se continetur. Et propterea non praedicatur de differentia per se loquendo, ut ait D. Th., de ente et essentia, Capite 5o: sed se habet ut ens extra essentiam eius; quia nihil est differentia non habet esse per o.

At ens continet per se omnes modos et differentias: Nanque nihil est quod non habeat esse per ens. Unde inter ens et differentias nullum est medium; Sed unumquodque participat per se rationem entis. Ex quo evenit, quod nulla res posit resolvi in duos conceptus, quorum unus sit ens, Et allius non; sicut resolvitur species in genus, et differentiam. Unde ens non facit compositionem cum differentia addita, Sed est unus simplex conceptus: allias, ut bene notat S. Th., immediate post verba primo loco relata, oporteret procedere in infinitum.

Unde ens est tota differentiarum essentia, et non pars essentiae: Et propter hanc rationem nec ens, nec alliquod transcendens ponitur, ut idem ait, loco citato Ex libro octavo Metha., in definitione alliqua ut sic. Atque hinc constat, quare ens non praescindat a differentiis, praecisione exclusiva; nempe unius partis ab allia, quamvis allias praescindat ut totum potentiale, non excludens inferiora, sed ea continens indeterminate; Ut dictum est respectu specierum diximus in 2a. Igitur ens praedicatur in quid de differentiis, sed in nulla earum significatur ut ens, Sed sub alliqua determinatione sive expressione nimius communi.

Et ex hoc provenit, quod entis conceptus sit allius a conceptibus differentiarum: quia nimirum, ens non exprimit differentias nec differentiae exprimunt ens in quantum ens quare ipsas continet in potentia; dicit relatio entis terminat actu cognitionem; Differentiae vero non terminant sed

, et possunt terminare itaque intellectus si ad earum ideas convertatur. Sed in hoc est alliqua diferentia inter genus et ens nisi quod genus continet immediate equaliter tamen species et diferentias equaliter ergo sed mediate: Ens vero continet immediate res omnes, quamuis inequaliter. Hoc est, conarum ha ista, sive indeterminata significatio non est extendita eque perfecte ad omnia; quia non omnia eque participant rationem entis.

Quod ut magis pateat oportet scire, conceptum obiectivum cuiuscumque rei dicere se ad ipsam rem, quod est rei concepta, sive phisice, sive metaphisice: Sed in esse obiecti nihil allud dicit, quam quod intellectus expresse, et determinate cognoscit, sic conceptus hominis phisice est natura individua naturae humanae; nec enim reperitur phisice homo nisi individuus: Metaphisice vero est ens, substantia, vivens et allia. At in esse obiecti nec est ens nec substantia, aut individua; quia intellectus rationes has in ipso non percipit; quamvis homo sit hec omnia, vereque in ipso possint cognosci.

Similiter ens quamvis sit de essentia omnium habet unum conceptum, quamvis est unus conceptus dum concipitur sub ratione comuni, et allium, quando cognoscitur in alliquo determinato. Et modo quo Animal, quamvis sit de essentia hominis, est unus conceptus sine ipso, et allius in ipso. Et certe, si sufficit, ut unum genus habeat conceptum distinctum ab allio, quod in neutro ratio entis utrique essentialis exprimatur sufficeret ergo quod in diversis modis exprimatur, ut diversos conceptus; quia, dum concipitur ens, non exprimitur verum, aut e contra; licet ens, quod concipitur, sit verum, ut D. Thomas ait Prima parte, Questione decima sexta, Articulo tertio ad tertium.

Artic. 3° ad 3.

Et est valde notandum, pro istorum intelligentia, allud quod ibidem inquit: nempe quod verum non potest aprehendi, nisi aprehendatur ratio entis; quia ens cadit in ratione veri... non tamen intelligendo ens, intelligitur verum. Igitur ens aprehenditur, in ratione veri, licet non aprehendatur sub expressione entis: Sed verum quod est in ratione entis non intelligitur in eius expresione. Et similiter de allijs est dicendum. Et ratio est; quia ens non habet esse per verum; verum autem habet esse per ens: atque ergo pariter ratione

Onus quodque habet esse, et esse verum per ens.

Ex quo patet quod si verum non est de conceptu entis eo modo quo ens est de conceptu veri; multo minus differentiae quae cum ente non convertuntur, sunt de conceptu entis, eo modo quo ens est de conceptu differentiarum. Unde propositiones in quibus differentiae praedicantur de ente sunt falsae, nisi aliquid determinatum significetur per subiectum: falso enim dicere, ens est per se, nisi addas hoc ens, designata substantia. Et propterea hoc dixit D. Th. q. 21. de veritate, articulo 1°, quod differentiae addunt aliquid enti secundum rem, non quidem quod res non sit ens, sed quod ens non exprimit aut non sequitur necessario ipsum rem: nam sine eo reperitur in aliis. Quae haec dicta sunt, quae animis explicant sensum nostrae sententiae, maximeque conducunt ad solvendum argumenta contraria.

Arguitur 2° et simul replicatur 3a dicta Conclusio: hoc ens non sunt duo conceptus, sed unus: nam conceptus iste, hoc ens, in duos resolvi non potest: ergo conceptus entis continet hoc ens, et est 2a. 2° in conceptu irresolubili duo designari nequit prius et posterius: ergo 3°. nulla differentia est actu extra entis essentiam, sed quod actu non est extra essentiam alterius, actu continetur in ipso: ergo. Ad 1um distinguo maiorem: sed unus conceptus in esse rei concedo: in esse obiecti nego: et distinguo probationem eodem modo. Consequens vero distinguendum est ita: continet hoc ens in esse rei, concedo: in esse obiecti sub distinguo: actu, nego consequentiam: in potentia concedo consequentiam.

Nulla res potest resolvi in duos conceptus, quorum aliquis non sit ens: potest tamen cognosci, et per consequens obiici intellectui, ut ens, et ut tale ens: exemplum gratia, ut substantia in cuius conceptu ens in quantum ens non exprimitur, et ideo prout sic ab intellectu non cognoscitur, quamvis quod cognoscitur sit ens: nimirum quia ipsa entis idea non proponitur, sed substantiae solum: proindeque se habent ut duo obiecta: non ita ut unum excludat aliud, sed continendo ipsum, non dicendo.

Sicque quamvis dicatur quod in Deo sit unus simplicissimus conceptus, praescinditur a nobis in plures rationes obiectivas; non tamen unum excludentes, sed non exprimentes: quia scilicet noster intellectus

n simul habet ideã D. secundum rõe quẽ: intellectus enim obiuum imperfectum
modum cognoscendi, nequit apprehendere unica cognitione rem in qua plures in
veniuntur perfectiones. Et per hoc patet ad 2.am et 3.am Dicimus enim quod
in ente n. sunt differentiæ: quæ n. habent ut differentiæ in ordine ad intellectum
sed ut unius conceptus obiectivi.

Instat. nulla res potest cognosci quin cognos
catur id de quo de eius essentia entis: Ergo = Instat similiter nulla res potest clare
cognosci quin clare cognoscatur quod est de ipsius essentia; Sed differentiæ sunt de
essentia entis: Ergo. Respondeo instando dicta, nullam rem posse cognosci sine eo quod
de essentia eius inesse obiecti: posse tamen cognosci sine eo quod est de eius essen
tia in esse rei, et secundum quod intellectui non repræsentatur. Quod autem solutio
ista recta sit patet ex hoc discursu: Omni, et ens substantia sunt unius sim
plicis conceptus, quia substantia est essentialiter ens: sed expressio sub
stantiæ est essentialiter ens; nam est alliquid: Ergo sunt una simplex expressio.
Cui argumento quid respondebunt adversarii? Nisi quod expressio substantiæ
est ens, sed non cognoscitur ut ens; et quod ideo sunt duæ expressiones. hoc
autem idem est ac dicere, ens et ens substantiæ esse in re unum conceptum, sed
inesse obiecto esse duos; quia nimirum intellectus rem non aprehendit secundum
conceptum sui adæquatum, sed inadæquate, et quasi per partes.

Arguitur 3.° nullus
conceptus obiectivus est simpliciter unus; sed conceptus entis non est unus sim
pliciter: Ergo. Probatur mai. Omnis conceptus obiectivus est simpliciter præcisus: Ergo.
Probatur ant: omnis huiusmodi conceptus potest comparari cum his a quibus
abstrahit ut quid potentiale, et tanquam pars determinabilis ac per
consequens ut illa excludens; sed conceptus ita comparabilis est
simpliciter præcisus: Ergo = nego mai. Et antecedens probationis. Ad probationem
distinguo mai: ut quid potentiale et pars determinabilis in esse
rei, nego suppositum: inesse obiecti concedo mai. Conceptus ille qui in re non
excludit allium, excludit illum quatenus obiectum intellectui, qui tunc
non cognoscit rem secundum rõe quod est, sed secundum alliquid eius solum inesse

obiecti ē quasi pars substantiæ quam dicit cum expressione, ac proinde ē per ipsum contrahibile: in quantum scilicet potest cognosci substantia sub propria expressione, et entis ipsa.

Replicabis conceptum entis in esse rei ē idem ac conceptum entis in esse obiecti: nam intellectus nihil hoc conceptu fingit: ergo. Respondeo esse idem, sed non eodem modo se habere: quippe in esse obiecti dicit respectum ad intellectum non attingentem ipsum sic quæ, sed aliquid secundum determinatam similitudinem, quare vi huius cognitionis potest intellectus affirmare, quod per expressionem entis non manifestatur expressio substantiæ: secus autem quod expressio substantiæ non sit in expressione entis.

Arguitur 2°.

Nullus conceptus obiectivus ē analogus: sed conceptus entis ē analogus: ergo. Probatur maior. Omnis conceptus obiectivus solum convenientiam, seu unitatem importat; sed omnis conceptus analogus ultra convenientiam dicit actualem diversitatem: ergo. Ante solutionem obiter nota, quod ut bene ait P. Suarez in præsenti sectione 2da, argumentum istud vel nihil, vel eo non convincit, quod ad tuendam analogiam entis, negat conceptum ipsum unitatem: quæ revera clarius quam analogia probatur.

Igitur ad argumentum. Nego maiorem. Ad probationem distinguo maiorem: dicit solum convenientiam, vel in esse rei, vel in esse obiecti, concedo: utroque modo, nego. Et distinguo minorem: dicit actualem diversitatem in esse rei, concedo: in esse obiecti, nego minorem. Solutio pendet ex cognitione diversitatis, qua diversi conceptus superiores continent inferiores. Alii enim sunt, qui in esse rei, et in esse obiecti continent inferiores tantum in potentia: alii vero continent actu in esse rei, et in potentia in esse obiecti.

Decimus conceptus non sunt differentiæ: et ideo eas metaphisice non includit; includit tamen in potentia, quia ut sæpe dictum ē, in determinate ē et repræsentat quod differentiæ sunt, et repræsentant determinate. Secundum patet in eodem Animali, quod in esse rei non ē aliud ab Animali, quod ē in homine; at in esse obiecti illud non exprimit, sed ē in potentia ad illud,

modo supra explicato. Et ita se habet conceptus entis respectu cuiuslibet entis determinati; et quicunque alius conceptus in se continens differentias.

Resp. hic concurs fit palam nos sententiam Thomis tarum amplecti: Nam ex ea verum est, quod inferiora entis addunt novas expressiones: quae includuntur in entis conceptu: et quod non cognoscuntur expresse. Resp. ipsos negare conceptum entis, sive rationem unam communem omnibus correspondere immediate formali entis conceptui, quam nos asserimus. Unde dicunt, inferiora contineri in ente in actu obiectivo: Nam iuxta illos entis cognitio terminatur immediate ad ipsa quod diximus esse falsum.

Quia inferiora entis cognoscuntur, dum ens cognoscitur; et quod ideo est analogum: nos vero, quod non cognoscuntur, licet sint ibi cognoscitur: et quod ens non cognoscitur ut analogum per primum conceptum, quo dicunt in se sit analogum. Alia sunt, in quibus contra differ ab illorum opinione: sed ex hic quae diximus patet, quam inuste oppositum nobis obicia sta. Imo re bene perpensa, potius dicendum esset, adversarios nostram amplecti opinionem: praecipue aliquos illorum ut Complutenses, postquam dixerunt conceptum formalem entis terminari immediate ad inferiora tandem concedunt dari unum conceptum obiectivum entis qui sit unus, et abstractus secundum quid.

Arguitur 4° contra 3am conclusionem. Ideo conceptus entis non est univocus, quia actu continet inferiora; sed quia est de conceptu omnium, sed haec ratio est falsa: Ergo. Probatur minor. Si id esset verum, de quocunque predicatur ens predicarentur inferiora at hoc repugnat: Ergo. Neo mi. Ad prob. neo maiorem. quoniam intellectus non predicat de rebus rationem communem secundum omne quod est, sed secundum quod ab ipso concepta; quod in ente determinato est aliis commune propter similitudinem, quam differentia non habet. Unde non predicat ens secundum quod dicit in suo conceptu metaphisico, sed secundum quod dicit sub expressione entis sub qua intelligitur et secundum quam nullum dicit ens determinatum

Replico. Ens secundum expressionem entis sive in esse obiecti non continet inferiora: ergo prout sic est simpliciter praecisum: ergo et univocum. Praeterea. Ens nequit continere inferiora in suo conceptu metaphysico: ergo. Probatur antecedens. Inferiora entis nequeunt cognosci unica cognitione: atqui cognoscerentur, si ens contineret ipsa in suo conceptu metaphysico: ergo. Maior est certa; nam intellectus noster ob suam limitationem plures, et diversas res distinctas in se cognoscere nequit unica cognitione. Et minor patet; quippe nullus conceptus cuiuscumque rei, de quo intellectus aliquid affirmat, est incognoscibilis ab ipso.

Ad replicam nego suppositum consequentis. Ratio est, quia solum illud praescindit simpliciter quod sine aliis dicit totum esse suum; sive quod per se continet omnem perfectionem sui generis: ut patet in animali, quod ideo perfecte et simpliciter praescindit, quia sine differentiis continet totas sui generis perfectiones. Sed expressio entis non continet omnem entis perfectionem: non enim dicit talem expressionem quae realiter sunt entia. Atque ideo ens in esse obiecti non est simpliciter perfectum: id est non dicit omne quod potest dicere intra latitudinem entis.

Ad id quod additur nego antecedens. Ad probationem distinguo maiorem: nequeunt cognosci unica cognitione clara, et distincta singulorum concedo: confusa, et fundata in distincta singulorum cognitione nego maiorem. Per primum conceptum cognoscuntur inferiora entis secundum quod in hac communi ratione conveniunt: huic succedunt aliae cognitiones attingentes singula entia: deinde per actum reflexum cognoscit intellectus ens claudi in omni conceptu; ac ipsa non addere enti aliquam entitatem; ideo quod ens nullum est sibi excludere: et hinc colligit aperte ens continere omnia, quae ipsum quovis modo participare intelligerit.

Arguitur 6.° Ex creaturis cognoscimus Deum et ex accidentibus, quae sunt obiecta sensuum substantias: ergo ex cognitione creaturarum, et accidentium resultat in nobis conceptus univocus entis. Probatur consequentia: nam ex opposito sequitur nos non posse formare conceptum Dei, et substantiae. Nego consequentiam, et probationem eius. Nam quia cognoscimus creaturam esse ens ab alio cognoscimus Deum esse ens a se: et quia intelligimus accidens esse ens in alio, intelligimus substantiam esse ens per se. Quodlibet in intellectu tantum cognoscit rationem entis in creaturis, et accidentibus; ergo

cognoscet etiam Deum, et substantiam sub ista ratione; quia quantum ad illa intra entia determinata non distinguit.

Arguitur ultimo obiectum scientiae debet esse univocum; sed ens est obiectum Metaphysicae: ergo. Probatur. definitio obiecti est medium demonstrationis; sed medium demonstrationis debet esse univocum; nam est perfecte unum: ergo. = Nego maiorem. ad probationem nego minorem. Et ratio est; quia de analogis datur vera scientia et etiam de ipsis alliquid demonstrative concluditur, secundum quod alliquo conveniunt. Sola igitur convenientia equivoca est, ut ait Divus Thomas 1 parte quaestione 13 articulo 5, insufficiens ad demonstrandum; quia scilicet per eam committitur falatia equivocationis. At convenientia analoga est sufficiens medium demonstrationis. Quod ut statim pateat, ostenditur hoc exemplo: principium est prius re principiata; sed fundamentum est principium domus. Ergo est prius domo; ubi demonstrative concluditur; et tamen constat principium esse analogum. Sed de hoc immerito dubitatur. Allia argumenta pro eodem, et contra ultimam conclusionem solventur comodius, cum agamus de divisione entis.

Alliqua inferuntur ex dictis.

Infertur 1.° conceptum entis nullo modo esse precisum a re, et ante operationem intellectus: quia enim a re continet omnia, est quae de conceptu quidditativo cuiuscumque rei. = Infertur 2.° ens contrahi ad inferiora per modum novae expressionis: quia ut Divus Thomas ait, quaestione 1.a de veritate articulo 1, enti nihil additur tanquam extranea natura ab ipso: Unde substantia, inquit, non addit supra ens alliquam differentiam, sed nomine substantiae exprimitur specialis modus essendi. Igitur ens contrahi per substantiam, nihil allud est quam formari conceptum, in quo substantia expresse repraesentetur.

Infertur 3.° conceptum obiectivum entis posse eo modo, quo est ab allijs distinctus, comparari cum ipsis. Nam potest intellectus, postquam alliquam rem intellexit, illam comparare cum allia. Et per consequens, conceptus entis ita consideratus adhuc erit distinctus ab allijs. Et hoc ulterius patet: quoniam ex hac comparatione transit intellectus ad predicandum ens de quocumque inferiori. = Infertur 4.° non bene sentire Scotum, dum ait, ens non includi in conceptu essen

tiale Deum modorum, et differentiarum. Non bene, inquam sentit: quippe cum omni modo omnis quae diffª sit necesario alliquid, et per consequens ens, dicit necesario rationem entis in suo esentiali conceptu: Ens ergo praedicatur esentialiter de omni modo, et differentia; quod est rationis evidens transcendentiae, et inclusionis. extra omnes.

Praeterea. intellectus potest cognoscere omnes modos et differentias: Ergo dicunt de formali ratione entis, nam cognoscibilitas est entis proprietas: Tertius. Scotum videntur nobis ipsi contrarius: quippe negat, ens esse quoddam: Et certe esset, si alliquas differentias excluderet: nam per ipsas contraheretur tanquam per naturas sibi extraneas cum quibus proinde posset componere definitionem. = Nec rationes istas infirmat quod oppositum docetur tanquam praecipuum Scholasticorum fundamentum; nempe, quod si modi determinantes ens ad genera suprema, et differentiae ultimae involunt ipsum, conveniunt in ratione entis; atque ideo indigent alliis differentiis: Nam quae conveniunt, differentiis differunt. quod si concedantur istae alliae differentiae, fiet idem argumentum; quoniam ratio haec est quae conveniet de omnibus.

Nonnunquam, istud officit praefatis rationibus. Respondetur enim omnes modos, et differentias ultimas seipsis diversificari simpliciter, et non differentiis additis, ut S. Th. ait prima parte quaestione disputatione. Articulo ad 3um. cum quo compatitur, dicere aliqualem convenientiam in ratione entis, quae cum diversitate simpliciter non pugnat: Sicut nec convenientia simpliciter cum diversitate secundum quid. = Ulterius, debile fuit pro ipsis argumentum indicatum, modos, et differentias entium excludere ens exculsive: Ergo praedicatur, nec non sunt entia. quo niam dicatur esse supra ens includi, et intellectum in ratione omnium; quamvis non semper habeat eundem statum: quia non semper denotat eundem conceptum, sed suscepti esse plures, a quibus diversas accipit denominationes. = Denique infertur, conceptum entis istam habere in ordine ad intellectum, ac si non esset transcendens: Itaque intellectus dum primo ens concepit, eius transcendentiam non intellegit.

Dub. 2um

Utrum ens in comuni habeat alliquas-

Pasiones aequales, quotque illae sint?

§1us

Ratio dubitandi proponitur.

1° Certum videtur ens in comuni vere habere pasiones quoniam est obiectum Metaphysicae: omnis autem scientia proprias concludit pasiones de suo obiecto. Deinde in oppositum est, quia respectu entis in comuni fieri non potest ut sit alliqua proprietas, in qua omnes conditiones verae proprietatis inveniantur. hae autem quatuor esse videntur. 1ª quia propria pasio est res alliqua. Nam nihil non est proprietas. 2ª ut distinguatur ex natura rei a suo subiecto: quippe si distincta non est, potius erit esentia quam pasio. 3ª Quod conveniat cum subiecto, ut dicatur est in loqa. Quarta, ut subiectum non sit de intrinseca ratione proprietatis: Nam subiectum non ponitur in definitione pasionis ut pars esentiae eius.

huiusmodi autem conditiones de nulla entis proprietate verificari posunt quoniam, si est alliqua res est ens esentialiter: non ergo distinguitur ab ente. Deinde si est ens, erit inferior ipso: ideo non convertetur cum ente. postremo si esentialiter est ens, habet omnes pasiones entis: erit ergo sui ipsius proprietas. propter has rationes, quidam dixerunt, ens habere pasiones reales, ab ipso ex natura rei distinctas; quae in se entia non sunt: quod quidem debent Schotistae concedere, in quorum opinione similes rationes convincunt, conceptum entis esse ex natura rei distinctum â quibusdam inferioribus. Set sententia S. Thomae q. 1ª de veritate Artic 1°, et saepe allias, ea quae vera est, ens in comuni habere pasiones, quae ipsi nihil reale addunt.

Sunt autem duo notanda ante resolutionem, primum, consulto in hac dificultate loqui de ente in comuni: Nam de ente determinato non est dubium, quin posit habere pasiones, de quibus verificentur conditiones predictae cum unum ens determinatum non sit de alterius esentia. Secundum pro eodem habheri taria ista, proprietatem, pasionem, attributum: quamvis P. Suarez concedamus attributum proprius dici de illis proprietatibus, quae â subiecto secundum rem non diferunt.

Sed revera huiusmodi distinctio attribuit, et proprietatis necessaria non est. Nec D. Th. unica fuit: qui nimo opusculo septuagesimo, q. 2a. articulo secundo, ad 3um, concedit, multa de Deo per modum passionis probari: quia propria passio non est, dicit de necessitate distinctionem a subiecto, sicenim ait: passiones etiam dicuntur quaecunque de alliquo probari possunt, sive negationes, sive habitudines, ad allias res: Et talia multa de Deo probari possunt. quia nimirum, id recte propria passio dicitur, quod non pertinet ad essentiam, sed quasi essentia subiecti, set ad eam consecutive se habet; per quod proinde potest probari tanquam per rationem a priori.

§ 2us. Dubij resolutio.

Dico 1o. ens non habet passiones ab ipso realiter distinctas, probatur enim communiter. sive quantum ens includitur essentialiter in omni eo quod est realiter alliquid: Ergo nulla proprietas realis est ab ente realiter distincta. praeterea. Ens quantum ens praescindit sub hac expressione ab omni natura, atque conditionis istius illa: Ergo repugnat esse alliquid illud pro ut sic perfectum, tanquam proprium quoddam accidens, ex principijs entis, ut ens est causatum; quod sit speciale quid praeter ens: Quoniam esse non potest, ut eius determinationis sit accidens omnium entium; ut optime probat S. Th. 4o Met. lec. 2a.

Dico 2o. Ens habet proprietates, quae vere de ipso demonstrantur. Id optime probat ratio initio tacta. Deinde suadetur. quoniam intellectus nihil fingit, cum de rebus unitatem sive veritatem affirmat: sive enim cogitet intellectus sive non; unumquodque entium unum verumque esse habet: namque quilibet homo, nullo intellectu cogitante, est unus homo; et planta est vera planta, etiam si intellectus nihil fingat.

Dico 3o. passiones entis addunt supra ipsum vel negationem, vel ordinem ad alliquid extrinsecum. Ita S. Th. loco citato de veritate. ratio autem cur supra ens addant est; quia non sunt synonyme enti: allias nullo

modo dici possent proprietates; ac per consequens, negatorie diceretur ens unum ut D. Th. ait, 1° Me, lec. 2ª: oportet igitur, ut supra ens addant alliquid; at non addunt alliquid secundum rem: ergo addunt secundum rationem.

Dices: Ergo passiones entis sunt entia rationis: Nam sunt id quod additur enti. Hic neo conseq: quia alliud est quod passiones entis non sint re alliquid reale; et allliud quod nihil addant supra ens, nisi secundum rationem. Dicta autem eas addere alliquid rationis; quia, cum additio fiat per id quod non est de ratione subiecti; et nihil sit quod realiter non claudatur in entis ratione; nulla proprietas potest ipsi super addi realiter. Igitur additio est opus rationis; sed id quod additur, reale. imo idest necessarium: Nam ens sola ratione differt a suis passionibus; si autem passiones eius realia entia non sunt; ol(?) usque per rationem distinguitur ab ipsis nempe, tanquam ens a non ente.

Quod vero huiusmodi passiones addant enti negationem, vel ordinem ad alliquid extrinsecum patet: quoniam si nihil addunt entitatis, vel quod addunt est absolutum, et negatio; vel respectivum, et est habitudo ad alliquid aliud.

Dico 2°. Proprietates entis sunt quatuor, unum scilicet, alliquid verum, et bonum. Sic D. Th. ubi supra. Et probatur. Nam quamvis praeter has quatuor entis expressiones, sit etiam allia, nempe res; haec non consequitur ad ens; sed potius dicit ipsam entis essentiam: Hic enim affirmative dicta, et in sensu absoluto; nihil autem hoc modo invenitur in omni ente, nisi eius essentia. Sic(?) dempta hac expressione, non nisi ille quatuor remanent expressiones transcendentes, ab omnibus admissae, quae ad entis quiditatem consequi possint: Ergo, nimirum, nisi numerum transcendentium negetur, ea probata est.

Deinde, suadetur sufficientia passionum entis ratione S. Thomae. nam proprietas entis dicit alliquid vel absolute vel respective: Si primo modo dicitur, hoc nequit dici affirmative; quia sic affirmative dictum de ente in communi est eius quiditas: igitur proprietas absoluta entis dicit alliquid negative: Negatio autem consequens sic ens absolute

est indiuisio; et hanc dicit unum: quippe unum est ens indiuisum in se. Secunda proprietas entis dicit alliquid secundo modo; dicit secundum diuisionem unius ab allio; et hoc explicat alliquid: Alliquid enim est quasi alliud quid: vel dicit ordinem conuenientiae unius entis ad alliud: nihil autem est quod conueniat cum omni ente, nisi anima, quae est quodammodo omnia: sed in anima est uis intelectiua et apetitiva: Unde in ente inuenitur duplex conuenientia ad animam; nimpe, secundum intellectum, et secundum apetitum: primum explicat uerum, secundum bonum.

Aliquid modum, et non allius, alliquid de ente dici potest. Et hinc constat, non dari nisi sex transcendentia: Nanque omne transcendens inuenitur in omni ente: nihil autem est in omni ente, nisi ens, et res per modum quiditatis; ad quam, ut dictum est, unum, alliquid, uerum et bonum consequuntur. Et ita loqui D. Th. uidetur opusculo 42. cap. 2.

Doctor eximius in praesenti non uult concedere, unum, et alliquid duas esse passiones; quia nimirum, alliquid fundatur in uno: imo unum utrumque dicit: nam est indiuisum in se, et diuisum ad quodlibet alliud: vel ergo, ait, non sunt duae passiones: vel alliquid non auget speci aliter numerum passionum entis. = Resp.: quod si definitio unius data a Suario uera est, uerum etiam est quod concludit. Sed D. Th. unum absolutum esse dicit, et alliquid respectiuum. At Suarij definitio utrunque tribuit uno. Nec necesse est, alliquid consequi ad unum: nam absoluta indiuisio infert diuisionem ab allijs: Atque ideo alliquid non est immediata passio entis: Est tamen passio, quamuis minoris notae quam allia; de qua proinde nihil speciale dici potest, quod explicatum, quae tractantur de uno, et de multitudine, ipsi opposita non collig[...]

Ad id, quod primo positum in initio quaestionis obiectum est respondetur, quatuor enumeratas conditiones necessarias non esse ad rationem proprietatis seu attributi. quamuis enim conueniat in pluribus, ut ea distincta a proprio subiecto; id tamen ad strictam rationem non requiri [...]: sed [...] ta [...] passiones habentur omnia illa, quae ad perfectam proprij subiecti cognitionem per se conducunt. Unde parum refert, utrum huiusmodi passiones sint in re

alliud a subiecto, sed idem cum ipso. Nam ad rationem scientiae sufficit distinctio rationis, ut cuilibet ob nostrum imperfectum modum concipiendi aprehenditur, ut distinguantur ab allio quod realem sui causam non habet: de rebus enim sicut concipimus ita ratiocinamur.

Cum autem in aprehensione entis non cadat aprehensio alliarum aliarum conditionum et attributorum eius; ita concipiuntur a nobis, ac si in re ab illo differrent, quod tamen sine fundamento non fit: unde res vera ens est ens, et unum, et verum et bonum: quae quidem secundum se et ex parte non constituuntur per ens, sive subiectum: quoniam ens est ratio per rationem subiecti secundum se et ex parte entis secundum quod non cadit in earum aprehensione.

Et hoc modo dicimus de Deo proprias habere passiones seu attributa, quae essentiam Dei secundum se et ex parte supponunt, sive alliud per quod, tanquam per rationem apriori probentur. Sic ex immaterialitate concluditur eius immortalitas; licet in Deo idem sint. Et hinc patet, qualiter attributa entis conueniant cum ipso; nempe secundum rem idem omnino; et secundum rationem aliquid eius commune. Patet etiam has proprietates differre tantum penes se et ex parte rationes: atque etiam nullum esse sui ipsius proprietatem: quoniam quatenus est entis proprietas, non est ens.

Liber Secundus. De proprietatibus Entis, Unitate, Veritate, Bonitate.

Praefatio.

Postquam de communi entis conceptu disputavimus, recte, priusquam ad peculiaria entia descendatur, sermo de proprietatibus entis instituitur: quippe cum praeprius universalioribus agere oporteat, nihil potentius comparatur eius proprietates universalibus investigantur. Deinde etiam ii, quae metaphysica

De suo obiecto demonstret. Unde ad eas post immerito transeat, postea quae de ipsarum subiecto diceret. 3

Disputatio 1a

De unitate communi

De unitate 1o agendum est quoniam est prima entis proprietas: nam absoluta sunt priora relativis, unitas autem est quasi fundamentum absolutum: et in qua quodammodo ceterae entis passiones fundantur.

Dub. 1um

Quid sit unitas transcendentalis?

§ 1us aliquibus conclusionibus respondetur quaesito:

Dicendum est primo unitatem transcendentalem esse entitatem indivisam. infertur ex dictis dubio 2o libri praecedentis; sicut et alia statim dicenda. Sed modo directe, et specialiter debent probari. Id autem quod propositum est ita convincitur: unitas transcendentalis opponitur multitudini; sed multitudo est aggregatio plurium unitatum, sive plura entitates divisa: ergo. Confirmatur. unum quod enim est unum, per quod non est plura; sed non est plura per indivisionem: ergo. quod vero sit entitas patet; quoniam est aliquid: et similiter est certum, recte in eius descriptione entitatem apponi: nam cum sit adaequata entis proprietas ut infra dicetur nequit quid sit ostendi per aliquid inferius ente.

Dicendum est 2o unitatem istam dicere de formali ens indivisum. ita D. Th. quaestione 9a de potentia, articulo 7o: et patet; quia si diceret solum ens non esset passio, sed quidditas entis: si autem solum indivisionem importat, non est de formali aliquid: est ergo nihil; et per consequens non erit realis proprietas entis realis. Hinc dicendum est 3o, unitatem addere supra ens aliquid negativum. est etiam S. Doctoris ibidem. probatur. unitas non dicit nisi entitatem, et indivisionem; at unitas non addit supra ens entitatem: ergo addit indivisionem; sed indivisio est quid negativum: nam est divisionum

seu distinctorum negatio: Ergo.

Dicendum est 2°, negationem quam unum addit supra ens esse negationem divisionis in se. Suadetur. Per huiusmodi negationem differt unum per se a multitudine, seu una per accidens; sed unum quod consequitur ens, dicit de formali illam indivisionem per quam differt ab uno per acc. Siquidem quodlibet ens est per se unum non per acc: Ergo. Probatur mai: quia etiam unum per accidens est indivisum ab aliis, nam que a se ipso non distinguitur: Ergo.

Dicendum est 3°. unum dicere negationem per modum privationis. Ratio est, quia ut ait D. Th. 2° th. loc. 3ª, unum quod consequitur ens, illam negationem importat quae dici non potest de non entibus: alias non ens unum dici posset, et per consequens ens; at negatio, quae non se habet per modum privationis potest etiam dici de non entibus: Ergo. Probatur mi. huiusmodi negatio cum absoluta sit et simplex non dicit de formali nisi alicuius absentiam, seu remotionem sine determinatione subiecti sed haec negatio dicitur etiam de non entibus: Ergo. Unde inquit non videns potest dici tam chimera, quam lapis: Ergo.

Quidem relinquitur quod negatio quam unum dicit cum sit negatio in subiecto differt a negatione simpliciter et per consequens se habet ad modum privationis: privatio enim est negatio formae in aliquo subiecto. Sed est sciendum quod indivisio non est rigorosa privatio, licet se habeat ut privatio: quia ita semper est in subiecto apto habere formam, indivisio vero unius excludit simpliciter formam a subiecto. Unde medio modo se habet inter negationem simpliciter, et privationem. Quod est expressum S. Thoma q. 9ª de potentia Articulo 7° ad undecimum.

Dicendum est ultimo, unitatem sic explicatam esse adaequatam entis passionem. Probatur. illud quod consequitur rationem entis est adaequata eius proprietas: est enim proprietas quia consequitur: adaequata vero, quia aequat entis rationem; sed huiusmodi est unitas, de qua loquimur: nam quaelibet res est una unitate opposita multitudini: sola enim haec unitas consequitur ens: nam entis eo modo est unum, quo est ens: est autem ens, ut opposita multitudini; quoniam mull

est ens, scientia: Ergo.

8 Deinde quelibet res vel est una vel plures: si est una, habetur intentum: Si autem est plures; vel unaquaeque harum plurium est una vel plures: quod si respondeatur esse plures, iterum interrogabo, quousque sit una, quae plures non sit, nisi ant. Cum ergo in unoquoque ente inveniatur illa unitas, per quam, secundum aliquam rationem non est plura; consequitur ut unitas ista sit adequata entis proprietas.

§. 2us =

Obiectionum solutiones =

Obiicies 1°. unitas indivisi non convenit omni enti: Ergo non est unitas transcendentalis. Probatur ant: unitas indivisa non convenit enti per acc; sed ens per acc. est verum ens: non vero est fictum: Ergo. = Nego ant. et minorem probationis: quia ens per acc. non est ens secundum rem, sed secundum nomen tantum: in quantum scilicet unum praedicatur denominative de aliis: Nam ut ex Philosopho ait S. Th., 6. Met. lect. 2a, ex duobus quorum unum accedit alteri, solum fit unum secundum nomen; ut ex musico et albo; quae secundum rem sunt duo entia: ideoque rem unam non constituunt: Et per consequens ut in consequentibus dicit, entis per acc. non est una generatio, nec una corruptio: sed aliquid eius fit una generatione, et aliud alia: Ens autem, cui per se inest unitas, est unum secundum rem; de quo proinde Metaphysica determinatur ad ens per accidens per se et directe non se extendat.

Obicies 2°. addit proprietas de formali, per quod distinguitur ab essentia seu proprio subiecto; sed unitas distinguitur ab ente per indivisionem: Ergo. = Confirmatur 1°. proprietas dicit de formali id solum quod addit subiectum; sed unitas addit enti negationem divisionis Ergo. = Confirmatur 2°. Sicut itas dicit de formali entitatem, includit omnem perfectionem entis: Ergo est aeque perfecta ac ens, quod repugnat rationi. = Respondeo unum distinguitur ab ente per expressionem entitatis indivisae: Ens enim solam entitatem dicit: Nec ideo sola negatio est ratio distinctionis unitate, sed entitas sub negatione. propter quam quod unum addat supra ens ratione tantum;

n̄ est quaerenda tertia species distinctio positiva a n̄ positiva quae maior ē distinctione rationis.

Ad 1^3 Confirm. dico, maiorem n̄ ee ueram, si sermo sit de proprietatibus n̄ distinctis realiter a subiecto; et praesertim de transcendentibus quorum, ut patet, nihil n̄ sint; necesse ē, ut de formali dicat ipsam entitatem. = ad 2^3 dico, n̄ ee inconueniens proprietatem distinctam a subiecto dicere ipsam subiecti perfectionem, dummodo ipsa n̄ exprimat sub eadem ratione; ut accidit in unitate, quae entitatem n̄ exprimit, ut entitas suae perfectio ē, sed quatenus ē sub indiuisione.

Obiicies. Ens et unum, et quaeque per rationem distinguuntur: Ergo male Scotus in distinctione quadam infertur. Prob. ant. Ens, et unum, et quaeque per rationem distinguuntur in creaturis: ergo distinguuntur maiori distinctione, quam in Deo; sed in Deo distinguuntur per rationem. Ergo. Simile huic argumentum sibi obiicit S. Th. q.e 21 de ueritate Articulo primo; cuius solutione quia ipsius ē et rationi conformis, in praesenti uti debemus. Dico Ergo, aliqua ee praedicata quae sola ratione differunt; quae sunt aliquo subiecto, et ita in Deo sunt idem re, n̄ uero in creaturis: aliqua autem sunt, quae ratione sui sunt unum realiter; et huiusmodi sunt ens, et unum; quae propterea ubicumque inueniuntur, sunt idem secundum rem. Et per hoc patet solutio.

Obiicies 3.o Id addit unum supra ens, per quod immediate opponitur multitudini; sed multitudini n̄ opponitur nisi mediate per negationem: Ergo. Prob. min: nulla negatio opponitur immediate alteri: nam oppositio datur inter negationem et formam; sed multitudo dicit de formali negationem unius additam entitatibus ex quibus constant; quippe ut ait S. Th. q.e 9 a 3. de potentia articulo 7.o dicit de formali distinctionem, quae in eo consistit, quod una unitas n̄ sit altera: Ergo. = Confirmatur 1.o unitas dicit perfectionem: eo enim res est magis perfecta quo est magis indiuisa; at nulla negatio ē perfectio, sed opposita perfectioni: Ergo.

Confirmatur 2.o Negatio n̄ suscipit magis et minus; sed unitas suscipit magis et minus; nam una res ē magis una quam alia; quia ē magis indiuisa; nempe quae recedit magis a compositione. Et quae ē omnino simplex magis una ē, quam

que alliquã habet compositionē: ergo= Confirmatur 3o. oēs species unitatis sūt positivę: ergo ō ē positive unus; ideoq positive contrahitur; et similiter de allijs.= Denique effectus unitatis sūt positivi: siquidē unitas fundat relationē realē similitudinis; atq etiā componit pluralitatē; sed effectus positivi nequeunt ab alliquo negativo provenire: ergo.

Ad argumentū negō minorē. ad probationē dico, q̄ ī multitudine duo sūt consideranda; nempe, ipsę entitates et unitatū negatio: et similiter ī unitate distinguere oportet entitatē, et negationē multitudinis itaque indivisio unitatis negat entitates n̄ quidē absolute, et in rerū natura, sed ī se; quia scilicet unū, et multa simul ī rebus inveniuntur; licet n̄ ī eodē. Unde n̄ ē negatio negationis. econtra divisio multitudinis n̄ negat indivisionē, sed entitatē; etiā n̄ ī rerū natura, sed ī multitudine.

Hoc ē, unūquodque ens ē per se indivisū, et per consequens n̄ ē plura, et per consequens n̄ ē diversum. Econtra multitudo ē plura entia, et per consequens diversa, et per consequens n̄ ens, et per consequens n̄ una, et per consequens n̄ indivisa. Unde quamvis multitudo dicat de formali negationē unitatis; tamē ī mmediate oponitur negationi sui per entitates. Sicut licet homo, et equus sint distincti, et oppositi; negatio tamē quę ē ī uno n̄ negat negationē, quę ē ī allio, sed formā positivā.

Ad 1.3 conf. dico, unū n̄ dicere perfectionē ratione indivisionis; sed tota perfectio ē ī fundamento, seu entitate: co[n]tingit tamē maior, aut minor perfectio, per maiorē aut minorē indivisionē; quia cognoscitur per recessū a pluralitate.= ad 2.3 respondeo, negationē simpliciter n̄ suscipere magis, et minus; negationē vero, quę ē ī subiecto posse suscipere fundamentaliter ratione; quatenus ut ī eo ē magis, vel minus simplex ens. Quod ex D. Th. constat, prima parte q. 11, a. 4. ad 1. et ad 3. propterea q idē dicit, opusculo 3o. 9o. cap. 10, q. privatio quę de se ē negatio, et n̄ ens... ratione habitus, quę sequitur, determinatur ad subiectū, et ad q suscipit habitū vel potest etiā dici, suscipere magis, et minus, secundū

quiu oppositum suscipit magis et minus; ut ait eadem 2a 2ae, q. 11, et eodem articulo.

Ad 3m dico, species unitatis dicere etiam entitatem positivam et determinatam indivisionis; non vero solam entitatem: quod non probat argumentum factum. = Ad 2m respondeo, effectum positivum qui tribuitur unitati, convenire ipsi ratione entitatis. Et ideo D. Thomas ait, prima parte, q. 11, articulo 2o, ad 2m, quod unitates constituunt multitudinem, non secundum quod habent de ratione indivisionis, sed secundum hoc quod habent de entitate: sicut et partes domus constituunt domum per hoc, quod sunt quaedam corpora; non per hoc quod sunt non domus. Et idem habet q. 3a de potentia articulo 7o, ad decimum. Nec ideo est negandum, indivisionem componere etiam multitudinem; nisi solum secundum quod multitudo dicit positivum: nam multitudo etiam dicit entia indivisa.

Ex dictis infertur, unum opponi multitudini per modum privationis: quod ipsi verbis asserit D. Th., loco proxime ex 1a parte citato. Et ulterius patet: quoniam non opponitur contradictorie; nam unum extremum huius oppositionis est sola, et absoluta negatio, sive nihil simpliciter; quod tam unitati, quam multitudini repugnat. Deinde unum, et multa non opponuntur contrarie; siquidem haec oppositio veriatur inter extrema omnino realia. Ulterius non opponuntur relative; quoniam nec unum est ad multa, nec multa ad unum: sunt enim quaedam absoluta. Denique, non opponuntur pure privative; quia neutrum dicit solam privationem.

Opponuntur ergo partim contrarie, inquantum scilicet dicunt entitates; et partim privative, videlicet, quatenus dicunt negationem in subiecto. Nam praeter illa quatuor oppositionum genera non aliud ullumque assignatur: Nec D. Th. meminit alterius in dicto opusculo, cuius titulus est de quatuor oppositis. Et rursus, hoc quintum, quasi complexum ex oppositionibus privativa et contraria, habet fundamentum in Philosopho et D. Thoma, 10 Metaph. lectione 3a, et in citata quaestione de potentia, articulo 7o, in corpore, et ad undecimum. Et re ipsa in unitate, et multitudine probatur: Namque neutra est mera entitas, aut privatio; sed unaquaeque dicit utramque

de formali dici unum opponi per modum privationis et non formae, quia magis explicat negationem, quae in uno se habet tanquam formale, additum entitati tanquam subiecto: Ideo quod oppositio unius magis accedit oppositioni privativae, quam contrariae.

Dub. 2um

An unum sit re prius quam multa?

Ratio dubitandi est: quia unum opponitur multitudini, ut privatio habitui: habitus autem est prior privatione; quia privatio definitur per habitum. Ex altera parte videtur unum esse prius quam multa; quia multitudo definitur per unitatem multitudo enim dependet ab uno; nam ex unitatibus consurgit; et non e contra.

§ unicus

Conclusio affirmativa probatur

Dicendum est unum esse prius secundum rem quam multa. id probat ratio iam praeadducta. praeterea: sicut entitas est prior entitatibus; ita indivisio, quae consequitur entitatem, est prior divisione, quae consequitur entitates: et sicut ex entitate, et indivisione fit unum, ita ex entitatibus, et divisione fit id, quod est plura. Unde sequitur, quod si illud nequit cognosci, quin sub eo intellectu cadat divisio, quae est posterior indivisione, unum est prius quam multa. Deinde. licet indivisio comparetur divisioni, ut privatio habitui; tamen cum divisio non sit proprie habitus nec indivisio privatio; non est necesse, quod divisio praecedat naturaliter indivisionem. hoc enim solum de necessitate evenit in habitu, et privatione proprie dictis; quia, nempe, subiectum natum habere formam, prius respicit illam, quam privationem. Sed subiectum cui repugnat habitus prius respicit privationem, quam identitatem, quam potest habere. Ex dictis patet, unum non debere definiri per multitudinem, sed potius multitudinem per unitatem: nam propter istam entitas opponitur multitudini.

Atsi per respectus ad rationem loquamur, divisio est prior unitate: quia ut D. Th. docet, prima parte, quaestione 11, articulo 2.º ad 4um, aprehendimus simplicia per composita et ideo primo cadit in intellectu ens, deinde divisio, deinde unum, deinde multitudo, quae ex unitatibus componitur.

Nec contradicit huic solutioni huius difficultatis, sentit S. D., dum opusculo 42.º, cap. 2.º, et prima parte q. 30, articulo 3.º, et 10.º M., lectione 13a, 3.º, ait, unitatem non dicere negationem multitudinis sed divisionis: quia in eius sententia, unitas opponitur multitudini per modum privationis: quod verum non esset, si sola divisio intelligeretur multitudinem: nam divisio se sola est negatio, et negatio non opponitur ut privatio negationi: propterea quod prima parte q. 11a, articulo 2.º, concludit, quod unum opponitur multitudini per modum privationis, ut indivisum diviso. praeterea, in primo distinctione 24.ae q. 1a, articulo 3.º ad 4um, sic ait: unum non est privatio illius multitudinis quam constituit, sed multitudinis, quae negata esse in eo, quod dicitur unum. Observavit explicat, in quo sensu negetur, unitatem non negare multitudinem; et insuper passim dicit, unitatem esse privationem multitudinis.

Rursus: 10 M. lectione 4a. inquit, quod si unum consideratur ut in se perfectum, opponitur multitudini; si autem consideretur ut non completum; sic est pars eius. tandem (ut alia loca praetermittam) lectione 8a. eiusdem libri sic loquitur: pluralitas sive multitudo absoluta opponitur uni quod convertitur cum ente. et quidem certum est unum dicere negationem illius cui opponitur. Sane ex his clare constat, D. Thomam in locis nobis objectis, solum negare, quod unum privat multitudinem, quam constituit; non vero absolutam, sive in ipso uno. hanc autem nomine divisionis formalis significat, ut verbo diceret, multitudinem hanc esse absolutam, et non in aliquo genere determinatam.

Plures id aperteris colliguntur ex motivo, quo in praefatis locis, negat unitatem privare multitudinem: nempe quia multitudo esset prior unitate, ut potentia habitu: et cum multitudo definiatur per unitatem, unitas ergo esset prior multitudine, per quam deberet definiri: atque ideo committeretur circulus in definitionibus. Ex quo clare patet, S. Doctorem solum comparare unitatem cum multitudine, quam consti-

ituit namq hec ē, que per unitatē definita, et a baeneoare ēopposita multitudini. Set unitas n̄ privat multitudinē, que 3 re ē, et quam constituit, set que 3 ren̄ ē; et que ideo n̄ ē, qa eq privat unitas. Et hinc deducitur, unitate tantū ee mini usq multitudinis per ipsā constitutē; qa nimirum per unitatē cognoscitur multitudo constituta; tunqua proin ae oponitur n̄ privative, Sed relative tanquam mensura cu mensurato.

Si autē quaeras, quid addat multitudo supra unitatē respondeo addere alliq aut ... entitatis, et divisionē unius ab allia, seu distinctionē earū, vi cuius una n̄ ē altera: et per hanc distinctionē 3 se oponitur entitati per modū privationis. Ita colligitur ex D. S. Thoma, Q. 9e 9a. de potentia, Articulo 7°.

DUB. 3um.

Quotuplex sit in rebus unitas?

Non aliter melius haec difficultas solvi potest quam modos unius, et divisiones explicando

Prius divisiones, et modi.

Non intendimus modos omnes unius explicare: hoc enim nec facile ē, nec necessarium; set principales tantū; eos desumendo ex Philosopho, iuxta expositionē S. Thomae 5° Met. lect. 6a, et decimo lectione prima. Primo ... dividitur unū in per se, et per accidens. unū autē per accidens ē illud, quod nec 3 se unā speciē habet, nec unā causā determinatā, ut convenientia albi, et musici. Et hoc modo explicat D. Th. ens per acc., 11° Met. lec. 8a; quia scilicet ab uno per acc. n̄ differt, nisi secundū rationē individuationis.

Et hinc statim patet ens et unū modo n̄ accipi pro ente et uno quae dividuntur in substantiam, et accidens: quoniam accidens n̄ dicitur ens et unū per acc; quia n̄ habeat speciē unā, et causā determinatā; sed quia n̄ per se habet esse, sed 3 allio. Atque hinc consequenter ē dicendū, ens per se ee illud, quod habet ee determinatū, et causā determinatā. Et similiter unū per se habet unā speciē, et determinatā sui causā. quod ita debet intelligi, ...

id dicatur ens, et unum perse quod habet quaecumque perse et intrinsece requirit ad integritatem, et complementum in sua ratione.

Atque sequitur non solum esse entia per se simplicia, sive quae actu et potentia sunt indivisa; sed etiam composita, quorum essentia tantum est indivisa actu. Nam licet composita dividi possint; non tamen ea, quae secundum eandem rationem participent unitatem: nec est inconveniens esse indivisum uno modo id quod est allio modo divisum, ut D. Th. docet, 1a p. q. 11 a. 1 ad 3 in 4 lo primo. ad 2um. = Deinde, ex his infertur allia entis, et unius divisio in ens, et unum simpliciter, et secundum quid; ita quod ens et unum simpliciter dicatur quod est ens et unum per se; unum vero, et ens secundum quid sit illud, quod est ens et unum per acc.

Set contra haec statim insurgit difficilis obiectio. Nam dubio primo huius disputationis in responsione ad 1um argumentum, diximus, ens per accidens esse ens secundum nomen tantum: et modo asserimus, esse membrum dividens ens. quod sicut hoc secundum dicitur, suo robore persistit argumentum ibi factum: Nam quomodo erit unitas transcendentalis, et adequata entis proprietas, unitas, quae non convenit omni enti?

Respondeo 1o, quod si divisio entis, et unius in ens, et unum per se, et per acc, fit per ens, et unum simpliciter, et multa secundum quid; membra huius divisionis sunt divisum actu et divisum potentia, sive divisibile: et sic membra divisionis istius, non differunt re, set ratione: nam quod est unum simpliciter est multa secundum quid; ut de compositis dictum est supra. Et hinc patet, quodlibet membrum huius divisionis requare divisum: quod non est ens commune, set compositum, et divisibile realiter; ac per consequens, inferius ad ens commune sibi, et enti simplici; sicut ens commune dividitur, fit divisio entis per simplex, et compositum.

Respondeo 2o, quod si ens, et unum dividantur per ens et unum simpliciter, et multa simpliciter; tenendum est cum S. Thoma, loco supra citato, iuxta expositionem Caietani, ens dividi per unum, et multa (et similiter dicendum

dicuntur) ita debere intelligi, ut unum dividat ens simpliciter, et multa secundum quid: id est, unum continetur simpliciter sub ente, et multa secundum quid tantum. Et quoniam ratio, cur multa contineantur sub ente, est unitas: nam ut ibi ait S. D. multitudo non contineretur sub ente, nisi aliquo modo contineretur sub uno; ideo unum simpliciter equat ens. Deinde, si in multitudine attendatur ratio sola pluralitatis; multitudo est tantum ens, et unum secundum nomen; re vero unitates, et entia. Et quia ex entitatibus, et unitatibus constat; participat secundum quid rationem entis, et unius: simpliciter autem non participat, quia nec entitatem habet nec unitatem. Ex quo constat divisionem istam esse equivocam, attento precise, quod multitudo habet ex se, et in opositum unitatis: non tamen est tanta, quanta est divisio canis, quoniam quidem unius canis non participat alterius, nec dicitur canis propter alterius: multitudo vero participabat unitatem; propter quam etiam dicitur una. Et iuxta hec, non videtur verum, quod P. Suarez ait in presenti disputatione 2.a sect. 3.a; nempe ens, et unum, que dividuntur in ens, et unum per se, et per acc., abstrahere ab utroque: Nam eadem, et unum per acc. sint alia propter unitatem simpliciter nullam dicunt rationem entis, et unius, sibi peculiarem, et in rerum opositum enti, et uni simpliciter. Non ergo potest abstrahi ab ipsis ratio entis, et unius superior ad ens, et unum simpliciter. Que autem sint entia per acc. non oportet in presenti specialiter determinare: sufficit enim scire, illud non dici ens per acc. quod per nullam causam determinatam potest in aliqua scientia probari propterea quod eius considerationem pretermittere suadet Philosophus. Deinde unum aliud dicitur, secundum quod partes alicuius continuet, communi aliqua unione copulantur. Continuum autem est, cuius secundum se est unus motus; ita ut duarum partium duobus motibus non moveantur, sed totum continuum uno motu: Sed non est inconveniens, moveri per accidens pluribus motibus: Sicut homo, qui movetur in navi contra motum navis movetur etiam motu navis per acc. Aliud

verounum dicitur totum navem materiam alliquam sive speciem. Quod quidem unum abijt supra continuum, unitatem est forma, sic utrumque est magis unum secundum quod magis habet per se unionem et formam. Unde illa sunt maxime et perfecte una, quorum quidditates intellectus intelligens est omnino indivisibiles: ut sunt simplicia, quorum definitiones non componitur ex diversis principiis. materialibus, et formalibus.

Insuper unum quoddam est genere, quoddam specie, quoddam numero, quoddam analogia. unum genere sunt illa, quae habent unum modum praedicationis: ut omnes substantiae quae conveniunt in modo praedicandi per se. Unum specie sunt quae habent unam definitionem. numero unum sunt, in sententia D. Thomae, quorum materia signata est una; quia materia sub quantitate est principium individuationis formae. Denique unum analogice sunt quae conveniunt in hoc, quod unum participat alliquid commune propter, vel cum habitudine ad allud primum. Tandem unum dividitur in universale et individuale, de quibus in hoc libro specialiter est agendum.

Disputatio 2.a
De rerum distinctione

Cum eadem est oppositorum scientia; et multitudo opposita unitati de formali dicit distinctionem, sive negationem unitatis; id circo modo de distinctione agendum est, ut unitas, et eius species facilius intelligantur: et praecipue, quia sine recognitione distinctionis rerum, nulla res valet perfecte cognosci.

Quid et quotuplex sit distinctio ac qualiter dignosci posit declaratur.

Dari distinctionem in rebus ita per se notum est, ut a nullo sanae mentis posit dubitari. distinctio enim in eo consistit, quod una res non sit allia: constat autem

plures ee rei quarum una e omnino alliud ab allys. Unde res ou, que sub quacunque ratione n comunicat cu allia, distinguitur ab illa, secundu id, et modo quo n communicat. Et hinc patet, quod quantlibet perse ipsa ab allys distingui: nam per suam entitat que n e id q tuod sit allud. Et quamquam primu id quod diximus evidenter conspiciatur in rebus in ter se n unitis: quamvis sit atruende difficile, plurium rerum unitarum distinctione vestigare; quam nimirum, n semper nisi cum magna dificultate earu ubrio percipi potest: Sepe deni ea que tantum sunt unita, iudicantur idem, et econtra.

Igitur sicut indivisio, n e alliud, quam unam entitatem n ee in se plures; ita divisio sive distinctio alliud ee n potest, quam quod allique entitates n sint una, set plures. Distinctio Ergo allia e realis, allia rationis. prima e, que reperitur inter duo, quorum unum, independenter ab intellectu, n e d allud. Sic homo distinguitur ab equo. Secunda e, que in rebus, pro ut sunt in se non invenitur; set fit ab intelectu eandem entitatem per diversos conceptus attingente.

Distinctio realis dividitur in positivam et negativam; que divisio, n tam ex parte distinctionis, quam extremorum eius desumitur: Nam ut constat ex superioribus, distinctio consistit in divisione, et per consequens in negatione. distinctio positiva e, que datur inter res positivas: negativa vero, cuius unum, aut utrumque extremum e negativum, sive n ens. Deinde distinctio realis allia e adequata, ut que datur inter duos homines: Et allia inadequata, sive includentis ab inclusso, nempe qua totum distinguitur a qualibet parte. Propterea, apud S. Th. 1ª p. q. 2, artic. 8º, e allia divisio distinctionis realis in formalem. Que datur in diferentibus specie; et materialem, qua distinguuntur, que numero tantum diferunt.

Distinctio rationis allia e cum fundamento; nempe q. intelectus rem per plures cognitiones intelligit, propter suiee immensitatem sive equivalentiam rebus re distinctis. Et hinc constat, dari distinctionem alliam, que intellectus operationem antecedit, fundamentalem scilicet,

uirtualis seu equivalentes; quę actualis distinctio non est, sed fundamentum distinctionis rationis, de qua postea. Alia distinctio rationis appellatur sine fundamento; quia nimirum illud in rebus non supponit; sed fit ab intellectu, de eodem omnino, tanquam de diversis ratiocinante: ut si distinguat ensem a gladio, hominem ab homine.

Distinctio rationis cum fundamento potest denominari dupliciter: vel enim potest dici esse rationis intrinsece; quia in se realis non est; vel extrinsece, quatenus veritatem in termino extrema a quibus non est intrinseca. quod solum est verum; quia ab ipsis extremis non oritur; vel etiam actu nec in illis recepta, sed consistit in cognitione denominante rem cognitam secundum unam formalitatem, et non secundum aliam; ut melius suo loco explicabitur. Et tamen secundum distinctionem rationis, non ideo dicitur rationis, quia versetur inter entia rationis: Nam haec plerumque reales distinguunt: sed rationis vocatur; quia fit a ratione attingente ens reale pluribus conceptibus: Nec ideo est dicendum, non dari distinctionem etiam inter entia rationis; cum sint plura, quę aliorum essentias constituunt; ut universale et species, a quibus proinde differt sola ratione.

Ex his constat illum duntaxat intellectum facere distinctionem rationis qui rem cognoscit imperfecte, et inadequate. Denique, ut plures distinctionum modos verbo comprehendam, superest dicere, quod cum oppositorum eadem sit ratio; totmodis dicitur distinctio, quot dicitur unum.

Signa autem distinctionis realis, magis nota, et probatiora tria. Primum mutua separabilitas realis: si enim unum potest esse realiter sine alio; signum evidens est distinctionis realis utriusque: quia nullum ens esse potest realiter sine se ipso. At non semper est verum, eas separari posse, quę distinguuntur realiter; ut patet in Divinis personis realiter distinctis, habentibus tamen inter se necessariam omnino connexionem. Secundum signum quod primo nimis affine est, est posse unum exsistere alio non exsistente. Tertium signum est reciproca oppositio realis: quippe terminis naturę adversari, eadem

ibi ipsi rationi opponi, sed semel inveniet quod ad investigandam distinctionem nullum ex parte rei signum apparet. Ad hunc saepe in rerum cognitione ingenii occurrunt difficultates, quas propterea aliqua arte superandae, nimirum vel per causas, aut effectus, vel per similia, de rebus ferendo iudicium.

Ex his quae dicta sunt, patet, iudicari posse eas formalitates, ex quibus, post exactam investigationem ipsorum, nullum signum realis distinctionis apparet, sola ratione distingui. Ut tandem oportet scire, terminos ista, distinctum esse, differre, et esse diversa, in rigore habere significationem: quamvis pro eodem indifferenter accipiantur: Nam distingui proprie dicuntur, quae non habent eandem entitatem: differre vero solum convenit in rigore speciebus, quae etsi differant, in aliquo conveniunt, in genere scilicet; nam differens est quod aliquo aliud differt: esse autem diversa proprie dicitur de illis, quae in nullo conveniunt, sed se ipsis immediate differunt. Ita colligitur ex Sancto Thoma 5 Metaph. lect. 12.

Nec ideo potest idem esse convenire non entibus. Dicens ex Philosopho inquit idem, 10 Metaph. lect. 12, non ens non dicitur diversum, sed est non idem, eo quod contradictorie opponitur eidem. Sed idem et diversum inveniuntur in entibus. Namque quod est unum alteri, est etiam idem: si vero unum non sit, erit diversum. Et hinc fit, diversum posse significare ens, inquantum non est idem cum alio. Fit ergo, quod cum idem dicatur per negationem divisionis unius ab alio, et diversum per negationem identitatis ipsorum, idem et diversum opponuntur sicut unum, et multa.

Si autem quaeras, quae sit causa distinctionis rerum? Respondeo ex D. Thoma, 1 p. q. 47 a. 1, causam efficientem esse Deum, qui omnia propter communicandam suam bonitatem, et per ea repraesentandam, produxit. Cum autem nulla sit creatura, quae Deum possit sufficienter repraesentare; nam nulla potest inveniri cum omni genere perfectionis: ideo necessaria fuit multitudo et diversitas creaturarum, ut una modo possibili suppleret, quod ad repraesentandam divinam bonitatem deest alteri. Et hinc sequitur causam

extrinsecæ distinctionis creaturarum de earum limitatione, ratione cuius ultra determinatum perfectionis gradum non excedunt.

Dubium 13.

Utrum sit in rebus aliqua distinctio, Quæ nec sit realis simpliciter, nec rationis?

§ 1.

Proponitur titulus et referuntur Sententiæ

Licet quæ distinctione non dicta fere ab omnibus admittantur, dubium tamen inter Philosophos acriter exagitatur, an sit alia præter rationis et realis distinctionem admittenda distinctio, non quidem quæ realis non sit, sed quæ sit minor distinctione rei a re, et maior distinctione rationis: quæ, nempe, nec inter entitates invenitur, nec fit per operationem intellectus.

Negat Scotus, ut fert communis opinio, sufficere distinctionem virtualem ad verificanda quæ dicuntur de formalitatibus eiusdem rei: ideo quod distinctionem illam esse cogitavit, quam formalem ex natura rei appellant: quæ, scilicet, non versatur inter entitates, sed inter formalitates eiusdem entitatis, ante operationem intellectus. formalitates autem communiter dicuntur illa prædicata, quæ in recta linea prædicamentali collocantur: quæ alio nomine appellari solent gradus metaphisici quia per ipsos quasi per quosdam gradus ascenditur et descenditur ab uno in alium. Sed quamvis distinctio ista Scoto communiter tribuatur, non ideo crederem illam esse subtilis Doctoris: quia, nimirum, plures

ta ex Discipulis eius, qui ex alliis, illi sic explicant, ut solo distinctione virtualis agnoverit, significata nomine distinctionis formalis ex natura rei. quod si verum est istud, distinctio hic Schoti est tantum de nomine.

Distinctionem tamen istam, si alia est a distinctione virtuali, sicut Schoti sit, sive non; ferè vix extra eius Scholam, indicant rebus ipsis repugnare: et ea admissa, dicunt alliquid non plus facere, quam facit distinctio virtualis. Atquamvis hanc distinctionem impugnent, concedunt plurimi, inter quos est Suarez, Gaudin, Losca, et comuniter moderni, concedunt, inquam, distinctionem alliquam realem mediam inter realem, quam maiorem dicunt, et rationis; quae ideo minor appelata, quia non rem a re, sed rem a modis lieu distinguit. Modus autem dicitur illud, quod cum esse non suficiat ad constituendam alliquam entitatem, modificat, ac afficit illam; a qua tamen omnino in esse dependet, posit ab ea deficere. An vero et cur entitates istae modales sint admittendae, in loco dicetur.

Quibus conclusionibus resolvitur dubium.

Dico 1.º datur in rebus distinctio virtualis. *probatur.* alliqua distingui virtualiter est ita se habere in ordine ad alliquem efectum, ac si unum non esset alliud; sive ita comparari possunt, quemadmodum solent comparari res diversae; adsunt plura quae ita possunt comparari: tum quia ut ait D. Th. 9.º Met. lec. 3.ª intellectus utitur eo, quod est idem secundum rem, ut duobus, et relationem identitatis intelligat: nulla enim relatio intelligitur nisi inter duo extrema: intelligit ergo intellectus alliqua esse unum secundum rem, comparando idem sibi ipsi, sicut comparat unum rem alteri.

Tum etiam; quia plurima entium continent in una indivisa entitate allquas perfectiones, quae in alliis inveniuntur re distinctae: atque id circo unumquodque eorum aequivalet rebus distinctis tamen id quod se solo facit, quod in alliis non faciunt nisi

re diuersis perfectiones. Illud autem, quod rebus realiter distinctis equiualet, hoc ipso potest cognosci cum ordine ad unum effectum, et non cum ordine ad allium; quod ratione idem est, ac perindese habere, ac si plures res esset; et per consequens comparari posse, ad modum rerum diuersarum; non quidem iudicando rem esse diuersas, sed eandem aprehendendo diuersis aprehensionibus, diuersisque nominibus nominando, secundum quod rebus diuersis equiualet; taliter quod cuilibet conceptui, et nomini res ipsa ut correspondeat, secundum alliquid, quod uere sit in illa: et hanc equiualentiam, et non allud apellamus distinctionem virtualem.

Dico 2º. dari in rebus distinctionem realem minor, modalis, seu media inter realem simpliciter, et rationis. Ratio est; quia dantur plura, ita minime entitatis, ut ad rei perfectionem non pertingant: quod modo probari non debet, sed supponi: Imo, ipsis aduersarijs annuentibus, certum est dari in rebus has minimas entitates, quas allio nomine modos apellant. Et dubium tantum est, an alliqua, et qua distinctione distinguantur.

Sed in primis, eiusmodi entitates distinguntur realiter a rebus: nam nullo intellectu cogitante, destrui possunt manentes subiecto; ut patet in unione, et sessione, deficientibus realiter, absque defectu suorum subiectorum. Et certe verum est in sensu reali dicere, modus realiter deficit, res non deficit realiter; quod absque alliqua reali distinctione intelligi nequit.

Deinde, cum modus non sit proprie res, sed aliqualis rei complexio et modificatio, ab illa simpliciter in esse dependens, proprie distinqui non potest distinctione maiori, seu rei a re allias res esset, et non modus: Et praeterea quia modus exigit ita intime rei coniungi, ut per nullam potentiam possit esse sine illa; quod est signum aliqualis identitatis inter rem, et eius modum; et per consequens, minoris distinctionis: nam hoc ipso, quod sine re esse non possit, reficit alliquo modo rem ut proprie eventio: sed autem ita ab re distinguitur, ut hanc intimam coniunctionem non includat.

Datur ergo in rebus distinctio modalis, seu minor rerum duarum distinctione.

Hinc colligitur esse sufficiens argumentum distinctionis modalis, posse unum extremum manere sine allio, et non e converso: Nam si absolute repugnat, unum sine allio posse conservari, efficaciter argumentari poterit, illud non esse verum entitatem, sed modum: absolute enim, seu per respectum ad Dei potentiam non repugnat, rem unam conservari posse in esse, sine hac aut illa allia determinata, quam tamen aliunde concedatur conservari non posse sine alliqua.

Dico 3°. non datur distinctio formalis ex natura rei ita sine dubio Sanctus Thomas septimo metaphisicae lec. 13ª. et alibi, cuius autoritatem commodius in allio loco adducimus. Probatur conclusio ratione. Quelibet res, vel est idem realiter cum allia; et sic sola ratione potest ab ea distingui: vel allia ab ipsa; et sic distinguitur distinctione reali maiori: vel denique non est proprie res, sed modus rei; et sic distinguitur distinctione modali; sed distinctio formalis ex natura rei non est alliqua ex his distinctionibus: neque non est rationis, cum precedat operationem intellectus: Nec minor realis; quia formalitates sunt unius rei: ac tandem non est modalis; quoniam una formalitas non est modus alterius: Ergo.

Confirmatur 1°. quelibet formalitas ab allia distincta vel est ens simpliciter, vel aliquid entis; siquidem non est nihil: si primum, distinguitur ab illa distinctione entitativa: si secundum est modus entis, et per consequens, sola distinctione modali distincta. = Confirmatur 2°. que sunt idem realiter unitertio, et non oponuntur, sunt omnino idem sibi ipsis: sed formalitates eiusdem rei sunt idem realiter unitertio, neque sunt eadem realis entitas, et non oponuntur: Ergo. probatur secunda pars minoris. Primis, non oponuntur contradictorie aut privative; quia nulla earum est negatio: deinde non oponuntur contrarie; quia per se non se excludunt a communi subiecto nec habent alliquod comune genus; neque non diferunt specie, quod in contrarijs sepe evenit, iuxta sententiam Philosophi, et S. Th. 10 Met. lec. 6.

Tandem non oponuntur relative: Cum; quia in rebus creatis datur alliquid simile misterio Sanctissimae trinitatis: Et per consequens principium illud quae sunt idem uni tertio, non esset increati absolute verum tamen etiam (quia ut allia praetermittam) formalitates eiusdem rei non sunt simul cognitione: Nam una non definita per allium: nec respicit illum: Unum autem relativorum respicit necessario, et est totum ad allidud; atque etiam cognoscitur, et definitur per illud. Et id negare non possunt Schotistae, qui inde colligunt, formalitates eiusdem rei formaliter ex re distingui: quia una est extra definitionem alterius; sine qua proinde potest, imo debet cognosci.

Propterea, id ulterius contra Deo confirmari potest, quod ideo ponitur distinctio ista formalis; quia alliquid affirmatur de una formalitate, quod non afirmatur de allia: hoc autem non minus convincit de formalitatibus et entitate, quae est comune earum medium: Nam hoc ipsum quod est esse medium comune de nulla formalitate dici potest: quid ergo erunt formalitates inter se ab entitate distinctae? Sane nihil. Nec scio, quomodo poterunt formalitates superiores in quid predicari de inferioribus: ut vivens de Animali, Animal de homine, et homo de Sorte; si vera et quidditativa distinctione distinguntur.

Denique haec Schotistarum opinio, ex eo displicet; quod rerum simplicitati, ac perfectioni, et praesertim Divinae, videtur adversari. Nam eo res est maioris simplex, et perfecta, quo magis excludit pluralitatem, et distinctionem: Unde notamus in lumine naturae videtur, idem tam bonum esse, et unum, et per consequens simplex, et perfectum quod minus habet de multitudine; et sane, cum Deus sive, eo simplex sit unitate et simplicitate qua maior concipi non potest; nequit esse simplex simplicitate includente distinctionem ex natura rei. Siquidem maior simplicitas est quae omnem realem distinctionem excludit: haec autem sine repugnantia concipi potest: Nec Argumenta Schotistarum alliquam hoc esse convincunt: nec

oraui alles argm^to. sua probat conclusionem, quod quidem fieri oportere, et ut novum alliquid ad miteriam rebus.

§ 3.

Argumentis contrarijs satisfit.

Argum. 1° contra 2am Conclusionem: non sunt plura genera distinctionum quam entium; nam distinctio sequitur ad ens, sed praeter entia realia, entia per rationem, et rationis, non est allud genus entis: ergo. Sed entia realia distinguuntur distinctione reali entitativa: Entia per rationem distinctione rationis; illa nempe quae est unum re, et plura per rationem: Entia vero rationis distinguuntur distinctione simili distinctioni entitativae; ergo in quidem non invenitur distinctio modalis, nec ad eam potest reduci: ergo.

Confirmatur 1°. unaquaeque res vel est idem cum allia, vel diversa: Nam idem et diversum dividunt adaequate ens, sicut unum et multa. Si primum; distinguuntur ratione; si secundum, realiter entitative: quippe quodlibet ens est diversum ab allio per suam entitatem: ergo. Confirmatur 2°. quidquid est a parte rei habet suam essentiam: Ergo quidquid est in rebus distinctum ab allijs habet suam essentiam, et per quam differt ab illis. Ergo habet suam propriam entitatem: Nam essentia, et entitas convertuntur. Sed quod habet suam propriam entitatem distinguitur ab allijs tanquam nullum ens ab allijs entibus: Ergo quod a parte rei est ab allijs distinctum, distinguitur distinctione entitativa.

Ad Arg. Resp. quod si ens reale sumitur in amplissima significatione, videlicet pro omni eo, quod oponitur nihilo; non datur distinctio media inter realem et rationis. Si vero sumitur pro eo quod secum affert, vera petere constituitur entitatem; falsum est non dari medium; quia modus nec omnino nihil est, nec est entitas, sed alliquid entitatis. Nam dicimus, rem esse unam rem, et modum eius alliquam rem; sed iuxta istis modis dicimus unum. potest etiam dici, modos esse res, et entitates modales: At minus proprie

dicuntur entitates, quippe per se non faciunt essentiam, sed complent, et quam perficiunt.

Convenire tamen possumus cum adversariis, si solum intendunt, modos esse entitates, inquantum non sunt nihil; modo concedant, distinctionem qua a rebus distinguuntur, non esse ita stricta, ac est illa quae reperitur in rebus. quod mihi satis clarum est rationem attenta, tam natura ipsius distinctionis, quam extremorum eius. Illa enim necessario exigit extrema, quorum unum necessario connectatur quantum addere cum alliis: sed ita, ut non sunt entitates sed modificationes entitatibus, ratione unum eorum non est entitas: Et iuxta adversarios, distinctio proportionata entitati, ad quam sequitur.

Ad 1am confirm. Respondetur unamquamque rem esse ab allia diversam, secundum eam rationem, inqua non est idem cum illa: Et ideo res est idem cum suo modo, inquantum modus non facit per se alliud ens: est tamen diversa, secundum quod modus non est ens per se, sed alliquid eius. Unde si sumatur ens pro eo quod opponitur nihilo, sic modus et res distinguuntur ut duo Entia: Si vero sumatur pro eo quod per se facit rem et essentiam, sic ut duo entia non distinguuntur = ad 2am confirm. similiter dicendum, quod si ens sumatur prima acceptione, modus habet suam propriam essentiam; et sic dici potest distinctio distinctione rei a re: Si vero consideratur in 2a, tunc modus non habet essentiam per se; quia sine re nec est res, nec entitas; sed alliquid tantum Entitatis; non quidem constituens ipsam, sed extra essentiam perficiens.

Arg. 2um contra 3am conclusionem. non admissa distinctione formali ex natura rei, nequeunt non verificari rei predicata contradictoria de uno, et de eodem: Ergo. probatur Ant. Ea distinctione non admissa verificatur rei de eodem omnino esse ratione conveniendi, et non conveniendi; esse rei simile, et non esse simile rei; ut in 3dato est in homine, qui per Animalitatem convenit rei cum Equo, et est ei similis; per rationabilitatem autem non convenit, nec est similis: Ergo. Sed admissa distinctione formali non verificantur haec predicata contradictoria; Quippe quamvis dicantur de eodem, non tamen

secundu idem.

In 13 et precipue Schotistarum axioma, cui etsi plures adhibe ante solutiones, communior tamen est, non esse convenientem, verifica hi predicata con tradictoria de eo quod est idem re, et diferens per rationem: quia afirmatio, et negatio, sunt operationes intellectus que abstrahunt rem indistinctam ar, sea iam ratione diversa supponunt: et referunt Divus Th. id ipsum testantem, quest. 7. de poten tia, artic. 1.° ad 9um 3. atque quamvis solutio ista verum contineat; recte tamen et bene, Schotistae se non loqui de rebus, quatenus sunt aut dicunt ordinem ad intellectum preinndentem; set de illis ut se habent ar, antecedentes ad quancumque operationem intellectus: in quo statu, in eadem re invenitur ra tio conveniendi, et non conveniendi.

Nec S. Th. afirmat, predicata contradictoria de rebus indistinctis, pro ut sic predicari, set supposita aut simul facta distinctione rationis: in quo sensu non de eodem secundum quod idem pre dicantur, set de eodem secundum quod distinctum; et per consequens non sunt contradi ctoria. Quare ista solutio, tametsi vera non solvit axioma. Atque id circo, qui ea utentes, negant, dari a parte rei, rationem conveniendi, et non conve niendi in eadem entitate respectu eiusdem: concedunt tamen dari rationem conveniendi, et disconveniendi, inter quas non invenitur oppositio contra dictoria.

Verum ex eo quod concessimus, sequitur aperte, axioma insolutum relinqui nam quamvis schotistae de contradictione loquentes non intendunt precise contra dictionem realem formalitatum probare set oppositionem aliquam, ex qua necessario quasi naturali causa actualis distinctio: rationes autem conveniendi, et disconveniendi, etsi non contradictorie, opponuntur contrarie: consequentia enim, ut ex Divo Thoma constat, lo. Met. lec. 2.a ad idem et disconveniens, que qua sunt entia, opponuntur contrarie: contraria autem simul in eodem subiecto non pa tiuntur.

Et re vera, nescio, cur possit negari, rationem disconveniendi esse conse

8

quenter talis rationis non conveniendi: Item, ut S. Th. docet, opusculo 37°, Cap. 4°, omnes oppositiones participant de ratione contradictionis: quoniam cum contradictio sit prima in genere oppositionum, oportet, ut alliae rationes ipsius participent: nam primum in quolibet genere est causa ceterorum, ut dicit Philosophus, 4° Met. Et ex tunc patet, an quod disconvenit, consequenter non convenit: sit ergo ratio non conveniendi. praeterea quia quod, cum oppositio eiusdem, et diversi non ita sit contraria, ut non sit ergo privativa: opponuntur enim ut ait D. Th. loco ex Metaphysica citato, sicut unum, et multa: necesse est, ut id quod ad idem, et diversum consequitur duo aliquo modo negationem; et per consequens sit, aliqualiter contradictorie oppositum alteri.

Propter ista, respondent allii, dari in entitate, in qua species deicinari possunt formalitates, rationem conveniendi non perfectam, aut absolutam, sed admixtam ratione disconveniendi; quae proinde neutra est simpliciter: nec ideo est convenientia, aut disconvenientia secundum quid, sed medium inter ipsam et convenientiam, aut disconvenientiam simpliciter = Sed haec solutio minus quam allia placet. 1°; quia respondet per id quod quaeritur: dubium enim est, an illa mixtio, seu identitas rationum conveniendi, et disconveniendi, posit in eodem omnino reperiri. 2°; quia qui inveniunt medium inter convenire simpliciter, et secundum quid, facile illud invenient, inter ens, et non ens, inter substantiam et accidens, inter finitum, et infinitum; imo inter distinctionem realem et rationis: Medium inquam, quod ad nullum extremorum posset reduci, utpote alterius specificae rationis.

3°; Quia nihil erit alteri simile simpliciter: nam nulla res adeo convenit cum allia, ut ab ea secundum esse non differat: quod in singularibus eiusdem speciei patet, in quibus eque probat argumentum dichotomiarum. Denique, 1 rationes conveniendi, et disconveniendi, aut non oponuntur ratione sui, aut ratione subiecti: Si primum admitere non posit: Si secundum, quaelibet opposita poterunt conciliari per determinationem

ad alliquod subiectum; itaque mixotio illa rerum esse repugnantium essentialibus locum habent: allias rerum essentiae mutarentur facilitate.

Illud autem quod ab allijs dicitur, requirere nempe distinctionem virtualem ad verificanda predicata contradictoria, probare nullatenus possunt: quippe cum concedant distinctionem eiusmodi verum actualem quod non esse, pro illa sibi ipsis adversantur; namque negare non possunt oppositionem actualem esse actualem distinctionem: est enim oppositio actualis actualis distantia, separatio quod duorum.

His igitur, et allijs minus probatis solutionibus, in sua probabilitate relictis; respondendi potest primo, argumentum nimis probare: probat enim nullam dari formalitatem simplicem; namque nulla adeo simplex est, quin aliquo non conveniat cum allijs: erit ergo simili per alliam formalitatem; et per consequens, haec allia formalitas erit distincta per alliam; et sic in infinitum; quod absurdum admitti non debet. = Resp. 2°. directe, Neg. ant. ad prob. distinguo anti: esse in ratione conveniendi simpliciter, et non conveniendi simpliciter, Neg. Conveniendi secundum quid, et non conveniendi simpliciter, concedo. Et nego suppositum minoris subsumptae.

Quippe contradictoria non sunt convenire secundum quid, et non convenire simpliciter. Ut enim supra diximus, quod est unum simpliciter, potest secundum quid esse multiplex; et quod est indivisum simpliciter, divisum secundum quid, et e contra; et consequenter, quod est idem aut diversum secundum quid, potest esse idem, aut diversum simpliciter. Et ratio est; quia cum oppositio contradictoria sit maxima duorum incompossibilitas; namque verum utrumque interesse et non esse; utrumque eius extremum debet participare simpliciter maximi distandi rationem; quod est participare simpliciter esse, et non esse. Id autem quod simpliciter est, et secundum quid non est, aut e contra, simpliciter non participat utrumque: et ideo conveniunt in eodem sine contradictione;

et per consequens, sine allia oppositione rigorosa. Sic Creatura ē simpliciter ens, et secundum quid n̄ ens; inquantum scilicet, habet potentiam ad n̄ esse: sic etiam q̄ n̄ ē maxime album, ē simpliciter album, et secundum quid n̄ album; quia n̄ habet albedinem perfectissime: idq; potest mille allijs exemplis ostendi. Et propter ista, concedo, dari rr ẓ eadem re rationem n̄ conveniendi simpliciter cum allia, et rationem conveniendi secundum quid, absque alliqua distinctione: et contra, inter duas formalitates eiusdem entitatis, dari convenientia simpliciter, et n̄ convenientia secundum quid. ad hoc autem ducor; quia res ẓ tantum conveniunt, in quantum faciunt unum: convenire enim ē ẓ unum venire: Unde, quo magis alliqua sunt unum, eo magis conveniunt.

Ad quod ē sciendum, q̄ cum unum dividatur ẓ unum simpliciter, et secundum quid, dupliciter possunt alliqua facere unum, simpliciter scilicet et secundum quid. Illa faciunt unum simpliciter, quæ, ut ait S. Th., 5° Met. lec. 3ª, sunt idem secundum esse: illa vero faciunt unum secundum quid, quæ sunt plura secundum esse, dicuntur autem idem, ait S. D., inquantum ẓ alliquo uno conveniunt. Et iuxta eundem, decimo Met. lec. 4ª, in tribus possunt alliqua convenire tanquam ẓ uno; nempe ẓ substantia, in qualitate, et quantitate. Quæ conveniunt ẓ substantia sunt unum ẓ substantia: et quæ ẓ qualitate, et quantitate, sunt etiam unum ẓ ipsis.

Ea autem quæ sunt unum ẓ substantia, dicuntur idem, quæ ẓ qualitate, similia, et quæ ẓ quantitate æqualia: Nam ita tria, idem, simile, et æquale consequuntur ad unum, quod ē passio entis; sicut ad pluralitatem ipsi oppositum, diversum, dissimile, et inæquale: nam diversa sunt, quorum substantia n̄ ē una; Et dissimilia, quæ n̄ habent qualitatem unam; sicut in-

equalia que n̄ habent unā quantitatē, Ea igitur, que conveniunt simpliciter ī uno dicuntur unū: Ea vero, que faciunt unū, et conveniunt secundū quid si conveniunt ī substantia, dicuntur idē, ī qualitate similia, et ī quantitate equalia.

Quare formalitates eiusdē entitatis, si cū allio comparantur, sicut n̄ faciunt unū simpliciter cū illo, ita nec conveniunt simpliciter: et per consequens, simpliciter disconveniunt tanquā allliud ab ipso; ad quod sequitur diversitas, dissimilitudo, aut inequalitas simpliciter utrimque. Si vero formalitates inter se comparantur, sicut simpliciter s̄t unū, ita simpliciter conveniunt. Sciendū tamē ē, q̄ de his proprie dicitur eē idē, que n̄ unū secundū perfectā rationē speciei: Unde, que ī genere tantū conveniunt, magis dicuntur similia, quā idē. Ulterius, quamvis esse idē proprie dicatur de substantijs, potest etiā dici de quantitate, et qualitate; nā faciunt quodā modo unū: Et similiter etiā potest dici de substantijs, quod sint similes, et equales, inquantū ī uno equaliter conveniunt: sed id minus proprie.

Propterea, oportet scire, q̄ de hijs que secundū eē s̄t idē, n̄ potest intelligi eē unū, nisi compararentur secundū respectū identitatis, illa considerando ut duo. relatio enī ut dictū ē, intelligi nequit nisi inter duo extrema: Sic intelligere n̄ possumus essentiā hominis convenire homini, et eē idē ipsi, nisi eius essentia accipiatur ut allliud ab ipso. Unde licet ea, que secundū eē s̄t idē magis conveniant, seu sint magis unū, quā illa, que secundū eē n̄ s̄t idē simpliciter; solent n̄ appellari convenientia; quia minus percipitur in ipsis distinctio.

Ex quibus licet allliud deducere, videlicet, q̄ quamvis ad convenientiā sit necesaria distinctio; tamē quo minor fuerit ipsa, eo erit maior convenientia. Atque ideo homo minus convenit cū lapide quā cū equo; quia magis distinguitur

a Lapide, Cum quo proinde non facit illud unum quod facit cum Equo.
Et ita est dicendum, quod formalitates eiusdem rei, quia simpliciter non distinguuntur, conveniunt simpliciter: formalitates vero diversarum non conveniunt simpliciter; quia simpliciter distinguuntur: Ideo quae continentur sub multitudine, et diversitate simpliciter; et consequenter non sunt rationes conveniendi, et non conveniendi simpliciter.

Replicabis: in eadem entitate invenitur ratio conveniendi simpliciter, et non conveniendi simpliciter: Ergo. Probatur antecedens: homo, verbi gratia, per Animalitatem convenit simpliciter cum Equo, et per rationalitatem non convenit cum eo simpliciter: Ergo. Probatur antecedens quo ad primam partem, Cum quia homo convenit univoce cum Equo: Univoca autem conveniunt simpliciter: tum quia homo est simpliciter similis Equo: Nam uterque participat simpliciter Animalitatem = Respondeo, nego secundo ex secunda antecedentis, quo ad primam partem. ad probationem, concesso antecedenti, distinguo illud, quo probatur: Univoca conveniunt simpliciter, per respectum ad ea, quae faciunt unum simpliciter, nego: Si comparantur, cum his, quae habent minorem convenientiam, Concedo.

Univoca dicuntur illa, quorum ratio communis est eadem in omnibus, vel propter unitatem definitionis, vel quia in unoquoque invenitur cum omni perfectione ipsi debita: non vero, quia sint unum per identitatem simpliciter: non enim est de ratione univocorum quod secundum esse sint unum: alias, homo, et Equus non convenirent univoce. Requiritur autem, quod sint unum secundum quid: ita tamen quod facerent unum simpliciter, si in uno eorum non esset gradus alter maioris perfectionis, aut quod eis aliud inesset impediens, Unde, quia res eo modo conveniunt quo sunt unum, cum univoca sint unum secundum quid, secundum quid tantum conveniunt.

Et hinc ii univoca comparanta cu convenientia, seu unitate simplitez, simpliciter convenire n̄ possunt: Simpliciter autē conveniunt, si comparanta ad convenientiā Analogā, vel ad aliā, quae plus de diversitate participet. huius autē sufficiens confirmatio illud esse potest, quod omnibus fere annuentibus, diximus de accidenti; videlicet, quod quamvis ꝫ se, et per ordinē ad substantiā sit ens secundū quid, tamē per ordinē ad multitudinē, seu ens per acc, est per se et simpliciter ens. Et ratio esse potest; quia ad explicandā raonē entis, n̄ habemus nisi duo illa adverbia per se, et per acc, sive simpliciter, et secundū quid; quamvis diversi plurimi quae assignari possint gradus participandi ens.

Unde cogimur dicere de quolibet, quod participat simpliciter, vel secundū quid: Et hinc quod in se simpliciter n̄ participat dicitur participare simpliciter per ordinē ad aliud, quod participat minus; similiter dici debet ꝫ praesenti: Nā ss plurimi gradus participandi unitatē: Et ideo quamvis illud tantū, quod primo participat sit (ut in pluribus simile evenit) simpliciter unū; quae tñ sic n̄ ss unū simpliciter dicuntur esse, per ordinē ad minus una.

Quamvis autē neque univoca convenire simpliciter: Concedo tamē, esse simpliciter univoca quia id per quod univoca dicuntur, ī uno simpliciter n̄ invenitur, sicut invenitur convenientia. Illud enim participat simpliciter, quod est unicū participando; et n̄ supponit aliud, quod primo, et per se adaequate participet. Et propter hoc, qualitas est simpliciter accidens motus; ens vero secundū quid, quoniā neque participat raonē comunē ac qualitas.

Hinc, ad 2um prob. antecedentis, concedo hominem, et equum esse simpliciter similes; sed nego convenire simpliciter: esse enim simpliciter similes est esse unum secundum quid nam, ut D. Thom. lectura Quarta super Caput 14 Joannis et saepe alibi. similitudo est unitas quaedam, et quia non est simpliciter unitas, requiritur ad similitudinem, ut inquit idem, 1o. Met. lec. 2a, diversitas substantiae. At convenire simpliciter convenit proprie uni per se; ideo quod convenire non potest similitudini, quae unitas per se non est. Homo ergo est similis simpliciter, et dissimilis equo; sed diverso modo: Nam est similis inquantum est secundum quid unum cum ipso; dissimilis vero inquantum est simpliciter aliud ab illo: et dictum est non opponi duo esse secundum quid unum, et simpliciter diversa.

Replicabis. Ergo dissimile simpliciter non opponitur simili simpliciter = distinguo consequens: si dissimile est omni modo dissimile nego: si non est omni modo concedo. Sicut illud, quod est omnino spirituale excludit omnino materiam; ita quod est omnino dissimile excludit similitudinem: et sicut quod omnino spirituale non est, non excludit materiam secundum quid, ita quod non est diversum, et dissimile omni modo, non excludit convenientiam secundum quid, in qua similitudo consistit. Unde homo, ut in exemplo adducto in mente Peritiae, ita est in animalitate dissimilis lapidi, ut omnino excludat convenientiam, et per consequens, similitudinem cum illo; equo vero ita est dissimilis seu diversus, ut convenientiam cum ipso omnino non excludat; quod ex maiori lapidis distantia ab homine, et minori equi debet assumi.

Hac causa sit dicta, loquendo de dissimilitudine sumpta pro diversitate, et multitudine: Si vero proprie, et in rigore loquendum est, dissimilitudo simpliciter opponitur dissimilitudini simpliciter, non minus

ac unitas multitudini. Et ratio est; quia propositio affirmans simili-
tudinem alliquorum affirmat aliqualem convenientiam eorum in genere sive
in qualitate; negativa vero negat hanc convenientiam: et quae affir-
mat dissimilitudinem, praedicat de subiecto formam similitudini, aut con-
venientiae cuiusmodi oppositam; non vero pluralitatem, quae unitati opponitur,
aut diversitatem, quae identitatem excludit; et quae proinde cum con-
venientia ista similitudinis non pugnant.

Alia quae in hac solutione
sunt dicta, uberiore indigebunt explicatione ut plene capi possint:
At ego cum studiosis has abunde sufficere credo. Si tamen novum, et
a communi distant doctrina habere videatur; sciat quicumque
eam non probaverit me credere, ipsum recessisse in nullo ab Aristotele et Di-
vo Thoma, ubi supra, sive nihil ipsis dissonum dicere. Si et habet allias
solutiones; utatur qua vellit.

Arguitur 3.° ea quae realiter habent distinctas
definitiones, distinguuntur realiter: nam distinctae definitiones explicant distin-
ctas essentias; sed formalitates eiusdem entitatis habent realiter distinctas
definitiones: Animalitas enim definitur principium sentiendi, et
rationalitas principium discurrendi. Ergo distinguuntur realiter non distin-
ctione reali maiori, aut modali: Ergo formali ex natura rei. = Hi-
po [?]; axioma probare distinctionem entitatum: Nam duae essentiae sunt duae
entitates; Entitas enim, et essentia convertuntur. Item probat, Animalitatem
non esse formalitatem simplicem; quippe plures habet definitiones quae ipsi
in re conveniunt: Nam est principium dormiendi, vigilandi, manducandi,
ambulandi etc. propterea ex ratione momento requiritur, Animalitates homi-
nis, et equi, non distingui realiter: Nam iuxta adversarios, ex se habent

unam indivisam definitionem, et essentiam; quod est plusquam falsum.

Respondeo 2do distinguendo majorem quæ habent distinctas definitiones adequatas concedo inadequatas nego et sic distincta minore nego consequentiam, ad evidentiam solutionis est sciendum quod eo modo res definit intellectus, quo concipit: Unde cum intellectus rei concipiat imperfecte, et inadequate, sic etiam illas definit, et hinc plures definitiones 2adequatæ si una rei adequata explicatio, et similiter sicut quia res sicut concipit nominat, unam rem non uno, sed pluribus nominibus explicat. Itaque unus conceptus inadequatus, et unum nomen inadequatum representant rem inadequate: Sicut imago representans canis Animal dormiens, non representat ipsum, ut potens manducare: quamvis hoc etiam possit Animal dormiens ideoque Animal tantum inadequate representat.

Quare cum definitur una formalitas definitione non explicante alliquam definita inadequate: quippe non exprimitur totum quod est; nec tamen exprimitur quod non est; Atque id etiam eo est vera, et realis definitio. Hæc autem, quæ de reali definitione inadequatarum distinctione dicuntur debent intelligi de definitione sumpta pro conceptibus, et vocibus: nam definitio unius formalitatis sumpta pro eius essentia est re definitio alterius. Et hinc patet, quod quamvis ista propositio, Animal sensu reali est principium sentiendi sit vera; non ita tamen hæc, principium sentiendi est adequata definitio Animalis sensu reali.

Patet etiam, hanc definitionem non desumi ab animali, pro ut est a parte rei sed pro ut est in intellectu: quod ostendi potest ipsa Animalitate, quæ re una cum sit, habet, pro ut est in intellectu plures definitiones videlicet, quantum est diversarum actionum principium: Et in Anima

in qua ē radix perfectionis. patet insuper hanc alliq propositionem, rationale n̄ ē reale principium sentiendi, ee falsam; quia illud quod re rationali convenit negat: nisi forte referatur ad intellectum, et sit sensus, realitas rationalis pro ut est intellectus, n̄ ē principium sentiendi. At hoc quid alludit, quod rationale ut principium sentiendi m cognoscat?

Dicet hic etiam: Cur n̄ liceat Schotistis etiam inadequatas rerum naturas inducere, eadem libertate, qua nos adequatos conceptus, et nomina adequata respondere Rebus asserimus? = Resp. id Schotistis n̄ licere quia, ut communiter pluribus tacetur, novae entitates admitti n̄ debent sine causa: Nulla autem ratio suadet formalitatum diversitatem; et difficultates ex realium identitate deducte superantur facile, adhibita conceptuum, et nominum diversitate fundata ex virtuali rerum distinctione, seu actuali equivalentia, quae ideo in rebus ē asserenda; quia, sicut ad perfectionem universi requiritur rerum multitudo; ita etiam realium inequalitas, que ex principiis formalibus desumitur.

Oportet ergo, ut allie sint alliis perfectiores per additionem perfectionis una supra alliam: Ergo ut prima pars. 9e. 2. 3. arti. 2. D. Th. adcurate mente loquemur, probat ex Philosopho 8. Met. formas rerum ss sicut numeri, quorum species variantur per additionem, l. subtractionem unitatis: Unde rerum naturae ss gradatim ordinatae ita ut superiores contineant, cum actuali inclusione, inferiores naturas, at est equivocatio tollatur, ne additio n̄ fit per alliquid addi entitati rei perfectionis: sed quia natura res perfectior plus habet, quam minus perfecta, ideo dicitur illa supra istam alliquid addere. Omitto allia axiomata, quae ex dictis facillime solvi possunt.

Dub. 2um

An im detur distinctio obiectiva rationis?

§ 1us

Premitt aliqua et refert sententias.

Abstractio, precisio, et distinctio rationis tria nomina sunt unius tantum significatia; nam ratione abstrahere et precindere est unum ab allio separare; quod non aliter fieri potest, quam distinguendo, seu cognoscendo unum non cognito allio. Et in hac cognitione unius, et non alterius stat abstractio, precisio, seu distinctio rationis; quae pro ut in rebus dicitur obiectiva; et pro ut in intelectu appellatur formalis. Dupliciter autem juxta D. Th. 1a p. q. 85 artic. 1o ad 1um contingit abstrahere; componendo, scilicet, aut dividendo; sicut cum intelligimus alliquid non esse in allio, vel esse separatum ab eo: et per modum simplicitatis; videlicet, intelligendo unum nihil considerando de allio.

Utroque modo iuxta ipsum distingui absque falsitate abstractive per intellectum possunt ea, quae secundum rem sunt separata: illa vero quae non separata sunt, abstrahi per compositionem, aut divisionem sine falsitate non possunt: possunt tamen secundo modo; quippe tunc nihil quod res non sit percipit intelectus: Unde absque

falsitate dicere possum, homo non est lapis; non vero non esse coloratus.
Nomine intellectionis, praecisionis, seu distinctionis rationis. ad ea etiam extendi, quae idem secundum rem non sunt unum. Intellectionem etiam, realem distinctionem recte dici posse praecisionem realem. Id insuper certum esse debet; praecisionem scilicet rationis, aliter rebus realiter distinctis separatim convenire, ac convenit illis, quae secundum rem distinctae et separatae non sunt.
At hinc duplex distingui debet praecisio rationis; una rerum separatarum, aut distinctarum realiter, et allia earum quae re separationem, vel distinctionem non habent. primam appellat Fonseca Physicam, secundam vero Logicam vocat: At prima non ideo rationis appellatur: quia realis non sit; sed quia fit a ratione, a qua profecto res una habet ut sit coonita, et non allia. Sed unaquaeque considerari potest in actibus intellectus, et in rebus: ideo quod dividitur in formalem, et obiectivam. praecisio formalis rerum in esse separatarum est actus intellectus unam rem aliter coonoscens, et allium realiter et entitative non coonoscens: obiectiva est unum obiectum esse realiter, et entitative coonitum allio realiter, et entitative non coonito. Praecisio formalis earum quae in re sunt unum est actus intellectus totum reale obiectum attinoens per modum unius perfectionis non adequantis physicam eius entitatem. Sic coonitio Animalis attinoit totum hominem tanquam si nihil allud praeter Animal esset: obiectiva vero est ipsum obiectum ita esse coonitum, ac si una tantum formalitas esset, vel perfectio.
Igitur circa distinctionem obiectivam rationis rerum in esse separatarum controversia nulla esse potest; cum experientia ipsa compertum habeamus, intellectum realiter, et entitative coonoscere arborem realiter, et entitative non coonito lapide; et similiter coonoscere hominem, non coonita entitative

Cum albedine. Sed circa distinctionem obiectivam rationis earum perfectionum inter quas nulla phisica distinctio reperitur, celebris ē disceptatio inter Thomistas, quibus plurimi allij subscribunt, et nonnullos recentiores, qui eiusmodi distinctionem tanquam impossibilem rejiciunt: in quo se imitari Nominales fatentur, quorum opiniones, hanc etiam, eorum scholae patiuntur. At potuerunt viri isti bene in hoc sentire, licet in allijs doctrinam Aristotelis, quam se sequi testantur, non referant.

Sed meo iuditio, potius de vocibus quam de rebus disceptatur. quippe tandem concedere videntur utriusque opinionis defensores, quod cognitio unius formalitatis terminatur materialiter ad allias cum illa identificatas; quae perinde se habent in ordine ad intellectum, ac si in re distinguerentur ab ea: nam de formalitatibus, ad quas materialiter terminari dicitur nihil tunc cogitat; nec est vi illius cognitionis, quid quam potest de eis affirmare: quoniam interrogatus an, et quid, utrum quod illae sint, se nescire fatebitur. quid mihi probabilius videatur ita dico.

§. 2.us 1.a C.o

Datur distinctio obiectiva rationis inter perfectiones in re identificatas.

Probari potest 1.o ex Parente nostro Anselmo, in monologio, Cap.o 16; ubi post quam a Deo omnem compositionem, tanquam summae ipsius unitati, et perfectioni repugnantem excludit, ideo quod uno modo, una consideratione, ē quid quid ē, essentialiter: Ut id amplius explicet, subiungit ex opposito, quod homo non uno modo, aut cōsideratione dicitur corpus, et rationalis; sed secundum alliud ē corpus, et secundum alliud

Rationalis. Videlicet, homo non habet esse, ut sit id quod est, sed ex partibus ex quibus, tum physice, tum ratione compositus. Nec audiendus est, qui dicere vellit, S. Doctorem non accipere corpus, quemadmodum accipitur a D. Th. de Ente, et essentia, Cap. 4, pro re habente formam trium dimensionum capace, sed pro ut est pars physica, et non hominis. Hic, inquam, non debet audiri; quia Anselmi intentioni adversatur. Eo enim modo, quo in Deo negat compositionem, illam affirmat in homine: Nec credi debet, illum loqui de Corpore non dicto quidditative de Homine.

Id amplius ostenditur ex Proslogio, cap. 18 in quo, ex eo, quod sic Deus sit unus, ut nihil melius cogitari possit, colligit, ita esse idem sibi ipsi, ut nullae in eo partes possint distingui: imo tu es (his verbis Deum alloquitur) ipsa unitas, nullo intellectu divisibilis. At homo non est hoc modo unus: imo plura meliora ipso possunt cogitari: Ergo dividi ab intellectu non repugnat. Nec ad divisionem formalem accurrere licet: quoniam hanc in Deo non negat Anselmus: neque ait: multa sunt haec (praedicata divina) non potest angustus intellectus meus totus uno simul intuitu videre.

Clarius D. Th. 1a p. q. 2. art. 3: remota ait ab homine differentia rationali, non remanet in intellectu homo, sed solum Animal. Similiter, 1o Contra Gentes, Cap. 9: Quarto dicit quod intellectus potest considerare in Animali Rationali id quod est sensibile tantum. Sed remanere in intellectu Animal tantum, considerare id quod est sensibile tantum est solum Animal et sensibile esse harum considerationum obiecta: Ergo. Id quod posset pluribus alijs locis confir-

Maxr. Ratione autē sic probatur data distinctio formalis inter perfectiones rē identificatas: Ergo et obiectiva, Antecedens ē ipsa conclusio adversariorum: et consequentiam, nō video, cur possint negare, postea que praecipue da maior que pars eorū similitudine utebatur ad probandum unitatem conceptus obiectivi entis. Quidem ex quo datur unus conceptus formalis entis, recto consequentiae filo deducitur dari etiam obiectivum: data distinctione formali negari nō potest obiectiva: uni enim conceptui formali alius obiectivus respondent: Ergo conceptui formali distinguenti correspondet conceptus obiectivus distinctus.

Dicent fortè: qualiter ista cohaerent cum his, quae ex Divo Anselmo modo sunt dicta? diximus enim ipsum negare in Deo distinctionem obiectivam nō formalem = At sine causa istud obijcitur: quippe illam solum distinctionem obiectivam diximus Deo repugnare, quae compositionem mutuamque separationem partium inducit: itaque in Deo, ex quo concedatur distinctio formalis rationis, concedi etiam debet obiectiva; sed quae unum praedicatum perfecte ab altero nō separet; et quae proinde nō sit praecise simpliciter: unum enim praedicatum Divinum sit quidditative Omnia licet omnia explicite nō dicat. Verum istud, cum his quae de ente diximus, manet explicatum. Deinde probatur conclusio ideo ex duobis identificatis unum nō potest ab allio obiective distinguii: quia idem unum cognoscitur clare, alludo confuse cognoscitur. Id autem subsistere nequit: quoniam, ut in fine praecedenti dicebant, et quod est contraria sequitur experientia, intellectus ita unum rei cognoscit prae

ficatis de alliis nihil omnino, vel illius cognitionis dicere posit. at quando alliquid percipit confuse hoc totaliter dicere potest: imo tunc dubitat; et ex dubitatione ad claram rei evidentiam cognitionis. constat enim, quod saepe cum alliquid eminus moveri conspicitur, omnino ignorat quid sit; saepe etiam dubitat intellectus, an homo sit, vel brutum; quod tamen in allio casu est inditium confusae utriusque cognitionis.

Propterea ex duobus identificatis, potest unum cognosci, allio nullo modo cognito: Prob. Ant. Primo; quia intellectus noster est capax cognitionis abstractivae: imo ex allis pro hoc statu deest cognitionum: ergo potest cognoscere obiectum cognitione ipsum inadaequate repraesentante: ergo obiectum huius cognitionis non est adaequate repraesentatum; sed intellectus id tantum cognoscit quod ipsi repraesentatur: ergo non cognoscit totum quod obiectum de se est: ergo alliquid eius manet incognitum: ergo et obiective ab allio praecisum.

Secundo. Intellectus potest naturaliter cognoscere Deum ut unum, et nullo modo trinitatem. quod patet etiam exemplo: Nam visus percipit colorem, et non veritatem, aut bonitatem ipsius, et ratio utriusque est communis; quia sicut visus ob suam limitationem, percipit unum, et allium non percipit, quamvis sit identificatum; sic intellectus, ob suum imperfectum modum cognoscendi, ex duobus identificatis intelligit unum, et non allium.

Insuper, ea quorum unum ita se habet in ordine ad intellectum diverso modo de allio, ac si unum cum illo non esset, distinguuntur distinctione obiectiva rationis: quippe tunc id solum est obiectum intellectus, de quo dicerit; at dum intellectus dicit de

Animali, ita in ordine ad ipsum ac si idem non esset cum formali: ergo. Unde aliud est quod Animal cognitum sit rationale, et aliud quod sit cognitum sit rationale. = Nec iuvat. Iuxta adversarios, ideo ex duobus identificatis cognoscitur unum clare, et non aliud; quia cognoscitur entitas rei cum habitudine ad unum connotatum et non cum habitudine ad aliud; sed huiusmodi habitudines identificantur inter se et cum obiecto: ergo.

Tandem quod excludit differentiam, et differentia, quod de libro 2° Logicae disputatione 2ª probavimus; sed quae se mutuo excludunt distinguuntur obiective: haec enim exclusio, ut pote rationes non inter actus, sed inter obiecta ex identificata versatur: ergo. Confirmatio, et differentiae componunt definitionem metaphysicam, distinctibilem per rationem iuxta D. Th. 5° Met. lec. 2; sed quae ita componunt, distinguuntur obiective per rationem; sunt enim partes: ergo his rationibus praecluse manent Contradiction responsiones.

§ 3us 2ª C°

Distinctio obiectiva rationis eorum quae secundum esse sunt unum, consistit in eo, quod obiectum reale extrinsece denominetur a cognitione ipsius attingente imperfecte et inadequate.

Quatuor ducit haec propositio primum eiusmodi distinctionem esse subiectivam in intellectu, et non in rebus. Secundum, distinctionem obiectivam consistere in denominatione extrinseca proveniente a cognitione praecisiva, 3um, quod ex duobus sequitur, obiectivam esse ob imperfectionem cognoscentis. 4um quod ex aliis infertur, hanc perfectionem, eo quod rei imperfecte cognoscantur, ita se esse obiecte se habere, ac si illa tantum essent quae intellectui repraesentata, haec mihi certa rei

dentia et n̄ video cur a D. Th. discipulis possint separari, imo cur deus nullus distinctionem obiectivam rationum aliter intelligere nisi frequenter audierint ipsam referri ad intrinsecam rebus.

Primum itaque probatur ex D. Th. opusculo 9. q. 1. ubi haec habet: quia omnis perfectio est in Deo verissime, quae alia sit sapientiae, alia bonitatis verissima ratio (rationes dicit conceptiones intellectus) oportet quod haec in Deo differant ratione; quia vero modo simplici in ipso sunt, sunt idem re. Calumniose autem contra haec obicitur, quod ipsa differentia sapientiae et bonitatis in Deo sit, et n̄ solum in intellectu creato. Nam haec intellexit scribens (Petrus de Tharantacio, cuius defensionem in hoc opusculo ex iniuncto a Generali ordinis Magistro munere suscepit) sed quod in Deo idem, quae de Deo dicuntur, differunt ratione, id est secundum diversas conceptiones intellectus nostri, quae unam Divinam essentiam repraesentent, licet imperfecte. Patet enim legenti ex dictis, quod ratio de qua mentio fit, est in intellectu sicut in subiecto, in essentia autem Divina sicut in repraesentato.

Prius autem dixerat, quod ratio lapidis est quidem in intellectu sicut in subiecto, in lapide autem, sicut in eo quod causat veritatem in conceptione intellectus, id ulterius repetit, q. 2, et 3. ubi addit, quod diversitas conceptionum n̄ provenit ex diversitate Dei, sed ex defectu intellectus nostri, qui rem unam perfecte n̄ potest intelligere, nisi per multa.

Sed quia hic specialiter loquitur de Deo, et quia a plurimis negatur, hoc opusculum esse S. Thomae; audiamus 1. p. q. 85. articulo 1. ad 2. Cum dicitur, ait, universale abstractum, duo intelliguntur, scilicet, ipsa natura rei, et abstractio, seu universalitas. Ipsa ergo natura, cui accidit intelligi vel abstrahi, n̄ est nisi in singularibus. Sed hoc

ipsu qd est intelligi, vel abstrahi, vel intentio universalitatis est ab intellectu. Videtur ipsum expresse asserere, abstractionem esse ab intellectu, et non a rebus addi ci ergo potest locus alter ex opusculo 5.° 6; sed illud ad eam de disputationibus universalibus: illum tamen infra indicabo.

Deinde probatur ratione, distinctio objectiva rationis nullum habet esse extra intellectum hoc ipso est subjective in intellectu, et non rebus. Majorem concedere debent quot quot defendunt hanc distinctionem esse ens rationis ab intellectu tantum fabricabile. Probatur minor. Res quae cognoscuntur, sunt extra intellectum: Ergo. Probatur ant. si hoc verum non esset, videlicet intellectus res se ipsas intelligeret, et non mediis speciebus, aut representationibus: quae enim esset specierum necessitas si res se ipsas objicerent intellectui, easque ad se immediate traherent? Sed intellectus res intelligit in suis speciebus aut imaginibus: Ergo.

Unde S. Th. opusculo 5.° 5. Inquit, quod quamvis natura ab ipsa Anima recipiat rationem universalis; tamen non est in ipsa secundum suum esse, sed secundum suam similitudinem, et speciem, et Aristoteles 3.° de Anima, textu 38, quem idem allegat ibidem, et prima parte Q. 8.5. Artic. 2.° ait, lapis non est in anima, sed species lapidis. Et insuper patet; quia alias intellectus proprie non abstraheret. Et propterea hoc dixit S. D. ibidem, Articulo 1.° necesse est dicere, quod intellectus noster intelligit materialia abstrahendo a Phantasmatibus. Quae sunt, ut ibi dicit, et iterum in responsione ad 3.um 3, representationes, et similitudines individuorum.

Jam, quamvis species essent distinctionis objectivae subjecta, ad hoc inde nihil; quoniam sicut illae non sunt id quod, sed quo intellectus intelligit; ita non ipsis, sed rebus intellectis applicatur distinctio. Propter

quæ quod ipseitate interse, et a rebus differunt: recipiunt invicem aut de rebus prædicantur, seu convertuntur nisi tanquam representans, et representatum.

Secunda propositio quæ ex supradictis continetur conclusione patet ex eo, quod abstractio, seu præcisio quæ dubio procul est distinctio rationis, non est aliud quam cognitio terminata ad rem extra animam. Atque id circo S. Th. Opusculo 2.o 6.o inquit, quod cognitio naturæ facit, et actu universale esse universale, et est quoddam formale, et universale, deinde. Ideo contrarij dicunt distinctionem objectivam ratione esse, et alliquo actu cognitionis distincto: quia ea considerant intrinsice in rebus conceptis hoc autem falsum esse, ex probatum est.

Præterea percipi non potest, qualiter hæc distinctio rationis omnino a cognitione distincta, ad res terminata, has quæ extrinsice denominet: Nam cum denominatio extrinseca sit defectus secundarius formæ supponit eam alteri intrinsice comunicatum: hujus modi autem distinctio solum intellectui potest ita comunicari quod repugnat; quia scilicet ens rationis sit in intellectu, tanquam in recipiente se sive habente qualiter vas habet aquam, et vena sanguinem: non redditur per ipsum intrinsice intelliens, et. si ei alliquem defectum comunicat, quis ille sit debet a contrarijs ostendi. Illud autem quod tertio loco ponitur certum esse debet ex dictis: nam si in objecto nulla intrinseca distinctio reperitur actu continet omne quod est. Nec inde sequitur objectum secundum id totum debere cognosci quippe in esse objecti completa perspicuum, quem ipsum inadequate representat sensus igitur est quod objectum quod cognoscitur secundum dicitur omnem perfectionem, specie vero non dicitur. Confirmatur, ideo distinctio

Obiectiva rationis rerum distinctarum dicit ex p. rei cognitae unam entitatem, et nullo modo aliam, quia non sunt rerum; sed per perfectiones eiusdem entitatis sunt idem rei: Ergo.

Id vero, quod postremo dicitur, est ergo certum: quoniam cum nulla sit in re perfectionum diversitas, oportet, ut res tota correspondeat speciei. sed quia species est imperfecte, et ad modum rerum distincta rem repraesentat, ad eandem complet in esse obiecti res cognita ita in esse obiecti se habet ad intellectum ac si in se illa tantum perfectio esset, quae in specie conspicitur.

Ratio autem, cur res ut una tantum perfectio, et non ut plures repraesentetur est, quia ergo intellectus intelligit, aut per quandam similitudinem quam cum illa habent res in quibus aliae perfectiones non inveniuntur: v. g. attingit una conotata rei, et non alia: v. g. hominem, actum sensationis, et non discursus quos, propter suam actualem distinctionem et diversitatem seorsum attingi non repugnat, tandem certum omnino est, haec omnia debere etiam affirmari de distinctione obiectiva rerum distincta rei: in his enim facilius, evidentiusque probantur.

§ 4.

Obiectionum Solutiones

Arguitur 1.° contra 3.am Conclusionem. Data praecisione obiectiva de praedicatis rei identificatis verificarentur praedicata contradictoria sola, ex tertio: Nam cognitio Animalis vere, et re cognosceret in homine praedicatum reale Animalis; et non cognosceret vere, et re praedicatum reale rationalis. Confirmatur. Animum formaliter cognitum identi

cata cum rationali sed ex duobus identificatis quod convenit uni con venit alteri: Ergo= Axioma et confirmatio instant aperte, quia sententia contraria asserente cognosci clare unum rei perfectionem et non alteram. Nego majorem axiomati, et eius probationem: quia dum unum predicatum cognoscitur, cognoscitur iri quidquid cum illo est identificatum. quod est dicere, rationale est unum rei cum entitate reali Animalis quod tod supponitur cognosci. Sed quia species Animalis representat totum hominem inadequate, rationale, quod est entitas cognita, perinde se habet ad intelectum, ac si homo non esse illum, sed Animal tantum.

Ad Confirmationem, distinguo maiorem: identifica ta cum rationali adequate, nego: inadequate, concedo. Animal co gnitum Vel: ut obiectum duo dici entitatem videlicet realem et speciem per quam representatur: identitate autem identificatam cum rationali; non vero speciei: ideo que et rationale de materiali se habet, seu tanquam sibi non esset, ad cognitionem Animalis; quum primum, non ad animal pro ut est in se, sed prout est in specie terminata.

Replicabis implicat quod rea lis eadem entitas representetur et non representetur: sed entitas Anima lis representata, et non representata esset, si rationalitas non identificata cum Animalitate in specie: Ergo:= Replica probat, nullam dari speciem inade quatam obiecti, et per consequens nec cognitionem; sed omnem esse adequatam, et com prehensivam; quod nec ipsi contrarii concedunt.

Distinguo maiorem: Et non re presentetur est, adequate, concedo inadequate nego; et sic distincta minori nego consequentiam; species Animalis representat rem inadequate Animal, nec rem inadequate et rem inadequate non representat; quo nulla est contradictio quia hec duo non identificantur de Ani

mali per ordinem ad eandem cognitionem. Eiusmodi sensus huius propositionis Animal realiter repraesentatur, et non repraesentatur, potest esse per speciem Animalis repraesentata Animal realiter inadequate: per speciem rationale non repraesentata tunc inadequate; quia nimirum huiusmodi species tunc non datur: quae duo non magis interse pugnant quam plures diversae eiusdem obiecti cognitiones.

Non autem propositio illa facit hunc sensum, per speciem Animal repraesentatur Animal inadequate, et per eandem non repraesentatur inadequate: in quibus sane datur contradictio cum una sit alterius negatio. Ex his patet, debere etiam concedi eandem entitatem cognosci per unam cognitionem realiter inadequate, et realiter adequate non cognosci, et similiter cognosci inadequate per unam cognitionem et non cognosci inadequate per aliam quae tunc supponitur non esse.

Instabis. Una entitas unicam habet cognoscibilitatem, et repraesentabilitatem: Ergo nequit repraesentari, et cognosci quin tota simul repraesentetur, et cognoscatur. Distinguo ant: et repraesentabilitatem, in se, et per ordinem ad cognitionem repraesentivam concedo per ordinem ad cognitionem abstractivam sub distinguo: habet unam repraesentabilitatem virtualiter multiplicem concedo virtualiter indivisam nego. quia una entitas indivisibilis potest facere quod facerent entitates realiter distinctae; potest repraesentari per species, et cognosci per cognitiones per quas cognosci, et repraesentari possent eius perfectiones, si actu non identificarentur. Et ideo ratione huius virtualis multiplicitatis, potest mittere alias, et alias species realiter inadequate et imperfecte repraesentantes. Id quod ex eo constat, quod intellectus natus est dividere res indivisas, non minus ac eas multis facere unum.

Objicies. Entitas indivisibilis nequit aliter et aliter objective re=
praesentari: tum quia non esset indivisibilis: tum etiam quia posset magis
ab uno quam ab alio cognosci quod repugnat indivisibilitati. Ergo=
hoc argumentum probat, res indivisibiles non posse repraesentari clare et
non repraesentari clare. Respondeo entitatem indivisibilem, quae est virtualiter
multiplex, posse dividi per rationem, et cognosci ab uno magis,
quam ab altero, secundum quod cum maiori perfectione repraesentatur
ut patet in Anima rationali, quae ut intellectiva repraesentatur cum
maiori perfectione quam ut sensitiva.

Arguitur 2°. Praedicata contra=
dictoria nequeunt actu verificari sine contradictione nisi de extre=
mis actu distinctis: Ergo ut vere affirmetur de Animali esse cognitum
et non de rationali debent esse actu distincta, et ita praesupponi.=Nego
consequentiam quoad 2am partem: quoniam in eodem instanti in quo Animal cognos=
citur sine rationali est vera propositio affirmans Animal esse cognitum
et non rationale: Sicut in eodem instanti in quo producitur cognitio est
vera propositio affirmans ipsam esse. Nam sicut ad hoc sufficit, quod co=
gnitio habeat existentiam, quam in instanti praecedenti non habe=
bat ad illud etiam sufficit quod Animal cognitione ipsa distinguatur a
rationali, nulla alia distinctione, praeter virtualem aut poten=
tialem ad distinctionem rationis supposita. Et si argumentum quidquam
probat, illud solvere deberent adversarii qui dicunt cognitionem
claram Animalis non esse claram rationalis: hinc sit ad hoc necessa=
riam praesuppositam aliquam distinctionem.

Replico. Distinctio virtu=
alis non sufficit, ut Animal produci possit, et non rationale: Ergo non
sufficit, ut Animal possit cognosci non cognito rationali. Ulterius.

Patris cum predicata contradictoria sine contradictione verificantur ē actualis distinctio: ideo enim vere affirmari possunt; quia duo illa sunt distincta: Ergo debet actualis distinctio presupponi.

Nego consequentiam: quia res essentialiter divisa n̄ ē potentia ad divisionem realem, qualis fieret per productionem unius perfectionis et n̄ alterius: ceterum n̄ requiritur, res indivisa habere potentiam ad divisionem rationis. Ad id, quod additur nego consequentiam: quia sicut ratio ut res existat ē eius productio, n̄ tempore aliquo prerequisita sed simul existens ita distinctio existens simul cum affirmatione duorum oppositorum, et ratio sufficiens ut sine falsitate dicantur de duabus perfectionibus in eodem instanti distinctis.

Arguitur 3°. magis connectitur Animal cum rationali, quam unum correlativum cum alio; At nequit unum esse hic sine altero cognosci: Ergo = Insto: unum correlativum nequit clare cognosci, quin aliud clare cognoscatur: Ergo. Resp. magis connectitur correllativa in ordine ad cognitionem, quam predicata, que identificantur; quia cum unum correllativum sit totum ad aliud, n̄ potest cognosci aut definiri, nisi per illud.

Arguitur 2°. distinctio virtualis n̄ ē sufficiens fundamentum distinctioni obiectivae. Ergo. Probatur antecedens inter attributa divina datur distinctio virtualis, et tamen n̄ datur obiectiva; alias posset dari in Deo compositio: Ergo. nego antecedens; et distinguo minorem probationis n̄ datur distinctio obiectiva simpliciter concedo: secundum quid nego. Distinctio autem distinctio obiectiva secundum quid consistit in eo; quod obiectum cognitionis precindentis n̄ representetur secundum omnem perfectionem, sine qua in nullo subiecto potest eius ratio salvari: n̄ vero in eo, quod unum cognoscatur pro expresso, et aliud pro implicito.

ducet enim hoc non repugnet nam cognoscitur ex [illegible] totum, et partes eius confusio; non tamen [illegible] praecisio obiectiva, sed vera licet imperfecta [illegible] cognitio: praecisio autem quaecumque obiectiva salvari non potest, nisi uno cognito alio nullo modo cognito. Unde unum attributum divinum cognoscitur, nullo modo cognitis alijs: at non praescinditur simpliciter; quoniam non cognoscitur cum omni sui perfectione, [illegible] alia Dei attributa; sine quibus, sicut non valet esse ab aliquo, sic concipi nequit, ut potens sine illis existere. Quare nulla inter praedicata divina dari potest compositio; quae perfectionem exigit; multoque exclusionem [illegible]. hoc patet ex praelusione entis de distinctione obiectiva simpliciter per oppositionem dicendum.

Arg. 9. [illegible] rationis non est ex rebus sed ex intellectu; sed distinctio, quae est in intellectu, est formalis, et non obiectiva: Ergo = Resp. distinctionem rationis non esse ex rebus, sed denominare res distinctas; et ex hoc sensu est, et dicitur obiectiva: prout vero autem denominat intellectum distinguentem, appellatur formalis. = Replico. Ergo distinctio obiectiva non distinguit intrinsice perfectiones identificatas. = Distinguo consequens: ita non distinguit intrinsice formaliter, concedo: aequivalenter, nego. hoc est, inter se habet per ordinem ad intellectum, acsi haberet perfectiones distinctas, videlicet illas tamen quae continentur inspecie.

Instas. Ergo distinctio praecisio obiectiva in eo consistit, quod tota entitas appareat in una specie ut una entitas, et in alia specie ut alia entitas; sive quod medijs speciebus, et conceptibus formalibus diversis attingatur ut multiplex obiectum. Sed hoc libenter concedunt distinctionis obiectivae impugnatores asserentes, in hoc formaliter consistere distinctionem formalem: Ergo non re, sed voce de

fendimus distinctionem obiectivam: Respondeo neg. opinionem non revocaret re quidem maxime a Contrariorum sensu dictare: neq. ipsi dicunt, cognitionem et speciem terminatam ad obiectum attingere, et repraesentare clare unam perfectionem, et alias confuse; ita ut si obiectum solum haberet rationem clare repraesentatam perfectionem, non posset per eandem speciem, et cognitionem repraesentari: Species enim quae necessario repraesentat unum clare, et allia confuse, distinguitur ab illa, quae unum clare, et nullum allud confuse repraesentat: Nos vero affirmamus opositum.

Sic, quando dicimus, quod species repraesentans hominem ut Animal illum eius eodem modo repraesentaret si revera plus quam Animal non esse atque ideo ita entitatem hominis repraesentat ut Animal, ut nihil allud adhuc confuse repraesentet. Et ratio est; quia sicut homo tantum est Animal aequivalenter, seu per ordinem ad intellectum discernentem de principio sentiendi ita oportet, quod in specie eius nihil allud, quod ad id nihil omnino faciat obiciatur.

Quare recte Vincentius Thomista vocat hanc distinctionem obiectivam, logicam seu per ordinem ad scientias humanas, quae ad intellectum advertentem de reali identificatis, sicut de distinctis rationes. Nec distinctionis obiectivae Assertores unquam negare poterunt, entitatem repraesentatam per hanc speciem Animal non esse rationalem, sed ita ut ea ita rationale se habeat ac si in illa non esset, et si hoc concedunt contrarii, ut concedere videtur Peinado, potius erit verum, ipsos negare distinctionem virtualem, quam nos formalem.

Arguitur 6.º Item 3 Conclusionem. in his distinctio obiectiva reperitur intrinsice ex quibus intrinsice resultat compositum metaphysicum; sed hoc resultat intrinsice ex obiectis: ergo. Neg. suppositum maioris; quia compositum Metaphysicum non componitur intrinsice, nec sic eius partes uniuntur: Perficionat enim eiusmodi unio.

Unde, sicut Animal quod per speciem inadequatam hominis repraesentatur non est rationale, per distinctionem ibi extrinsecam; ita Animal, et Rationale faciunt sive constituunt hominem, per unionem extrinsecam ipsius; inquantum scilicet attinguntur per species ipsa repraesentantes ad modum partium realium, et hominem ad modum rerum compositarum quare dici illa possunt partes equivalenter, et homo equivalenter compositum; videlicet per ordinem ad intellectum agentem de hominis essentia, modo quo solet de compositis. Alliis Argumentis quae fieri possunt pro Thomistis, sufficienter occurreris, ex dictis de Corpore Questionis, et libro primo logice Dubio tertio, et ex aliis dicendis...

Disputatio Sexta, De Unitate Universali, et Individuali.

Cum ipse sese offert occasio altius universalium naturam perscrutandi, atque subtilius ea quae de illis dicuntur, in lucem aperiendi: arduum sane negotium; adeo ut Cano, libro 9. de locis, Cap. 3. fateatur, se quaestiones de universalibus, et allias quam plures philosophicas, vix animo informare potuisse; a quibus proinde abstinendum foret, tanquam a rebus, quae nec seges quidem ferre possunt. Sed tamen iudicio Aristotelis, et communi Philosophorum in hac standum est. quippe dignum, imo necessarium est Philosopho, id statuere, explicare, tueri, sine quo nequeunt subsistere scientiae: loces enim de necessariis, propterea quod de universalibus agunt. Attamen initio dabitur, si nimis in his animos detineret; si sui allio properantis obliviscitur. quamquam recte posset morositas in difficillimis excusari: id facit idem Auctor, libro 8. cap. 1. nimirum: quia perspicuitas ait, non solet esse coniuncta brevitati: res quae difficiles, res obscurae paucis explicari non queunt. quod dictum velim, ne nos incurremur, si quandoque plus iusto morari videamur. finis quippe noster utilitas audientium est. Sed tamen studio ubique brevitatis tenemur.

Dub. 1um

An universalia sint in rebus. §. 1us Statuta universalium existentia referuntur sententiae.

Refert Philosophus, 4° M. Cap. 5°, quosdam antiquorum in ea fuisse opinione, ut crederent, nihil fixum, determinatumve in rebus reperiri; de quibus proinde alliquid determinate verum dici non poterat. Imo Cratyllus, oportere nihil verbo dicere, arbitrabatur: existimabat enim, quod prius veritas rei transiret, quam oratio finiretur: atque ideo, ut id quod diceret

in animo erat, et opponeret, digitum brevi spacio movebat. hinc nihil firmum, nec verum concedebant in natura huius opinionis HA: qui sane scientias omnes negare tenebantur. Hos preterea imitati sunt Academici, ut refert Divus Augustinus, Libro 14. de Civitate Dei, Capite 2.; iuxta quos, verosimile tantum dabat, verum et existimatio possibilis erat.

At levibus argumentis istud ratiocinijs tuebantur homines sensibus affixi. Nec operosum erit, eos profligare. Nam ut allia, quibus a Philosophis impetuntur, pretermittam, ipsi sibi met non coherent: quoniam vel hi scientiarum, inquit, veritatis infirmi certi erant, se nihil posse scire; et ita huius scientiam habebant: vel id incertum esset, ab ipsis que ita iudicari, dubitare non poterant. = Preterea: ut in rebus mobilibus sistere processum in infinitum, in alliqua natura immobili standum est: nihil enim secundum idem movens esse potest, et motum: de hac ergo natura alliquid vere dici potest. quin et sola sensibilia immobilia sunt (si motum locale excipias) ut Celi et Terra, de quibus proinde non nulla demonstrantur.

Duxisse naturalis homina appetitus ad scientias non est frustra: Nihil namque natura frustra dedit, dantur ergo scientie. Et hinc concedimus naturas universales et necessarias: Nam scientie sunt de universalibus: Singularia enim, ut fatentur, sciri ab hominibus non queunt: quod ex inde patet; quia cum sint infinita, determinata esse non possunt nec a determinata scientia comprehendi.

Ad argumentum autem in contrarium respondetur, quod dato res esse in continuo motu, quantum ad qualitatem, aut quantitatem; non tamen esse quantum ad esse substantiale. Preterea: ea que mutationes subeunt, ac variis modis

tudine non singularia: et comunes naturæ manent incorruptæ quantum ad conexionem predicatorum esentialium ac proprietatum; in quibus semper, et ubique eodem modo se habent; quia nimirum non habent ex se quod determinenta ad alliquem locum, vel tempus, ut docet Divus Thomas 1a parte quæstione 16a art. 7 ad 2um. quare nullam ex se alterationem subeunt: Nec propterea in se non eterna, sed dunta[x]at in intellectu, siquis sit eternus, ex his quæ abstrahere valent universalia, ut idem S. Doctor observat.

Hac longa opinione relicta, duplex est sententia extreme oposita. prima nominalium, qui ideo sic appellantur; quia omnia quæ de universalibus dicuntur, ad nomina revocant. qui tamen non audent negare universalia; at ea non in rebus, sed in vocibus et conceptibus tantum reperiri definiunt. quanquam sunt qui eos aliter explicent, quasi non negaverint universalia; essendo, seu naturam unam intrinsice a singularibus ratione separatam; eo quod sine singularibus confusæ cognitis posset aprehendi. addunt alii cum nominalibus non esse de universali, sed de universalitate. An videlicet sit in conceptu aut obiecto? et Thaurrer Soto minimum ait inter eos et reales esse diferentiam.

At haec ita sentiunt nominales, non ita loquuntur: alliud enim eorum verba sonant. Sed si re non dissentiunt, debuissent non recedere a comuni modo loquendi Philosophorum qui dari in rebus universalia, re, et voce determinant, quanquam plures nescio quas naturas confingere videntur quo magis a veritate aberrant, quam nominales ipsi; quos allias iusta insectantur censura.

§2us

Statuitur conclusio afirmativa et ipsi aversantia diluuntur.

Dicendum est dari in rebus universalia, hoc est, his conceptibus Animal, homo et similibus non tantum nomina comunia, sed res etiam comunes respondent. probari potest primo ex Aristotele, pluribus locis praesertim vero loco quem adduximus, Platonem concludit, 7° Metaph. textu quinquagesimo 4°: nempe quod universalia non sunt a rebus separata, sed sunt in singularibus, de quibus praedicantur, et decimo eiusdem operis ait: quod ratio de vocibus intelligi non potest. Et certe nullus, qui Philosophiae sapiat, eorum contra nominales sentire non cernet. Praeterea: Divus Pater Anselmus libro de incarnatione verbi Cap. 2° incipiantes reprehendit eos dialectice haereticos appellans. Rursus: D. Th. noster reprimendo eorum conclusionem: ut videre licet, Opusculo 7°, Cap 1°, et opusculis 55° et 56°.

Ratione autem probatur. nam res accipiuntur pro rebus: non enim dum dicimus, Paulus est homo, unam vocem enunciamus de alia, sed naturam significatam hoc nomine homo de individuo significato hac voce Paulus. quae res, non nomina inter se identificantur. Deinde: Cum dicimus Petrum alliquam tale habere virtutem, non hanc aut illam singularem, sive vocem significamus, sed naturam quandam comunem in singularibus repertam. Rursus: Definitio rei comunem naturam explicat et quidditatem, non autem nominis; quamquam ipsum explicet immediate. tandem: scientiae quas nominales non negant, sunt de rebus: Theologia enim agit de Deo; Metaphisica de separatis a Materia, Phisica de ente mobili; At naturales scientiae non sunt de singularibus, ut supra probatum est: Ergo sunt de universalibus. nec negare licet scientijs quod sensui concedendum est: sensus autem obiectum habet universale Nam quamvis

n̄ hunc, aut illu, colore singulare respicit; set obiectu eius ē colore com
mune.

Set in oppositum sic obiciunt: om̄is res quæ existit, v.ᶦ exis
tere potest, ē singularis, ut infra probabimus: set universale
et singulare opponuntur: Ergo universalia n̄ existunt in rebꝰ.
Confirmatur. Universale ut docet Aristoteles 7.º Met. ē illud quod
natū ē in esse multis; set una natura nequit simul inesse
multis: quippe esset simul una et multa: Ergo. = R. p.º singulare
opponi universali per se subsistenti; quod in re nullū ē: secus
autem universali existenti in singularibꝰ; quia huiusmodi, ni
hil ē alliud, quā natura multiplicata in pluribꝰ, et ab intellectu
aprehensa per modum unius. Ad confirmationē similiter dico, na
turam ut ē una n̄ eē in multis; tamē naturā, quæ fit per abstrac
tionē una, ē simul in multis.

Replicabis. Ergo natura n̄ ē in re una: Ergo
unitas naturæ n̄ ē in rebꝰ: Ergo nec universale. = R. p.º universale
duo importare, nimpe naturā, et unitatē; ex quibꝰ unitas cū sit
rationis, nequit in rebus inveniri: natura autē in singularibus
reperitur; quæ cū sit in omnibꝰ cū prædicatis omnino similibꝰ
tribuit intellectui fundamentū, ut illi unitatē comunē attribuat. =
Instas. Ergo unitas naturæ comunis consistit in aprehensione, aut
in specie huiusmodi naturas similes representante. = Distinguo
consequens: Naturas similes representante in singularibus, nego:
sine singularibus concedo. Ex quo provenit, quod n̄ ut simi
les, set ut una natura aprehendantur ab intellectu nullis proximus de
veritate concipitur.

Et en Nostræ et adversæ opinionis differentia:

Nam voces et conceptus singularia ipsa et non eorum essentialem convenientiam significare Nominales aestimant: Altera vero opinio est, significari convenientiam non singularia, nisi in sensu ut dicitur materiali. = Ex his, quae dicta sunt colliges, praeter universalia in essendo, de quibus orationem nunc facimus dari etiam duplex universale in repraesentando; vocem videlicet et conceptum. At de his speciatim dicere non est huius loci: sicut nec de Causa universali, quae, quia plures ac diversos potens est producere effectus, universale in causando appellatur. Set age, incepta persequamur.

Dub. 2um.

Num universalia sint a singularibus separata?

In eam dubitationem incidimus quae, teste Philosopho 3. Met. difficillima est omnium Metaphysicarum, et maxime necessaria; quoniam ex ea pendet tota cognitio substantiarum insensibilium quam materialium, ut ibidem, lectione 9a, inquit D. Th. at brevi pugna finienda est quae sine hoste.

§2 = 1a C.

Omne quod existit vel existere potest est singulare et individuum.

Et id probatur recolendum est individuum esse quod nulla differentia materiali aut formali dividi potest: sive, ut inquit Suarez, disputatione 5a Met. sect. 1a, quod pluribus ut inferioribus non est communicabile; vel quod ita eadem dividi nequit, quae in ulla ratione plura sint. Conclusio ergo ita probatur omne quod existit vel existere potest est unum secundum id, per quod potest existere: ergo nequit secundum idem esse plura: Ergo non potest dividi

vidi nequit secundum illam rationem plura sint: Et per consequens erit singulare.

Confirmatur. Quod existit habet necessario entitatem a se indivisam: nam quodlibet habet esse, et est ipsum per quod habet unitatem. Sed illud quod secundum rationem unam dividi potest per multa non habet entitatem a se indivisam; quippe entitas pro ut est in uno, a se pro ut est in allio, esset divisa: allioquin non plures essent sed una: Ergo quod existit ita dividi nequit. Hinc patet naturam Divinam singularem esse, et individuam: quoniam, licet tribus divinis Personis communicetur, non communicatur ut superius inferiori, sed ut natura suppositis, in quibus nec ab illis, nec a se ipsa ullo modo divisa.

§ 2. 2.a C.

Universalia non sunt a singularibus separata

Solus contra hanc conclusionem opinatus est Plato, qui, ut primo Metaphysicae refert Aristoteles videns scientias de singularibus, quae contingentia sunt, esse non potest, quasdam commentus est ideas per se, et extra singularia subsistentes, quas universales species appellabat; quae nec a loco dependerent nec a tempore, aut a materia: sed quae perpetuae essent, et necessariae, quarum participatione res fiebant singulares at non desunt qui Aristotelem incusent, quasi tedio Magistri, hoc Platoni, longe aliter, nempe de ideis rerum in mente divina existentibus loquenti, tanto Philosopho indignum imposuerit.

Et certe, multa Aristoteles imposuisse Philosophis, Auctor est S. Thomas 2.° libro de Regimine Principum Cap. 2.° et ibidem inquit

Ex Averrhoe et Simplicio, n plene Aristotelis opinionem alli[?] tum precepti Socratis et Platonis retellire sane potuit Aristoteles Thapitus interpretari de Divina Essentia, que rerum ē idea; &c. de ideis q ratione tantum a rebus distinctis; quanquam Plato allud posuisset. Sit opinio illa cuiuscunq sit Philosophi falsa plane ē. Quare veritas nre conclusionis ē ostendenda. Primo late eg probat Philosophus, 7º Metr et sepe allias. Deinde rette illq probant rationes prime conclusionis.

Praeterea specialiter ostenditur. Ores subsistens extra Deum ē ab allio tanquam a Causa: Ng, ale ee n potest, sed q ē ab allio tanquam a Causa ē singulare: quo neq si actio Causae terminatur ad singulare, sicut docet Aristoteles 1º Met. cap. 1. Item ibid Lect. 1ª, ait S. Th., homo communis per se n generatur; Nec Medicus curat hominem sed Socratem: Ergo nihil praeter singulare per se ee potest: Ergo universalia n possunt ee a singularibus separata Varium. Et S. Thom. arguit opusculo 55, universale, de quo loquimur, ita de suis inferioribus predicatur, ut unumquodque eorum sit ipsum; At universale separatum n predicatur de individuis; nec alliquod eorum ē ipsum: Nam si ē separatum, n ē in ipsis, neque ē idem re cum singulis: Unde, nec ea continuere, Nec vere dici potest de illis: quod si ē unum cum singulis, fit ut ale sit divisum, prout reperitur in plu[?] rebus: quippe, id ē, q singulus homo; q aperte positioni universalis contradicit.

Insuper ideo poni deberent species universales separatae quia scientiae sunt de universalibus quae in singularibus perpetua esse non possunt sed scientiae sunt eorum de generibus: Ergo poni etiam debent genera separata, quod Platonici non faciunt: nec insuper rerum aliarum ideas constituunt ut materiae partium integralium et accidentium, de quibus scientiae non nullae determinant.

In oppositum autem dici potest quod scientiae sunt de necessariis Ex quod singularia sunt contingentia. Si respondetur, singularia non esse contingentia, quantum ad connexionem praedicatorum essentialium, quia nimirum praedicata quidditativa naturae ita inter se cohaerent ut semper sit verum dicere, nullam inter se habere incompatibilitatem; imo sibi invicem convenire. = Deinde argui potest quod intellectus concepit naturam sine singularibus; quod fit, ut sit ab illis separata: Quoniam intellectus in eiusmodi cognitione non fallitur, nec enim ut sunt apprehendit, verum in hoc deceptus est Auctor opinionis Platonici. Quippe, credidit res ita se habere, ut concipiuntur. At intellectus res materiales spiritualiter intelligit; et quod est unum cum allio sine illo. nec in hoc falli dicendus est; quoniam non intelligit id esse sine eo quod est, sed intelligit eo allio non apprehenso.

Tandem dicitur, oportere ad perfectionem universi ponere species separatas, quae quia essent perfectiones allijs, quasi in se colligerent perfectiones inferiorum ac primo enti proximius accederent. Respondetur, non posse concipi ut perfectionem universi quod convincitur repugnare, Et certe, ut universum sit perfectissimum, sufficit reperiri in eo plura aut pauciora in alliqua, aut alliquibus rationibus similia, et dissimilia in allijs.

Dub. 3um.

Utrum natura universalis habeat ex se, aut in singularibus alliquā unitatē pluribus actū comunem?

§1.º Fit Questionis explicatio et referuntur sententiæ.

Statutū ē supra dari in rebus naturas universales: nunc vero an universalitas ipsa reperiatur in rebus ante mentis operationē ex se, investigandū ē. Nempe, an natura ex se, et secundū absolutam consideraonē, quatenus scilicet dicit prædicata quidditativa, et ad ea necessario consecuta, habeat sufficientem unitatem ut denominari posit universalis? circa quod triplex ē opinio. Nā Scotus, 1.º Sententiarum, distinctione 3.ª q. 1.ª, censet naturā hanc ex se habere unitatem. At Scoti Sententia n̄ eodē sensu ab oībus explicatur. Fonseca enī, 5.º Metaphysicæ, Cap. 28, putat eū loqui de unitate comuni positiva, quæ cū naturā ad singularia n̄ descendit: Et hanc opinionē late idem Auctor propugnat.

Sed Scoti Discipuli aliter eum n̄ interpretantur. quippe allij tenuerunt, naturā retinere in singularibus illā unitatem positivā, quā numerica minorē ee dicunt, in suis formalitatibus, et distinctione formali ex natura rei perstiterunt. Allij vero nihil præter aptitudinē ad universalitatem loqui in subtili Doctore. Et plures ē nostris Scotistæ, quandā unitatē negativā, sive n̄ repugnantiā ad plura. Quarum autē dubium ē, an Scotus allā posuerit unitatē, quā potentiā illam sive n̄ repugnantiā, ut per rationē fiat natura universalis; quā ab allijs oībus concedi naturæ, sive absolutæ, sive in singularibus consideratæ.

Secunda opinio ē S. Thomæ opusculo 3. Cap. 1°. et 2. 2°. cap. 1°. et 1.ª p.te q.e 1. d. octoagesima 5.ª articulo 2°, ac pluribus alliis in locis; in quibus nullā comunitatē naturæ ex se, et præter operaonē intellectus convenire determinat. Sequuntur ipsū oes, præter relatos pro opinione Schoti in tertiâ, et S. Thomæ sententiâ mē dīa ē Thomisticæ relata.

§2.

Dub. multiplici acersione resolvitur.

Dico 1°. natura habet ex se unitatē formalē. Ita S. Th. Opusculo 22°. Cap. 3°. ubi ait, q.d unitas, quam facit intellectus fundatur ipsâ unitate in re vivente. Sed unitas in re inventa, quæ fundamentum sit unitatis universalis, numerica aut singularis esse nequit; quoniā illi ē extremè opposita. Ratio vero concluenis ē; quia natura ex se ē in divisa in plures esentias: omnino enī repugnat, naturā Animalis in plura dividi, quorū unū quodq. sit ei de integraliter allmid ab allio in animalitate. Confirmatur. homo ex se ē distinctus ab Equo; at n̄ per divisionē materialē tantū: nā s̄s duæ species: Ergo per form alem; Sed divisio formalis supponit unitatē formalē: Ergo.

Et hinc probatū manet, naturā habere ī singularib. unitatē utq. formalē: quâ sicut Petrus distinguitur numero à Paulo, ita differt speciē ab Equo: atque etiā habet unā esentiam in pluribus esentiā, in diversis. Propter quæ quod, Cg. hæc unitas necesario conmitetur esentiā; oportet ut sit in singularib. Cg. partici pantib. q.d enī per se conveniunt naturæ semper ipsi convenit. = Dices Ergo in unâ et eadē re danda plures unitates. Nego conñ: quoniā, sicut res una n̄ ē plura, sed unū ens; ita unitas eius n̄ ē plures: sed per ordinē ad unū tū ē materialis, et per ordinē ad allium formalis. nec obstat, q.d natura ex se dicat unitatē formalē, et tn̄ singularē

quia quamvis esse singularis non sit, non repugnat singularitas.

Dico 2.º unitas formalis naturae non est esse positive communicativa vel aptitudine. Ita D. Thom. opusculo 56. in fine medii. Probatur prima pars. Unitas formalis, si esse actu positive communis nequit fieri singularis; sed unitas formalis naturae fit etiam singularis in quolibet singulari: est enim in illis multiplex, et ab unoquoque omnino indistincta: At ergo potest entitas realis singulariter producta: ergo. Probatur maior. unitas formalis esse actu positive communis nequit non esse communis: quippe est ei essentiale esse communem; sed natura, quae nequit non esse communis, non potest fieri singularis: alias non esset una et communis, sed multiplicata, et per consequens divisa: ergo. Confirmatur. unitas formalis per se indivisa nequit fieri communis: nec enim potest quidquam amittere sibi essentiale: ergo. Deinde unitas formalis praedicatur de singularibus; sed unitas communis nequit de singulari praedicari: haec enim propositio est falsa, Petrus est natura communis; sicut vera ista, Petrus est natura singularis: ergo. = Secunda pars conclusionis ita probatur: Unitas formalis, si esse positive communis aptitudine, est esse se positive determinata ad communionem, seu universalitatem: ergo non potest fieri singularis. Patet consequentia a simili: Nam quia visus est esse determinatus ad colorem, nihil praeter ipsum potest videre. Antecedens ex ipsis terminis patet.

Dico 3.º unitas formalis naturae dicit esse non repugnantiam ad universalitatem, et individuationem: unitatem vero communem negatioque, sive carentiam impedimenti universalitatis dicit esse opera[ti]one intellectus. Primum patet: quoniam naturam dicere esse non repugnantiam ad universalitatem, vel individuationem, est posse fieri universalem aut individuam; sed naturae esse non repugnat fieri universalem

aut individuum est ens ex se capax utriusque: Ergo. Secundum autem ita probatur: naturam dicere unitatem communem nec actum est carere singularitate; sed natura caret ex se singularitate duntaxat ex operatione intellectus, eam a singularibus abstrahentis, et praecisive ab illis considerantis: Ergo.

Dico 2°. natura nullam ex se habet unitatem, quae cum illa ad inferiora non descendat. Infertur ex dictis; et patet. Tum quidquid naturae ex se convenit est illi essentiale; sed quidquid est essentiale naturae est cum ea in singularibus; vel natura existeret in ipsis sine aliquo praedicato essentiali; quod repugnat: Ergo. Praeterea. Quidquid est essentiale naturae, aut ad eam tanquam propria passio consecutum, est reale; sed quod est reale inventum, intelligi potest esse cum ipsa in singularibus: nam quidquid est reale dicit ordinem ad existentiam, quam repugnat habere extra singularia, sicut probatum est: Ergo.

Hinc explosa manet opinio Phoniecae concedentis naturae secundum se illam unitatem communem, quam iuxta ipsum, non potest habere in individuis. Et praeterea, sic contra illum argumentor: natura communis non re, sed solum ratione distinguitur ab individuis: Ergo nullam habet unitatem, quam in individuis non habeat, nisi per intellectum. Antecedens infra probabitur: Consequentia vero patet: nam si natura per se non habet entitatem ab individuis distinctam nec habere potest unitatem. Deinde. Unitatem naturae a Phoniecca inventam vocat ipse unitatem praecisionis: natura autem sola ratione praescindit ab individuis: si enim re praescinderet, individua esse non posset: Est ergo unitas rationis.

Dico 3°. natura in rebus existens nec positive nec negative est communis, aptitudine vel aptitudinaria; sed tantum dicit non repugnantiam ad communionem rationis. Utrumque infertur ex dictis: quoniam vel hoc

haberet naturam per se et ut ostendimus non habet: quia existentem in singularibus; quod plus ab vero distat: namque in individuo est deter minata ad unum; et in individuis est indivisa, et multiplicata: natu ra vero communis una debet esse, et indivisa.

Deinde natura in indi viduis est individua: ergo non dicitur in illis carentia impedimenti uni versalitatis; et per consequens nec unitatis communis negativam. Minor pro-ber sic potest ostendi, naturam in individuis existentem non esse aptam communem: implicat naturam esse per se indivisam, et ulterius sive per se, sive per aliud, esse divisam; sed natura communis in individuis existens esset ut potest una, indivisa per se, et etiam per se divisa et multiplicata: ergo. Probatur maior. Duo opposita invicem quae repugnantia eidem simul naturae convenire non possunt; etiam si unum sit accidentale: implicat enim, hominem esse per se rationalem, et esse, quamvis per aliud irrationalem: atque etiam repugnat, subiectum esse album, et per aliud quodcumque sit nigrum. Et ratio est; quia praedicata quorum unum affert negationem alterius, per nullam causam possunt coniungi: indivisio autem realis naturae repugnat cum reali eiusdem divisione: est enim divisio realis negatio realis indivisionis.

Et propter istud est dicendum, naturam existentem in singularibus non esse communem aptitudine: nam ad id requiritur determinata esse nequit, quod requiritur habere non potest. Relinquitur ergo, ut nihil dicat in rebus praeter non repugnantiam, seu capacitatem, ut abstrahatur et fiat communis per rationem.

§ 3

OPPOSITA SOLVUNTUR ARGUMENTA.

Arg. 1° 3a 13 C. unitas formalis naturae est realis, sed unitas realis est individua: est enim existens vel potens existere. Illa autem quae existit vel potest existere, est singularis: ergo vel natura ex se non habet unitatem formalem vel est ex se individua. Respondeo, unitatem formalem esse realem, secundum quod nomen rei absolute significat quidditatem, seu mutuam praedicatorum essentialium cohaerentiam; ad quam sequitur mutua eorum non repugnantia; et per consequens, capacitas et aptitudo ad existendum; quae, quia dicunt ordinem ad alliquod extrinsecum, non pertinet per se ad absolutam considerationem naturae: et sic potest concipi sine ordine ad existentiam; et per consequens sine singularitate. Si autem natura nec ex conceptu suo absoluto, nec ex his quae ad eam consequuntur, est ad unum determinata, erit capax ut sit in pluribus; et conseq. poterit ut communis aprehendi.

Arg. 2° 3a 13 C 3. natura non est de se incomunicabilis ergo de se est comunicabilis. patet consequentia: nam inter duo ita non est dare medium cum oponantur contradictorie. Ergo natura de se est comunis confirmatur. Natura quae fit universalis non est per se individua: ergo est per se comunicabilis multis. = Resp. ad arg. quod natura est de se incomunicabilis cum sui indivisione; et per consequens, est comunicabilis multis cum divisione sui reali. Ex quo ad confirmationem patet solutio. Sed quid est naturam esse de se multis comunicabilem? nam hoc scita est controversiae huius dificultas. Dico, istud non esse allind, quam in praedicatis essentialibus naturae nullam posse inveniri repugnantiam, ut fiant plura in alliqua ratione formalis similia; quae cum pro ut sic, nequeant ab intellectu distingui; tamquam fundamentum ut dispositi ita loquatur acsi unum essent, ut ab eo aprehenduntur.

Arguit. seclusa omni intellectus fictione, plura individua eiusdem naturae sunt unum in illa: Ergo natura est de se hic orbis cuiusvis individui communicabilis. Resp. plura individua eiusdem naturae esse in illa unione communicabili plura individua eiusdem naturae esse in illa unum secundum quid, et plura simpliciter. = Instas individua eiusdem naturae non dividuntur formaliter: Ergo sunt unum simpliciter in natura. Nego consequentiam: quia illa tantum sunt unum simpliciter, quorum est una entitas: ea autem non dividuntur formaliter, quorum naturae non sunt diversae: divisio enim formalis, ultra pluralitatem entitatum, exigit diversitatem, seu dissimilitudinem in natura: Unde in pluribus natura est entitative plures, sed formaliter una; id est non dissimilis nec diversa. Et hinc constat non bene negari ab Auctore opinionis, non minus distingui inter se individua eiusdem speciei, quam ab individuis alterius: Nam inter se solum entitative sunt diversa; sed ab hisce formaliter: ac propterea minus cum illis de unitate, et divisione participant. Arguitur 3°. una et eadem natura praedicatur realiter de pluribus: ergo unum et species vera et reali praedicatione praedicantur de inferioribus; at ita praedicari non convenit naturae, ex operatione intellectus, aut ex individuatione: Ergo id habet ratione sui. Sed natura per id est communis, per quod potest praedicari de pluribus: Ergo. = Resp. naturam unam praedicari realiter de pluribus; ita tamen ut praedicari de pluribus habeat ex operatione intellectus; et praedicari realiter ex identitate eius cum uno quoque inferiorum. Unde natura universalis est una et communis per rationem, sed realiter multiplex; quia nimirum natura unius individui, quae est realiter a naturis ceterorum diversa, est natura omnium in acceptione intellectus; et similiter natura cuiusvis

alterā ē eius natura. §

hoc ē naturæ in rebus existentes diversæ quæ, quæ in specie anima ē representantur, et ab intellectu aprehenduntur, non secundum id representantur, et aprehenduntur, secundum quod sunt similes species. Autem et aprehensio unius ē speciei, et aprehensio alterius ei similis, secundum quod sunt similia, iuxta illud quod est D. Divo Thoma aliti diximus. Atque ideo, quæ in rebus sunt plura et diversa, fiunt unum, per rationem abstrahentem naturam à conditionibus individuantibus, et diversitatem inducentibus. §

Et hinc fit, atque in rebus sunt plura, sic se habeant ad intellectum, ac si in re unum simpliciter essent: sic enim ea accipit intellectus. Et hoc bene sentiunt adversarii qui de rebus ita iudicant, ut apparent. Natura igitur sic abstracta potest ab intellectu applicari pluribus. Secundum quod fiunt predicationes id unicuique applicata, quod inest ei: nam predicatum debet inesse subiecto unde, de Paulo predicata natura quæ ē in Paulo; et de Ioanne natura, quæ ē in illo. Ergo naturæ, quæ predicata, non predicata sunt particularis: Intellectus enim sicut concepit, sic predicat tamen non predicata natura universaliter: quoniam universalitas ē in anima; id autem quod ē in anima, de re extra illam nequit predicari: sicque ē extra anima predicari de rebus sub communitate, quæ ē in anima.

Arg. 2º. Ante quancunque operationem intellectus, natura hominis ē specie distincta a natura Equi; et similiter omnino distincta a natura Plantæ: Ergo antecedenter ad operationem intellectus danda genera, et species. Sed genera et species sunt naturæ universales: Ergo. = § Confirmatur. Obiecta scientiarum quæ sunt universalia, non irrealia: nam omnis propter logicam apunt

Ex retis: Ergo naturae sunt universales: Ergo est rerum communes: id namque a singularibus non possunt habere.

Distinguo consequens dantur genera et species secundum significata adequata nominum nominum nego: secundum significatum eorum inadequatum concedo. Nomina ista genus et species non sunt nomina naturae, sed concreta accidentalia. Et in tentionis sunt nomina secundae intentionis concreto, atque adeo non naturam significant sed principaliter intentionem, sed quia secundae intentiones sunt propter primas ideo nomina intentionis rebus ipsis attribuuntur: et quae illa habent, id ipsum contra accidere. quia propter collectionem plurium in Animalitate simi lium appellamus genus; et collectionem individuorum quibus est eadem natura, dicimus speciem. Et similiter, Diversito naturarum, aut praedica torum formalium, rebus ipsis innata, vocatur generica, aut specifica. Sed hoc ad communionem actualem, sive universalitatem non sufficit quippe universalitas actualis exigit, ultra pluralitatem, uni tatem, seu convenientiam plurium in aliqua ratione communi.

Ad Confirmationem dico obiecta scientiarum esse res ipsas uni versalitati subiectas quae propter earum convenientiam in praedica tis essentialibus, Cognoscentis Animi vim cum parvorum a (?) (?) duntur sub universalitate ideo quae universalia non universali tate, dicimus obiecta scientiarum. Et quia res sub universalita te abstrahunt a loco et tempore, nec quae conditionibus individui duantibus, a quibus oritur earum contingentia; ideo res sic acceptae immediate significantur per nomina scientifica; atque ergo perpe tua, incorruptibilia quae dicuntur: Videlicet, quia ...

quocunq tempore considerenta semper se habent eodem modo. contra

Contra 2.am p.tem huius conclusionis obici potest a D. Th. qui opusculo 27.º Cap. 1.º ait, Naturæ secundum suam absolutam considerationem naturæ esse substerni intentioni universalitatis: in quo aperte docet, naturam esse ex se aptitudine comunem, sed D. per naturam absolutam naturam sine singularibus intellegit: quæ sicut ab his est per rationem separata, ita operationis apta facta est ad universalitatem. Quod autem hæc sit germana eius mens, inde patet, quod naturam absolute et secundum se paulo antea explicuit, sine hac aptitudine: Deque sane loquitur cum inde inquit, naturam absolutam quandoque habere unitatem, quæ cum ea ad sua individua non descendit: quamquam aliud videatur Ferrariensis, qui prore sitat Doctorem Angelicum. Addit pro illius opinione argumentari. natura secundum se non est individua: Ergo est comunis. Nego consequentiam: quoniam individuatio et comunio sunt prædicata accidentalia, quæ sequuntur prædicata in quidditativa naturæ, ut intendit argumentum. = Replicatur. Ergo natura secundum se nec est individua nec comunis: Ergo secundum se est indifferens. distinguo 2.um consequens: est indifferens negative, concedo: positive nego. id est natura secundum se neutrum repugnat: sed tamen dicitur indicit carentiam impedimenti ad singularitatem aut comunionem. Plura alia, quæ contra prædictam resolutionem obici solent, solvi debent ex dictis.

Ad 3.um consequenter ad ea, quæ finita sunt, est dicendum, naturam fieri universalem per actionem intellectus. Sic Aristoteles, D. Th., Avicena, præcipui que Philosophi. quod et ratio suadet perspicue. Nam

o habet natura

operationem opus est intellectus: sicuti ergo habet rationem universalitatis, quod nec per se nec in singularibus potest naturae convenire: fieri ergo universalitas est accidens reale naturae. Sed hoc falsum est: quoniam ne accidens reale convenit naturae, ratione alicuius singularis. Ex quanquam alia huius universalitatis causa singularis percipi non potest, quam liter in re cohaereat cum natura indivisa ratione a singularibus.

DUB. 4um

Per quam operationem intellectus fiant res universalis?

Paucis praemissis § 1us referuntur sententiae

Intellectus ut patet per Philosophum 3.o de Anima, capitibus 2.o et 9.o est duplex: possibilis scilicet et agens. Primus intelligibilia recipit, et intelligit: Secundus vero res facit intelligibiles, eas a conditionibus materialibus abstrahendo. Cum enim intellectus nostri cognitio incipiat a sensibus, quorum obiecta sunt materialia, quae pro ut sic per se non cognoscuntur ab intellectu oportet, ut sit intellectus quidam qui ea spiritualia reddat ac menti proportionata: Et hic est agens; qui ut loquitur S. Th. decima dicti lectione, ita se habet ad possibilem, sicut ars ad materiam; vel tanquam habitus ad potentiam. Nam intellectus possibilis non semper est in actu; sed quandoque in actu, et quandoque in potentia. Fit enim in actu ab intellectu agente.

Quod hic, ut recte hic intellectus duplex adhibeatur, tenet ut D. Th. arguit cum Philosopho, in omni natura quae non est semper in actu ponere oportet aliquid vel ut materiam, quod sit in potentia ad omnia, quorum est capax; et aliud quod sit sicut causa agens

set de his ratis, super q modo.

In hac re plures sunt opiniones. sed duae sunt referendae: prima absolute docet, universale fieri per abstractionem, sive per actionem intellectus agentis. Ita Scotus, q. 3.a universalium. Suarez, disputatione 6.a Metaphisicae, sectione 6.a, Petrus de Oña, Thomistica, Hosca, et allij: Quanquam alliqui dicunt, perfici universale per actiones intellectus possibilis. 2.a opinio tenet, universale Metaphisicum fieri quidem per actionem intellectus agentis, logicum vero per comparationem intellectus possibilis, e communis inter Thomistas et Nostrates. Qua propter eas recensere singulariter non vacat.

Resolutio. § 2. Dicendum 1.o, universale metaphisicum fieri per abstractionem intellectus agentis. Conclusio e sine dubio, S. Thome in prima parte, quaestione 85.a, articulo 1.o ad 3.um, et articulo 3.o ad 1.um et 2.um, et opusculo 9.o 5; et 2.o 1.o, Cap. 5.o sepeque allias, perspicue asserit, naturam fieri universalem, per actionem intellectus depurantis ipsam a conditionibus, quae sunt hic et nunc; sive propter uniformitatem rationis, quae fit per remotionem a materialibus conditionibus. Sane ista ad minus intelligi debent de universali metaphisico necnisuper, allius intellectus propter agentem abstrahit naturam aut removet individuantes conditiones. Deinde id expresse docet prima p.te q. 79.a articulo 5 ad 3.um: asserens, quod intellectus agens causat universale, abstrahendo a materia.

Ratione vero probatur. universale metaphisicum e natura una a singularibus, seu conditionibus individuantibus praecisa, sed per abstractionem intellectus agentis fit natura una, et praescindit a conditionibus individuantibus: Ergo. probatur minor. Species

producta ab intellectu agente repraesentat naturam indivisam per principia materialia: Ergo. Probatur ant. eiusmodi species repraesentat naturam proportionatam intellectui possibili; sed natura ut sit proportionata intellectui possibili, per indivisionem, seu per negationem divisionis per principia materialia: Nam intellectus possibilis directe et in specie producta ab intellectu agente materialia principia non cognoscit, sed per conversionem ad phantasmata; ut (D.) Thom. 1.a p. quaestione 86 articulo 1.o: agens vero ut idem tradit eadem 1.a parte quaestione 59 articulo 4.o, facit naturas actu intelligibiles; alias sine necessitate poneretur: naturae autem actu intelligibiles non sunt ipso quaestione 86 citata, universalia: Ergo. Confirmatur ita in ratione se habet natura per abstractionem intellectus agentis, sicut se haberet res, si esset a singularibus separata; sed natura a singularibus separata esset universale metaphysicum: Ergo.

Dices secundo. natura repraesentata in specie intellectus agentis solum dicit praedicata essentialia: vel si quid aliud addit, non nisi unitatem negativam importat; id est, carentiam individualium principiorum; sed natura cum hac unitate non est metaphysice universalis: universale enim metaphysicum est positive unum: Ergo.

Respondeo negando maj: quia quamvis natura possit considerari, secundum quod dicit essentiam, vel secundum quod non dicit singularia; tamen repraesentat quod non sit positive una, semel quod ab individuis, in quibus est positive multiplex, abstrahatur: Cum enim ens divisibile adaequate per unum, et multa; nihil

9ª positivè ē ens, et n̄ multa, potest n̄ ee unū positivè. Atque ideo, S. Th. dixit, opusculo 25 prop. fine, q animal in quantum ē Animal, nec ē g̃ nec species, nec individuum, nec unum nec multa quamvis de re ēē, licet concomitetur illud ee aliquod illorum de necessitate: possunt tamen Animal, et homo, perse considerari, quamvis sint cum alteris ate. Ab hinc potest ulterius firmari conclusio quoniam natura de necessitate ē una, vel plures, et si ē una, vel ē singularis vel communis: at per abstractionem intellectus agentis nec plures ē nec singularis. = Dices hec tantum probare universale specificum fieri ab intelectu agente, ipse enim nihil aliud habet pre[ter] abstrahere naturam a condictionibus individuantibus: natura autem ab condictionibus individuantibus abstracta ē natura speciei: q̃ et S. Th. insinuasse videtur 1ª p. q. 85ª articulo 1º ad 3ᵐ.

Resp. q cum n solum natura specifica sed etiam generica etiam sit in sensibilibus; et in sensu n̄ semper sint species sensibiles unius nature, sed etiam plurium; quandoque abstrahit intellectus agens naturam specificam quandoque genericam licet concedi posit q sepius abstrahat naturam specificam; seu q producat speciem representativam illius. et firmatur ex hac ratione, D. Th. explicuit munus intellectus agentis in abstractione nature specifice.

Secundum opponis. Natura abstracta ab intellectu agente nequit esse sufficienter universalis: quoniam universale ē tantum unitate cognitionis ut ē sententia S. Thome opusculo 56: set intellectus agens n̄ ē cognoscitivus: n̄ enim

fit res intellecta an speciem recipit set aptitudinem ac propterea nec sensibilis ē, nec possibilis, sed in potentia. Sane hoc accepimus, intellectum agentem esse quidem intellectum, et cognoscitivum ejus esse. Set qualiter sit verbum sit istud, modo ē quod damnari non debet necessario ex anima ē negandum: quod potius id supponendum esse deducetur aperte. Quod dicitur Divine intellectus agentis a possibili; nisi quis divisionem utriusque Philosophi modernam contemnat.

Sextum propterea quod obicitur, dicendum ē 1°, universale metaphysicum perfici, et compleri per actionem directam intellectus possibilis. Haec utique videtur Angelici Doctoris sententia: namque quamvis dixerit naturam fieri universalem ab intellectu agente ex una eius actu unitate cognitionis. At cognitionis unitas opus ē intellectus possibilis. Cum igitur ipse naturam supponat unam, et communem, facere omnino non potest, sed perficere, et complere.

Ratio autem huius resolutionis ē; quia universale perfectum, et completum esse nequit, quousque eius fiat expressum suum, quo modo idem ē magis actuale: set universale fit expressum, ac magis actuale, per actionem directam intellectus possibilis: hic enim verbum, sive speciem obiecti expressam producit, per actionem nempe, tendentem in naturam representatam in specie immissa ab intellectu agente; quo quidem verbo, sicut perfectius representatur natura, ita unitas eius perficitur: ergo. Et confirmari potest ex eo quod natura abstracta habet quandam novam unitatem in intellectu cognoscente: Cum ergo natura unam supponat,

Camung n facit set perficit eius unitatem et quidem certum videtur, quia per intellectum agentis operatione intellecto cognoscitur consumari. Atque hinc constat hoc fieri debere per cognitionem directam quae naturam abstractam suo verbo exprimens cognoscit.

In oppositum autem adduci potest D. Th. 3° Lib. de Anima cap. 9° ng aut: quidquid est intellecto talis, ut omnia fiat: quidquid talis, ut omnia agat atque efficiat. Omnino enim nihil ergo efficit intellectus, qui fit omnia, possibilis scilicet, nec universale, sed ipsum, sicut alia patitur. Respondetur hac inre perspicuus esse Aristotelis mentem: nam propterea sapientem ponit intellectum quia oportet materialia fiere spiritualia ut intelligantur: fiunt autem spiritualia ab intellectu agente, a possibili vero intelliguntur; hic autem quae quamres, sive species earum patitur, de rebus cognitionem quae efficit, quia postmodum patitur, videlicet reflexione cognoscendo.

Dicendum est 3°. Universale logicum fieri per actionem directam intellectus possibilis. Probatur universale logicum est proprietas universalis metaphysici; sed proprietas est effectus illius causae a qua subiectum eius completur et perficitur: ergo universale logicum fit per actionem directam intellectus possibilis a qua universale metaphysicum perficitur atque completur. Probatur minor id a quo producitur ultima actualitas perfectio subiecti ex qua naturali sequela resultat propria ipsius passio est huius propria causa sed proprietas resultat ex proprio subiecto constituto in ultima actualitate ac perfectione: ergo probatur minor. Praeterquam quod colligitur ex D. Th. 1a p.te quaest. 77a articulo 6° patet

Quonq perfectio ormoa subiecti re aut ratione proprietates oes precedit.

Confirmatur nq eo precise quod natura fiat una pluribus communis fit apta dici de illis ut confirmatur: hoc enim per illud tanquam per ratione a priori et immediate probatur. Et hoc ulterius potest ex D. Th. confirmari siquidem opusc. 55. ~~confirmatur~~ hec habet Sententia Aristotelis verae, scilicet quod universale est multum et unum per multa et tangitur hoc duplex ee universalis: unum secundum quod est in rebus aliud secundum quod est in anima. Et quantum ad istud ee quod est quod est rationis, habet ratione predicabilis. Videtur ipsum ex unitate, quam habet natura per ratione, eius predicabilis deducere.

Dicendum 2°: universale logicum perfici et compleri per actione reflexam intellectus possibilis. Ratio quia per huiusmodi actione fit universale logicum magis actuale, nq per eius verbum producitur, quo intellectus intelligit, naturam unam unitate rationis aptam ee predicari de pluribus, sive numero sive specie differentibus. Et unde scit intellectus, posse naturam de illis predicari, nq ide ex sola comunitate rationis, quam natura habet requiritur.

Resp. 1° iuxta doctrinam S. Th. 1a parte questione 86a artic. 1°. intellectus per cognitionem directam, per quam mediis speciebus intelligit naturam comunem, intelligere indirecte singularia se scilicet ad eam in qq. is convertendo Phantasmata quae videt sunt ne illa eius de diverse vera: Unde per huiusmodi cognitionem, intelligit eam quibus sit natura comunis.

Et hinc per cognitionem reflexam huic priori proximam, cognoscit rationem illam comunem posse applicari multis eiusdem aut diversarum naturarum. Et naturam ita comunicabilem vocat intellectus genus, speciem aut differentiam. Nimirum propter intentiones in ea adinventa et ipse suae reflexioni expressit. hinc vides, actum istum reflexum esse comparativum: cognoscit enim ordinem naturae intellectae ad res quae sunt extra; quanquam ordinem hunc non efficit omnino; sed ut ait D. Th. q. 7. de potentia, articulo 11, adinvenit et adinventum perficit.

Et si haec omnino non placent, dici potest, quod postquam intellectus naturam abstractam cognoscit absolute, se ad cognoscendum singularia in phantasmatibus convertit: ac post illud supra naturam singularia quae reflectitur: Et tandem per cognitionem alteram reflexam, cognoscit ordinem naturae ad singularia. Quo tunc erit ma——xime dicendum, quod natura non a pluribus, sed ab uno singularium abstrahitur. At est advertendum, quod si natura abstracta sit comunis multis diversarum naturarum; ad conversionem intellectus ad phantasmata, sequi debet abstractio naturarum a singularibus in quibus ratio comunis considerata. Caetera, ut supra dictum est, se habent.

Obicies 1°. universale logicum consistit in relatione rationis sed relatio rationis fit per actionem comparantem unum alteri: Ergo universale hominum fieri non potest per actionem directam, quae comparativa non est. Respondeo

Quoniam perfectio omnia subiecti re aut ratione proprietates omnes precedit. Confirmatur nam eo precise quod natura fiat una pluribus communis fit apta dici de illis et firmatur: hoc enim per illud tanquam per rationem a priori ac immediatam probata. Et hoc ulterius potest ex D. Th. confirmari siquidem opusc. 55°. ~~confirmatur~~ hec habet Sententia Aristotelis vera est, scilicet quod universale est unum in multis ac unum per multa et tangitur hoc duplex esse universalis: unum secundum quod est in rebus aliud secundum quod est in anima. et quantum ad istud esse quod est quod est rationis, habet rationem predicabilis. videtur ipsum ex unitate, quam habet natura per rationem, eius predicabilitatem deducere.

Dicendum est 2°: universale logicum perfici et compleri per actionem reflexam intellectus possibilis. ratio quia per huiusmodi actionem fit universale logicum magis actuale, nam per eam verbum producitur, quo intellectus intelligit, naturam unam unitate rationis aptam esse predicari de pluribus, sive numero sive specie differentibus. Sed unde scit intellectus, posse naturam de illis predicari, nam id ex sola communitate rationis, quam natura habet nequit scire. Resp. iuxta doctrinam S. Th. 1 p.te questione 86ª. artic. 1°. intellectus per cognitionem directam, per quam medijs speciebus intelligit naturam communem, intelligere indirecte singularia se scilicet adeo in quantum convertendo phantasmata, in quibus videt inesse illa eius de diversis veram: Unde per huiusmodi cognitionem, intelligit eam quibus sit natura communis.

Et hinc per cognitionem reflexivam huic priori proximam, cognoscit rationem illam communem posse applicari multis eiusdem aut diversarum naturarum. Et naturam ita communicabilem vocat intellectus speciem aut differentiam. Nimirum propter intentiones inea adinventa et ope suae reflexionis expressas. hinc vides, actum istum reflexivum comparativum esse: cognoscit enim ordinem naturae intellectae ad res quae sunt extra; quamquam ordinem hunc non efficit omnino; sed ut ait D. Th. q. 7a. a. 1. de potentia, Artic. 11, adinvenit et adinventum perficit.

Si haec omnino non placent, dici potest, quod postquam intellectus naturam abstractam cognoscit absolute, se adeo cognoscendum singularia in phantasmatibus convertit: Ac post istud supra naturam singularia quae reflectitur: Et tandem per cognitionem alteram reflexam, cognoscit ordinem naturae ad singularia. Quod tunc erit maxime dicendum, quod natura, non a pluribus, sed ab uno singularium abstrahitur. At est advertendum, quod si natura abstracta sit communis multis diversarum naturarum; ad conversionem intellectus ad phantasmata, sequi debet abstractio naturarum a singularibus in quibus ratio communis considerata. Cetera, ut supra dictum est se habent.

Obiicies 1°. universale logicum consistit in relatione rationis sed relatio rationis fit per actionem comparantem unum alteri: Ergo universale hominum fieri non potest per actionem directam, quae comparativa non est. Respondeo

ad 2dum: Relatio enim rationis non fit, sed perfecta per actionem comparativam, nam sicut natura, hoc ipso quod sit communis pluribus, fit apta, ut de illis enuntietur; licet non perfecte et complete, quousque id expressum et cognitum sit; ita relatio eius fit per actionem, quae ut communem attingit per intentionem: quamvis perfici debeat per actionem reflexam, a qua talis huius respectus adhibetur.

Dices: neque intra referri natura, nisi talis huius respectus intelligatur: relatio enim consurgit ex positione utriusque extremi. Respondeo ideo naturam non referri, quia non dicit completus respectus ipsius. quod si esset, etiam si talis eius non cognosceretur, natura esset actu relata: nam ad hoc sufficit, quod ipsa sit in intellectu, et inferiora eius in rebus: sic autem hoc modo, nulla facta comparatione. Unde aliud est exprimere et cognoscere per comparationem huiusmodi respectum, et aliud efficere.

Et hoc ex eo patet, quod semel quod intellectus unum ab alio abstrahat, est inter utrumque respectus diversitatis; etiam si intellectus unum tantum cognoscat. Sed dices hoc ideo esse, quia respectus ipse est transcendentalis: At ille alius est quasi praedicamentalis. Verum licet hac ratio convincitur: quoniam ut respectus existat necesse, semel quod talis ipsius existat: quod ante comparationem probatum est accidere in natura et suis inferioribus.

Obicies 2do universale longe fieri debet et perfici per actionem directam vel per reflexam: sed nam unius effectus una debet esse causa, non plures. Respondeo, ex multis

actionibus intellectus fieri unq causam adequatq universa-
lis. Quoniq opera ipsius saepius non unica, sed pluribus opera-
tionibus peraguntur. Nec istud mirum esse debet in natura non semel
sic procedente. Cetera quae obici possunt, facile ex dictis sol-
ventur. Tunc quo universalitas consistat? tandem Conclusio.

DUB. V.

In quo Universalitas consistat?

Conclusio. § Unic.

Universalitas consistit in actu intellectus terminato ad naturam explicatam, Cum universalitas pluribus peragatur operationibus, non in uno actu consistit, sed in pluribus se habentibus per modum unius in ordine ad eandem naturam. Conclusio videtur esse S. Thomae; qui opusculo 56. ait, quod universale est unum in cognitione; et quod cognitio est quoddam formale in universali. Et post altera dicit: est ista universale unum unitate cognitionis; ita quod de ratione universalis non requiritur nisi illa unitas rationalis. Ex quibus hic efformatur Syllogismus non sunt multiplicanda entia sine necessitate, sed universale de necessitate non requirit nisi unitatem cognitionis: Ergo. Ex quibus Soto de 3. universalium, versans hoc ipsum, vanum esse hominis ait, credere alliquid sine gravi fundamento in rerum multiplicatione.

Deinde probatur Conclusio universalitas, utpote ens rationis non est subiective, nec in rebus nec in intellectu: Ergo nec in rebus, nec in intellectu habet esse ab actu intellectus distinctum. Antecedens est D. Th. opusculo 28.

tractatu 2.º Cap. 1.º et Consequentia infertur: nam quod habet esse ab allio distinctum, habet esse praeter illud: v.º Ergo habet esse distinctum ab illo allio, v.º n.º si prius habet in se esse, et per conseq. subiective existit: si 3.º illud in quo est dicam esse illius. Si autem universalitas non habet in se esse in quo allio melius, quam in cognitione actuali intellectus, potest habere?

Obicies: universalitas est forma rationis; sed actus intellectus non est forma rationis: est enim verum ens reale: Ergo. = Distinguo maiorem: non est forma rationis, ut est forma intellectui concessa: ut est forma rerum. nego. Adeo quod natura representata sine singularibus, sit obiectum intellectus, habet esse universalem: non quia universalitas sit obiectum intellectus; sed quia naturae, quatenus obiectum est, accidit; atque ideo, non est subiective universalis, sed obiective tantum. ipsa autem universalitas est obiectum cognitionis reflexae: ac etiam est alliquo modo subiective in intellectu: quatenus scilicet, ita est ieo cognitio, in qua habet esse. Sed secundum quod respicit naturam, est quasi forma ipsius: minimum, quatenus natura quae in se non est universalis est universalis per cognitione. Verum ista in re quae tibi habenda sit instauranda, cum scilicet, de ente rationis pertractandum erit.

Inquires 1.º quodnam sit in rebus fundamentum universalitatis? R.º 1.º certum est, universale alliquod in re fundamentum habere: si enim non haberet fundamentum, nullo modo esset in rebus: Cum autem universalia sint obiecta scientiarum; scientiae non essent

de Rebus. Deinde Respondeo, fundamentum mediatu universalitatis ee unitatē formalē natūe: immediatū vero ee realem similitudinē, seu convenientiā plurium unitatū formaliū. Ratio primi ē; quia unitas formalis naturę ē fundamentum fundamenti proximi universalitatis, ideo enī Petrus, et Paulus s̄t similes ī humanitate; quia in Petro ē humana natura et similiter in Paulo, ac ceteris hominibus. Secundū vero patet: quoniā ex eo, q̄ plura sint similia, aut ī alliquo conveniant, fundamentū habet intellectus, ut de illis sibi eadē concipiat ac enuntiet: Similia enī ut talia unū s̄t per ordinē ad intellectū.

Propterea. nec unitas numerica, nec quęcunque formalis, ee potest universalitatis fundamentū: n̄ individua; quoniā natura ex se singularis, universalis fieri nequit: nec etiā quęlibet formaliū; nā natura, quę n̄ habet nec habere potest sibi similia, ē ex se individua. Sed prēter has unitates, nulla allia ī rebus invenitur, nisi unitas similitudinis; seu unitas formalis naturę, quę plura habeat, habere ve possit similia: Ergo. et hinc licet inferre, quod sicut ad universalitatem n̄ requiritur, q̄ natura habeat actu plura inferiora; sic ad existentiā sui fundamenti, n̄ oportet ponere plura actu similia; sed sat erit, si ea n̄ repugnant.

§ 8. Inquires 2.° quodnā sit universalitatis subiectū? Respondeo ee plura, secundū q̄ ī alliqua ratione s̄t similia. Probatur enī attribuit illis intellectus intentionē universalitatis: quia nimirū, illa plura accipit ut unū, propter eorū

simplicitudinem. Certum, dictum pro ut nec comunia ostendit determinat, et demonstrative concludet. Praeterea. Illud est subiectum universalitatis, quod ex parte rerum obicitur intellectui; seu quod in intentione fit unum, et comune: hoc autem aliud esse non potest, praeter plura similia, sive unum quod sit, vel possit esse simile pluribus. verum hoc est perspicua. Verum debet esse certum, subiectum universalitatis loquendo non esse intellectui obiectum, nude sumptum: set pro ut dicit intentionem: est enim passio ad eam consecuta. Subiectum autem passionis est subiectum essentiae cum ipsa. T. quomodo natura universalis ab unitate individuali distinguatur?

Dub. 6. Quomodo Natura universalis ab Unitate individuali distinguatur? §. Unic.

Breviter nos de hac dificultate expediemus: quoniam ex dictis disputatione 1a dubio 1°, et sequente, facilis est resolutio. inquiximus enim qua distinctione distinguantur gradus illi superiores, et inferiores, quos Metaphisicos appellant. § unicus. Conclusio.

Natura quae obicitur intentioni universalitatis, non distinguitur ab unitate individuali, distinctione entitativa, nec formali ex natura rei, sed distinctione obiectiva rationis. prima pars patet: quoniam ea quae entitative distinguuntur, sunt entia diversa: entia autem diversa habent diversas formas, ex quibus nequit fieri unum simpliciter in substantia: unum enim simpliciter non fit ex pluribus in actu. nullum igitur existens exit simpliciter unum in substantia. Praeterea. Res diversae existentes per eandem existentiam, comparantur ut subiectum, et forma: res vero quae ita comparantur, se habent tanquam substantia, et accidens: Nam

Accidens ē, q̄ supponit subiectū ȝ actu: Ergò natura universalis accidit unitati singulari: Ergo n̄ ē eius substantia; quippe rei substantia ē res ipsa: Ergo Petrus erit homo accidentaliter: Et perconsequens n̄ rectè de illo prędicabitur. unde iure D. Th. opusculo 41°. cap 3°. ignorantię prędicationis arguit ponentes plures formas in re una.

Secunda verò pars, ex dictis, quę loco citato dicemus sequitur necessariò: nam si repugnat distinctio formalis ex natura rei, dari, aut concipi nequit inter naturā, et singularitatem, sed quamquam ea distinctio admitteretur, locū n̄ haberet inter gradus metaphisicos. q. ex doctrina D. Thomę, 1ª p̄te, quest. 76ª. artic. 3°. ita convincitur: quia ab eadē singulari forma proveniunt tres gradus unius entis, n̄ ȝ homine una num° anima vegetativa, sensitiva et rationalis, in qua allię virtutes continentur, a quibus vita solū, aut sensus procederet: n̄ ergo distinguuntur gradus isti in homine; et perconseq. nec allij ab eadē anima provenientes: allias, unus gradus n̄ contineret allios, sed ei acciderent, quatenus de illo secundū rei naturā prędicarentur. sed, ut idē ait, dicto opusculo, et capite, in substantia n̄ ē prędicatio secundū rei naturā et hinc licet ulterius argumentari: quoniā natura n̄ accidit singularitati, secundum rei veritatem: allias n̄ prędicaretur de illa quiditativè, ut rēe ipsa prędicatur.

34 tandē pars ex dictis evincitur, quibus statuta ē distinctio obiectiva rationis: siquidē inter naturā, et singularitatem, ac universos gradus metaphisicos, datur distinctio rationis: sed autem distinctio rationis ē obiectiva; presertim si cū fundam.to fiat, uti eve-

rit in abstractione universali. Argm vero opposita nulla sunt praeter illa quae duabus quaestionibus relatis sunt soluta.

Quaeres, an natura quae sub una consideratione est superior, possit esse inferior sub allia respectu ejusdem? Respondeo, sic in alliquibus evenire: nam Corpus est genus ad vivum et non vivum; vivum autem genus est ad corpus et spiritum. similiter, vivens genus est ad sensitivum, et insensitivum: hoc vero est genus ad vivum quod est spiritus, et non-vivum, ut est lapis.

Quaeres iterum, quid addat unitas singularis supranaturae? Respondeo addere alliquid positivum, ratione tantum distinctum. 2a. pars patet ex dictis. Prima vero constat ex eo, quod natura distinguitur positive per unitatem singularem, et per eandem constituitur positive individua. Namque Petrus non solum est positive homo, sed etiam est positive hic homo. Sed quid est illud, per quod Petrus est hic homo? Nam hoc unum restat determinandum ad absolutam utriusque unitatis tractationem.

Declarata quid sit individuationis principium.

Aures Philosophi movent disputationem longissimam, ut principium individuationis exploxerent. Sed, tametsi res sit difficilis; non oportet multum temporis insumere in eius discussione; ne nimia subtilitate, disputatione quae fiat obscurior; quamquam allias magni esset momenti. Ita inquirunt, quae sit causa cur unum individuum sit in se unum, ac divisum ab caeteris?

Sive Petrus in hominibus, exempli gratia, Petrus est ipse et non Paulus. et, ideo, quod certum est inspicio, difficultas non procedit de extrinsecis causis individuationis, ut sunt efficiens, et finalis: nam hae non aliter sunt individuationis principium, quam individuum ipsum causando.

Nec est dubium, quod unaquaeque res individua formaliter seipsa, cum singularis sit per suam entitatem: sed quaestio est, a quo sit haec individuatio sumenda: quemadmodum quaeritur: a quo omnes species differentiae sumantur. et in primis, si res metaphysice tractetur, illud esse debet formale individuationis principium, quod individuum addit naturae: per id enim natura determinata, fit in se ultimo indivisa, et divisa a quolibet allio. sicut ergo ita determinatur per differentiam specificam, ut non possit dividi in plures species; ita per differentiam individualem determinatur natura, ut per plura individua dividi nequeat.

Sed allio tendit inquisitio. Nimirum, quod fundamentum sive radicem habeat in re ipsa differentia individualis? Sed quoniam res, spirituales sunt, et materiales; Primo, de his quae nobis sunt notiores, est dicendum; Deinde de spiritualibus. Igitur cum res materiales constent materia, et forma, per materiam individuentur, aut per formam, oportet. P. Suarez disputatione 5.a Metaphysicae, sectione 3.a et sequentibus, postea quam allias impugnat opiniones, tandem asserit, unamquamque rem individuari per suam entitatem;

ita, ut materia se ipsa sit individua, et similiter forma. Sententia vero S. Thomae est, principium individuationis esse materiam signatam, sicut resolvit, opusculo 29. de hoc argum., et 1a p. q. 5. articulo 2; et 3 pte, quaestio 77. artic. 2, saepe que allias.

Hanc autem opinionem, quae et autoritate, et rationum pondere allias superat, nequeo non probare magis, quam opinionem Suarij. sed quia eas pluribus ostendere non vacat nec dificultates inde emergentes seorsim attingere; sensum, inquio, ergo sententiam S. Doctoris intelligo, paucis aperiam. Id autem ut fiat 1. ostendendum est, materiam esse individuationis principium; Deinde, qualiter sit est dicendum.

Primum autem sic probatur: illud est principium individuationis rei materialis, quod est principium distinctionis numericae; sed materia est principium distinctionis numericae: ergo. Probatur mi. Ea quae numero tantum distinguuntur, non distinguuntur per principia formalia: allias formaliter, et specifice distinguerentur: Ergo distinguuntur per principia materialia: Et per consequens materia est huius distinctionis principium. Praeterea, illud est principium individuationis, per quod suppositum reditur incomunicabile; sed suppositum materiale reditur incomunicabile per materiam: Nanque per formam redi incomunicabile non potest, cum sit de se incompleta, atque ideo comunicabilis multis; sed reddit incomunicabilis per receptionem eius

Verum, quomodo forma individuatur per materiam, que nequit esse principium intrinsecum ipsius, siverit [?], et res quaelibet est per suam entitatem individua? sed aliud est loqui de proximo et formale principio individuationis, et aliud, de eius radice: forma l[ibr]o materialis habet suam entitatem individuam, sed per ordinem ad materiam, sine qua, vel sine ordine ad quam non potest existere. Et in hoc sensu dicitur materia principium individuationis formae. Et fortasse, id Suarez non negat, quamvis videatur oppositum tueri. hoc enim concedit subiecto respectu accidentium; in quibus etiam probat obiectio. Materia itaque intantum dicitur principium individuationis, in quantum est primum subiectum in substantiis. quia de nullo alio praedicatur, debet esse principium esse incommunicabilis, et individui. Cum enim subiectum determinet formam, debet in quantum tale esse determinatum: nihil autem magis determinatum, quam primum subiectum; propterea a nullo determinari, de nullo praedici potest. Sed fundamentum est eorum, qui efficiunt individuum, quod est primum praedicabilium subiectum. Sed quidem in opposito argumentatur, subiectum determinari, distingui per formas: ergo actus est qui distinguit? At istud debet intelligi, de determinatione et distinctione formali, atque specifica; secus autem de materiali, et numerica.

Verum objicies quod materia de se est comunis, sicut forma, ergo potest esse sub pluribus formis. at negari debet antecedens, iuxta doctrinam S. Thomae: quoniam formae et secundum suam essentiam, et secundum rationem suam est una in pluribus; nimirum, secundum unitatem formalem, et secundum modum comunicationis nec ex eo fit haec, et incomunicabilis, quod recepta in materia: ex quo licet est in hac materia non potest alteri comunicari, inquo non est materia eadem: materia vero, tametsi sit comunis sit secundum entitatem, non tamen secundum eandem rationem quae in diversis est diversa. sed in quo haec materiae ratio consistit?

Dico, statuendo quod non posit uniri formae, nisi sit singularis: est autem singularis per ordinem ad determinatam quantitatem, quae ad illam sequitur necessario. Materia vero sub determinata quantitate non potest alteri formae comunicari: nam requirunt diversa dimensio, et proportio ad diversas formas: nulla enim potest comunicari materiae singulari, nisi haec sit determinata ad hic et nunc. Et ideo materia signata quantitate est principium individuationis. Nec propterea quantitas est principale in principio individuationis; quia non constituit primum subiectum, seu fundamentum incomunicabilitatis individui, sed determinat modum ipsius.

Ex quo unde provenit, quod forma habeat eundem modum comunicabilitatis, secus autem materiae?

Quo provenire ex eo, quod forma habet eundem conceptum, et ratione unum; materia vero non habet: quia cum sit fundamentum individuationis, in his, quæ ulterius dividi nequeunt, conceptus eius abstrahitur ab his, quæ non nisi analogice conveniunt. Est autem sciendum, quod apud nos est aliud, per quod determinatur individuum; nempe, determinatio seu ad certas particulas temporis, et loci: Ex hoc enim quod est hic et nunc, iam minus illud esse unum, et divisum ab alliis.

Ex dictis infertur, individuum materiale adequate sumptum dicere de formali non solum materiam, et formam, sed accidentia individuantia. Ex his etiam recte convincitur, accidentia non individuari per materiam, sed per proprium subiectum, scilicet compositum; quemadmodum formæ individuantur per materiam; quia est earum subiectum. Denique, facile ex dictis probatur substantias irreceptibiles in materia individuari per se ipsas: nam de se sunt completæ, et perconsequens incomunicabiles alicui tanquam subiecto.

Corolarium.

In determinatis in hac disputatione, facilis est responsio ad quæstiones metaphisicas, quas noluit Porphyrius in introductione predicamentorum resolvere. 1.ª quæstio est, an universalia sint a singularibus separata? circa quam determinata est pars negativa contra Platonem. 2.ª an sit substantia? Respondetur, quod, quantum ad esse quod habent in Anima, sunt accidentia;

set quantũ ad illud, quod habent ꝫ rebꝫ, quandoque sũ substantiæ, quandoque verò accidentia: nã nec res, quæ sũ substantiæ, nec accidentia sũt. 3ª. an universalia sint incorporea? dicendũ, sũt ee incorporea, secundum ee, quod habent ꝫ mente: At secundum quod sũ in rebꝫ, allia sũ corporea, et allia incorporea; sicut res allię corporeę sũ, et allię incorporeę.

Disputatio 4ª.

De veritate, et Bonitate

Sequitur, ut nunc de veritate ac bonitate tractemus. Sũ enĩ allię entis realis proprietates. Sed prius de veritate agendũ ē; cũ sit propietas enti conveniens, per respectũ ad intelectũ, qui prior ē, quã voluntas, per ordinẽ ad quã habet ens ee bonum. Verũ, quę ad eas exspectant, breviter perstringã: Nec enĩ vacat cuncta examinum pertractare. Duobus itaq, paragrafis disputatio finietur. In primo de veritate et falsitate, quę sũ contrarię; in 2º. de bono, et malo quę similiter oponentia dicũt.

§. 1us.

Quę ad veritatem, et falsitatem attinent declarantur.

De hac agit D. Th, 1ª p. qe. 2ª 16ª. et 17ª. atq etiam 1ª. de veritate, ad cuius mentem conabimur cuncta resolvere. primo igitur quęrit, quid sit veritas? pro quo ē sciendum, quod cum veritas, sicut in Logica dictũ ē, sit in rebꝫ, nempe in vocibꝫ,

in rebus, et in intellectu, quibus non eodem modo ratione quod convenit; nomen veritatis est analogum. Quod colligitur ex D. Thoma, 1.a parte q.e 16. articulo 1.o ad 3um: et ratione etiam patet, ut statim ostendetur. propterea quod distinctione utendum est priusquam veritas proprie definiatur. est ergo duplex formalis scilicet, et transcendentalis.(De veritate vocum nihil dicere oportet, propter quod iam a dictum est; propter quam quod, cum signa sint conceptuum, facile erit coniectare naturam eiusmodi veritatis ex his quae modo sunt dicenda. Itaque veritas transcendentalis est in rebus: formalis vero in intellectu. quid autem unaquaeque sit, ita dico. Veritas formalis est actus intellectus connotans obiectum ut habens illud esse, quod per illum repraesentatur. transcendentalis est entitas rei connotans intellectum secundum quod potest de illa verae affirmationis effici. Prima definitio constat ex eo, quod hoc solum posito, recte intelligitur intellectum conformari, et adaequari rei intellectae. Et confirmatur. Nam sicut intellectus est intelligens ex hoc quod habet obiectum, per cognitionem repraesentatum; ita fit verus ex eo praecise, quod invenitur in obiecto, quod manifestatur cognitione.

Secunda definitio recte convincitur primo, a paritate rationis. Secundo propterea: quia veritas est proprietas entis, cui nihil reale addi potest, nisi secundum extrinsecum. nec propterea, illud de extrinseco est veritas, sed tamen veritatis entis. quo manet ex aliqua extrinseca denominatio a constitutione

formali Divitatis ē ergo veritas transcendentalis ipsa
rei entitas ab intelectu cognoscibilis per rectam sui, et divinam
rationem. Congruit huic declarationi quedam definitio S. Anselmi
in relata a D. Th.; nimirum, veritas ē rectitudo solamente
perceptibilis. in quibus ostenditur ens secundum ee, quod ei stabilitum ē,
ut Avicena loquitur, habere veritatem; sive id in quo fundatur pro-
pria veritas. Sed quanquam veritas in re nihil addat enti, addit
secundum ratione; quia nimirum, secundum ratione accipitur diver-
simode. Et hinc etiam constat connotatione utriusque veritatis nihil ee
preter proprium subjectum.

Queritur 4.°, in quo proprie, et per prius sit
veritas. et hic tangitur difficultas de principali nomine utrius analogato.
Respondetur, veritatem proprie, et per prius, ee in intellectu, et secundario
in rebus. probatur cum D. Thoma: quoniam veritas proprie, et
per prius ē in illo, in quo veritatis ratio perfecta reperitur. hec autem
completur in ratione: tum vero cognitionis ē in anima: nam cognitum ē
in cognoscente. Unde cum verum sit in intellectu, secundum quod
conformatur rei intellecte; oportet ut veritas derivetur ab illo in rem
intellectam; que ideo vera dicitur; quia habet ordinem ad intellectum.

Propterquamquod cum uniuscujusque esse sit ferendum,
secundum quod inest ei per se; et res dicat per se ordinem ad intellectum
a quo dependet; res naturales in tantum sunt vere, in quantum assequuntur
similitudinem specierum, que sunt in mente divina, a qua dependent

: Et idem de artificialibus dicendum, per ordinem ad intellectum Artificis.
Unde quia intellectus practicus, eo quod res causat eas mensurat;
si comparantur cum intellectu a quo dependent, comparantur sicut men
suratum ad mensuram: econtra accidit, si comparatio fit cum inte
llectu pure speculativo. Cumque mensura, et mensurato (praecertim
de quibus loquimur) non conveniant univoce; hoc nomen veritas
univocum non est sed analogum.

Quaeres per prius dicitur quam de uno
quoque de allio, sed iam probatum est per prius dicit de intellectu, et per
posterius de rebus; verum per prius comparentur res ad intellectum
practicum quam ad speculativum prior debet esse comparatio ad intellectum
Divinum, a quo res dependent simpliciter, sed quae est analogia
veritatis? Respondeo esse proportionalitatis. Nam ratio analoga reperi
tur intrinsice in omnibus analogatis. Siquidem intellectus dicitur
verus per actum conotantem conformitatem rei: Res vero per entitatem
conotantem actum intellectus: Et forsam oratio vera est per ipsam,
ut conotantem cognitionem quam significat.

3.° Quaeritur num sit veritas
rerum. Respondetur, quod si veritas proprie sumatur, pro ea, secundum quam
res principaliter vera dicuntur; non est una veritas rerum; nempe
veritas Divini intellectus. Si vero accipiatur veritas proprie dicta
secundum quam res secundario verae dicuntur; sic plures verae rerum
sunt plures veritates in pluribus intellectibus. Denique, si acci

piata veritas improprie dicta secundum quod ora vera dicuntur, et secundum plurium verorum sunt plures veritates; sed unius rei una tantum veritas; quia scilicet entis unius plures veritates esse non possunt; nec una plurium, sicut nec eadem entitas. hec fere ad verbum ex S. Thoma q. 1 de veritate articulo 2°.

Quaeritur 2°, num falsitas sit in rebus. Dicendum, quod dum falsitas et veritas, ut pote oppositae sint circa idem; sicut veritas est proprie in intellectu ita et falsitas. sed quoniam res dicitur vera per comparationem et adequationem cum intellectu; falsa dicetur ex defectu huius adequationis: et cum res possit comparari aut cum Divino, aut cum humano intellectu, cum practico item, et cum speculativo; cum distinctione loquendum est. Itaque nulla res potest alliquomodo dici falsa denominatione per ordinem ad intellectum Divinum speculative cognoscentem eam; quia Divina cognitio est de necessitate vera: omnino enim repugnat ipsum aliquando decipi: ergo res ab eo cognita habet omnino eam conformitatem cum ipsa.

Deinde nec per ordinem ad intellectum Divinum operantem potest res alliqua falsa denominari: quoniam quidquid a Deo fit, subditur suae potestati, et ordinationi, a qua sapientissime procedit. sed est alliquid quod a Deo non fit malum culpe, scilicet, et secundum quod agens liberum subditur

cta a Divina ordinatione. Et hoc etiã falsitatẽ non potest per ordinem ad intellectũ Divinũ quoniã per ordinẽ ad ipsũ nõ ẽ aptum, ut videatr quale nõ ẽ: alliás Deus decipereta eẽtq capax falsitatis.

Per ordinem autem ad intellectum creatum res false dici possunt inquantum si apti ut id videanti eẽ q̃ nõ si propter alliqualm similitu dinẽ quam cum allijs rebus habent in exte rioribs accidentibs: vl. quia si obiectum false enuntiationis, aut opinionis: Et sic idolum dicitr falsus Deus; quia ẽ obiectum false opinionis, q̃ sit Deus denique, res artificiales false dicuntr in quantũ arti non conformantr verum hec nõ accidunt per se sed per accidens.

Queritr 5.° sit ne falsitas transcendentalis? Respondetr negative. Ratio ẽ; quia oĩe ens, ex hoc q̃ ẽ ens: habet eẽ verum: Ergo nõ potest eẽ transcendentaliter falsum. Patet contrã alleas posset nõ eẽ verum. Preterea. quamquã ã alliquibs rebus habeat intellectus seu occasionis falsitatis, nullã in allijs habet, sed fundamentum ẽ in ipso. quibus adde res dici falsas per acc. Denominatio autem ab eo ẽ desumenda q convenit per se.

Queritr 6.° que sit radix sive orgo falsitatis. Rsp.° falsitatem oriri ex eo, q̃ intellectus noster mediate, et per species sensuum, que imperfecte eẽ solent, res aprehendit; Et ex hac sensibilium specierum imperfectione oritr imperfecta aprehensio; ad quã sequitr falsum deze iuditium et ut verbo dicã, deferetur

ute veditas provenit radicaliter, ex eo quod noster intellectus, loquod res immediate, et in se ipsa non cognoscit, non assequitur evidenter veritatis cognitionem: ubi autem cognitio, quae evidens non est, est exposita falsitati.

Septimo quaeritur, unde proveniat difficultas assequendi veritatem? Respondeo cum S. Thoma 2.° Met. lect. 1.a, provenire vel ex defectu intellectus nostri, vel ex defectu ipsarum rerum; ita ut in alliquibus ex parte rerum et in pluribus, ac principaliter ex parte intellectus proveniat. Primum patet ex eo, quod alliqua, propter suam imperfectionem seu parum cognoscibilia, unumquodque enim est cognoscibile in quantum est in actu: ea autem quae habent esse imperfectum, deficiunt ab actualitate, et entitate. Sed ulterius, difficultas cognoscendi cuiusmodi entia, provenit ex defectu intellectus; quod inde constat; quia intellectus separatus ea, sine difficultate, perfecte quoque cognoscit.

Secundum vero probatur ex eo, quod plura, quae quia sunt maxime in actu, sunt maxime cognoscibilia, sunt nobis maxime ignota, propter excessum perfectionis: ut accidit in separatis. Allia vero, tametsi capacitatem intellectus non excedant, non attinguntur in se ipsis sed immediate ipsis sensibus, et per species abstractivas quae res non repraesentant cum sua perfectione, huic accedit, quod, ut recte P. Suarez ait, cum multa sint modi a veritate decipiendi; lapsus in falsitatem facilis est et frequens

§. 2.

Determinantur aliqua quæ ad bonitatem, et falsitatem, et malitiam spectant

De bono agit D. Th. 1.ª p. q. 5. et in disputatis q. 21. de veritate; de malo vero, in eisdem disputatis q. 1. de malo; et 1.ª 2.ª q. 18. Primo igitur quæritur, quid sit bonitas? Respondetur esse ipsam rei entitatem, non absolute, sed secundum quod dicit rationem convenientiæ, vel secundum quod connotat potentiam appetitivam. Id probatur a paritate veritatis transcendentalis; quæ in hoc a bonitate differt, quod hæc dicit ordinem ad appetitum, illa vero ad intellectum. Hinc constat bonum habere rationem finis.

2.º Quæritur, in quo sit per se bonitas? Respondetur, per prius esse in rebus, et secundario in appetitu. Ratio est; quia bonum est perfectivum appetitus: omnia enim appetunt suam perfectionem: unumquodque autem est appetibile, in quantum est perfectum: et bonum est quod omnia appetunt. = 3.º quæritur, quotuplex sit bonum? Respondetur, bonum dividi adæquate in honestum, delectabile et utile. Ratio est; quia cum bonum sit conveniens appetenti; vel convenit ratione sui; et hoc vel in ordine ad delectationem, quam secum affert; et hoc est bonum delectabile: vel sine hoc ordine, sed tantum quia est conveniens; et hoc dicitur bonum honestum. Vel denique appetitus tendit in bonum, non propter se, sed quia est

medium ad alliud obtinendum; et hoc est bonum utile.

Quarto quaeritur, quid sit malitia?

Respondetur esse privationem bonitatis. Malitia enim in re est nihil: nanque cum sit bonitati opposita; et unumquodque, inquantum est alliquid sit bonum, nequit inquantum tale esse malum. Relinquitur Ergo, quod malitia sit bonitatis privatio. Dicitur autem, malitiam esse privationem, non negationem; quia non omnis remotio boni habet rationem mali: allias quae nullo modo sunt essent mala; et quod non habent perfectionem sibi indebitam, esset malum.= Quaeritur 5.o in quonam subiecto sit malum? Respondetur, malitiam esse in bono tan quam in subiecto. Ratio est; quia subiectum formae est subiectum privationes: subiectum autem boni est bonum, cum sit alliquid. sed malitia non est in bono, quod privat, sed in allio cui non opponitur; nempe in ente in potentia, quod pro tunc non habet perfectionem sibi debitam.

Sexto quaeritur, quae sit causa efficiens mali? Respondetur, bonum ipsum esse causam efficientem mali, non per se, sed per accidens. quoniam nemo malum intendens operatur; malum enim intentum aut volitum esse non potest: omne autem quod per se habet causam, est per se intentum a sua causa. Praeterea: omnis effectus habet alliquam similitudinem cum sua causa quod malo non convenit, respectu boni. Item. Omnis effectus dicit ordinem ad suam causam: Malum autem consistit in efectu ordinationis

Sed tamen debet habere aliquam causam quippe cum inspectato, quae rei naturaliter non inest, non convenit ipsi ex sua natura: id autem quod non inest rei naturaliter, habet aliquam causam.

Liber Sextus. De Ente non positivo; sive de Ente secundum Rationem.

Praefatio.

Postquam in superioribus, de ente deque proprietatibus eius est dictum; recte disputationis ipso postulat ordo, ut nunc agamus de non entibus, antequam Entis attingamus divisiones. Sic enim magis illa quae de ipso sunt determinata patebunt. Nec huiuscemodi entium pertractatio aliena est a prima Philosophia; quae teste Aristotele, 2.° Me., oppositorum est scientia. Id autem quod nomine non entis significatur, potest dupliciter considerari: nempe, quatenus est in re, vel secundum quod est in intellectu. Sed quoniam quod est in re est nihil: De eo autem quod est nihil, nihil prorsus scire possumus, ut Auctor est D. Th., 7.° Me. lectione 2.ª; ad illud secundum posteriorem considerationem praecipue convertenda est oratio.

Quare tota consideratio non entium unica absolvetur disputatione; in qua, eorum existentiam, quiditatem, species, et causas oportet declarare. Sed prius exponendum est, quid nomine non entis in presenti intelligatur: Nam significatio eius ad plura se extendit. Ex primo, si sit absolute loquendum, ea omnia, quae non existunt, proprie non entia dicuntur. quidquid enim non invenitur in rebus, deficit ab illis per non esse. Unde in hoc sensu, entia non sunt preterita, futura, et possibilia; et sic ea S. Th. appellat, de veritate quaestione 1a articulo octavo. At prasius nunc accipitur huius nominis significatio; pro eo scilicet, quod nullo modo in rebus esse potest, aut pro impossibili reali, sive etiam pro eo quod nec in intellectu quidem potest esse, ut ex dicendis apparebit. Illud autem, quod est capax verae existentiae, sub ente reali continetur, secundum quod rei quiditatem significat, ut initio libri primi premonuimus.

Disputatio Unica.

De Existentia, Quiditate, et Causis Entis rationis.

Dubium 1um. An, praeter Entia realia, sint illa, quae entia rationis dicuntur, admittenda? Parag. 1. Praemittitur multiplex acceptio entis rationis; et referuntur sententiae.

Primo generaliter loquendo triplex ꝯ entis rationis potest distingui; quatenus, scilicet res possunt esse ratione tribus modis: minimum, efective, subiective, et obiective illud autem dicitur ens rationis efective, quod continetur in intellectu tanquam in causa; antequam in se habeat esse: sic Domus est in mente architecti. Id vero quod in intellectu est tanquam in subiecto, sicut scientia, intellectio et verbum dicitur ens rationis subiective. sed ens rationis his duobus modis est verum ens reale: namque quod ita est in intellectu vere est alliquid in rerum natura existens vel potens existere. Tandem, illud est ens rationis obiective quod est obiectum intellectus. in quo duo debent considerari: videlicet, id quod est obiectum intellectus; et id secundum se est ens reale: vel id, quod ei accidit quatenus est obiectum intellectus et quod nisi quatenus est in rebus convenire non potest. Et de hoc ente rationis loquimur in presenti; nempe de illo quod in re est nihil, et impossibile.

Pro sententia absolute negante huiusmodi entia rationis, citantur Balesius Gandavus, Bernardinus Mirandulanus, ac PP. Antonius Perez. Et Ferus Gonzalez de Santalla; quibus adheret Fosca, cum allijs modernis sed inter huius opinionis defensores precepue elucent duo illi viri ingenio, doctrina ac dignitate prestantes, nimirum Cardinalis Sfondrata

Et Illmus Caramuel; quanquam fateatur non aliter entia rationis negant, nisi pro ut vulgo intelliguntur.

Quo circa, satis mirari nequeo propterea imo piguatque quorundam intelligentiam, qui Virum clarissimum Caramuelem inquam Auctorem ipso undequaque renuente, faciunt vanae illius opinionis; quo scilicet lingua sola sit entium rationis effectrix. Sane, postea quam in oculis potentijs negat eiusmodi entium effectionem, rationi entia linguae determinat. Sed quae vocat entia linguae? fictum ne alliquid, sive de genere impossibilium, quibus existentiam minimam licet, aut repugnare? Equidem apud ipsum sunt entia linguae vacuae illae voces, quibus propter impossibilia nihil respondet. Namque ait, eiusmodi voces significare nihil; quia minimum, nullum earum significatum capi mente potest. Unde in voce sunt, in se autem aut in mente non sunt: idest, voces quaedam profert lingua, quibus significari possent si darentur, sed quia concipi nequeunt, nihil propter ipsarum vocum conceptum voces enuntiant: in quo nihil fictum, nihil quod purum ens rationis obiectivum sapiat, invenitur.

Nec in hoc novum alliquid finxit Vir acutissimus. Id ipsum explorarum habuit parens noster Anselmus, qui in Proslogio cap. 2.° inquit: non uno tantum modo dicitur alliquid in corde, vel cogitatur. Aliter enim res cogitatur, cum

vox eam significans cogitatur. Aliter, cum id ipsum quod res est intelligitur. illo itaquemodo, potest cogitari Deum non esse; isto vero minime. nullus quippe, intelligens id quod Deus est, potest cogitare, quia Deus non est; licet haec verba dicat in corde, aut sine ulla, aut cum alliqua extranea significatione. Vix quidquam aptius ad presens dici potest. Et quidem in hoc novum nihil finxit vir acutissimus set novam excogitavit phrasim, qua sua scilicet mentem nitide exponere. habuit enim eundem S. Anselmum, quem imitari potuit in re ipsa. Nanque in libello contra insipientem diserte asserit, cogitari non posse idem simul esse, et non esse, dici tamen posse. Item, esse quod non esse cogitari non potest, nempe Deum: Et tamen dixit insipiens non est Deus.

Habuit etiam D. Thomas Doctor quippe Sanctus, 4° posteriorum lect. 13a, et 2° Phys. lect. 6a, quedam esse aut, quorum oposita intellectu capi non possunt, quibus proinde sola exteriori ratione, nempe voce potest obiici. non enim est necessarium, inquit in loco posteriorum, quod quidquid alliquis dicit, hoc mente suscipiat vel opinetur. Quibus sane ostendit, alliquid esse in voce quod esse in mente nequit. Cum autem quod nequit esse in mente, in se esse non possit: quidquid enim potest existere potest intelligi: id, quod in voce est solum, recte ens vocis sive linguae appellatur; quenadmodum pariter

dicta entis rationis q̄ e͡ʒ ratione. Et hæc actenus nq huc usque nos deduxit oratio, et veritatis amor, debitaque in viros clarissimum reverentia. Nunc quæ restat adamus. Igitur dari entia rationis in opinione Aristotelis, testantur eius commentatores. Et ʒ primus D. A. perspicue sententiam istq tenet: Ac cæteri Philosophi, præpter quos supra memoravimus eidem suffragantur.

§2.

Existentia entium rationis sub qua illa sunt determinatur:

Dicendum est 1.º dari entia rationis per se objectiva. Probatur experientia. Nq in nobis ipsis experimur plura concipere, quæ impossibilia realia sunt, sive quæ in re per nullam potentiam esse possunt. Etenim aprehendimus naturam rx multiplicem, ut unam, et comune: prædicata identificata ut distincta: ordine eiusdem ad seipsum sæpe etiam comparat intellectus ea, quæ ʒ re non sunt relata atque negationes concipit, per modum habitus in subiecto existentis: res, item simplices, admodum compositarum: Atque in re non sunt partes, perinde ac si essent, sed huiusmodi entia sunt tantum in intellectu concipiente ipsa admodum entia.

Dicas, nihil in his quae pure obiectivae sit inveniri. Quippe v.g. quod est obiectum intellectus est alliquid reale positivum, v.g. negativum: et esse obiectivum eius non est alliud a reali cognitione. Verum facilis est responsio, quoniam non ideo ens rationis tale dicitur, quia esse quod habet in intellectu non sit reale: est enim scientia ipsa seu cognitio eius: sed quia ipse non habet illud esse quod habet per rationem: nam dumtaxat illud habet, inquantum est obiectum. Sicut falsum dicitur verum; quia inscientia, quae de ipso habetur est vera sed hoc infra est declarandum.

Dicendum est 2°, non dari entia rationis, in quorum conceptu claudatur alliqua contradictio probari potest 1.° ex Parente nostro Anselmo ubi supra. Nam propterea dicit non posse cogitari Deum non esse; quia Deo, nec initium nec finem, nec partium coniunctionem, et nonnisi semper, et ubique totum, ulla invenit cogitatio. Quia ergo semper quod cogitatur cogitatur esse, non potest cogitari non esse: alliás cogitari potuit, simul esse, et non esse; quod idem ait, fieri non posse. Igitur quo modo se habet, dum cogitatur, debeat cogitari idem ei inesse simul et non inesse praedicatum, id cogitari nequit. Hoc autem non aliunde quam ex eo, quod huiusmodi conceptus contradictione deducendus est. Sed, aut ego fallor; aut falluntur Ab. nri

Qui similium entium sententiam probare conantur ex ipso illo verbo: multa namque cogitamus non esse, quae scimus esse: et multa esse quae non esse scimus; non existimando, sed fingendo ita esse cogitamus. Quae sane consequenter ad haec alias dicta scito vera, quia potest cogitare non esse, quamdiu esse certissime scis. verum quamquam utraque recte probent quorundam entium rationis sententiam: quippe si cogitare possum aliquid non esse, possum eius absentiam concipere; quae cum in se sit nihil, in mente fit aliquid: secus autem probant sententiam eorum entium rationis, quae sine contradictione concipi nequeunt. D. sibi ipsi contradicit: namque ait statim.

Non possumus cogitare aliquid non esse quamdiu scimus esse.. Et non possumus cogitare non esse; quia non possumus cogitare esse simul, et non esse: et quoniam iuxta ait, quidquid est, praeter id, quo maius cogitare nequit, etiam cum scitur esse, posse cogitari non esse: non video qualiter sibi ista cohaereant, nisi quia simultatem actus negat; actus vero, et potentiae non negat: simultates eiusque actuum, si utraeque sumatur adiective et referatur ad idem tempus. Dicet quia hoc simul et illud (cogitare non esse) possumus; et utrumque (esse) scimus. Iuxta; quia inde colligit, postea quae non cogitari non esse; quia praeter id quo maius cogitare

nequit ita sunt, ut alicui aut aliquando vel non sint, vel tota non sint. Illud autem, quod aliquando non est, potest cogitari non esse: et quod semel potest cogitari non esse, semper potest cogitari non esse: mens namque est potens de omnibus, quecunque, et quomodocunque illa sint, ratiocinari.

Secundo potest probari ex Angelico Doctore, locis videlicet, rellatis; ubi propter manifestam contradictionem, que est in eo, quod alliquid simul sit, et non sit, docet, oppositum huius principij quodlibet est vel non est, capi mente non posse. Propterea ait, quedam adeo vera sunt, quod earum opposita intellectu capi non possunt. Item prime parte quaestione 25 articulo 3.° inquit: id quod contradictionem implicat, verbum esse non potest: quia nullus intellectus potest illud concipere. Sed hic ea, que prius apparet locorum discrepantia. Nam de veritate quaestione 1.a articulo 12 ait, falsitatem posse esse in intellectu coniungente partes definitionis, que coniungi non possunt; vel applicando definitionem unius alteri, cui repugnat. Item allibi excidit e memoria locus; nec invenire dein potui) chymeram, Animal scilicet ex pluribus compactum, fingi mente posse inquit. Attamen sensus eius infra declarabitur.

Deinde suadetur ratione. Repugnat omnino, posse intellectum concipere oppositum huius principij quodlibet est vel non est; At id posset, si darentur [illegible] illa, de quibus nunc loquimur: Ergo.

Maior ē evidens quoniam omnino implicatorium ē, concipi idem simul, et n̄ concipi: conciperetur autem, et n̄ conciperetur, si posset concipi q esset, et n̄ esset. insuper, quia intellectus n̄ potest concipere oppositum huius principij. concludit, illud ēē primum. Pr.mi. si darentur entia, quæ in suo conceptu implicarent contradictionē; conciperentur ee per entitatē, et n̄ ee per alterum extremum contradictionis, nempe per n̄ ens: seu conciperentur idem ut entitas, et ut n̄ entitas: atq etiam repræsentarentur ut idem, ens, e negatio entis: ergo.

Confirmatur. plura ut plura nequeunt concipi permodum unius; sed contradictoria ut talia s̄t plura ut plura: ergo concipi nequeunt ut unum ens: et per consequens, ea in quibus ē contradictio, nequeunt convenire in unam naturā adhuc secundum rationē. Hinc repugnat, concipere hominē – equū; Chymeram, Hirco-cervū, montē aureum, aliaq quæ eiusmodi monstra, in quorum ratione contradictoria coniungi oporteret. Si enī conciperem hominē equū, conciperē ipsum rationalē et n̄ rationalē: acper conseq. possem concipere ēē simul utrumq: propterea que, rationale et n̄ rationale n̄ opponi contradictorie: alias n̄ possent concipi ut una natura.

Quod si forsam harum rerum conceptus referantur ad naturā unius, et exteriorem speciem

alterum; ut si concipiam hominem sub figura Leonis: hoc cum sit possibile, immerito ens rationis censetur. ubi si opposita sic cogitantur, ut accipiatur unum ut subiectum, et alliud ut forma, ita ut non attendatur id in quo oponuntur; possunt concipi ut unum et idem ens. Et sub hac duplici limitatione, recte explicata S. Th. congruit huic doctrinæ idem S. D., et Ferrariensis 1.° Contra Gentes, cap. 82.° verum hoc posterius stare nequit, nisi res secundum proprias differentias non concipiantur. Nanque, non alliter possunt concipi ut una natura. quod sane non est alliud, quam res non concipere, sed alliud quid, quod earum nominibus significatur.

Demum colliges, huiusmodi non entia deberi appellari impossibilia rationis; quemadmodum dicuntur impossibilia realia, quæ nequeunt existere in rebus. = Dicendum est 3.° impossibilia alia in quorum conceptu, aut ratione, non continetur contradictio allequid, esse posse, et denominari entia rationis. Infertur ex dictis: quoniam dantur entia rationis; et tamen si ea, in quibus invenitur contradictio: Ergo. patet consequentia: nam impossibile adequate per hæc membra dividitur.

§ 3.°
Obiectionum solutiones

Arg. 1.° contra 1.3 Conclusionem. ens rationis est simpliciter impossibile; sed impossibile simpliciter nullum esse, et ideo obiecta rationis potest

habere: Exp. prim. impossibile simpliciter n̄ potest cognosci: si quidem, cum nullam habeat veritatem aut entitatem per nullam speciem potest representari: Exp.= Resp.º impossibilia cognosci per speciem possibilium, et n̄ entia per speciem entium. Ex hoc enim, quod sint perfecte cognoscibilia, sequitur quod cognosci possunt oppositiones in eis repertae: Et per consequens earum Contraria. Unde eo quo cognoscitur possibile, cognoscitur impossibile; et eo quo cognoscitur ens, cognoscitur n̄ ens. Namque oportet, speciem entis representare oppositionem eius cum n̄ ente, et possibilis cum impossibili: alias perfecte n̄ repraesentaret ipsum.

Quare formae oppositorum in anima, ait S. Th., 7º Met. lectione 6ª, n̄ sunt oppositae. quinimo substantia id est quod quid erat esse privationis est eadem cum substantia oppositi: sicut eadem est in anima ratio sanitatis, et infirmitatis. per absentiam enim sanitatis cognoscitur infirmitas. Itaque, ibidem inquit cognitio unius oppositi n̄ tollitur per cognitionem alterius, sed magis iuvatur.= Resp. lib. Omne quod cognoscitur cognoscitur per suam similitudinem, sed species entis n̄ est similitudo n̄ entis: namque oppositorum nequit esse una communis similitudo: Exp. Respondeo, maiorem esse veram respectu eorum, quorum per se habetur cognitio: Secus autem de illis, quae entia n̄ sunt, nisi quodammodo; inquantum, scilicet opponuntur enti.

Arguitur 9°. si darentur entia rationis darentur duae propositiones contradictoriae simul verae: ut si ita: negatio entis rationis non est ens rationis, negatio entis rationis est ens rationis: Ergo = Neg. ant. ad prob. dico, has duas propositiones esse veras in sensu in quo non oponuntur: nam prima facit hunc sensum: negatio entis rationis pro ut est in se, non est ens rationis: secunda vero ita: negatio entis rationis pro ut intelligitur pro ut est in mente est ens rationis. Si autem negatio accipiatur in utraque propositione pro ut est in intellectu; prima est falsa: alias negatio esset simul ens rationis, et non esset. Pro quo est sciendum quod sicut nullum ens oponitur enti in comuni; quamvis oponatur alicui particulari enti: ita nullum ens rationis oponitur comuni conceptui entis rationis. Unde negatio entis rationis non negat ipsum, pro ut illa est in ratione, sed quatenus est intra intellectum.

Replica. Ergo negatio entis rationis negat illud esse, quod ens rationis habet in ratione: Ergo negat ipsum esse. Ergo pro ut ipsa est in ratione, habet, et non habet esse: nam negat ipsum quod habere supponitur. Respondeo, negationem entis rationis quasi subiectum sumptam negare esse ipsius quasi subiective consideratum: ipsi enim oponitur per ordinem ad idem subiectum; sicut cognitio, et negatio cognitionis.

Unde, sicut non repugnat, quod negatio cognitionis cognoscatur, sed quod sint simul: ita nulla est repugnantia

tra in eo, quod negatio entis rationis cognoscatur; et sic habeat
esse in ratione, inquantum, scilicet, definit esse rem nihil.
presertim cum negatio esse entis rationis nihil sit aliud, quam
cognitionis alicuius negatio, ut ex dicendis apparebit. vel
si negatio entis rationis nequit cogitari, non erit ens rationis,
sed de illis, quae supra appellabimus impossibilia rationis. Verum
istud, cum vix alicuius sit momenti, quam per illius obiecta.

Arguitur 3° contra 3am C. intellectus distinguit inter
possibile et impossibile, inter repugnans et non repugnans; inter hoc
principium quodlibet est vel non est, et eius oppositum: item cognos
cit distantiam veri a falso: ergo cognoscit extrema huius
modi distinctionis. Cum quae extrema distinctionis istius
sint, ut plurimum, similia illis impossibilibus quae supra re
tulimus: haec possunt cognosci; et per conseq. habere esse obiective
in intellectu. confirmatur, et explicatur. intellectus cognoscit,
repugnare hominem equum, hirco-cervum et similia; et
hoc de ipsis enuntiat: ergo cognoscit subiectum huius enun
tiationis. Sed huiusmodi subiectum est impossibile dicens
in suo conceptu contradictionem: ergo.

Resp. intellectum distinguere in
ter predicta ... non positive, sed negative: id est non per cognitionem
utriusque extremi, sed unius. namque non solum distinguit, quae intel
ligit sed etiam illa, quod aliquid verum non concipit: imo hoc est facilius

concludit repugnare illud q intelligere n̄ potest. ad Confirm

Arco, intellectum cognoscere, repugnare hominem Equum,

et alia inquorum conceptu aliqua involvitur contradictio:

quia semper q se ad ista convertit, videt necessario mutuam

similiū extremorū oppositionem: Et inde recte argumenta

tur, nec posse existere, nec concipi ut unā naturā.

Sic etiam: quia semper conci

pit finitum ut clausum terminis, nequit concipere infinitum termi

clausum: Et hinc repugnare huiusmodi infinitum recte

infert, Similiter, quia naturam comunē concipit semper ut

universalē; nequit illam ut singularem concipere: Ex

quo colligit, repugnare naturam comunem singularem

et ratio horum ē; quia intellectus ex necessaria distinctione

quam semper intelligit, infert carentiā unitatis quam in

telligere n̄ valet.

Replicas. Potest intellectus concipere

quascumq oppositiones, et negationes: Ergo potest concipere

negationē distinctionis hominis, et Equi. Et nega

tio ista ē unitas utriusq: Ergo. Concedo ant. et distinguo conseq.ⁿˢ

Negationē distinctionis hominis, et Equi, simpliciter

et absolute dictam, concedo conseq: fundatam in entitate

et quam unum ad distrupra entis nego suppositum. Cum uni

tas hominis, et Equi, et huic similes, repugnent etiam

per ordinē ad intellectū; allias extrema distinctionis n̄ semper eodem modo se haberent; nuqūq ee possunt. quod autē alicubi, aut aliquādo n̄ ē, a nullo intellectu capi potest. Unde distinctio hominis, et Equi n̄ opponitur unitati utriusq; secundum quod unitas significat negationem fundatam ī entitate, sed quatenus significat negatōnē simpliciter dictam. ideō, concipio hominem, et Equum n̄ ee unum, sed concipere n̄ possum, ee unum.

Dicim. de unitate hominis, et Equi loquimur tanquam de aliquo subiecto; sed loqui n̄ possumus, quin intelligamus de quo loquimur: erg. neg. mj: quoniā n̄ oportet, quod quidquid dicitur, mente suscipiatur, ut ex D. Thoma dictum ē. Dicenim dicimus, nihil quale ē per se sumptum et precisive ab oppositione cū ente, n̄ ee verum, n̄ ee cognoscibile: Et ex hoc effectus argumentamur, n̄ ee ens. Similiter dicimus Deum creatum repugnare; et tamen Deum creatū concipere n̄ possumus. Quod mille exemplis potest ostendi.

Imo, frequentius, experimento cognitū ē, nos de his, quae n̄ capimus loqui, et ratiocinari: sepe enim audimus, quosdam fateri, se audita n̄ intelligere, de quibus id saltem affirmat: sepe etiā in disputationibus obijciuntur eas proferri propositiones, quarum obiectū

n̄ poterit apprehendi quim; et adversarij ipsi; istud, vellint nolint, fatteri tenentur. Nam illi qui faciunt hanc propositionem: incognoscibile n̄ potest cognosci; vel intelligunt subiectum eius, vel n̄. Si n̄ intelligunt; alliquid enuntiant de n̄ cognito: si vero illud intelligunt; n̄ ē incognoscibile: et per consequens, propositio illa, quae facillime fit, fieri n̄ poterit, siverum ē quod ipsi dicunt. At constat id ee falsum.

Dub. 2um.

In quonam ens rationis consistat? §1º

Ponitur titulus et referuntur Sententiae

Supponimus vulgatam entis rationis definitionem, scilicet, quod sit, quod tantum habet ee obiective in intellectu: nam recta videtur. Sed expositionem eius, et sensum vestigamus. videlicet, quid sit ens rationis ee tantum obiective in intellectu? An habere alliquod ee, quod ab intellectu cognoscente fiat, sitque eius obiectum: an vero ee eius sit tantum cognosci. nam primum comunis sententiae placet: secundum autem pauci defendunt. at horum alliqui viri n̄ notae autoritatis; inter quos iure recensendus ē Suarez, postrema disputatione metafisice

§2º

Dubij resolutio=

Quandum ē 1. ens rationis n̄ consistere in alliqua entitate ficta, et distincta adequate a cognitione. probatur. Ens rationis ita constitutum ē omnino impossibile: Ergo. p. ant. Si ens rationis consistueret per entitatem fictam, et distinctam adequate a cognitione, esset ens reale: Ergo. p. ant. q̄ ē subiective in intellectu, ē ens reale: ng. d. recte ait D. Th. opusculo 28. tractatu 2°, cap 1°; q̄d ē subiective in alliquo ē accidens; et per consequens ens reale; sed si ens rationis consisteret per entitatem fictam, et adequate distinctam a cognitione, esset subiective in intellectu: Ergo. p. mi. nam haberet ee in se, licet esset per se n̄ haberet; v. si per se haberet ee, esset substantia; q̄d apertius probat, ipsum fore ens reale. Confirmatur. Si ens rationis consisteret in entitate a cognitione adequate distincta, haberet ee efective in intellectu, antequam fieret; sed q̄d habet ee efective in intellectu, ē ens reale. Ergo.

Respondetur, ens rationis habere ee efective in intelectu improprie: nam ipsi repugnat habere entitatem proprie, et in rigore. Sed contra ē 1°; quippe ideo ens reale habet proprie ee efective in sua causa; quia postquam fit, habet in se entitatem adequate ab ea distinctam: Ergo si ens rationis habet, etc. 2do secun. ideo multitudo n̄ ē proprie ens, nec habet proprie causam; quia in se n̄ habet ee adequate ab entitate, et unitate

Dicendum: Ergo idem quod prius.

Dicendum est 2°. ens rationis consistere in eo, quod illud quod in se non habet esse, nec potest habere, illud habeat in cognitione, id est quod obiciatur, et cognoscatur ab intellectu: sive, in eo quod intellectus terminetur ad id, quod est in se nihil; cui propterea nihil ex parte obiecti respondeat. Probatur. Ens reale est id, quod praeter esse, quod habet in cognitione, aut in specie ipsum repraesentante, habet illud ipsum esse in se, vel potest habere: Ergo ens rationis est id, quod praeter esse, quod habet in cognitione et specie, nullum habet esse in se, nec potest habere. Patet consequentia: nam haec est notissima utriusque entis distinctio. Modo sic. Esse quod ens reale habet in cognitione consistit in eo quod cognoscatur, sive quod intellectus ad ipsum terminetur: Ergo esse quod ens rationis habet in cognitione consistit in eo quod illud, quod non est, cognoscatur, sive quod intellectus ad illud terminetur.

Explicatur. Ens reale et rationis conveniunt in eo, quod utrumque habet esse in cognitione: et differunt: quia ens reale habet esse in se; ens autem rationis non habet: Ergo quemadmodum esse, quod ens reale habet in cognitione consistit in eo quod ab intellectu cognoscatur; ita esse entis rationis consistit in eo quod non ens in se, cognoscatur ab intellectu. Ulterius. Ens rationis ut D. Th. ait ubi supra, consistit de formali in eo, quod res habet ut est obiectum intellectus, sed quod res habet ut est obiectum

intellectus ē tantū obijci, et cognosci ab intellectu.

Respondebis, q̄ nō obijcitur intellectui, nec ab eo cognoscitur nisi ens: unde, oportet, quod ens rationis obiectum habeat alliquam entitatem, ut cognoscatur. Sed q̄: nam solutio confundit ens reale cum ente ratio[n]is: siquidem differunt in eo, q̄ cognitioni entis realis alliquid respondet ex parte obiecti; secus autem cognitioni entis rationis. nec oportet, quod illud q̄ intellectui obijcitur, sit ens, nisi denominative; logice, scilicet, et ex acceptione intellectus.

hoc sane modo, n̄ ens ut n̄ ens ē ens; quia, minime, pro ut sic ē obiectum enuntiationū logicalium. nanq̄ sufficit, q̄ intellectus accipiat n̄ ens ad modū entis: nempe, inquantum ipsum attingit per speciem, et similitudinem entis. Unde q̄ in se n̄ habet ee, illud habet ex specie, per quam cognoscitur. igitur cognoscitur n̄ ens, sed ad modum entis. sicut dum cognoscitur accidens per se ut existens, n̄ cognoscitur substantia, sed accidens ad modum substantie: in quo quidem nihil accidenti, propter cognosci accidit.

Verum, quoniā ista parum mentis obia; atq̄ ideo difficilia satis; libet altius ipsorum hęrere explicationi. Itaq̄ ens rationis, ut ab eo, q̄ iam perspicuum ē initium sumā, consistit duntaxat in cognosci: illud totum q̄ preter cognosci nihil ē, ē, iure q̄ vocatur ens rationis. atq̄ idcirco, n̄ ens, per illa

terminationem cognitionis ad ipsum, eius modi subit denominationem. Ergo in ente rationis duo sunt attendenda; unum, quoddam quasi subiectum, non ens scilicet; et esse eius, sive cognosci: est enim veluti quiddam accidentale concretum; in quo non ens vim habet subiecti; et cognosci est quasi forma. hinc non ens denominatur a cognitione, per quam habet illud esse, quod constituit in cognitum.

Unde quamvis esse entis rationis sit in se quid reale; ens rationis non est in se ens: quoniam in se non habet illud esse, nec ab ente reali differt per eiusmodi esse, sed potius per non esse. quod exinde patet; quia nisi addatur, quod in se non habet esse, sive, quod tantum habet esse in cognitione, non agnoscitur differentia eius ab ente reali. Et propterea; quoniam hoc quod est cognosci, et esse ens reale, pro ut utrumque sumitur a verbo reor, idest, cogito, commune est utrique; ut colligitur ex D. Thoma loco allegato: pro ut autem sumitur a participio ratus, rata, ratum, firmum, scilicet; proprium est entis subiectivi, sive realis simpliciter; ut vult idem S. D.

Sic ens reale est ens in se, et in ratione: ens autem rationis est quidem ens in ratione, in se vero non ens. Ex quo patet illud quod supra dictum est; nempe quod cognitioni entis rationis nihil respondet ex parte obiecti; licet illud quod habet, inquantum est obiectum, videlicet non cognosci non sit nihil. Nec propterea cognitio terminatur ad nihilum nisi secundario, et indirecte: Cum enim eadem sit oppositorum cognitio; ex quo cognoscitur ens cognoscitur non ens. Atque etiam

qa n̄ ens, denotat S. Th. 2. 2. de veritate Articulo 15 ad 13.
intantum habet rationem cognoscibilis, in quantū opponitur
enti; oportet, ut per oppositionem cum ente cognoscatur.

Nec, quippe, q̄ n̄ invenitur sanitas
in subiecto, cognoscitur infirmitas. Et similiter id q̄ ad instar
alterius cognoscitur, per posterius se habet, respectu huiusmodi
cognitionis. Ratio illius ē; quia cognitio per prius tendit
illud, ad cuius speciē determinatur. Cū ergo cognitio n̄ en
tis determinetur a specie entis; quippe, q̄ proprię sui ideam
habere n̄ potest: hinc necesse ē, ut similis cognitio prius
in ens tendat, et secundario et indirecte in n̄ ens. Atque
etiam, cum id, q̄ ad instar alterius cognoscitur, intantū possit
cognosci ab intellectu, qui ita cognoscit, in quantum habet
similitudinem cū illo allio; oportebit, per prius illud allud
cognoscere, et consequente, ac indirecte q̄ ē ei simile.

Verum quoniam cognitio ista quasi duplex
habet obiectum poterit in duas obiective se trahi; et modo
cogitari per ordinem ad unum modo per ordinē ad allud.
Et ideo dicimus, q̄ cognitioni entis rationis nihil respondet
ex parte obiecti: et quod cognitioni entis realis, aliquid
ex parte obiecti correspondet. Sed quid quid cognoscit intelle
ctus vel ē ens vel se habet ad modum entis. Unde, et ipsum n̄ ens
concipitur ad modum entis. Atq̄ id est concipere n̄ ens ad modum

enti? sane, id aliud ee n̄ potest, quam cognoscere n̄ ens per speciem entis: quemadmodū cognoscere rem spiritualem ad modum materialis, ē eam per speciem rei materialis cognoscere.

Set quia species entis intantum ē n̄ entis species in quantum n̄ ens oponitur enti; n̄ aliter, n̄ ens representat, nisi quatenus dicit huiusmodi opositionē. Et hinc est, q de n̄ ente ea enuntiat intellectus, quæ oponuntur predicatis entis; ut n̄ habere ee n̄ ee verū et similia. Et quia per ordinem ad utius huiusmodi veritatē. perende se habet n̄ ens ac si ens esset; ē enim capax similium enuntiationum ideo intellectus fingit ipsum quodam modo ens; ut ait D. Th. opusculo 42° cap. 1. hoc est, dicit cognitione terminatā ad n̄ ens; ex cuius efficientia resultat cognosci seu ee entis rationis.

Attamen de n̄ ente efomari possunt, n̄ solum propositiones negativæ, sed etiam afirmativæ verum, circa utrunq enuntiationum ō eodem modo procedit intellectus; v. quia ṩe subiecit utrius q; vel quia in his quæ n̄ s, negatio ē causa afirmationis ex eo enim q subiectum n̄ ē sanum intellectus infert ee infirmum. Et dependentiam ē cognitio terminata ad n̄ ens; inquantum dicit aliqualem similitudinem cum ente; similiter, quatenus in eo aprehenditur aliqualis ratio formæ, propter aliqualem habitudinem ad subiectum: in quo sensu n̄ concepitur per speciem sui

oppositi, seu simile.

Ex dictis in textu 1°, ens rationis consistere formaliter in denominatione extrinseca: nanque esse eius formaliter est cognosci, seu cognitio terminata ad id quod non est ens. Infertur etiam, notanter ab aliis esse dictum, ens rationis non consistere in alliquo adequate a cognitione distincto: quippe, ens rationis adequate sumptum dicit de formali ut suum esse: tamen distinguitur inadequate a cognitione, per illud scilicet, quod in mente rationis habet rationem quasi subiecti; et quod ad formale constitutivum eius pertinet. In fertur insuper ens rationis inadequate sumptum esse obiectum cognitionis directe, a qua fit ergo ens adequatum rationis: nam per illam constituitur formaliter per id esse, sed ens rationis adequate acceptum est obiectum cognitionis reflexive: nanque dicit de formali cognitionem, quae non aie, sed ab allia debet cognosci. Nec est intelligendum, quod a sola cognitione directa fiant entia rationis; et non nulla enim fiunt a reflexa: sed sufficit directa ad efficientiam plurimorum. Propterea infertur non quamcumque denominationem extrinsecam esse quasi formam entis rationis, sed illam dumtaxat, quae respicit non ens; nisi dum apprehenditur, aut assumitur fit forma eius, cuius secundum rem esse non potest: tunc enim habet se ut forma concreti impossibilis quod proinde nullum esse habet praeter

terciò onradi.

Hinc uides distinguendum esse formam extrinsecam denominantem, terminationem ad obiectum, que realis est, et determinationem obiecti, que ipsi secundum naturam repugnat, est ens rationis forma potentie non obiecti. Nisi forsan per formam extrinsecam denominantem nihil aliud intelligatur, praeter tendentiam potentiae ad obiectum. Verum istud non in re, sed voce erit concretum distinctum a concreto ex potentia, et actu resultante. Nanque in hoc sensu idem formaliter significat hec propositio, potentia respicit obiectum, ac ista, obiectum respicitur a potentia: sicut idem est obiectum visum, causa producit effectum, ac huius effectus producitur a causa. Sive in hoc alio concreto, obiectum cognitum, exemplificata aliud aprehenditur, praeter terminationem potentiae ad obiectum; si ex ipsius tuis videtur a nobis aprehendi: tamen illud concretum talis habet esse, quod non nisi per rationem potest habere: ac per consequens necessarie in se capax existentiae, sed rationem. Ex quo demum fit palam, tunc effici ens rationis quando aliquid aprehenditur aut cogitatur cum esse sibi repugnante vel attributa tale esse. Sive enim ei non tribuatur esse, sive esse aplicetur illi cui repugnat; tam simplex illud, quam complexum non est rationis.

§ 3.

Occurritur adversariorum argumenta.

Obicies 1°. Dº 1ª 3 conclusioni ens rationis consistit formaliter in eo quod per quod adequate distinguitur ab omni ente reali, nisi per entitatem fictam, adequate distinctum a cognitione: Ergo. Nego suppositum maioris, quippe ens rationis adequate sumptum dicit de formali cognoscitum ex dictis patet. Et quamvis illud quod denominatur ens rationis sit adequate ab omni ente reali distinctum, tamen pro ut est ens dicit formaliter alliquid fictum.

Obicies 2°. ens rationis est medium inter ens reale et purum nihil: Ergo dicit entitatem purè fictam. non dicit aliquid reale: quia Distingo consequens non dicit alliquid reale in se, et subiective concedo: in ratione nego. Non ideo non ens dicitur ens rationis; quia non habet alliquod esse reale; sed quia illud non habet in se et subiective, sed obiective, et in ratione; et propter hanc rationem est medium inter ens reale et purum nihil: nimirum quia habet esse in cognitione ad modum entis realis, et non habet esse in se, ad modum nihili. imò, cum utrumque conveniat quantùm ad cognosci seu esse obiectivum; eorum distinctio est unicè sumenda ab entitate subiectiva unius, et non entitate subiectiva alterius.

Obicies 3°. Dº 2ª 3 C. ens rationis consistit in alliquo impossibili; sed ens rationis constitutum ex non ente, et cognitione terminata ad ipsum, non est impossibile: nam tam cognitio quam non ens inveniuntur in rebus: ergo. Confirmatur. ubi nulla est fictio, nullum est ens rationis; sed in eo, quod cognitio terminata ad non ens, nulla est fictio:

ꝙ. Ad argumenta, distinguo maj: consistit adequatè in alliquo impossibili, nego maiorem: inadequatè, concedo maj. v. aliter consistit in alliquo impossibili, pro ut ē ens, nego: pro ut ē n̄ ens, concedo. similiter ē distinguenda minor propositio. ens rationis pro ut ē ens, dicit de formali realem cognitionem, quę revera existit: sed pro ut ē n̄ ens, n̄ potest existere et sic ē impossibile: at quamvis esse entis rationis sit reale, n̄ tamen ē reale esse ipsius, cum n̄ sit in illo subiectivè. Unde illud, q denominatur ens rationis ē n̄ ens, et impossibile; id vero aquo denominatur, ē reale, et existens.

Per q patet ad probationem minoris: nam si proprè loquendum sit, dici n̄ potest, n̄ ens existere, aut inveniri in rebus, cum ipsi repugnet existentia; sed potius ē dicendum, n̄ existere, n̄ ee in rebus; q ē idem ac asserere, n̄ ee ens. At postea quam intellectus illud aprehendit, alliqua de eo enuntiat; ac ita dixerit, quemadmodum dixerit de ente. ad confirmationem nego minorem; quoniam ex eo, q cognitio terminetur ad n̄ ens, illud habet ee in cognitione, quod in se habere n̄ potest; et id efficere, fingere ē.

Obiicies 2°. ens rationis consistit formaliter in eo per q ē obiectum cognitionis ipsius illius. scilicet, per quam fit: sed ens rationis pro ut dicit de formali cognitionem n̄ ē obiectum cognitionis ipsius: ergo. distinguo maj: consistit formaliter, ut ē ens, nego maj: ut ē n̄ ens, concedo maj. Dictum ē supra, ens rationis adequatè sumptum ee obiectum cognitionis reflexę, nimirum q ad ee eius, consistit in cognosci; q quidem ee nequit obiectum cognitionis

directe: ē tamē obiectū huius cognionis, id q fit et denominata ene rationis; set n̄ secundum q habet, pro dr̄e obiectum: quipe eiusmo dī ee accidit ei secundo intentionaliter; ac per conseq. nequit attingi. nisi per reflexionem.= Obiicies 5°. tale ē ee entis raonis quale ē ipsū; set ens rationis n̄ ē reale: ergo. neg maj: quoniā ens rati onis n̄ ideo n̄ ē ens reale, quia ee eius n̄ sit reale; set quia illud n̄ habet rr ex subiectiue.

Adversus eandē concluonē tandē obiici poterat argumentū illud q libro 1° logē dub. 3°, § 1°. 3° loco pro positum, et solutū ē; set, praeteribit ita, et ea quē inpraesentī si expo sita, plura aducere n̄ oportet, dicē ipsi, tum replicis eiusdē ar gumento, alijs q similibs emergentibs, posse sufficienter occurri. Patenē exit anotari differentiā entium rationis quē fiunt per cognionē reflexā ab hıı quē per directam cognionē fiunt.

Itera vitantē eo q n̄ ens quasi sim plex cognoscatur: sive etiam quoddam quasi complexū ex re bus quasi naturā in conuenientibus; modo, n̄ sit cognitio quē ē quasi formale ipso. Illa vero praeter cognosci, seu terminaonē cognionis reflexae, dicent cognosci, seu terminaonē cognionis directē vi leti quandam formā concreti ē se repugnantis; q proinde sit im posibile; et adequate sumptū quasi quoddam materiale entis ra tionis facti a cognitione reflexa. ac explicaone, lucē ni fallor accipient illa quē diximus loco citato; in quo de entibs raonis

facti per cognitionem reflexam; non erat sermo; quippe de artefactis a objecto logicæ agebamus.

Dub. 3.

Quotuplex sit ens rationis

§. unicus.

Dubij resolutio.

Ens rationis adæquatè dividitur in negationem, et relationem. ita S. Th. q. 21. de Veritate, articulo 1°; ubi sic loquitur: id quod est rationis tantum non potest esse nisi duplex, scilicet negatio, vel alliqua rellatio: omnis enim positio absoluta alliquid in rerum natura existens significat... illa autem relatio, secundum Philosophum in 5° Metaphysicæ, dicitur esse rationis tantum, secundum quam dicitur referri id quod non dependet ab eo ad quod refertur, sed e converso; cum ipsa rellatio, quædam dependentia sit, sicut patet in scientia, et scibili, sensu, et sensibili. Est tamen advertendum quod S. D. sub nomine negationis comprehendit privationem: est enim privatio negatio in subiecto capaci formæ.

Ratio vero, quæ divisionem istam probat est perspicua: quippe, omnis absoluta positio id tantum significat, recitum quod participat intentionem entis, ens enim absolute dictum supponit pro ente reali. At positiones alliquæ respectivæ, licet significent alliquid existens in rerum natura, etiam alliquid non existens significant. Ex quo cum significatur scientia referri ad scibile, consequenter significatur convenientia huius, quod est tantum secundum rationem; quia minimè scibile non dependet a scientia, sed se habet ad illam ut mensura. Quod patet insuper

Ex eo, q̃ d̃r idem inquit, 1 Sth. q. 28 Artic. 1°, alliagenera p̃t quantitatem et qualitatem, secundum propriã rationem significant alliquid allicui inhærens: caetera quæ dicuntur ad alliquid significant secundum propriam rationem solũ respectum ad allud.

Deinde, probatur ratione brevi: ens rationis ẽ n̄ ens secundũ rem; sed omne n̄ ens secundum rem ẽ negatio aut alliqua relatio: Ergo. Pm. Quia n̄ ens secundum rem, aut removet ens, et sic ẽ negatio; aut imitatur alliqualiter ens, et sic ẽ relatio: Ergo. quo ad 1 et 2 p. patet: 1a, q. omne q. significatur ut removens ens, significatur ut negans ipsum, q. ad secundam vero probatur q. imitatur aliqualiter ens n̄ ẽ absolutũ, sed respectivum: illud enim n̄ ens, q. absolute dicitur, explicat oppositionem cum ente; quippe q. concipi debet per speciem sui oppositi.

Jam q. relatio rationis licet n̄ sit ens in se imitetur aliqualiter ens, patet; quoniam n̄ significatur ut removens ens, sed secundum quandam similitudinem et proportionem cum ipso, ex eo enim q. concipitur respectus scientiæ ad scibile, concipitur respectus scibilis ad scientiam, per similitudinem, scilicet, et speciem prioris respectus. Et similiter, per speciem compositi fisici, concipitur compositum metaphisicum; q. quamvis sit in se n̄ ens, n̄ ita aprehenditur; nempe, quia obicitur media specie sui similis. Verum superest exponendum in quo sitasit proportio ista, et similitudo respectus rationis cum respectu reali: Nam n̄ videtur possibilis huiusmodi proportio et similitudo.

Nec dubium est de convenientia utriusque respectus secundum quod sunt in ratione: quippe nulla est inter ipsos, quantum ad istud differentia, nisi quod unus prius habet esse in cognitione quam alius. hec ergo proportio et similitudo, penes id, quod est obiectum cognoscens, est attendenda. Igitur in eo consistit, quod alliqua duo ita se habeant in ordine ad alliquem effectum ac si se mutuo respicerent. quantum enim ad hoc quod est scibile cognosci per scientiam et se habere ad illam ut mensuram perinde se habet sine respectu reali, ac si secundum se ad eam referretur. Et simi liter, cum alliquod unum propter suam equivalentiam ad plura. Cum habet ad eorum effectum, perinde, ac si plura esset se habet. habet ergo secundum hoc. quandam proportionem et similitudinem cum alliis, sicut non ens quandam habet proportionem cum ente per respectum ad subiectum. quoniam quantum ad vim removendi ens a subiectum. Sic se habet ac si haberit alliquod esse.

Secundo dices. entia rationis fieri et formari possunt, ad instar omnium predicamentorum; at negationes, et relationes non fiunt aut disponuntur, ad instar omnium, sed vel actionis, et qualitatis dumtaxat. ergo. nego minorem: quoniam ut alibi diximus ex D. Th., nempe, ubi de dispositione rerum in predicamentis; negationes, et privationes reducuntur ad illud quod, et predicamentum, cuius sunt negationes, et privationes.

Inde quemadmodum ut per se fundamentum suum et subiectum esse rationis, pertinent reductive ad ea quae removent; suntque veluti quoddam secundarium predicamentorum

substantie aut accidentis: ita ceeaxum pertinet et disponitur in quodq quasi predicamento imitante predicamentu substantie aut accidentis. Et similiter relatio rationis n habet q determinatum (nisi forsan illa; que respicit alliquid tanquam purum terminum; et que proprie magis participat de conceptu relationis) quippe fundamentu eius transcendentalis, scilicet, respectus per omnia genera divagatur: et per consequens, relationes rationis circuunt omne ens, ut D. Th. dicit, scitata q. de diversitate in sui positione ad 3.

Replicabis. predicamenta rationis sunt quidem absoluta, et positive dicta; set predicamenta rationis sunt entia rationis. Ergo alliqua entia rationis sunt absoluta, et positiva. nego maiorem: nam cum predicamentu rationis n fiat nisi respectu ad predicamentu reale, ad cuius imitationem fieri debet; fieri absolute n potest: allias n per allind set per se, aut per suam proprie speciei cognosceretur. id autem quod per allind cognosci debet, e quodanmodo respectivum.

Dub. 4um

Quenam sit causa effectiva entis rationis?

§ 1º

Premituntur alliqua cum sententiis

Satis constat ex dictis, ens rationis proprie n fieri, cum nunquam esse posit aut subiective, aut efective, verum, quoniam n semper est, et alliquando alliquomodo est; alliquam causam sui qualiscunque esse habeat oportet. dubium autem nullum esse potest, de causis intrinsecis ipsius: nam ut supra determinatum constat, materialiter constitui per

n̄ ens in se, et formaliter per cognosci sive per ee q̄ habet ʒ ratione; occasio vero, radix, et fundamentū efficiendi entia rationis, du plex potest designari; nimirum conatus, et vis intellectus ad co gnoscendum ea quę n̄ s̄t, scilicet, plenius quę si videat: et necessitas parandi ea quę n̄ ss partita; aut comparandi quę n̄ s̄t rellata ut perfecte intelligantur. Mittimus aliam causā, quę adduci solet propter entia rationis quę chymerica appellantur; fecunditate scilicet intelectus ad conniungendum impossibilia: Nam, cū huius modi entia contradictionem implicent n̄ solum ʒ re, set ʒ ratione; sicut fieri n̄ possunt, ita nulla potest eorū asignari causa.

Circa causam autem efectivam Entium rationis pluzimū variant AA. nā allij cuius modi vim tribuunt etiam ex sensib. externis: alij Phantasię allij vero, ut communiter Schotistę voluptati. set oēs ʒ eo conveniunt, q̄d ea efficiat intellectus. Et communis, vera q̄ sententia, ac Philo sopho, et Sto Thomę conformis ē; intū, unicā ee entis rationis causā quod sepe ʒ superiorib. insinuabimus, verum modo dubiū aliud occurrit, nempe quinā intus Divinus ne, an Angelicus, aut hu manus, v̄l oēs, quib. ve operationib. faciat entia rationis. R. Vazquez ʒ ea ē opinione, q̄ intellectus divinus nec dū ea n̄ facit, set nec cognoscit. At quantum ad istud, merito improbata a cęteris: Quantū ad aliud vero consentiunt plurimi, plurimi q̄ opositam sententiā tuentur. At opinionū diversitas, inter ista oritur precipue ex diversa entium rationis explicatione.

Dubium multiplici accessione resolutum.

Dico 1°. nulla potentia praeter intus potest efficere entia rationis. Probari potest 1°. ex ipsa entis rationis appellatione, et comuni usu loquendi. Nq. apud oes, ea que ... n̄ s̄ entia rationis appellantur. At dici etiam deberent entia voluptatis imaginativae, visus, auditus, et alliarum potentiarum, quibus entium rationis efficientia tribueret. Cum ergo nominis istius impositio fundamento n̄ careat. Sed sit abesse significati desumpta; signum ē, nulla praeter rationis entia Antiquos, huius nominis AA invenire potuisse. Deinde suadetur. sola illa potentia ē effectiva entium rationis, que potest attingere n̄ ens; sed nulla potentia, praeter intellectum, potest attingere n̄ ens: Lq. maior patet: nq. solum n̄ ens potest habere ee pure obiectivum. p mn. nulla potentia praeter intellectum potest attingere ens: ē enim obiectum specificativum, et proprium intus: lxq. patet consa: quipe n̄ ens attingi debet per speciem entis: potentia autem n̄ attingens ens, nequit attingere per speciem entis seu obiectum.

Respondebis intus attingere ens sub ratione entis; Et ceteras potentias attingere etiam ens sub ratione determinata entis: Unde, sicut intus attingit ore n̄ ens per speciem entis; ita allie potentiae attingunt n̄ ens determinatum, q. representatur per specie suoposit.

ab ipsis attacti. Quare, licet n̄ ora, possunt facere alliqua entia rationis. quinnimo volumptas poterit ea facere: quoniam obiectum eius ē ens, licet sub ratione transcendentali appetibilis.

Verū solutio ita facile impugnatur. nam licet sit verum, unanquanque potentiam attingere ens, in suo obiecto: id enim quod attingit ē ens: tamen nulla, praeter intellectum, attingit ens sub ratione entis, etiam determinati: quippe id ē proprium illius potentiae cuius ē rerum quiditate percipere. Quiditas autem, seu quod quid est cuiuscumque rei ē proprium obiectum intus, ut ex mente Philosophi resolvit S. Th. 1a. parte q. 57a. articulo 1o ad 3um. Cum ergo, per id unaquaeque res constituatur in suo esse, per quod ē ens; et sit ens per suam quiditatem: sane si solus intus rerum quiditates attingit, solus ipse percipit determinatas entis rationes. unde reliquae potentiae n̄ attingunt, quod quid ē entis, quamvis attingant quod est ens.

Quod ulterius patet ex eo, quod praeter intum, nulla potentia valet percipere, quae sit rei substantia, quod accidens: sed de rerum iuditium defert ad intum. quapropter cum res quaelibet opponatur n̄ enti per suam quiditatem, solus intelectus attingit ens, secundum quod opponitur n̄ enti: et per consequens, nulla allia potentia potest ad n̄ ens terminari. Et similiter, peculiare ē intellectui attingere n̄ ens, secundum quod ē enti proportionaliter simile: quoniam eiusmodi similitudo fundatur

in opositione, et diversitate, per q constat ad id q de volumptate dicitur, z rei positione. nã ipsa ñ percipit raonẽ entis: ñ enim scitur quid sit ens per terminaonẽ voluptatis ad ipsum. Atq hinc potest confirmari conclusio: quipe illius ẽ facere entia rationis, cuius ẽ attingere opositionem, et convenientiã entis cũ ñ ente: At solus intellectus potest similem opositionẽ, et convenientiam attingere, ut ostensũ ẽ.

Preterea specialiter probatur nec sensus externos, nec internos facere entia rationis. Obiectum cuiuscunq potentiæ sensitivæ ẽ esentialiter materiale; sed oẽ ens rationis aut esentialiter importat negaonẽ totius materiæ sensibilis, aut hæc necesario ad illud consequitur: Ergo nullũ ens rationis potest ee obiectum potentiæ sensitivæ: maior patet: nam ñ nisi materialia sentiuntur. Minor etiam constat: quoniam oẽ ens rationis vl. negat esentialiter omnẽ realitatem, vl. negaonẽ eius infert necesario: Quid quid autem negat oẽ realitatẽ, negat etiã oẽ materiã sensibilẽ: Materia enĩ sensibilis species ẽ entis realis.

Neq ficit huic rationi recursus ad obiectũ secundarium potentiæ sensitivæ; nempe q posit ee alliquid de materiale aparenter: siquidẽ illud aparens sensibile obiectũ ñ dicit habitudinem ad res secundũ suas quiditates, sed secundum exteriora accidentia, et similitudines corporũ quas tantũ

sensus attingunt, ut D. Th. ait, loco proxime allegato. habendo autem non entis ad ens attendi debet secundum quod ens dicit de ratione quidditatis Unde, quod sensibus aparet, revera est secundum quod obicitur, quamvis aliunde non sit quod obicitur. Sicut imago re quae rem aparentem; sed in re habet id secundum quod aparet: ad quod id solum sensus attendit.

Rursus ostenditur, voluptatem non efficere entia rationis: quoniam necessario suponit illud factum: nam ipsum fertur sub ratione apetibilis, quae ad rationem entis consequitur: ex hoc enim quod est ens, est bonum unde cum voluptas non attingat in ente rationem entis, non facit, sed suponit suum obiectum. Confirmatur. Voluptas, ut inquit S. Th. 1.a 2.a q. 8.a Artic. 1.o, requirit formam aprehensam: ergo non in apetitu sed in aprehensione fit apetibilis; nempe quia per aprehensionem fit ens: ex hoc autem quod alliquid habet rationem entis, habet rationem boni et apetibilis.

Dico 2.o Deus perfectissime cognoscit omnia entia rationis. probatur: quoniam cognoscit, et perfectissime comprehendit eorum causas; at eas non comprehenderet, si non cognosceret entia rationis, siquidem ad comprehensionem causae necessarium est cognoscere effectum sive terminum eius, atque ideo D. Th. de Veritate, q. 2.a, articulo 15, ob similem rationem concludit, Deum cognoscere privationes, et negationes. Explicatur. Deus

perfectissime cognoscit intra rxes cognoscere, amm ñ coomto rao̅lle:
Ergo cognoscit, Amm distingui in cognitione nra a Rationale.
Set huiusmodi distinctio ẽ rationis tantum: Erg. Et ideo hanc
distinctionẽ cognoscit: quia similem comprehendit cognitionẽ:
Ergo cum oẽs cognitiones creatas comprehendat, nullũ ens ra
tionis ñ cognoscet. Dico 3º. Deus facit plura entia rationes.
ratio ẽ; quia per seipsum cognoscit negationes et privationes,
Deo enim, q perfectam habet cognitionẽ de oĩb suis effectib,
cognoscit oẽs oppositiones in eis repertas; et per consequens
negationes oppositas, Vt dictum ẽ e D. Th: Ergo ne
gationes, et privationes quæ in se ñ habent esse illud habent
in cognitione Divina, & hoc autem ẽ facere entia rationis,
Vt supra ostendimus. Confirmatur. Deus verissime cognos
cit falsitatem, et essentialiter contingentia neces: Ergo falsitas
habet veritatem in mente Divina; et contingentia necessi
tatem quam ȝ se habere ñ possunt.
Item. Divinus intelectus
Vt idem ait, 1a p. q. 15a, perfecte cognoscit proprias rationes
rerũ oĩum; at ratio cuiuscumq rei in intelectu Divino
ẽ Divina essentia prout Vt ab ea immutabilis: Ergo Deus
cognoscit essentiã suam, prout Vt immutabilem a pluribs: Set
essentia divina prout Vt immutabilis a pluribs, ẽ plures rationes, sive
ideæ: alias, una esset oĩum idea, et per consequens res quælibet

perfecte imitaretur Divinam essentiam, nulla quoque proinde esset rerum distinctio; quod est absurdum. Est igitur essentia Divina ratio, sive idea rerum, non absolute, sed cum proportione rei imitantis ipsam. Cum ergo sit diversimode imitabilis; non uno modo, aut ratione comparata cum singulis. Hunc sic: set essentia Divina non est secundum rem plures, neque secundum rem est quid absolutum: sola autem relatio facit pluralitatem; Dicimus ergo est plures secundum rationem: ergo fit plures ab intellectu Divino: ipse enim eam ut a pluribus imitabilem, et ut rerum cuiusvis ideam cognoscit.

8 Veruntamen nullum aliud misterium in hac idearum pluralitate est intelligendum, nisi quod essentia divina, prout est intellecta secundum proportionem rei ad illam est illius propria idea et non alterius: neque prout sic non est imitabilis ab allijs. cum autem essentia Divina non sit idea uniuscuiusque rei, nisi secundum proportionem huius ad ipsam; quae optime pluralitas idearum compatitur cum unitate ex parte essentie, intellecta allias proportionum pluralitate, sane ista theologica sunt, et accuratum de Inquisitione exposcunt: neque re difficili, proinsuper inenarrabili evidentiam querere oportet. Videri potest S. Th. ubi supra, et de veritate, questione 3ª.

Dico 2ª Deus facit entia rationis que fiunt per cognitionem intuitivam entis: illa vero que fieri debent per cognitionem abstractivam non facit. Prior pars

sufficienter colligitur ex dictis: nam in ide dedu[c]timus nega-
tiones, et privationes. Atque etiam respectus ideales, habere esse
in mente Divina; ac proinde fieri ab ea entia rationis; quia
Deus perfectam habet rerum omnium, distinctamque cognitionem:
rei autem perfecta cognitio est intuitiva ipsius.

Secunda vero pars
probatur: quoniam Deus nequit aliquid cognoscere per
cognitionem abstractivam cum omnia sint praesentia, et nuda, et aperta
oculis eius. Illam autem voco cognitionem abstractivam, quae rem
cognoscit per speciem alienam: sive etiam, quae propter sui limi-
tationem impotens est omnia rei praedicata cognoscere; eamque proinde
praescindit, ac veluti per partes attingit.

Dico 5°. intellectus angelicus, et humanus
faciunt entia rationis tum per cognitionem intuitivam, tum per
abstractivam; primum patet nam cognoscunt plures negationes
per species oppositorum entium; et similiter plures respectus intelligunt
qui in rebus non inveniuntur nempe per cognitionem duorum aliqualem
habentium proportionem; Secundum autem suadetur, tam angelus quam
homo plura cognoscunt obiecta quae omnem vim intellectivam exce-
dunt: Ergo indigent alienis speciebus, praecisione, conceptuum, ut ea
percipiant: Ergo ea attingunt per cognitionem abstractivam: Ergo praescin-
dunt quae non sunt praecisa, et componunt quae non sunt composita.
Et per consequens faciunt ens rationis per cognitionem
abstractivam.

Quo ultimo eni rationi fit per quamlibet operationem intus, probatur: quoniam intus apprehendit non ens ad modum entis: item componit composita, et dividit indivisa: discurrit, facit respectu antecedentis, et consequentis; qui plerumque versantur inter extrema in indirecta: ergo.

§ 3

Solvuntur adver. arg.

Arguitur 1º 3a 13 Conc. sensus externi saepe attingunt sui obiectus, alliquid quod non est reus: ergo attingunt alliquid quod non est rs scilicet sentimentum illum. probatur ant. visus attingit in iride colores qui non sunt. inter fusca distantia colorem nigrum. Item gustus infirmi percipit in cibo dulci amaritudinem. et visus est rensus, cui alliquid huiusmodi non accidat = Resp. nego ant; ad l3 prob. dico, Colores iridis esse veros: namque fiunt ex radiatione lucis in nube soli opposita. Similiter et corpus fuscum distans nigrum aparet; quia propter distantiam, minus lucem reflectit; non absolute sed per respecta ad visum distantis. Color autem indiverra rad lucum lucis reflexione consistit. Unde absolute, et permanenter est fuscum, est nigrum respective, et transeunter. # Ad id quod additur dico infirmum percipere amaritudinem quae revera cibo accidit, per admixtionem bilis, sive humoris amari in lingua existentis; similiter est ad allia respondendum. Verum hec ex Phincapendet, atquamvis concedatur sensus attingere alliquid revera non existens, nihil probat argumentum: quia quamvis illud in se non existat

Poterit existere, et per conseq. participatione entis; ~~per q patet ad aliud~~.

Per q patet ad aliud Quod ex D. Th. q. V. de veritate art.

Hic obijci solet: omnium, q imaginatio aprehendit, vel plurimum, id non e quia aprehendit de ea Principiis abiens: — patet inquiq: quoniam imaginatio nihil in rebus repugnans aprehendit; sed in specierum, que alio modo e presens, percipit ipsius presentiam. Inde quamvis possit dici, q imaginatio sit falsa; n tamen q aprehendat n ens simpliciter. patet insuper, ad aliumlocum ex 1a. p. de 12a. artic. 3o. ad 2um, ubi ait, q imaginatio ex preconceptis speciebus montis et auri format species montis aurei. Quomodo cum imaginatio n aprehendat rerum quiditates; n potest formare speciem quiditatis montis aurei, etiam si concederemus ee possibilem: sed facit similitudinem montis auro similis in colore; in quo nihil simpliciter impossibile invenitur.

Arguitur 2o. voluntas fertur in ea, que nec sunt, nec ee possunt, et ita tribuit illis aliquod ee: Prob. ant; tum quia dum pecat diligit creaturas propter se, et Deum ipsis subordinat: tum etiam; quia multoties fertur in bonum apparens, et illud amat tanquam verum bonum. Resp.; voluntatem ferri in ea, que n sunt, secundum q sunt in aprehensione: nihil enim appetit voluntas, nisi q e aprehensum, et sibi propositum ab intus nam iuxta comune principium, nihil volitum e, quin sit precognitum. Unde intuitus e, qui creaturas proponit, propter se diligenda esse, et Deum illis subordinatum.

Ith.

Similiter, fertur bonu apparens, ut apprehensum: unde non per se, sed per accidens tendit in non ens: per se enim respicit bonu apprehensum; bonu autem apparens vere apprehenditur.

Replies voluntas tendit multoties tanquam in bonum, in aliquid quod ab intellectu proponitur ut malum: nam dum peccat ex certa malitia, illud prosequitur, quod iudicat intellectus esse malum: intellectus autem id proponit, quod iudicat: ergo tunc aliter fertur in obiectum, ac est ab intellectu propositum; et per consequens aliquid attingit, quod non supponit factum, et sic attingendo illud facit. Resp. quod si vernel est verum voluntatem sequi formam apprehensam, id semper debet esse verum. Unde cum peccat [illegible] ex certa malitia; appetit illud, quod alias iudicat intellectus inhonestum, quatenus est utile et delectabile; et ita ab intellectu proponitur. Si autem obiectum non sit in se utile, aut delectabile, fit in apprehensione; et ut tale propositum, illud voluntas sequitur.

Instat. quamvis voluntas sequatur bonum apprehensum, habet hoc inquantum est appetitum, aliquod esse in voluntate; sed quia quod non est in se habet aliquod esse in intellectu, intellectus facit ens rationis: ergo quia bonu apparens &c.a Distinguo maiorem: habet aliquod esse presuppositum in intellectu concedo, non presuppositum nego. Et sic distincta minori nego consequentiam. Disparitas est manifesta: Namque ideo facit intellectus ens rationis quia non supponit in obiecto esse quod illud habet in cognitione: voluntas vero supponit in obiecto esse quod obiectum

habet in esse: Obiectum enim eius est bonum apprehensum: in id quod tendit quod est in apprehensione. Unde non facit quod non est, sed factum sequitur.

Arguitur 3°. contra 2am C. si Deus cognosceret entia rationis, ea faceret; sed ex ista dicta in conclusione 2a. Deus non facit entia rationis: ergo. Probatur maior. tunc fit ens rationis, quando cognoscitur quod non est, sed nec potest esse: ergo. = Nego maiorem. ad prob. distinguo antecedens: quod non est in se, nec in cognitione praesupposita, concedo: quod non est in se, est tamen in cognitione praesupposita nego. Sola illa cognitio facit ens rationis, quae tribuit suo obiecto esse quod non habet. Obiectum autem cognitionis supponentis aliam, nequit esse non ens absolute, sed prout se habet in alia cognitione quae obiectum, haec et non illa, facit suum obiectum esse in actu.

Quemadmodum de voluntate dictum est non facere entia rationis; quia quamvis feratur in bonum apparens, non tendit in illud absolute, sed prout est in apprehensione in qua id habet esse quod appetitur. Unde cum Deus cognoscit illa entia rationis quae ab eo diximus non fieri, non cognoscit ea absolute, sed prout sunt in cognitione creata; in qua ratione habent illud esse, quod a Deo cognoscitur. Obiectum enim intus Divinis cognoscentis animae exemplorata distinctum a rationali et animae ita se habens in cognitione praecedente: sicut obiectum eius, in quantum cognoscit ordinatione

Dei ad creaturas alliud esse potest quo huiusmodi ordi natio secundu q habet ee in apprehensione Creaturæ.

Deus igitur plura entia rationis co gnoscit immediate, ea scilicet quæ facit; plura vero n nisi mediate, nimiru, illa quæ n facit. et licet habeat ab æterno cognitionem oru; et per conseq. singula sint obiectiva in mente Divina; n eodem modo se habent: illa enim quæ facit, tribuit eе q n habent, nec de necessitate debent habere extra divinum intu: sed illa quæ n facit, tribuit ee, q necessario debent habere in cognitione creata; quæ quamvis ab æterno n sit, ē tamē ab eterno cognoscibilis, per speciē suæ propriam, e diveneq in m^te Divina.

Equidem ita cognoscere entia raonis, n ē ea fa cere: sicut n ē facere falsum cognoscere falsitatē: nec qui cognos cit composita facit compositionē, sed eam cognoscit. sic Deus n præcindens cognoscit præcisionem, et compositionem cognoscit n componens. Et sicut compositionem et divisionem n cognoscit, nisi in dividente, et componente; nec extrema compositionis et divisionis cognoscit, nisi pro ut si in componente, et dividente.

Arg. 2° 3° a 33 C. Entia rationis fieri n possunt, nisi per cognitionem imperfectam: Erg. ß ant. tunc fit ens rationis, qd. cognoscitur alliquid aliter ac ē in re: nam fit per cognitionem fingentem: cognoscere autem rem ut ē in re n ē fingere: sed cognoscere rem aliter ac ē in re, seu fingere ee q n ē, dicit imperfectionē: Erg. Præterea. si Deus cognosceret rem aliter

acē in re, posset fallere, et falli: quippe n̄ conformaretur cū obiecto; apprehenderet enī ee ubi n̄ ē; ac per consequens posset iudicare ee q̄ n̄ ē, et n̄ ee q̄ ē; q̄ impossibile.

Ad argumentū nego ant. in sua universalitate. Ad probationē nego maiorē, et illud q̄ probatur, si in ipsu intenditur, fingere, aut facere ens rationis alliud ee, praeter cognoscere n̄ ens per speciē entis. Nanq. hoc consistere diximus, efficientiā entis rationis. Itaq. Deus cognoscendo ens, cognoscit n̄ ens; et cognoscendo ordinē creaturarū ad ipsū, cognoscit suā potestatem in creaturas. Ad cuius evidentiam ē sciendum, q̄ sicut D. Thom. de potentia, q. 7. art. 11, ordinationis duplr. citer contingit uno modo, secundum q̄ intus comparat id q̄ ē in intellectu ad res ad extra; vel secundū q̄ considerat ordinem in intellectū adinvicem; et huiusmodi relationes, aut attribuentur rebus pro ut sunt intellectae; ut relationes generis, et speciei.

Alio modo, secundū q̄ relationes rationis consequuntur ē aliquadam necessitate modū intelligendi. Et hoc inquit, contingit, secundum q̄ alliqua n̄ habentia secundū se ordinē, ordinate intelliguntur; licet intus n̄ intelligat, ea habere ordinē; quia sic esset falsus. Et ita intelligit intus ordinē prioris et posterioris inter praesens, et futurū: sic etiam accipit ut duo invicem ordinabilia, subiectum, et relationē, cognoscendo, ipsā acci- dere subiecto; cum tamen nullus sit respectus medius. Et quia ex his concludit, accipit intus alliquid, cū ordine ad alliud, in quā

Ctrius ordinis alterius ad ipsum; licet ipsum non ordinetur ad aliud. 90

In his, ut vides, perspicue ostenditur, quod secundum modum intelligendi invicem ordinari quae non sunt secundum naturam ordinata. Atqui eundem nulla ratio suadet, modum istum intelligendi Deo esse denegandum. Nam quid prohibet aut quae imperfectio esse potest, Deum cognoscere ens, per comparationem ad non ens, semel quidem tanquam enti oppositum a Deo cognoscatur. Inter ens autem et non ens, ut S. D. habet, 1a. p. q. 2 et 13a. art. 7o, solum respectus rationis intercedit: nempe, quia unum eorum solum est entium rationis. Si autem nulla hoc apparet imperfectio; nec in ordinata aliorum cognitione sentienda est.

Nec huic intelligendi modo aliquid respondet ex parte objecti, quod verum esse dixerim. Quippe, sicut revera Deus mutabilia intelligit immutabiliter, materialia immaterialiter, et composita simpliciter; in rebus huiusmodi aliquid, praeter quod non importent; quamvis in se non sit secundum modum cognitionis: ita non ordinata intelligit ordinate, quin rebus aliquam ordinationem intelligat; tametsi sint in ratione ordinata. Sane plura in huius rei declarationem dici possent: verum ista sufficiant, ubi illud pertractatur, quod magnam habet connexionem cum aliis disputationibus, tum Philosophicis, tum theologicis, quae modo non nisi ratione repugnante adverterentur. Cetera argumenta facile solventur ex dictis.

Liber Quartus. De prima Entis divisione, in Ens Increatum, et Creatum; sive in Ens a se, et ens ab alio.

Syladium.

Post explicatum entis tractatum, eius nunc divisiones aggrediamur oportet. Non enim commodius fieri potest, ut perfecta entis habeatur cognitio, nisi per varias ipsius divisiones, et descendentem entium peculiarium, quantum metafisica tamen parte abstractio considerantur. Hanc autem, a qua Liber, scilicet iste nuncupatur, 1°. loco arbitror esse constituendam: quoniam per tres notiores alijs tradita; et paucis premissis entis rationis exhaurit universam. Verum istud prima disputatione declarabitur. Libet enim a sufficientia eius, et ratione librum exordiri.

Disput.° 1.a

De hac ipsa entis divisione. Dub. unicum

Numentis divisio in ens a se et ens ab allio sit su ficiens, et an univoca, et analoga? §1. huius et alliarum sibi equipolentium divisionum explicatur.

Primo hec qua modo tractamus, entis divisio vix alliqua indiget expositione, ut aliud etiam precipiatur. Quippe manifestum est plura esse entia, que nisi ab allio accipiant esse, esse nequaquam posunt. Deinde necesario est sistendum, in alliquo ente, quod a nullo esse recipiat: cum enim omne quod recepit esse ab allio recipiat; nam impossibile est idem fieri a se ipso; si quod quod habet esse, illud haberet ab allio, procederetur in infinitum; quod repugnat in causis presertim eficientibus, ut alibi ostenderetur.

Deinde hec eadem divisio sub alliis terminis tradi potest: nempe ens allud est per esentiam, sive quod sit ipsum esse; et allud per participationem; quia, videlicet, non a se, set dependenter ab allio habet ut sit. hinc ens allud est increatum, et allud creatum: quod quod enim ab allio in esse dependet creatum est: illud autem quod sine emanatione aut dependentia ab allio est, ens sit increatum necesse. Tertium, divisio ita explicari etiam potest, per ens necesarium, et contingens: quippe in re eadem est cum precedentibus: id enim, quod a se est, increatum que, ac per esentiam, omnimodam habet esentie necesitatem: illud vero, quod non habet esse per esentiam, ita est ipsi ut non esse non repugnet.

Iterum, recta ē et huic equivalens entis divisio in actum purum, quicumque, negare potentialitatem excludat; et ens potentiale, quod nullum, alliquid nec habet sibi admixtam potentiā, sive physica sit hec, sive metaphysica. tandem conseq.ter ad ista, debet ens dividi in infinitum, quod oēm inse plenitudinē essendi contineat; et finitum, quod sublimitata determinati quod generis perfectione claudatur. hec satis primam entis divisionē ostendunt; cuius natura nunc, et rectitudo ē declaranda.

§2.us Resolutio dubij propositi

Dico 1.o Divisio entis in ens a se, et ens ab allio, ē sufficiens, et adequata. Ratio ē; quia membra huius divisionis maxime distant inter se; cum inter ea nullū possit designari mediū: Atque ipsa divisio ē adequata enti: ñ enim excogitari potest ens allid quod, quod nec a se habeat esse, nec ab allio: quippe, quid quid ē dependeat aut ñ dependeat, ē necessarium.

Dico 2.o divisio entis in ens a se et ab allio ē analoga. Probatur ex dictis libro 1.o dubio 1.o ubi ostendimus, ens nec equivocū esse posse nec univocum. Deinde probatur: quoniam ratio entis ñ eodem modo aut ratione, sed inequaliter in venitur inente a se, et ab allio: illud enim ē ens per essentiam; hoc vero per participationem. Ad hec, ens per prius dicitur de ente a se, et per posterius de ente ab allio: quippe, istud secundum quod ē ens, dependet

ab ente a se. At extremū alliquod, eque cum allio parti cipans ratione comune nequit ab eo secundū illam dependere.

Dico 3.° predicata entis divisio ē analoga, tū analogia atributionis, tū proportionalitatis. Ratio prime partis ē, quia ens ab allio ē ens per participationē illius esse, q.z ente a se ē per essentiam; ex quo tanquam ex universalifonte, derivatur alliqua alliqua ipsius participatio: Dicit enim ens ab allio habitudine, et essentialem dependentiam habente a se, vi cuius ipsi subordinetur, et atributur. 2.a vero pars inde patet, q. inter ens a se, et ab allio quedam intercedit vera proportio duarū habitudinū: Etenim sicut ens a se comparatur ad suum esse, ita ens ab allio suo modo comparatur ad suū.

At quidem huiusmodi analogia expresse habetur apud S.Th., secunda q.e de veritate, articulo 11.° nec prima aliena ē a mente ipsius, quanquam eam negare videatur. Nam propterea negat analogiam proportionis inter Deū, et creaturas; quia per nullā habitudinē creature ad Deum potest divina perfectio determinari; quemadmodum perfectio substantie determinatur per habitudinē accidentis ad ipsam, set ex ratione conclusionis contra nullā alliam habitudinem agnoscimus inter Deum, et creaturas inter ens a se, et ab allio, propter subordinationē et essentialē dependētiam huius ab illo. quequidem analogia ne ex apposita a nullo sanementis inficiabitur.

§ 3

Alliquae solvuntur obiectiones

Adversus 13 conclusionem dicipotest, ens per se facta divisione, quanquam sufficiens esset, non posse dividi: quoniam oportet, ut recta sit divisio, quod divisum sit prius membris dividentibus; nec a alliquo eorum tota ipsius ratio valet absolute inveniri: nullum enim membrum dividens aequat totum divisum. in praesenti autem divisione, ut Auctor est S. Th. opusculo 42°. Cap. 5°. tota ratio entis reperitur in priori membro; ac propterea nequit esse prior illo. Idemque ipse est dividere ens in Deum, et creaturam ac in Ens a se, et ab allio: nihil autem Deo prius valet inveniri, cum in illo tota entis ratio perfectissime reperiatur.

Resp. argumentum istud unice convincere divisionem entis in ens a se, et ab allio non esse univocam, nec tanquam generis in species; non vero non esse analogam: nam ut allius quid analogice dividatur, non obstat quod divisum non sit prius, aut communius quolibet extremo dividente: immo magis cum hoc probatur analogia; cum ita aperte non sit per prius in uno, quam in allio.

Itaque ens secundum rem non est aliquomodo prius Deo, in quo sui essendi plenitudo invenitur. Set cum in creaturis ratio etiam entis reperiatur, recte prima entis divisio conficitur, per hoc quod alliquid sit a se, et alliquid ab allio. quod si ens solum consideratur, secundum quod priori nostrorum conceptui correspondet; sine alliqua repugnantia concedi debet esse prius etiam Deo: quoniam eiusmodi conceptu non Deus, aut creatura cadit, set ens tan

tu. Et nec patet mens Divi Thomæ, quæ alioquin hic forsan adversarii credi posset, quæ libro 1°, dub. 1°, de comuni entis conceptu sit determinata. Aliter contra nos arguii posset, nempe alliquod excogitando ens medium inter ens a se, et ab allio. Set argumenta inde sumpta Theologica sunt; quibus, ut pronunc satis fiat, sat sit dicere, quod quocunque ente designato, illud unam e duobus prædictis rationibus participat, id est, est unius conceptu formali, vel ratione formali identitatis cum allio. Quod propter entia relativa præcipue dictum est.

Deinde arguitur 3a contra 3 C. tam nomen entis, quam ratio significata per nomen est quid comune, et omnino idem enti per se, et ab allio; Ergo. Probatur. Ratio significata per nomen ens est eius conceptus objectivus; at hic conceptus est omnino idem respectu entis a se, et ab allio. Distinguo antecedens quoad ad 3 partem: quam ratio significata per nomen, pro ut significatur per nomen est eadem, concedo: secundum quod dicit in ee rei et conceptu metaphisico suo, nego. et sic distinguenda est probatio. Cum itaque, id significetur per nomen, quod est et modo quo est intellectui; namque nomina immediate conceptus representant; nomen ens eo ianemodo rationem entis significat, quo ipsa primo est in anima. Ratio autem entis imperfecte, et inadequate a nobis concipitur per propriorum conceptum: non enim per ipsum innotescit tota entium perfectio; nam latent diferentiæ, quæ sunt entia formaliter. Et ideo nomen ens inadequate, et imperfecte significat rationem entis; quæ propterea per allios debet aprehendi conceptus, Et per nomina allia significari:

conceptus manifestantur differentiae, ac tota tandem eius aparet perfectio; cum ipitur ad rationem univoci necessaria sit ratio una adequate per unum nomen significata: cumque ratio entis non nisi per nomina differentiarum adequate possit significari, univoca esse nequit, etiamsi pro statu priori conceptus una sit, et aliqualiter communis.

Praeterea, in eundem finem argumentari potest ex ipsa ratione nominis analogi, quod non una impositione significat multa; sed prius unam rem significat, deinde propter similitudinem, aut proportionem alliquam, extenditur ad allia: nomen autem entis ex prima sua impositione non hoc aut illud, sed absolute ens significat. Respondetur cum Suarezio, argumentum probare in his analogatis, quae per metaphoram, aut translationem dicuntur; secus autem in illis, quorum analogia oritur ex ipsis rebus ipsis, seu ex naturali atributione, aut dependentia unius ab allio.

Tandem contra 3am Conclusionem obicitur, quod ens non potest esse analogum, nec analogia atributionis, nec proportionalitatis: non illa; quia unum analogatum eius dicitur tale per extrinsecam denominationem: ens autem ab allio participat intrinsice rationem entis: non item hac; quoniam ens ab allio absolute denominatur a suo esse, et non per habitudinem, aut proportionem ad ens a se. Nego antecedens ad probationem nego non posse dari veram analogiam atributionis, nisi unum analogatum denominetur extrinsice: licet enim in pluribus ita se

nat; sed etiam alia, quorum unum attributa, et subordinata alteri, per aliquid sibi proprie, et intrinsice conveniens. per quod patet, falsa esse secundam partem probationis antecedentis: neque enim ab alio non denominatur ens, nisi cum subordinatione, et essentiali dependentia ab ente a se.

Disput. 2.ª

De ente a se

Dubium unicum. An sit ens a se et per essentiam sit que unum vel plura.

Idem quaerere, sit ne in rebus id quod Dei nomine intelligimus: ens quippe, a se, et per essentiam, summumque, perfectissimum quod supra quod ab intellectu limitato capi potest; sit necesse. et quanquam, iuxta id quod promisimus, in praefatione ad Philosophiam, vix ista dubitatio habeat hic locum; tamen cum dicenda ab aliis consulto sit in praesentiarum asserendum; per prius oportet, existentiam entis a se stabilire: est enim finis, et origo totius entitatis; quo sublato, nulla ratio potest, via ve essendi subsistere. Deinde, ut infra patebit, si nullum esset ens a se, nullum etiam esset ens ab alio. Ut ergo aliorum existentia quae aliunde ipsis etiam oculis cernitur, dubia non sit, aut incerta; ratio, atque ipsa necessitas, ordo que Doctrinae cogit, ut de existentia entis a se nunc pertractetur.

Rationes quibus demonstrari solet, paucis constringam: nec enim opus est omnia proponere; aut latiori stylo disputare rem exploratam pluribus etiam antiquis Philosophis;

et quæ a Catholicis cunctis teneri debet vt pote fidei Dogma: quod quidem non nisi ab impijssimis Atheis, et ratione lux vnentibus hominibus inficiatur; quos propterea Iobus cap 12, versus 7. et allijs, ad irrationabilia tranlat quinteat, vt discant ab ipsis sapientiam, quam ire sociabiliora ignorant. Illud autem certum esse debet, quod minime, Dei sive entis a se existentia non a priori demonstrabile, cum nullam Deus habeat causam essendi. Solum igitur potest demonstrari a posteriori, et per effectus. Set certe argumentis perspicuis atque firmissimis, quibus nemo, nisi insanus poterit dissentiri.

§1.º

Deum sive ens a se existere ostenditur alliquibus demonstrationibus=

Sit prima Parentis Anselmi, in prosologio, capitibus 2.º 3.º et 2.º et libro item de insipiente. Potest cogitari ens, quo maius, aut perfectius cogitari non possit, sed huiusmodi ens est illud ipsum, quod nomine Dei sive entis a se intelligimus: Ergo. minor patet: quippe cognita vocabuli huius significatione, statim movetur intellectus, ad cogitandum excellentissimam quandam summeque perfectam naturam, vt Augustinus ait libro 1.º de Doctrina Christiana cap. 6.º Probatur maior. potest cogitari summa perfectio, sive perfectio absque vlla prorsus imperfectione; sed eiusmodi dicitur, quo maius, aut perfectius esse nequit cogitari: Ergo.

Probatur m.or quidquid nullam dicit in suo conceptu contradictionem, id potest cogitari; Sed summa perfectio nullam dicit contradictionem in suo conceptu: ergo. p.mi. quidquid dicit in suo conceptu contradictionem est chymera; sed summa perfectio non est chymera: ergo. p.mi. nulla res dicitur imperfecta ob defectum chymeræ; at quælibet res dicitur imperfecta ob defectum summæ perfectionis: ergo. ergo nunc. Sed ens, quo maius, aut perfectius nequit cogitari, nequit cogitari quin existat: ergo. p.mi. si non existeret, posset aliud maius ipso cogitari, nempe existens: evidens quippe est, melius, et perfectius esse existere, quam non existere: ergo.

Deinde, cogitari non posset nisi existeret necessario: nam etiam est evidens, maius, et perfectius esse existere necessario, quam contingenter; habere esse a se, et sine initio, quam habere ab alio, et incipere. Plurimum maius, et perfectius est non posse cogitari non esse, quam posse cogitari non esse: ergo ens quo maius nequit cogitari, non potest cogitari non esse; sed quod non potest cogitari non esse, semper, ac necessario existit: ergo.

Scio non obstare hanc S. Anselmi demonstrationem probari. Sed ea evidenter convincit; quidquid illi dicant, minus ipsam quam par est, ponderantes; vel quia magis alijs fidunt, dicentes, qualiter autem insipiens, apud Psalmum 13 dicere in corde suo potuit, non est Deus, idem S. Doctor explicat in proslogio; cuius verba dedimus, libro precedente, dubio 1. § 1. illud vero, quo ratione pre-

dicta potest effugere, nempe ens illud non nisi chymericè posse cogitari praeclusum est supra, atque falsitatis aperte convictum.

Secunda demonstratio sumitur ex ratione causae efficientis, ex qua ita S. Th. 1a. q. 2. a. 2. Arc 3. Res quae producitur, ab alio producitur: nam nihil est causa sui ipsius; sic enim esset prius, et posterius seipso; simul quae existeret et non existeret; quod est impossibile; res quae producitur, non potest produci ab alio, et alio, in infinitum: ergo necessario sistendum est in aliqua causa non facta, et a qua caetera fiant. Probatur min. invenitur in his sensibilibus ordo causarum efficientium; sed in causis ordinatis non potest procedi in infinitum: ergo.

Probatur min. 1°. in causis efficientibus ordinatis, primum est causa medii, et medium ultimi; sed hoc repugnat, si datur processus in infinitum in eiusmodi causis! ergo prim. ubi non est primum, non est medium nec ultimum; sed si in causis efficientibus ordinatis proceditur in infinitum, nulla est causa efficiens prima: ergo. Secundo probatur minor principalis causae efficientes, vel sunt per se ordinatae, vel per accidens, at in causis ita ordinatis nequit procedi in infinitum ergo prim. sed antequam probetur est sciendum, causam per se subordinatam esse illam quae dependet a subordinante in esse, et in operari, et quae habet causalitatem diversae rationis a causa subordinante: causa vero subordinata per ac. nec requirit praesentiam aut concursum subordinantis nec diversitatem causalitatis iam minor probatur. Et primis, si procederetur in infinitum in causis per se ordinatis,

nulla posset agere quin etiam infinite numero agerent a quibus neces. dependerent: cum causis per se subordinatis, nulla operetur nisi determinata ab allia; nec possint causae infinitae determinari, nisi in tempore infinito; sequeretur, necessarium esse infinitum tempus, ad producendum alliquem minimum licet effectum; quod nihil absurdius.

Deinde, sive causae sint per se, sive per accidens subordinatae: vel alliqua est independens, et prima, vel nulla? si primum; non proceditur in infinitum. si secundum; tota causarum collectio esset dependens, et independens: dependens quidem; quia in tota illa collectione nulla est independens; collectio autem nihil est alliud, praeter partes suas distributive. Esset independens; quia nec dependeret ab alliqua causa extra, cum nulla sit designabilis extra totam collectionem: nec ab alliqua intra collectionem alliás, totum dependeret adaequate a sua parte, et pars illa a se ipsa.

3a Demonstratio est ex D. Thomae loco citato: et sumitur ex ratione contingentis, et necessarij. Datur ens simpliciter, et necessario existens; sed hoc est ens a se sive Deus: ergo. probatur maior. vel omne ens est contingens, sive potens esse et non esse; vel est alliquod, quod non possit non esse? si concedatur istud: ergo datur ens necessarium simpliciter. Si primum asseritur: ergo omnia sunt possibilia non esse: ergo non semper sunt: nam quod possibile est non esse, quandoque non est: ergo aliquando nihil fuit in rebus. Sed hoc ipso, omnia erant impossibilia, et consequenter extiterit nihil: ergo.

Probatur minor. impossibile est, quod nec a se habet esse, nec potest ab allio accipere

set tunc nihil a se haberet esse, nec posset recipere ab alio: nam nihil fit nisi ab eo quod est; et tunc nihil esset omnino. Accedit, quod cum hominum populorumque omnium concensus, Dei opem in calamitatibus invocantium; tum mirabilis rerum dispositio; tum elementorum discordantium influxu effectus concordia; tum etiam mundi huius adspectabilis ordo, primi entis, summique rerum rectoris aperte convincunt existentiam.

At potest 1° obiici pro Atheis. Si daretur ens a se, daretur bonum infinitum; sed hoc ipso nullum daretur malum: nam nullum oppositorum infinitum excludit totaliter aliud: at dantur plura mala in rerum natura: ergo. Resp. cum Caethano, 1a p. q. 2a articulo 3°. ex quo Deus sit infinite bonus sequi, omnino a se excludere malum: a creatura autem non excludit; quia non participatur infinite: infinitum autem finite participatum non excludit totaliter a participatione suum oppositum. Si vero sit sermo de malo in genere moris dicendum cum D. Th. ibidem, quod Deus nullo modo permitteret aliquod malum in operibus suis, nisi esset adeo omnipotens, et bonus, ut benefaceret etiam de malo: hoc ergo ad infinitam bonitatem Dei pertinet, ut esse permittat mala, et ex eis eliceret bona.

2° obiicitur nequit ullo modo ostendi demonstrative esse ens necessarium per ens contingens; at ita conamur ostendere: ergo. probatur maior. medium necessario concludens debet esse necessarium; sed nullum contingens est necessarium: ergo. Distinguo maiorem: per ens contingens tam absolute, quam ex suppositione concedo: per ens contingens absolute, et necessarium ex suppositione subdistinguo

nequit ostendi demonstrative absolute, ee ens necessarium concedo: nequit ostendi e ex suppositione, nego. Ex suppositione quod existant contingentia, certo sumus, existere ens absolute et simpliciter necessarium; cum quo, in hac hypothesi, habent necessariam connexionem, et pote essentialiter dependentia ab ipso.

Replicabis. Ut id subsistat, debet ee evidens, omnia contingentia ee habentia absolute necessitatem; at istud non est evidens: nam potest supponi, ee ab alia, et alia causa in infinitum: Ergo. Quidquid in suppositione eternitatis mundi, non repugnat processus in infinitum: Ergo. nego minorem. Ad prob. dico, iam demonstratum ee, non posse procedi in infinitum in causis efficientibus: ee quod necessarium in qualibet hypothesi, perveniri ad aliquam causam simpliciter primam. Unde si mundus foret eternus, haberet eternitatem per participationem.

3.° Obiicitur. quamvis supponatur Deum non ee, non sequitur omnia fore contingentia: Ergo. Prob. ant. quamvis omnia essent contingentia distributive; tota collectio posset ee necessaria: non enim concludit Argumentum a sensu distributivo ad collectivum: Ergo. nego utrumque antecedens. Ad prob. dico, Argumentum a sensu distributivo ad collectivum tenere in his, quae requirunt entitatem existentiam: Atque ideo recte concluditur, quod corpus sit substantia, ex eo quod illa ex quibus componitur, sunt substantiae. Cum ergo contingentia aut necessitas sit predicatum consequens existentiam, et entitatem;

recte apparatis ad totum vel eius partes ipsius arguitur. Et quidem, si Atheus aliquod necessarium simpliciter concedit; Cur renuit, illud Deum esse concedere?

§ 2

Demonstratur Deum, sive ens a se non esse nisi unicum.

Primo, id fides docet: illud enim sacrae paginae saepissime testantur. Deinde sic probatur. Si essent plures Dii: Ergo nullus esset omnino perfectus: nam differret ab alliis per alliquam perfectionem: illud enim per quod quilibet esset allius Deus, esset perfectio; quippe maxima perfectio est esse Deum: id igitur per quod unusquisque ab alliis differret caeteris deesset: Ergo unus non haberet perfectiones quas haberet alter. Cum ergo Deus sit infinitae, et simpliciter perfectus, et omnis perfectionis; impossibile est, ut dentur plures Dii.

3°. si essent plures Dii; vel haberent aequalem potentiam vel inaequalem? si aequalem: Ergo nullus posset quod vellet facere, alliis renuente: Ergo nullus esset omnino liber, nec omnipotens. Si inaequalem: Ergo unus esset inferior allio; et per consequens ipsi subiectus, ab illo que dependens: Ergo non esset Deus. id ipsum potest ostendi ex unitate universi. Cum enim ordo eius sit unus, atque optime dispositus; oportet quod sit alliquod perfectissimum, quod omnia ad hunc ordinem reducens: illud autem non potest esse nisi plurium:

nam plura n̄ ss causa unius nisi per acc: causa autem perfecta unius debet ee per se melius quippe ē ee ab uno perfectissime, et quod simplicitē ē, quam ab uno per accidens.

Dices: n essent plures Dij essent equalis potentiæ: sed q vellet unus, vellet alter, ob foedus amoris arctissimum. Verum hoc n̄ tollit, quin quilibet esset liberrimus, et q posset ab allijs dissentire. Si autem posset n̄ consentire cu allijs, v posset quidquam facere allys renuentibus aut n̄? et sic redit argumentum factum = Dices iterum: plura bona meliora ss, quam unum bonum; at ponere oportet quecunq ss meliora: ergo. sed unus Deus ē unum bonum, et plures plura: ergo. Resp, plura bona ee meliora quam unū q hoc unum n̄ continet omnia allia. sed Deus continet perfectissime nes omnino perfectiones. Unde n̄ solum ē perfectior hoc aut illo ente, sed totam entiū collectionem infinite superat, cum sit ens absolute necessarium, et collectio caeterorum contingens.

Ex dictis necessario colligitur, Dei sive entis assentiam ee suum esse, Nam q habet ee, et n̄ ē esse habet illud per participationem: Deus autem, ut probatum ē habet esse in participatum. Nec valet dicere, q de Deo scimus ee, et n̄ essentiam: quippe, ut D. Th, ait, prima p. q. 3.a articulo 2.o ad 2.um intantū scimus Deum ee, inquantum scimus, q hec propositio Deus ē, vera ē. At scire n̄ possumus, Deum esse

secundū q ee significat actū essendi: hoc enim esset scire

scientiam eius: et illud, n̄ istud ratio naturalis concludit.

Disput. 3.ª

De ente ab alio seu per participatione.

Iteram erit, qui hoc 3 loco integrū de Deo tractatū desideret, quatenus scilicet, metaphisicę vires n̄ excedit, verū id, tum Theologia sacra de dicta opera, e[t] ...sequitur; cū pars illa Philosophię, quę de rebs à materia rr abstracta pertractet. Sit q muneri n̄ro sit modo satis enti a se, existentiam et veritatem sufficit demonstrare. Nunc autem ens ab allio nos evocat de quo sane plura scitu dignissima in 3 sequentibus aperienda.

Dub. 1.ū

Num essentię rerum habeant ante sui productionę alliquod ee positivum reale, et absolutum

§ 1.º

Prenotantr alliqua et referuntr sententię

Quoniam ens ab allio n̄ semper, aut e[x] ...necessitate existit; sed quandoq habet ee, quandoq vero n̄ habet; alliquando ē in potentia ad esse, et alliquando in ē. hinc huiusmodi ens dividitr per potentiam, et actū. Et 3 primis Aristoteles 5º et 9º Mę, fuse dixit de actu, et potentia, de que eorū divi

tionibus. adhaerens autē duplex potentiae, et actus acceptio potissimū conducit. Primo enī sumitur potentia pro possibilitate seu capacitate rerū ad existendū; quae potentia logica, seu obiectiva vocatur: Actus vero dicitur ipsa rerū actualis existentia, sive actualis existentia in esse. Et secundū hanc acceptionē idem ē ens in potentia q possibile; et actus q existens: nam possibile ē quod potest existere; existens vero q actu ē ens, seu q habet actu ee: unde existentia actus entis sive entitativus appellatur.

Deinde potentia potest accipi, pro entitativa aut subiectiva, quae n̄ ē aliud, praeter expeditam capacitatem ad aliquid agendū v. recipiendū: Et apellari solet actus primus ad distinctionē actus secundi, q potentia ipsa agit, v. recipit; qui et ē actualis operatio, sive actuale exercitium potentiae. hinc potentia alia ē activa alia passiva. Iota nunc de potentia, et actu secundum priorem acceptionē ē singulatim agendum: De 2a vero alibi dixeretur. Quaeritur itaq 1o An rerum essentiae quae sub illa obiectiva capacitate ad existendum considerantur, habeant ex se aliquod ee entitativum, q aeternum sit, et a effectiva causa independens?

Inplicitur autem, vox illa ee potest usurpari. 1°. pro ex-
sistentia et sic ē omnino certū (nq Catholici tractant de facultate
tem istam) nullum ens, propter Deum, habere ee ab eterno
quippe ipse cuncta in tempore fecit existere, et sine ipso factū
ē nihil. 2°. sumitr ee pro quidditate, quo sensu dicitr, defi-
nitionē explicare id q rei ē, seu ipsius essentiam. 3°. tȳ esse
significat connexionē predicati cum subiecto, sive veritatem
propositionis, et hoc modo etiam n̄entia habere ee dicuntr.

Pro opinione affirmativa referuntur plures
tum ex antiquis, tum ex recentioribus;- hi enim dicunt,
essentiam Creaturę prius ad statum existentię habere
quoddam ee essentię, quod sit alliquo modo extra nihil, atq
positivē, et essentiis intrinsecis, habente ficto, aut impossi-
bili distincta: n̄ tamen ē existens. eam defendit Feller pro
se allegans Henricum, Ægidium Romanū Alncanam
Cayetanū, et inter allios, Scotū.

hunc vero, tametsi repugnent
alliqui Cū Caietano plures ally defendunt, tum ex
Discipulis, cū ex allys: Et presertim Suarez disputati-
one 31ª. sectione 2ª. pluribus ostendit, Scotum nullum aliud
ee ac novisse Creaturis, Antecedū productionē, propterea
ee cognitum a scientia Divina, aut abesse Dei in

intrinsecum. Communis tamen sententia tenet, essentias rerum nullum reale esse subjectivum habere in statu possibilitatis, sed solum non repugnantiam aut potentiam objectivam ut sint.

§2

Conclusio.

Essentiae rerum antequam producantur nullum esse reale habent intrinsecum, et subjectivum; sed solum dicunt non repugnantiam sive potentiam objectivam ad essendum. 1° Conclusio ista, nimirum consonat Catholico dogmati, ubi nostra quod firmiter credimus, omnia quaecunque facta sunt, ex nihilo facta fuisse. Si autem essentiae rerum se ipsis sunt verae entitates, ea quae fiunt, ex vero ente, non ex nihilo fiunt: nec simpliciter creantur: quippe creatio aut D. Th. prima parte quaestione 45, artic. 1°, quae est emanatio totius esse, est ex non ente, quod est nihil. Deinde conclusio, est ad mentem S. Anselmi: nam in Monologio cap. 6°. diserte asserit, quoniam certissime patet, quod summa essentia essentiam omnem, quae non propter ipsam fecit, et produxit ex nihilo. Et capite 8°. ait: non inconvenienter intelligi potest, si dicatur creatrix essentia, universa fecisse de nihilo; sive quia vera per illam facta sunt de nihilo: id est quae prius nihil erant, nunc sunt aliquid. Et in fine capitis nihil fuisse inquit, ea quae facta sunt antequam fierent, nisi quantum ad rationem facientis. Ita D. Th.

Expressus ē pro conclusione: Nam propter allia loca, inquit, D. 3ª
de potentia, articulo 1º ad 2um, quod quiditas Creaturae ante
quam esse habeat nihil ē, nisi forte in intelectu creantis, ubi non ē
Creatura, set creatrix essentia. Si autem nihil ē, nullum
quidem esse habet, set ē simpliciter non ens: nam apud ipsum, loco
supra citato idem ē nihil quod nullum ens.

Praeterea ratione probatur, et
in primis percipi non potest quodnam sit illud esse; spirituale ne, an corporale
comune aut singulare; ubique aut indeterminato loco. Deinde illud ē certe
quo Creaturae existentiam praevenerunt, vel ē factum a Deo et dependere
a Deo vel non? si primum vel liberum, vel necessarium: si liberum, quod potuit illud non produ
cere; et sic essentiae rerum essent nihil, eo sane modo quo nos esse asserimus. Sine
cundo. Ergo Deus non ē omnino liber in productione Creaturarum: alliquidem ex necessitate
produceret quorumque suae libertati manifeste adversatur. Et ulterius, Cum esse
essentiae sit, iuxta adversarios, aeternum, factum non est a Deo
nam ut fides docet nulla creatura est ab eterno facta.
Et quamquam essentiae essent ab eterno productae; ad hoc ipsum in exsistentia
non posse quippe omni effectio ad existentiam terminatur.

Si vero esse essentiae non dependet a Deo nec
ab ipso ē factum: Ergo non ē Creatura: Ergo ē Deus. Patet consequentia:
nam inter Deum et creaturam, inter dependens, et independens, inter
factum et non factum, nullum ē derivabile ens medium. Atque ideo
Divus Aug. primo libro de Trinitate, cap. 6º efficaciter
concludit, Dei verbum Deum esse; quia cum factum non sit,
non ē Creatura: omne enim quod non ē nihil, vel Deus ē vel Creatura.

Praeterea. si illud esse actuale existentiae aeternum est, et improductum,
profecto existeret: sicut ipse Deus.

Insuper. illud esse actuale existentiae
esset etiam existens: nam quid aliud existens intelligimus, nisi
quod jure habet esse? nec est aliud, quod distinguat ens in actu ab ente in poten-
tia, praeterquam existentiam, sive actualitatem essendi si ergo essentia
non est in potentia ad esse existentiae: sed quantum ad ipsum existens:
nihil ipsi poterit accidere ultra. in ordine substantiae: ac consequen-
ter, non nisi ad esse accidentale produceretur. Item. si esse existentiae impro-
ductum est, et ad existentiam praesupositum; Deus nihil simpliciter crea-
verit, sed cuncta fecit ex praesuposito subiecto, nempe, ex essentia,
quae sit potentia realis receptiva modi existentiae; quemadmodum
Creatio non est productio formae ex praesuposita materia aut acci-
dentium ex subiecto. Sicque nulla res erit aliquando nihil sim-
pliciter, cum nulla non sit aliquid in aliqua vera ratione
entis.

Tandem. si existentia aliud est ab essentia, ut non
nulli adversariorum fatentur; existentia suam peculiarem
habet essentiam: vel ergo eam actualis, vel non? si primum: ergo est
existens; quod quam absurdum sit, patet ex dictis; si secundum:
ergo est aliqua essentia nullum actuale esse habens. At cum hoc
concesso, non erit idem de ceteris dicendum? nam contrariorum argumenta
vel in omnibus, vel in re nulla probant.

Respondent 1.º essentias rerum, quamvis se sint ab æterno ens positivum, et actuale, esse entia ab alio: Nam dependent a Deo in genere causæ exemplaris: quæ terminari potest ad essentia, sine efficiente: hæc enim non producit essentiam, sed existentiam. Sed 2.ª vel esse essentiæ, cuius exemplar dicitur esse natura Divina, est productum ab illa, vel non? si non est productum: Ergo est a se. Si vero est productum; Cur natura Divina non est dicenda causa efficiens ipsius? Deinde, iuxta solutionem positio exemplaris, natura, scilicet, Divina, ponuntur necessario essentiæ rerum in illo esse reali intrinseco essentiæ, a causa exemplari participato: Ergo causa exemplaris non solum est forma, ad cuius similitudinem fit aliquid ab agente reali; in quo ratio ideæ, sive exemplaris consistit, ut D. Th. docet, 1.ª p. q. 15, artic. 1; sed ulterius est forma agens. Præterea. esse Dei non solum est exemplar essentiæ, sed existentiæ rerum: Ergo eis tribuit existentiam eadem necessitate, qua tribuit esse essentiæ. Dices, esse Dei est ab æterno causa exemplaris omnium: Ergo habet effectum; alias non esset causa. Respondeo esse Dei esse ab æterno exemplar omnium, in quantum est forma, ad cuius similitudinem omnia fieri possunt: non autem est forma, ad cuius similitudinem omnia fiunt: nec ad rationem exemplaris aliud requiritur: certum quippe est, rem prius quam fiat

n̄ habere ee, propter suum exempla.

Respondent 2º Creaturas fieri e nihilo existentiæ: q sufficit, ut salvetur creatio simpliciter: nã cũ terminetur ad existentiã quã tota producit, n̄ supponit subiectum alliquod existens. Iª supponit subiectum, q n̄ ẽ nihil; imo q ẽ ens simpliciter: ergo n̄ producit existentiã, nec ens ex nihilo simpliciter, sed cũ addito nempe existentiæ. Rursus generatio hoc sensu erit vera creatio: nã terminatur ad existentiam compositi, quã produxit ex nihilo sui. Item, formam educit e materia, in qua nihil formæ presupponitur actu, sed sola potentia.

Respondent 3º, essentias rerum præbere ad existentiam n̄ ee entia creata, aut increata, sed prescindere ab utroq, nã creatum aut increatũ proprie dicitur quod existit. unde, correctũ ẽ Augustini argumentũ, cũ loquatur de verbo Dei existente: et manet solutum inconveniens ex divisione entis a se, et ab allio desumptũ. Sed hæc solutio, 1. ex eo deficit quãniã aperit ad constituendum medium inter quæcũq extrema. Deinde, cũ esse essentiæ constituat ens simpliciter, et huius modi ens sit v.l depẽdens v.l independens: ens enim simpliciter, nempe actuale, adequate per hæc duo membra dividitur ce in quã, essentia v.l ẽ a se, v.l ab allio; et per consequens v.l factũ v.l n̄ factũ. Propterea, nec Augustinus, nec allius Patrũ

3ª. Arcui disputantium infert, quod verbum Dei Deus non est nec factum, sit alliquid essentiæ, sed nihil: nullum igitur agnovit Ens medium inter factum, et non factum.

Respondent 4º, esse essentiæ dependere a Deo non actu, sed potentia: quatenus scilicet, potest accipere a Deo existentiam. At solutio praeoccupata iam est: et falsam esse colliancitur ex eo; quod cum dicat essentiam rei esse ens actu ale negat actu dependere: ens quippe ens actuale, vel est actuale a se, vel ab alleo; et consequenter vel actu independens, vel dependens.

Ex dictis fit evidens secunda conclusionis pars, nempe, essentiam possibilem solum dicere potentiam obiectivam ad essendum: nam quod actu non est, potest tamen esse, est potentia ad essendum. hanc autem capacitatem, sive potentiam, dicimus obiectivam.

§ 3. Argumenta opposita diluuntur

Arguitur 1º. de essentiis rerum fiunt ab æterno veræ et positivæ prædicationes: haec est ab æterno vera, homo est animal: ergo habent ab æterno alliquod esse actuale, et positivum, nempe illud, quod deposcit prædicatio. = Resp. nimis isto argumento probari: nam si recte concludit, pari efficacitate convincitur, impossibilia esse vera, et actu alia entia: quippe de ipsis fiunt ab æterno veræ et positivæ prædicationes, quales sunt istæ, non ens est nihil; Chymera est impossibilis. Similiter

verum erit, existentiam esse ab aeterno: quoniam haec propositio est ab aeterno vera, existentia est actualitas entis. Quod si respondeas existentiam esse aeternam quoad essentiam suam; dicam ego, ex hoc sequi, dari actualitatem actualitatis, et existentiae existentiae: nempe existentiae possibilis erit existentia existentia actualis: cumque haec suam itidem habeat essentiam fiet existens per aliam existentiam; et haec per aliam; et sic in infinitum.

Dicendum ergo contra: quoniam ad veram praedicationem non requiritur, quod praedicatum, aut subiectum ipsius sit aliquid actu et subiective: satis enim est, quod habeat esse obiectivum, sive quod sit esse intelligibile. Verbum, namque est, quandoque significat praedicatum inesse subiecto; quandoque vero esse de ratione subiecti. In primo sensu nequit propositio esse vera, nisi praedicatum eius actu conveniat subiecto: in posteriori vero propositio erit vera, semel quod praedicatum sit de quidditate subiecti. Et hoc sensu sumitur verbum est in propositionibus essentialibus. Non enim significat aliquid, praeter connexionem, seu mutuam cohaerentiam, aut non repugnantiam terminorum earum, quia semper et in quocumque statu significat propositio habens pro obiecto praedicata essentialia semper est vera.

Nam, sive res in potentia, aut in actu consideretur, sive praescindatur ab utroque, semper cum eisdem praedicatis concipitur. Id enim ad essentiam rei pertinere intelligimus, sine quo esse

et concipi, nequaquam potest. Unde, si homo exempli gratia est in intellectu, est in intellectu Animal rationale: Et similiter, si esse sit per in causa, est etiam Animal rationale. hoc autem quod est esse in causa aut in intellectu, est propter essentias eius. At vero si Animal rationale intelligatur, homo nullo modo intelligitur, et licet pro ut est in intellectu non sit aliud ab illo, neque pro ut est in causa ab eadem distinguatur, non ideo propositio ista, homo est Animal rationale, est falsa: Quia non affirmat esse Animal rationale, sicut est in causa, aut in intellectu, sed absolute. sicut cum dicimus Rosa est flos, non significamus eam esse florem hoc aut illo determinato modo sed absolute. idest, esse florem, ubicumque, et quomodocumque sit, est necesse: Ita ut si sit in re, sit flos actu; si in causa flos in potentia; et si in intellectu, flos in ratione, at semper est, et cogitatur flos. Ex quo deprehendes, accidere eis esse aliquo ex his determinatis modis: quippe sine quibus cogitari. colliges etiam, cur praedicationes quidditativae dicantur sempiternae veritatis: nempe, quia cum praedicata earum semper ubicumque sint conveniant subiectis, falsificari numquam possunt. Unde, Tertia pars semper est verus intus. Insuper ex his patet, quo modo essentiae sint aeternae: nimirum, quia cum semper sint vel in re, vel in intellectu, vel in causa, numquam possunt cogitari non esse: si enim non sit in re, sit in intellectu; si vero non sit in intellectu, sit in causa earum

Antea quam nullum fuit nec cogitari quidem potest. Et hinc recte dicuntur ingenerabiles, et incorruptibiles quia sicut nunquam possunt non esse, nunquam possunt incipere aut desinere esse: semper enim sunt, quamvis non semper determinato modo.

Denique ex his infertur, quod quando propositiones essentiales aliquid non significent, praedicatum actu in esse subiecto, cum scilicet, res habent se esse, de necessitate non significant, nisi cohaerentiam praedicatorum quantum ad esse sive hic sit actualis, sive potentialis unde huiusmodi propositiones significantes, secundum quod ponit aliquid, re actu vel aptitudine. Et in hoc sensu, essentia est entis abstractum.

Sed quoniam quod aptitudine est aliquid, est nihil actu ideo similes propositiones actu significantes pro rebus accipitur pro esse, seu veritate propositionis. Differunt tamen a propositionibus de non entibus essentialiter; quia hoc etiam modo participant rationem entis: quoniam non entia non aliter participant esse: ac insuper dicunt necessariam repugnantiam ad essendum: entia vero non absolute, sed quasi accidentaliter, et in quodam statu determinato, eo modo rationem entis participant. Propterquam quod sua causa; quod repugnat non entibus: non quod esse non potest, fieri nequit.

Ad 1. Ultro. essentiae rerum intus non sunt aliquid ab ipsius scientia; nec sua causa vel aliud, praeter potentiam eius; sed scientia est de re ibi ipsis, et non de rationali aut causa

ipsarū: Ergo habet alliquod quod est secundum se quid sit objectum scientiarū. concessa premissa neg. cons. quia committit fallacia accidentis. Accadit enim rebus quod sint in re, vel in potentia, in quantum sunt objecta scientiarum. Deinde dico, ad veram scientiam de rebus determinatis non requiritur quod habeant esse secundum se; sed sufficit quod habeant in potentia vel secundum sua causa, ut recte ait S. Th. 1° contra Gentes, cap. 66°: Scientia enim non considerat esse causae, sed esse effectus quod continetur in causa, per quod scibiles effectus alliquis, inquit, idem secundum sua causa praecognoscit intellectus antequam sit; sicut cognoscit Astrologus eclipsis futuras ex consideratione ordinis celestium motuum.

Instas. ut essentia sit objectum scientiae actualis, debet habere actu alliquod esse: quia quod actu non est, non terminat actu cognitionem; sed essentia non habet secundum sua causa esse actuale: ergo. Imprimis replica instata in negationibus, quae cum sint nihil, terminant actualem scientiam. Deinde dico, non esse necessarium ad rationem scientiae, quod objectum eius habeat esse actu, alliquo determinato modo; sed quod habeat, sive secundum se, sive in sua causa, ut scilicet sit cognoscibile. Nec scientia considerat de necessitate actualitatem essentiae, sed essentiā, quae est sub alliqua actualitate ex enumeratis. Unde rerum essentiae possunt cognosci secundum esse quod habent actu, vel potentia. Atque ideo, secundum quod sunt in potentia ait S. Th. 1a p. q. 14a, artic. 9° ad 3. sic habent veritatem ea quae non sunt actu: verum est ea esse in potentia et sic sciuntur a Deo.

Arg. 2.º res ponuntur in predicamento secundum suas essentias; At in predicamento non ponuntur, nisi entia realia: Ergo. Confirmatur. Ea quae in predicamento ponuntur sub eodem genere aut specie, differunt actu: Ergo habent actu diversa esse. = Resp. in contradictorio, res poni in predicamento, secundum quod sunt objecta scientiarum. Unde sicut sufficit ad rationem objecti scientiae, quod res sint actu vel potentia; ita sufficit, ut predicamentum constituant. quod etiam S. Th. docuit expresse, 1. Met. lec. 3.ª Ad conf. dico, essentias rerum invicem differre, secundum quod non equant virtutem suae causae; atque, secundum alios, Et aliter imitationis modum, possunt plura produci. haec autem distinctio non est subjectiva, sed objectiva, quomodoque in esse predicantur.

Arg. 3.º eadem est essentia in esse actuali, et in esse possibili; Sed in esse actuali est aliquid reale positivum: Ergo. Confirmatur quod est nihil non potest produci; ideo enim repugnat produci Chymeram, quia est nihil; sed essentia possibilis potest produci: Ergo ipsa non est nihil, seclusa potentia objectiva. = Argumentum instatur aperte. nam si omnino eadem est essentia possibilis, et existens, etiam dum est possibilis, erit existens, sicut pluribus Adversariorum suponamus, essentiam non distingui realiter ab existentia. Quin etiam ipsa existentia erit actu in statu possibilitatis, cum a sua essentia distingui, nisi per rationem, non possit. Respondet Suarius, et caeteri coferentes essentiam in utroque statu esse eandem negative, et non positive. Sed

Quod hi tres significari vellint vix potest explicari; præsertim cum dicant, essentiam actualem distingui ab essentia in potentia, tanquam ens a non ente. Nam quæ identitas est, etiam negativa esse potest inter ens, et non ens, cum ens negative distinguatur a non ente: quin etiam docent, per productionem rei destrui illud non ens, quod rei existentiam præcedit. impossibile autem est, aliquid destruere aliud sibi identificatum vera et non chymerica identitate.

Quare aliter resp. distinguo maj: eadem est logice concedo: realiter nego concedo minorem et nego consequentiam; quæ sub diversis statibus est ex multiplex sic, nempe dicitur potentia objectiva est nihil et dicitur potentia activa, est idem cum ipsa; hæc, inquam, essentia est semper una, et eadem, in ordine ad prædicationes, et per respectum ad scientiam, quæ non attendit, an res hoc aut illo modo esse habeat, sed an prædicatum conveniat subjecto. ad Conf. dico, non posse produci nihil essentialiter, quale est chymera. Nimirum, quia sicut concipi non potest sine repugnantia terminorum; ita sine illa non possit produci. Onde Chymera nullam habet essentiam, cujus essentia nequeat concipi, sine non repugnantia terminorum. Certa namque potest hoc duntaxat esse illi essentiale repugnare, scilicet, essentiam non habere. Contra accidit in possibilibus.

Arg. 2°. Divina omnipotentia habet nec...

connexionē cum possibilib; At n̄ potest habere connexionem cum nihilo: Nam propterea, aut Felle, n̄ habet connexionē cum tenebris, quia sunt nihil: Ergo. Confirmatur. Deus amat creaturas ut possibiles amore necessario: Ergo sunt aliquid positivum; cum purum nihil n̄ possit amorem terminari = R. resp. possibilia dupliciter denominari, positive, scilicet, a potentia activa; et negative, nempe a potentia obiectiva, in priori sensu connectitur omnipotentia, connexione positiva, cum possibilib: id ē, repugnaret, si possibilia ipsa n̄ continerentur. in posteriori vero, connectitur connexione negativa, sumpta scilicet denominatione à non repugnantia tantum, quæ si repugnaret etiam repugnaret omni potentia. Ad 13 connexione requiritur q̄ sint aliquid positivum, et revera sunt ex omni potentia: ad alleg vero, sufficit, q̄ sint obiective. Ad Conf. resp. iuxta doctrinam S. Th. 1a p. q. 19. artic. 3. ad 3. Deum amare creaturas possibiles, in quantum vult seipsum ex quo virtualiter ne bonum sunt: vel eas amat, in quantum sunt obiective ex suo intel. At cum potentia obiectiva n̄ sit aliquod ens aut bonum, secundum ipsam amari nullatenus possunt. Dices: secundum potentiam obiectivā cognoscuntur: Ergo etiam amantur. neg conseq: quoniam virtus est effectiva et idem aut ibidem, ordinata ad res in seipsis

cognoscitiva vero ad cognitum. secundum quod est cognoscentie.
Unde, quod non est non potest amari, licet posit cognosci.

Porro ex his liquet, possi-
bile pro dicte subiectum praesentis quaestionis non sumi pro quolibet
non repugnante: nam hoc modo etiam existens est possibile: sed sumi-
tur ut quatenus significat id cui non repugnat esse quod non habet. Potest
insuper, possibile sic, ut ita dicam, consideratum, seu explicatum
per hoc quod sit, huius praedicati non repugnat esse subiecto, cum habi-
tudine tamen et dependentia a potentia activa a qua etiam de-
nominatur existentiae possibilis.

Tertio ex his infertur, quod quamvis res
essentia posit absolute, et secundum se considerari tamen
nequit esse, secundum hoc esse absolutum nisi sub ratione: essentia illam,
vero vel est in se, vel in causa. In hac autem potest dupliciter consi-
derari: nempe, vel sicut quod non repugnat fieri; et hoc est possibile vel tanquam
quod aliquando fiet; et iterum est futurum. Unde essentia aut est possibilis,
aut futura, aut existens: ita ut primum sit possibilis, deinde
futura, postremo vero existens. Creari, concipitur, vel ut transiens
de uno ad alium statum. At transitus iste non est realis, et physicus:
nam oporteret quod in statu esset aliquid reale, et positivum: solum
autem, dum existit est vere, et simpliciter ens. Conclu-

quod denominatur possibile, et futurum, dicanonica ab existente, tanquam non ens ab ente simpliciter.

Quaeres, quid sit futurum?

Resp. quod in logica dicitur mentem esse id quod determinatum est a suis causis ad existendum; et hanc determinationem addit futurum supra possibile est autem duplex; absolutum, et conditionatum. Illud est quod existit aliqua determinata temporis; ut Antichristus. Hoc vero, quod existeret, si poneretur conditio, a qua dependet. Sic Tyrus et Sidones converterentur ad poenitentiam, si Christus praedicasset, et visiona suae potentiae in eorum civitatibus ostendisset. De possibilibus et futuris, sed de his pugnatum, plura quae ornatissima discutiuntur a Theologis; quibus id curae concessum est. Unde hic praetermissis, de ente existente nunc agere oportet.

Dubium secundum. Num essentia rei creatae reali aliqua distinctione a propria sui existentia distinguatur? Paragr. 1us. Aliqua tum praemittuntur.

Sic in initiali expositione haerere debemus: quippe, cum ex superioribus constet, essentiam pro statu potentiae objectivae esse nihil; palam fit, eam non distingui ab existentia: nimirum ea distinctione, qua non ens ab ente distinguitur. Atque etiam constat, essentiam pro statu potentiae activae, reali positivaque distinctione, ab existentia distingui: namque sub illa ratione, idem est cum sua causa, a qua existentia provenit efficienter. Idem servata proportione, dici debet, de essentia pro statu intellectuali. Solum posset esse dubium de essentia secundum se considerata. quoniam sub hac consideratione non est aliud, nisi praedicata essentialia, ratione a determinatis statibus praecisa, distinctione tantum rationis distinguitur a praedicatis illis, a quibus fuit praecisa per rationem. Unde dubium, non nisi de essentia actuali, et pro statu suae causae provenit efficienter, procedit. Nec sermo nobis est de communi essentiae conceptu: quoniam supponimus, tanquam omnino certum, divinam se ipsam esse suum esse; quod D. Th. prima parte quaestione 3a, articulo 4o, et alibi, ac cum eo ceteri Theologi demonstrant. quin et nos de solo ente creato agere in hac, et sequentibus disputationibus proposuimus. Est autem perprius notandum, id nomine essentiae significari, per quod ens quodlibet habet illud esse, quod in definitione

contineret. Potest etiam natura præsentiarum intelligi, ut S. Thom. Opusculo 3.° Cap. 1.° quatenus natura dicitur illud, quod tu quocumque modo, percipi potest: nam unumquodque ē intelligibile per suam essentiam. Præterea, existentia ē illud, per quod quælibet res fit actu ens, et extra nihil, sive per quod ponitur extra suas causas. Nam quamvis essentiæ suum peculiare ēē concederetur; illud n̄ posset constituere essentiam extra causas: quia sicut essentia hoc ex vi sui conceptus n̄ dicit, ita ēē eius n̄ habet vim constituendi essentiam extra causas: alliás hoc esset de essentia Creaturæ: nulla autem Creatura existit essentialiter, aut est extra nihil, nisi per principium efficiens. Et hinc cum res quælibet sit intrinsice alliquid actu, nec possit ēē in rerum natura per solam extrinsecam denominationem; Existentia intrinseca ē, et intima rei existentia. Deinde, quia in hoc dubio fit mentio de subsistentia, quæ nomine ēē, et existentiæ posset significari; oportet nunc indicare eius ab existentia differentiam. Igitur differt; quia hæc quid comune ē substantiæ et accidenti; subsistentia vero propria ē substantiarum: ac propterea, effectus existentiæ ē constituere naturam in actu essendi; subsistentiæ vero effectus ē reddere eam terminatam et incomunicabile.

Nam prima sententia quæ affirmat, ē comunis Thomistarum, et afere omnes nostri

modernis præsertim, defendunt. At ẽ inter eos differentia: nam n̄ oẽs distinguunt essentiam ab existentia, tanquam rem à re; plures enim dicunt eas distingui sola distinctione modali. sic Soto eam defendere videtur, secundo libro Phisicorum, q. 2.ª quatenus ait, eẽ distingui ab essentia, sicut sedere ab homine. Et super caput de substantia, q. 8.ª quamvis nollit hanc difficultatem solvere; n̄ magni, ait, momenti eẽ, distinctionem istam concedere, aut negare; dummodo n̄ negetur differentia inter Deum, et Creaturas. Ex quo patet ipsum n̄ iudicare necessariò realem essentiæ, et existentiæ distinctionem ad constituendam hanc differentiam.

Sententiam vero negativam comuniter defendunt Jesuitæ; inter quos Doctor Eximius eximiè rem pertractat. Eã etiam tenent Schotistæ, ut graves ex hac schola Autores testantur, solemus superius. Ut de D. Th. dicamus; nam Thomistæ fere cum ipsis sententiæ indubitanter tenent; allij vero negant. Quid autem de mente eius ego sentiam, ac pro quibus stet S. Doctor, satis ex dicendis apparebit: nam pro utraque parte loca eius sũt expendenda.

§ 2.º

Conclusio

Existentia nulla reali distinctione ab esentia actuali distinguitur.

probatur 1º. Esentia actualis nulla reali distinctione distinguitur a sua actualitate; hoc ipso nulla reali distinctione distinguitur ab existentia: ergo. maior est necesario concedenda: Nam si esentia actualis inre distinguereti a sua actualitate, iretur in infinitum oporteret: esset enim actu distincta per alliam actualitatem, a qua, propter similem rationem deberet iterum distingui. Minor autem ut probetur. Duo sunt ostendenda; nempe quod actualitas esentie est vera existentia; et quod ea posita allia est superflua, et consequenter, ficta, et impossibilis.

Primum itaque probatur. per esse actuale esentie constituitur esentia in actu, et habente in potentia distincta; sed esse ita constituens esentiam, est vera existentia: ergo. maior constat: quoniam esentia actualis est verum ens actuale. probatur minor. esse in tempore productum, et terminans actionem cause eficientis est vera existentia; sed esse constituens esentiam in actu, et habente in potentia distinctam est huiusmodi: ergo. maior est certa: siquidem non allud nomine existentie intelligimus, quam esse temporale, et non necesario sed dependenter ab eficienti causa conveniens esentie. probatur minor. esse esentie est verum esse, et non eternum, sed dependens: ergo. Et confirmatur ex Deo, quod nulla conditio necesaria ad esse existentie potest excogitari que non conveniat esse esentie; vel debet ea designari.

Preterea. ens immediate dividitur in possibile, et existens; sed esentia actualis ratione solius sue actualitatis existens non in potentia: ergo. et hinc per suam actualitatem

diuinitae nihil, sit alliquid, et ponitur extra causas: nam duo ista idem revera sunt. Jamque entitas allia ab actualitate esentiæ distincta, quæ munus habeat existentiæ sit inutilis, sic ostenditur: huiusmodi entitas nullum potest formalem effectum habere: nam quis ille est? constituere esentiam in actu? sed id facit actualitas esentiæ. Extrahere naturam ex nihilo, et extra causas ponere? hoc etiam factum suponitur a bire actuali esentiæ. Dicis, constituit esentiam sub ratione existentis. At istud est constituere eam in ratione entis actualis; quod abesie esentiæ effectum est.

Respondent 1°, esentiam per propriam actualitatem constitui in actu, et extra causas, radicaliter, et initiative; non autem formaliter, et in actu completo: tendit enim, pro alliquo priori naturæ, ad recipiendam existentiam in eodem nempe instanti reali; a qua proinde completa, ultimo que redditur ens actuale. Quare pro priori ad existentiam, existit solum specificative: quia licet habeat pro tunc existentiam, tamen non intelligitur. Contra. hæc solutio vel ex eo deficit, quod nulla probabili ratione, aut coniectura fundatur: Solumque ad id est excogitata, quod bene notat Pater Fhosca, ut effugiatur vis argumenti. Deinde vel esentia propriori ad existentiam, est alliquid actu vel potentia? Si primum; non est in via, ut sit extra causas. Sed iam est. Si secundum: Ergo nullæ habet actualitatem, et per conseq. est esentia posibilis. Praeterea.

esentia pro priori ad existentiam intentam a contrarijs, ē actu, licet incomplete, extra causas, per peculiarem suam actualitatem: ergo per eandem existit actu, licet incomplete. probatur consequentia. ideo dicitur existere ultimo, et complete per existentiam superadditam, quia per eam ponitur ultimo, et complete extra causas; sed per actualitatem esentiæ ē actu extra causas, licet incomplete: ergo. Et quidem tam actus esentiæ, quam existentiæ conveniunt in hoc, q ē ponere ens extra causas: Cur igitur ille n erit propriè existentia, si habet effectum, et munus veræ existentiæ?

Rursus. vel tota esentia ponitur extra causas, per solam actualitatem esentiæ vel n? si n ponitur: ergo secundum alliquid n dum ē extra causas; sed vel tota simul, vel nihil eius ponitur: (ad quod quid n ē divisibile) ergo etiam erit intra causas secundum se totam: erit igitur extra causas, et n erit tota simul. si vero ponitur; quæ erit super-additæ existentiæ necesitas, cum nullum alliud in rebus munus habeat, quam ponere totam esentiam extra causas? at persistunt intrus solutores, et dicunt, totam quidem esentiam poni extra causas per actualitatem esentiæ sed vialiter, verum dicant, quid ē poni vialiter? ē ēē in potentia, ut sit? ergo esentia in via ad esendum ē pure possibilis: n dum enim ē in se, sed in causa. si vero iam ē; qui fieri potest, ut sit in via, ut in illud tendat, ut id anhelet, q dicunt habere?

Respondent 1°, esentiam constitui per suam actualitatem, in actu primo, et per existentiæ in actu 2°.

Actus autem 1us. et 2us. ex natura rei distinguntur in creaturis. Verum ista responsio eisdem quibus praecedens, diluitur argumentis. et inquiro, quid sit essentiam esse in actu primo? vel enim est in potentia ad essendum, vel non? si primum: Ergo non dum est; et sic est actu nihil. si 2um: Ergo iam est actu in actu essendi; quod sane est esse in actu 2o.

Responderi potest 3o, essentiam non terminare proprie efficientiam causae: Atque ideo, nec proprie poni per suam actualitatem extra causas; nec proprie est nisi per existentiam. Contra. nam essentia actualis producitur distincta ab existentia superaddita, est vera entitas. Deinde. creatura proprie dicitur, quod sit producta quod participatio, quod est imitatio essentiae Divinae. Praeterea. Communiter tenent adversarij, humanitatem Christi existere per existentiam verbi: quod, supposita distinctione essentiae et existentiae longe probabilius videtur, quam oppositum. At Christus in quantum homo, facta reduplicatione super humana natura, est proprie et simpliciter Creatura, ut probat S. Th. 3a parte quaestione 16, articulo 10: Ergo.

§3 Allijs rationibus firmatur conclusio.

Secunda ratio conclusionis est; quod quaelibet res constituitur formaliter in actu per suam met entitatem: nam repugnat constitui per alliquid a se distinctum: alliàs distingueretur a re ipsa: constitutionis enim, et distinctionis idem est: sed quaelibet res constituitur formaliter in actu essendi per existentiam: nam esse in actu est iuxta communem

tuum conceptione exsurere: Ergo hoc ipsum sic efficatius proponitur: si alliqua foret existentiae superaddita essentiae, necessarius esset, ut constitueret formaliter eius entitatem; at id repugnat: tum quia nihil constituitur in proprio esse per allium a se distinctum: tum etiam quia essentia, eo admisso, esset composita ex existentia et allio; atque ideo non esset simplex potentia respectu existentiae, sed totum; vel: non magis ab ea distingueretur, quam compositum a sua parte: Ergo maior Syllogismi certa videtur: quippe essentia fit formaliter ens per existentiam. Tertia ratio est: existentia superaddita essentiae supponit eam constitutam simpliciter in ratione entis actualis: nam haec se ipsa habet primum esse, quod competit simpliciter enti et potentiae: Ergo non tribuit essentiae esse simpliciter: Ergo advenit ipsi ut forma accidentalis: Ergo non est ratio entis, et essentiae simpliciter. = Quarta ratio. Ideo essentia creata distinguerentur ex natura rei, ab existentia; quia esse actu non est de essentia Creaturae: namque ita esse, ad conceptum sui quiditativum non spectat; sed esse actu actualitate essentiae non est de essentia Creaturae: alioqui, nunquam esse posset in potentia pura obiectiva: Ergo essentia actualis distinguitur realiter a sua actualitate. sed essentia seclusa actualitate essentiae, est in pura potentia obiectiva, aut in virtute causae: Ergo essentia actualis se sola, erit, voce quidem, actualis, at revera nihil actu. vel sic: ut est evidens, essentia actualis a sua actualitate non distinguitur, quamvis essentia

concipi sine actualitate possit, profecto inefficaciter concludit essentiam distingui ab existentia. Adhuc existentia suæ habet essentiæ; nec semper est actualis: Ergo concipi potest sine actualitate: nec propterea concedunt, existentiam positam extra nihil distingui a sua actualitate. Addo præterea, quod singularitas non est de conceptu naturæ; Et quicunque alius gradus Metaphisicus non est de conceptu alterius. At non ideo eos realiter distinguere oportet: id autem necessario fieret, si argumentum contrariorum convinceret.

Tanquam vis dicatur, ut dicit Cardinalis de Aguirre, unum gradum metaphisicum advenire alteri tanquam intrinsecum denominativum alterius principii essentialis; existentiam vero advenire essentiæ tanquam quid adveniens ab extrinseco agente: Et ideo paritatem non tenere: istud, inquam, quamvis dicatur haud quaquam convincit: quoniam actualitas rationalis advenit Animali ab extrinseco agente: et similiter de allijs. Præterea, licet rationale determinet intrinsice Animal; nec ipsum constituit, nec est de ratione eius, sed hominis: Ergo ea ratione solum probatur, rationale non distingui ab homine.

Nec D. Th., ubi ab hoc Auctore citatur nempe, Quotlibeto 2°, articulo 2°. ad 3um, colligit ex præfata ratione indistinctionem principiorum alicuius essentiæ: hoc enim allijs debet ostendi principijs: sed intendit duntaxat, quod nullum convenit extra talitatem essentiæ, ac quia proinde iungi.

n valet. Quod quidem ex eo, quod dicit ibidem mihi persuadeo. quippe inquit: rationale accidit Animali, utpote praeter definitionem eius existens: et tamen est determinativum essentiae Animalis; unde est essentiale homini et ratione eius existens. hec habet; at non video, quomodo liceat hinc inferre principia ess.ae hominis intrinsece non distingui inter se; immo oppositum videtur deduci.

Et postquam docet, quod accidens non accidit alicui tanquam determinativum alicuius principij essentialis, subdit: his ex quo, quod si composita ex materia, et forma, accidit aliud, praeter rationem speciei existens, utroque modo: Cum enim de ratione speciei humanae sit, quod componatur ex anima, et corpore, determinatio corporis, et animae est praeter rationem speciei: et accidit homini inquantum est homo, quod sit ex hac anima, et ex hoc corpore. Sed hoc convenit per se, huic homini, de cuius ratione esset, id est definitione, quod esset ex hac anima, et ex hoc corpore; sicut de ratione hominis communis est, quod sit ex anima, et corpore.

Constat autem animam distingui a corpore, quamvis sit intrinsecum determinativum ipsius, inquantum est principium essentiale hominis. Deinde, dicit, accidentia advenire subiecto ab extrinseco; id est, non tanquam determinativa principiorum essentialium. Sed existentia non est accidens. Et quanquam esset negari non potest, quod sit intrinsice determinatrix essentiae, quae est entis principium. Unde, vel praeter rem citatur locus iste S. Thomae, vel confirmatur nostra conclusio.

5.a Ratio pro conclusione potest ita formari: Sicut se habet existentia possibilis ad essentiam possibilem; ita se habet existentia actualis ad essentiam actualem; sed existentia possibilis non distinguitur ab essentia possibili: Ergo, probatur minor. Existentia possi-

tili ē non repugᵃ ad existendum seu capacitatem habendi, seu essendi actualitatem: sed essentia possibilis seipsa dicit hanc repugnantiam, seu capacitatem; nigᵉ ē ei essentialis: lxo. = Insuper. Ideo existentia asseritur distincta ab essentia, quia cum sit comunis ontiᵇ enti, debet determinari per alliquam potentiam, ne sit ilimitata; sed ipsa ratio entis ē comunis ontiᵇ enti: lxo debet similiter determinari per alliquam potentiam: lxo r̃r̃ distinguitur ab illa, quemadmodum existentia distinguitur: lxo entitas r̃r̃ distinguitur ab eo q̄ᵈ ē ens. Sed q̄ ita distinguitur ab entitate, ē nihil: lxo q̄ ē ens ē nihil. Vide in quod absurdum, incidat adversa sententia. Et certe mirari non desinam, quam cito obliti sint contrarij, se, ubi agebamus de ente, nobiscum, propter hanc raonem, dixisse, ens ēē de conceptu ent. Quomodo actualitas entis n̄ ē, n̄ig de conceptu, sed nec de realitate entis actualis?

Tandem. si essentia actualis r̃r̃ distingueretur ab existentia posset separari, et conservari a Deo sine existentia: nig nulla ratio suadet, Deum id facere n̄ posse: lxo ablata existentia, essentia maneret sine ea et per consequens, existeret. ad quid ergo existentia superaddita? sed dicunt, existentiam n̄ posse separari ab essentia; quia ē cum ea necessario connexa. Verum sibi adversantur cum inquiunt essentiam n̄ existere necesᵒ, sed contingenter. nihil enim potest manere sine eo q̄ᵈ ipsi convenit contingenter, ut per se patet.

Dicunt allij, existentiam n̄ solum ēē separabilem, sed etiam fuisse separatam ab

esentiae. et probant mysterio incarnationis; quia natura humana Christi existit per existentiam Verbi; quod adversarii putant esse sententiam S. Th. sed sine causa. At ex responsione ista efficaciter infra argumentabimur. interea dico, quod si existentia separabilis esset ab essentia, haec poterit conservari per miraculum sine illa, et sine alia: neque id recte probaretur ex distinctione unius rei ab alia, sive rei a modo; praesertim si separabilitas admittitur. Existet igitur essentia sine existentia.

§ 4.

Teneat ne S. Thomas contrariam opinionem disquiritur.

Forsan nulla erit in tota philosophia controversia, quae majori diligentia sit Angelici et communis Magistri mens vestiganda. quod vel ob id solum fieri deberet; quia faber sibi contrariorum habentat nullus. Ubi enim suos defensores recensent, D. Thomam primo loco constituunt. Imo aliqui ex AA. nostrae opinionis ultro ipsum eis concedunt. quos tamen in hoc nequeo laudare. An enim laude dignum erit, adversum D. Thomam stare, in re praesertim ab eo, dedicata opera, saepe discussa, atque gravissima censetur. nanque non equidem esse credere, tantum virum a vero in ea defecisse. atque quamquam minus rectam tenuisset opinionem, debuisset proposse explicari hoc enim suae autoritati, et excellentiae debetur.

Verum scio, quosdam non eum, nisi ut pribatum Doctorem accipere. Ego tamen ipsum millibus

prefero, nullum rarumque consummationem Scholam genuisse haud dubito. ideirco nobis placet nimium, et adeo placet, ut tanquam piaculum habeamus vel semel ab eo scienter recedere. Ubi enim explorata mens eius habetur, aut non levis eam conjecturam demonstrat; necessitas patet adversa; vel eam invenisse credimus, vel non multum ab illa distare. Sed age, ad propositam capamus Rem, haec ut interponerentur quasi inconsulte compulit amor. Duo itaque, agenda modo sunt. Nempe quis eius sensus sit ex testimoniis passim ab adversariis... et ex allijs etiam, quae ab ipsis dissimulantur, est declarandum: deinde, unum, aut alliud pro conclusione est aducendum.

Itaque cum ex omnibus fere locis aut eisdem aut parum dissimilibus verbis loquatur; saterit alliqua scribere ceteris duntaxat indicatis. Atque apud ipsum sepissime invenies has, aut similes propositiones, in creaturis essentia est alliud ab esse; essentia, et esse componunt tanquam potentia, et actus; esse recipitur in essentia: has, inquam, invenies assumptas ab ipso, vel ut probentur, vel ut allie ex eis deducantur. Et inprimis prima p. q. 3. artic. 4, hanc inter Deum, et creaturam constituit diferentiam, quod in Deo esse est sua essentia: quia esse eius non est causatum ab allio: in creatura vero esse est alliud ab essentia, quia est ab allio causatum. Et q. 50, artic. 2° ad 4um ait; quod esse omnis Creaturae limitatur ad naturam alliquam, cui advenit. Scitatur etiam q. 54, artic. 1°, et 3°.

Item 2º contra Gentes, cap.e 52º post plura, subdit: ipsum ee competit ribus allijs a primo agente, per participationem quandam: quod autem competit allicui per participationem nõ e substantia eius. Et hinc colligit cap.e 53º: dari in substantijs separatis compositionem actus, et potentiæ. Deinde Quotlibeto 2º articulo 3º: inquit: quandocunque alliquid prædicatur de

999 altero per participationem, oportet ibi alliquid ee præter id quod

999 participatur, et ideo in qualibet Creatura ē alliud ipsa Cre-

999 atura, quæ habet ee, et ipsum ee eius. Idem habet Quotlibeto 3º artic. 2º. Præterea, opusculo 3º cap.e 3º, probat, quod esse ē alliud ab esentia, et quiditate. idem videre licet opusculo 42º, cap 2º; Et opusculo 48. tractatu 2º. cap 2º. expresse ait, esentiam distingui rē ab existentia, quemadmodum res una ab allia. Demum opusculo 69º. idem quoque refert locis, tertatis.

Huic rationi resp.º 1º, vix ullum allegari locum, qui de distinctione esentiæ a subsistentia, quæ libro sequenti statuetur, apte nõ possit explicari. Cum, quia in præfatis locis sæpe meminit subsistentiæ, et suppositi. tum etiam; quia cum, nisi alliud significet, dici cum fundamento nõ possit, eum verba nõ accepisse in rigoroso sensu; per esse, nõ nisi subsistentiam sæpissime, ubi citatur intelligit. Nanque loquitur de ee participato, quod proprie sit terminus influxus causæ eficientis.

tiue autem eiusmodi influxus est subsistentia. est enim D. Thomas ide
ait, 1a parte q. 45. articulo 4° ad 3 propria ratio obi-
jecti creationis. Et in corpore inquit, quod creari proprie conve-
nit subsistentibus: non enim proprie fit nisi ens. et apud ipsum
" proprie entia sunt subsistentia. Unde dicitur sicut igitur acci-
" dentia, et formae, et huiusmodi, quae non subsistunt, magis sunt
""" coexistentia, quam entia; ita magis debent dici concreata,
""" quam creata; proprie vero creata sunt subsistentia.

Supponit Cardinalis de Aguirre, disputatione 7. the. 3
quod apud S. Thomam esse est propria nota existentiae; ad quod facile res-
pondetur, D. Thomam per esse intelligere existentiam, secundum quod hoc
denotat actum ultimum entis proprie dicti; at actus huius-
modi est subsistentia. Quod autem haec interpretatio sit, ad mentem
ipsius patet: tum quia, loco allegato, postquam dociut entia
et existentia proprie esse subsistentia, inquit, in responsione ad 3,
""" Cum dicitur prima rerum creatarum est esse, ipsum esse non importat substan-
""" tiam creatam, sed importat propriam rationem obiecti creationis.
Propria autem ratio obiecti creationis, quod est subsistens est su-
bsistentia. Tum insuper quia proprie dicitur esse, et existentia
actus ultimus entis proprie dicti. Tum demum quia opusculo
48°, postquam locutus est de distinctione essentiae, et existen-
""" tiae, sive esse, ait quod compositio essentiae, et esse non est compositio materiae, et
""" formae, sed est compositio duorum principiorum suppositi. Constat autem,

quppositum componitur ex substantia, et subsistentia.

Sed reponit idem Autor, inde colligi, existentiam non distingui a subsistentia, in opinione S. Thomae, quod pluribus intendit probare loco allato. Unde cum subsistentia non distinguatur ab essentia, idem erit S. D. loqui de subsistentia, ac de existentia, quantum ad distinctionem ab essentia, sed S. Th. non agnoscere distinctionem inter subsistentiam, et existentiam, quatenus haec denotat actum ultimum entis proprie dicti: secus autem quatenus existentia significat actum cuiuslibet entis, sive minus proprie dicti. Et in hoc sensu sumitur in hac controversia.

Quo circa, probare non possum Suarezium, ubi dicit, subsistentiam non posse proprie dici existentiam; imo dicerem, nomen existentiae proprius subsistentiae convenire quam illi rei, quam modo eo nomine significamus: quippe cum existentia sit actus entis qua talis; et subsistentia sit actus entis proprie dicti; sicut subiectum eius proprium est ens, ita actus eius proprius est existentia.

Instant. Si S. Th. ubi de esse loquitur intelligendus est de subsistentia, non solvit quaestionem de distinctione, aut indistinctione essentiae et existentiae; imo non recte eum antiqui Thomistae intellexerunt, nec horum contrarij; qui per esse existentiam significari a S. Thoma non dubitabant. Ad istud dicendum, mi-

minimum non esse, prædictam quæstionem esse unam ex pluribus a S. D. prætermissis; vel quia suo tempore, minus nota erat; vel quia nisi contentione facta fuisset difficilis; non est opus disputatione, cum sit perspicuum, ens actuale non distingui ab actualitate.

Hæc est Antiquorum intelligentia, etiam si fuisse, quam dicunt, concedatur, firmum conficit argumentum: nam alii viri graves explicant S. D. in sensu opposito. Quin et potuit unum, aut alter accipere S. Th. in sensu dicto; et casu fieri communem paucorum existimationem: quia, minus ceteri illorum dictis minimum fidentes, aut locationem consulerent; aut ea nulla vel nolentes de opposito habuerunt suspicionem, vel ea legerunt hæsitanter, vel ad præconceptum sensum traxere. Quod et nunc ab innumeris fieri experientia didicimus.

1° Respondere possumus, et, ut opinor, melius; (nam S. Th. 3 p. q. 2 Articulo 7° expresse distinguit compositionem naturæ et suppositi, atque essentiæ et esse:) Respondere, inquam, possumus, S. Th. in quibusdam locis, loqui de subsistentia, sive de esse, quod est actus ultimus substantiæ seu proprie entis: in aliis vero de esse communi omni enti producto, in quantum tali. Et quidem de illis nihil modo dicere debemus: nam cum subsistentia sit aliquid ab eo, quod existentiam appellamus, ut suo loco ostendetur, nihil ad præsens colligi potest, ex distinctione subsistentiæ ab essentia. Nunc autem de ceteris locis est dicendum.

Itaq́ existimo, quod ubicunque S. Th. docet, existentiam alliud
ce ab esentia, debet intelligi de distinctione rationis exi-
stentiæ ab esentia actuali, et de reali ipsius distinctione ab esen-
tia posibili. Et similiter, quoties dicit, fieri ens ex utraque com-
positione veluti ex actu, et potentia; non est intelligenda nisi compo-
sitio rationis; ita, ut huius distinctionis, et compositionis per
rationem quasi radicale fundamentum sit distinctio realis existen-
tiæ, et esentiæ posibilis; sive unius esentiæ actualis ab allia.
huius autem expositionis ratio inde patet, quod ubicunque loquitur de
existentia videre, ex eo probat, eam ab esentia distingui,
quod in definitione rei non ponitur existentia; Et ideo ad illam compa-
ratur velut accidens: quia, nimirum, non per se habet res, ut exi-
stat; sed contingenter, et cum dependentia ab allio. id prescriptum vi-
dere licet in locis ex opusculis alleqatis.

Quoniam igitur esentia, aliquando, ut in statu
posibilitatis, esse potest, sine existentia; hæc ad absolutum rei
conceptum non pertinet. Unde esentia et cogitari potest, et esse sine
existentia. sed sicut esentia posibilis, ut definita, non potest co-
gitari sine posibilitate; ita esentia Actualis nequit sine
actualitate definiri. quapropter, licet absolutus rei conceptus,
et quasi comunis ratio esentiæ nihil determinate dicat:
nam prout sic prescindit a quacunque determinatione, cum per se
nullam postulet; tamen si sub alliqua consideretur, non ideo eam non excludit,
sed actu, determinate dicit.

Unde ipse D. A. loco ex opusculo 42° memorato, explicans dictum commentatoris; nempe, quod haec propositio, Socrates est, est de accidentali praedicato, ait: quia verum est, secundum quod esse importat (entitatem rei, per entitatem quidditatis, quam res definitio demonstrat, intelligit) non autem secundum quod importat rem existentem: sic enim ens, et esse est substantialia. hoc est, de quidditate existentis: nam apud ipsum saepe substantia idem quod quidditas significat. Sed hoc loco nominaliter substantiam accipit; sed esse ut contrapositum quidditati; dicat esse accidens. Vides, se ipsum his verbis, quemadmodum nos eum exposuimus explicare.

Et ne aliqua suboriatur aequivocatio, quia dicit rem existentem, quam compositum, non simplex intelligat, nota, nunquam apud ipsum hos terminos actualitas essentiae, actualitas existentiae, tanquam diversas significantes reperiri: nullam enim agnoscit actualitatem essentiae praeter existentiam. eos tamen (necessitate compulsi, contrarii dissentientes exeunt) et impetum argumentorum declinarent.

Quapropter, essentia secundum Divum Thomam distinguitur ab existentia, sicut ratio communis a particulari. Essentia enim absolute dicta utramque possibilem scilicet, et actualem, ambit sua communitate. Unde ratione cuiusdam determinationis distinguitur a se posita sub alia determinatione. Sicut ratio Animalis quatenus a se dividitur

et partita, ratione differentiarum. Nec in hoc alliqua apparet repugnantia. Nanquemadmodum differentia Animalis, solum loquendo est comunis, et ideo ex diversa: ita essentia absolute sumpta nullam propter comunitatem logicam induit; propterea que cum reali sui divisione, aut est possibilis aut fit actualis. Et quemadmodum Animali accidit, propter suae essentiam, quod sit homo: et eius in alleis non homo; ita essentiae accidit ut sit actualis: neque actualis non est sub possibilitate. Atque hinc fit, ut intus fundamentum habeat, ad accipiendum tanquam duo, essentiam, et existentiam; ex quibus postmodum formas compositionem rationis. Nec ex his, quae opusculo 6 Doctor dicit, aliqua liter praetenta colligitur distinctio. Nam quod ens sit comunissimum (id est quod ibi docet) participare nullo posit; sed ut sit plurimus debet participare: alliud non probat nisi diversitatem inter participantia; secus autem inter participans, et participatum. Sicut quod homo participat Animal (in hoc explicat rationem participationis) non convincit distinctionem hominis et animalis, sed diversitatem hominis ab alleis Animalibus. Et quamquam ibi dicat, ens participare esse, non per modum, quo magis comune participat minus comune, sed ut concretum participat abstractum; id optime dicitur: neque ens est quod patet ac esse.

Sed quis inde colliget ens distingui rx ab ee, cu ens illud participans sit formaliter per ee? Verum essentia recte comparata cum ee, tanquam ratio particularis cu comuni. quippe ita per illam determinata, ut ab allijs etiam participetur. Unde ipsum ee per alliaquibus e, ab essentia distinguitur.

nec pretermitta, qd eidem S.D. concurrunt nobis suppeditat exemplu, ad roborandum hanc declaraone. Nq de veritate, q. 1a supra art. 1o. propterea dicit, differentias addere secundu rq alliquid enti; quia cu una n sit de conceptu alterius ens n e rq una secundu qd e rq allia.

Quare simili raone dicimus, qd ee a nulla essentia actuali distinguitur simpliciter; nec supra ipsum quidquam, tanquam ab eo extraneu addit, set secundu qd e rq una, e as edistinctum, quatenus e ab allia participatu. Quemadmodum ens quatenus e substantia et e alliud a se, et extra se quatenus e accidens. Et sicut differentiarum participantiu distinctio sufficit, ut de ente determinato ipsas verificetur ee rx participatu, et finitu nulla n sit distinctione rationis inter ipsum, et illas admissa; cu maior exprimit, ut ee finitu sit, et participatu in essentijs a quibus contrahitur?

Et opponunt contrarij: S.Th. loquitur de essentia, et ee ex quib fit compositio, tanquam ex potentia, et actu; set actus, et potentia distinguuntur rx; et potentia obiectiva n componit cum actu: Ergo. Propterea. quoties loquitur

de distinctione rationis, eam tradit cum aliqua particula limi tante: at ubi de essentia, et esse loquitur, absolute dicit, distingui. Rursus. Eodem modo loquitur de esse comparato cum essentia, ac de subsistentia comparata cum substantia; sed autem realiter ipsum distinguuntur. Tandem. Sicut ex separabilitate subsistentiae ab essentia, probat earum distinctionem; ita ex separabilitate existentiae ab essentia, quam statuit 3 p. q. 17. art. 2. et Quodlibeto 9. art. 3. debet deduci realis harum distinctio.

Ad 1. dicendum, potentiam, et actum distinguere, in his inquibus verum est dicere, quod unum non est aliud secundum rem: et quae ita se habent, faciunt compositionem realem; at potentia, et actus inveniuntur etiam in his, quae sola ratione differunt non quia in eis potentia, et actus sint quasi duae res diversae; sed quia una, et eadem potest considerari ut potentia, et actus. Unde quamvis non sit realis potentia est res id quod considerata ut potentia.

Sicut inseparatus, quamvis genus, et differentia sumantur ab eodem indivisibili; et per consequens non sit in eis re alis potentia realiter componens cum actu. Nihil omnino est in illis aliud, quod, secundum quod potest potentialitas quaedam attendi, ut optime in cuelo 22. cap. 5. testatur S. D. Et sic se habent esse, et actualis essentia. Ita ut tota consideretur ut potentia, quatenus scilicet, in se habet ut non erit esse; et tota consideretur ut actus, quatenus in se habet quod sit. Unde essentia actualis loquendo est potentia ad esse, sed realiter est ipsum esse.

Accurerit ee potest, q S. Th. ubique per potentiã, et actum intelligat duo principia reales compositionis. Nã eodẽ opusculo cap.e 3.o ubi dividit ens per potentiã, et actũ expresse docet, qd necesse sit, ut quid quid ẽ 3.o habeat potentiam, et actũ: siquidẽ id 3.o ẽ q determinatũ et limitatũ ẽ ad alliquẽ specialẽ modũ entis: determinari autẽ ẽ potentiã ꝫ actu. et sane indubitatũ ẽ, ea quẽ in cathegoriis secundũ rationes priores, et posteriores se habent, re ñ distingui. Ex quibus patet, potentiã obiectivam essentiã nullo modo componere cũ ee; sed ex eo, et essentia actuali resultat sola compositio rationis.

Ad 2.um negatur assumptũ. Quoniã loco proxime allegato, loquitur de potentia et actu 3.o ẽ positis tanquam de diversis, nulla adhibita limitatione. Certo sepe numero facit; Cũ, minimẽ, ad rei propositẽ declarationẽ ñ condiecit, aut realẽ, aut rationis distinctionẽ exprimere, ad declarandum autem creaturam ñ ee ens per essentiã, nulla ẽ realis distinctionis necessitas: id enim fit optime cum distinctione alliqua quẽcunq illa sit.

Ad 3.um negatur, eodem modo loqui de subsistentia, et esse, comparatis cũ essentia, quo nec opus ẽ assumere distinctionẽ realẽ tanquam mediũ ad probandũ ea quẽ pertinent ad subsistentiam, et naturam ut videre ẽ 3.a p.te q. 2.a articulo 2.o ubi enim docet, supositum distingui secundũ rem à natura, quia secundũ rẽ addit quẽdam quẽ sunt prẽter naturã=

Ad 2um dicendum S. Th. nec ubi citatur, nec alibi vel insinuare
factam fuisse separationem humanae naturae Christi ab existentia.
Quippe solum docet, in Christo ~~nullum~~ esse nisi unum esse personale:
hoc autem non nisi separationem naturae assumptae, et propriorum
subsistentiae convincit. Et quamvis vero Dei advenjat per
naturam assumptam novum esse accidentale, quoniam eam sibi
Verbum in unitatem suppositi univit: nec esse simpliciter; siquidem
Verbum est ante assumptam humanitatem: hoc non tollit quominus
humanitas Christi suum retineat esse, quo minimum, Verbum sit
homo temporaliter factum esse enim, ut idem loco est 3^a p. tertia
tata, et pertinet ad naturam, et ad hypostasim: Ad hypostasim
„ quidem, sicut ad id quod habet esse: ad naturam autem, sicut
„ ad id quo aliquid habet esse. Et quamvis ea quae pertinent
ad hypostasim sint unum in Christo: ea quae pertinent ad naturam
sunt duo. Propterea quod in disputatis quaestione unica de unione verbi
incarnati Artic. 4. expresse asserit, quod quamvis in Christo
„ sit unum esse simpliciter propter unum esse aeternum aeterni suppositi
„ est aliquod esse huius suppositi in quantum est temporaliter homo factus.
Quibus verbis adeo a Contrariorum sensu
distat, ut Caietanus in locis Quaestionis 4 de ... partis,
sententiam hanc retractatam sciendam esse dicat. Nullam quippe
viam conciliandi loca D. Thomae potuit invenire licet ei ...

Interpret. Verum quid aut veritati aut S. Thomæ adversum contineant, quæ ipse de unione verbi non video. Imo, his, quæ alijs locis determinat, consonat plurimum.

Nec Caietanus ullam retractationem a D. Th. facti, non potuit afferre; nisi quod vult mutasse in eius verbis. Sed quoniam licet, suum interdum contrarijs permittere sensum; demus nunc ipsis, humanitatem Christi propriam non habere existentiam. quo supposito, velim eos argumento impetere possumus.

Nam, si humanitas Christi nullum esse habet, præter esse verbi Dei; nulla apparet ratio, cur vere dicatur creata. Quippe quod illa est, si esse non est. cuius enim constituatur actu per esse, sicut persona per personalitatem; enim creatum constituitur per talem esse actuale creatum. Quare, vel humanitas Christi non est creata, vel retinet suum esse. Unde sic arguo: Quia homo Christus non habet personalitatem creatam, non est persona creata: Ergo si humanitas Christi non habet esse creatum, non est ens creatum.

Præterea. Vel humanitas Christi est creata secundum quod præcise dicit rationem essentiæ, vel secundum quod est posita extra causas. Primum dici non potest: quoniam essentia, secundum rationem essentiæ præcise, non creatur; Secundum vero esse dici nequit, essentiam existentem per existentiam creatam: quippe existentia est ratio formaliter constituens essentiam extra cau

das. hęc est Altissima Theologia Philosophiæ ag entesu ficeant.

hic, ni fallor, quę fuerit D. Thę sent.ª in hac difficultate, non obscure ē demonstratū. Sed libet loca eius alliqua adducere, quibus opinioni negativę favere videtur. Primo scia 3 disputat.

" q. 3.ª de potentia, artic. 5 ad 2.ᵘᵐ hęc habet: Ex hoc ipso, q quiditati esse attribuitur, non solum esse, sed ipsa quiditas creari dicitur: quia

" antequam esse habeat nihil ē, nisi forte in intellectu creantis, ubi non ē

" Creatura, sed creatrix essentia. Ex quibus sic infero: Ergo essentia sine esse nihil ē: Ergo fit alliquid per esse: Ergo aut distinguitur ab esse tanquam nihil ab alliquo, vel realiter ab eo non distinguitur. patet Conseq.: nam essentia constituitur actu ens, et alliquid per esse.

Deinde, Quodlibeto 9.º articulo ipso a contrariis rellato textu, scilicet, in responsione ad 3.ᵐ sic

" loquitur: generatio temporalis (Christi) terminatur non ad esse

" suppositi eterni, ut simpliciter per eam esse incipiat; sed quod

" incipiat esse suppositum habens illud esse suppositi humanę naturę. Ergo suppositū ęternū licet per generationem temporalem non habeat suppositū humanū habet tamen esse suppositi humanę naturę: nam per eam incipit habere humanam naturam. Sed esse suppositi humanę naturę ē quo humanitas constituitur ens actu; illud per temporalem generationem accipiens: Ergo. Et quamvis humanitas non sit proprie ens, cum proprie non subsistat; tamen esse ad eam proprie

pertinet, secundū q ipsa ē id quo hoc ens habet eē, d. supra habitum ē.

A opusculo 72°, q de concordantijs dictorum ipsius inscribitur, circa titulum 133, nempe, dorū eē sit acci

„ dens dicit: principiū formale essendi ē ipsū eē, per q quę

„ libet forma dicitur causare eē. Unde forma, quę dicitur actus

„ n dat eē suę materię, nisi per ipsū eē. Et quidem ē per ipsum, formā ut notā ipsum, eē principiū essendi, ut habet 2° 3ᵉ G. ᵗˢ, Capᵉ 54°; et n aliter tribuere eē materię, quę se illi comu nicando.

Præterea, opusculo 42°. cap 1°. sic fatur: ens ipsū ē

„ cuius actus ē eē, sicut viventis vivere: sic enim se habent

„ hęc tria ad invicem, ens eē, et essentia, sicut vivens, vita, et vi

„ vere. Vita enim ē principiū, quo vivens vit, et essentia ē prin

„ cipiū, quo ens ē: nisi quod vita, et vivere significant actum;

„ vita in abstracto, vivere vero z concreto: sicut cursus, et currere:

„ Unde n ē vita sine vivere: essentia tamē n semper constituit eē.

Ergo quemadmodū se habent vita, et vivere, cursus, et currere; ita se habet essentia, et eē, q essentia constituit eē, ī quantū q ē actualis. Sed vita, et vivere, cursus et currere, significant eundem actū currendi, et vivendi; nisi q vita, et cursus significant z abstracto, vivere vero, et currere z cō creto: Ergo essentia actualis, quę scilicet, constituit eē, et eē idē

idē significant, actū, scilicet, essendi; illa ī abstracto, istud vero ī concreto. At forma sive significata ī concreto, sive ī abstracto, ē omnino eadem: Erg. Simili modo loquitur Divus Anselmus
" in monologio, cap. 6°, ubi ait: quemadmodum sese habent adin-
" vicem lux, et lucere, et lucens; sic sē adinvicem essentia, esse, et essens;
lux autem, et lucere idem omnino significant, nisi quod lux significatur ī abstracto lucere vero ī concreto.

Tandem, dicere n̄ omittam q. Soto
" ubi supradicit, nempe, ēe existentię n̄ ē res allia secunda
" distincta ab essentia, ut Discipuli multi S. Thomę (nescio
" an S. Thę) habent pro comperto; ut videant qui sentient, essentiam distingui ab existentia distinctione reali maiori; quantū absint a D. Th. in opinione charissimi Thomistę. Nec propterea censendū ē alliquo modo favere distinguentibus essentiam, et existentiam distinctione modali; quippe argumenta utrique facta utramque excludunt. Nec opus ē amplius immorari, ut constet, omnē distinctionē realē, etiam modalē, inter essentiam, et existentiam tanquam confictam esse rescindendā.

§ 7.

Proponuntur, ac dissolvuntur contrariorum Fundamenta

Argunt 1°. omne, quod recipitur in aliquo distinguitur ab illo; sed existentia recipitur in essentia: ergo. probatur minor. Si existentia non reciperetur in essentia, esset actus purus, et infinita in ratione essendi; sed hoc repugnat enti creato: ergo. probatur maior. nam non haberet unde limitaretur: non enim limitari posset a potentia receptiva, cum nulla esset; nec ab actu recepto, cum sit ultima actualitas: ergo. Confirmatur. omnis creatura, eo quod creatura sit, est composita aliqua reali compositione; sed nulla realis compositio potest esse communis omni creaturae, nisi quae fit ex esse, et essentia: nam compositio ex substantia, et supposito, non convenit accidentibus; illa vero quae consurgit ex substantia, et accidente, non convenit substantijs.

Ad arg. neg. min. ad prob. neg. mai. et ad huius probationem dico existentiam identificatam cum essentialimitari tum extrinsice, tum intrinsice: extrinsice quidem a causis efficienti, finali, et exemplari; atque etiam ab existentijs aliarum creaturarum cum existentia unius non sit existentia alterius: intrinsice vero a subsistentia, et accidentibus; et a compositis substantialibus a partibus eorum. Itaque Creatura ex pluribus intrinsecis principijs consurgit, ex quibus esse eius completur. Nam Angelus ex essentia, subsistentia, et accidentibus: res vero sensibiles ex materia, et forma, subsistentia et accidentibus componuntur. Unde tam esse substantiali quam accidentali intrinsice limitantur: Cum autem eodem modo quo

Composita e Vallys firmx. Nam Sicut compositum ex materia et forma finita intrinsice; quia ex principijs con surgit rese, aut propter informaonem, aut receptionem limitantibus: ita ee unum entis ex pluribus ee partialibus constat, ex quibus unum limitat alliud, vel quia illud recipit, vel quia illud informat. Cum enim unumquodque entis principium suam habeat essentiam, suam etiam habeat existentiam, quae cum allijs integrum ee entis componat. Quare, tamen cre atum proprie dictum quae late sumptum constituit per ee intrinsice finitum quanquam illud secum identificet.

Ex 2 ut. patet, quod quamvis ee adequatum entis non recipiatur alliqua reali, et subiectiva potentia; tamen inadequate est recipiens, aut receptum, quem ad modum partes compositi. At quanquam esset alliqua creatura, in qua nulla realis admitteretur compositio, non ideo foret illimitata. Quoniam sine reali distinctione intelligimus, Animal limitari per speciem hominis, in qua non invenitur secun dum totam suam communitatem. Erit igitur ee limitatum per hoc prae cise quod in nulla creatura erit totum. Ad confirm. dico, dari in omni ente create proprie dicto compositionem realem essentiae, et subsisten tiae. Omni autem nimium proprie dictum, sive pro ut significat quod

cumque principium entis creati, si nullam habet ex se compositionem ordinatam ad componendum aut est compositione alterius, et ita finitur per aliud. nec id potest a contrariis inficiari, quoniam certe tria actualis distinctio ipsius formae est quid creatum, et simulter ipsa existentia: de quibus quaeram sint ne res compositae. quod si non sint vera est solutio: si vero componuntur, partes earum erunt creatae; quae, ob hanc rationem debent esse ex aliis componi; et sic in infinitum ire, oporteret. Nec necessarium videtur, quod Creatura ex hoc conceptu, exigat determinatam compositionem distinctam ab ente simpliciter simili, sat est, quod ex sua ratione includat potentiam, et actum; seu quod debeat componi aliqua compositione. Nec praetermittam, quod improprissime contrarii appellant existentiam actum ultimum physicum, et compositionem essentiae et existentiae physicam compositionem: quod quidem sine ratione dicitur: nam compositio physica solum convenit sensibilibus; at separata a materia etiam existunt. Unde compositio essentiae, et existentiae, non physica, sed metaphysica dici debet.

Hanc contra solutionem argumenta aliqua illata obiiciunt, tanquam parum rationi consonat. Nam ex ea consequitur, quod ens non sit simplex, contra Sanctum Thomam, immo contra veritatem, cum omnium entium unum sit esse. Si autem esset compositum

esset plura: Et similiter, fieret unū ens ex pluribꝰ actuē item materiam existeret per propriā existentiam et sic n esset ulla potentia diversis subsistentia parti ratione dica po sset composita; Demū, existentia n esset actus ultimus e esset etiam primus.

Sed hęc nihil urgent. ad 1.ᵘᵐ dicta, esse quasi a veritate, esse Thꝫ, ē simplex, forsam ee subsistentiam; quia subsistere, cū conveniat toti, et n parti, n sequitur pꝰ sit totū; Et ideo n ē composita. Existere vero convenit etiā partibꝰ, Unde debet multiplicari, ad earū multiplicationę. Nec propterea, unius entis sunt plures existentię: Nā sicut ex pluribꝰ partibꝰ fit unū ens, ita ex pluribꝰ existentijs partialibꝰ fit una totalis existentia. Et sicut ex entibus partialibꝰ, quorū quodlibet habet suam entitatem. Diversę rationis ab allijs, resultat ens simpliciter; ita ex existentijs, quę diversimode se habent, fit una existentia simpliciter.

Quare, sicut nulla pars compositi ē ens simpliciter, sed entis; ita nulla existentia partialis ē simpliciter ee, sed alliquid eius, eo scilicet modo, quo pars, cuius ē ee, ē alliquid compositi. Unde n fit unum ex pluribus entibꝰ simpliciter. Et quidem, ut bene notat Suarez, incredibile ē, ee lapidis ita ee simplex, ut nullas partes habeat, sed sit totū ꝫ toto

et totius quaelibet pars. Quia et idem Suarez consentiens Scoto, fatetur se non posse intelligere, quomodo esse sit simplex, si res sit composita. Nec ab illis ego possum dissentire: Nam certe non intelligo partem actualem entem sine existentia; et tamen non intelligo existentiam totius. Vel dici potest, quod tam existentia quam subsistentia dicuntur simplices, id est, non compositae ex aliis eiusdem formalis rationis.

Ad 2um dicitur, quod materia, quamvis sit prope nihil, non sit nihil: habet propriam entitatem, et per consequens propriam actualitatem, et esse. Siquidem non est pura potentia per comparationem ad ens, sed ad formam participantem ens independenter a forma.

Dices: si materia habet propriam existentiam, potest existere sine forma, non solum de potentia absoluta, sed attenta etiam natura rerum. Nam si materia sua peculiari existit existentia; haec sufficit ad ponendam illam extra causas: vel si non sufficit, non est vera existentia, et similiter forma materialis poterit naturaliter existere separata a materia, cum habeat propriam existentiam, per quam constituitur extra causas semel ante quam res habeat suum esse proprium, per quod naturaliter existit, potest eodem esse naturaliter conservari.

Resp. Neg. consequentiam, quia fortius la

tur; Physica dicemus, ideo materiam non posse existere sine for
ma quia non habet propriam existentiam; sed per for
mam fit ens determinatae speciei: quod necessario requiritur, ut inveni
atur a rebus: Materia enim sine forma est ens indeterminatum:
in rerum autem natura existens determinari debet ad
aliquem specialem modum essendi. Unde cum existentia materiae
sit proportionata suae entitati, dependet necessario ab existentia formae,
sicut entitas materiae ab entitate formae. Nec haec dependentia to
llit, quin existentia materiae sit vera existentia. Cum sit
vera actualitas entis formaliter constituens materiam extra
causas. Etiamsi sola non potest terminare influxum causae,
quae ad eam potentialiter solicitet licet creativum sit, non terminet.

Quapropter, recte propter hanc dependentiam
materiae a forma, dicitur materiam existere per existentiam
formae: quippe sine forma suam nequit existentiam habere.
Sicut accidens modale, licet suam habeat existentiam, ut
plures contrarium fatentur, dicitur existere per existentiam
subiecti; quia nequit sine subiecto conservari. Posset etiam re
spondere, nullam esse repugnantiam in eo, quod materia divini
tus esset sine forma, ut opinatur Suarez. Sed hoc adver
satur Divo Thomae, de pot. q. 4. artic. 1. et alibi: Data autem
solutio nihil continet amente specie alienum. Ad illud quod
addit, dico, Quod sicut forma materialis, propter specialem

dependet a materia, in qua, et ex qua fieri potest, non potest naturaliter sine illa; ita existentia formae sibi proportionata, non est sufficiens, sed sola constituere formam esse, et conservare illam, sine materia sustentante.

Ad 3um patet ex solutione ad 3.

ad 3um dicendum, subsistentiam, non existentiam esse ultimum actum entis. potest tamen existentia dici actus ultimus, secundum modum concipiendi; quia per prius concipiuntur praedicata essentialia, et postmodum existentia, ut illa afficiens, et determinans. sed secundum rei veritatem, quale fuerit esse, tale erit actualitas. idest si sit imperfectum, erit potentia receptiva, et suo modo actus primus; si vero sit perfectus, erit etiam actus primus, et potentia operativa; et si sit forma recepta, erit actus secundus, et per ordinem ad suam potentiam saepe ultimus.

Replicabis. esse est actualitas omnis rei, et per conseq. magis commune quam aliquid: ergo esse nihil recipit aut determinat, sed potius recipitur, et determinatur a rebus: ergo est actus ultimus. Respondeo, esse ratione sui, non esse actum ultimum, nec primum, nec recipiens, nec receptum; cum in Deo nihil horum sit: sed ratione essentiae, cuius est esse habet, ut sit, aut non sit aliquid horum Unde in Deo est tantum actus irreceptus; quia Dei essentia est suum esse: in Creatura vero vel est actus primus, aut secundus recipiens vel receptum, secundum diversa

sitatē aut conditionē principiorū illius. Quia igitur in Deo ñ ē aliud essentia et esse; essentia continet suā perfectione essendi: Namq; si esse nihil addit, sed esse per se subsistens, nihil potest cogitari, q ñ habeat: esse enim ñ hanc aut illam determinatam rationē dicit, sed totā comprehendit.

Instas. Ergo Creatura ñ ē suū esse. Ergo ē potentia receptiva ipsius. At esse ē actus realis: Ergo ab eo recipitur Creatura, a qua proinde ab eo determinatur: Ex eo seq., debet ab distingui. Distingo conseq: ñ ē suū esse, idest ñ ē per essentiam, concedo: ñ ē suū esse, idest, diū ē aliud ab eo, nego. Ut creatura non sit suū esse sufficit, q possit cogitari sine esse: id enim dicimus ñ pertinere ad essentiam rei, sine quo potest cogitari. At ex suppositione q sit extra nihil, ñ potest cogitari ñ esse. Sicut de existentia fatentur contrarii q, quāvis ñ sit actualis per essentiam, sed hoc habet a causa efficiente tamē ex suppositione q sit producta ñ potest cogitari sine actualitate: nec ideo dicunt, existentiam esse eius actualitatē; quia id absolute dici ñ potest.

Creatura ergo ē logice potentia receptiva sui esse, sicut singularitas speciei: nā huic accidit, q sit singularis; at singularis facta ñ ē aliud a singularitate. Et sicut species ē ab singularis, per singularitatem ab indistinctam; ita esse fit hoc ens determinatū, per essentiam a se indistinctā. Et sicut natura ē natura, et

actu hum, per hanc actualem singularitatem; ita esse lit esse humm per hanc essentiam. Quod si quaeras, cur istud esse sit humm tantum naturae? dico quia conceptus naturae aliud non patitur; quemadmodum dici debet, quod homo non habet Animi intolerantia convenietate; quia id conceptus hominis non congruit.

Si vero adhuc interroges, cur haec essentia repugnet habere totum esse, cum non possit cogitari sine esse sicut est ipsa? Respondebo, quod cum id, quo est totum esse, et quod non potest cogitari sine esse non possit esse nisi unum oppositum namque manifeste implicat: Cetera debent esse determinata, et limitata; ac per consequens, habere principium essendi: et cum ab alio dependeat, possunt cogitari sine esse unde vel esse non possunt vel esse eorum non est totum esse, sed participatio eius ex quo fit, quod quamvis sint sui esse, illud non sit absolute sed quod non.

Arguitur 2°. quae proveniunt a diversis principiis nec componunt metaphysice aliquod 3um distinguuntur; sed ita se habent essentia, et existentia: ergo. Maior constat: nam talia se habent omnino disparate: nec nisi contingenter potest unum alteri convenire. Probatur min. quo ad singulas partes. Namque essentia solum provenit a connexione praedicatorum essentialium; existentia vero ab actione extrinseci agentis. Deinde nullae rei creatae est essentiale existere; ideo quod existentia nequit componere metaphysice, et essentialiter aliquod

textuu cu essentia. Nego minorem. ad prob. Dico, essentiam actualem, et existentiam habere eandem causam efficientem, et provenire ab eadem forma, imo, esse unam formam, nempe unam actualitatem entis. Siquidem Deus non tantum producit existentiam, sed ipsam essentiam, quae ante productam est nihil; Atque etiam existentia componit metaphisice, et essentialiter cum essentia alliquod totum, videlicet ens, seu existens, non absolute, sed ex suppositione quod sit ens. Sicut existentia possibilis constituit metaphisice, et essentialiter cum essentia ens possibile, non absolute, sed ex suppositione, quod essentia non existat, quia, nimirum, posita essentia actu non remanet possibilis.

Accidens esse potest, quod existentia sit accidens essentiae positae extra causas; licet sit verum, quod essentia existit accidentaliter: quippe quamvis accidat, essentiam existere; existere non accidit essentiae, sicut homini accidit esse album. Sic vere dicimus, mundum esse accidentaliter: At non dicimus, mundum accidere mundo, sive alicui cum praesupposito. Ad specificativum rem confirmo, Animal est accidentaliter homo; quoniam per se non exigit, ut sit homo: sed ex suppositione, quod sit rationale tamen non est accidentaliter homo: Attamen rationale non accidit Animali,

tanquā subiecto scilicet præsupposito. huiusmodi autem prædicata dicuntur accidentia logica; quia ad subiecti quidditatem n̄ pertinent: Sed differunt ab accidentibus physicis; quæ ideo rr accidunt rebus; quia ad earum essentiam, seu ee simpliciter n̄ pertinent.

Et hinc fit, quod ee quamvis sit accidentale, et n̄ dicatur absolute de essentia, n̄ ē reale accidens ipsius, cum eā constituat ī actualitate, et ee simpliciter; siue sit primum ee essentiæ actualis. fit etiam, q̄ quamvis esse creaturæ, sit et dicatur receptum, et participatum, n̄ debet intelligi, quod sit aliqua res participans ipsū; sed quia tota ponitur, aut fit per virtutem alterius. Sic enim essentia creaturæ dicitur essentia per participationē; n̄ quia ab alio participetur; sed quia fit a suma essentia, cuius ē quædam participatio.

Arguitur 1°. essentia ē indifferens ad existentiam, et eius oppositum: Ergo ē subiectum commune utriusq;: Ergo ē rr ab eis distincta. Confirmatur. essentiæ sī ab æterno, et existentiæ ī temp^ore: Ergo. Distinguo ant: ē indifferens obiective, concedo: subiective et rr, nego. Similiter distinguendū ē antecedens confirmationis. solutio constat ex dictis.

Arguitur 2°. humanitas Christi, n̄ existit ī se,^{le} ī invexbo: Ergo n̄ habet propriam existentiam

Per se existit per existentiam verbi factam Eucharistica consecratione panis desinit quantitas existere propria existentia quam existebat in substantia panis, et novam acquirit qua per se existat: Ergo separata a propria existentia, et per conseq. ita ab eadem relinquitur.

Ad Arg. nego conseq.: non infertur sicut nec ista: Accidens existit in subiecto: Ergo existit per existentiam subiecti, et non per propriam. Similiter non valet: forma materialis existit in materia: Ergo existit per existentiam materiae: igitur existere in allio non est existere per existentiam ipsius, sed habere suam existentiam sustentatam ab allio, vel tanquam a Supposito sicut habet humanitas Christi a Verbo; vel sicut a subiecto, ut habent formae inhaerentes, ad Confirm. dico Quantitatem in Eucharistia existere propria existentia nullo intrinseco superaddito; sed miraculose a Deo conservata: quippe repugnat accidentali formae modus per se intrinsice existendi: Deest tamen ipsi Actualis unio ad subiectum, quae alliud est a propria actualitate.

L. 4. Cae 2:

De Divisione entis in substantiam et accidens; sive de 10 generibus entium.

Prima ac magis perspicua entis creati divisio ē substantiam, et accidens: Divisionem probatione alliqua per cum manifestū sit ex ipsa rerū continua mutatione quędā ipsas acquirere, quędam amittere quę quia subiectis inhęren sunt ex ipsis manentibus accidunt aut deficiunt recte appellanti accidentia. Atq; hinc patet, ut necessario concedenda sint allia entia, quę nullii accidant subiecta, sed sint radices et fundamentū cęterorū: et hęc appelanti substantię, quod autē hęc divisio sit sufficiens inde patet, quod quid quid ē ens, aut nulli accidit, aut ē alteri inhęrens: aut ē extra naturā rei, aut ad eam pertinet: neminem potest inveniri medium extra duo mediu, cum inter illa sit immediata opositio.

Unde, quod quovis modo participat ee sub uno, aut allio ex his membris continetur, vel quia ratione sui habet ee; vel quia ordinatur ad constitutionē, et complementū alterius: quod additū ē propter alliquos modos qui speciale ē n constituunt: Ex quo colligi posset eos nec accidentia ee, nec substantias. Deinde certū ē divisionē istam n ee entis comunis creatu ati: quoniā cū unum membrū eius sit accidens, et accidens increatū repugnet; satis per hoc indicatur intentionē dividentū ee per alliud membrū intelligi velle sub

tantia creatã, cui proximè commune ē cũ accidenti ratio entis creati: Divisio enim fieri debet per membra immediate convenientia in aliqua ratione commum.

At Quamvis posset ens creatum aliter dividi; Ut per potentiam, et actum, per absolutũ, et respectivũ, nihil minus, predicta divisio tanquam allijs convenientior sustinenda ē; nã propter quamq̃ indivisio per pot. et actu satis constat esse disputatione proxime absoluta; maior ē distantia inter substantiam, et accidens quam inter alliã siquidem, tam relativã quam absolutũ tam pot.ª quã actũ possunt ee accidentia. An autem ens creatũ dividatur univoce et quã analogia in substantiã, et accidens, ñ oportet specialiter disputare. id enim libro 1.º fere absolutũ ē, et ex precedenti potest desumi. Quippe accidens ē ens propter substantiam, substantia vero ē ens per se; ut sine controversia tenent Philosophi. De primo igitur membro divisionis nunc agendum ē, q̃ et natura, et cognitione ē primũ, cũ accidens ñ possit nisi per substantiã definiri; quanquam hoc sit allia notius quo ad nos.

Disput.º 1.ª

De Substantia =

Nomẽ cur de existentia substantiæ dubitemus, cũ ex discursu supra facto constet, ñ oĩa quæ sũ eesse in

herentia: alioqui nullum esset tunc rerum; vel aliqua mittus sibi inherere; Et consequenter, secundum idem dependere invicem, nempe secundum inherentiam. Est ergo nota veritas existentia substantie, tamen difficillima nobis sit, ne dicam impossibilis, ejus quidditativa cognitio. Attamen nominis cognitio ipsius invincibiliter ingenij hu[-]manum negat. Sunt quippe non nulle substantie descriptiones, descriptiones, inquam, non definitiones; quoniam substantia cum supra se ens tantum habeat, quod ut essentias constat non est genus proprie definiri non potest.

Ut ergo quid substantia sit, declarem, premittenda est nominis hujus acceptio. Primo quidem accipitur pro eo quod substat accidentibus: et sic appellatur substantia; Ab quantum substat accidentibus ut proprium ejus; est enim eorum substentaculum et fundamentum; id non recte quidditas ejus appellatur ut infra patebit. 2° substantia significat quidditatem; quo sensu etiam essentia accidentis dicitur substantia. tandem substantia idem est quod natura cui debetur per se. Subsistere, et subsistere independenter a subiecto inhesionis.

Dubb. 1.

Quid et quotuplex sit substantia? §1us

Conclusio

Substantia est ens per se. Probatur. nam per id primo, et positive differt substantia ab accidente; Sed constitutivum rei positive

Constituere sub alliquatatione sibi, et alteri communi, ē illud per q primo et positive differt ab altera; Cum constitutivum, et distinctivum primarium sint idem: Ergo. Maior patet: nam sicut essentiale ē accidenti esse alteri; ita substantiae exactiune ipsi opposita convenit essentialiter esse per se, sive in se: hoc ē habere esse independenter a subiecto, cui inhaereat. Confirmatur. Substantia ē quid positivum, et absolutum: Ergo constituitur per alliquid positivum, et absolutum. Sed praeter esse in se per se nil de ea potest cogitare, aut ē negativum, aut n absolutum, ut negatio essendi in allio, exibitare accidentibus: vel n convenit soli substantiae, vel conceptu cum manere distincte explicat: Ergo.

Vnde patet 1°, repugnare substantiae inhaerere alteri; Cum enim sit essentialiter ens per se infert nec. negationem essendi in allio: Et cum alliunde esse in allio sit esse tia accidentis, dicit nec. oppo. cum conceptu quiditativo substantiae. Propterea in fertur, per se n sumi in praesenti, ut opponitur enti per accid: nam hoc modo etiā accidentia sunt entia per se, ut libro 2° dictum ē. Sed sumitur pro entitate, quae ut sit, n eget subiecto, in quo in unitatem nova, et secundarii esse recipiatur.

Fit etiam hac definitione ens per se, tantū definire substantiam creatam: Nam esse per se n pertinet ad conceptum primarium divinae substantiae: haec enim recte explicatur per hoc q sit ens a se; ad q, consequitur conceptus per se essendi, vel in eo

perfectioni modo connexa: quæ, ita est ens per se, ut sibi
repugnet, inesse accidentibus: substantia vero creata hoc sibi
veluti innatam vendicat partem. Præterea ens per se denotat
propria intrinsecam, rem sub una ratione communi extremè
oppositam accidenti: Ratio autem immediate communis sub-
stantiæ creatæ, et accidentibus, est ens creatum.

Hinc patet, minus recte sentire, qui putant
prædicta descriptione significari substantiam communi prorsus
scilicet, abstrahit a creata, et increata. siquidem facta divisione
entis a se, et ab alio; cum ens a se sit tantum substantia; qui dicit
ens a se, intelligit substantiam increatam. Nec aliter, quærenti
quid ens significat, nisi respondendo, ens a se.

Dico, communiter substantiam definiri
Ens per se existens: Et ita eam definit S. Th. opusculo 48;
tractatu 2° cap. 2; verum, aut sic definita tantum ens actuale:
Aut non aliud significata, nisi quod sibi debetur existere: Et idem
fallor, per hoc ens per se sufficienter exprimitur. Deinde, cum
existere non sit de conceptu creaturæ, nequit convenienter poni
in ipsius definitione: Atque propterea existimo, S. Th. autem voluit de-
finire ibi substantiam actualem, quæ proprie, et simpliciter est sub-
stantia, cuius proinde cognitio principaliter intendit: Vel addidisse
hoc existens non tanquam partem definitionis, sed ad maiorem eius
declarationem. Namque agit de substantia prædicamentali
quæ cum per potentiam, et actum dividatur debeatque com-
pleri per modos sibi debitos: dicitur suo conceptu esse, licet

nec determinate actu, nec determinate potentia.
Nos vero ampliori significatione substantiam accipimus.

Superest, ut solvantur aliquae obiectiones, quibus statuta conclusio videtur infirmari. Primo itaque obiicitur constitutivum substantiae est illud quod ipsa addit enti, sed substantia non addit enti aliquid positivum, sed negationem essendi in alio; alioquin distinqueretur ab ente: ergo. Resp. iuxta dicta lib. 1.o dub. 1, substantiam addere enti modum positivum per se essendi, non quidem formaliter non sitentis, sed per quem ens ponitur in positivo et determinato. Ex hoc autem nulla entis, et substantiae realis distinctio colligitur; sed potius ens determinatum per substantiam distinqui ex ab ente determinato per alia genera. Sic homo non addit animali novam formam, quae ex eo non sit animal, et tamen facit, quod animal ut determinatum sit aliud ab animali aliarum specierum.

Obiicitur 2.o substantia dicitur a substando, ergo per id constituitur. Confirmatur. Iuxta Philosophum in praedicamentis primae substantiae sunt magis substantiae, quia magis substant: ergo substantia eo proprius est substantia, quo magis aliis substat. Resp. Substantiam etiam dici a subsistendo, sive per se essendo; in quo, propter dicta, constituenda est eius ratio quidditativa. Ad conf. dico, Philosophum ibi loqui per medium a posteriori (quod frequens est in loco) ad probandum primam substantiam proprius participare rationem substantiae quam secundas. De quibus statim dicendum.

Obicit 3.° plures substantie incomplete non sunt entia per se, sed in alio: Nam forme materiales sunt in materia; et modi substantiales in substantia: Ergo ratio communis substantie non est esse per se. Resp.° dupliciter posse contingere aliquid esse per se: Nimirum, vel tanquam id quod est, vel tanquam id quo aliquid est. Primum convenit substantie complete: Secundum vero sufficit est ad rationem substantie incomplete; per quod satis distinguitur ab accidente, quod non est ens in alio, aut entis ens, et cuique, sed et quodam enti adveniens, preter suum esse; cum quo proinde nequit facere unum simpliciter.

Obicit 4.° esse per se communicatum quantitati in Eucharistia; sed adhuc miraculose fieri nequit, quod quidditas unius communicetur alteri: Ergo. Resp.° quidditatem substantie situm esse in eo, cui debetur per se esse; sive cui conveniat esse non in subiecto cui inhereat: Accidens vero non habet esse sine subiecto in Eucharistia, ex vi sue essentie, sed ex divina virtute substentante; quod nullo modo implicat, cum efficacius magis dependeat a causa prima, quam a 2.ª Unde quantitati non communicatur quidditas, aut definitio substantie. Sic habet S. Th. 3.ª p. q.ª 77.ª artic. 1.° ad 3.

Tandem obici potest D. Th., dicentem 1.° 3.ª Gentes, cap.° 25.° quod ens per se non potest poni in definitione substantie: Cum enim deberet esse genus, id non habet per se ens, quod non habet rationem generis; nec etiam per se; quia hoc non importat nisi negationem tantum. Resp. ens, iuxta mentem S. Doctoris non poni in

definione substantiæ secundum quod importat actum essendi; et si militer, hæc per se ab ea excluditur quatenus sumptum est ex hoc quod non est ab alio. At vero tanens, secundum quod significat quidditatem, quam hæc per se quatenus significat esse non in subiecto constituunt essentiam substantiæ; in quo sensu sumi debent verba definitionis, secundum quod supra dictum est.

§. 2.

Substantiæ divisiones, et proprietates declarantur:

Primo, substantia dividitur in completam et in incompletam. Prima est, quæ per modum totius, seu integræ substantiæ concipitur. Secunda est, quæ aut est pars substantiæ, aut intelligitur ad modum partis. Inde ista divisio fieri potest vel in sensu reali, vel secundum considerationem intus. Nam quæ materia, et forma; natura, et subsistentia, simul componunt substantiam completam: nec enim fieri potest ut substantia ex non substantijs omnino componatur. Differentiæ vero solum per respectum ad intus. ut habent partium sive substantiæ incompletæ. Igitur inter substantias sunt quædam quæ nec sunt nec concipi possunt ut completæ: quia non fiunt ex alijs, sed ad aliam constituendam ordinantur: aliæ vero sunt quæ quia vere componuntur. Sunt quidem substantiæ completæ: sed per ordinem ad alia, in quorum compositionem veniunt, non possunt nisi ut incom

plete substantiæ cogitare. Sic degenere di[illegible] loqa con siderari posse, sub ratione partis, et sub ratione totius.

Dubium autem esse potest an substantia, hoc ipso q completa sit debeat dici composita? Sed cu nulla divina excepta, adeo sit simplex, vt alliquam, rationis saltem, compositionem n̄ admittat; complexi n̄ poterit, nisi per aditionem unius p.tis supra alliam. Potest tamen substantia alliqua dici ẓ alliquo sensu rx completa, sine reali compositione. Sic natura hominis sine distinctione reali partiu, ē totalis, et completa natura ipsius. Præpterea; plures institui possunt utiles quæ substantiæ divisiones, iuxta diversitatem rerum, ex quibus substantiæ prædicamenta coalescunt; quas tamẓ hic, vbi de communi substantiæ conceptu tractatu, nec īdicare oportetẓ sed congruis singulis locis, eqū [illegible] eas destinare; inquito, et nominū, et rerū rationes oportune (alibi [illegible] tradunt)

Alia autem divisio substantiæ, et ad præsens necesaria; ē ẓ 1ª, et 2ª. Prima iuxta Philosophū ē, quæ nec ẓ subiecto ē, nec de subiecto dicit. Secunda, quæ in subiecto n̄ ē dicet tamen de subiecto. Cumq omnis substantia, præpter singularem: dicat de subiecto; perinde erit dividere substantiam ẓ 1ª, et 2ª, āc in singularem, et comuneẓ; circa quā divisioneẓ dubitari potest an diversum eius sit sola substantia completa? Sed dicendum etiam incompleta posse sic dividi:

quipe illa comunes, atque reliquæ rationes inconvenienta progrediuntur
tamen dici substantiâ completam convenduē, cum iusto communi
acceptione primæ, et 2æ substantiæ dicantur, quæ in recta prædi
camentali linea ponuntur. Accedit, quod substantiæ incompletæ minus
propriè dicuntur substantiæ, quæ completæ.

Deinde quæri potest, sine divisio
ut rationi. ad quod iuxta dicta in disputatione de universalibus respon
dendum ē afirmative. ibi enim probatū ē, naturam comunē n̄ distinguī a parte rei ab individua. Aliud dubium ē, an prima substantia
sit magis substantia, quam 2ª? ad quod afirmative respondetur:
quoniam secundum Philosophū cap. de substantia primæ substantiæ
per se subsistunt, et accidentibus substant. 2æ vero per primas:
homo enim n̄ subsistit nisi per hunc hominē nec substat acci
dentibus nisi per individuum: Namque n̄ ē albus quia homo; sed quia
hic homo. De prima substantia statim disputabitur: de 2ª.
vero nihil speciale dicendum occurrit, propter quod dictum ē in dis
putatione de universalibus.

Sex proprietates substantiæ assignant
communiter Philosophi. 1ª ē substantiam n̄ esse in subiecto inhæ
sionis idemm immediate sequitur ad conceptū essendi n̄ in alio.
2ª ē substantia univoce prædicatur. Sed hæc, secundum nullam
proprij acceptionē, potest dici proprietas. Nam prima substantia
de nullo prædicatur: et comunis ratio substantiæ n̄ prædicatur uni
voce de completa, et incompleta: Atque accidentia etiam univo
ce prædicantur de suis inferioribus. 3ª, prima substantia significat

hoc alliquid idest, subiectum hoc habens formam: 2.a vero significat quale quid; minimum, naturam se habentem ut formam respectu suppositi, vis quippe formae quale significat. At, qualiter verum sit comune substantiam propter differentiam, significare, et predicare in quale quid videant, qui oppositum in logica doceat.

4.a substantiae nullum est contrarium; quia contraria sunt quae ab eodem subiecto mutuo se expelunt: nulla autem substantia est in subiecto. quod si substantia alteri contrariata; hoc sibi accidentaliter est, et per qualitates habitum.

5.a substantia non suscipit magis, et minus, quod de substantia primo intentionaliter sumpta est accipiendum: nam ut supra probavimus 1.a substantia est magis substantia quam 2.a Insuper, debet accipi, secundum comunem conceptum substantiae; nam substantiae peculiares sunt allijs allijs perfectiores. Ratio autem huius proprietatis est; quia rerum essentijs nihil addi potest quin mutentur; cumque rei substantia sit eius quidditas, non potest eadem manens magis, aut minus suscipere. Verum id non ita est proprium substantiae, quin accidentibus, quae suae habeant essentiam non conveniat.

Propterea. Quae ad modum una substantia non coest subiecto ut sit, ita ceterae eo non egent: Cum igitur in hoc ita sit ratio substantiae, non erit quantum ad unum, una

allijs allijs

magis subst.a quæ allia. 6.a proprietas ē substantia eadem manens ē susceptiva contrariorū, n̄ simul, sed successive. Sic Angelus contrarios suscepit affectus Amoris, et odij: Sic manus eadē modo callida fit, modo frigida. His addi debet subsistentia, quæ præcipua ē proprietas substantiæ; de qua nunc specialiter agemus.

Dub. 2.um

An, et quid addat suppositū in creaturis supra naturā &c.?

§. 1.

Quibusdam notatis referuntur sententiæ

Singulare 1.a subst.a, suppositum, et persona, nomina quidem sunt, secundum magis, et minus tantū inter se discrepantia. nā singulare omnē prorsus substantiale, et accidentale, individuæ congruit naturæ: Prima substantia, et suppositū soli naturæ substantiali individuæ, tum spirituali tū materiali: Persona vero soli substantiæ intellectuali individuæ. Quapropter, omnis persona ē prima subst.a et suppositū. Non tamē ē ā: omne autem prima subst. et suppositū ē quid singulare; Sed n̄ vice versa. Rursus, subst.a (ut dicit in 8 Ja) ut D. Th. notat, de pot.a q. 9. a. 2., articulo 1.o, interdum significat ultimū subiectum, q n̄ prædicatur de allio; et sic ē suppositum: Interdū vero formam v. naturam subiecti, et hoc sensu idem ē subst.a q quidditas v. essentia.

Porro secundum proximam acceptionem duo dicit, quorum primum ē, ait S. D. ibidem quod non indiget extrinseco fundamento in quo sub-
sistat, sed substentatur in se ipsa: et adeo dicitur subsistere,
quasi per se, et non in alio existens: alliud vero ē, quod ē fundamentum
accidentibus, substentans ipsa, et pro tanto dicitur substare. Sic
ipsa substantia, in quantum subsistit dicitur subsistentia;
in quantum vero substat dicitur hypostasis secundum Grecos, vel
substantia 1.a secundum latinos. Ex quibus patet quod subsistens
ē substantia terminata seu ultimo in esse substantiali completa:
Subsistentia vero ē terminatio, sive complementum substantie,
ratione cuius ultimo sistit, ne ulterius in esse substantiali pro-
grediatur. Patet etiam quod subsistentia, et Hypostasis etiam
accipiuntur pro eodem ac suppositum, et 1.a substantia; quamvis hypostasis, ut inquit in responsione ad arg. 3, ex usu
loquendum habet, quod significet individuum rationalis natu-
re tantum.

Quum oportuit ista duo nomina ab allijs
secernere quoniam sepe accipiuntur in abstracto; et sic non
significant 1.am substantiam, sed rationem subsistendi, vel substan-
di. Propterea, tria, ut ex his constat, sunt in supposito distin-
guenda; nempe, natura eius, ratio subsistendi, et ipsum suppositum
ex utraque resultans. Sicut in Petro, humanitas ē natura;
id quod propter humanitatem intelligitur Petrus subsistentie;

et Petrus ipse suppositum, sive Persona. Unde, eadem
quaestio ē an suppositum alliquid addat naturae ac si quaeratur,
sitne conceptum singulare substantiae distinctum ab abstracto
etiam singulari substantiae, ut Petrus a sua humanitate
vel hanc concretum commune addat alliquid abstracto comuni vel ab
eo distinguatur, ut quomodo homo distinguatur ab humanita
te, quae dubitationes sunt re ñ differunt nam neque natura communis
a particulari, nec concretum particulare a comuni.

Quapropter, dubium istud longe alliud ē
ab eo, in quo quaeritur de distinctione naturae, et singularitatis: hic
enim ñ fit comparatio inter singulare, et naturam praecisam a sin
gularitate, sed inter singulare, et naturam singularem in quibus
sic comparatis, ut bene notat Suarez maxime cernitur quaesti
onis difficultas, quae propterea in hac comparatione communiter tracta
tur, et ex ea facile intelligetur quid sit de allia sentiendum.

Credidere alliqui, Ethnicos Philosophos
tenuisse nullam dari distinctionem ex natura rei, inter sup
positum, et naturam. Et quidem referri solet Aristoteles 7° libro
Me. Nec mirum ee [debet] ita sensisse qui fidei misteria ignorarunt;
a quibus adeo pendere credita quaestionis huius resolutio, ut
sine eorum notitia, forsan, et naturae et suppositi distinctio a nullo
posset naturali ratione convinci. Hanc opinionem tenet ex Catho
licis Durandus in 1° distinctione 34ª, q. 1ª. Citatur etiam Hen
ricus Gandavensis, cum allys paucis ñ infimae notae Philosophis.

Scotus vero et ipsius schola cum non contemnendum Neothe-

ricorum agmine vult. censent, suppositum non addere naturae, nisi negationem dependentiae actualis, et aptitudinalis: ita ut natura actu dependens a supposito, non sit suppositum, et formaliter etiam si sola subsistat. Ut anima rationalis separata, suppositum non est propter aptitudinalem dependentiam ad suppositum, quod potest componere. Communis autem sententia tenet, suppositum addere naturae alliquid positivum, ab ea ex natura rei distinctum. Hanc esse S. Thomae sententiam nullus ambigere poterit, qui legat ipsum 3 par. nullis ex locis indicatis libro praecedenti disputatione 3.ª dub. 2.º namque docet, subsistens esse unum, et compositum ex actu, et pot.ª. Repugnat autem huiusmodi compositum fieri ex natura, et negatione.

§. 2.

Resolvitur dubium.

Dicendum est 1.º suppositum addere naturae alliquid ab ea ex natura rei distinctum. Probatur ex mysterio incarnationis. Verbum Divinum assumpsit, et sibi Hypostatice univit hanc singularem humanitatem, et non suppositum humanum: Ergo in Christo invenitur natura creata hominis, et non suppositum creatum: Ergo humanitas separata fuit a proprio supposito: Ergo necesse est ut alliqua intercedat distin

ctio ex natura rei, inter suppositum et naturam. Explicatur. Natura humana Christi est natura singularis creata et non suppositum creatum: ergo alliquid illi deficit, quo dato fieret suppositum: ergo suppositum addit secundum rem alliquid supra naturam singularem,

Hoc argumentum convincit in suppositis creatis: quippe eadem ratio est de una ac de allijs naturis creatis. Et quamvis magis concludere videatur in materialibus; etiam efficaciter convincit in naturis creatis separatis: quoniam nt omnino certum haberi debet, Verbum Divinum potuisse sibi unire naturam Angelicam sicut naturam sibi univit humanam. ad distinctionem autem ex natura rei omnino sufficiens est separatio possibilis, et confirmatur. Verbum ita sibi univit humanitatem, ut nullo modo unitum fuerit propriae illius subsistentiae: ergo humanitas Christi separata fuit a subsistentia. probatur consequentia quoniam natura Divina, quamvis propter diversum modum significandi non fuerit unita humanitati immediate, tamen quia in re est eadem cum verbo, non potuit non uniri mediate: ergo.

Dices: naturam humanam Christi non esse Personam quia non existit per se, sed in verbo sustentata; quia non significatur ut habens, sed ut habita. Contra. vel natura humana Christi habet ex propriam personalitatem, vel non? si non habet: ergo ei deficit: ergo est allud ab illa. Si vero habet: ergo in Christo sunt duae per

Personalitatem Verbi, et duas Personas, quod fidei contradicit, et quidem percipi non potest quomodo natura humana Christi habeat id totum, quod debeat habere ut constituatur in ratione personae, nec non sit nec dominetur ratione personae. Negatio solum quod communicatur Verbo: neque hoc non tollit quin habeat esse quo constituatur Persona habereatque eiusmodi esse, et non fieri personam non omnino repugnat, ac forma esse subiecto sine propria ratione, effectuque formali.

Aut non esset in Verbo necessarium est ut Christi humanitas sit persona, iam non habet illud totum, quod ad rationem Personae requiritur: Ad omnino enim ei deficit Negatio communicandi alteri. atque sentire cum Scoto. Deinde licet natura humana Christi non significetur ut habens respectu Verbi; potest significari ut habens secluso, aut intellecto hoc respectu. Quid ens istud prohibet, Si nihil ei deficit ad integritatem suppositi pertinens?

Quanquam argumento facto sufficienter improbetur Durandi sententia; quae solum tamen supposito Incarnationis mysterio non posset convinci falsitatis ut advertit Suarez; et persuaderi potest quod nulla additur communicandum adduci solet metaphisica ratio: licet inquam, argumentum factum sufficiens sit, ad ostendendam veritatem conclusionis; tamen non inefficaciter posset confirmari ex communi Philosophorum consensu hausto a priscis; iuxta quem seclusa operatione intus (testis est Soto) falsa est propositio, in qua abstractum praedicatur de concreto. Excipiendae tamen sunt praedicationes factae in Divinis, et in conceptibus generalioribus iuxta praedicta

3 Loga Libro 2°. dub 2°. Illud autem ob nullam aliam causam dici potest nisi quia concretum plus secundum rem dicit quam abstractum. plus igitur dicit suppositum quam natura: nam inter se comparantur ut abstractum, et concretum. Rursus commune est illud effatum quod humanitas nec nec nec ambulat. Cur ita? secundum rem si idem, quod conceditur homini non conceditur humanitati? Quare homo aliud habet praeter humanitatem necessario requisitum ut possit operari. At concedit Durandus veram esse praedicationem abstracti de concreto; Sed singulis opinationem ex eo quae gravia incommoda sequi facile certum sine gravi fundamento aut quanquam licet probare: imo nulla vera ratione posse sustinere. Ut illud demonstrat quod inter opposita, tot homines tot alii, ingemagarum discrepantia convenisse videntur. Mitto alias probationes conclusionis ex Conciliis, et Patribus desumptas, quibus id intenditur, ut constet, ut percipi potest quomodo in sententia Durandi sententia incommoda orta ex haeresi Nestorii, Qui duas in Christo Personas ore sacrilego asserebat. Nam videtur nullam nisi in modo loquendi esse inter eos differentiam. Verum hoc Theologorum iudicium exposcebat. Satis Philosopho permittere.

Dicendum est 2°. suppositum creatum non addere naturae solam negationem communicabilitatis. id probari solet pluribus argumentis tum ex theologia, tum ex metaphysica desumptis, praecipua summatim propono. Primum sic fieri potest: ratio formalis suppositi

n̄ consistit ʒ sola negatione: lgo. Antecedens patet alioqui ferio ne Divinæ constituerentur verbo negationibus; et misterium trinitatis consisteret ʒ triplici negatione; q. sine iactura veritatis dici nequit. Contra vero infertur: quoniam suppositum creatum participat ratione formalem suppositi, quemadmodum participat ratione entis. Et confirmo vim huius rationis. ideo ratione Divinæ constituuntur personalitatibus positivis, quia distinguuntur per personalitates; Sed quamvis Creaturæ distinguantur ʒ allijs prædicatis distinguuntur etiam immediate ratione suppositi: lgo. maior continet solutionem Patris Fratrum, Modernis in galia Scholasticæ. Et minor probatur: quoniam creaturæ n̄ solum sunt plurima singularia, sed plura supposita: lgo. Sed distinguuntur per singularitates. Verum hoc nihil est: quia si illæ singularitatibus exspectatis, n̄ sunt substantiæ completæ: lgo n̄ distinguuntur per eas tanquam substantia completa: lgo nec distinctione propria suppositi.

2.° Verbum Divinum supplet ʒ humanitate proprium suppositum; at n̄ potest supplere negationem: quia enim fieri potest, ut negatio suppleatur, cum sit nihil; pro res existens, per alliquod positivum, et distinctum? alioqui unum contradictorium posset supplere alliud, et cum eo ʒ alliquo convenire:

quippe q vice q gerit alterius, ñ adeo distat, quin alliquid ha beat cu eo comune. 3°. si suppositum solã negaõne addit natu: humanitas Christi ñ minus substantia completa ẽ ac Persona alterius Hominis: nã nihil illi defecit, nisi negatio quedã:

Negatio autem, sicut si adderet, ñ complet substantiam; allias esset deraõne eius, et constitueret ens, q ẽ chymericum: Ita, si abesit, non relinquit substantiam incompletam: Ergo humanitas Christi ñ posset assumi substantialiter a Verbo. Patet consa: quoniam, ex duobus entibus actu completis ñ potest fieri unum per se. Et hac sola ratione convincita, deitas persona ñ posse uniri substantialiter.

4°. Id q suppositum addit natura individua ẽ de perfectione, et complemento substantia: tu; quia 1ª. substantia qua, praeter naturam dicit suppositum secundum Philosophum ẽ maxime subsᵗᵃ. tu; quia ex natura et supposito fit unum per se: ex positivo autem, et negaõne resultat unum per accidens: Ergo. 5°. Schotus concedit, posse suppositum creatum complere, et terminare alienam naturã: Ergo ñ consistit in sola negaõne. Patet consa: Nã negatio ñ potest complere naturam, quin eam perficiat, q ẽ proprium entis.

6°. Quælibet negatio determinata ad alliquod subiectu semper fundatur alliquo positivo ad quod necessario sequatur, et ratione

cuiui conveniat subiecto: Ergo negatio comunicabilitatis supponit alliquod positivum, per quod suppositum constituitur. Tandem quamvis substantia fiat comunicabilis per rationem negat. comunicabilitatis; non completur substantialiter, per hanc negationem; sed constituitur ratione suppositi per quod completur: Ergo. Maior patet: quia complere est effectus positivus: est enim addere: additio autem non fit per negationem. Minor etiam est certa: nam suppositum distinguitur a non supposito; quia illud est subst.ª completa, istud vero non.

Confirmatur. Ideo suppositum est incomunicabile, quia est subst.ª completa: Ergo incomunicabilitas sequitur ad rationem substantie complete. Sed subst.ª completa est suppositum: Ergo.

Dicendum est 3.° suppositum ad determinatum alliquid positivum. sequitur ex dictis: nam addit alliquid, et illud non est negatio: necesse igitur est, ut sit alliquid positivum. Deinde probatur ex eo, quod omne ens creatum compleri, et terminari debet, per alliquid sibi intra proprium genus proportionatum. Atque ideo accidens completur per superadditam inherentiam ratione cuius existit in alio: Ergo subst.ª creata completur in genere substantie per alliquid substantiale, vi cuius existit in se.

§. 3.

Ad satis quibusdam obiectionibus

Primo pro sententia Durandi adduci potest difficilis locus S. Thomæ, scilicet, in 1.a p.te q.e 3.a, artic. 3.o; ubi ait, quod in his, quæ non sunt composita ex materia, et forma, non differt suppositum, et natura. Et de potentia q.e 9.a artic.o 3.o, ad 1.m, et S.m dicit, quod hypostasis et natura in substantijs immaterialibus secundum rem sunt omnino idem: et quod formæ immateriales per se sunt subsistentes et tamen potuit Verbum Divinum sibi substantialiter unire naturas separatas; quæ, supposita unione non dicerentur, nec ... se habere possent ut personæ. Ergo optime stat naturam non fieri subsistentem per alliquid ad dictum, et non dici personam à verbo assumente.

Respondetur, S. Th. sæpe expressisse suam mentem circa hanc controversiam. Expresse enim docet, etiam in Angelis non esse idem suppositum, et naturam. Nam quodlibeto 2.o articulo 4.o

" " inquit: In solo Deo non invenitur alliquod accidens præter eius

" " essentiam. quia suum esse est sua essentia. Et ideo in Deo est omnino

" " idem suppositum, et natura. in Angelo autem non est omnino idem;

" " quia alliquid accidit ei, præter id quod est de ratione suæ speciei. Et tertia p.te q.e 4.a Artic. 1.o ad 3.m, concedit posse produci naturam angelicam, quæ propria carens personalitate, assumatur a Verbo. Et q.e 2.a, artic.o 2.o, docuerat, quod contingit in quibusdam rebus subsistentibus inveniri alliquid, quod non pertineat ad

" " ratione scilicet, accidentia, et principia individuantia. Sicut
" " maxime apparet in his, quae sunt ex materia, et forma compo
" " sita, et ideo in talibus etiam secundum rem differt natura et
" " suppositum, et post alia, subdit: quod dicitur est de supposito, intel
" " ligendum est de persona in creatura rationali vel intellectuali.
Haec sufficiunt, et de mente eius ambigi nequaquam potest. Nec
loca omnia longum esset referre. Et ex his patet sensus eius
in obiectis. Quoniam ex duplici capite potest ostendi
distinctio naturae, et suppositi: nempe, ex additione principii
individuantis ad naturam, et ex accidentibus additis.

Cum autem in his, quae non sunt composita
ex materia, et forma, nihil addat individuum supra
naturam specificam; non potest in eis ex illo principio probari
suppositi, et naturae distinctio, in praedictis autem locis inde
probat, quod in Deo est idem quod est, et quo est; quia in illo non est materia,
et forma. Et cum etiam in Angelis non sit, nequit ex hac parte
suppositum esse in eis aliquid a natura. Sed ut Suarez ait, cum
quo in hac re loqui placuit, discursum de distinctione naturae
et suppositi, hic incoatum relinquit: non enim oportuit illum prose
qui, ad ostendendum propositum, nempe quod Deus est sua dei
tas. verum illum prosequitur, ubi intendit, soli Deo esse proprium
non habere aliquid praeter suam naturam: et tunc ex alio prin
cipio argumentatur, in Angelis non esse idem suppositum, et naturam.

Arguitur 2°. per hoc precise, q intelligatur compositum ex hac materia, et ex hac forma sufficienter intelligitur suppositum materiale nanque nec aliud ad ditum viri percipi potest: ergo. Nego ant. quoniam Humanitas Christi vere constat ex hoc corpore, et hac Anima, et n ē suppositum.

Arg. 3° pro Sentª. Schoti. nulla necessitas suadet, ponendam esse in natura singulari alliquam entitatem positivam, ut fiat suppositū: nā, vel esset necesaria, ut natura perse, et independenter ab allio subsisteret; et ad hoc sufficit ratio subst. ē individualis: vel ut esset fundamentum incomunicabilitatis; et hoc non: quoniam negatio comunicabilitatis fundari potest in natura individuali existente: per hoc enim ditur inmata ē ad propriū suppositum.

Nego ant. et eius probaonem. quippe sine illo positivo superaddito, nequit natura singularis intelligi ut existens in se, et independenter ab alio: alioqui Humanitas Christi, quę ē perfecte singularis in se existeret. Et hinc patet, negaonem comunicabilitatis n posse immediate fundari in natura individuali; ad quam n sequitur immediate: et ideo potest natura produci, quin ad eam sequatur negatio; secus autē ratio formalis suppositi, nec natura sit naturaliter determinata ad proprium suppositum, quodque convincit. sufficit enim, q posit alteri unione hypostatica

ut ratione sui n̄ sit sufficiens ad subsistendum per se: alioqui nunquam posset privari negatione comunicabilitatis, quae necessario sequitur ad rationem subsistendi per se.

Arg. 2.º ex contraria sententia sequuntur alliqua absurda, quae omnino ad mitti n̄ possunt. Primum: esset in natura humana alliquid positivum in assumptibile a verbo; et per consequens incurabile; cum allias sit certum, totum hominem ee curatum. Secundum: natura humana Christi careret perfectione alliqua maxime connaturali homini: et sic n̄ esset aeque perfecta ac allia eiusdem speciei. tertium: si natura humana dimitteretur a verbo, maneret individua, et n̄ personata. 4.um: humanitas Christi esset violenta, cum careret alliqua perfectione debita sibi naturaliter. tandem et ut confirmat Fratrem Urgentius: illud positivum nec ē substantia nec accidens: n̄ substantia; quia n̄ est forma, materia, aut compositum: non accidens; quia facit unum per se substantiale.

Verum haec parum urgent. Ad 1.um dicta, verbum Divinum assumpsisse totum q pertinet ad integritatem naturae humanae: et hoc sufficit ut totus homo sit sanatus. sanitas quippe eius facta fuit modo possibili. impossibile autem ē, q Verbum unat sibi hypostatice personam humanam. et sane qui voluit curare hominem, assumendo q potuit, voluit

etiam sanare personae, ne si maneret infirma infirmae redderet naturam. Ad 2um constat, humanitatem Christi habere omnes perfectiones, quae spectat ad veritatem naturae, non autem ad rationem formalem personae, set quia terminata est per subsistentiam verbi secundum hoc omnes allias perfectiones superat.

Ad 3um dico, quod casu quo verbum dimitteret naturam humanam alliquid ei esset addendum, quod subsisteret connaturaliter: vel potius illud resultaret ex ipsa natura, quae sic fieret persona. Ad 4um respondeo, nullam creaturam posse pati violentiam a Deo ut auctore, et operibus miraculosis. Omnis quippe creatura subditur deo, tam secundum potentiam naturalem, quam secundum obeddientiatem. ratione cuius sibi non repugnat assumi admirabilia quaeque patranda. Unde sine violentia caret humanitas Christi propria subsistentia: et praesertim cum terminata sit subsistentia infinite perfecta. Et ideo obiectio instari potest; cum eque urgeat in sententia contraria: Nam humanitas Christi esset violenta sine negatione ad quam tanquam proprium suae personalitatis complementum sibi naturaliter debitum propendet. Ad ultimum dicetur subsistentiam esse modum substantiae qui propterea ad genus eius debet reduci vel est alliqua entitas substantialis ordinata ad componendum suppositum cum allia.

Arg. 5°. substantia distincta a subsistentia posset sine illa, et sine alia conservari; imo ipsa subsistentia sine substantia in quo casu daretur personalitas sine persona quod repugnat, inprimis nego posse substantiam conservari sine alliqua subsist.ª quoniam non potest ita manere, quod nec sese, nec allio conjungat, deinde, eo permisso dico posset substantiam priuatam subsist.ª manere singularem, et cum existentia et complete actu in ratione principij suarum operationum. Ad id quod additur dicendum, non minus repugnare subsistentiam conservari sine substantia, ac inherentiam sine accidente: quoniam nulla earum conservari potest, quin prestet alliquem effectum formalem, quem sublatis substantia, et accid.te prestare nullo modo possent. Arg. 6°. nequit natura subsistere, quin fiat incomunicabilis; sed per positivum ipsi additum non fit incomunicabilis; nec ad ipsum sequitur nec incomunicabilitas: Ergo. Probatur mi: tum quia illud prestare non potest quod non habet: cum itaque Comunicet naturae, non est incomunicabile. tum etiam; quia verbum non reddit humanam naturam necesario incomunicabilem cum possit eadem assumi ab allijs Personis Divinis, ut probant Theologi cum S. Thoma 3.ª p.te q. 3 Art. 6°: natura autem terminata propria subsistentia non potest ab allijs assumi: cuius diversitatis nulla oportet ratio

redi potest, nisi q[d] personalitas Verbi ē positiva, creata vero alliqua negatio. Solutio argumenti pendet, ex alliis que ia tim ss determinanda. Nunc autem ad 3 probt respondendum. Et in primis, vix potest dubitari, opositam sententiam esse expresam S Anselm, nimiru libro de fide Trinitatis cap.e 4.o; iuxta quam neganda ē absolute probatio. Sed sic positarent a S The, 1.o resp.o; Verbum redere naturā humanam incomunicabilem respectu Persone create. Alioqui, cur n potuisset assumere eam personate: imo, cur n asumpsit, siid fieri potuit? Verum n posse, probant comuniter Theologi cum S Doctore ibidem 2.e 16 artic.o 1.o At vero respectu Persone Divine n redit Verbum incommunicabile naturam asumptam: quod, ut idem ait 2.e 3.a s citata potius ē iudicandum secundum conditione Persone Divine quam secundum conditione humane nature, ē autem inquit, talis Divinarum personarū conditio, q una earū n excludit alliam a comunione eiusdem nature, set solum a comunione eiusdem persone.

Et redi potest allia ratio quatinta. Paulus a Conceptione, Carmelita Discalciatus vir ac tempestate clarus Thomo Quatro Theologie tractatu 16.o disputatione 1.a dubio 2.o paragrafo 2.o, nimirum

g natura terminata subsistentia Verbi, et propria, haberet effectus contradictorie oppositos nempe, existere per se, et per allio. At vero si assumeretur atributo divinis personis haberet tantum effectum existendi per allio. Si autem quaeratur quid dicendum sit casu quo natura assumpta a Verbo terminaretur allia, aut allijs subsistentijs creatis alterius; dicendum casum ce impossibile: Tum quia illud est propria conditio Divinarum Personarum tum etiam quia cum subsistentia creata tantum sit modus non potest comunicare suum effectum formalem, nisi rei cuius est modus, et sine qua non potest conservari.

§ Ultimo

Dubia allia circa subsistentiam breviter resolvitur

Primum est quomodo subsistentia distinguatur a natura dicendum distingui modaliter ratio est, quia distinctio virtualis non suficit, ut natura humana sit assumpta a verbo, et non subsistentia. deinde non est necesaria distinctio realis maior: quippe sine illa optime explicatur veritas misterij incarnationis: Cuius patet consa assuficiendi partium enumeratione. Propterea sicut se habet inherentia ad accidens, ita se habet subsistentia ad substantiam; set inherentia est modus accidentis: ergo. Rursus si subsistentia distinguerentur tanquam res allia a natura,

posset sine ea conservari; at id repugnat, cum ea eius sit ea terminus
et complementum substantiae: Ergo. Dices: verbum Divinum
supplet subsistentiam creatam; at non potest supplere modum.
distinguo minorem: non potest supplere modum dicentem perfectio
nem, ut sunt modi accidentales concedo: non dicentem imperfecti
onem ut revera non dicit subsistentia. ut terminari naturam nego.

Quaeritur 2°: quid proprie sit subsistentia? Respondeo
esse actum secundum substantiae, sive ultimam subs
tantialem perfectionem; qua fit sui iuris, et ultra quam
progredi nequeat. hic quippe est effectus primarius subsistentiae.
ad illum autem immediate sequitur alius, reddere scilicet, na
turam independentem ab alio supposito. Ad hunc vero alius,
nempe reddere eam incommunicabilem alteri. ideo enim natura
est incommunicabilis alteri supposito quia est ab eo independens:
et ideo est independens; quia est ultimo terminata. Ex his colli
go, naturam reddi incommunicabilem per subsistentiam, tam
quam per principium quo incommunicabilitatis; quod proinde
non exercet suum effectum formalem circa seipsum, sed circa
naturam a qua tanquam a proprio subiecto dependet.
Unde, sicut subsistentia non denominat seipsam sed naturam;
ita non seipsam sed naturam reddi incommunicabilem. Et
per hoc patet ad argumentum supra factum.

Quaeritur 3°, sitne subsisten
tia idem quod existentia substantiae? Respondeo negative. Quippe

Cum subsistentia sit ex natura rei distincta a subsistentia;
existentia vero idem cum ipsa, nequeunt ex natura rei
non distingui. Deinde. existentiæ effectus est ponere rem
extra causas: et si sit substantialis; ponere eam extra
causas per se, pro ut hoc per se opponitur modo essendi in allio
tanquam in subiecto inhesionis subsistentiæ vero effectus est
existentem naturam complere ulterius. licet existentia sit in substantia modus essendi per se; non excludit actualem depen
dentiam ab alliquo sustentante: subsistentia vero eg
essentialiter excludit.

2.º quæritur sitne simplex vel com
posita subsistentia? Dicendum est primo subsistentiam
esse simplicem in separatis patet quia modus proportionatur rei
cuius est modus, sed substantiæ spirituales sunt simplices
Ergo. Dicendum est 2.º in compositis subsistentiam totius
esse compositam. Probatur 1.º ab opposito prioris. 2.º subsis
tentia est modus complens naturam existentem: Ergo
quemadmodum natura composita existit per existen
tentiam compositam ita subsistit per subsistentiam
compositam. 3.º subsistentia compositi non est indivisibilis:
Ergo pars. tum quia non est spiritualis: nullus enim mo
dus potest indivisibiliter afficere partes realiter distinctas, nisi
minime sit spiritualis. tum etiam; quia repugnat quod sit
tota in toto, et tota in parte qualibet

Cum enim sit 3 orbo homine excepto, adequate mate rialis, nequit n̄ habere suam quasi extensionem, partibus substantiæ proportionatam.

2º. si alliqua subsistentia substantiæ compositæ esset simplex maxime propria subsistentia humanæ naturæ, sed hæc n̄: Pr. pm. ideo esset simplex; quia esset spiritualis, et conveniret homini per animam, sed hoc ipso n̄ esset modus totius humanæ naturæ, sed distingueretur a materia, cum ab ea n̄ dependeret: Pr. tandem. partes sive essentiales, sive integrantes potuerunt assumi hipostatice a Verbo; et de facto in triduo mortis, mansit corpus Verbo hypostatice unitum: Pr. patet consa: nam per unionem hipostaticam supletur subsistentia propria.

Hinc sequitur, subsistentia substantiæ compositæ componi ex pluribus subsistentibus partialibus. At vero proprie, et simpliciter n̄ ss subsistentiæ, sed partes eius; sicut partes substantiæ n̄ ss simpliciter substantiæ: alioqui n̄ facerent unam substantiam simpliciter, sed quoniam facta earum divisione fiunt, nec ullo addito, seu uniis, et plures, manent plures subsistentiæ, et plerumque supposita. q patet a paritate partium substantiæ Anima autem rationalis, tam 3 statu unionis quam 3 statu separationis ē proprie subsistens ut colligitur aperte ex D. Thoma 1a pte. qe 75a. articulo 2o; quam

mmum licet informet corpus n̄ dependet a corpore sine quo per se operatur. Sed tamen n̄ denominatur persona aut suppositum quia hoc peculiare ē substantiæ completæ.

Dices 1º: D. Th. 1a 2æ q. 4a, artic. 5 ad 2m
"" ait: q animæ humanæ remanet eē compositi, post corporis
"" destructionem: Et hoc ideo; qa idem ē esset formæ et materiæ:
"" et hoc idem ē eē compositi. Resp. S. Th. per eē compositi intelligere eē perfectum, ad q sequitur perfecta operatio. Et hoc sensu eē materiæ, et formæ ē eē compositi. et quia anima rationalis, ut ibidem inquit, in suo eē subsistit, habet in se perfectum eē.

Dices 2º: subsistentiæ effectus ē redere naturam incommunicabilem alteri: Ergo si quæ libet pars substantiæ suam habet partialem subsistentiam n̄ poterit una alteri communicari. Resp. subsistentiam redere naturam incommunicabilem alteri, tanquam supposito: nulla autem subsistentia partialis ē suppositum nec facit suppositum, nisi casu quo desinat eē partialis, ut in casu separationis sæpe accidere dictum ē cum autem una subsistentia partialis n̄ uniatur alteri quæ sit suppositum nec ipsa sit suppositum nihil concludit argumentum.

5º quæritur de causa subsistentiæ quæ sit. respondeo provenire efficienter ab eodem agente, a quo proveniunt natura substantialis: immediate

vero ab ipsa natura. 4.º colligitur ex D. Th.ª 1.ª p.te q.e 29 5.ª articulo 1.º et ratio ē; quia fieri ē proprium rei subsistē tis, sicut et ee ē proprium ejus. secundum autem colli gitur ex eodem 3.ª p.te q.e 46.ª artic 12; ad 13. et patet: quo niam subsistentia ē modus substantiæ omnino intrin seca, et connaturalis: ad perfectionem autem rei expectat, ut sit principium sui modi intrinseci, et connaturalis. Causa vero materialis subsistentiæ, ē ipsa substantia, a qua pendet in fieri, et conservari, et ɜ qua subiectatur. Tandem queritur

Sit ne subsist.ª principium operandi? Resp.º, nec rationē formalem sive principium quo operationū quoniam variata subsistentia, fiunt operationes ejusdē rationis; ut patet ɜ operationibus humanis Christi, quæ sunt ejusdem rationis ac operationes aliorū hominum. ē tamen id requisitum, et constituens principium quod operationū: siquidem pertinet ad ee completū rei: res quippe nequit operari, quin sit completa ɜ suo ee. Et ɜ hoc sensu verū ē q actiones sunt supp.torum. Ex quo patet, q natura ē principium quo operandi. natura vero, et subsist.ª principiū q.

Disput. 2.ª

De accidente ĩ commum.

Dub. unicum.

In quo sita sit ratio

Communis accidentis 2

§ 1º

Paucis notatis resolvitur dubium.

Loquimur in presenti de accidenti, quatenus enti per se contraposita: est enim alliud extremum divisionis entis creati in comuni illud autem proprie et simpliciter dicitur accidens, quod cum rei proprie non sit advenit rei in suo esse constituto vel suponit primum esse eius pro alliquo priori natura illo quod determinat ad novum quendam modum essendi preter ipsius quiditatem, quia accidens non tribuit rei esse simpliciter nec per se esse sed totum esse cum est in esse, est tantum secundum quid ens sive entis ens.

Quo circa aut S. Th. 1.ª p., q. 2ª, a. 1ª arti. 2º; quod accidens non habet esse (in se, et sine substantante) sed eo alliquid est: et hac ratione ens dicitur. Sicut albedo dicitur ens quia ea alliquid est album. Et propter hoc dicitur in 7º Met., quod accidens dicitur magis entis quam ens. quod quidem non ita absolute accipiendum est, quin oporteat, illud comparare ad substantiam: quippe, quamvis accidens sit totum propter ipsam habet in se suam essentiam, et existentiam, et per conseq. peculiarem entitatem, est autem duplex modale scilicet, et entitativum. illud est quedam substantie afectio, et deter

innatio ab ea omnino inseparabilis sine sui corruptione ut infernio Dyriti: istud vero ē q a substantia naturaliter separari n̄ potest ut extensio.

Dico 1.° inhærentia actualis ē de essentiali conceptu accidentis modalis. probatur ex ipsa modi notione, et natura. Namque ad id rei concessus ē ut secun dū diversos statu eius, et mutationes, diversimode ȝ ipsdem compleatur, et terminetur: vis autem terminatio, et completio ultima quid ē ȝ ratione actus: Atque id circo nihil de potten tialitate participat; set ubiq sapit postremam rei actuali tatem cū autem accidens modale ex comuni accidentis conceptu habeat ut inhæreat alteri; profecto secundum suā peculiarem notionē; erit alteri actu inhærens. Confirmatur. inhærentia actualis accidentis entitativi ē quidam modus eius; Set eiusmodi inhærentia ē essentialiter actualis: nequit enim concipi sine actualitate: ḻg. id ipsum neces.° concludendū ē de cæteris accidentib modalib: nq quantum ad istud oia æque se habent.

Dico 2.° accidentis entitativum constitu itur per inhærentiam aptitudinalem. Probatur 1.° inhærentia actualis ē modus, et n̄ entitas; Set accidens entitativum n̄ potest constitui per modalitatem: ḻg. Tum sic: Set acci dens entitativum, ut pote ens ȝ allis constituitur per inhæ rentiā: ḻg. 2.° accidens entitativum naturaliter ē aptum

ad informandā subst.ᵐ cui inhæreat, et a qua sustentetur.
probatur ant: quoniam n̄ ad aliud instituta ē natura acciden
talis, nisi ut informet, et afficiat substantiā. Et per hoc patet
prima consequentia: Namque illa aptitudo per se primò con
venit accidenti.

3º: n̄ potest concipi ens ᵉˢᵗ alio n̄ concepta depen
dentia eius ab alio cui inhæreat: nanquid aliud ē esse alio extra
esse eius nisi inhærere alteri? Set accidens entitativum intelligitur,
imo, manet separatum a subiecto, n̄ intellecta, imò destructa
inhærentia, et dependentia actuali; ut patet ᵉˢᵗ accidentibus Eucha
risticis manentibus sine subiecto: Ergo accidens entitativum
n̄ constituitur per inhærentiam actualem: Ergo constituitur per apti
tudinalem patet conseq: nam, præter has nulla alia excogi
tari potest. Ex his infertur, accidens, prout ut prescindit à
modali entitativo constitui per inhærentiam prescindentem
ab actuali, et aptitudinali. ē tamen advertendum, naturæ
accidentis sicuti n̄ esse ᵉˢᵗ afficientia mediata, aut immediata
Substantiæ: nan quædam sunt quæ immediate eā afficiunt,
ut quantitas, alia vero n̄ nisi medijs alijs accidentibus ut
actus immanentes, et habitus.

§ 2.
Solvuntur Obiectiones

In oppositum sentiunt plures Scholistæ cum subtili.

Doctore. 1°. quia sic Arguitur. tam aptitudo ad inherendum, quam inherentia actualis supponunt accidens constitutū: Erg. pant. Aptitudo ad inherendum supponit subiectum, q̃ possit inherere; et actualis inherentia, et subiectum q̃ inheret nam aptitudo, et inherentia allicuius s.s, et in alliquo fundatur. Confirmatur. ideo accidens inheret v.l aptum ē ad inherendum quia ē accidens. Ad arg. nego utrunque ant. Ad prob. Dico, aptitudinem, et inherentiam ee accidentis, quemadmodum diferentia ē naturę constitutę. Atq; ideo n̄ fundantur in alliquo subiecto presupposito; set se habent ut rationes diferentiales accidentis. Ad conf. Dico, illam causalem ee veram eo modo quo vera ē causalis a defirnito ad defirnitionem; ut, ideo Paulus ē Anim. racionale, quia ē homo.

Arguitur 2°. inherentia ē respectus, sive habitudo inherentis ad subiectum inhesionis ergo nequit per eam constitui accidens absolutum Ergo ea n̄ ē constitutivum accidentis ʒ commum confirmatur. Actio ē accidens; Et tamen n̄ constituitur per inherentiam, cum secundum conceptū Actio ea n̄ dicat. Resp.° ad argumentū inherentiam constitutivam accidentis ee proportionatam accidenti constituto: Onde in quibusdam ē relativa predicamentaliter; in allijs vero solum transcendentaliter: q̃d n̄ oponetur conceptui absoluto accidentis: imo, cum omne accidens

sit totum propter subiectu͂ n͂ potest intelligi nisi cu͂ habitudine, et per ordine͂ ad illud, et hinc fit accidens deberi definire per substantiam, vel per subiectum eius q docuit Ars. in 7º Me. quapropter inhaerentia, et habitudo accidentis 3 communi prescindit a praedicamentali, et transcendentali. Et per hoc patet ad confirm: nam cu͂ relatio secundum se totam sit forma, et accidens subiecti, etiam secundu͂ conceptu͂ ad in quo conceptu 1n (inhaeret. induita)

Replica accidens potest cogitari sine inhaerentia: nam 3 praedicam^to positu͂ n͂ dicet respectum ad subiectum: licet enim n͂ sit substantia e͂ tamen substantia le quia induit modum substantiae; ut D. Thom. opusculo 42º cap. 19: Resp. neg^do ant. Ad prob. dico, ex doctrina S. Doctoris ibidem, accidens in praedicam^to positum induere modum substantiae, propter naturam eius, et mediante conceptione intellectus. Nec propterea amittit ordinem ad subiectum: nam sive in abstracto sive in concreto significetur semper definitur per subiectu͂, modo quo 3 logica communiter docemus. Et hoc patet in ipsa inhaerentia, quae cum possit in abstracto significari, potest induere modum substantiae, et tamen nequit cogitari sine respectu ad subiectu͂.

Arg. 3°. alliqua ñ inhęrent subiecto, nempe, quę illud extrinsice denominant, ut vestis, et locus: ergo.

Resp°, nullū ee propriu accidens, q, quamvis unum deno minet extrinsice, ñ denominet alliud intrīsice; per ordinem ad q definitur, et ē propriē accidens. si vero alliqua sunt, quę tantum extrinsice denominent eammus propriē di cuntur accidentia, secundum phisicam, et realem conside ratonę sunt enim verę entitates et substantię.

§ 3.

Allię dificultates expenduntur

Primo dubitatur, an accidens sit univocum, vel analogum, et respectu quorū? Resp° ee analogum. Ratio ē; quia accidens est ratio diferendi in accidentibus determinatis: intime enim inviuitur inguacunq. sui diferentia. Eo nanque modo se habet ad rationes peculiares accidentium, quo ens ad subst. et accidens. Propterea: ñ eque potest se habere ad accidens entitativum, et modale, cum illud sit magis ens. Et quanquam qualitas ñ sit, ut plurimum, omnius pro priè ens, et accidens, ac ē quantitas; nihil ominus conve nire univoce nequeunt: quoniam ratio univoca talis con ditionis ē, ut ñ sit ratio diferendi quantitas autem et qualitas, secundum proprias diferentias sunt accidentia.

2° Dubitatur, perquid accidens uniatur subiecto? Respondeo accidens modale uniri per seipsum: siquidem cuius est actu inhaerere subiecto. Accidens vero entitativum uniri debet per alliud superadditum. ratio est, quia potest divinitus manere separatum; atque hoc casu manet cum sua entitate, et sine unione ad subiectum: Ergo. Unde oportet, quod uniatur per alliquem supra additum modum, qui recte inhaerentia actualis appelabitur.

3° dubitatur, qua distinctione distingui debeant genera accidentium inter se, et a substantia? huius difficultatis resolutio sufficienter tradi non potest, nisi prius plura determinentur circa singula genera nunc autem breviter dicimus non oportere omnia genera suma realiter aut modaliter inter se distingui quoniam ad constituenda diversa predicamenta sufficit adinvenire diversos modos predicandi de prima substantia quae sub eadem possunt distingui suppositis alliquibus sub ipsa alliquo fundamento: nanque diversi modi predicandi sumi possunt a diversis habitudinibus quae ratione adinveniuntur; et ita habet S. Th. 4. Met. lec. 9.a quamvis autem non omnia genera realiter diferant; tamen ea quae constituunt accidens physicum, oportet ut modaliter vel realiter distinguantur: in ipsis enim facile invenies signa distinctionis ex natura rei.

Disp. 3.ª

De quantitate

Quantitas, ut testatur S. Th. opusculo 12°. cap. 13°. ē inter omnia accidentia, substantiæ propinquior. de qua proinde ante allia agendum ē. Set quoniam quantitas dividitur in continuam, et discretam, quorum comunis ratio vix potest in sua generalitate declarare, ut recte observat Suarez: nimium enim equivocis consonat de utraque singilatim agemus; et primo de continua, in qua proprie ratio accidentis substantiæ invenitur: nam discreta potius ē multitudo quantitatum quæ quantitas.

Dub. 1.um

Quænam sit ratio formalis, et essentia quantitatis.

§. 1.us

Notabilia alliqua et sententias præmittit.

Triplex potest ee quantitatis acceptio. Primo sumi potest pro perfectione naturæ; in quo sensu dicimus Deum maximum sive perfectissimum. 2°. pro virtute ad agendum: sic aqua dicitur magnam habere vim ad extinguendum ignem. 3°. sumitur pro extensione; quæ quidem considerari potest in spiritualibus, et in materialibus: id quippe extensum dici solet, quod alicubi ē—

tia autem alicubi ss, et unoquoque queri potest quantũ sit nec ad id opus est, vt a loco circumscribatur aut definiatur. nanque Deus, et si nullo loco definitus, dicitur implere locum iuxta illud Hieremiæ 23: versu 24°, Celum, et terram ego impleo Et Angelos ee, circumscribi definiriue a loco probant dedicta opera Theologi.

8 De rebus autem materiali bus dubium ñe, quin sint in loco, in quo sane suam habent extensionem. Et quia in ea proprius cernitur ratio quanti tatis, de ipsa solum communiter agunt in presenti loco iuxta comunem acceptionem sola quantitas corporea vide tur ee propria quantitas. Et propter hanc forsam rationem dicit S. Th. opusculo 48, tractatu 3°, cap. 1°, q nec in Angelis nec in Deo ẽ quantitas. In quantitate autem rerum corporearum plura considerari possunt, de quibus dubitatur, an essentia eius sint aut passiones.

Primo enim in ea invenitur quantitate ratio mensuræ vicius habet vt possit alliã mensurare sicut ulna ut mensurari ab allia vt Pannus. in quo vt cernitur exprimitur ratio mensuræ tam actiue, quam passiue. Et ẽ aut extrinseca, respectu scilicet, allierius subiecti; aut in trinseca, minimum respectu proprij. Mensura secundum Aristotelem lo Met, ẽ id, quo magnitudo rei cognoscitur. 2°

quantitas ē divisibilis ȝ partes ex quibus constat et ratione eius subiectum. 3.º in ipsa cernitur impenetrabilitas quæ allias actu, et aptitudine [illegible] excludit ab eodem loco, aut loco cedit. Tandem propria ē quantitatis corporeæ partium extensio; quæ potest sumi duplici modo nimirum, vel ȝ ordine ad se ita ut habeat partes ordinatas unam scilicet post alliam: vel ȝ ordine ad locum. sic ut pars quælibet repleat partē loci sibi correspondentem locus, iuxta D. Th. opusculo 52.º ē corporis tāus continentis immobilis.

1.ª Sta. constituit esentiam quantitatis ȝ ratione mensuræ sutant pro ea Soncisnas, et Capreolus. 2.ª tenet, esentiam quantitatis situm ee indivisibilitate. Ita alliqui Schotistæ. 3.ª dicit ee impenetrabilitatem. sic sentiunt, n̄ nulli ex Schotistis, et Jesuitis; 4.ª quæ ē Suarij docet, rationē formalem quantitatis consistere in extensione aptitudinale in ordine ad locum. Suarium sequuntr plures moderni. Communis autem Sentª ē quantitatem constitui per extensionē suarū partiū ȝ toto, sive ȝ ordine ad se.

§ 2.º
Conclusio

Formale constitutivum quantitatis consistit ȝ extensione partium ȝ ordine ad se, sive ȝ ordinatione aut positione eartū

" " ȝ toto; ita S. Th. 1.º 3.ª 4.tes cap.e 65; ubi ait: positio, quæ ē
" " ordo partium ȝ toto, (in cuius quantitatis) ratione includitur:
" " ē enim quantitas positionē habens. Et opusculo 48.º tracta
tu 3.º, cap.e 1.º sic loquitur: Notandum q. positio 3.ª ē q. ordo par
" " tium ȝ loco: et hæc ē unum de decem prædicamentis, quæ etiam di
" " citur situs... alio modo dicitur positio ordo partium ȝ toto;
" " et sic positio ē differentia quantitatis. Extensio autem ȝ or
dine ad se nihil ē aliud, quā positio partium ȝ toto.

Probatur ratione. Extensio partium ȝ or
dine ad se sive distributio, aut positio earū ȝ toto ē quod
primo convenit quantitati, et q. se habet tanquam radix
ceterorum ac sine quo concipi nequit: Ly. p. ant. prius ē quā
titatē habere partes extensas, et ordinatas, quam implere
locum pellere alias a loco dividi, et mensurari. Nanque
ideo quantitas replet locum, quia habet partes extensas,
quibus illum impleat, v.g. si aliqua ē quantitas indivisibi
liter extensa recte a priori infertur præoccupare locū q.a ē ex
tensa. Deinde, ideo expellit aliam ab eodem loco, quia
illum sua extensione replet. Ideo ē divisibilis ȝ partes, q.a
illas habet. Ideo ē mensurabilis, quia ē extensa. ideo
ē mensura, quia per suam extensionem desponat ex
tensionem alterius.

Confirmata. Sicut se habet positio partium ꝫ loco ad situ; ita se habet positio earum ꝫ toto ad quantitatem, set illa per se primo convenit situi: lx. igitur quantitas ē formam tribuens rebus corpoream extensionem, quę nisi impediata naturali consecutione habet effectum occupandi spacium sibi proportionatum, cum exclusione alterius corporis aut quantitatis ab eodem. habet etiam proximam separabilitatem, qua mnimū, in eo pposita ē statu, ut naturali virtute dividi in partes posit. Ac insuper ē proxime capax, tū ut mensuret, tū ut mensuretr.

Sit, quoniam proximus effectus quātitatis ē extensio rei corporeę ꝫ loco; n̄ inutiliter, neque preter rationem explicat Suarez rationem quantitatis per aptitudinē, aut potentiam ad hunc effectum: quanquam minus recte dicat quantitatis essentiam sitam ee ꝫ hac aptitudine. quoniam, sine isto respectu sufficienter intelligi potest quantitatis natura, per hoc precise, q intelligatr ut potest ordinatio quam habent partes ꝫ inter se. fatendum tamē ē, n̄ posse inveniri quantitatem, sine illa aptitudinali extensione, in ordine ad locum; quę cum aptitudinali divisibilitate, et mensurabilitate, inter metaphisicas eius passiones numeratr. Id autem propterea dictum ē; quia nulla ratio suadet oppositū: nec apti

tendnalis positio rei z loco. Divisibilitas, ac mensurabilitas, possunt alliquo modo a sua radice separari, nisi sola ratione.

At cogimur dicere, posse quantitatem denudari ab actualitate predictarum paonum, cum z plecaro altaris Sacram.to corpus Christi, sine illis fide attestante reperiatur Ita quippe ē z hostia consecrata, vt totum sit z tota et totum in qualibet, minima licet parte specierum sacramentalium. Unde nec actu ē z loco, nec actu mensurabile, aut divisibile; licet duo ista in se habeat cum habeat z se partes extensas et ordinatas. Et hinc efficaciter confirmata conclusio. Nam z hoc mirabili divine sap.ē inventum quātitas corporis Christi cū sola extensione partiū z tota quod satis probat debere per ea constitui. §. 3. solvūtur rationes.ta alliarū opinionū. Arg. 1.o pro priori opinione cui favere videtur Ars. in predicamentis cap. 6. et S. Th.

,, opusculo 42.o in fine, ait: propria ratio quantitatis, quae cō

,, petit quantitati vt quantitas ē, ratio ē mensure. Respondeo, q. Philosophus vt D. Th. docet, opusc. 42.o cap. 2.o agit in predicam.tis de quantitate, secundum considerationem logica. Logicus autem inquit S. D. considerat quantitatem secundū rationem mensure sic enim potest formare inten

,, tiones logicas z quantitate.... Primus autem Philosophia

,, considerat quantitatem secundum ee suū et n̄ ratione

,, mensure. Et sic exponi debet D. Th. vel dicendum, solum

intendere rationem mensurae propriissime inveniri in quantitate v.g. exponere rationem quantitatis per notam et ad explicandam rem presentem capit ibi de loco magis acomodatam pro [illegible] fuetatem. Arg. 2°. quantitatem habere partes extensas in ordine ad se est eas habere distinctas. imo, ideo eas habet extensas quia habet distinctas. Ergo quantitas constituitur per distinctionem partium distinguant: est eas habere distinctas cum positione: concedo: sine illa nego. habere partes distinctas est predicatum comune tam substantiae materiali quam quantitati, conveniens corporeo quo tali vel saltem precipuis speciebus illius. unde non potest constituere diferentiam quantitatis, sed desumenda est a positione partium in toto; quae non nisi in quantitate reperitur. dici tamen potest extensio partium distinctio quantitativa, sed satis impropie, cum diferentia non debeat explicari per nomen speciei. Et ex hoc patet, falsam esse causalem argumenti: nam ratio communis non est propria causa diferentiae. Arg. 3°. substantia materialis habet ex se partes extra partes et consequenter extensas in ordine ad se: nam corpus ita habet substantiam capitis extra substantiam pedis, ut semper sic habeat nisi per miraculum impediatur: Ergo. Confirmatur. ideo substantia habet partes

extra partes quia eas habet distinctas, sica distincta non potest unam extra allia esse non posse: Ergo similiter dicendum est de quantitate. Ad arg. neg ant. quoniam habere partes extra partes est proprius effectus quantitatis, quare non minus habet subst.a per quantitatem positionem partium quam extensionem localem, et impenetrabilitatem ipsa vero substantia sicut natura sua postulat extensionem quantitatis dici potest aptitudine extensa non autem formaliter. confirmatio supponit falsum propter dicta ad id quo antecedens eius probatur. extentionem partium suponere earum distinctionem, tanquam rationem comunem, et genericam, sine qua constituere non posse quantitatem com positam integraliter.

§ 2.° arguit P. Tellez si materia separata a quantitate, adhuc conservaret ordinem partium ad totum, quem habebat sub quantitate nec enim fieri posset ut in instanti, quo quantitate nudaretur partes eius confluerent ad punctum, cum id sine earum motu non fieret motus autem non fit in instanti. Respondeo neg.do ant, quia subst.a materialis denudata quantitate, nequit habere partes ita positas ut dicant ordinem invicem Unde in illo casu vel quelibet pars talis substantiae conservaretur sine unione, aut ordine ad allias aut omnes confluerent ad punctum, servata tantum distinctione entitativa,

quæ recte apellabitur ordo transcendentalis: quare una non esset allia nulla tamen esset extra aliam.

Ad 2um præterea quod non videtur omnino necessarium, quod partes illæ ita confluerent ad punctum quin possent constitui in alliquo spacio aut quasi spacio divisibili: quod cum ratione sui non haberent, adhuc intelligi possent sine ordine aut positione unius extra alliam. Ad probationem dico, quod motus, aut confluxus ille partium aut punctum, non esset physicus; sed moverentur ad modum quo substantia spiritualis movetur de loco ad locum in instanti. aut forsam, si proprie loquendum sit, non moverentur, sed desinerent esse in loco, aut cum positione propter defectum rationis formalis essendi hismodi.

Vel 2º si placet (et id forsam est magis probabile) dici potest, in dicto casu, manere unam partem substantiæ extra alliam, propter sui exigentiam; nempe, Deo sic supernaturaliter operante: ita tamen, ut id non haberent per alliquod intrinsecum, sed per actionem Dei connotatam conservantem, vel producentem partes substantiæ, et earum uniones in illis spatii partibus. Aut cum equivalenti dispositione illi quam naturaliter haberent per quantitatem: qua quidem actione cesante, desinerent esse invicem extra. effectus autem quantitatis non est extensio ut cumque, sed cum repugnantia, ut una pars sit intra alliam, et cum exigentia ut partes habeant similem ordinem in loco. In casu

vero argmti, una pars substantiæ ñ ē ȝtra alliam, quia Deus sic vult, et inde colligi ñ ee extensas quia extensio proprie dari ñ potest, sine mutua intrinseca repugnantia essendi invicem intra.

Replibs. Ex hoc sequitur, ñ posse unam partem quantitatis poni ubi ē allia, et per consequens ñ posse penetrari; set hoc ē falsum: nam ita se habet una pars quantitatis ad alliam, sicut una quantitas ad alliā quantitatem; At istæ possunt penetrari et poni invicem extra se: Ergo. Nº paritatem convincere per ordinem ad penetrationem localem, secus autem, per ordinem ad penetrationem ȝtoto. Unde una pars quantitatis solū posset poni intra alliam, et penetrari hoc modo cū illa, destructa earum positione. Quare tunc ñ maneret quantitas, set partes earū, vl. ad modum alliarū quantitatū cum desinerent ee partes, et fierent quantitates; vl. ad modum indivisibilis quantitatum.

Arguitur 5º. habere partes extensas, et positionem earum ñ convenit quantitati discretæ: Ergo. quantitas nequit per id constitui. Confirmatur. punctus habet extensionem, et ñ partes; et tamen ē quantitas: Ergo. pant. pūctus ē indivisibilis, materialis, et corporeus: Ergo. Ad argmtū dico, quantitatem discretam ñ ee simpliciter quantitatē;

Propterea quia non habere proprie extensionem. Cum tamen habet suo modo; quia aliqualiter participat rationem quantitatis, ut in alia quaestione declarabitur.

Ad Confirmationem dico, quod punctus, eo quod indivisibilis sit non potest habere extensionem: quia tamen est principium quantitatis, cum sit principium lineae; et quia dicit ordinem ad partes lineae, dicitur habere positionem. At vero, cum positionem hanc in se non habeat, quantum non est, nec corporeum, ut dicitur terminative quippe quantitas est divisibilis in ea ex quibus constat. solutio desumpta est ex D. Thoma opusculo 48 tractatu 3°, cap. 2°: propterea dici potest, punctum esse quantum incomplete, videlicet ut partem quantitatis, vel esse absolute quantum; et in definitione quantitatis poni partes, non praecise actuales, sed et potentiales, aut equivalentes, quae possunt in puncto considerari; quia non repugnat poni ubi est ipse, duo aut plures minores. Verum in hoc tangitur difficultas de compositione continui corporei in physica examinanda.

Arguit tandem Vincentius Thomas in presenti, libro 3° cap. 4° propositione 12ª implicat extensio quae non sit in ordine ad locum: tum quia repugnat extensionem, quod alicubi non sit: tum etiam, quia deus excogitavit extensio in ordine ad se, ut explicetur, quomodo quantitas occupans naturaliter plurium partium spatium possit reduci ad unum

quantenus minimus imo constituit indivisibile, retenta nihilominus extensione suarum partium in toto, ut de corpore Christi in Eucharistia communiter affirmant Doctores, sed hoc est impossibile; nam repugnat in indivisibili supra, et infra, dextrum, et sinistrum quae necessario habet quantitas retinens ordinem suarum partium. probabilius autem dicitur totum Christi corpus ex ampla gratia ita contineri sub modica hostiae particula ut illius partes sint in locis distinctis, sed in minori spatio.

Nego ant. ad 13 prob dico, esse alicubi, secundum quod alicubi esse opponitur nullibi esse: secus autem quatenus alicubi esse denotat positionem rei in loco per commensurationem ad ipsum. Nam Deum, qui ubique est, hoc modo esse in loco, est impossibile. Angelus vero etsi definitive a loco sic enim est in uno, ut in allio non sit; ita est in loco, ut totus sit in toto, et totus in qualibet parte. Et Corpus Christi in Eucharistia nec commensuratur loco, nec ab eo definitur alioqui non esset alibi quapropter non est in Sacramento sicut in loco, ut efficaciter probat S. Th. 3a p. q. 76 articulo 5. Et ratio est; quia locus, et locatum debent esse equalia: Corpus autem Christi multo maius est quam sit locus ubi est Eucaristia. Propterea corpus Christi, ut dicitur, est in sacramento non secundum modum proprium quantitatis dimensivae

medio fuo

Sed magis secundum modum substantiæ, et rei spiritualis: quoniam in re sacramenti sola substantia corporis est in illo, ratio vero locandi corpus est quantitas dimensiva vicinis illud commensurata loco. Quapropter quantitas constituta in loco simmiori, non est proprie in loco cum illi non commensuretur. Sed esset per accidens in loco quatenus esset in alio, quod per se esset in loco. ad 2.3 probationem dico, repugnare in indivisibili dextrum et sinistrum supra, et infra; non vero in quantitate constituta in indivisibili quoniam per hoc non redditur indivisibilis sed equivalet indivisibili in ordine ad essendum ubi est ipsum.

Quod patet ex doctrina eiusdem Doctoris nostri in dem improprie 3.2.ª docet quod potest Deus ponere in loco unius puncti, aut etiam simul duo aut plura puncta indefinite. In quo casu, quamvis de puncto quod sit indivisibile, dici non possint supra, et infra; de alijs vero recte dici potest quod unum sit supra, aliud infra; unum ad dexteram, aliud ad sinistram. hoc ipsum necessario fatendum est de quantitate non facta entitative indivisibili sed servante in indivisibili ordinem, et positionem partium in toto et externa, in loco autem cui non commensuratur extensa non est. Verum ista sufficiant quoniam in secretioribus Divinæ sapientiæ operibus modum ultra modum inve stiga

n̄ licet.

Dub. 2.us

An quantitas rẽ distinguatur a substantia et qualitatibus?

§ 1.

Referuntur Sententiae

Nominales, et alii praesertim antiquorum nullam distinctionem ex natura rei intercedere inter quantitatem, et rem quantam sed hanc per se ipsam esse extensam, et tot esse in qualibet entitate quantitates distinctas quot sunt ea res distinctae rẽ. Thosca vero, et Durandus quotquot negant, dari accidentia ab omni substantia entitative distincta, dicunt quantitatem esse accidens modale, modaliter tantum a re, quam afficit distinctum, communis sententia docet dari accidentia entitativa rẽ, et adaequate a substantia distincta, et quantitatem esse unum ex huiusmodi accidentibus.

§ 2.

Conclusio

Quantitas est accidens rẽ a substantia et qualitatibus distinctum. In huius conclusionis probationem, plura allegat Magister Soto testimonia Aristotelis; ex quibus non obscure colligitur Philosophum agnovisse dictam re

alem distinctionem. Propterea videtur esse Sententia S. Thome; quoniam hac opinione non supposita, vix defendi possunt, que docet 3.ª parte questione 77.ª articulo 1.º et 2.º; et 3.º in lectione 13.ª; sepe que allias.

Deinde probatur ratione theologica. facta in Eucharistia consecratione panis, et vini, manet eorum quantitas sine propria substantia, que convertitur in corpus, et sanguinem Christi: Ergo res distinguitur a substantia. patet consequentia: nam res ab illa separatur: res alia autem separatio est evidens signum realis distinctionis. Aliunde, quantitas non est modus substantie, cum manat, et conservetur sine substantia: Modus autem nequit conservari sine re cuius est modus Ergo non distinguitur ut modus set ut res a substantia id ipsum fateri debet de quantitate, et precipuis speciebus qualitatis tum; quia quantitas est earum subiectum, ut in Eucharistia, vel id, quo mediante afficiunt substantiam: tum etiam; quia potest separari et conservari sine illis, et similiter plures species qualitatis possunt manere sine quantitate, ut ex earum declaratione patebit.

Ad hanc rationem dicunt, non manere in Eucharistia quantitatem panis, aut vini; set quantitatem accidentium ibi revera manentium; que cum

corporea sint, manent impenetrabiliter extensa in eodem loco, in quo extensæ erant substantiæ panis, et vini: sed contrahes 1.º nam, facta consecratione, manet corpus Christi sub speciebus panis, et vini; sed quantitates accidentium non possunt proprie dici species panis, et vini, sicut dici non possunt quantitates eorum: ergo.

2.º iuxta comunem sensum Theologorum, quantitas panis manet in Eucharistia, ut subiectum aliorum accidentium; at quantitas non potest esse subiectum accidentium, quæ seipsis sint ipsa quantitas: ergo.

3.º impossibile est, esse plures quantitates in re eadem. probatur: quoniam si essent plures quantitates, una substantiæ, et aliæ suorum accidentium, non possent esse simul in eodem loco, cum deberent esse impenetrabiliter extensæ; sed substantia panis est in eodem loco cum suis accidentibus, ante consecrationem, qua facta, manent eius eadem extensione ac antea: ergo in Eucharistia manet ipsamet quantitas panis, ratione cuius cetera accidentia sunt extensa. ergo non sunt plures quantitates in re una.

Ex hinc ulterius probatur conclusio quoniam materialis substantia est simul extensa cum alijs rebus et sine aliqua repugnantia cum eisdem intime penetrata

cum aliunde resistant alliis corporib., et partes earum invicem ne una sit ubi ē allia: Ergo hic efectus ñ provenit a substantia, aut a reb. sibi ñ resistentib.; set ab allia alterius nature, quam dicimus extensionem sive quantitatem. Confirmatr. Si substantia ē sua quantitas, et forma sua, et color, et allia res etiam sue quantitatis; ñ potest reddi ratio, cur sicut ista naturaliter penetrantur, ñ posint etiam plura corpora, et partes eius dem quantitatis naturaliter penetrari: Ergo nulla res ē sua quantitas; v.! hec ñ ē causa impenetrabilitatis corporum; q̄d ē subire naturam quantitatis.

§. 3.

Solvuntur contrariorū argumenta

Arg. 1.º partes substantie ñ uniuntr per quantitatem, set se ipsis, ita que una sit extra alliam, vt caput extra collū, collum extra humeros, &c.ª: Ergo seipsis res extensa: ergo et quante. Ad arg. admiso q̄d partes substantie uniantr se ipsis, et 3 casu quo separentr a quantitate, dicimus, q̄d tunc manerent entitative unite; et posent etiam manere invicē extra, ñ ratione sui, set per actione Dei extrinsice agentis. At vero ñ manerent proprie extense, aut 3 loco, aut naturaliter divisibiles, aut impenetrabiles, propter defectum quantitatis: = Arguitr 2.º

Si quantitas esset res distincta a subst.ª, esset subiectum forma contrariorũ, cum mediaret inter substantiam, et qualitates: hoc autem ē propriet. substantię teste Arist.le in predicamentis capᵉ 5º. Resp.º quantitatem ee proxime susceptivã contrariorũ, substantiam vero ut primũ subiectum: et id intendit Aristoteles.

Arguitur 3º. potest substantia conservari cum omni accidenti absq. accidente realiter distincto quin habeat quanta: Ergo quantitas ñ ē res, set ad summũ modus substantię probatur ant: quia si corpus constitueretur ĩ puncto ut potest, ñ maneret quantum: alioqui punctum, in quo esset, foret quantus: Resp. nego utrumque antecedens. corpus enim constitutum ĩ puncto ñ amittit quantitatem, set extensionem localem; ut patet ĩ corpore Christi ĩ Eucaristia: nec potest commensurari puncto: cum hic sit indivisibilis entitative: Onde de materiali se habet ĩ punctum ñ sit quantũ.

Arguit 4º. Thosca, tũ ĩ physica, tũ in presenti, quędam Divi Thome testimonia adducens, nempe ex metaphysica, lib. 7º lec. 1ª. et 12º lec. 4ª; ac ex prima D.e, q. 44, artic. 2º ad 3.um; in quibus perspicue asserit, q. accidentia, ut quantitas, et qualitas et huiusmodi, ñ ss simpliciter entia; q. ñ habent secundum se alliquã quidditatem; q. ñ ss absolute, set quatenus subiecti corp

ē alliquid ipsis. Ex quibus ita argumentatur: Si quantitas, aut qualitas realiter a substantia distingueretur, haberet secundum se, et absolute quiditatem; esset simpliciter ens; fieret, et corrumperetur; At nihil horum habet secundum S. Thomam; Maiorem sic probat: ideo predicta accidentia non habent quiditatem; nec essent simpliciter entia; quia iam adveniunt subiecto essentialiter completo, cui tantum comunicant ee aliquale; Sed hoc nihil convincit: quoniam etiam vestes et arma tribuunt corpori ee illud aliquale; cum tamen sint in se vere entitates; quia scilicet, ss a corpore realiter distinctae. Ergo.

Respondeo nego maiorem et minorem probationis. loquitur secundum doctrinam S. Thomae, accidentia non ss entia simpliciter, nec secundum se habent quiditatem; tum propter rationem tactam in argumento, quam etiam S. D. tradit 7° Met. lec. 1.a: tum; quia ut ibidem lectione 7.a, inquit, partes alicuius compositi proprie non habent ee, sed magis ss, quibus alliqua habent ee. quod ideo ē; quia fieri proprie non ē partis, sed compositi. Unde nihil, quod pars sit allicuius, sive quod natura sua sit propter illud, ē proprie ens, sed quo alliud ē ens, aut alliquid substantiae eius, aut quo aliqualiter ē. Atque hinc fit quod materia, ut D. Th. ait, non ē quod ē, sed qua alliud ē, non

n̄ sit entitas, sed modus entis, 3ª quod Auctor relatus intendit, nempe quod inter materialia seorsim expectata, sola materia sit ens.

Loquendo proprissime loquendo, sola substantia, quae subsistit, habet secundum se quidditatem, idest n̄ est alterius, sed sui; et est simpliciter ens, hoc est, n̄ est tale ens quod cum alliis faciat ens. Caetera vero, quia ad illius quidditativam compositionem, aut ad accidentalem exornationem, ordinantur; n̄ sunt per se entia n̄ sunt sui, n̄ habent propriae quidditatem: attenta quippe rerum natura, n̄ sunt per se, sed compositio. Attamen ex hoc n̄ recte infertur ea n̄ esse entia, n̄ habere quidditatem, secundum quod ens, et quidditas significant id, quod ponitur in re alliquid, nempe quod est in alliquo genere entis; ut videtur colligi ex D. Thoma opusculo 30, cap. 4º. in hoc quippe sensu, vere et proprie praedicantur de ipsis ens, et quiditas. Verum accidens, licet in se habeat entitatem, n̄ dicitur ens proprie, et simpliciter; quoniam participat ens sicut substantia, sed per posterius, et cum habitudine ad ipsam tanquam ad propriū subiectū ea quod propter tam ipsum quam compositum ex ipso, vocat S. Thomas entia secundum quid. et quodammodo id n̄ obscure significat opusculo citato, et saepe alliaſ.

Nec exemplum argumenti quidquam convincit, nam vestes et arma sunt entia per se, quae secundum se non dicuntur accidentia substantiae; sed quatenus accidentale est ipsis denominare substantiam constituunt praedicamentum habitus. ita, ut ipsum denominaret sit formale in hoc praedicamento secundum hoc communicat in ratione accidentis ita ipse D. Th. habet opusculo 48, tractatu de sex ultimis praedicamentis cap. 1°, et 2° de habitu; ubi etiam quantitatem et qualitatem expresse res vocat. Alia argumenta nominalium alterius sunt loci. Alia insuper, quae fiunt a Neotericis philosophis commodius solventur infra, cum scilicet, de forma substantiali tractetur.

DUB. 3um

An substantia materialis habeat ex se partes entitative distinctas, vel an id potius sit effectus quantitatis?

§ 1

Exponitur titulus, et referuntur sententiae

Sensus quaestionis est, an sicut quantitas suas habet partes integrantes seipsis entitative distinctas; ita etiam substantia suas habeat partes similiter invicem

distinctas nec dubium ē. De distinctione partium substan-
tiae, quas essentiales vocant, scilicet materia, et forma; et de
distinctione illarum quas dari in una subst.ª materiali, sive
completa sit, sive incompleta suadet distantia earum naturalis,
frequens quod separatio. huiusmodi sunt caput, collum, et allia
ipsius Animalis; materia capitis, et materia manus ipsius materiae
totali eiusdem, has partes vocant integrales.

1.ª Sent.ª negat, substantiam materi-
alem habere ex se partes distinctas, sed id provenire illi
a quantitate. pro ea refert Cardinalis de Aguirre
Albertum magnum Capreolum Durandum, et Complutenses, et allios. At non tres in uno conveniunt: nam quidam
dicunt, substantiam adhuc sub quantitate esse ex se actu
indivisibilem; totamque esse in tota quantitate, et totam in qua-
libet parte eius; quod mea sententia, vix probabiliter dici potest;
allij concedunt substantiae actualem partium distinctionem
dependentem a quantitate tanquam a formali distinctione-
ratione; opposita sent.ª ē communis; eamque tenet Suarez dis-
putatione 4.ª Metaph. Sectione 2.ª num. 7. et sequentibus.

§ 2.

CONCLUSIO

Substantia materialis tam sub quantitate quam pro

partioni ad illam sive etiam separata a quantitate habet
esse partes re entitative distinctas. Duas priores par
tes conclusionis docuisse videtur Aris. de generatione libro 1°.
cap. 5° ubi propter alia inquit: carnis materies augetur:
et non cuivis parti eius quidpiam additur, sed alia dilabitur,
alia accedit. At cuivis figurae, ac formae parti fit accessio.
quibus verbis satis innuit partes materiae esse proxime se
ipsis separabiles, cum manentibus partibus figurae cuiuscumque
et formae, quibus fit accessio, pars una materiae dilabitur, et alia
accedit: alioqui etiam dilabi oporteret partes formae, et figurae,
siquidem illam habet pars materiae quae potest dilabi. Tertiam vero docuisse
Philosophum duas priores partes conclusionis et non tertiam
quoniam ibidem ait a magnitudine materiam esse separabilem,
quemadmodum prius est dictum impossibile est.

Verum istud aut accipiendum est attenta rerum natura; vel in hoc, sicut nec in pluribus aliis eiusdem
placitis audiri non debet. Non enim in omnibus rectum tenuit.
Possit autem materiam separari, et conservari sine quantitate
(id alludens ac posse conservari sine forma) et similiter
aliam substantiam materialem inde efficaciter convincitur
quod si potest Deus conservare quantitatem sine substantia,

Cur non potuit conservari substantiam sine quantitate. non ita magis dependet a substantia, quam subst.ª a quantitate. accedit, quod sunt res absolute, et realiter distinctae; nulla vero est repugnantia, quod una conservetur sine alia, et praesertim substantia, quae non dependet in esse a quantitate.

Praeterea, D. Th. favet conclusioni pluribus locis; et eam supponere videtur, 1ª 2ª q. 17. art. 4.º, ubi ait: totum in genere substantiae compositum ex suis partibus, vel integralibus vel essentialibus, est unum simpliciter. Ergo partes integrales substantiae faciunt unum compositum simpliciter in genere substantiae; sed huiusmodi compositum non constat ex partibus accidentaliter distinctis aliogi cum distinctio partium sit de formali ratione compositi, compositum resultans ex partibus integralibus substantiae esset unum, et compositum secundum quid: Ergo partes substantiae distinguuntur substantialiter: Ergo et ratione sui.

Ratione vero multipliciter convincitur. Primo. quaelibet pars substantiae est seipsa ens incompletum, et transcendentaliter una: Ergo per seipsam est indivisa, et distincta ab aliis. probatur ant. una pars substantiae per se ipsam est aliquid compositum substantiale, et non totum com

positum: ergo. Antecedens ē certū. alioqui compositum re vera esset simplex, et partes eius ñ essent compositę, sed unię.
Consa vero infertur: namque libet per se concurrit ad componendum totum per se et simpliciter: sicut ideo forma ē distincta a se, et diversa a materia; quia per se ipsam facit unū simpliciter cū materia. 2°. compositum substantiale precedit natura quantitatem: nam ens simpliciter est prius quā ens secundum quid: ergo habet partes distinctas pro priori ad quantitatē; ñ solum potentia, ut adversarij dicunt sed etiam actu: siquidem compositum substantiale proprio ad quantitatem ñ ē tantum compositū in potentia: ē enim ens simpliciter, et ñ simplex. 3°.

3°. Impugnat, quod substantia sit materialis, et ñ composita actu; sed ñ potest ee actu composita, quin habeat partes actu distinctas: ergo. probatur:
Cumque esset actu simplex; et id per se, cum se non haberet ut esset composita: ergo nunquam posset componi: istud enim simplicitati ab ea per se exacte repugnaret. tum; quia ñ esset susceptiva quantitatis: nam sicut substantia actualis ē subiectum quantitatis; ita partes actuales substantię ss subiecta partium quantitatis. tum insuper; quia simili modo posset substantia spiritualis

ee susceptiva quantitatis, composita in potentia, et tandem composita actu per quantitatem. Nã sicut substã tia materiales ñ eet composita nisi per ordinem ad quantita tẽ; ita spirituales, etiã si ratione sui esset simplex, posset ee composita per quantitatem.) 4º: in casu quo substantia Substantia materialis separetur a quantitate manebit ut antea, quantũ ad distinctionem suarum partiũ; Cum omnino implicet, q identificentur. Semel, quod sint antea entitative distinctę; tandẽ. Una pars substantię rr. separatur ab allia, ut ex Experimento Constat in divisione cuiuslibet corporis: Ergo una ñ ē rr. allia: Ergo ē allia ab illa. At non per quantitatẽ: Ergo tn per se ipsã. p mi. quoniam per quantitatem, nec ē substã. nec pars substantię cũ per illam ñ constituatr.

§. 3.
Solvuntur Obs.

1º Arguitr ex D. Thoma 1ª p. 9e 50 artic. 2º et 2º 3ª gentes cap 65. et alibi, aiente, q remota quantitate, tota substantia ē indivisibilis: Et q materiæ ñ convenit dividi in partes, nisi secundum q intellegitr sub quantitate.

Item, 3.ª p.ᵗᵉ q.ᵉ 76.ª art. 3, inquit, quod Corpus Christi in Eu
)) charistia est admodum substantiæ. Manifestum est autem (
)) verba eius sunt) quod tota natura substantiæ est sub qualibet parte
)) dimensionum, sub quibus continetur. Respondeo, quod S. Th.
indubitanter prioribus locis voluit tantum asserere, substantiam
non esse divisibilem sub præcisa ratione substantiæ, sed per respectum
ad quantitatem, nimirum, sub ratione materialis, et corpo
reæ: vel intelligendum esse, de divisibilitate naturali modo
facta, idest, per motum. Ad aliud testimonium dicendum,
ex illo tantum sequi, quod quemadmodum sub qualibet
parte dimensionum est tota natura, idest, tota essentia substantiæ,
ita totum Corpus Christi est in Sacramento in qualibet
parte specierum; Dicere autem totam substantiæ entita
tem esse in eadem parte dimensionis, et consequenter totam in toto
est res spirituales cum materiali confundere, quod alienum est a
mente D. Thomæ.

Arguitur 2.º si substantia materialis ha
beret proportioni ad quantitatem partes entitativæ distinctas
eas haberet unitas: Ergo et ordinatas, non vero confusas, aut
permixtas, cum confusio, et permixtio obstent compositionem:
Ergo haberet unam post aliam: Ergo esset extensa. Resp.º

substantiam pro priori ad quantitatem haberet partes distinctas, et ordinatas entitative, ita ut ab intus cognos-ci substantia posset designari. Sic materia, et forma, natura, et subsistentia componunt substantiam; hoc est ita se habent, ut possit predictus intus sine confusione cognoscere, que sit materia, que forma, que natura, et que subsistentia. Verum tamen, sicut in hac entitatibus ordinatione materie, et forme, nature, et subsistentie, non sequitur eas esse invicem extra, aut cum positione ordinatas: ita non oportet, quod una pars integralis substantie sit extra alliam: id enim proprium est partium quantitatis propter earum, ut sic dicant Thrasicum, qua adveniente, partes substantie extenduntur, et unam extra alliam constituunt cum mutua positiva exclusione.

Respondetur: si substantia pro priori ad quantitatem est integraliter composita partes vel uniuntur medio alliquo indivisibili neque non se habent invicem ut potentia, et actus, sed tale indivisibile repugnat salutem materia: quoniam facta separatione corrumperetur; quod dici nequit de materia: ergo. Deinde eo dato, non uniret partes, nisi secundum alliquid, cum esset, ut pote indivisibile minus quam quelibet earum, ergo poneret unam extra alliam. Respondeo quod admisis indi

divisibilibus copulativis partium substantiæ, nullum ē inconve

niens concedere, ea corrumpi in separatione, et generari ʒ unione:

nq reverã ñ s. nisi modi, aut quasi modi partium substã

tiæ sicut igitur partes huiusmodi separantr, aut uniuntr

virtute agentis naturalis; ita indivisibilia ponuntur

aut pereunt, per actionē unientem aut separantem partes

substantiæ nec propriē fiunt aut corrumpuntr. sed per acci

dens quatenus fit, aut corrumpitr totum ad illud q addituꝛ

patet e Solutis.

Ad 3.° partes substantiæ nequeunt pro

prtoxi ad quantitatem illā essentialiter componere, cū ñ se

habeant ut potª et actus; neque accidentaliter, cū faciant unū

in subotª; sed ñ datr allia compositio: Ergo. neg. mj. quoniā

præpter compositionem e potª et actu simpliciter; et accidē

talem datr compositio integralis, ut videre ē ʒ quantitate

cuius partes eam integraliter componunt quin una sit

potentia respectu alterius certum namque ē, ñ ee minus aquā

quæ continetr in vase, ac quæ postea adiungitr præexistenti:

cumque una ñ componatr essentialiter per accessionē alterius,

nam quælibet ē sine allia aqua; et cum aliunde facta

unione, ñ maneant duæ aquæ, sed una simpliciter; nec

fatenda ē allia compositio præpter relatas tḡ ʒ substantia

quam ꝫ quantitate. Cum vero dicitur q. ex pluribus ꝫ actu n̄ fit unū simpliciter v. accipiendum ē de compositione esentiali vl ita ut que componunt n̄ sint actu compositum set potentia nam idem n̄ fit se ipso set ab allijs.

Arguitur 3º. nulla pars materię distinguitur ab allia saltem numerice, nisi per quantitatem: nam n̄ nisi per ordinem ad ipsam individuatur materię: ergo materia individua n̄ habet partes se ipsis distinctas.

Resp. distinctionem numericam partium materię provenire formaliter a se ipsis per ordinem tamen ad determinatas partes quantitatis, simili modo, ac de forma, allijs q. rebus diximus ubi de principio individuationis.

Dub. 1um

Utrum punctum linea, superficies, et corpus sint veræ, et proprie species quantitatis. 1º

aliqua præmittuntur ad resolutionē.

Quantitas, ut initio disputationis præmonuimus, allia ē continua, allia discreta. hęc ē cuius partes sūt separatę, nec communi termino copulantur ut numerus ternarius. continua ē, cuius partes copulantur uno termino communi. licet enim dis

iunctæ sint, et separabiles, ñ ss actu separatæ. Itē duplex, succesiva videlicet, et permanens. Succesiva ē, cuius partes ñ existunt simul, sed una alteri succedit permanens ē, cuius partes simul existunt; ut partes corporis humani. aliter dividi potest ȝ quantitatem habentem positionem, et illam ñ habentem. Prima ē cuius partes ss designabiles, idest ñ separatæ, sed separabiles (idest ñ separatæ sed separabiles) ordinatæ et permanentes. 2ª. cuius partes ñ ss permanentes licet sint ordinatæ et signabiles; ut tpus.

Quantitas permanens dividitur in corpus superficiem, et lineam; linea ē extensio secundum longitudinem superficies ē extensio penes longitudinem, et latitudinem. Corpus vero ē extensio penes longitudinē latitudinem, et profunditatem. hinc corpus ē triplex dimēsio, superficies duplex. linea una. dimensio idē ē qmensura. Superficies alia ē continens, scilicet, locus; alia contenta, nimirum, superficies corporis locati. Punctum ē indivisibile habens positionem. idest existens ȝ continuo cū partibus ipsius ut finis unius, et initium alterius. illud quippe, quo partes continuæ quantitatis copulantur, appellatur

punctum q ideo dicitur indivisibile quia nullas habet partes allioqui eas haberet renitas allijs punctis, quæ si non essent indivisibilia, haberent etiam partes unitas; et sic procederetur, quousque ad alliquod deveniretur indivisibile.

Puncta allia s.s continuativa, quæ partes quantitatis uniunt; allia terminativa, in quibus sistit quantitas. indivisibilia lineæ s.s puncta carentia trina prædicta dimensione. partes superficiei copulantur lineis indivisibilibus penes latitudinem. corpus vero constat partibus unitis superficiebus indivisibilibus penes profunditatem. Inde aliter possunt prædicta definiri videlicet sic: punctum ē extremum lineæ. aut comune medium duarum partium lineæ. linea ē extremum superficiei, aut medium commune duarum partium eius. Superficies ē extremum corporis aut medium commune duarum partium corporis.

Est tamen advertendum, q quamvis hæc omnia inveniantur in quantitate seu in corpore quod trina dimensione habet partes copulatas, atque in alliquo tunc sistentes tamen acri contentione disputant Philosophi, an hæc omnia ita re se habeant. Nam quidam negant, puncta distingui realiter positive a partibus quantitatis: plerique tenent, non alias dari partes quantitatis, præter indivisibilia ut extra alliquos inexistentia,

extra alios extensa impenetrabiliter: Allij demum de cernunt, ita 3 re hec oia se habere, ut ab intu concipiuntur. Sed divisij huius resolutio precipue pendet ex principijs fincis; nec ad presentem questionem dirimendam, opus ē qui iam resolvere de harum rerum distinctione cū 3ᵃ senten tia procint, que hic determinanter sustinere.

§. 2.

Dubij = Resolutio.

Dico 1º linea, superficies, et corpus sunt vere et proprie species quantitatis. Probatur: nam vere et proprie participant essentiā, et proprietates quantitatis. Siquidem natura quantitatis sita ē in extensione; et proprietates eius sunt divisibilitas, impenetrabilitas, et mensurabilitas; sed hec oia proprie con veniunt lineę superficiei, et corpori: linea enim sicut extensa ē penes longitudinē, sic ē divisibilis, et alia penes eandem; et sic cum proportione de alijs: &c. Deinde habet suas peculi ares definiones: nā linea ē extensa secundum longitudinem, cum exclusione aliarū dimensionū; superficies ē extensa secundum priores dimensiones cū exclusione alterius; et corpus triplicem importat. Confirmatur. quoniā geometria

~~puncto~~ fluxer et diversias paones de singulis demonstrat.

Obicies 1°. linea, et superficies sunt entia incompleta in genere quantitatis: ergo ordinantur ad componendum corpus sicut materia et forma ad substantia completa, et puncta ad linea. Nego ant, et eius probaonem. quoniam linea (et idem proportionaliter de superficie) non ordinatur ad superficiem vel ad corpus, ut quantitas sit indivisibilis. Nec est pars superficiei, sed tantum est terminus partium: quia vero superficies indiget lineis, quibus suae partes copulentur, ideo dicitur consistere penes longitudinem, et latitudinem at formaliter constituta per latitudinem: longitudo enim ut est superficiei non est quantitas sed indivisibile. Materia autem, et forma ita ordinantur ad Substantiam completam, ut sub nulla ratione participent rationem substantiae completae. Et punctum nunquam potest considerari ut divisibile sed est in primario suo conceptu est terminus lineae.

Obicies 2°. impenetrabilitas non convenit superficiei: quoniam si unum corpus perfecte planum superponatur alteri eiusdem omnino dimensionis; superficies unius tanget superficiem alterius secundum se totam, et per consequens cum illa penetrabitur. Resp. in hoc casu, unam superficiem tangere alliam, se

cundum q. ē alliquid corporis, nimirum quatenus unit aut terminat partes ipsius, in quo sensu ē indivisibilis: Unde n̄ tangit alliam, secundum q. participat rationem quantitatis; et sic potest ee simul cu illa. Set hoc n̄ ē eas invicem penetrari, illo scilicet modo, quo id quantitati repugnat; quia sicut sub hac ratione n̄ s.s. quantitates, ita nullam habent, aut amittunt resistentiam. Quare non se tangunt, aut s.s. simul, secundum propriam dimensionem. q. e Deo patet; quia si una post alliam ponatr, invicem resistent, et facient superficium continuam duplam. Nam secundum latitudinem quantitatis s.s. et impenetrabiles. Unde pro ... sic nequit una occupare naturaliter locum alterius: alioqui ... ipsius ordinatis n̄ posset fieri planum majus.

Dico 2.° locus ē vera species quantitatis continue. negant communiter. Set si tantum volunt (ut ex ... plurium collego) locum n̄ dividere quantitatē immediate. verum dicunt; nam locus dividit superficiem. Secus autem si absolute negant. Dico ergo, locum ee veram quantitatem diversam superficiei. Probatur. Nam locus ē specialis extensio penes latitudinem: ē enim locus ultima superficies corporis continentis immobilis. Unde superficies dividi debet

y mobile, et imobilem. Confirmatur. Sicut quantitas continua dividitur in successivam, et permanentem, quarum differentiae non attenduntur secundum diversitatem dimensionum, sed secundum permanentiam, aut successionem partium; ita superficies dividi recte potest tanquam in proprias species immobilem, et mobilem, quae est locus. Deinde. locus est vera superficies: ergo est vera quantitas. Sed locus dicit de formali immobilitatem: ergo est vera quantitas immobilis. Sed secundum hoc differt a superficie mobili: ergo in genere quantitatis continuae est specialis quantitas. Idem sumptum est ex D. Th., opusculo 48, tractatu 3º cap. 6º.

Dico 3º punctum matematicum (nam de physico infra) non est species quantitatis. Punctum matematicum est quod nec re nec per rationem est divisibile. Conclusio sequitur ex dictis. Neque punctum non potest concipi ut divisibile, cum sit minimum quod potest cogitari: ergo non est extensum. Alioquin adiungeret alteri non tangeret illud secundum se totum; et sic possent in eo considerari partes: vel si tangeret cum eo penetraretur, contra ea [illegible] quantitatis. Nec in hoc est alliqua dificultas.

Inquires, an motus, et tempus sint species quantitatis? motus, et tempus dividitur quanti

tas successiva. Motus ē mutatio sive transitus rei de uno ad aliud. tps ē numerus motus secundū prius, et posterius. idē, successio partiū motus numerata ab anima ad rerū durationes mensurandas; seu brevius, duratio successivorū. Dico igitur, nec motum nec tpus, ee proprie species quantitatis; et per conseq quantitatem successivam nec proprie quantitatem.

Circa motū ita tenet comunis sententia. Et probatur: quoniam motus ē quid incompletum in ratione entis, et quaedam minutissima quasi afectio rei motae. Propterea q reduci debet ad genus ipsius: ea que ratione non post predicamenta numeratur. Unde motus ad substantiā, vel ñ ē aliquo genere, vel reducitur ad genus substantiae; et sic de aliis. De tempore vero ñ ita communiter sentiunt. Sed mea sententia, ñ satis consequenter procedunt, qui illud inter quantitates recensent, et ñ motū. nã tpus ē mensura, eo duratio motus. Mensura autem, et duratio proportionatur rei cuius ē; et motus ē quid incompletum in ratione entis; propterea q ñ ē quantus, aut aliud eius modi: Ergo.

Propterea, libet exscribere locū verū S. Thome in huius rei declaratione. sic inquit, S. Thō, lec. 13a. motus

et tps dicuntur quedam quanta, et continua, propterea quia quorum sunt sunt divisibilia; et ipsa dividuntur ad divisionem eorum. tempus enim est divisibile, et continuum propter motum; motus autem propter magnitudinem; non quidem propter magnitudinem eius quod movetur, sed propter magnitudinem eius in quo alliquid movetur. Nec enim quia illa magnitudo est quanta, et motus est quantus et propter hoc quia motus est quantus sequitur, tempus esse quantum. Unde hec non solum per accid. quantitates dici possunt, sed magis per posterius in quantum quantitatis divisionem ad alliquid prius reducuntur.

Sciendum est autem, quod Philosophus predicamentis posuit tempus quantitatem per se cum hic ponat ibi quantitatem per accid. quia ibi distinxit species quantitatis secundum diversas rationes mensure alliq enim rationem mensure habet tempus, quod est mensura extrinseca, et magnitudo que est mensura intrinseca. Et ideo ponuntur ibi diverse species quantitatis: hic autem consideratur species quantitatis, quantum ad ipsum esse quantitatis. Et ideo illa que non habent esse quantitatis nisi ex allio, non ponit hic species quantitatis, sed quantitates per accid, ut motum, et tempus. Motus autem non habet alliam rationem

mensuræ, quam tpus, et magnitudo: et ideo necibi nechic ponitur quantitatis species. locus autem ponitur ibi species quantitatis, n̄ hic; quia habet alliam ratione mensuræ, set n̄ allud ēē quantitatis. Oquiq; S. Th., qui n̄ tantum rem explicat, set etiam efficaciter probat.

Verum oportet notare q propterea dicit locum n̄ habere raonem allcq quantitatis, quia locus cū sit superficies ab ea adeq. n̄ distinguitur, sicut alliæ species quantitatis. q ideo dictū vellimenobis adversari in supra dictis ex data. Concedendum autem ē contrariorum circa hanc difficultatem sententiis, ne 3 re levi oravis fiat contemptio, q motus, et tpo suo modo habent extensionem, et continuitatem; sicut etiam suam impenetrabilitatem, ratione cuius una pars n̄ ē 3 eodem instanti cū allia, set illi succedit. Attamen proprie habent, quo oportet, d inter veras, et rigorosas quantitatis species numerentur. Sic ratio de quantitate successiva, quæ per motum, et tp̄ de Naturæ ē dicendum, esse suo modo quantitatem, set n̄ proprie, et 3 rigore.

Dub. 4.

VRUM NUMERUS ET

QUARTO SINT VERÆ SPETIES QUANTITATIS — § 1 —

Notantur alliqua ET referuntur sententiæ.

Hucusque fere de sola quantitate continua sumus locuti: nunc autem de discreta, quam etiam multitudinem appellant agere intendimus. Nimirum, ad hunc locum in quo de quantitate metaphisice tractatur spectare videtur, et dividitur in numerum, et orationem. Numerus est multitudo mensurata per unum per unitatem enim sepe replicatam cognoscitur quantitas numeri. Vel potest ita definiri multitudo vel ex unitatibus agregata. multitudo autem allia est transcendentalis quæ solet, opponi enti, et allia quantitativa, sive ut dicitur predicamentalis; sic appellata, quia solum in rebus quantis reperitur. Et hinc numerus allius est transcendentalis; qui in omnibus rebus invenitur; propterea quod dicimus in Deo esse tres personas; et quos dam quatuor, aut 6 angelis: Allius est quantitativus, qui est peculiaris est quantitatis, ut cum dicimus 3 lapides 4 ligna, 6 homines.

A. Similiter unitas quæ est principium numeri, nam et Dea et allijs fit numerus, est duplex. Unitans

cendentales, que convertitur cum ente; et quantitativa que convertitur cum quantitate ratione alterum saltem divisionum quia ubi cunque invenitur divisio oportet, ut inveniatur multitudo. Quare ergo in quantitate est specialis modus divisionis, debet habere suam peculiarem multitudinem numerum quoque et unitatem. Itaque una quantitas continua est una unitas, due autem quantitates numerum binarium, tres ternarium, et sic deinceps. Unde, sicut, facta divisione quantitatis fiunt plures quantitates ita fit etiam numerum, sive multitudo, numerus alius est numerans, nempe mentis conceptus; et alius numeratus, quantitates scilicet que numerantur. Et idem est proportionaliter dicendum de numero transcendentali.

Oratio sic ut hic sumitur est vox quelibet articulata pluribus silabis constans; ut Dominus. De numero igitur et oratione dubitatur participent ne simpliciter quantitatis rationem. Dubitationem autem dedit occasionem Philosophus qui in predicamentis absolute divisit quantitatem in continuam et discretam, et hanc in numerum et orationem et 5.° Metaphysicae textu 18.°, ubi numerat species proprias quantitatis, ulterius memorat discrete. In hoc dubio sententia affirmativa tuentur Thomiste; et sequentes nostri: quanquam non omnes quantum ad

ad rationem conveniunt oppositam tenent Serubertalli plures. favet Albertus magnus. nec dissentit Schotus: eam defendit Dña: et Sotus 8 mtu 3 eadem inclinat.

Iª Conclusio

Numerus et oratio n̄ sunt proprie et simpliciter species quantitatis quo ad 1am p. tem potest probari ex Arist. qui 10. metaphysica numerum describit: ē numerus multitudo mensurabilis uno. Ergo numerus n̄ ē quantitas, sed multitudo quantitatum: ergo n̄ ē unum per se: nam unum, et multa oponuntur. 2°. numerus n̄ redditur specialis quantitas ratione unitatis, quae nihil reale addit super quantitatem continuam, sed solam negationem divisionis: alioqui n̄ ratione sui esset una nec ens: ex suppositione, q. addat alliquid; vel ratione huius additi fieret maior, et hoc impertinens ē ad constituendum numerum vel fieret indivisibilis, et sic n̄ posset facere quantum.

Dici ad istud potest quantum continuum componi ex partibus extensis discretum vero ex indivisibilibus At ego n̄ video, quomodo cum hoc stare possit comunis quantitatis ratio, quam adversarij dicunt sitam ee 3 extensione partium. et cum ita dicant, q. scilicet numerus consurgit ex unitatibus n̄ sicut ipse divisibilibus, imo 3 quantum

ss indivisibiles, longe sane abest a participatione quantitatis.

Adeo quantitate formae specialis numerus quia rea e specialis modus divisionis: Ergo numerus quantitativus differt a numeris alliorum generum, quia e specialiter divisibilis. Et inquiro, in quas partes ita sit divisibilis? in indivisibiles? Ergo ss sunt quantitates, seu unitates, idest, ut partes numeri nihil de formali dicunt nisi indivisibilitate. Cur igitur numerus substantiarum non e quantitativus? neque quae sint quantitates aut non sint de materiali se habet ad numeri constitutionem.

3. Sed vero numerus quantitativus vel divisibilis e in partes divisibiles quae tamen ut ss partes eius dicant formalem rationem quantitatis ut quid erit ad dicendum aliquid quod neque sint quantitates conveniens nec necessarium e ut numerum quantitativum ab alliis distinguit sit igitur certum quod sicut numerus substantiarum talis e, quia fit ex substantiis ita quantitativus quia fit ex quantitatibus, unde quemadmodum intelligi neque est quod illa unio substantialis non intellectis substantiis ita iste percipi non potest nisi intellectis quantitates.

3. Probatur conclusio. numerus non addit rationem suae collectionis unitatum, alliquid quo possit denominari quantitas specialis. siquidem consurgit ex divisione continui ex qua non resultat nova quantitas praeter tres

intrinsecus partium v si resultat v. ē unitas et sic ad unita-
tem sufficit assumere unam solam unitatem, quo fiet ut v.
nullus sit numerus binarius, v. consurget ex una unitate, que
sola presupponitur ad ipsum. Aut v. q. resultat n̄ ē unitas, ent
forma unitatum. Ergo v. una, v. plures: si una: Ergo cum sit de
genere quantitatis, ē continua: si plures: ergo n̄ faciunt unum
per se. Confirmatur. v. q. addit numerus super unitates ē
ordo; et sic sumit speciem ab ordo: v. ē tantum ordo alliquo.
Et hoc v. indeterminate, tunc fiet, ut illud ad quem mutet
subiectum ad libitum numerantis: v. determinate, et sic
in numero ternario hominum unus erit determinatus
tertius, ut nunquam possit esse primus q. ē aperte falsum.

6. unitas ē prior numero, nq ponitur in eius
definitione. Ergo n̄ sunt simul natura: Ergo n̄ dividunt per se
et simpliciter quantitatem. patet consequentia, nam species, quo
genere divid. per se, sunt simul natura. 7.° Si numerus haberet
per se alliquam unitatem, hec esset unitas ordinis: sed unitas ordi-
nis n̄ ē unitas simpliciter per se. Sic comparata
cum unitate continua: Ergo. Prima, unitas ordinis sumitur
ex divisione, ut constat ex D. Th. 5° Met. lec. 6. a; set

unitas simpliciter sumitur ex indivisione: ergo eo aliqua sunt magis unum, quo sunt magis indivisibilia, ut ex eodem loco patet. Confirmatur. numerus dicitur de formali unitates: ergo est formaliter multitudo: ratio autem multitudinis consistit in hoc, ait S. Th. 10 Met. lec. 4ª, quod ea divisa ad invicem, aut divisibilia: Ergo dicit defectum divisionis: Ergo non dicit indivisionem nec unitatem. —— Tandem. Si numerus esset per se quantitas, esset per se mensura, aut mensurabilis; sed neutrum habet: Ergo. probatur minor. in primis non est per se mensurabilis; quia mensuratur per unitatem: mensura autem id proprium habet in quantitate prae aliis generibus ut conveniat cum mensurato in natura speciali; sed unitas non convenit in natura speciali cum numero, sed cum unitate: Ergo numerus non est per se mensurabilis; sed in quantum continet unitatem, per se mensurabilem. Deinde non est per se mensura quia non est [illegible] unitatis ut patet nec numeri; quoniam omnis numerus mensuratur per unitatem, sicut per unitatem cognoscitur: ergo unitas aliquoties sumpta reddit quemlibet numerum. totum hoc argumentum desumptum est ex D. Thoma; 10 Met. lectione 2ª.

Quod autem oratio non sit proprie species quantitatis hinc fere argumentis convincitur. Et deinde patet ex

Ex eo, quod in illa nihil inveniatur, ratione cuius per se debeat inter quantitates numerari. Neque vero sumitur tres sonus quidam; et sic ponitur inter qualitates: aut quatenus in ore proferendo invenitur alliquis motus, et successio temporis, in quo una silaba brevius, allia longius profertur; et sic reducitur ad tempus, et motum: vel demum in ea attendi potest ordo, et dispositio silabarum; sicque concidit cum numero ex dictis liquido constat, quantitatem discretam non esse per se quantitatem: idem enim non habet ratione alicuius speciei; nec insuper potest habere ratione sui: allioquin quod id haberet speciem per ipsam

§ 3.

Axiomta contrariorum soluta

8 1.° Obiicit auctoritas Philosophi ubi supra. et text. 18 ait: substantia namque cuiusvis cuiusque numeri est ipse semel; veluti substantia ipsorum sex est non sibi tria aut ter duo, sed semel dicantur: sex enim semel sex 6.

Respondeo ad 1.um Aristotelem dividere quantitatem in continuam et discretam, simili modo ac dividit ens in unum et multa: quod ex eo convincitur, quod loco quantitatis discretae

faciunt multitudinem, et pluralitatem. Ad 23 Dico ibi loqui de numero secundum considerationem mathematicam: mathematica enim accipit numeros ad similitudinem magnitudinum; et in eis distinguit quasi quasdam figuras, et dimensiones ut in senario, una dimensio est duo alia tres duo et tertia ter duo; non considerando, an proportiones, aut figurae numerorum sint per se entia. Et ideo Philosophus ad hunc sensum loquens dicit quod sex unitates semel dictae, sunt sex, non autem si ter duo dicatur; quia in hoc sensu faciunt numerum triangularem quod pertinet ad rationem figurae quae consequitur ad quantitatem numeri, nec Aristoteles facit contrariis neque, ut D. Thomas in Comento, quod in senario dicatur bis tria aut ter duo, pertinet ad eius qualitatem. Unde si re vera addit aliquid numerus unitatibus illud non est de qualitatis; nec numerus erit per hoc quantus sed ad summum qualis. Deinde Philosophus confirmat conclusionem dictam quod substantia idest natura senarii sunt sex res unitates.

2.° obijcitur S. Th. qui 1.a p.te q. 3. articulo 3.° ait,

quod numerus est species quantitatis, et 7° Met. lec. 15.a inquit, quod sillaba, et numerus sumunt speciem ab aliquo uno nempe
" " ab ordine; et tunc sic loquitur, oportet, quod totum compositum sit
" " unum simpliciter. Item 10 lectione 2.a, haec habet: ratio mensurae primo invenitur in discreta quantitate, quae est numerus
Et de pot.a q.e 9.a art. 7° expresse ait, quod numeri unitas addit aliquid accidentale supra id de quo dicitur, ratione cuius numerus reditur species entis determinati. id ipsum saepius confirmat. Et adeo tam ipse quam Aristoteles expressi sunt pro hac sententia, ut de eorum mente, dicunt plures contrariorum rationabiliter dubitari non posse, et ego non posse non dubitari irrationabiliter, et credo, et affirmo: quoniam apud ipsos non invenio, numerum, et orationem esse species quantitatis, ut id habeant proprie, et simpliciter. Quin puto, adversarios vehementer hoc decipi, quod sonum tantum verborum attendunt rerum naturam non considerantes, et quidem de mente Aristotelis dictum est.

Ad 13, et postremum locum D. Thomae (namque utroque idem habet) dicendum, quod iuxta ipsum, numerus est species quantitatis, quia specialiter pertinet ad quantitatem, ratione scilicet unius, quod est quantitas et principium numeri.

sicut multitudo dicitur ens ratione unius, quod est ens, et prin
cipium eius. Unde numerus addit rationem unius, aliquid
rebus, idest substantijs; quod quidem modo est de quantitates, et
accidentale, habens scilicet rationem mensurae. Igitur
numerus id addit quod unitas: Unitas autem de genere quan
titatis nihil addit supra quantitatem, sed supra rem quae
dicitur quanta. Et hoc etiam non aliud intendit. id quod satis aper
te colligitur ex his, quae contra Avicennam dicit 10 Metaphysicae lectione
3a. in fine. Ad 2um 3 dico, nec numerum nec sillabam con
tineri in aliquo ex quinque primis modis unius per se,
quos refert S. Th. 5o metaphysicae lec 6a.; et ex quibus unitas est ex
indivisione. Sed continentur ex alio ipsis addito, quae unitas
est ex divisione; quoque propterea recedit a propria ratione
unius per se dicuntur tamen unum per se, et simpliciter
quantum non important illam confusionem unitatum, quae aliter
dicitur multitudo; quae ideo dicitur unum secundum quid, et
secundum nullum modum simpliciter. Veruntamen ordo
partium numeri, aut sillabae non consistit in aliquo alio ab
ipsis; sed ex eo, quod omnes sint indeterminata, et definita
multitudine unitatum, quam intellectus numerans
posuit pertransire. quia nulla est ex re determinate post alliquid;
non habent ex re positionem, aut positivum ordinem, sed ex apprehe

ab intra a quacunq incipiendo, possint distincte percipi, et numerari.

Et hoc patet in numero substantiali qui, iuxta adversarios, non dicit alliquem ordinem, aut formam ad dictas unitates: alias constitueret peculiarem speciem substantiæ: et tamen substantiæ possunt numerari ab intra, non omnes ac quantitates. Ad 3um iam constat, quomodo numerus habeat rationem mensuræ, et potest addi q quamvis res numerus sit mensura numeri ad hoc sufficit illa ordinis unitas, quam habet in ratione vel unitas, quæ consistit in aptitudine ut numeret.

3°. arguitur ratione multipliciter. 1° numerus habet suam specialem extensionem, nempe, per partes discretas; habet etiam suam divisibilitatem equalitatem, aut inequalitatem, et ita. 2°. numerus ponitur per se in prædicamento: nam est ens reale, finitum completum, et unum per se, cum ceteræ unitates sumant speciem ab ultima, a qua formaliter determinantur ad hanc numeri speciem 3°. numerus est obiectum Arithmeticæ: ergo est verum ens, et unum simpliciter, atque specialis quantitas: quippe Arithmetica differt a geometria ratione sui obiecti q est quantitas discreta.

Ad 1um resp. numerum

aliqualem habere extensionem, scilicet multiplicationes, admodumque multitudo transcendentalis habent suq unitatem, quantu unitate ex quibus resultant eam integrant quare illa extensio, non dicit unitatem, set potius divisionem. Unde nec est divisibilis rx, cu unitates ex quibus coalescat, sint indivise, set eius divisibilitas, hoc consistit quod intus sicut concipit unitates per modum unius, ita potest eas seorsim concipere. et similiter equalitas non consistit in alliquo, quod sit unum in toto numero, set in eo quod habet tot unitates, ac alter; ut patet in numeris alliorum intuum.

Ad 3.^m nego ant. quoniam numerus non ponitur in predicamento, nisi quatenus res unitatem eius apprehendu te ab intu per modum unius; in quo sensu habent unam definitionem, et proprietates quasdam ad eam consecutas. haec tamen habent fundamentum in illa aptitudine unitatum, ut possint ab intu numerari e etiam ens reale, idest, realis multitudo quantitatum. est insuper ens finitum, et completum, eo modo, quo id dicit de multitudine non repugnat. postremum vero, quod in eodem argumento tangitur; verum esse non potest nisi intenta numeri unitas referat ad intum; quae sane habet determinare ultimam numeri unitatem. Et sic intelligendus est S. Th., cum in octavo Me. supra textum decimum dicit quod numerus est per se unus,

inquantum ultima unitas dat ipsi ultimam speciem, et uni tatem. Id quidem per quandam analogiam, et proportionem ad formam proprie dictam, et non aliter est dictum. Ita nume rus intantum est unum per se, inquantum eius unitates habent potentiam, ut numerentur ab anima: hoc est numerus esse est eas esse numerabiles: Cum autem sint numerabiles per suas unitates, per easdem, nullo addito faciunt numerum. Et ad hunc modum loqui videtur S.Th. 4° Phisicorum, lectione 23ª.

Ad 3um dicendum, dictam unitatem sufficere, ut numerus sit per se obiectum Arithmeticae; quae non considerat, quae aut quanta sit haec unitas, sed potius divi sionem aut discretionem attendit, in qua diversas excogitat proportiones, et figuras licet rationem nihil addant supra unitates, quid autem habeat secundum rem quantitas quae proprie pertinet ad considerationem materiae quae de continuis secundum proprias naturas pertinet; et licet numerus sit rigore ens per accid, hoc non tollit, quod per se attingatur ab Arithmetica: nam de solo ente fortuito, et casuali quod fre quenter appellatur ens per accid, dicitur non posse dari scien tiam; Numerus autem non est multitudo fortuita, cum uni tates, quae sunt eius causa, sint determinatae, ac proximae

numerabiles.

Et hinc patet, differentiam huius Scientię a geometria sitam esse in eo, quod obiectum huius est quantitas; illius vero multitudo quantitatum numerabilium. Nec argumentis facit contrarijs, nisi fateantur numerum addere alliquid secundum rem, literam in spiritualibus, et allijs non quantis: quoniam ad demonstrationes arismeticas impertinens est, quod unitates sint quantitates, vel non; tametsi Arismetica ortum habuisse credatur a consideratione numeri in quantitatibus.

Quantitatis proprietates declarantur.

Philosophus in predicamentis 3 proprietates quantitatis assignat, 1.a est quantitas non habet contrarium contrarietas enim est oppositio contrariorum quę sub eodem [?] maxime distantia sunt invicem pugnant; una vero species quantitatis non pugnat cum allia nec illa a subiecto excludit imo una est alterius principium 2.a quantitas non suscipit magis, et minus. hoc est non secundum extensionem cum una quantitas possit esse magis extensa quam allia; set secundum intensionem, quia ad effectum extensionis partium nihil facit intensio aut remissio, imo, nisi pro his intelligatur maior, aut minor extensio in quantitate percipi nequeunt. 3.a est equalitas vel inequalitas,

quæ propriè conveniunt quantitati; licet per translationem Aliis etiam rebus inveniantur. Propterea, inter quantitatis proprietates primum locum habent, quæ dubio 1º. sunt expositæ. Deinde de quantitate discreta peculiariter dicitur quod sit par, aut impar. et hæc pro nunc de quantitate.

Disputatio 4ª De Qualitate.

Quanquam Philosophus in prædicamentis prius de relatione agat quam de Qualitate ipsa rerum natura postulat ut post considerationem quantitatis, de qualitate tractetur cum sit unum ex accidentibus absolutis; et post quantitatem proximior substantiæ. Propterea quidem idem Aristoteles in 5º Metaphysicæ ubi de accidentibus, attenta eorum natura pertractat. qualitatem relationi anteponit; et licet plurima sint, atque nimis difficilia, quæ circa qualitatis species disputantur a Philosophis; in præsenti, non nisi communia et faciliora tradi solent; quæ nos quoque perquam breviùs contingeri.

Dub. 1um.

Quid et quotuplex sit qualitas. §. 1.

Diversæ nominis huius acceptiones præmittuntur.

Vox qualitas plures habet significationes quarum quatuor recenset Aristoteles in eodem loco 5º Metaphysicæ textu 19. ex quibus, 3 posteriores propriè conveniunt 1æ, et 3æ, et 2æ speciei qualitatis, ut ibidem notat S. Th. 1ª vero essentialis differentiæ propria est. nam quæ per

eam solet ad interrogaonẽ qualis sit res respondere sic quærenti, quale Animal ē homo rationale. Propterea q dicitur, q differentia prædicatur in quale quid. præter hos modos aut acceptiones qualitatis, ē etiam allia, nempe secundum q qualitas sumitur. pro quacunq determinatione rei accidentali; et sic rē accidens qualitas appellatur. Verum propriè, et in rigore qualitas significat speciale accidens constituens determinatũ o, q Philosophi appellant qualitatẽ.

Resolutio

Qualitas ē secundũ quam res dicitur qualis. Ita Arist in prædicamentis, quibus caput octavum exorditur:
„ qualitatem vero dico, qua quales quidam dicuntur. hanc definiõne comuniter probant Philosophi licet ñ nulli illã cum contentu reiciant; quia dicunt nihil continet notius definito. Sed tamẽ illi acutiores nullã magis claram adducunt. quia vero quale satis notũ ē ōibs opus ñ ē, alliam quærere definiõnẽ. Sienĩ quæritur, qualis homo sit Paulus, nullus respondet etiam si sit illiteratus, per res alliorũ generũ, sed q sit bonus, aut malus; doctus, aut indoctus. Nec qualitas cũ sit suprema o, potest exacte definiri. Ad hæc: sic qua

litas descripta, ut per suum effectum fiat; in concreto significatur (concretum namque notius est nobis) aliqualiter innotescat abstractum quod nomen hoc qualitas significat.

Accedit, quod qualitas tot, taliaque comprehendit, ut vix possit ab homine alliqua produci explicatio rationibus communibus, ita exacta ut omni prorsus uitio careat; ex his vobis liquet tenendam esse praedictam qualitatis descriptionem eamque sufficere, quousque ad singulas illius species deveniatur potest tamen aliter definiri cum D. Thoma 1a 2ae, q. 49, art 2o., nempe, qualitas est accidens modificativum substantiae. quamvis enim allia accidentia modificent, et suo modo determinent substantiam id peculiariter convenit qualitati cuius idest facere in esse accidentali, quod facit diferentia esentialis in esse substantiali. Unde substantia determinata per quantitatem, adhuc indiget determinari per qualitatem, ut sit cum hac forma, aut figura, cetera uero accidentia ita modificant subiectum, ut ipsum non adeo mutent, quod possit absolute denominari diversum in esse accidentali. nec enim dicimus hominem fieri diversum, dum locum mutat, aut vestem, sicut quando de bono fit malus.

Et quid quid sit de diver

 bus rei istius explicationibus; nec in eo conveniunt, quod qualitas ē quoddam accidens, q sibi specialiter usurpa vit nomen accidentalis differentiæ. De distinctione autem qualitatis a substantia, et quantitate sufficienter dictum ē disputatione praecedti dub. 2º. Verum in hoc loco nequit eo mode determinari, an prædicta distinctio locum habeat in tib, quæ in prædicamto. qualitatis collocantur nec minus dificile esset resolvere, qualis sit huiusmodi distinctio. atamen, q nunc minus dificile aparet, facile quisque co lliget, ex commembris distinctionum principiis post quam singularum qualitatum naturam cognoverint.

Qualitas autem sufficienter dividitur, in se quentes quatuor bimembres species, nimirum in habitum, et dis positionem, potentiam, et impotentiam, passionem et passivam aut patibilem qualitatem, formam, et figuram sic Phil in prædicamentis, quem communiter secuti sunt Philosophi huius autem divisionis nequit sufficiens redditio, nisi prius, de singulis speciebus loquamur.

D. 2.

Quid sint species qualitatis

Nomina quibus significantur species qualitatis plures etiam habent acceptiones quas videciamtamen sua

ualitate n careat. n e omnino necessaria ad rem presentē decla
randam scit quidem erit, quo sensu ac quibus pro rebus sint
nunc accipienda explicare. et hoc ē q principaliter inten
dimus. de predictis autem significationibus plura luculenter
dicta leguntur apud Philosophum, et Sanctum Thomam in alli
quibus metaphisice libris

§ 1

De 1.a specie qualitatis

Habitus es qualitas dificile mobilis a subiecto, ipsum disponens ad bene vel male se habendum. Dispositio ē qualitas facile mobilis parumque durans disponens subiectum ad bene vel male se habendum. Explicatur. cum res sint secundum plura indiferentes, vt bene vel male se habent sicut corpus ad sanitatem vel infirmitatem, et anima ad scientiam aut artem, virtutem vel vitium; oportet, vt sint alliquae afectiones aut dispositiones, quibus ad hoc vt bene vel male se habeant determinentur. quae, si diu permanent dicuntur habitus; si vero scito deficiunt, appellantur dispositiones. quare habitus, et dispositio diferunt in quantum ille firmiter inheret subiecto; haec vero facile deletur.

Verum ista diferentia suficiens ē, vt distinguantur esentialiter: quoniam id dicuntur esse ē habitus q natura sua habet, vt sit dificile mobile; et dispositio: q autem habet alliquid secundum suam naturam,

alteri n̄ conveniens, oportet, ut differat ab eo essentialiter, et quamvis sepe accidat quod habitus facile moveatur, et dispositio diu permaneat; hoc quidem n̄ ē referendum ad comunionem, aut permistionem suarum naturarum, sed ad alliquem subiecti defectum, aut virtutem quibus fieri potest ut habitus et dispositio suis effectibus priventur. Ex quo ulterius patet, quod diu esse in subiecto, aut cito ab eo deficere denotant proprietates, et per se differentias qualitatum, ut D. Th. aut ubi supra. qui convenientem affert ratione, ut hec qualitatis species primum inter ores locum habeat; quia, inquit, habitus et dispositio sūs determinationes subiecti in ordine ad suam naturam, que ē finis, cuius causa fit alliquid, et que 1° considerata: habitus autem, et dispositio sūs per quos natura bene aut male se habet: bonū autem quod ē conveniens nature; et malū quod nature n̄ convenit.

Quia vero dictū ē, quod habitus ē dispositio subiecti; ē sciendum, quod, ut idem ait ibidem in responsione ad 3um 3. dispositio uno modo ē ḡs habitus; allio vero modo sumitur ut ē ʒ. hac divisione, quatenus significat alliquid contra habitum divisum, verū n̄ oportet adeo

vena[r]m. de. mordicus sustinere essentialem distinctionem inter dispositionem, et habitum, ut n̄ possint convenienter dici due accidentales

diferentię ȝ eadē spē. Atq iterū se comparare, ut perfectum, et hoc ē habitus, et imperfectum et istud erit dispositio. præpter hec, ñ nulla allia consideranda ȝ habitib, quę pluximam disputandi copiam faciunt. Autorib nec allienæ sē a prima philosophia, quanquan Theologi, et Philosophi Morales fere soli de habitib disputent. fortasse, qa id neglegunt metaphisici. loco ȝ the disputationę longissimę subęq; ēa indicabo tantū, nec ideas, omnino, q situ ē, metaphisice denegare. hoc autem tali consilio facturus sū, ut potius referam The opiniones quę alliquid in eorū defensione confług.

Igitur de habitib agit loco citato, et quinq sequentib questionib. et primo de ipsis in ordine ad actum. circa q dicit, q cū habitus sit dispositio naturę, si natura consistit principaliter ȝ ordine ad actum, etiam habitus: q ȝ his præcipue certitu, quæ afficiunt naturam medijs potentijs. illi vero qui naturam secundum se disponunt, ñ ordinantur principaliter ad operaonę, set conseq, in quantum, scilicet natura ulterius ordinatur ad allium finem, qui vel ē operatio, vel alliquid operatū, q per operaonę consequitur. ex quibus constat, q habitus determinat naturam ȝ ratione principij operaonum.

De necessitate autē ponendi habitus, diximus

supra, quod est pluram differentia, et potentia ad opposita, quae propterea indigent determinatione habitus ut fiant actu. Si vero sit sermo de subiectis habituum; dicendum, quod corpus se habet ut subiectum ad formam, possunt esse habituales dispositiones, ut sunt sanitas, pulchritudo, et huiusmodi. Anima vero, possunt inveniri alliqui habitus, et secundum se ut orata; et pluximi ac frequenter, secundum suas potentias: nam anima est per ipsas principium suarum operationum. inter hos numerantur scientiae, et artes. in potentijs autem sensitivis inveniuntur etiam habitus, in quantum operantur ex imperio rationis: quoniam secundum hoc possunt ad diversa ordinare. Et Angelis concedendi sunt alliqui habitus in ordine ad Deum tam virtus, quam voluntas eorum sint in potentia.

Circa causam vero habituum dicendum quosdam esse naturales; quia potest alliqua naturalis dispositio ad di naturae, quae saltem partim sit a natura, et non omnino ab exteriori principio: allios esse acquisitos, de quo nullum est dubium. habitus autem generantur ex multiplicatis actibus, similibus habitibus, in his quae non tantum sunt principium activum sui actus: Unde ratione non generatur

habitu ex actibus callefaciendi potest tamen alliquis ha
bitus generare per unum actum; ut patet de habitu scientie
per ordinem ad intum, qui, semel cognito evidenti principio
firmiter adheret conclusioni: set per ordinem ad intellectum vi
res necesarij sunt plures actus, ut aliquid firmiter hereat
memorie. De habitibus autem infusis dubitari non potest,
quod sint plures hominibus concessi: tum, ut disponant ad fi
nem excedentem facultatem humanam: tum quia potest
Deus producere effectus causarum secundarum sine ipsis:
et sic quibusdam dat sanitatem, allijs vero scientiam,
que potest acquiri per studium. De augmento vero corruptio
ne, diminutione, et distinctione habituum, alliqua tacta sunt
in 2a parte Logice, libris videlicet 1°, et 2°: et locum habent in
Phisica, que illa considerat sub comuni ratione qualitatis.
ex dictis facile erit, non nullas habitus divisiones conficere;
ut in entitativum, qui disponit rem ad bene vel male essendum,
sicut sanitas, et infirmitas; et operativum, qui illam
disponit ad bene vel male operandum: in infusum con
naturale, et adquisitum: in cognoscitivum, et apetiti
vum: in speculativum, et practicum. Que divisiones fieri
in dispositione proportionaliter possunt.

§ 2

De 2ª Specie qualitatis

Potentia non sumitur modo pro potentia transcendentali, sive diuisiva entis, et communi, sed quatenus spectat ad determinatum genus; et sic idem est, ac virtus agendi, vel patiendi. impotentia vero, pro ut ad presens attinet, non est carentia potentiæ, sed potentia debilis, aut infirma. Unde differunt secundum perfectum, et imperfectum quæ sunt differentiæ accidentales nec quidem sufficit, quod visus admittat vigorem, et senectutem, ut mutet speciem. aut non ideo levitudo ingenij, sive inrecelitas memoriæ asserenda est diversa species qualitatis; quia quædam important defectum ad agendum; sed potius et hoc deficit a participatione qualitatis, sub qua unice locanda est, quatenus dicit suam qualemcunque rationem potentiæ; licet aliunde denominetur a defectu illo, quem necessario infert, eo quod quo non attingit eam perfectionem, aut activitatem, quam communiter sortiuntur potentiæ sue rationis.

Potentia igitur est principium proximum operandi, aut patiendi, reddens subiectum capax ad operandum vel patiendum absolute, et simpliciter. In quo apparet differentia huius speciei a prima: nam prima species non con

tituit principium operandi simpliciter et absolute; sed dispo
nit subiectum ad operandum bene vel male. Praeterea potentia
quae pertinet ad hanc speciem, virtus est naturalis per ordinem
ad actum sibi connaturalem et proportionatum: quamvis de alli
quibus placet non semper sit naturalis per ordinem ad subiectum:
quo dicunt ut hac specie locum habeant instrumentali quaedam
virtutes extrinsecus advenientes: id quod explicant ex im
petu communicato lapidi ut moveatur sursum.

Potentia dividitur in activam quae est
principium transmutandi aliud in quantum aliud; et
passivam quae definitur, principium transmutandi ab allio.
ita habet Philosophus 5° Metaphysicorum textu 17°. his addi solet po
tentia resistendi ut 3.ª species potentiae. Verum non oportet
eam a caeteris qualitatibus distinguere sed est quid consequens
unicuicumque naturae, quae per se habet ut tribuat effectum
resistendi suo contrario. potentia activa allia est manens
quae nimirum ita est a natura, ad deficiendum actum perficien
tem ipsam; allia est transiens quae producit effectum extra
se, propter alterius perfectionem.

§. 3.

De 3.ª et quarta specie qualitatis.

Passio omissis pluribus significationibus allio expe
ctantibus est qualitas causans alterationem, vel ad alterationem
consecuta ita S. Th., opusculo 48, tractatu 1° cap. 1°. Sicca

alor ē passio, quia infert actu alliquam passionem: Et morbo Ethici opus ē patibilis qualitas, causata ex nimmio calore in corpore eius adente. Inter passionem autem, et patibilem qualitatem, nonnisi accidentalis diferentia; quæ stat in eo, quod si cito deficiat ipsa passio, si et residua permanet, dicitur patibilis qualitas. ad hanc 3.ª speciem expectant qualitates sensibiles, ut color, sonus, odor, frigiditas, et huiusmodi. Distinctio vero huius et alliarum specierum aperte patet ex earum definitionibus. Moneo tamen, quod si in una qualitate plurium specierum notas accidat invenire, tunc constitui debet in illa dumtaxat specie, ad quam pertinet ipsius primarius conceptus.

Figura ē terminus resultans ex quantitate, seu modus claudens quantitatem intra definitos terminos: ut figura rectilinea, et circularis, forma ad ut figuræ certam quantitatis partium proportionem, seu symetriam, qua grate, aut ingrate sensum afficiat. Unde deformata dicitur, quod sit pulchra, aut deformis. Ex his patet, formam, et figuram non diferre essentialiter; et præsertim, quia hæc species indiferenter solet utroque nomine significari, licet huiusmodi quantitatis terminatio sit proprie loquendo forma in artificialibus, et figura in naturalibus.

§ 4

Suficientia prędictę divisionis ostenditur: proponitur allia et qualitatis proprietates expenduntur

Ratio qua convinci solet rectitudo prędictę divisionis desumitur ex D. Th., 1a 2ę, q. 49a, articulo 2°. Cum in eo consistit, quod nulla potest cogitari qualitas, quę sub alliqua ex his speciebus non contineatur. Quoniam omnis dispositio aut determinatio dicto qualitatis, vel accidit naturę, ut bene aut male; convenienter aut disconvenienter se habeat, et hoc facit prima species: vel natura disponitur per principia absoluta actionis, et passionis, et istud secunda species efficit: vel secundum motum phisicum; et hoc habet per 3am speciem: vel postremo potest disponi secundum quantitatem; et id consequitur per quartam speciem. Et nullus allius modus potest inveniri, quo substantia determinetur intra genus qualitatis; aut quę saltem commode non possit ad illos reduci: ergo.

Nitemus, qualitas a quibusdam dividitur, et recte, in metaphisicam phisicam, moralem, et mathematicam. Prima est, quę sola ratione distinguitur a proprio subiecto, 2a quę ex natura rei ab eo distinguitur. Et partitur entita

tivam et moralem. Moralis est, quae resultat ex recta hominis existimatione; ut fama, bonitas, et malitia, et huiusmodi. Mathematica est, quae consequitur quantitatem; ut linea, curvitas, aut rectitudo; numerum paritas, aut imparitas. haec autem quatuor membra vel non dividunt qualitatem praedicamentalem vel unumquodque continetur sub alliqua ex enumeratis speciebus, aut ad illam reducitur.

Prima proprietas qualitatis est habere contrarium. quod quidem non omnibus ut Philosophus notat, convenit qualitatibus: nam naturales potentia illud non habet: idem quod dicit debet de coloribus medijs inter album, et nigrum, quorum non est rigorosa oppositio. Secunda est, qualitas suscipit magis, et minus, scilicet per intensionem, aut remissionem. Set haec proprietas etiam alliquibus non convenit, cum potentia naturalis, ut intus, non intendatur. 3.a est, quod secundum qualitatem res dicuntur similes, aut dissimiles. his quidam addunt duas; quarum prima est propagatio, seu diffusio per medium, quae in paucis invenitur, ut est propagatio lucis per aerem. Secunda est reflectio, quae sono tantum, et lumini convenit.

Disp. 4.a

De Relatione

Aggredimur valde utilem disputationem de relatione cuius notitia non solum Philosopho, sed etiam theologo, plurimum necessaria est. Namque hic de divinis relationibus tractat: ille vero plura dicere de aliis generibus, quae quadammodo relatione constat.

Dub. 1um

An dentur relationes reales

§ 1.

Referuntur sententiae

Relatio est respectus unius ad aliud, ratione ordo, sive habitudo, qua unum se habet ad aliud, appelatur relatio. Quidam antiqui, inter quos Zeno et Stoici referuntur, absolute negarunt ullas reales relationes. his consentit Aureolus, qui tenens negat, eas in rebus creatis inveniri. Pro hac opinione citatur etiam Pontius: eam quae videtur amplecti Hoscanus cum aliis modernis, qui relationem formaliter consistere affirmant in denominatione extrinseca desumpta ab actu intellectus: Quanquam laudatus Auctor dicat, fere esse de nomine differentiam inter hanc, et communem sententiam. Haec autem quae tanquam dogma philosophicum habetur, tenet dari etiam in creaturis, plures respectus reales. non de Divinis rela

tionibus n̄ potest dubitari, q̄ rr. existat, semel concesso mis-
terio Trinitatis.

§. 2.

Conclusio

Dantur in creaturis relationes reales ita sine dubio Aristote-
les qui 3 prædicamenta aptè derebatur secundum ee: Et 3° Me-
taphisicæ dividit ens reale 3 decem genera, quorum unū ē relatio. Id ipsum
expressum ē 3 D. Thoma pluribus 3 locis præsertim 1ª p. q. 13.
artic 7°, et 28ª artic. 1°, et de potentia articulo 9° q. 7ª. et probatur
ratione eiusdem S. Doctoris. in rebus, nullo intelectu cogitante,
datur ordo, aut habitudo unius ad alteram: namque dam res
secundum naturam ordinate, atque invicem habent inclina-
tiones: bonum, namque et perfectio rerum attenditur etiam se-
cundum ordinem unius ad altiam sicut bonū exercitus con-
sistit in ordine suarū partium; et etiam ordo universi: hic
autem ordo ē aliqua relatio. Similiter 3 corpore gravi ē cer-
ta naturalis inclinatio, et ordo ad locum medium; et inter
magnum, et parvum, duplum, et dimidium: Patrem, et fili-
um, et huiusmodi inveniuntur determinate habitudines,
etiam nullo intellectu cogitante: has autem ee ad aliquid mere
extrinsecum reducendas, ipsa ratio videtur repugnare

habitudo et ordo rerum. quamvis sit ad alliquid extrinsecum

e tamen allicuius intrinseci absolute scilicet entitatis.

Id ulterius patet ex nominum relativorum impositione: non enim imposita forent nisi in rebus inve nirent alliquod speciale quod ipsis significarent. Et confirma tur efficaciter: nam in Deo dantur relationes reales: Ergo etiam dantur in Creaturis. Aliquin cur creaturis repugnant? aut enim repugnat earum perfectioni; et ista est, cur non repugnant divinae? Dicent, quia in Deo sunt substantiae, sed Creatu rae non repugnat perfectio accidentalis: nec relatio ex suo con ceptu suo postulat esse substantiam. Aliunde relatio non re pugnat creaturae ob suam imperfectionem: quoniam vel esset substantia, vel accidens; et nullus ex his conceptibus pugnat cum perfectione Creaturae. Deinde; in Divi nis dantur relationes reales, quia una persona vere procedit ab allia; Sed in Creatis unum vere procedit ab illio: Ergo. hinc tandem arguitur: relationes divinae non sunt denominationes ex trinsecae Ergo nec creatae; Patet consequentia, ob rationes supra factas.

Dices 1º. relationes Divinae sunt simpliciter et omnino necessariae: Ergo etiam creatae; vel saltim ex su positione existentiae creaturae. Neg. conseq. quoniam paritates

retenet ꝫ omnibus. Sic n̄ infertur: relaones Divinę ss substantiales: Ergo et creatę. in Deo enim relaones ss necesarię; quia necesarium ē, quod in ipso sint 3 Personę Divinę: in creaturis vero n̄ ē necesarium, q sit filius, aut allius terminus, et ideo q existit fundamentum, sive allud, quod possit terminari.

Dices 2°. relatio ē comparatio duorum; et hęc fit ab intellectu: Ergo. Respondeo, intellectum multoties comparare unum alteri, inter quę nullum supponit ordinem, sed facit: allia vero comparat, in quibus illum supponit; et de his dicitur habere realem respectum. Dices 3°. ōis res potest intelligi sine allia; sed relatio n̄ potest: ergo n̄ ē res. neg maj: quoniam scientia n̄ potest intelligi sine obiecto; nec materia sine forma; nec modus sine re; nec relatio sine termino.

Dub. 2um

An omnis relatio sit in genere? §. 1.

Declaratur titulus, et relatio dividitur multipliter.

Inquirimus in presenti, an ōis respectus, quicunque ille sit, contineatur sub illo determinato genere, q dicitur relatio; quodq ē unum ex decem, in quę ens creatum dividitur. Ad cuius dificultatis convenientē declaraonē premitendę ss nonnullę divisiones relaonis, ex quarum notitia

omnino pendet resolutio. 1° itaq. dividitur in realem, et rationis. Prima est respectus unius rei ad alteram, sive ordo rerum extra existens, nullo intellectu cogitante. Secunda est ordo rerum in sola ratione existens; ut ordo eiusdem ad seipsum, praedicati ad subiectum, generis ad species.

Secundo dividitur in relationem secundum dici, et secundum esse. Illa consistit in eo, quod res alliqua absoluta significetur ad instar relativae; ita, ut nomen, etiam si relativum videatur, rem significet absolutam tam in se, quam in ratione. Sic Angelum significamus, ad instar, et per nomen cuiusdam pulchri iuvenis, in quo revera invenitur illa determinata partium proportio in qua pulchritudo consistit; Cum tamen non intendamus significare in Angelo talem proportionem, sed per illam suam perfectionem absolutam, quam in re habet, et a nobis concipitur imperfecte. Ex quo patet discrimen huius, et relationis rationis: haec enim principaliter significat ordinem illum, quem res habent in intellectu, ut videre licet in genere, et specie: illa vero esse reale, et absolutum rei. Relatio secundum esse est relatio realis.

Relatio secundum esse dividitur (est ex quibus 3a et praecipua relationis divisio) in transcendentalem sive dictam quia non ad unum tantum praedicamentum pertinet, sed ad omnia v. ad plura: Et

praedicamentalem quae suum habet peculiarem, et definitum essendi modum, atque ideo constituit determinatum genus entis haec autem divisio non potest sufficienter declarari nisi ~~sufficienter~~ explicentur discrimina utriusque relationis quae desumpta ex D. Th. opusculo 48 tractatu 5º cap 1º. Sit merito dubitatur An sint potius conditiones relationis secundum esse, quam solum praedicamentalis: nam quaedam necessario inveniuntur in reale relatione quaedam vero possunt.

Prima conditio realis relationis (per hanc plures intelligunt praedicamentalem, ut infra dicetur) prima, inquam conditio est, quod subiectum, et fundamentum relationis sint alliquid reale. 2ª, quod terminus sit etiam realis. 3ª, quod terminus sit allud secundum rem a fundamento. 4ª, quia quae se habent relative, sint determinata ad certum genus, et speciem. Certe nullam ex his conditionibus invenio, quae non possit convenire relationi transcendentali. Nam 1ª et 3ª ipsi necessario conveniunt; Cum omne ens non possit transcendentaliter referri; nec eiusdem a se ipsa in esse realis relatio. 2ª vero, et 4ª. non repugnant huiusmodi relationi: nam materia refertur transcendentaliter ad formam, et pertinet ad idem genus: et similiter una forma ad aliam, cum qua convenit specie saltem subalterna.

Quapropter aliter Caietanus; apud Suarium discrimen relationum harum assignat. Nimirum

quod relatio predicamentalis unice habet respicere terminum sibi pro
portionatum sub ratione puri termini; ita ut circa illum nullum
alliud munus exerceat: Transcendentalis vero res
picit terminum sub alliqua speciali ratione, nempe, aut causando,
aut uniendo, aut alliud huiusmodi efficiendo. Et hec diffe
rentia aperte explicat utriusque relationis discrimen. illi
tamen addit Suarez allias ex ea consecutas; quarum
prima est, quod relatio predicamentalis nunquam per se a natura
intenditur, sed consurgit posito termino, et fundamento: transcen
dentalis vero sepe fit ex intentione nature; ut videre est
in actu intellectionis, qui necessario includit transcendenta
lem respectum ad obiectum; et in allijs similibus. Allia differentia
est, quod relatio predicamentalis nunquam agit, cum totum
suum esse sit ad alliud, et non ut sit alliud: atque insuper,
cum per se non fiat proprie agere nequit. Sed forma trans
cendentalis sepe est forma activa; ut patet de scientia, et po
tentia.

De existentia autem harum relationum nullus
dictus potest esse dubium: Nam ostensum est debere in rebus ad
miti alliquod respondens nominibus relativis: Nec enim

ē credita facile huiusmodi nomina carere principali significato. Existentia vero transcendentalis relationis ad minus probata ē ex Nemphis; eamq́ concedere minus repugnant Adversarij, Accedit, q̄ predicta utrumque discrimina inveniuntur in rebus nulla cogitatione interve niente. Pater enim filium vt purum talē respicit; quamvis respectus iste in uno rationē causæ, in alio effectus rationem supponat: Et accidens revera ordinatur ad substantiā, vt ad proprium subiectum.

Hic sufficienter probare videntur relationem transcendentalem esse rationē secundum esse proptereaq́ differre a relationibus rationis, et secundū dici nihil omnino, plures existimant relationē transcendentalem esse eandem cū relatione secundum dici quibus favere videtur D. Th., prima p.te q. 13, articulo 7.o ad 1.m, et opusculo citato. Ratio eorū ē; quia relatio transcendentalis re vera significat alliquid absolutum; quamvis signifi cetur respective: fieri enim n̄ potest, vt includatur in conceptu simpliciter absoluto verus conceptus relativus. Verum cū in re ita sit, q res, etiam quatenus nullam dicunt dependentiam, aut ordinem, possunt significari relative.

q. vat ē ut denominenta relativa secundū dici: oportet
1.do q.q. alliqua rebus inest habitudo, aut dependentia,
que nō sit purus respectus, sed per vel operatio, aut repræsē
tatio, vel quid simile, plus habeant quam referri secundū
dici. Et certe nullum ens creatū ē ita absolutū, q. sua
natura nō dicat esentialiter alliquem transcendentalē
respectum. Nā Creatura vis dependet esentialiter a Deo.
Et quid quid incompletū ē in rebus ex natura sua ē insti
tutum ad alliud, aut propter alliud: ut materia propter
formam; Accidens propter substantiam; et potentia
propter actum hic autem respectus nō pugnat cū re
absoluta; Imo pertinet ad eius conceptum esentialem
propterea q. docuimus, nō repugnantibus contrarijs, Tho
mistis inherentiam constitutivam accidentis ee esen
tialiter respectivam; tametsi debeat proportionari
accidenti constituto. Ex q. constat, quomodo concepti
absolutus compatiatur cū respectivos, qui purus respectu
nō sit. Potest autem relatio transcendentalis appe
lari relatio secundum dici, in quantum nomina rela
onū transcendentalū eo modo videntur significare res rel

pectivas, quo nomina relaonu predicamentaliu illas si
gnificant; cum ñeas nisi secundario significent, et
res alterius predicamti principaliter: Ut patet 3 scientia
et sensu principaliter significantibus qualitatem, et secu
dario ordinem ad propria obiecta. Et his exemplis uti
tur S. Th., dt explicet relativa secundum dici; cu
tamen sit certum 3 sua sententia, scientiam, et sensu
referri ra, nimirum, veraliterq ab obiectis dipendentia.
Atq hinc patet, in quo sensu loquatur de predicta di
visione.

§ 2

Dubij resolutio.

Ex dictis facile erit determinare, quenam relaones perti
neant ad 9es relaonis, et quenam debeant excludi. Et 3 primis
relationes divine cu sint infinite, nequeunt in alliquo de
terminato genere contineri. Relatio autem rationis in pri
mis ab hoc 9e excluditur; quia divisio 3 decem genera ñe
entis dt cunque, sed realis. Unde Philosophus facta se
paratione entis realis ab ente rationis illud 3 decem 9a di
vivit. Accedit q metaphysica ñ agit per se de ente rationis
sed tota ē intenta consideraoni entis realis. Propterea
ñ nimius repugnat, relaoni rationis convenire univoce

cū reale, ac ens reale cū ente rationis, inter quæ nulla ē univoca, aut vera analoga convenientia: nequeunt igitur huiusmodi relationes eodem genere convenire.

Dices primo: Quomodo D. Th. 1a p.
„ q. 28. art. 1, et sæpe alibi, ait, quod ea quæ dicuntur ad alli
„ quid significant secundum propriam rationem solū respectū ad alliud. In quibus verbis aperte indicat, dari inter relationē realem, et rationis specialem convenientiam præ alliis generibus. Atque etiam insinuasse videtur, hanc convenientiam referendam esse ad [illegible] conceptū relationis, videlicet, ad conceptū Ad [illegible] quem prescindit a quacunque allia ratione.

Ad hoc dicendum, quod relatio, quatenus precise concepta. Ut ē ad alliud, nec exprimit realitatem aut inhærentiam, sed ordinem tantum. At vero conceptus ad, cum sit alliquid reale, aut rationis, includit necessario, et essentialiter unam aut alliam rationē entis. Et licet conceptus Ad relationis realis, imperfecte cognitus, minus exprimat realitatem quam allia genera, cognoscimus distare videatur a relatione rationis, quæ similiter secundū conceptum precisum ad minus exprimit oppositionem cū realitate; nihil minus ē revera quid reale, cum nequeat excludere transcendentalē entis conceptū

qui per conceptu ad determinatum facit relaonis.

Dexitatione secundum dici perse patet, et ex dictis loqa convincitur, nec veram speciem relationis. Siquidem non e relatio nisi secundum nomen tantum: Nomina autem non dividunt ens reale, set res: Nec metaphysica e scientia devocibus. Transcendentalis autem relatio, eo quod posit in omni genere inveniri, nequit ad unum determinate pertinere. Atque hinc fit a sufficienti partium enumeratione, solas illas relaones adhoc proprie, et per se pertinere, que predicamentales appelantur predicamentales ac quarum unicus effectus e referre. Unde relatio predicamentalis ita potest definiri, Accidens cuius totum suum ee e allium respicere. in qua definitione, per hy accidens significatur, relaonem non pertinere ad quiditatem rei, set illi accidere per allium partem definitionis indecatur, relaonem ita afficere subiectum, ut in illo principaliter non sistat, set potius ipsum ordinet ad allium.

Set acriter dispuare solent Philosophi quomodo illud respicere positum in hac definitione sit intelligendum, an actum, an potius aptitudinem referendi significet, ego non addeo questionem deficilem incido, quin possit et debeat paucis expediri. Itaque dico, cum comuni sta

conceptu relaonis sicut ee ȝ actu referendi, ita vt imposi
bile sit eam aliter concipere. Ratio ē; quia aptitudo ad
actum referendi ē posse referri: hoc autem potius ē posse
habere relaonē, quam illam habere. Siquidem posse refe
rri n̄ ē aliud quam subiectum posse aliud respicere; q
re vera ē quid absolutum, et proximum fundamentū
relaonis: sicut ee dealbabile n̄ nisi proximum albedinis
subiectum significat.

8 Et confirmatur quoniam posse referri et prae
cinde ab existentia tml n̄ minus, ac posse videri ab existen
tia obiecti: at relatio predicamentalis existit necessario tm
existentis positione resultat. Accedit, q relatio predicamenta
lis aut ē accidens modale aut n̄ nisi admodū eius concepta
idest, ē modus logice accidentalis. Et si quis quaerat, cuius
causę sit effectū esse proxime referibile, q videtur conve
nire rei absolute accidentaliter? Dicendum ē, q provenit
ab ipsa natura fundamti, q se ipso ē proxime susceptivū
relaonis; quanquam de eo n̄ dicatur primario, set sit
quid consequens essentiam: quemadmodū diximus de
substantia, q licet se ipsa habeat vt substet accidentibs;
hoc pertinet ad eius conceptum secundariū.

Deinde, potest argui ȝ hunc modum,

pro S.ta contraria, potest intelligi relatio ut afficiens subi

ectum, quin illud actu referat. nam Divinis intelligi

tur pro aliquo priori relatio Paternitatis ut constituens

primam personam, et non ut actu referens, cum pro illo priori

non intelligatur Filius. Respondetur, neg. ant. quoniam

fieri non potest, ut relatio quatalis concipiatur sine suo

effectu formali. Et ad probationem dico, quod etiam in Divinis

relatio Paternitatis, dum intelligitur sub peculiari con

ceptu relationis concipitur ut actu referens Patrem ad Filium.

pro quo scire oportet, quod cum Personae Divinae constituantur

per relationes; quia in Divinis omnia sunt unum ubi non obviat

relationis oppositio, ut S. dicit Anselmus; tria Theologi con

siderant in relatione Paternitatis expresse distincta;

nimirum, munus personae, originis actus, et relationis.

Secundum primum intelligitur relatio ut constitu

ens primam personam; secundum munus autem originis

actus, ut constituens Patrem ut principium generans;

ac tandem sub munere ad sive relationis, refert actu Pa

trem ad Filium. haec omnia optime compatiuntur in una re

latione Divina; secus autem in Creatis, ob earum limi

tationem. Quare in relatione praedicamentali, nihil considera

ri potest, nisi conceptus in, sive accidentis; et hinc nequit

continuere subiectum proxime referibile; alioquin quodlibet accidens id faceret, esset que consequenter relatio: Terminus per conceptum ad, qui propter dicta, non est aliud quam actuale exercitium referendi. Et licet possit conceptus alter in relatione sumi, minime conceptus ipse ad, cum sit alicuius, et alicuius, sit specialiter conceptus in hoc referendum est ad transcendentalem rationem accidentis intime in conceptu ad inclusam.

Ex dictis liquido constat, quod ad relationem necessario concurrunt subiectum, quod appelatur fundamentum, quod est remotum; Ratio fundandi, quae dicitur fundamentum quo, et proximum relationis, et terminus, nempe id ad quod subiectum refertur. Unde et cum his potest comparari relatio, tanquam cum causis suis esse. nam de aliis aliquid dici potest. Cum enim non sit per se intenta, nec proprie propter finem. et cum aliunde per se non fiat, non requirit peculiarem causam efficientem. Ac demum se ipsa est forma quaedam, et non ab alia forma. Unde siquam habet propriae causae, eam habet in causae materialis: Et haec absque dubio debet esse suum fundamentum. At non ideo privatur terminus suo aliquali influxu in relationem; quod ex sequentibus apparebit.

Ceterum antequam ad difficultates in hac materia precipuas deveniamus; libet alliqua premitere, que certa, et comuniter recepta videntur. Primum est quod omnis relatio predicamentalis (de qua sermo iam nihil est dicendum) exigit alliquod subiectum reale: quoniam est quedam forma allicuius intrinseca, et in ipso subiecto existens. Deinde, una relatio unum habet subiectum, et per illud quod per eam refertur. nanque in pluribus non potest esse in pluribus non unitis, sed separatis, et distantibus si ipsa relatio est una: nec potest esse nisi in subiecto, quod facit referri, cui ipsi, et non alteri comunicet suum efectum formalem. At non repugnat, plura esse subiecta unius relationis, modo unum sit proximum et allia remota, quamvis solum proximum debeat dici proprie subiectum, cum per se hoc tantum eficeat.

Rursus, nulla est admitenda distinctio inter fundamentum proximum, et rationem fundandi, alioqui cum ipsa ratio fundandi, non erit subiectum alterius, insuper omnis relatio exigit necessario terminum realem existentem. quoniam natura sua est purus ordo, actualis quod respectus, resultans in fundamento. ex positione termini, quo ablato, relatio non amplius intelligitur esse: idque est ipsi peculiare pre alliis respectibus, qui propterea, potius, ad absoluta, quam ad relationis pertinent.

Atq hinc fit tale ee quodammodo de essentia relationis; Cum enim huius essentia tota sit sita in tendentia, et respectu ad tum, concipi nequit quin in conceptu suo tum includatur. Unde ulterius patet, non posse relationem actu conservari sine tmo. Tandem, inter fundamentum et tum, statuenda est distinctio ex natura rei: quoniam invicem se oponuntur: huiusmodi autem distinctio debet iuxta conditionem relationum esse: Ultimo dixi non omnino oportet ut semper sit entitativa, Cum res modaliter distinctae possint etiam praedicamentaliter referri, in quo nullum aparet inconveniens.

Dub. 3.

An relatio realis aut ex natura rei distinguatur a fundamento. § 1. referuntur sententiae.

Nomine fundamenti relationis non nisi proximum intelligimus, cum sine controversia sit certum saepissime intercedere distinctionem ex natura rei, inter subiectum, et rationem fundandi; a qua si distinguitur relatio, potiori ratione debet a subiecto distingui: Si vero est idem cum ratione fundandi; nequit relatio non distingui a subiecto a quo illa distinguitur. 1.a S.ta est afirmativa; et pro se habet omnes fere Thomistas, et Schotistas, et plures ex nostris. Setallij

intendunt, fundamentu distinqui a relaone enatative; alij uero solum modaliter; alij demu dicunt, relaonem fundatam in substantia ab ea distinqui; eam uero, que in accidentibus fundatur, ñ ee ab illis distinctam. Sententiã negativam tenent communiter Jesuite cum Suarezio: eam defendunt nominales; et e N[ost]ro ordine plurimi: fuit que comunis inter antiquos Thomistas, qui eam ee de m.te S. Thome crediderunt.

Eam insuper amplectitur O[mn]ia. et sine dubio, pro illa pugnat Soto; quid quid dicant, qui illum alleqant pro 2.o dicendi modo prime sententie, nã, ut taceam, q[uod] hic Actor, ut plures credunt, ñ agnoscit distinctionẽ mediam inter entitativam: et rationis: ñ video, quomodo colliqi possit ex argmtis ab eo factis, cap.e de relaone; que plane probant 2.3 s.te 3. fateor ipsũ concedere distinctionem formalem. Sed qui negat scholasticam neqat distinctionẽ ex[tr]a[ne]ẽ reale. At nunquam nominat distinctionem modalem nec nomine distinctionis formalis aliud significat quam distinctionẽ raonis in eum sensum, quo ss re idem ñ predicantur invicem in sensu formali, et abstracto, propter diversitatem defini[tio]nis. id que apertius

batet ex ipso 2.º Physicorum 9.2.ª hoc autem dictum velim

Ut constet clarissimum Thomistam relatorem fuisse thomistis

12.ª

Conclusio

Relatio non distinguitur distinctione alliqua ex natura rei a fundamento. probatur 1.º ex Patre nostro Anselmo, qui in Monologio, cap.e 29.º sic fatur: (quomodo non est particeps summa essentia accidentis, cum et hoc ipsum, quod maiorem vel alliis naturis, et quod illis dissimilis est, illi videatur accidere? Sed quid repugnant quorundam, quae accidentia dicuntur susceptibilitas, et naturalis incommutabilitas, si ex eorum assumptione, nulla substantiae consequitur variabilitas? Eorum quippe, accidentia dicuntur, allia non nisi cum alliqua participantis variatione adesse, et abesse posse intelliguntur, ut omnes colores: allia omnino nullam vel accedendo, vel recedendo mutationem circa id, de quo dicuntur efficere noscuntur; ut quaedam relationes. Constat namque, quia hominem post annum praesentem nasciturum, nec maior, nec minor, nec equalis sum nec similis. Omnes autem relationes has utique cum natus fuerit praeter omnem mei mutationem, ad illum habere

potero, et amittere, Secundum quod crescit vel per qualitates diversas mutabitur.

Sed accidens verum et reale, eficit accidendo aut recedendo mutationem ut infra tertatur: Ergo relatio juxta opinionem Anselmi, non est verum, et reale accidens, sive aliquid ab aliis distinctum. Deinde cum natus fuerit novus homo, ipse etiam non mutabitur, nisi crescendo, aut qualitates mutando. Atque hinc patet, cum dicat quedam relationes et non res: qui per se, qui crescit aut novas suscipit qualitates, non suscipit relationes ad eas necesario consecutas, sine non sui mutatione; quanquam relatio non sit per se terminus huius mutationis, sed quae quantitas, aut qualitas. neque alia plura, que juxta idem verbis continentur, sufficienter ex pendere. Sed moneo e Nipolis aperte deduci, S Doctorem loqui non tantum de mutatione phisica, sed de quacumque alia, per quam scilicet subiectum aliter ac antea juxta se, quovis modo se habeat. Ge

Propterea Aristoteles, 5° Phisicorum docet, quod in his, que sunt ad aliquid non est invenire per se motus, sed per accidens; inquantum scilicet ad mutationem secundum quantitatem, aut qualitatem sequitur equalitas, similitudo et alia, ut ibidem lectione 3ª. S Thomas exponit. qui solvens dificultatem, quomodo, scilicet, aliquid dicatur relative de uno

per mutatione alterius, absque mutatione sui; dicendum est inquit, quia aliquis per suam mutationem efficeretur mihi equalis, me non mutato, ista equalitas primo erat in me quodammodo, sicut in sua radice, ex quo habet esse reale: ex hoc enim, quod habeo talem quantitatem, competit mihi, quod sint equalis omnibus illis, qui eandem quantitatem habent. Cum ergo alli quis de novo accipit illam quantitatem, ista communis ratio determinatur ad istum: Et ideo nihil advenit mihi de novo, per hoc quod incipio esse alteri equalis, per eius mutationem. Quod confirmat in octavo lect. 2a.

Item 3a p. q. 16, artic. 6o, ad 2m, ait, quod homo de novo fit de[x]ter, absque sua mutatione, per motum illius, qui fit ei sinister; quia hoc potest accidere per mutationem alterius. per quod quidem relativa differunt, ut ipse indicat, ab absolutis. Ex qua doctrina concluditur esse hominem convenire Deo ratione unionis, quae est relatio quaedam, per solam mutationem humanae naturae. Et de potentia, q. 8a. artic. 2o; inquit: ad aliquid non significatur secundum rationem accidentis... Et propter hoc etiam dicit Philosophus in 5o. Met. quod scientia inquantum est relatio non est scientis, sed

scibili. Vide, scientiam ipsam esse relationem. Item D. Thomas docet conclusionem opusculo 48°, tractatu 5°. cap. 2°. inquit:
" " cum autem dico, quod similitudo Sortis habet albedinem
" " cum ut fundamentum, non est intelligendum, quod sit alliqua
" " res in Sorte, allia ab ipsa albedine; sed solum est ipsa albedo
" " ut se habet ad albedinem Platonis, ut ad terminum. Et hoc probat, quia alioqui nullus fieret similis, sine sui mutatione quod iudicat inconveniens.

Adeo testimonia ista expressa sunt pro conclusione, ut possint eludi, quam de ratione exponi videantur interpretationibus adversariorum. Nam quealliy dicunt, fundamentum non mutari re per relationem ut dicit conceptum ad, sed mutari per ipsam, quatenus dicit conceptum in. Verum certe hoc stare non potest, quod subiectum ad dat relationem sine sui mutatione: neque quod relatio improprie dicatur accidens ut inquit Aniemues. Deinde, si vera est solutio, alliquid necessario adveniret subiecto de novo per relationem: et nullus fit alteri de novo ter, per solam mutationem alterius, quod adversatur D. Thomae. Item, uterque conceptus in relatione est eadem realitas; imo conceptus ad formaliter includit conceptum in: quomodo ergo fieri potest, ut subiectum mutetur per respectum

habeat

xx, et n̄ per alliu.

Rursus relatio secundū conceptum q̄ nihil importat, propter comunem ratione accidentis: Ergo v. omne accidens mutat subiectum, quod negant Philosophus et S. Th. v. relatio n̄ habet secundum hunc conceptū mutare subiectum. Demum iuxta ipsos ad relatione n̄ datur motus nisi per accidens, Ergo subiectū n̄ mutatur per illam nisi simul mutetur per quantitatē aut per alliud. Set sepissime accidit, q̄ subiectū denouo referatur quin acquirat nouam quantitatem, vel alliud ad q̄ sit per se motus: Ergo tunc n̄ mutatur secundum alliquem conceptū relationis.

Alij responderunt subiectū n̄ mutari per relatione mutatione phisica et rigorosa, set metaphisica, et per resultantiam, quę ē mutatio per accid: et constitutę eo q̄ id positionem, siue ad motum, unū, et alliud positiue, alliās ibid requisitus. Unde quamuis ponatur qualitas vo. n̄ resultat similitudo quousq̄ tale eius ponatur. Set contra hanc solutionē in primis ē q̄ iposito tali resultat noua relatio z fundamento. ab eo distincta illud peraduentū eius mutatz cunihilat S. Th. ...cessitate ... phisicè denouo aduenit alicui ... mutatione eius ... aduenit q̄s hoc ... quā difficultatem soluit S. D. ... difficultas ... eo q̄ ... denouo refertur, quia ... q̄ denouo adueniat, aut muteur, q̄ possit fieri dicet et ... alibi.

Deinde per huiusmodi resultantiam, ponitur vera realitas physica: ergo illa mutatio est physica. quemadmodum ipsi dicere tenentur, sonum, etsi spirato aere resultet, fieri per mutationem physicam, quia est realitas physica. Insuper hec resultantia, aut metaphysica mutatio respectu huius motus physici dicetur talis? respectu motus ad terminum? sed id dici nequit: tum quia ad mutationem per se ad terminum resultat relatio; tum quia quippe ad quod est motus per se, est etiam motus per accidens: tum etiam, quia terminus, et causa eius frequenter distant loco a fundamento. Si vero dicitur esse motum per accidens respectu motus antea terminati ad fundamentum; quomodo facta mutatione per se non sequitur mutatio per accidens. vel dum hec fit, dum cum aliquid per se non mutatur esse, cum in intellectu nequit mutari per accid. aliud per se non mutato quia illud ab isto dependet sic illa mutatio sine ista fieri non potest.

Quod si postremo dicunt, tunc nihil per se mutari, sed fieri mutatum; et causa huius mutationis ulular relationem tempore opportuno; vel id fit per novam actionem, et activum influxum; et habemus mutationem per se: vel non fit ita; et id credat qui non iudicat impossibile posse denovo poni veram realitatem, nulla concurrente causa, vel posse quidpiam fieri nullo operante. Ergo quid

quod sit de modo opositionis, et unius ex iis versus, quod illud quod recipit, aut de novo habet veram alliquam realitatem, realiter mutatur. Cum aliter se res habeat.

Sed quid mirum? quippe nihil alliud faciunt contrarii sue opositionis, quam ob nubilare solent ipse praeceptum D. Th. inanes eorum conatus demonstrat. Quod ut pateat, quaero ab ipsis, An non teneantur dicere, relationem, eo quod sit speciale genus, esse verum accidens physicum, seu reale, modaliter, aut entitative a substantia, ceterisque generibus, vel aliquibus distinctum: idest quod propugnant. Nunc audeant D. Th. opusculo citato capite 38. solventem hoc argumentum, quomodo scilicet decem genera, inter se ex differunt, cum tamen quod dicendi distinctionem relationis a fundamento.

Respondet, quod genera differunt secundum rem, quatenus quaedam dicunt res diversas intrinsice, et ex; sicut substantia, quantitas, et qualitas vel inquantum dicunt diversas res extrinsice ita ut

" " unum importat alliquam rem diversam, quam non

" " importat reliquum, et sic relatio differt a suo fundamento: quia relatio, dicit rem fundamenti, et oppositum terminus quod non dicit fundamentum. Capl. de sex principijs 3.

id confirmat, dum dicit: licet ipse res a quibus accipitur
talis denominatio (intrinseca, et extrinseca) sint eadem;
talis diversitas (consistit in eo quod alia dicunt dispositiones
aliqua unam) sufficit ad distinguendum predicamenta.
Et cap. 2° de habitu, sibi obicit, quomodo potest fundari
respectus immediate in substantia, cum respectus nihil
reale addat supra fundamentum ut supra dictum est; nisi vel
substantia sit accidens vel habitus non sit accidens.

Cui difficultati occurrit dicendo, quod sine inconvenien
te fundari respectus immediate in substantia: nam quamvis
substantia non possit esse accidens per inherentiam ut accidentia
absoluta bene potest accidentalitate aliorum septem ge
nerum que consistit in eo quod subiecto vel forme accidit habe
re terminum ad quem habent solutionem relatio non solum di
fert a fundamento quia dicit terminum oppositum, sed etiam
quia addit novum modum, aut entitatem nec una res
a qua due, et diverse sumuntur denominationes poterit ad
duo genera spectare: nec substantia erit accidens acci
dentalitate septem posteriorum generum. Hinc rejecta
manet solutio dicentium fundamentum non mutari
per relationem absolute, sed per modum respectivi nam mu
tatio per modum respectus est vera realitatis alicuius

positio et absolute veritē q ad relaonē n datur per se motu. Usquequae dicta firmari non parū possunt ex eodem D. Th. q. 7.ª de potentia, articulo 8.º ad 5.ᵘᵐ

Ex testimonijs allegatis colligitur prima ratio pro concluone. n ē vere accidens phisicum, et reale ab alijs distinctum, q nec fisice mutat alliquomodo subiectum; nec subiecto tribuit de novo alliquid; Set relatio ē huiusmodi, vt ex S. Divo Anselmo et Thoma constat: Ergo. Confirmatr. implicat, q alliquid quidquā denovo recipiat vmmutetr, id est quam aliter ac antea se habeat; set subiectum, q de novo referri potest omnino n mutari; et manens ipse vt antea referri per solam mutaonē alterius: Ergo. Deindi relatio distincta rr a fundamento, ē secundum rem a fundam.to diversa: Ergo et fundamentum a relaone: ergo vel per se, vel per relaonē distinguitr. si per se: Ergo n omnis relatio distinguitr a fundamento, si per relaonē de hac fit idem argumentum; et sic ibit in infinitum.

Praeterea. Si relatio ē alliquid ex natura rei a fundamento distinctum, poterit ergo Deus a fundam.to separare v. impedire res sultantiā eius: Nam omne verum, et proprium accidens n repugnat deficere manente subiecto, et quodcunque alliq

Cum sit accidentale. Relatio autem, si est ipsa est realitas, poterit destrui, aut eius resultantia impediri, manentibus fundamento, et termino: nulli enim eorum relatio est essentialis, nec ab illa dependent; aut circa commectuntur: alioqui, ea destructa necessario destruerentur, quod est aperte falsum. Unde quamvis verum sit, quod relatio pendet, et necessario cum utroque conectitur: tamen poterunt conservari fundamentum, et terminus deficiente relatione, a qua saltem ea necessitate non dependent: et tamen nec fieri nec intelligi potest, ut positis duobus albis, non sint similia: et quod habens filium non sit Pater. Dici potest, quod complexum fundamenti, et termini, conectitur necessario cum relatione; sicut complexum, materiae et formae cum unione; verum, cum tale complexum sit unum per accidens nihil habet quod non habeat unum, aut aliud extremum, per quod patet ad exemplum materiae, et formae communiter dicunt in hoc casu duo alba manere similia fundamentaliter. Sed hoc percipi non potest: nam duo alba quae simul coexistunt, se habent eodem modo in albedine: at posito uno tantum, restituderat fundamentaliter simile, quia aliud quod poterat existere, poterat eodem modo se habere: Ergo.

Arguitur. Si relatio est res aut modus, ex

natura rei a fundam[enta]li distincta quoties alliquod denuo producitur. resultant tot relaciones, quot quod sunt res etmodi existentes; ut si producatur album cetera alba adquirunt simillitudinem; allia dissimilitudinem, allia identitatem; &c. Imo nihil omni no poterit mutare quid in singulis rebus resultent noue entitates, aut modi: Unde ad minimus motum localem cuiusque Animalis, et in quocunque instanti, mutabitur universus; nam pullulabunt in singulis rebus diversi modi propinquitatis, aut distantie iuxta maiorem, aut mino rem recesum, aut accesum rei mote ab allijs. quod quidem quavis alliquid admittant, ratio ferre non potest.

Respondent, non esse necesarias nouas rela tiones, ut res existentes referantur ad alliam de nouo productam, sed sufficere extensionem relationis ad ipsam, ita docent Secundarium. Ita, ut quoties novus ponitur terminus primarius, id est, qui terminet relationem antea a nullo terminatam, noua adueniat relatio fundamenti; sed respectu alliorum sufficit extensio huiusce relationis: quare ad hoc ut hoc album referatur ad omnia allia, sufficit una similitudo; et ut diferat a non albis sufficit una relatio dissimilitudinis. Et ita explicant non nulli testimonia allegata.

Inprimis hoc postremum damnant ipsa expresa testimonia, siquidem iuxta Anselmum non

solum haberi pro unt sine n mutaone extensiones relaonz set relationes ipoz. Et iuxta S. Th. nihil aduenit mihi de nouo per hoc quod incipio ee alteri equalis: equalitas autz ē relatio, n extensio. Deinde dicit, n q similitudinis extensio ē similitudo, set q similitudo ē ipsa albedo Sortis.

Propterea. Extensio relationis ad novum termine alliquid re tale qd antea subiectum n habebat: Ergo aut est nova relatio aut afectio quedam preexistentis Ergo res per illaz mutatr. Ant. patet: na sicut relatio dependet a positione tri primarij; ita eius extensio ab extensa. tri secundarij.

Iterum. productis simul duobus albis, nullum erit magis, quq alliud, terus primarius relaonis alterius: Ergo aut erunt duo tri primarij duaru relaonz; aut illius relationis nullus erit terus primarius. accedit, qd posito tro, qui Secundariu appellant n minus per se terminat relaonz ac primarius: unus enim n terminat per allud, nec ab eo quantu ad istud modo alliquo pendet; quandoquidem destructo illo tro primario, manet relatio sicut antea: Ergo nullus ē terus secundarius relationis: Ergo quolibet posito resultat nova relatio.

Dicent, teum secundarium dici illu, qui per se a relaone n existit, ut ss oes propter unum.

set in fero: Ergo nullum per se determinate est pro[ut] per quod totr determinatr? Si per intrinsecu[m]: Ergo posito quo cunque tro, resultat novus modus, aut afectio relaonis. Si per extrinsecum; id dicturi habeant de re absoluta Arifpat relativa. Deinde illa relatio ē per se respectus ad quenlibet determinate tru[m]; et quilibet eorum per se, et adequate illam trat, et non sub raone allys communi: nam cum dico Paulus ē filius Joannis, aut Joannes ē Pater Pauli, fit suppositio determinata.

§. 3.

Fit satis argumentis 3a. oclusione

Primo arguitur ex D. Th. pluribus in locis; et praesertim 1o. D. Gtes cap. 14 ubi ait: in nobis relaones habent ee dependens; quia earum ee ē aliud ab ee substantiae. Et post pauca: relatio ū substantiae adueniens, et post remu et perfectissimu ee habens. At si relatio eidem cum fun damento relatio fundata immediate z substantia ñ habet ee dependens. Ss autem aliquae relationes, quae immediate fundantur z substantia: unde idem inquit, q 7. de potentia articulo 9o. ad 4u3, q Creatura refertur ad Deum secundum suam substantiam; sicut secundum causam relaonis secundum vero relaone eiusdem formaliter.

liter id quod ulterius habet opusc. 48 tract 5.º cap. 1.º Causa autem relationis ē eius fundamentum. Item, relatio fundata in quantitate, et ab ea non distincta non habet esse postremum, et imperfectissimum, Cum esse suum sit esse quantitatis.

Eodemque loco de potentia, ad 7um docet, quod relatio ē alliquid inhaerens. Item 1. 8.ª artic. 2.º ad 13um.
„ nulla substantia, quae ē 3º. potest esse relatio; quia ē definita
„ ad unum; et per consequens, concluditur ab allio genere. denique 1.ª p. q. 28.ª articulo 2.º ad 2um. dicit: Aliud
„ quod invenitur in creatura, praeter id, quod continetur sub significatione nominis relativi ē allia res.

Ad 1um dico, S. Thomam loqui de relationibus,
„ quae adveniunt substantiae mediis accidentibus, quod ex contextu ipso
„ patet: namque ita prosequitur: Postremum quidem, quia non solum
„ praesupponit esse substantiae, sed etiam esse alliorum accidentium, ex quibus
„ causatur relatio. Et statim: imperfectissimum autem, quia propria relationes ratio, consistit in eo, quod ē ad alterum: Unde esse eius
„ proprium quod substantiae superaddit, non solum dependet ab esse substantiae, sed ab esse alicuius exterioris. loquitur relatio secundum suum esse proprium habet esse postremum, idest, adveniens necessario post allium, et imperfectissimum quia cum esse accidentis perficiatur a proprio subiecto a quo ē esse relationis et totum ad alliud.

Et iuxta S. Doctorē dep.ota q.e 8.a art. 1.o ad 6.u

allud ē unum ee idem alteri propter identitatem rei, et allud ee illud propter identitatem raonis. Ydcirco licet sint alliqua, re idem, nequit unum, propter diversitatem raonis predicari de altero. Unde relatio, tametsi idem sit cum accidenti, a quo causatur secundum propriam raonē et ee, q. hic notat propriam differentiam, ē quid devilissimum et imperfectissimū, ex quibus liquet q. relatio immediate fundata i substantia, quamvis i re non habeat ee dependens, illud tamē habet secundum propriam raonē q. aminimū, allia ē raē subst. ē allia relaones. habet etiā ee postremum, consecutum scilicet, ad esse substantie: et imperfectissimū quia propria ipsius ratio n̄ perficitur se nec attrectos et ab alliquo exteriori. Hinc ulterius patet, quo modo fundamentum sit causa, et fundamentum relaonis subiectū licet n̄ secundū rē set fr̄e.

Ad 2.u dico, quod relatio fundata in accidente ē inherens secundum rē, fundata vero i substantia secundum suam raonē formalē. Ad 3.u dicendū, q. substantia secundum propriam raonē n̄ ē relatio, nec relatio substantie. Et propter hanc raonē invicem se excludunt a proprio genere ad q. constituendum suficit diversa ratio formalis, ad quam sequatur diversus modus predicandi; ut idem determinat 11.o me tex. 1.a et 3.o Phisicorū, lectione 5.a: ubi etiam probat q. actio, et passio n̄ differunt nisi se

cundum rationem, in quantum scilicet, diversas rationes movemtis, et moti in sua significatione includunt. Cui doctrinae addi potest, quod supra eodem statuimus, nempe, quod decem genera differunt re, vel quia addunt alliquid intrinsecum vel extrinsecum: et relatio addit tantum fundamentum, cum utrumque includat in sua significatione. Ad postremum dico, ibi tantum dicere, subiectum relationis, nempe substantiam substistentem, et alliam rem a significato nominis relativi.

Et quoniam ubicumque S. Th. loquitur de relatione, specialem habet difficultatem, quod, quantum ad hoc spectare videtur ad substantias; oportet scire quod ipse ideo totiens loquitur de relatione per respectum ad substantiam, quemadmodum de allijs accidentibus quia loquitur de relationibus quatenus importat propria et per se exacta fundamenta, quae sunt quantitas virtus activa, et passiva, ut testatur q. 7.a de potentia, articulo 9.o: Secundum substantiam enim una res ordinatur ad alliam, nam per substantiam inquit, et qualitate ordinatur alliquid ad se ipsum tantum, non ad alterum, nisi per accidens, scilicet secundum quod qualitas, vel forma substantialis, aut materia habet rationem virtutis activam, vel passivam; et secundum quod in eis considerata alliqua ratio quantitatis. hinc aperte patet, cur relatio fundata in substantia dicatur accidens, et inhaerens: Quia propter suam rationem accidit substantiae

Ut se habeat ad aliud magis quam quantitati ad quam per se relatio consequitur.

Arguitur 2°. si relatio non est aliud a re a fundamento; nulla ratione potest convinci non dari in Deo reales relationes ad Creaturas in tempore; quod communiter negant Theologi cum S.to Thoma. prob. ant. nam per illas non mutaretur nec faceret compositionem alliquam. Et primis posset concedi ant., secundum doctrinam S. Anselmi: namque ex verbis eius relatis colligi videtur, posse dari has relationes reales in Deo: id quod satis innuit, cum dicit: Sicut summa natura accidentibus mutationem efficientibus nunquam in sua simplicitate locum tribuit: sic secundum ea, quae nullatenus summe incommutabilitati repugnant, alliquando dici alliquid non respuit.

Deinde respondeo, Theologos non ideo precise non concedere predictas relationes in Deo, quia mutaretur, aut cum illis componeretur; id enim non est necessarium ut resultet relatio, presertim, si sermo sit de reali compositione: Sed quia, ut est D. Th. constat q. 7.a de potentia artic. 10 in Deo non potest esse eadem ratio ordinis, quae est in Creatura; neque agit per actionem mediam, quae intelligatur a Deo procedens, et in Creatura terminata neque iterum alliquod bonum accrescit Creatori ex Creaturae productione. Ut hinc capi potest, quomodo fieret in Deo

illi qua mutatio per relationem realem temporalem, licet, enim non

se non mutaretur, adveniret Dei aliquod tempore extrinsece

cum, sicud advenit Patri per filium ut oporteret per actionem

mediam aliam a sua substantia agere.

Ad 3.um ens relatio predicamentalis est verum accidens

sed verum accid. distinguitur re a subiecto: Ergo. distinguo maiorem:

est verum accidens logice, et formaliter concedo: phisice, et re neg.

Replicabis. Relatio participat comunem rationem accidentis, quam

participant quantitas, et qualitas. Sed hec est accidens reale, et

phisicum: Ergo. Distinguo maiorem: quam participant logice con

cedo: phisice, nego. Quamvis enim alliqua que spectant ad

alliquod genus accidentis sint res substantia, per ordinem

ad intellectum distinguentem predicamenta. Secundum diversos mo

dos predicandi se habent ad modum accidentium ut patet in

habitu, qui logice comunicat cum allijs accidentibus, quia acci

dit substantie vestis, ut denominet corpus. Instabis.

Ergo subsistentia, existentia, et singularitas, que sunt accide

tia logica natura spectant ad alliquod genus accidentis. Nego

consequentiam, quia hec tria determinant substantiam substantia

liter; allia vero accidentia logica extra limites generis

subst. est.

Movetur 2.o omnes conveniunt ens absolutum

et relativum, quam duo absoluta, quae minus inter se distant. Sed haec distinguuntur realiter, ut patet in aliis generibus: ergo. Distinguo maiorem: minus conveniunt formaliter concedo; fisice, nego. Minus conveniunt formaliter, actio et passio, quam substantia materialis et spiritualis: Et nihil ominus haec non conveniunt nisi in genere logico, ut Auctor est S. Th. opusculo 42: cap. 9; actio vero, et passio inre non differunt.

Arguitur 6.º Relatio predicamentalis est purus respectus cuius totum suum esse est ad aliud se habere: ergo.

Confirmatur. Ens absolutum ita est ad se, ut realiter non dependeat ab alio, ergo relatio: Sed realiter dependere, et non dependere intelligi nequit sine reali distinctione: ergo. Ad argumentum distinguo argumentum ut supra. Replicabis. proprium est Dei, propter suam eminentiam ut comprehendat munus absoluti et respectivi: ergo. Respondeo proprium esse Dei quod sua relatio sit formaliter substantia et quod sibi non accidat habere tuum. Ad confirmationem nego maiorem: fundamentum enim realiter dependet ab alio, ad quem realiter ordinatur. Vel distinguo maiorem: ut realiter non dependeat, ut sit concedo; ut sit ad tuum nego. Sic anima dependet realiter a corpore, ut eliciat actus sensitivos, et non ut faciat actus rationales: Sic

Eadem anima non dependet ex corpore ut sit, sed ut sit unita; et tamen non unitur per aliquid aliud iuxta Thomistas. Sic etiam ars dependet ab instrumento, ut operetur, a quo ut sit non dependet. Et ratio est quia res his inveniunt aliquid extrinsecum, per quod huiusmodi res, aut denominationes quodammodo perficiuntur, et complentur.

Arg. 16° implicat separari ea, quae non distinguuntur; sed relatio separatur a fundamento, cum deficiente termino iam amplius ad ipsum non refertur fundamentum: ergo. Confirmatur, quia eadem entitas inferret simul auferri, et non auferri; sed potest auferri fundamentum, quin auferatur relatio, imo facta ea diminutione: ut patet in albo, quod fit maius album, quod propterea fit minus simile alijs inferioris intensionis: ergo.

Distinguo minorem: separatur quoad intrinsecum nego: quoad extrinsecum concedo. idest, fundamentum relationis destitutum termino, quo deficiente deficit quodammodo relatio, quae in suo conceptu includit etiam terminum. Relatio enim dicit unam rem intrinsecam, et aliam extrinsecam sine quibus intelligi nequit. Unde denominatio eius sumitur ab una connotante aliam,

qua pereunte nequit remanere ultexius denominari ?? dine ad ipsam. Sic. Pater, in sententia contraria sine alliqua diminutione aut intrinseco defectu, desinit deno minari Pater secundi filij eo pereunte. Dices, hoc ideo ee, quia Pater adhuc manet inee relativo. Sed istud n tollit, q Pater iam n denominetur sicut antea.

Replicabis pereunte tio relatio n perit quo ad entitatem hec entitas alliquem effectum habebat fundamento sed effectus eius e referri ly. dutem n e referri positive tio concedo: alteri nego. Cum relatio includat fundamentum, et aut simul, isto deficiente, n tribuit effectum referendi, qui per alliquid intrinsece cu completur. Ad confirmationem respondeo, quod crescente fundamento crescit etiam relatio albium enim quo fit magis albu fit magis simile alliis albis preexistentibus. Unde quo fiat simile albu n provenit ex diminutione, sed potius ex aumento, aquo allia deficiunt.

Arguitur ultimo. si relatio e rr idem cu fundamento conceptus relativus e quid absolutus ergo se cundum propriam rationem e ?re nihil. distinguo ant e quid absolutum entitative concedo: formaliter nego. Conceptus relativus e ipsa res absoluta, sed facta tn connotatione. qua propter etiam secundum propriam rationem e alliquid sicut

entitas ē alliquis realitas et vera proprietas entis, quamvis ipsi nihil realitatis addat sed sola negatione divisionis. Simili modo per solam additionem entis rei absoluta fit relativa.

Ut plenius dicta intelligantur, et deca allia argumenta solvantur. Facilius libet paucis verbis et discrere tota huiusdem conclusionis doctrinam itaque sicut res absoluta ē una et n plures; et nomen eius unum, et n plura significat ita et diverso relatione una sed plura et nomen eius plura et n tantum unum significat. quidem satis innuit S. Th. Dum d. q. 8. de pot. articulo 3. ad 4 ait: ē autem similitudo rerum differentialium eadem qualitas, et similiter equalitas ē rerum distinctarum eadem quantitas. Sed diverso modo de hac significatione se habet, nam fundamentum significat id quod ē per ipsum et tanquam rectum quod tribuit suam intrinsecam denominationem, terminum vero id ad quod allud se habet, et id obliquus ultra quod n transit relatio.

Mirum ... res transit de absoluta respectivam per solam additionem alicuius extrinseci et quasi consummatione rei absolutae. Convenit ipsa relatio in ipsa reali entitate fundamenti, addita id connotato entitate termini, et hoc quantum capio, omnino sufficit, ut cuncta quae de relatione dicuntur ... applicentur, et sustineantur. Unde fit

tot erit ratū ali modorum quemmus rationes quam fuit ce probatū reciem dant, in sine necessitate in troducta. Ora omnia quibus probari intenderit, facile habent solutionem: Ant. lectitis argumentis conclusio illam negans ē stabi lita.

Ex dictis facile solvitur similis huic difficultas, nempe, an etiam relatio identificata cū ter.o, eo ipso modo, quo identificatur cū fundam.^{to} idest an fundamentū, et terus ex æquo constituant relationem, ita ut relatio ñ sit magis entitas funda menti quam ter.i Illaq. respondetur negative quoniā terus ñ ē q re ferta, nec relatio ē ter.i sed ab terū. Ulterius. Relatio ē cuius ce ē ad alliud: Si ergo entitates fundamenti et ter.i ss. ipsa re latio, ad q alliud ē relatio? accadit, q fundamentū, et terus ñ ss unum genere, sed se habent ut duo diversa, et opposita. Et quamvis relatio nequeat intelligi sine ter.o; hoc nihil alliud probat, quam debere eam per alliud definiri; q in alliis pluribus evenit.

D. 4.

Quot sint fundam.ta et species relationum. Sz. Omnis.

Resolutio.

Tria ss fundamenta relationum: terminum, unitas, et numerus; actio, et passio; mensura, et mensurabile, ita Philosophus 5° Met: S. Th. ibidem lectione 17ª et communiter Philosophi. Ratio e: quia tot ss fundamenta relationum, quot ss modi, quibus potest una res ordinari ad alliam: hi autem numerum ternarium non excedunt, nam vel res ordinatur ad alliam secundum unitatem, aut pluralitatem, idest secundum convenientiam, aut disconvenientiam, et e primus modus; vel secundum virtutem activam, vel passivam, prout scilicet una recipit ab allia; et e secundus modo: vel denique secundum quod una dependet ab allia quantum ad esse, quia per illam mensuratur et e tertius modus at his tantum modis potest una res se habere ad alliam: ergo.

Hinc triass sunt relationum. Primum fundatur quantitate; secundum actione, et passione sive virtute activa, et passiva; et tertium mensura; que modo non accipitur pro quantitate stricte sumpta sed pro virtute, et perfectione quantum scilicet unum alteri sua perfectione commensuratur. De substantia autem, et qualitate supradictum e, quod per se non ordinantur ad allium, sed propter suas rationes. De alliis vero generibus D. Th. ait, quod magis consequentur relationem, quam praebent relationem causare. namque quando consistit in alliquali relatione ad tempus; ubi ad locum; positio importat ordinem partium; habitus autem relationem habentis ad habitum. nihilominus existimo, posse fundare relationes

Cum rei etiam consideret unitas, et numerus, atque mensura et alliquo etiam modo virtus activa, aut passiva. nec contra hoc sentit D. Th.

Ad 1.us 3o. pertinent relationes identitatis, et diversitatis; equalitatis, et inequalitatis; similitudinis, et dissimilitudinis; propinquitatis, et distantie. Priora membra harum divisionum fundantur in unitate; alia vero in divisione, id est, in unitate quae facit divisionem. Ad 2.um 3o. spectant relationes cause active, et effectivus; quarum quedam necessario supponunt actionem, et passionem, ut Paternitas, et filiatio; allie vero ab illis non dependent ut relationes combustivi, et combustibilis.

Demum, ad 3.us 3o. pertinent, ille relationes, que fundantur in dependentia unius rei ab alia, tanquam a mensura sui esse. Sic scientia refertur ad suum obiectum; intellectus, ad intelligibile; sensus ad sensibile; et imago ad id, cuius similitudinem exprimit. At quia solum fundamentum non est sufficiens ratio existentie relationis; hec quidem existere non poterit deficiente alliqua ex conditionibus en superioribus exigensis.

Circa dicta dubitari potest primo, an una relatio possit esse fundamentum alterius? affirmant Scotus, et Suarez

communes sententia negat cu S. Thoma 1a. te. q. 28. a. artic. 1. ad 2. 3. Ratio e; quia daretur processus in infinitum, cum eadem sit ratio divina, ac de allijs relationibus: sicut enim paternitas e similis alteri paternitati; ita haec ... similitudo e alteri similis et idem. accedit, q cum relatio sit formaliter ratio referendi, non indiget allio respectu, ut referatur: sicut subsistentia non indiget allio modo subsistendi, nec inherentia allio inherendi modo. Unde sicut relatio facit fundamentum ee ad terminum, ita et seipsa.

Aliqui concedunt processum in infinitum. Set imperfectitudinatis, ut sunt relativa admittendus non e.. Suarez vero dicit, sustinendum ee in illa relatione, que sit eiusdem rationis, cu relatione fundante. ... similitudo non e similis per alliam, quamvis Paternitas non sit similis per seipsam. Verum contra hoc e, q illa similitudo e dissimilis, non ... similitudinem, et non per seipsam set per dissimilitudinem; et hec e similis dissimilitudini, non per seipsam, set per similitudinem ... Suarem impugnat Ioannes a S. Thoma, at ... ipsa ... impugnatur. Nam similitudo non fundat dissimilitudinem eterum respectu cuius fundat. non quidem respectu similis; alioqui foret ipsi dissimilis: non item respectu dissimilis; alioqui fieret similis dissimili:

Propter istud censeo, non probari ratione facta processum in infinitum, nec q ad ... ... con

unica; quoniā subsist.ᵃ n̄ ē subsistens, nec inhærentia inhærens: at una relatio ē sum̄e similis, et alteri dissimilis: quamvis enim sit ratio referendi, aliter respicit talē fundamenti, aliter e suum. Itaque paternitas n̄ eodem modo se habet ad filium, et ad alliā paternitatem. Unde dicendum, posse relaonē fundare respectū alliquem prædicamentalem, n̄ secundum propriā raonē, seq. ratenus q. ipsa considerari potest aliqualis participatio quantitatis, sicut de allijs generibus diximus supra. Et q. hoc sensu accipiendus ē D. Th.

Et argumentor amplius q. favore huius sent.ᵉ latenus Paternitas n̄ fundat alliā relaonē, quatenus se ipsa habet efectum formalē quē ab allia recepere ret, q. se n̄ habet efectū assimilandi: alioqui illum comunicaret suo fundamento, et per conseq. Pater esset similis filio q. Paternitate. Ergo fundat allia q. relaonē, similitudinis scilicet, per quam fit similis alteri Paternitati. Ex quibus oībus patet, nullā relaonē fundare alliam, quæ sit eiusdem raonis cū ipsa, e set alterius. Sic Paternitas n̄ fundat alliam Paternitatē, et similitudinē, aut dissimilitudinē.

2.° quæri solet, An relaones secundi generis quæ n̄ resultant, nisi posita actione, aut paone, fundētur q. ipsa actione, aut paone, an potius q. potentia, aut subst.ᵃ

agentis, l patientis? ad q[uod] dicendum fundari predictas relationes supra virtutem activam, et passivam, non absolute, set quatenus connotant actionem, et passionem a quibus ille virtutes fuerunt determinatę. Non enim actio quę transit fundare potest relationem quę permanet, cum fundamentum eius sit proximum illius subiectum; imo in ista dicta, est idem: set tantum est conditio. Et hęc videtur esse sententia S. Th. q. 7.a de pot. art. 9.o ubi per actionem, et passionem intelligit virtutem activam, et passivam, a quibus prius dicebat, fundare per se ordinem unius ad alterum. Altius dividitur relatio in mutuam, cui altera scilicet relatio correspondet ex tertio; et non mutuam, cui ex tertio nihil relationis correspondet. Sive ut colligere licet ex D. Th. p. p.e q. 13 art. 7.o mutua est, quę ex utroque extremo habet realem rationem fundandi, et non mutua, quę ex uno tantum illam habet. mutua dividitur in relationes equiparantię idest equationis; et disquiparantię, sive inequationis, aut inequalitatis. prima habet fundamenta eiusdem rationis, et nominis, ut similitudo, fraternitas. et diverso secunda, ut paternitas, et filiatio. Relationes primi generis aliquę sunt equiparantię, alię disquiparantię. Relationes vero secundi generis omnes sunt disquiparantę: nam earum fundamenta sunt diversę rationis. aliquę tamen

n̄ss mutuę n̄ ratione suę, sed ex peculiari conditione subiecti; ut patet de relatione Creaturę ad Deum. Demum relationes tertij generis neutram habent; sed ex ipsa ratione fundandi tres sunt n̄ mutuę: Nam mensura, quę sub hac ratione n̄ ordinatur ad mensurabile nequit fundare realem relationem, ut constat in scibili et sensibili.

Dub. 5.[m]

Anterius formalis relationis sit altera relatio, vel alliquid absolutū? Ṡt. Ṗrem. tituntur alliqua, et sententię.

Duplici modo potest accipi terminus formalis relationis primo, pro ipsa actuali termini denominatione quę n̄ sumitur ab alliquo prędicato aut ratione termini intrinseca, sed a relatione fundamenti extrinsice terminum denominante: namque ideo terminat relationem, quia relatio ē ad ipsum. Unde terminus sub ractionali ratione terminandi, claudit in conceptu relationem, quia extrinsice denominata. Cąque propter dixit D. Th. 1.a p. q.e 13.a articulo 7.o ad 6.m si accipiatur scibile secundum actū, tunc ē simul cum scientia secundum actū, nam ipsū n̄ ē alliquid, nisi sit eius scientia. Et hoc sensu terminus n̄ ē relativus secundū rem, cum denominatio extrinseca nihil rei ponat, sed per

raone si ab intu concipitur ñ enim potest sub ista ratione concipi nisi cum alliqua habitudine ad fundamentu relaonis atq. ideo dixerat idem 2° 3ª P. 7 cap. 11° ñ potest intelligi alliquid relative dici ad alterum, nisi e converso illud relative diceretur ad ipsu. Circaq. recolenda sunt dicta libro 3°. dubio praecedenti 2°.

Aliter potest sumi terminus relaonis pro ipsa forma, aut raone ad quam dicitur relativum, et quae tribuit reddit aptum ad terminandam hanc, vel illam relaonem et ñ allig. et de hac ratione procedit dubium an scilicet terminus relaonis sit allia relatio, vel potius id ad quod sequitur, et in quo relatio fundatur. Et quamvis sit determinatu quod potest una relatio esse fundamentum alterius, et multotiens etiam terminus; quod ñ solum est verum de relaonibus primi generis, set etiam de relaonibus tertii, cum scientia possit per se ad relaonem terminare mihil tominus de materiali se habet quod talis relatio sit terminus relatio, cum per ordinem ad relaonem fundatam, eo modo se habeat, quo fundamentum absolutum, Unde etiam ipsis locum habet ista dubitatio.

1ª S[ententi]a tenet omnem relaonem sive mutua, sive ñ mutuam terminari ad alliquid formaliter respectivu. Ita Cagetanus Yañez, Fumel, Complutenses, alijq. Thomistae

3.ª procedit cum distinctione, et defendit relationem mutuam terminari ad respectivum et non mutuam ad absolutum. Ita Ferrara Lib. 2. de Gente Cap. 11. et frequenter Thomistae; quibus etiam Nominales consentiunt quamplures modernorum. 3.ª docet omnem relationem terminari ad aliquid formaliter absolutum, sive ad illud, quo alterum relatio fundatur, sive relativa sint mutua. Ita Schotus, eiusque sectatores; Suarez, cum fere omnibus Jesuitis; et ex Thomistis Oña, et Soto; licet hic eam non probet, sed tantum indicat q. 6.ª a. 1. de relatione, in fine.

§ 2.

Resolutio

Dico 1.º relatio non mutua terminatur ad absolutum. Probatur 1.º ex D. Thoma q. 7.ª de pot. articulo 10 ubi ait: relationes quae consequuntur virtutem activam, et passivam non semper mutuum ordo ex utraque parte; ergo patet, sive extremum in quo non invenitur talis ordo non terminat ut determinatum aliquo ordine. Sed relationes in quibus non invenitur mutuus ordo ex utraque parte sunt non mutuae: ergo. Ratione probatur relatio non mutua habet terminum realem ex existentem; sed hoc non est aliqua relatio realis altera ex opposito correspondens; alioquin esset mutua: ergo non terminatur

id relativum formaliter Ergo terminatur ad absolutum.

Huic argumento efficacissimo quidam respondent talem relationes non mutuas, et relativum, non realiter — — —

... sed per relationem rationis. Verum haec solutio facile impugnatur quoniam ut ex superioribus constat relatio realis exigit terminum formalem existentem. Atque etiam est evidens, quod et si nullus intellectus quidquam cogitaret scibile terminaret ordinem scientiae ad ipsum et Deus dependentiae Creaturae.

Alij dicunt terminum relationis non mutuae denominari extrinsece relativum a relatione fundamenti, et ita fieri relativum simpliciter contrahere. Non quia haec extrinseca denominatio intellecta ut consequens ordinem fundamenti ad terminum, est velut quaedam reflexio, ut ita dicam, ex illo resultans: Ergo supponit talem rationem formalem terminandi. Atque ideo dixit Philosophus, quod scibile non refertur, nisi quia scientia refertur ad ipsum. Quae causalis indicat ordinem scientiae ad scibile praecedere quodammodo ordinem huius ad illam. 2°. Relatio non est ad seipsam: Ergo non est ad terminum ut per ipsam denominatur. 3°.

3°. denominatio extrinseca nihil ponit

reale 3 re denominata. Alioqui proveniret ab aliqua formalitate secundum suam naturam: Ergo relatio denominans non constituit illam relationem simpliciter. Probo: quod est simpliciter relativum est 3 re relativum; sed tales relationes non mutuae non sunt 3 re relationes; alioqui scibile referretur re ad scientiam; esset quoque propterea inutilis, imo, et impossibilis relatio rationis 3 scibili; cum 3 re inveniretur alliquid respondens cognitionem comparantem scibile ad scientiam; quod est contra expressam doctrinam S. Thomae: Ergo. Tandem tales relationes non mutuae opponuntur formaliter suo fundamento; at non potest opponi 3 relatione, quae una et eadem utrumque denominat: Ergo.

Dico 2°. etiam 3 relationibus mutuis ratio formalis terminandi est alliquid absolutum, sive id 3 quo fundatur allia relatio probari potest ex D. Thoma illis verbis ex opusculo 48°. Similitudo Sortis est ipsa albedo Sortis prout se habet ad albedinem Platonis ut ad terminum. Albedo enim est tale absolutum; et similitudo relatio mutua. Deinde probatur ratione, 1°. Relatio est cuius totum suum esse est ad aliud; sed si relatio est ratio formalis terminandi, totum suum esse non est ad alliud. Cum sub ratione termini non sit ad alliud, sed illud aliud quod definit, aut trahit ordinem: Ergo. 2°. non requiritur plus ad terminandum, quam ad fun

dandum mutuam relaonẽ. et ad fundandum mutuam relaonem, ñ requirit relatio: Ꝓ. P maior. ñ plus requiritur ad terminandũ relaonẽ mutuam, quam q suficit vt tale distinguatur à tali relaone n mutua; et ad hoc sufficit, q ille habeat se raonem fundandi alteram relaonẽ; q est secus eo quo habere cum fundam.to: Ꝓ.

3.° Relatio fert fundamentũ ad quod per suam relaonẽ ordinatur; et fundamentum ñ ordinatur ad relaonẽ: Ꝓ. prim. fundamentum ordinatur ad id cũ quo potest et debet comparari; at hoc ñ est relatio: Ꝓ Confirmatur. Albedo respicit albedinem, et ñ similitudinem et quantitas quantitatẽ, et ñ equalitatem: nq albedo respicit id cũ quo habet similitudinem; et quantitas id cũ quo est equalis: albedo autem ñ est similis similitudini; nec quãtitas equalis equalitati. 4.° dissimile ñ refertur ad dissimilitudinẽ, sed ad subiectũ dissimilitudinis: alias ẽ etc. similiter.

5.° Relatio est posterior tto, et eo quo resultat; At ñ est posterior relaone sibi opposita, sed simul cũ illa: Ꝓ ergo ñ resultat ab tto à fecto relaone. Sed tale est quo resultat relatio est ratio formalis terminandi: nã, sicut ñ resultat nisi ex fundam.to proximo. ita ñ consurgit nisi ex oppositione

tu proximum et formalem: Ergo et Consequentia. Nam tunc erat formaliter relationis per quod est quodammodo causa relationis nam non aliter illam causat tum quam terminando esse se ut sic dicam relationem opponendo.

Demque relatio non exigit tum formaliter respectivum, quia cum relatio ut constat ex relationibus non mutuis aliunde nequaquam est mutua, neque vel illum correspondit essentialiter, vel accidentaliter; et hoc secundum est ex favore conclusionis, sicut et alli dicatur: Ergo relatio natura sua mutua non potest terminari ad tum non respectivum. Hoc autem est falsum ex sententia D. Th. 3a p. q. 35a articulo 5o, juxta quam, maternitati Virginis Mariae, quae attenta rei natura, est relatio mutua, non correspondet ex Christo filiatio realis: Unde consequitur quod nulla relatio, etiam mutua respiciat ex indigentia sui alliam relationem ex tum; sed hoc provenire ex tum conditione, ex quo etiam invenitur ratio ordinis ad aliud.

§ 3.

Occurrunt Contrariis rationibus.

Arguitur 1o ex D. Th. 1a p. q. 13a art. 7o ad 1um, ubi
„ ait: cum dicitur, quod relativum est ad aliud se habere, per hoc
„ aliud intelligitur correlativum, quod non est prius, sed simul natura.

Respondeo D.H. loqui in sensu 1º explicato. vel dici potest, quod per correlativa intelligit ipsas relationes, quae sunt simul natura, et cognitione: istae quippe relationes invicem etiam comparantur. Cui solutioni fundamentum tribuit S. Doctor, 1ª 2ª q. 2ª art. 3º ad 2um.

Arguitur 2º pro 1ª opinione. relatio creaturae ad Deum non terminatur ad aliquid absolutum atque non mutua: ergo per male. nam non terminatur ad naturam, et absolutam entitatem Dei: alioquin perfecte cognosci non posset imperfecte cognosceretur entitas absoluta Dei cum relatio cognosci non possit non cognito termino Confirmatur. Creatura refertur ad Deum ut Dominum sed Deus est talis respective: ergo. Accedit, quod si Deus terminat secundum aliquid absolutum relationem creaturae illud absolutum non potest esse nisi ratio causae; et similiter scibile terminabit relationem scientiae ad ipsum sub ratione mensurae quae est propria relationis transcendentalis.

Respondeo ad arg. non oportere cognoscere perfecte absolutam entitatem Dei ut cognoscatur relatio creaturae ad ipsum; sed sufficere quod abstractive cognoscatur illa potentia, vel perfectio ratione cuius creatura

e a R.io ~~patet~~ ad Confirmationem dico quod nomen Domini relativum dicit, ut notat D. Th. q. 7a de potentia articulo 10 ad 12. minimum potentiam coercendi subditos terminatam ordine subditorum, et ordinem ad subditos qui consequitur potestatem duo priora salvantur Deo secundum rem, nullo tertium Unde ratio dominij in Deo non est aliquid respectivum, sed absolutum; et secundum hoc tractat servitutem Creaturae ac etiam dicitur Deus rex Dominus ex reali subiectione creaturae ad ipsum; sicut Apostolus dicitur realiter filius Virginis ex relatione reali maternitatis ad ipsum, ut ipse D. Th. habet loco ex 3a parte relato. Ad illud quod addit dicendum rationem causae, et tam mensurae et tam scientiae ex re unam et diversam per rationem; quod sufficit, ut una tenet relationem transcendentalem, et alia praedicamentalem.

Arg. 3° praesertim pro 2a relatio est oppositio relativa; sed haec oppositio consistit formaliter in relationum: quoniam tales non contraponuntur, aut correferuntur per aliquid absolutum: ergo. Confirmatur. Oppositio relativa tota est intra relationes; at non esset, si talis esset non esset respectivum: ergo = Distinguo maiorem: oppositio relativa relationis, concedo

relatum neg. Relatio potest considerari, vel ut e forma

oponens fundamento suo termino; vel quatenus habet effectum

opositum alteri formae quae est in termino. Secundum priorem consi

deratonem, et habet oponere fundamentum termini, et etiam esse ipsam,

quatenus scilicet in termino invenitur alliquid eius naturae, aut

conditionis opositum, vel cuius esse positive repugnat in termino

illo fundari. Et haec opositio invenitur in relatione.

Si vero sub allia ratione consideretur; tunc non

respicit terminum, sive illud obiectum, ad quod quasi per se ordi

nemus resultat; sed relatonem alteram, si forte illa est in termino,

cum qua suam magis expectat opositionem formalem

relativam, sed pro ut ex se continetur alterius, pro ut

ratio terminandi exigitur ad relatonem, cum una non sit magis rectum

quam altera. Aliter tamen potest accipi earum opositio, qua

tenus, scilicet, una respicit ut terminum, quod est alterius funda

mentum, et quo habent rationes opositas, cum una positive

excludat rationem fundandi alteram. Et hinc ad confirmationem

dicendum, quod opositio inter ipsas relationes potest tribui

dici inter has relationes; secus autem opositio inter relationem

et terminum, cum haec non sit formaliter relativa. Dicitur

tamen haec opositio relativa, quia est ad terminum per relatonem,

sub formaliter relativi cum termino sed non econtra.

Arg. 2°. relativa sunt simul natura cognitione, et definitione: sed terminus unius relativi est alliud relativum. Patet consequentia: nam si terminus esset absolutus praecederet naturam relativorum. Cum omnis ratio absoluta sit prior relatione. Resp. hoc argumentum potius urgere adversarios: nam cum relatio resultet ex positione termini: terminus enim nequit esse allia relatio, quae simul sit cum illa. Deinde dico, quod in primis relativa non mutua non esse simul natura ut constat ex dictis. Et mutua etiam non esse simul natura cognitione aut definitione, ex necessitate alliqua, dependentia, aut formali ratione ipsius relationis; ita ut oporteat, quod dum intelligo ordinem habere ad illud, in hoc etiam intelligam alliquem ordinem in quo prius sit.

Secundum dicitur, quod relativa esse simul natura, intelligendum est de relativo, et suo termino, prout dicit actualem terminationem, seu actualem denominationem. V. de concomitantia, aut simultanea existentia relationum: cum enim relatio resultet ex positione termini, et fundamenti; et terminus terminet per quod est ratio fundandi proprium respectum nequeunt poni, quin utroque simul resultet alliqua relatio. Et similiter, cum relativum non cognoscatur nisi per comparationem cum allio, cognita relatione unius, simul cognoscitur relatio alterius, non quidem

determinari, seu de forma correlativi eque ac alterius de ratione relativi se habentis. et pariter, unum relativum formaliter n̄ definitur per correlativum, vel per terminum, ad quem dicit habitudinem: verumtamen ponitur in definitione alterius; quia ita communiter concipiuntur, et explicantur quanquam aliud postulet rei natura. Arg. 5.° relationes Divinæ terminantur ad rationē formaliter respectivam: Ergo et creatæ. nego cons. quoniam relationes divinæ n̄ habent aliud fundamentum præter seipsas cum sint subsistentes, et substantiales, ex propriis rationibus: et aliunde, cum solum relationes faciant distinctionem Personarum in Deo, necesse ē, ut terminus unius sit altera relatio. At vero in Creatis aliter res se habet. = Arguitur ultimo relatio transcendentalis mutua terminatur ad respectivum, ut videre licet in materia, et forma, se mutuo, sub ratione potentiæ, et actus respiciendo: Ergo. nego consequentiam. nam respectus transcendentalis ē aliquid pertinens ad quiditatem rei: Ordo enim materiæ ad formam n̄ ē nisi ipsa ratio potentiæ receptivæ; et formæ respectus ē ipsa ratio actus: hoc autem n̄ ita accidit in relatione prædicamentali.

Dubium aliud resolvitur.

R/ Inquires, a quo sumat unitas specifica, et numerica relationis? Nē dubium de formali, et intrinseca unitate relationis quae sicut 3 aliis rebus desumenda est a propria relationum differentia, in propriis earum speciebus, sed quaeritur extrinsecum huius unitatis principium. Dico 1.° unitatem specificam relationis desumi a fundamento, et termino. Cum enim fundamentum sit aliquid per se concurrens ad relationem, quae ē tota ad terminum, ut pote ordo inter utrumque; oportet, ut per utrumque distinguatur et tanquam per causam adaequatam sui esse determinata. Sed ita accipi debent in ordine ad hanc specificationem, ut non eodem modo ad illam concurrant, sed uerificata diuersitatem rationum fundandi, et terminandi; Ideo D. Th. interdum hoc tribuit termino, ut prima p. q. 32.a art. 2.°; interdum uero fundamento, ut colligitur ex 3.a p. q. 35.a, articulo 5 et uera haec. Dico 2.° similimodo intelligendum esse, relationem desumere suam unitatem numericam a fundamento et termino.

Verum oportet scire, quod ad hoc non sufficit quaecunque ratio terminandi, aut fundandi, sed adaequata solum: ideoque in posteriori loco dicit quod filius una relatione refertur ad Patrem, et Matrem; quia non faciunt nisi unicam causam adaequatam: et similiter Pater una relatione refertur ad filios duos; quia

quam hoc ex altera causa proveniat, nempe, quia, uno eo ablato nequeunt esse plures formae eiusdem speciei. Sic Pater una relatione, et Mater altera referuntur ad filium; propter diversitatem rationis causandi: et similiter plures filii pluribus relationibus referuntur ad Patrem quia, non una est dependentia. Istud autem ita, meo iudicio, est accipiendum, ut quamvis filius unica filiatione sit filius; nihilominus filiatio propter diversitatem terminorum et eorum dependentiam quantum ad esse:

Pater enim potest manere deficiente matre, aut contra; haec inquam, filiatio habet quasi quosdam gradus, aut partes integrantes ex quibus tota ipsa coalescit; ad modum quo de habitibus respective scientiae et de partibus substantiae et quantitatis diximus alibi.

9. Neque praedicto gradu, aut quasi partes alludit, quae ipsa filii substantia; quae quidem se habent ad tuos duas rationes, et secundum rationem divisibiles individuo respective; quod ipse D. Th. indicat, eodem articulo ad 3um. Itaque propter, deficiente Patre, aut Matre manet quidem eadem numero filiatio, sed non quantum ad omnia cum filius dicatur se habere ad utrumque, partes antea in pectus. Similiter Paternitate ad plures filios terminata

invenit inter plures respectus, qui illā quasi admixtorant: sed sive unius, aequaliter per defectum quidem cui deficiat, non vero ab unitas numerica ipsius. Eritque de allijs proportionaliter dicendum.

Explicantur proprietates relationum.

Primae, relatio non habet contrarium. nanque duarum contrariarum relationes eodem subiecto compatiuntur. Sed habent suam oppositionem relativam, quae supra dicta est. Nonnullae relationes autem transcendentales circa comparationes internas, ut inter virtutem, et vitium; scientiam, et errorem. 2ª. relatio suscipit magis, et minus, sed non proprie, et per se, cum per se non fiat: nec dum intenditur fundamentum, intenditur necessario relatio. Dum enim duo albi intenduntur, non fiunt magis similia, quam antea. Non item improprie; quia suscipit magis, et minus, per quandam analogiam ad alia: quippe inter in aspectu, sed per fundamentum aequale: 3ª. relativa dicuntur ad convertentiam, idest, unum dicitur ex denominatione alterius, obliquo, secundum aliquam denominationem: ut scientia scibilis scientia, scibile scientia scibile, Pater servi, Servus Domini. 4ª. relativa sunt simul natura, et cognitione: de quo

supradictum.

De aliis generibus.

De actione, et passione agendum libro seq., et alibi. De ubi, quando, et situ, in physica tractabitur. Circa habitum vero nihil speciale occurrit, nisi quod, ut ex eius definitione patet, sumitur pro vestibus, aut ornamentis corporum, quae non sint a natura, aut partes rerum substantiales. Unde vestitum, et arma irrationalium, non sunt habitus, ut notat S. Th. opusculo 48, cap. 1. de hoc praedicamento exceptis illis casibus, in quibus animalia ut Simia, mona et Equus vestiuntur ab hominibus: tunc enim idem de illis, ac de hominibus videtur esse dicendum. Vestimenta autem, et arma pro ut denominant illa habentia sunt habitus, ut sic per suum respectum transcendentalem ut ad rem vestitam, aut armatam est ratio formalis huius generis.

De post praedicamentis.

Postpraedicamenta sunt 6, videlicet oppositio, prioritas, posterioritas, simultas, motus, et modus habendi. Oppositio (rerum quidem, non propositionum) est determinata repugnantia rerum inter se. Et est quadruplex, scilicet contradictoria, privativa, contraria, et relativa. Contradictio

ua ē oppositio inter ens et n ens; ut inter hominem et eius negationem: ē que eorum maxima, et ceterarum causa; per ordinem scilicet, ad quam participant maior vel minus de oppositione: Privativa ē oppositio inter formam et privationem eius respectu subiecti utriusque capacis: si enim ē subiectum n ē alicuius capax, oppositio ē contradictoria.

Contraria ē oppositio inter duas formas que se mutuo ab eodem subiecto expellunt; ut inter frigus et calorem hec aliquando ē immediata, quia inter extrema opposita n ē medium; ut inter mortem, et sanitatem: aliquando ē mediata; ut oppositio albi, et nigri, inter que mediant alii colores. Oppositio relativa, que ē omnium minimā, versatur inter extrema, n quidem se destruentia, sed mutuo se exigentia, incompossibilia tamē, et distincta: n enim oppositio ut extrema eius sint diversa.

Prioritas multipliciter dicitur. 1°. aliquid ē prius altero tempore; sic homo existens ē prior existente. 2°. natura; quando unum, licet simul sit cum alio ab illo dependet tanquam a causa; sic ignis ē prior calore. 3°. id quod infertur ex alio, et n infert ipsum dicitur prius illo secundum ordinem consequentiam sic animal infertur ex homine, et...

et n. A. 1. 2. unum est allio dignitate prius. 5. ordine v. loci ut qui prior sedet, v. generationis; ut qui prius fit: sic Puer est prior viro; v. perfectionis: sic vir est prior Puero. 6. origine, qd scilicet unum oritur ab allio, a quo non dependet: sic Pater eternus dicitur prior origine filio; qa filius emanat a Patre per eternam generationem: et hec prioritas solum invenitur in Divinis. addi potest prioritas logica seu per ordinem ad intellectum. Posterius, et posterioritas tot modis dici possunt, quot prius, et prioritas: nam sunt correllativa. Simultas etiam fere tot modis dici potest. motus autem non parum sibi facessat negotij. Modi vero habendi multi quidem sunt; ut habere formam subiectum dimensionem partem, intra vel extra se positionem, honus, terminum, vestem, et allia satis obvia.

Liber Sextus

De Causis.

Prefatio.

Quamquam de causis communiter in Phisica tractatur; rationabilius putavi rationem in hoc, ordinem

que sequi doctrinę, quę Philosophorum Auctoritate, et exemplum namque etiam ipsi scholastici disputationibus non oportet, ut nos plurimum auctoritati obtemperat; Sed ut Cano prudenter scribit 8 Lib.º de locis, cap.e 4.º, sufficiunt pauci modo graves sint adversus plurimos. Non enim, inquit, numero hęc iudicantur, sed pondere. Sane viros gravissimos in hoc secutus sum. Et ratio ipsa, metaphysicę quę conditio, ac dignitas, ut id fiat, cogit. Ratio quippe, causę universalior ē, et abstractior, quam oportet, ut sub particulari scientia contineatur. Sed consideratio eius ad universalem ac primam scientiam, quę vere sapientia dicitur ē revocanda.

Atq ideo Philosophus de Causis, et de materia ipsa fusissime in metaphysica disseruit. Et S. Th., 1.º Me, lec. 11.ª, testatur cum eodem Aristotele, quod principiorum causas ē hac scientia quęrenda: et quod illa maxime considerat causam formalem, et finalem, et aliquo modo etiam moventem: quod ulterius dicit 3.º lectione 3.ª, sed et 2.º Physicorum lectione 5.ª docet, quod considerare de Causis quantum huius, proprium ē Philosophi primi: nam causa, eo quod causa

,, ē, n dependet a materia secundum ee, eo q, hic etiam, quæ a materia ss separata, invenitur ratio causæ. ver a Phi
,, losopho naturali inumitur considerare de Causis, ut sunt
,, causæ naturalium mutationum. Uno verbo Metaphysica ē entis scientia, Phisica vero entis mobilis; ideoque sicut ista huius causas considerat, ita ad illam expectat considerare communes causarum rationes.

Disputatio 1:
De causis in communi = Dubium 1um
Quid et quotuplex sit causa
§. 1.

Adeo ē evidens causam existere ut nihil eo notius possit adesse q probetur. Sed non ē ita perspicuum quid sit. q ut intelligatur omnium prius de principio dicendum ē. ē enim communius quā causa, et includitur ipsam. Principium ergo definitur a D. Thoma 1a p. q. 33a. art. 1: id a quo alliquid procedit quocunq modo. vel, ut desumitur ex 5. Metaphysicæ ē id unde alliquid ē. ad rationem autem principij tres requiruntur conditiones. 1a, q principium

nihil sit prius ex illa ratione, qua est principium. 2°. Quod princi
pium sit prius eo cuius est principium. 3°. quidem vel acci
piendum est de principijs creatis vel etiam de Divinis,
intellecta solum prioritate originis, non inducente prioritatem
aliquam durationis naturae, aut perfectionis, sed quae ex eo
consistat, quia una persona est sine origine, sine qua non est alia.

Tertia est, ut inter principium, et illud cuius est
principium detur aliqua connexio. non enim recte diceretur
principium alterius quodcunque est alio prius nisi sit inter illa
quaedam unius ab alio consecutio ex his patet, inveniri
etiam in Divinis rationem principij. nam Pater est principium
filij et Pater et Filius Spiritus Sancti. Et quamvis princi
piatum videatur esse correlativum principij, Filius, et Spiritus
Sanctus non dicuntur principiati: Sicenim loquendi modus
non admittitur a Theologis, ut vitetur vis errores circa myste
rium Trinitatis: nam Principiatum videtur significare
aliquid factum ut recte S. Th. notabit opusculo 8°. cap 1°, et
Quaestione supra citata.

Atque hinc patet, quod in Deo una
persona nullatenus dicitur causa alterius. Nam nomen causa, ut ad
vertit S. Th. eadem Quaestione, secundum Latinos est minus
commune quam principium. Causa enim importat diversi

situatem, et dependentiam unius ab alio, que n importat principium. At ultrasius aliqua ss principia, et n causæ. Ut patet de privatione, que, secundum Philosophum e principium generationis, et n causa. Secundum e autem, nos hic solum loqui de principio rei, sive incomplexo, n vero de complexo, sive q e principium cognitionis aut scientiæ: ut ss propositiones, v suppositiones; de quo principij genere 3 loga diximus. Principium totius rei aliud e 3 creatum, aliud creatum; aliud per se, et aliud per accidens; que divisiones ss analogiæ.

§ 2
Dubij Resolutio.

Dico 1°. causa e principium per se dans ee alij. v, e principium per se influens ee 3 aliud. In hac definitione principium ponitur ut, per q causa convenit cu alijs, que quamvis principia sint n ss causæ. e etiam principium causæ propinquum, et q proinde nullo mediante, ab illa participatur, per hoc influens, aut dans ee definit a privatione, et conditionibus, ac oibus causis per accidens, que per se n influunt 3 aliud. per hoc alij, seu 3 aliud significatur res diversæ naturæ specifice, aut numerice. Et hinc apertius patet ratio, cur Pater æternus n sit causa filij, licet sit principium. quamvis communius

sit alius a Patre quâ Persona distinguitur n̄ tamẽ ē aliud

cũ sit eiusdem omnino naturæ, sive essentiæ cũ ipso.

Et licet videatur, prædictam definitionẽ utrique conuenire causæ efficienti quæ dat esse extrinsecè, et formali quæ intrinsecè influit; tamen clarius generalius accipere pro ut, scilicet, ē idem ac concurrere per se ad aliud dependens; tametsi hoc speciali modo conueniat causis formali, et efficienti; huic q adhuc magis propriè: Unde dixit Divus Augustinus libro 83 Quæstionũ. q. 28: <u>omnis causa efficiens ē.</u>

Dico 2°: Causa potest considerari ꝫ actu primo, seu ꝫ potª et ꝫ actu 2°. Causa ꝫ actu primo dicit virtutem ad dandum esse alij. Unde contingit, q Causa secundũ potentiam n̄ remouetur cum effectu: secꝫ hic quoties causa n̄ solũmẽ effectus causa fiendi, sed essendi, remota actione tollitur substantia effectus, ut ait D. Th. 5. Met. lectione 3ª: sicut remota illuminatione solis ab aere, tollitur lumen. Causa vero ꝫ actu 2° actu dat esse effectui; ē q simul, et cum eo tollitur; idest, sic causatum ē causans, ait Sª. D. Tho 3. virtus sive potentia causæ determinatur per causalitatẽ, seu influxum, per quem actu dat esse effectui. Et Ratio; quia per illum tollitur causa indifferentiæ, atq determinatè attingit effectũ. Dicitur 3°:

Patet unica conceptus rhectoris causæ. Siquidem datur una definitio: Et causæ habent inter se certã convenientiam, et proportionem, quæ saltem sit sufficiens ad unitatem analogiam. Dico 5°. Causa ẽ quadruplex, nempe, efficiens, formalis materialis, et finalis. ita omnes Philosophi post Aris- Sufficientia autem huius divisionis probatur 1°. ex eo, quod nullũ ẽ principium influens in aliquid, quod non possit, et debeat ad aliquod ex his generibus reduci. Deinde. Cum de novo fit aliquid necessaria ẽ aliqua causa, a qua fiat: nihil enim fit a se ipso; et hæc ẽ efficiens; quæ si producit suum effectum ex nihilo et ẽ causa creans; si ex præsupposito aliquo subiecto; quod tunc ẽ proprium naturalium causarũ ut principiũ habentes ut principiũ ex nihilo nihil fit. Hoc autem, quod ad influxũ causæ efficientis præsupponitur ẽ subiectũ ex quo, sive causa materialis. Illud vero quod per actionem efficientis introducitur (aliquid enim subiecto præsupposito additur: alioquin nihil de novo fieret quod experientia constat esse falsũ) illud inquam ẽ forma. Denique, cum nullũ agens per se, causa agat necesse ẽ, ut propter aliquẽ finem operetur. P

Præter has igitur causas (sive omnes sive aliquæ tantum ad omnes effectus concurrant) nullum potest

Assignari principium quod alliquam perse influxum habere videatur, quod ad alliquam ex predictis causis nequeat reduci non obstante (de hoc, et allijs similibus est dubium apud alliquos) est causa formalis extrinsica specificans scientiam, aut potentiam; vel (per) ratum non debet dici causa et tantum talis scientiae aut potentiae. Idea vero aut est etiam forma extrinseca, vel reducitur ad genus causae efficientis; ad quod etiam instrumentum reducitur. Et sic de allijs est dicendum.

Quod autem quatuor enumeratae sint verae causae inde patet, quod unaquaeque sibi suum vendicat modum influendi specialem. nam, ut D. Th. habet 5° Met lectione 2ª, materia est id ex quo, cum insit, idest cum intus existat, fit alliquid. in quo indicatur diferentia materiae a privatione et contrario, ex quibus dicitur fieri alliquid sicut ex non existentibus. Et ulterius patet proprium materiae influxum, scilicet, quod veluti existat, ut ex ea sumatur initium, et fundamentum rei. forma vero se habet ad rem tanquam actus, et ratio dans intrinsice esse effectui, qui per illam consumatur. De causa autem efficiente nullum quantum ad hoc potest esse rationale dubium. De fine vero id specialiter probabitur: nam circa illum est speciales dificultates, quas ad causandum non postulet nisi existentiam intentionalem.

Nec aliquem est inutitare cuiusmodi causis veram causa-
tionem denegare: imo si recte considerentur, illico cernitur,
unamquamque in suo ordine veram causalitatem, et per se exercere
actoralem, diversamque causandi habere rationem. Nec re quae
bene intellecta verum autem concordat licet a communi sensu re-
cedere. Et praeter quae negant quatuor praedictas esse proprie cau-
sas, inde dicuntur, quia movent, quod potissimum in efficiente
inveniatur ratio causae. Sed hoc unice convincit causam esse
analogam, quod ultro fatemur: Neque enim illae quatuor
causae ita conveniunt, ut possit ab omnibus abstrahi una,
et omnino eadem ratio. Illud vero, quod Thosca oppositum
suadere intendit, nempe quod forma, et materia non dant
esse allij, sive rei ab ipsis distinctae nullam vim habet: quo-
niam illae non sunt una, sed duplex causa, quarum neutra
est totum compositum; atque ulterius in se internam propri-
am et per se exercent causalitatem.

Inter vero autem causas
perfectior est efficiens, si influxum, et dependentiam effectus
attenditur: Deinde, formalis, et materialis, quarum influxus
est intrinsecus: et postremo finis, qui non fit, sed intentionaliter
movet, quamquam ob alias rationes sit finis nobilior.
Sed vero de ordine causalitatis sit sermo, primum locum

obtinet finis, quia agens mouet, et excitat: Agens uero ut opus exequatur format ideam; ac deinde formã intro ducit in materia. Prima vero causa in ordine causandi ē finalis, 2ª exemplaris, 3ª efficiens, 4ª materialis, 5ª formalis. Atmet hus iādicta verbis S. The, qui sic ait 1º Methaphisicorum lectione 2ª causa mouens, necesse ē quod sit 1ª causa; et hoc intelligitur per respectu ad causã formalem, et materialem: Nã materia patitur ab agente; agens autem naturaliter ē prius patiente: forma etiamē effectus mouentis, qui educit materiã de pot.ª in actũ. Sed finis ē prior agente; quia mouet agentem: Non tamē semper ē prior in esse, sed solum in intentione.

Causa autem ulterius diuiditur in extrinsecã; et ē aut finalis, aut efficiens: et intrinsecam, quę vel ē materia, vel forma; hę quę appelantur etiã elementa; atque ea supponit Arist. 3º de Celo, lectione 8ª dicens: uniuersaliter elementa sunt materia, et forma, ut patet in 1º Physicorum. Materia autem hic prima intelligitur. utramque tamen uidetur excludere a participatione elementi, in metaphisica, libro 5º lec. 4ª Verum satis proprie possunt dici elementa. Elementum enim ē, ex quo inexsistente, et sub illa ratione indiuisibili aliquid componitur; ita ut sit primum in compositione, et ultimum in resolutione. Sic litera ē uocis elementum: Vox enim

incipit alterā, et eandem abijt, facta nouā resolutione.

Prima subtilla ratio; quia non oportet, quod elementum sit primum, aut simpliciter indiuisibile. Videtur autem, quod forma minus proprie dicatur elementum quam materia, vt indicat illa particula ex quo ratione cuius elementum pertinet ad causam materialem. Sed quia potest multipliciter sumi quaelibet pars modo sit prima in suo genere, et indiuisibilis potest dici elementum. Vt concedamus, quod propriissime loquendo elementum sit, ex quo inexistente habente speciem, et indiuisibili in alias, primo fit alliquid. Sic Diui Thomae loca conciliantur.

Alij insuper diuidunt causam in Metaphisicam, quae cum non sit vera causa, perinde se habet in ordine ad intentum ac si realis esset: moralem, quae visa recta hominis aestimatione ita se habet, ac si re ipsa influeret in effectum; sic imperans homicidium causa eius reputatur: obiectiuam, quae per modum termini habet determinare potentiam: et phisicam, quae vere, ac proprie causat. Aliae diuisiones facile ex dictis confici possunt alliae vero ex dicendis constabunt.

Disp. 2ª
De Causa finali

Sequor in disputatione 2da de causis ordine, quo ipsae seruantur in causando.

Et quidem finis consideratio vel objective debet praemitti ut cum hoc etiam constet, ipsum exprimere causam. et naliter iste ce mei quatenus propter illum operatur agens, quo alias tenditur ad finem, vel ad bonum intentum.

Dubium 2um

Quid et quotuplex sit causa finalis et an sit vera causa?

Finis cognitio sicut nimis est necessaria, ita est admodum difficilis. Latuit enim ratio eius antiquos; licet quandam postea eam finem inquirendi, eius aliquibus aperire. Finis aut D. Th., 3° Physicorum lectione 11a. est id cuius, cuius est finis. Idest ultimum, quo rei motum definit. Sed aliter accipitur a scholasticis, prout scilicet, est causa rerum, et omnium prima.

§. 1mus

Resolutio

Dico 1°. finis est vera causa alicuius fit. Habetur ex Aristotele et D. Tho., 2° Physicorum, lec. 5a. et est perspicuum. Namque nihil aliud dicimus finem quam illud, propter quod agens agit. Agens enim aliquem certum finem propositum habet, vel proprium, vel alterius, ut operetur. Sic quidam ambulat, ut sanetur:

alium vero edificat, ut se, aut alios a frigore, aestuque defendat.

Dico 2°. finis multipliciter dividitur; 1ª, et celebrior est divisio in finem cujus, et finem cui. Prior est, cujus gratia agens operatur: [illegible] Secundus vero est cujus procuratur finis cui, sic sanitas est finis cujus curationis, et homo est cui quodammodo per sanitatem quaeritur. Et licet uterque finis, si debite expectentur sit proprie finis; quilibet enim habet se sufficienter bonitatem, ut gratia ejus fiat aliquid; tamen frequenter ex utroque unus integer finis coalescit: Sanitas quippe, etsi ipsa est amabilis: et frequenter diligitur propter hominem cui quodammodo affert.

In quo apparet differentia finis cujus, a puro medio: hoc enim unice amatur quatenus est utile ad finem; ut potio amara propter salutem. Itaque divisio non tam fit per duas species, quam per duo quasi membra incompleta: videtur enim ferendum esse dexterum secundum quod frequenter evenit et fere semper accidit quod idem amor pertineat ad utrumque terminum. Id autem semper observandum est quod finis qui est simpliciter unus est magis finis, quam vis alius, cum ille nullus possit sub ratione finis referri. Atque etiam saepe accidit quod finis cujus sit nobilior fine cui; ut patet in Deo, qui est bonus, et infinite perfectior: aliquando e contra evenit: homo enim nobilior est sanitate.

Deinde dividitur finis in ultimum, qui propter se unice amatur; et non ultimum, in quo scilicet non sistit agens, licet propter illum alia operetur. Finis ultimus alius est ultimus simpliciter, et absolute; et alius secundum quid, quia non respectu omnium est ultimus, sed in aliqua ratione determinata, ut patet de sanitate. Ulterius dividitur finis in objectivum, qui est res cujus possessio intenditur; et formalem, qui est rei ipsius adeptio. Sed hi non faciunt numericum finem, ut docet D. Th. 1a 2ae, q. 1a, artic. 3° ad 3um. Item finis alius est qui fit, nimirum qui ad operationem agentis non praesupponitur; et alius, qui obtinetur ille scilicet, qui proponitur ut consequendus, non vero ut efficiendus. Alias insuper divisiones finis passim invenienta apud AA; et non nullas dedit D. Th. in 1a 2ae, prout variarum quaestionum materia exigebat.

Dico 3°: finis est vera causa realis. Ita contra paucos communis Philosophorum sententia, et probatur. Nam effectus revera fit propter finem: finis enim movet ex agens, quod nisi moveret non ageret. Et effectus ipse postulat, ut talicumque ratione fiat: Alias autem effectus non dependeret per se a causa reali. Deinde non nisi per finem respondetur quaestioni propter quid res sit; sicut per materiam ad quaestionem ex quo, per formam ad quaestionem quid, et per efficientem ad quaes

a quo accedit quod tradit S. Th. 1a 2ae, q. 1a, 2a art. 1o finis
" est principium totius ordinis in rebus agendis. At principium
reale ordinis agendo nequit non esse reale: Ergo. Item iuxta
Philosophum 2o Physicorum, cap. 3o causa finalis est dicenda
potissima, et ceterarum causa: manifestum est enim, ait D. Th.,
quod finis est principium actionum, et quem omnis agentis ope
ratio dirigitur. Hoc autem non esset verum, si finis non esset vere,
et proprie causa realis. Sed de probatione conclusionis certe
actum est.
Verum contra illam obijcies. finis aliquando non exi
stit; sed quod non existit, non influit, nec est causa realis:
Ergo. nego minorem. Quoniam ad movendum, aut influendum
non semper sufficit existentia intentionalis: finis autem ut
inquit S. Th. 1a 2ae, q. 1, art. 1o ad 2um, habet rationem causae,
ut est in agentis intentione. Et patet in obiecto, quod quamvis non
non existat, specificat realem scientiae habitudinem, quae
aliquomodo causat non. Et hinc constat, quomodo finis
sit primus, et postremus; primus quidem in intentione, et po
stremus in executione. Patet insuper, qualiter finis possit
seipsum causare; nempe in intentione est causa, in executione
effectus. Sed de hoc infra dicetur:

Dub. 2.um

Quenam sit ratio proxima causandi finaliter?

§ 1.

Exponitur titulus, et referuntur sententiae.

In hoc, et seq.ti dubio determinandum est, quae sit ratio formalis constituens finem, tam in actu primo, quam in actu 2.o Id enim de quacunque causa inquiri potest, praesertim si plura in ea concurrant de quibus omnino manifestum non sit, id unumquodque habeat in sua ratione. Quidam igitur censent malum ipsum posse etiam habere formalem rationem finalizandi. Pro qua s.ta securatur Ocam cum alliis nominalibus, allii vero dicunt cognitionem (nam finis non movet nisi sit cognitus) constituere finem in actu 1.o Sed non penitus excludunt ipsam finis bonitatem, communem, et veram esse 1.ta est bonitatem esse proximam, et unicam rationem formalem sub qua finis causat in actu 1.o Cognitionem vero, non nisi conditionem necessariam.

§ 2.

Resolutio

Dico 1.o malum sub ratione mali nequit habere rationem f

mis. a ratione. Ratio formalis finis est illa, qua ipse movet agens, ut gratia eius alliquid agat: sed nullum agens movetur a malo, ut gratia eius alliquid agat: nam ut fert commune principium nemo intendens ad malum operatur: Ergo. Confirmatur 1º malum est quod omnia refugiunt; sed nemo moveatur ab eo quod fugit ut illud sua operatione sequatur: Ergo. Confirmatur 2º finis de se est appetibilis; sed malum non habet unde possit ad sui amorem alicere cum nullam afferat convenientiam, sed potius manifestum documentum.

Dices: malum non fit fortuitum, aut casuale, sed semper aut in pluribus: ut in naturalibus corruptio sequitur ad generationem; et in agentibus liberis in pluribus accidit peccatum. Et confirmatur, nam corruptio est motus naturalis; nullus autem motus naturalis habet finem intentum a natura. = Ita sibi obicit S. Th. 3º contra Gentes, cap. 4º; et sequentem adhibet solutionem. Ad 1um dicitur quod privatio, quamvis non sit casualis est propter intentionem agentis, qui non intendit privationem, sed formam. At, quia formae unius semper est adiuncta privatio alterius; ideo privatio non evenit casualiter. Similiter agens liberum, dum intendit alliquod bonum particulare, quod habet adiuncta privationem boni, facit, ut propter suam intentionem sequatur malum non casuale.

Ad Confirmaonē dicit q natura n̄ intendit motū corruptio-
nis nisi coniunctum motum generationis, quē intendit
secundū se. Dico 2° ratio formalis finaliter causandi
n̄ ē cognitio. Probatur 1°. nā cognitio ē communis fini, et
n̄ fini: convenit enim fini, medio ad finem, indifferenti,
et malo: Ratio autem formalis finis alij praeter ipsū n̄
convenit. 2°. finis n̄ ē convenienes, aut appetibilis, quia
cognitus: neque agens intendit cognitionem: n̄ enim cyilla
confert media, nec ea ponit propter cognitionē. Animal
namque, n̄ quaerit cibum, propter cibi apprehensionē: nec in-
firmus bibit potū amarum, ut cognoscat sanitatem,
sed ut eam obtineat. Tertio finis ē cuius assecutione quie-
scit agens; At n̄ acquiescit executione finis: Ergo.

Dico 3°. Ratio formalis finis z actu 1°. ē
bonitas eius. Probatur 1°. ex Aristot. 2°. Physicorum cap. 3°.
ubi ait: quaedam autem causae sunt ut finis bonū q caeterorū
pro eodem habere finem, et bonum. 2°. D.
Th. ubi supra cap. 3°, ex eo q oē agens agit propter finē,
infert tanquam immediatam conclusionē, q oē agens
agit propter bonū: idque ulterius probat pluribus rationib.
3°. Ratio formalis causandi finaliter, ē illud, per q
finis movet, et allicit agens, sed hoc ē ipsa bonitas finis:

agens enim non movetur nisi ad aliquid sibi conveniens: id autem quo aliquid est aliquid conveniens est bonum illi: ergo. 2º. Ratio finalitatis causandi est id per quam tendit appetitus in finem huiusmodi autem est bonitas: nam bonum est quod omnia appetunt. 3º. Quia omnis actio tendit ad esse: omnia quippe moventur propter esse: esse autem est bonum suum.

Dico 2º. bonum quod habet rationem finis est delectabile, aut honestum, non vero utile. Quoad 1am partem probatur. nam bonum honestum, aut delectabile, diligitur per se a voluntate. 2a vero pars patet ex eo, quod bonum utile ut tale semper habet rationem medii: medium autem cum ordinetur ad finem, non potest esse finis. Unde bonum utile non ratione sui habet bonitatem, sed ratione finis. Atque hinc fit, ut voluntas potius unum quam aliud medium eligat; quia nimirum, magis conducit ad finem intentum; ad quem omnia sive remota, sive proxima per se ordinat media.

Dico 3º. bonum, ut moveat debet esse cognitum. Probatur 1º. ex S. Anselmo, in monologio, cap. 48º, ubi ait: planum certe est ratione habenti... neque enim se posse amare, si sui non sit memor, aut se non intelligat. nulla enim res amatur, sine eius memoria, et intelligentia. Secundo.

voluntas non fert ad bonum, nisi aliqualiter moveatur ab intellectu
medio suo actu, aut objecto: est enim voluntas appetitus
rationalis: debet igitur, ut agat dirigi, et moveri a ratione.
3.° ut D. Th. arguit, 1.a 2.ae q. 9. a. 1.° art. 1.°, primum principium
formale determinans per modum objecti est ens,
et verum, quod est objectum intellectus, sub quo apprehenditur ipsum bo
num ut quaedam specialis ratio veri: verum enim non solum
est quod pertinet ad voluntatem, sed quodcunque aliud; at
potentia ad quam pertinet ratio universalis movet illas
ad quas pertinent rationes particulares sub illa universali
contentae: Ergo.
Sed quoniam voluntatis est imperare;
ideo ipsa directe movet alias vires, et potentias: intellectus
vero directe movet voluntatem, sicut ei praesentans
objectum. Atque hinc fit quod sit necessaria cognitio intellectiva,
ut voluntas feratur in finem. Nam nulla alia cognitio
est proportionata voluntati, et quasi superior in attin
gentia objecti universalioris. Verumtamen non quaelibet
sufficit cognitio intellectiva, ut finis moveat voluntatem
aut agentem, sed illa duntaxat, qua intellectus sufficien
ter cognoscat finis convenientiam: finis namque non inten
ditur nisi proponatur ut conveniens. Unde fit etiam aliud
quod, nimirum, cognitio debet esse actualis: finis enim non mo

vet nisi dum proponitur.

M que oportet non huiusmodi cognitionem esse perfectam sed sufficiet quod habeat existimationem de obiecto sub ratione apetibilis, et convenientis; vel sui finis contrarietatis sub ratione disconvenientis naturæ. unde obis (Verba sunt S. Tho: 1.a p.te q.e 59 art. 3.)

" " fuerit Lupum esse quodam iudicio quo existimat eum sibi
" " nocivum: Sed hoc iudicium non est sibi liberum, sed ana
" " tura inditum. Et Pueri, atque Amentes habent etiam iu

dicium de obiecto, secundum aliquam inferiorem rationem prout scilicet est apetibile, sive delectabile, aut conveniens naturæ sensitivæ.

Dico ultimo Cognitio est tantum conditio necessaria, ut finis causet. Sequitur ex dictis non est necessaria; et non ut ratio finis causandi finaliter: ergo ut conditio. Sic igitur cognitio se habet ad finem ut quedam præsentatio eius aut aproximatio, in eius ipse applicatur apetitui. Unde consequitur, quod finis ut causet. Postulat existere intentionaliter.

Sed contra hoc obijcitur 1.o apetitus sensitivus distinguitur a rationali per diversitatem obiecti; sed diversitas aprehensionum diversificat utrumque apetitum: Nam idem bonum aprehensum a sensu est obiectum apetitus sensitivi; et aprehensum ab intellectu est obi

ectū voluntatis: Ergo aprehensio pertinet ad rationem formalem obiecti appetitus, q. ē bonum aprehensū unde D. Ths. I. 2. q. 8. artic. 2. ad 1m inquit: diferentiæ aprehensionis per se diferentiæ appetibiles: Unde potentiæ appetitivæ distinguuntur secundum diferentiam aprehensionum sicut propria obiecti.

Respondeo diversitatem aprehensionū diversificare appetitus n formaliter, set quatenus aprehensio ē virtus applicans, aut proponens diversas rationes formales movendi. Unde, ea variata variatur etiam appetitus, qui non tendit ad bonum secundum eandem rationem formalem ac prior set sub alia proposita a nova vel diversa aprehensione, cui ē proportionata. Idem namque bonum habet esse unde sit conveniens utrique naturæ, rationali scilicet, et sensitivæ. Quare materialiter ē unū, set formaliter multiplex. Ergo quia boni applicatio ē necesaria, ut moveat apetitum; nec potest boni applicari secundum quamlibet rationem per quamcumque aprehensionem: bonum enim ut conveniens naturæ rationali superat virtutem sensitivam. Ideo n accidit apetibile ee aprehensum; set unum etiam difert ab altio per diversitatem aplicaonum, in quibus n comunicant.

Et hoc modo different potentiæ appetitivæ, et apprehensiva, sicut per obiecta: idest, per rationem boni, quæ est sub apprehensione formaliter, per apprehensionem vero tanquam per necessariam applicationem aut præsentationem boni, et hæc est intentio D. Thomæ, unde ipse ait

" " Q. 25 de veritate, articulo 1. ad 6. 3: Sensus non apprehendit
" " bonitatem absolutam, sed hoc bonum: intellectus vero, quia est uni-
" " versalium, apprehendit bonitatem absolutam; ex quo diver-
" " sificatur appetitus inferior a superiori. Atque hinc colligi potest,

quomodo eadem bonitas cognita, ut præsens causat gaudium, et ut absens desiderium: quia [illegible] diversimode applicata; causa autem diversimode applicata causat diversos effectus: quippe variata applicatione, apparet diversa eius proportio, aut convenientia cum effectu. Similiter bonitas divina causat in Beatis amorem necessarium, et in Viatoribus liberum: quia illis proponitur clare, et ut est in se; his vero confuse, et per cognitionem abstractivam.

Obiicies 2.° aliquando tendit appetitus in finem impossibilem; atque obiectum quod est nihil, et malum, quodque a sola apprehensione habet rationem appetibilis, patet in ægroto appetente salutem a medicis desperatam; in appetente circulum, ut aurum, et huiusmodi alia. Respondeo, quod quando finis non habet veram bonitatem, etiam intenditur ab appetitu propter ipsius bonitatem, non quidem realem, sed æstimatam

et propositam ut reale, ad hoc enim ut finis moveat, de materiali se habet, quod bonitas sit vera, aut aparens: nam dum aparet ut bona, non movet nisi sub ratione bonitatis, quam intellectus falso aprehendit, putans esse, et deceptione, ubi de ubi non esse, scilicet ex quandam similitudine, aut aparentia boni. Quapropter
" " dicit Philosophus ubi supra: Differt autem nihil eandem
" " causam finalem dicere bonam, aut videri bonam.

Dub. 3.

Quenam sit finis causalitas?

§ 1.

Sententiae.

Primi sentiunt, finis causalitatem esse ipsum finem, ut propositum voluntati, eamque ad sui amorem allicientem. alii dicunt, esse qualitatem quandam voluntati a fine impressam, antequam illa exerceat suum actum. Sed principalis sententia docet, finis causalitatem consistere in quadam motione metaphysica, quae non est aliud quam actus voluntatis, aut amor, prout se tenet ex parte finis.

§ 2.

Resolutio.

Dico 1º finis causalitas non est bonitas eius attrahens et alliciens voluntatem. Probatur 1º nam multoties finis allicit, et quantum est ex se attrahit voluntatem; et tamen voluntas non movetur, nec quidpiam causat: Voluntas enim

posita eius modi licentia; adhuc manet libera; et v. nihil agit v. se ad oppositum obiectum convertit. At posita causa 2a actu 2o, negat non sequi effectus: cum non minus repugnet, causam actu causare, et nihil fieri, ac causam posse causare, et nihil posse fieri. Illa igitur motio, aut excitatio finis illum ab actu primo necessitabit.

2o. Illa excitatio finis v. est aliquid, quod intellectui profluens a fine, v. non. Si non: ergo nulla est differentia actus primi ab actu 2o. v. si addit ut dicunt, connotationem effectus aut dispositionis ex parte voluntatis; nihil omnino. Haec connotatio veluti consequuta ad effectum, aut dispositionem voluntatis his enim positis resultat. Ergo supponit causalitatem finis terminatam ad voluntatem. Haec enim nec agit nec disponit nisi proprie ex fine: et quidem voluntatem disponit ad amorem finis operantem. Si vero excitatio finis profluit a fine adhuc voluntas manet libera: et quanquam non maneat quomodo verum esse potest quod est Aristotelis 12o Metaphysicae pro comperto habere, nempe, quod solum id quod movet sicut apetibile est movens 2a motum? ita enim exponit S. Thomas lectione 7a. Ratio vero est quia finis est primum movens. Illa autem excitatio, quae intellectui profluens a fine, intelligeretur etiam ut quidam motus eius: finis igitur non posset intelligi ut immotus, nec ut prima causa[a]

Dico 2o. non consistit finis causalitas

z qualitate ab eo impressa volumptati. Inprimis id convincitt argumentum proxime factum quod instauratr, et declaratr amplius. finis, eo quod ē primū movens movet modo immobili: alioqui oporteret, ut moveretr ab alio, et per consequens n̄ esset prima causa. Ergo nequit ab eo egredi alliqua qualitas, quę v̄ esset motus ejus v.ᵗ fieret per motum ejus, et confirmatr. Ideo apertius movet motus qua ab ipso profluit sine interveniente actio, aut motus medians inter ipsum, et efectum: Ergo. De inde. Si finis imprimit illam qualitatem voluptati, a quo determinatr ut imprimat? nq n̄ semper imprimit. Est ijitr indiferens ad illam. Cum ergo nulla potentia a se determinetr, necese erit ut finis determinetr ab alliqua causa prioxi.

Preptexea adhuc posita illa qualitate z voluptate, manet z potestate ejus ut actū eliceat: finis enim n̄ co git, set invitat volumptatę, ut operetr: Ergo adhuc posita finis causa qualitate n̄ sequetr efectus. Rursus cum nihil fiat sine interventu causę eficientis, v.ᵗ finis eset causa eficiens hujusmodi qualitatis, v illa n̄ profluet a fine si q n̄ eset causalitas ipsius, set eficientis; Ex quo alliud emergit inconveniens, q scilicet causa eficiens sit prior finali, cũ hujus causalitas sit eficientis;= Dico 3.º causalitas finis ē causalitas eficientis

pro dtē a fine; Antequam probetur conclusio ponendum ē, Cur, et quomodo finis causalitas dicatur metaforica idemmm verum ē, et ex Arist.le desumptum, 1º degeneratione, cap. 7º, textu 55º. quippe

" " ait: cum autem oratia cetera fient, activa nē. quapropter
" " sanitas ipsa nē activa nisi per translationē. Motio igitur finis siue causalitas n̄ proprie, sed per metaforam dicitur motus; quia mouere proprie, et per prium dicitur de causa eficiente. Unde hanc absolute appellat Philosophus causam unde principium motus. Nam finis cu activus n̄ sit n̄ eficit motū sed alicit, et tanquam pondus urget voluntatem, aut eficiens nihil ominus finis causalitas vera ē, sicut vera, et realis ē; Aminitas Prati, quamuis metaphorice dicatur risus; unde finis causalitas ē metaphorice motus, sed vere, et proprie finalis ratio. Conclusio igitur sufficienter probata manet ex rationibus contra allias opiniones, nam praeter ipsum finem, et qualitatē resultantē, aut actionem agentis, nihil ē ex cogitatum q finis causalitas possit probabiliter dici. Nihil omi-

" " nus probatur 1º ex Arist.le dicente, ubi supra: (eorum eiusmodi
" " causa finalis) alliquo quidem agente adest, faciens fit quod
" " fiam. Sed cum habitus ipsi adsunt, nihil praeterea fit,
" " sed tamē. At praesentia finis nē eius causalitas, cum posita, nisi alliquod agat, n̄ sequatur efectus: ē igitur ipsa agentis actio, qua posita sequitur efectus agentis, Sed finalis.

Probatur 2.° ex D. Th. de Veritate q.e 22 art. 2.° Sicut
» » influere inquit, causae efficientis est agere, ita influere causae
» » finalis est appeti, et desiderari. Et l.° contra Gentes cap.e 75.°
causalitas finis 3 hoc consistit, quod propter ipsum, allia desiderantur. Ergo causalitas finis non est alliud quam desiderium,
aut appetitus allicuius propter ipsum. est ista causalitas ipsa
agentis ad finem. Dicitur autem, quod finis causalitas sit
desiderium non quia causalitates alliarum causarum propter voluntatem non sint etiam finis; omnis quippe effectus fit propter
finem sed quia primum motum est voluntas, aut appetitus.

Deinde probatur ratione. finis est cuius gratia agens operatur: Ergo effectus agentis non alterat a fine, nisi quatenus est
ab agente propter finem, Ergo finis influit illum quatenus fit
ab agente ex amore finis, Sed id quo agens agit ex amore finis est causalitas eius propter finem: Ergo. Praeterea finis
3 actu 1.a est bonum appetibile: Ergo finis 3 actu 2.° est bonum appetitum.
patet consequentia: nam appetibile reducitur ad actum per appetitum. Sed
finis appetitur per actum voluntatis: Ergo. Item idem actus
internus est causalitas, sive actus secundus eius, et obiecti,
secundum quod scilicet profluit ab unoquoque: Ergo idem dicendum
de bonitate, et appetitu. Rursus, ante actionem agentis nullus

ē efectus finis: Ergo nec causalitas. Deinde, postactionem agentis finis n influit: nq, praeterquam ē 1a causa cum res addit, nihil praeterea fit. Ergo necty abest causalitas finis. Ergo ponitur simul cum causalitate agentis. At haec n ponitur ut finis efectus: nq etsi sub allia consideratione sit; tunc finis efectus ē ille, qui ab efficiente quoq fit; Ergo ponitur ut finis causalitas. Ome enim q denovo ē, et n ē finis, nec eius efectus, necesse ē, ut sit eius causalitas.

§. 3.
Fit satis Objectionibs.

Arguitur 1o. ante nem actum voluntatis intelligitur finis movens ipsam sed finis movet voluntatē prodūtē 2 actū 2o. Confirmatur finis movet voluntatē ut illū habeat: Ergo ante amorem finis ipse movet. ad hoc distingo maj. si ly ante denotat prioritatē temporis nego: si denotat prioritatem rationis concedo: sicut repugnat q voluntas amet finem quin finis ametur; ita fieri n potest, ut finis attrahat voluntatem quin voluntas attrahatur a fine, et quoniam ipsa agat allicat ut mota a fine ideo eius actus ut ē motio finis est prior secundum rationē supra quatenus ē actio, aut causalitas voluntatis, per q constat ad confirm.

Arguitur 2o. nullus efectus ē idem cum

Causalitate sue cause, nã effectus supponit causalitatem sit actio agentis ē effectus finis; fit enim propter finem: lxg. Confirmatur. idem omnino medius, aut res nequit ee causalitas di versarum causarum: Caeue enim posite, 3 actu invicē differūt.

Ad arg. distinguo maj: nullus effectus ut quo ē idem cū causalitate sue cause, nego: ut quod subdistinguo: nullus effectus ē idem formaliter concedo: xx, nego. idest, effectus qui ē ipsa causalitas (hec enim etiã suo modo ē effect9) ē omnino idem cū causalitate: effectus vero qui fit media causalitate n. semper ē 3 re ab ea distinctus, sed ē ipsa causalitas, pro ut 3 ea sistit causa, sub qua ratione ē id quod causatur; pro ut vero ē a causa ē eius causalitas.

Hoc patet 3 illis potentijs que nullū terminum producunt preter suos actus ut ss sensus et intellectus quorum actus ss effectus et causalitates. Sed pero ordinem ad causā, que producit effectum a sua causalitate distinctū etiam ipsa causalitas ē quodammodo effectus, cū ab ea re vera oriatur. Et ita causalitas activa ē ab agente ut conversitivum, et effectus quo ipsius. V. si 3 hac causalitate sufficit distinctio rationis, ut sit effectus, et causalitas; sufficiet etiam 3 causalitate finali finis iurx ē causa actionis agentis pro ut hec ē causalitas agentis; v. etiam pro ut ē causalitas, et actus secundus ipsius finis. Propter quamquod cū idem sit effectus

efficientis, et finis; ita se habet effectum et causalitas finis ad finem

sicut effectum et causalitas efficientis ad efficiens. Idem, si causa

litas efficientis est effectus, quo aliquid fit, v. effectus, qui fit, etiam

causalitas finis est suo genere. Unde v. repugnat, quod causalitas

efficientis sit effectus qui ipsius: v. causalitas finis non tantum

ut quo, sed ut quod etiam erit effectus finis. Cum autem dicitur, quod causa

dat esse alii, non est intelligendum de causa dante esse, nisi per respe

ctum ad effectum, qui est per se effectus qui. Alter nanque re

pugnat, quod causalitas sit proprie effectus, cum non fiat media alia

causalitate. Ad conf. Dico, nullam inveniri repugnantiam

in eo, quod idem motus sub diversis respectibus, sit causalitas

causarum diversarum cum eadem unio sub diversis respecti

bus sit causalitas materiae, et formae. Et idem motus sit actio

secundum agentis, et patientis. Cum autem finis non utcumque,

sed immotus moveat agens, cur non sufficiat in utroque idem v. exerci

tium, quod sit utrumque sub diversis respectibus. Quapropter

eadem actio, sicut est causalitas agentis pro ut respicit ef

fectum, et effectus ipsius pro ut ab eo egreditur, ita est effectus

finis, quatenus fit propter ipsum, et causalitas eius

pro ut medio tali actu redditur finis quandoquidem actu attra

hens, et inclinans agens ad seipsum, v. ad effectum propter ipsum.

unde illud celebre S. Augustini dictum amor meus pondus meum amore feror quocunque feror.

Ad 3.um finis actu causans specificat actum voluntatis qua fine dicitur bonus vel malus; sed ratio formalis specificans distinguitur ab specificata: ergo, distinguo maiorem finis actu causans in genere causae formalis extrinsecae, sive terminans et obiectum actum voluntatis concedo actu causans finaliter nego. finis sub ratione obiectivi allicit comunis dicit attrahere, et inclinare se volumptatem, et sub hac ratione non terminat nec specificat actum volumptatis, sed quatenus haec dicit habitudinem ad finem amatum; quae quidem habitudo supponit causalitatem finis. finis enim amore trahit, et qui trahit amat; et sic trahit amorem.

Arguitur 2.° si actio agentis esset causalitas finis finis illa intelligeretur existens, quam est profluens ab agente quod repugnat. Confirmatur 1.° causalitas finis est intentionalis ergo non consistit in actu phisico potentiae phisicae. Confirmatur 2.° finis causat per intrinsecam causalitatem sicut per se et intrinsece habet virtutem causandi. Sed actio agentis non est intrinseca finis: ergo. Ad Arg. nego maiorem quoniam actio agentis licet existat, dum est causalitas finis, non intelligitur existens, sed praecise est attractio volumptatis a fine. Existentia enim effectus est posterior influxu omnis causae ipsius. ad 1.3 con

finem. nequeunt, nam finis, ut constat, causat per actionem sui cognoscentem. Ad 2.3 conf. nego maj. quippe, cum finis non causet se intrinsice communicando, nec ut activus, sed alliciendo; non oportet, ut intrinsice determinetur, sicut aliae causae.

Dub. 4.
Quos effectus habeat finis?

§. 1.
Ordo agentium propter finem exponitur.

Agentia propter finem cum ordinate agant determinatum servant ordinem in agendo 1°. voluntas facta voluptati propositione boni illud amat amore simplici, et complacentia in ipso. 2° bonum appetit, et efficaciter desiderat habere; quod desiderium intentio finis appellatur. 3°, consultat de medijs, et eligit apta ad finem consequendum. 4°. sequitur consensus, seu approbatio mediorum. 5°. sequitur usus, et imperium, quo voluntas applicat alias potentias ad executionem mediorum, ad quam sequitur adeptio finis. Tandem ad consecutionem finis sequitur gaudium, delectatio fruitio, et quies in bonitate adepta. de quibus omnibus disputat S. Th. 1a 2ae, a 9a q. 11. usque ad 17.

§. 2.
Conclusio.

Omnis effectus causæ efficientis, quæcunque sint, et quomodo cunque fiant, est effectus finis. probatur 1.º ex D. Th. 1.ª 2.æ q. 1, articulo 2.º ubi ait: omnia agentia necesse est agere propter finem. Patet vero quod nihil fit ab agente, quod non sit effectus finis, et articulo 1.º inquit: omnes actiones, quæ procedunt ab alliqua potentia,
„ causantur ab ea secundum rationem sui obiecti: Obiectum autem
„ voluntatis est finis, et bonum: Unde oportet, quod omnes actiones
„ humanæ propter finem sint. Vocat autem actiones humanas, quæ procedunt ex voluntate deliberata et quatenus rationalis est. Communis set omnis actio sive elicita, sive imperata a Voluntate, etiam simplex amor, et fruitio, causata a Voluntate secundum rationem sui obiecti.

2.º Probatur ratione. nullus est agentis effectus, qui non sit propter alliquem finem: nam ut in sequenti dicetur omne agens agit propter finem: ergo. Confirmatur. nullus effectus, aut actio fit temere, aut acasu: neque agens quidpiam ageret, nisi moveretur a fine. Unde propter finem amat consulit remedijs, eligit, aprobat et 16.ª omnis vero actio, sive circa media sit, sive circa ipsum finem, est propter finem.

Verum contra hoc obicitur 1.º omne quod fit, fit ex amore, et intentione finis: ergo hi actus non fiunt propter finem: alioquin fierent ex se ipsis, vel ex allijs, et hi ex

allijs, et sic in infinitū. Respondetur, in primis intentionē finis procedere ex eius amore. Deinde, amor eliciti dici potest procedere ex amore innato ad finem: vel non procedere ex amore; sed fieri a Voluntate mota a fine, ut a primo movente; seu fieri ex fine preconcepto ut significat D. Th. 3° 3ª. 9. tes. cap. 2°. et sic simpliciter salvatur fieri gratia finis.=

Obicies 2°. nihil ē causa sui ipsius; sed finis consecutus ē pro ut existit z aprehensione, causa finalis: ergo. Resp. finē consecutum distingui a fine aprehenso, sicut ens z potentia ab ente z actu. Unde non ss idem rx, sed logice. quare non impli cat, quod finis ex istens intentionaliter influat z suo ee reale.

D.....4.....

Quomam agentia operentur propter finem?

Agentia ss z duplici diferentia alia omnino se movent ad finem, ut rationalia, que cognoscunt bonitatem finis, et proportionem, aut ordinē ad ipsum: alia vero moventur ad finem, vel aprehensum ut Bruta animalia vel non aprehē sū ut insensibilia, sicut Sagita que tendit indeterminatū finem, ex hoc q dirigitur a sagitante. Rationalia igitur se movent per apetitum racionalem; Bruta moventur per sensi tivum; et insensibilia per naturalē. ē autem sciendum, du

pliter contingere aliquid operari propter finem, formaliter, scilicet, et materialiter. Illud dicitur operari formaliter, quod cognoscit rationem formalem finis, in quam tendit, et habitudinem mediorum ad finem: illud vero agit materialiter propter finem, quod licet in eum tendat, utpote in bonum sibi conveniens, non tendit ex propria directione nec cognoscendo ratione finis, aut mediorum.

§ Unicus.

Resolutio ==

Omnia agentia agunt propter finem. nunc nobis non est sermo de Deo, de quo in fine dubij dicemus. Conclusio est D. Th. 1a 2æ q. 1a art. 2o et probatur cum ratione. Subtracta prima causarum ordinatarum, necesse est alias subtrahi; sed finis est 1a causarum ordinatarum: Ergo eo subtracto cessaret aliarum causatio. Maior patet: nam aliæ causæ necesse est ut moveantur a 1a. minor etiam constat: non enim novimus aliam causam finem priorem. et Confirmatur. Nam agens non agit, nisi determinetur: determinatur autem per finem, ut potius hoc quam illud agat. Verum quoniam non eadem est de omnibus agentibus ratio, libet loqui speciatim de singulis. Dico igitur 1o. Agentia rationalia operantur formaliter propter finem. Conclusio est certa, et facile probatur. nam agentia rationalia cognoscunt

ratione formalem finis, et convenientiam, aut proportionem mediorum ad ipsum: seque ad alliquod certum quod intendant determinant. Dico 2º. Bruta non operantur formaliter propter finem sed tantum materialiter. Ratio est, quia feruntur instinctu naturali: non enim cognoscunt propriam rationem convenientiae, quae est inter finem, et media ipsa, alioqui possent unum conferre cum allio, eligere, et respuere nec discernunt, quid per se sit appetendum, quid per allud. Unde necesse movent, nec alliquid ordinant in finem, sed ab allio ordinantur ut D. Thom. ait.

Quoniam vero predita sunt naturali instinctu actu, scilicet, phantasiae necessario ab ea profluente, posito rei phantasmate, quasi aprehendunt, aut cognoscunt vitanda, aut prosequenda et ad qua aprehensione naturaliter sequitur fuga, aut prosecutio, licet in his superant in sensitiva. Sed tamen longe distant ab illa mediorum, et finis cognitione, quae requiritur, ut agens formaliter operetur propter finem quamvis materialiter operentur propter finem, inde patet, quod non temere, aut casu agunt, sed ex illa naturali motione bonum convenientis aprehensi, et ductu, ac ordinatione alterius. Obiciunt quidam quorundam Animalium sagacitatem, et industriam, ut canis, et formicae. Sed hoc nullatenus rationem factam infirmat, supposito alliam, Bruta dicuntur omnino, et ratione carere

q. n. e. huius loci.

Dico 3.o Agentia sensu destituta agunt propter finem, ad quem ordinantur ab autore naturae. 3 primo, q. n. operentur propter finem a se intentum, set tantum materialiter, satis convincit, imo explicatur, q. de Brutis e. determinatum. Quod autem agant propter finem, patet ex Deo, q. cuncta tendunt per suas operationes in certu terminum ad quem regulariter eodemque modo perveniunt, neque deficiunt nisi alliquo extrinsice impediente, et tuo consecuto quiescunt. Sic lapis semper sua naturali gravitate tendit deorsum; et ignis semper calefacit. Hoc signum est habere finem, nempe certum scopu, in quem determinate tendant. At vero cum se non moveant, aut agant in finem, quem non cognoscunt oportet ut in ipsu dirrigantur ab alliquo agente, q. in ista operetur. Hoc autem e. primum scilicet Deus, a quo tam sapientissime gubernantur, et in fine a se cognito dirrigantur. quapropter cessat difficultas, quae hic obiici posset, nempe, quod agentia de quibus loquimur n. possunt ordinare media ad finem; quod videtur necessarium, ut operentur propter finem, ad hoc enim sufficit, q. ab alio in finem ab ipso cognitum dirrigantur.

Ex dictis palam sequitur, ipsam naturam agere propter finem. nam nullus e. effectus, qui propter alliquem

finē n̄ fiat. et certe generatio monstri id satis convincit: monstrum enim dequo 3 postrema huius libri disputatione, ē effectus naturæ deviantis a fine. accidit, q, ars quæ imitati naturā, operatur propter finem cur solū n̄ etiam natura. nam perfectio ē agere propter finem dequa re plura habet Philosophus 2° Phisicorū cap 8. et textu 86°; ē concludit quandam obiectionē, nimirū, q videtur, naturam n̄ agere propter finem q a n̄ deliberat; nā ars etiam n̄ deliberat, set artifex, quæ scilicet deficit a certitudine artis. nam cū habet certa, determinata q media, deliberatione n̄ indiget. Inde invento ig certo Instrūento artis, sinon tangendo quamlibet Chordā, ait D. Th. ibidem, lectione 14ª, Citaredus deliberaret, in peritissimus haberetur.

Inquires, an etiam Deus operetur propter finem? Dico 1° Deus quo ad actiones immanentes n̄ operatur propter finem. Ratio desumitur ex D. Th: 1ª p. q. 19. ar. 5° quoniam bonitas Dei ē ipsum eius velle, quo unica actu oīa vult 3 sua bonitate: nihil autem ē causa sui ipsius. Sicut quia oīa uno actu intelligit 3 sua esentia, cognoscere causam, n̄ ē ei causa cognoscendi effectus. Verum quoniam sicut intelligit principia ee causas conclusionis; ita vult hoc ee propter hoc, licet n̄ vellit hoc propter hoc; ideo potest asignari aliqua ratio Divinæ volumptatis, et n̄ causa, vt expresse ait ipse

fº 3ª Ctes cap. 87º.

Dico 2º. Deus quo ad actiones ad extra operatur propter finem, ita S. Th. eadem 1ª p. q. 44. artic. 4º. et probatur illo Proverbiorum 16. Omnia propter semetipsum operatus est Dominus. Ratio vero est; quia omnes actiones ad extra sunt a Deo tanquam a causa efficiente: sunt enim ipse Deus, aut a Deo, seu Creatura: sed autem efficiens operatur propter finem. at tamen Deus non agit propter acquisitionem alicujus boni, cum sit infinite bonus, sed intendens communicare suam bonitatem, quae sic est finis rerum omnium. nec necessarium est ad rationem causae finalis, quod prius habeat alliquam causalitatem circa ipsum agens: idemque provenit ex conditione agentis, quod non agit ex motu.

Disputatio 3ª

De Causa Exemplari. Dub. Unic. An, quid, quotuplex, ubinam, et quaenam Causa sit Exemplar?

Tanta vis, ait D. Augustinus, apud S. Th. 1ª p. q. 15. art. 1º, in ideis constituitur, ut nisi his intellectis, sapiens esse nemo possit. Idea enim graece, latine dicitur species, sive forma exemplaris, ut cum eodem Augustino D. Th. statuit ibidem, et de veritate, q. 3ª. art. 1º. forma autem, ut in hoc loco dicitur, accipitur uno modo pro forma agentis, a qua procedit effectus; quae non dicitur idea, quia frequenter

n pertingit efectus ad eius rationem, quod maxime in causis equivocis cernitur. Aliter sumitur pro ipsa forma efectus, que etiam non dicitur idea, quia est in ipso efectu. Allio vero modo dicitur forma, ad cuius similitudinem fit allud, et quam efectus immitatur; et hec est propria idea, et exemplar.

§ Unic.

Resolvitur sub. pluribus Assertionibus.

Dico 1.º necesse est dari ideam, seu exemplar. In hoc conveniunt omnes Theologi, et Philosophi. Seneca epistolarum lib 8.º
" " epistola 66.ª: exemplaria, ait, rerum omnium Deus intra se habet; numeros quorum universorum, que agenda sunt, et modos, mente
" " complexus est. Plenus his figuris est, quas Plato ideas appe-
" " llat, immortales, immutabiles, infatigabiles. Quanquam ipse numerum causarum non approbet, et exemplar, dicat, non esse causam, sed instrumentum cause. At diferre a ceteris arbitror, duntaxat in modo loquendi. Et fortasse hic rejiciendus non esset. Arist. 7.º Met. et D. Thomas sepe, presertim locis citatis.

Probatur ratione 1.º nam agens intelectuale ut agat, concipit formam, aut speciem rei eficiende; non enim ceco modo, aut casu, sed scienter, et ex intentione certi operis, prius cognitione agit. 2.º sicut agens naturale habet in se similitudinem rei eficiende; Ergo sicut agens intelectuale habet apud se formam, aut similitudinem intelligibilem sui operis. At hec est idea. patet consequentia: nam ideo

ē verū antecedens, quia agens naturale intendit producere sibi simile; neque quemcunq, sed certum efectum: hoc autem etiam convenit agenti per intum. 3°. agens potens producere plura diversa, ut domū, navim, et huiusmodi, necesse ē, ut determinetur ab alliqua forma; sicut materia determinatur ad certam speciem per formā. itaque ipsa experientia convincit: n enim artifex opus alliquod molitur, nisi habens z mente formā alliquā ad quam inspiciat.

Ex quibus nbs sequitur, agens intelectuale n solum habere ideam commune, seu indiferens ad plura, sed determinatam uniuscuiusque: cum enim cuilibet commun accidat particulare sub eo contentū, ut ait D. Th. eadem questione de veritate articulo 2°; praeter intentionem, aut determinaone agentis esset, quod opus esset hoc, aut illud; magnū, aut parvum; et huiusmodi; nisi esset ad particulare determinatū. Nunq ut Seneca dicit, libro 1°. epistola 29ª; n ē ars, quae ad efectū casu venit.

Dico 2°. exemplare ē forma, quam alliquid imitatur ex intentione agentis, qui determinat sibi finem. ita D. Th, articulo 1°. eiusdem Questionis; cui ceteri omnes consentiunt. At vero forma n ut cunq ē accipienda, sed pro forma mente concepta ab intu ~~[illegible]~~ excogitata, et quasi efecta per actum intelligendi, ut ibidem ait S. D. hinc constat, ideā eē intū: unde ē his inveniri n potest, quae per intū n agunt.

patet etiam, nos longe aliter ideas intelligere, ac qui illas separatas, et per se subsistentes ponebant; in quo dumtaxat sensu eas Philosophus reprobat.

Sit insuper, exemplaria rerum naturalium tantum esse in intellectu Divino, per quem Deus facit universa. increatis vero agentibus solum esse exemplaria Artifitialium. Quamvis enim concipiant formas intelectuales, representativas rerum naturalium; non sunt earum effectrices, nec ab eis dirigunt ut efficiant, sed se habent ut principium cognitionis rerum, ex quo etiam alliud infertur, scilicet, exemplar esse formam intelectam, quatenus est imitabilis ab effectu, qui sit in potestate habentis exemplar. Unde non quelibet similitudo habet rationem ideae, sed duntaxat que rationem importat imitabilitatis. in Deo igitur sua essentia, que est imitabilis diversimode a rebus, est omnium idea: in alliis vero forma, aut similitudo ab intellectu adinventa.

Dico 3.º idea est duplex, externa, videlicet, et interna. prima est, que externus proponitur imitanda: ut imago, quam sibi pingens ante oculos ponit. 2.ª est, forma intus in mente existens. Et fortasse, si nominum proprietas attenditur, idea externior sit dicenda exemplar, interna vero idea, et species. et hec proprie est causa exemplaris. nam externior idea per se non concurrit ad effectum, nec proprie determinat

agens; sed ut internum exemplar formetur, et ad faciliorem usum aliquando consulitur. Unde in Deo, qui nullo indiget, propterea non oportet quaerere extra ipsum ideam, sicut nec finem. Idea sive exemplar internum aliud est formale, nempe cognitio eius, ad cuius similitudinem fit effectus; aliud obiectivum, scilicet, obiectum talis cognitionis.

Dico 2.° idea formaliter est forma imitabilis,

sive obiectum ad quod respicit agens ut efficiat, quatenus est expressum ipso conceptu intus. Unde idea adequate non distinguitur a cognitione, sed illa dicit de formali, non ut est cognitio, sed ut continet obiectum iure repraesentativo. Ita Suarez sentire videtur, disputatione 25.ª Metaphysicae sect. 1.ª num.° 22.° quamquam aliter loqui videatur: nam ait, numero seq.ti exemplar iure merito ut fieri eius conceptum. Aliter Joannes a S. Th. allegans alios Thomistas, loquitur et magis ad sensum conclusionis. cui valde adversatur sententia valde communis asserens, exemplar esse conceptum obiectum, sive sit res efficienda, sive alia, ita ut conceptus mentis a formali ratione ideae excludatur.

Verum quidquid sit de aliorum opinionibus, sumitur ex D. Th. 1.ª p.te q.e 15.ª artic. 2.° ad 2.um ubi haec habet: sapientia, et ars significantur ut quo Deus intelligit, sed idea ut quod Deus intelligit. Deus autem uno intuitu intelligit multa, et non solum secundum quod in se ipsis sunt, sed etiam quod intellecta sunt: quod est intelligere plures rationes rerum; sicut artifex, dum intelligit formam domus in materia, dicitur intelligere domum, dum autem intelligit formam domus, ut a se speculatam, ex eo quod intelligit se intelligere eam, intelligit ideam, seu rationem

domus, et 2a. 3a. de veritate art. 2o. art. Dico ergo, q Deus faciens oia operans, oia ad similitudinem essentie sue producit. Unde essentia sua e idea rerum n quidem ut essentia, set ut e intta. et ideo conseq. in responsione ad 2um 3. dicit, idea a deus principali intu, habet alliquid alliud, preprer essentiam, in quo etiam completa fal. ratio idee; ratione cuius dicuntur plures idee. et 7o. Met. lec. 6a. determinat ex mente Philosophi, q species, sive q quid erat ee rei artificiate, q consistit in cognitione, e id, ex quo quodammodo fit res extra animam; ut ex domo, que in mente, domus in materia.

Probatur ratione. idea cum sit ad quam res faciens agens operatur, n e id, quo intus intelligit, sed q intelligit: at conceptus fal. ut talis n e q, sed quo intus intelligit: Ergo idea n consistit in conceptu fal. ut tali. Deinde nullum agens agit, nisi in quantum similitudo, aut species forme, sive rei efficiende e in ipso; ut e Sti Thome loco citato expressa pte. artic. 1i. sed nullum obiectum a de extra cognitum, sive ut e extrinsece denominatum e in intellectu per modum forme, aut speciei rei efficiende: species enim, sive forma agentis ut talis, e subiective in ipso: Ergo idea n consistit in alliquo pure obiectivo, et omnino distincto a conceptu formali. Sed exclusis conceptu fal., et pure obiectivo n e alliud, q possit dici idea; nisi obiectum imitabile, ut expressum in ipso conceptu fal. Ergo.

2o. idea se habet ut q intus intelligit in se ipso de re cognita: sed nihil alliud ita se habet, nisi obiectum, ut expressum in conceptu intus: Ergo. prob. mi. q intus intelligit in se ipso de re cognita e illud, cum quo intus fit unum, ipsum in se habens, alioqui n fieret unum cum illo; contra illud,

tellectu, intus intelligendo fit, ita ipsa, scilicet, in se quodammodo transferendo, et veluti mutando; sed in eodem obiectum dicere expressum in conceptu interius: tum quia propter hoc, non in intimi forma, seu principium quo intellectus informatur ad intelligendum; quae propterea non est actus actus intelligendi, nec forma ab intellectu intelligendo excogitata: tum etiam quia intellectus non fit unum cum obiecto nisi quatenus expressum est in conceptione: nullum enim propter ipsum est medium, cui tribuatur haec intellectualis unitas: lege

Sed propterea. Rem vero rem magnam sumus explicare subtilissimam, et perdifficilem, quae nisi pluribus absolvi haud potest. Et accedit quod magnam habet connexionem cum alliis, quae non sunt huius loci. Sed cum minime vos lateret, quod tot Philosophorum commendatur iudicio, tamquam res magni momenti illud penitus omittere non potui. Idcirco libet, perspicua qua possim oratione, sensum conclusionis aperire. Scio, quam sit prudenter a Tullio dictum: perspicuitas argumentatione elevatur. Quod non in evidentibus tantum, et ab omnibus receptis, locum habet, sed saepe etiam in difficilibus. Sed haec actenus.

Igitur, cum idea non sit allieud, quam forma, ad cuius similitudinem Artifex operatur; agens enim per intellectum artifex dicitur: Unde etiam res naturales comparantur ad Deum veluti artefacta ad suum artificem: Artifex, inquam, arte v.g. pingendi, (quae iuxta alibi dicta, est collectio praeceptorum, aut regularum ad unum tendentium in operibus artificii exercendis) hac igitur arte instructus, ex fine sibi praefixo, vult illum exequi; ut quod obtineat, illis, quae ad recte pingendum ducunt, regulis adiutus, et interdum alliquo externo exemplari, formam intellectu excogitat, quam simul intelligit ut formam rei imitandae, si alliquam sibi proposuit imitandam, velut fons imaginis pingendae in sua speculatione inventam; ac postmodum ea determinatus, et directus, imaginem extra depingit.

Unde ad ~~hanc~~ hanc imaginem fingendã, 1°. requiritur agens, 2°. ars, quae ē forma agentis, 3°. licet n simpliciter, externũ exemplar, 4°. conceptio intus, quae dicit D. Th. 2° 4ª de veritate, articulo 5°. ad 3m, ē media inter intũ, et rem intellectam; et ideo conceptio intus n solum ē id, q intum ē, sed etiã id, quo res intelligitur; ut sic q intelligitur potest dici, et res ipsa, et conceptio intus. Cum autem intum debeat esse intelligente, atque unum cum ipso; requirit nisi media conceptione, quã idem appellat intentionem, 1°. d. g. cap. 53°.; cumque idea sit forma ab intu ex seipso excogitata se habens ut terminus quidã cognitionis, nihil proprie potest dici idea, nisi q ē ipsa conceptione per quam idea formaliter completur.

Quare fit, q ē sensu reali n sit aliud idea, quam formalis conceptus, n quidem ut ē quo intus concipit, sed ut ē expressio obiecti imitabilis secundum habitudinem ad rem efficiendam. Nam idea intelligitur ut propriedi-ens ab inteligente, licet n extra ipsum; propterea q idea se habet ut terminus intelectualis operationis. Item, cum omne agens agat per formam, et intendens producere sibi simile, utiq secundũ formam; intus determinatus per speciem, quae ē principium intelligendi, producit speciem, sive formam tũ speciei informanti similem, tũ etiam rei, cuius ipsa ē similitudo.

Unde ars, quae in artifice ē principium inte

Agendi, ipsum informat, et sperat illa producat, quae appellatur idea. Secundum per ordinem ad artificiatum est exemplar, sed per respectum ad formam artificiis est similitudo. Quapropter idea est artis ipsius expressio, quidquid est quod quid erat esse, sive propria ratio eius, quam significat definitio. Unde idea, teste D. Thoma, quaestio 3.a de veritate, articulo 2.°, in argumento 2.° sed contra, nomine Artis a SS. Patribus significatur. Sed tamen ars ut est principium intelligendi se habet ut communis, et indeterminata ratio, quam prope infinita possunt imitari; ut vero est conceptione determinata secundum intentionem Artificis ad determinatum effectum; et sic magis dicitur idea: idea enim est proxima ratio agendorum, quae sunt particularia, et determinata: ut per ipsam ita expressam artifex assequitur hunc effectum.

Eapropter Philosophus dicit 7.° Metaphysicae quod ars medendi, et edificandi est forma sanitatis, et domus. Et S. Th. ibidem, lectione 6.a: ars medicinalis, quae est principium sanationis, nihil est aliud, quam species sanitatis, quae est in anima; et ars edificativa est species domus in anima. Et 1.a 2.ae, quaestio 93.a, articulo 1.° inquit: Ratio rerum fiendarum per artem vocatur ars, vel exemplar rerum artificiatarum. Et post pauca: Ratio Divinae sapientiae, secundum quod per eam cuncta sunt creata, rationem habet artis, vel exemplaris, vel ideae.

ipsa iusta ars ē species, et q quid erat ee artificiato rum,
et ulterius huius rei artificiatę, secundum habitudinem
istius ad illam. id q fit palam est consideratione positionis
Platonicę. Nenim improbatur, quia dicat, ideas ee species,
et rationes rerum; sed quia eas constituebat separatas.
Itaq q Plato dixit ee separatum, ceteri Philosophi dicunt
ee conjunctu.

Ex quibus oibus fit manifestum, q libro 1.° Log., dubio 3.° in
solutione primi argumenti, diximus; nempe, q ars ē causa exemplaris: quanquam id dictum n fuit resolvendo, sed solvendo argumtu, q aliter etiam solutu ē, iuxta probabilem doctrinā, quam nunc veraciorē iudicamus. neque obstat, q ars cum sit collectio preceptorū, n videtur, q possit ee ratio, species ve artificiati, sed potius regula actionū tendentiū in artificiatu. n, inquam, obstat. Nam propter quam q idea dirigit, et illuminat artificem, utiq in ordine ad rectitudinem suorum actuū, quorū revera ē regula; ars duo necessario complectitur videlicet, rationem effectus, et operationis, quę propterea unica idea, et specie representantur.

Verum quoniā etiā ars precipit quasdam actiones quibus positis, adhuc effectus n sequitur; dici potest dari plures ideas in eadem arte: quę nihil ominus ē una; quia propter intentionem eiusdem, si n sequitur effectus primo intentus. quo circa ait D. Th. 3.a p. te q.e 78.a, articulo 2.° forma artificialis ē similitudo ultimi effectus, in quem fertur intentio artificis:

sicut forma artis in mente edificatoris est forma domus edificatæ
principaliter, edificationis autem per consequens. lc 7° Met. lect 6.ª
principium faciens sanitatem, unde incipit motus ad sanandum,
est species, quæ est in anima, vel ipsius sanitatis, vel aliorum interme-
diorum, per quæ acquiritur sanitas. Ex quibus patet aperte, ar-
tem semper esse rationem suorum effectuum: quippe cum sit nihil eorum
dicens ab ipsa, sive propter se, sive propter aliud, quod non sit artis effectus.
Jam nihil apparet, quod adversarijs videatur necessarium concludi, quod di-
cursu facto non sit præclusum.

Dico 9.° idea reducitur tum ad causæ
se formales, tum finalis, tum efficientis. Prima pars constat ex
D. Thoma, q. 3.ª de veritate art. 3.°, per hæc verba: idea secundum
proprietatem vocabuli forma dicitur..... forma autem semper
notat habitudinem causæ: est enim forma quodammodo causa
eius, quod secundum ipsam formatur, sive formatio fiat per modum
inhærentiæ, sicut in formis intrinsecis; sive per modum imitationis,
ut in formis exemplaribus. Ratio vero patet: tum quia ut sæpe
diximus, idea appellatur species, et forma rei: tum etiam, quia
ipsa determinat effectum ad certam speciem, quam ex imitatione
eius consequitur: determinare autem speciem effectus est proprium
formæ: quanquam hoc causalitatis proprius conveniat
formæ intrinsecæ. Sed tamen non dicimus exemplar esse proprissime
causam formalem, sed ad illam reduci.

Secunda autem pars desumitur ex eodem, ibidem art. 1.° ubi dicit, quod idea habet quodammodo rationem finis. Et probatur: quoniam agens agit intendens exprimere in effectu suam ideam: ad ipsam quippe intendit; et postquam illam exprimit effectus, cessat actio artificis. Et licet ratio finis in sola bonitate salvetur; nihil omnius ipsum exemplar movet sub hac ratione appetitum, qui non intendit nisi rem similem exemplari. Ex quo tamen fit, exemplar non participare rationem finis in toto rigore, nisi forsan sub aliqua ratione ultimi finis: quippe quod non intenditur ut assequibile in se, sed in effectu. Et ideo non obstat, quod ipsum formaliter compleatur per mentis conceptum.

3.ª demum pars etiam sumitur ex D. Th. 1.ª p.te q. 15. articulo 3.° nam ait: idea secundum quod est principium

" factionis rerum exemplar dici potest, et ad practicam cognitionem pertinet. Et quodlibeto 7.° art. 3.°: similitudo rei cognitae alio modo est

" in cognoscente sicut in causa rei, ut patet in artifice qui cognoscit arti

" ficiatum per illam formam per quam ipsum facit; Ratione vero probatur. Etenim agens intellectuale completur in ratione principii, et continet similitudinem effectus per ideam: omne autem agens constituitur in ratione talis per id, per quod attingit determinate effectum, et secundum quod illum sibi assimilat.

Hinc patet, causam exemplarem non constituere specialem 5. causae: tum, quia ad nullum aliud ex 4. posset reduci: tum praecipue; quia in ea non invenitur aliquis specialis modus causandi; nec in effectu specialis ab ea dependen

ta: 2 enim movet agens, dum exprimit externum in effectu, et est finis: vel ipsum complet in ratione principij, et est forma efficiens: vel determinat, per imitationem sui speciem effectus, et est causa formalis. Unde fit, quod exemplar secundum diversas habitudines modo ad unum reducitur, modo ad alliud. Magis autem, et proprium pertinere videtur ad genus causae formalis.

Verum contra postremam huius assertionis partem est illud quod in citata quaestione loquens diximus, nempe, causam exemplarem, et proinde artem, aliter influere in effectum, ac efficientem. Si namque hoc est verum, quomodo agens intellectuale completur per exemplar in ratione principij? vel quomodo effectum producit similem sibi secundum formam, in eum ut talis? Ceterum ad hoc facile responderi, nos ibi tantum negasse, causam exemplarem influere in effectum influxu executivo, inducendo formam in materia. Nam quaestio erat, an loquens influens in actus non alliquam ipsius intrinsecam formam artificiosam communicaret.

Huiusmodi autem influxum diximus arti convenire: [quippe consequitur] quae proprium est causae perficientis ut dicit Avicena relatus a D. Thoma 1º Met. lectione 2ª: ars autem influit consiliando, et dirigendo: quod ut ibidem dicitur, est etiam efficienter causare; inquantum scilicet, concilians, dat finem, et formam agendi: formam inquam, quam intendat perficiens. Id quidem

aprime convenit Arti. qua propter logica (ut rea reme expli cant) conciliat, dirigitque intellectum, ut syllogismum, vel efingat; sed tamen intellectus ipse perficit, et dat formam, ac speciem actibus, ex quibus resultat syllogismus. Verum hoc totum amplius ex dicendis in Physica patebit; ubi de distinctione naturae, et artis atque effectuum utriusque commodius agemus: quanquam posset non inepte sibi id metaphysica vendicare.

Disp. 4a

De Causa Efficiente

Quam sit necessaria causae efficientis cognitio, si vellem ostendere, operam me perdere arbitrarer: id quippe nemini non est notum. Cum enim sine cognitione causarum nemo sapiens esse possit; illius maxime necessaria est vestigatio, quae inter omnes magis causa censetur. Immovero qui aliis renuunt rationem causae concedere, efficientem esse non dubitant. Et certe causare, influere, agere, perprius videtur agenti convenire; ceteris vero quasi per quandam extensionem, aut proportionem, attamen praeterea occurrunt difficultates, quae philosophorum ingenia movere exercent, sed illas, qua possum absolvam brevitate; quanquam vellem ... pro dignitate tractare. At necessaria non tacebo: aliquam ... speculationi relinquam.

Dub. 1.

Quid et quotup. sit causa eficiens?

§. 1.

Causa eficiens definitur:

Communis causae eficientis definitio desumitur ex Arist. 2° Physicorum, cap. 3°. Sic enim illam definit: "id unde primum principium est mutationis, aut quietis." In expositione autem huius definitionis nimis Authores detinentur, quod signum est non adeo rectam esse, et facile non reciperetur, nisi eius auctoritas Philosophi contineret. Et primus Suarez fatetur, eam multa indigere interpretatione, et additione, ut ad verum sensum reducatur. Valde enim obscura est, et alliis etiam Causis, praesertim finali communis. nam unaquaeque in suo genere est primum principium mutationis: et finis quidem habet etiam per comparationem ad eficientem. accedit, quod hoc id aut non necessario ponitur, aut est nimis remotum. Item. Haec definitio non convenit omni causae eficienti: nam Creans non agit per motum. Denique natura quae comprehendit materiam, et formam est secundum Aristotelem principium motus, et quietis, 1° et per se.

Haec satis convincunt, praefatam definitionem minus quam oportet esse perspicuam. quod si singularum particularum expositiones addimus, nimium prolixa evadet. dicendum

quippe foret: Vt principium extrinsecum ordine executionis, et respectu alterius connexum causarum, mutationis, aut quietis late sumptae pro quacumque mutatione, aut actione, includens principium quo. Si autem tota haec oratio potest dici definitio; ipsa, et soli, et omni causae efficienti convenit.

Nam hic principium est omnis quippe causa est principium: hic extrinsecum distinguit causam efficientem a materiali, et formali: ordine executionis a finali: additur primum respectu alterius connexum, ut non soli causae primae conveniat, a qua primo provenit omnis mutatio: mutationis late sumptae, sive actionis, ut conveniat causae creanti: includens principium quo, ut excludatur natura, quae cum non sit suppositum non est causa aut principium quod operationis; licet natura possit etiam dici causa, ea quidem ratione qua est principium quo. hic unde positum in definitione Aristotelis idem est ac a quo, quod est propria nota causae efficientis.

Sed tamen potest excusari Aris, quia rem adversus est definire, quae plura diversa neque univoce convenientia comprehendit. Quare non est omnino exacta quaedam definitio. cam autem alii sic conficiunt: principium a quo aliud accipit esse. Alii: principium dans esse alii agendo. alii demum: quod per realem actionem communicat esse alteri potentiam existere. Ubi hic per realem actionem est differentia

materia enim et forma non agunt, finis vero metaphorice movet. Alliqui vero particulae communes esse ostendunt causis. Sane, sicut Seneca gravissimo Philosopho, caeteri loqui vellent, nulla fere jam superanda causae efficientis definitione inveniretur difficultas: ipsa namque, cum sola esset Causa, definiretur quidem illa communi caeterarum definitione, principium dans esse alliis. influere quippe, dare communicare esse proprie agere est. caeterae autem dicendae essent partes effectus, instrumenta, aut conditiones causae

§ 2. Causae efficientis divisiones.

Causa efficiens dividitur 1.° in per se, et per accid. Causa per se est, quae secundum virtutem suae naturae vel formae producit effectum. ita D. Th. 1a 2ae. q. 85. artic. 5.° Unde quis infert, quod hic imo de effectus sit per se intentus a causa; ut sanitas a Medico, Statua a Statuario. Causa per accidens est, cui accidit conjungi cum causa per se, aut cum effectu. Et contingit pluribus modis. primo quia accidit eidem supposito cum forma per se: ut dum Medicus facit Statuam: per accidens enim est, quod statuarius sit medicus. 2.° quia forma accidit huic supposito. Sic Philosophus dicit 2.° physicorum texto 33.° quod Polycletus per accid. est causa statuae: accidit enim quod artifex sit ille homo. 3.° quia ad effectum per se intentum sequitur alliud et accidentale: et hoc vel per remotionem

prohibentis; ut qui movet columnam per accid. ē causa motus lapi-
dis columnę superpositi: v. g. inter effectum per se, et per accidens
nulla aparet connexio; ut cum fit sepulchrū oratia sepeliendi alli-
quę, et invenitur thesaurus.

2°. dividitur causa per se in primam, et 2am.

Prima ē solus Deus, quia se habet virtutem agendi, et sine
alliqua agit dependentia. 2a ē, quę dependet a prima in esendo,
et in operando. 3° in creantem quę effectū ex nihilo producit;
et generantem, quę illum producit ex prę supposito subiecto.
4°. in liberam, quę cum electione propria, et dominio agit, ita
ut possit operari, v. n operari positis prę requisitis ad agendum,
qualis ē humana voluntas; et necessariam, quę positis
prę requisitis ad agendum nequit n agere, ut ignis. 5°. in
principalem, et instrumentalem. Illa ē quę agit per virtutem
propriā, equalem, aut maiorē effectu; secundo ā, quę n equat
virtutem effectus, set agit ut mota a causa principali. Et ē
duplex, conjuncta, quę unitur principali, ut manus animę;
et separata, ut serra, quę n ē artificii unita.

6°. in universalem, et particularem.

Universalis ē quę habet virtutem ad producendos effectus spe-
cie diversos: particularis, quę ē determinata ad effectus unius
speciei. 7°. in univocam, et equivocam. Illa ē, quę producit effectus
suę speciei, ut ignis ignem: secundo, quę effectum diversę spe-

cui producit, ut sol plantas, metalla, etc. 8º. in proximam, quę immediate agit in effectum: et remotam, quę non nisi mediate, quatenus, scilicet, agit in proximam. 9º. in totalem, quę suo ordine se sola producit effectum: et partialem, quę simul cum alia effectum producit, in eodem scilicet ordine, ut dum plures muli currum trahunt. 10º in causam ut quod, quę est suppositum, et causam ut quo, sive virtutem agendi. 11º in causam in potentia, seu potentem operari: et causam in actu, seu operantem.

12º. in causam cuius actio est immanens, cuius nimirum terminus manet in ipsa causa tanquam in subiecto: et in illam cuius actio est transiens, quę scilicet aliquid extra se producit. tandem D. Th. 2º Phisicorum lectione 5ª dedit aliam divisionem; nempe, in perficientem, quę dat complementum, et introducit formam; et quę sicut precipua est, ita nomen ceteris dedit: preparantem, seu disponentem, quę disponit subiectum ad formam, sicut qui dolat lapides: adiuvantem quę operatur ad finem alterius, ut qui adiuvat Regem in bello: et consiliantem, quę dat agenti formam, per quam agit. sunt autem alia, quę quamvis necessaria ad effectum, quia non censentur habere influxum, appellantur conditiones, ut propinquitas agentis ad passum, locus, et tempus.

Dub: 2.um

An causa 2.a aliquid vere efficiat,

Qua virtute? — § 1 —

Referuntur opiniones

Qui Deum esse negat, necesse est ut fateatur, ipsum esse veram causam efficientem: nihil enim apertius, quam principium esse aliis causam essendi. Nunc autem de sola causa 2.a agere intendimus: nam de 1.a forte alibi opportunius agere. Refert S. Th. 3.o 3.a G. G., cap.e 6 9.o, quasdam antiquorum opiniones, quae ut terraris manifeste adversantes veritati recitat, et impugnat. Quidam enim dixerunt, nullam creaturam agere, sed solum Deum ad praesentiam creaturarum; ita, quod ignis non calefacit, sed Deus praesente igne, causat calorem; et similiter de aliis.

Alia opinio fuit Avicennae dicentis, formas substantiales effluere ab intelligentia agente: Accidentales vero provenire ab agentibus corporalibus materiam disponentibus. id etiam alii negarunt dicentes, quia accidentia creari a Deo alii absolute negantes, corpora quidquam agere dicebant, quod virtus substantiae spiritualis per corpora pertransiens ageret actiones, quae per corpora fieri videntur. Denique, quidam tenere dicitur Pereira tenet sola accidentia concurrere ut causas principales ad productionem etiam effectus substantialis. nulla autem ex his opinionibus est vera: neque eas erit profligare difficile.

N2

Resolutio

Dico 1.º causæ secundæ aliquid vere efficiunt. Conclusio ē certa secundū fidem catholicam. Id enim sacræ literæ aperte de
„ monstrant. nā Genesis 1.º versu 11.º dicitur: germinet terra herbā
„ virentem, et facientē semē; et lignū pomiferū faciens fructū iuxta
„ genus suum, cuius semē in semetipso sit super terrā. Et versu
„ 14: fiant luminaria... et luceant in firmamento, et illuminent terrā.
Et similia sequentibus. Atque 21.º Lucæ versu 13. Christus dicebat:
„ Videte ficulneam, et omnes arbores, cū producunt iā ex se fructū
„ Et Marci 4.º versu 28: ultro terra fructificat... Et cū produxe
„ rit fructus, et 26.º Set et innumera eiusdē veritatē mōs confir
mat. Deinde. si homo nihil agit, sed Deus ad ipsius præsentiam, quam libertatem habet homo, et enim liber nō ē, qui potestatem nō habet ad opposita. potest enim agere homo, et nō agere: in hoc enim consistit libertas. Item. Si homo nihil agit, a quo fit actio peccati? nō ab homine, qui nihil agit; neque a Deo, qui ē sanctus per essentiam: nullius igitur erit peccatum. Rursus. Qui negat se cognoscere, amare, videre, proximum sē, imo cogitare negare esse. Nam in se scit esse, quod se cognoscit, sentit, movet, videt.

Præterea. nisi nulla certa sit experientia, evidens ē, quod sol illuminat, ignis calefacit, canes

vacat, homo videt, affectus cernit. Quodsi Deus ad rerum rerum presentiam operatur, ipsis nihil agentibus, unde noscere possumus viventis a non vivente differentiam? Utrumque enim equè caret principio activo agendi. Et quid prosunt inditæ rebus qualitates, ac potentiæ? neque ut solus Deus operetur, neque rerum presentia, nec qualitates sunt necessariæ: sive enim existant, sive non, potest Deus eosdem effectus producere. Unde quovis presente, vel absente, posset efficere quod vellet. Atin quis non ita vult. Sed unde nostis voluntatem eius? Dicis attendit Deus ad rerum naturas, ut similia presente, similia faciat. Verum deficit hoc in equivocis. etenim ad presentiam albedinis non producit albedinem? nisquippe, res non est natura sua magis activa quam alia. Sane ita opinantes multum derogant Divinæ sapientiæ.

Insuper, ad quid viventibus data essent, tot varia, diversaque organa, si nihil plus quam non viventia ipsis efficiunt? ut quid noctis tempus ad quietem, et virium reparationem, sicut nihil agant, et perpetuo otiosi sint, fatigari nequeunt? ad quid terræ irrigationes, totque cotidiani agricolarum labores, si ad presentiam tritici Deus producit spicam? Cur si in rebus nulla est operatio, motus nullus, Bestia, stimulis agitur, baculo ceditur, ut procedatur? Ulterius omnino decet Divinam bonitatem, ut sicut rebus communicatus

ita comunicet virtute agendi, nemini est necesse, Deum omnino virtute activa esse infinita: propter quod solum repugnaret.

Amplius. Si Creatura nihil agit, non poterit eius natura cognosci per effectus: nulla posset esse demonstratio huiusmodi, et sic tota fere corruet naturalis scientia. Denique adversus predictum errorem totus militat orbis: totus que ex illo sequuntur incomoda. At nullius periculo acquiescit stultitia rationi, si factis argumentis non vincitur. quocirca perinvandum nobis est, quam sint ingenij humani lapsus pertimescendi, cum in rebus etiam evidentibus interdum alucinari contingat.

Dico 2.° etiam res corporales esse vere effectivas. id optime sequitur ex dictis: nec ulteriori opus est probatione.

Obijci tamen potest primo. Si Deus esse solo res non produceret, indigeret allijs, ut operaretur; sed hoc plurimum derogat suæ perfectioni: Resp. Nego maiorem. quoniam quod Deus esse solo non agat, non est referendum ad indigentiam alliquam, sed ad summam eius bonitatem, propter quam dat creaturis virtutem agendi, ut etiam ipsæ allijs se comunicent, et bonum fiat comune multorum, atque iucundum: quippe, ut recte Seneca dixit Epistola 6.ª nullius boni sine socio iucunda possessio est.

Obijcies 2.° nihil est frustra admitendum; sed concursus Creaturæ non est necessarius, cum Deus sit sufficien

tissima causa om̄ effectuū: Ergo. Respondeo, quod cum Deus sit in-
finitę virtutis, potest se solo quoscunque effectus producere. Sed cum
agit iuxta providentiam rerum, etiam vult creaturarum agere:
hoc autem nullo modo derogat, divinę virtuti. quamvis enim
non applicet tantam efficaciam, ac si solus ageret; hoc non provenit
ex alliqua impotentia, sed ex libera, et sapientissima sue vir-
tutis applicatione. Semel namque quod vellit, sibi esse, conveniens esse,
ut Deum iuxta suam virtutem illuminare vellet. nam suam
decet bolunatem, ut creaturas sinat agere iuxta capacitate sibi
concessam, quatenus suum naturalem ordinem consequantur: quippe
tot res diversę quę sunt in universo, non nisi per actiones in ordinis ve-
niunt unitatem; scilicet, quia quędam agunt, quędam patiuntur;
ut pluriore probat S. Th. ubi supra 6. arg. Unde supervacaneus non
est creaturarum influxus; quamquam potens sit Deus uti
illis ut instrumentis, aut non uti, nempe supra naturā operando.

Obijcitur 3.º quantitas rerum materialium impedit
motū, et actionem: nam quo maior adest quantitas tanto corpus
fit tardius ad motū. Confirmatur 1.º quoniam passum est subiectū
agenti, et per consequens inferius: nihil autem est inferius sub-
stantię corporali. Confirmatur 2.º corporalis substantia est remota di-
stantia a primo agente: Unde sicut Deus est tantū agens, ita
predicta substantia est passiva tantum.

Respondeo cum D. Th. loco cita-
to, quantitatem suo modo adiuvare actionem, et motū naturalem

Ut videre est in igne maiori, qui magis calefacit; et in corpore gravi-
ori, quod velocius movetur deorsum. et quamvis corpora quo magis
habent de materia, et minus de forma, eo sint minores activitatis;
hoc non est, quia materia impedit actionem, cum potius iuvet subsistentiam
formam, sed quia forma, quae est virtus agendi, est minus perfecta. ad
primam confirmationem dicitur, unum corpus secundum formam
comparari ad aliud secundum materiam, in quo sensu est illo inferius,
et in potentia ad formam eius. Ad 3. Conf. dico, solam materiam
primam esse in ultima distantia a Deo, cum sit sola potentia:
Unde ipsa potest pati, et non agere. Ubi obiter nota, materiam nullo mo-
do esse posse principium agendi. Alia argumenta longe maioris difficulta-
tis non possunt hic commode solvi.

Dico 3.o agentia corporalia non solum
sunt effectiva formarum accidentalium, sed etiam substantialium. Ratio est;
quia per suas formas sunt sufficienter in actu, ut efficiant in effectu
sibi similes, cum etiam inferioris perfectionis. Et Confirmatur.
nam quamvis una res sit alijs perfectior, non ideo praecise potest
eas producere: Unde homo, quamvis sit perfectior terra, nequit aliquid pro-
ducere, quod sit huius proprium: Ergo quamvis intelligentia creata
sit perfectior rebus corporalibus, non ideo debet eas producere. Ni-
mirum, quia est limitata ad certam speciem: Item cum non sit forma
in materia, non habet sufficientem proportionem, aut convenien-
tiam, ut formaliter, aut eminenter contineat res corporeas, et suf-
ficienti modo ad introducendam formam in materia. Namque

Si eas contineret formaliter, esset composita ex materia, et forma:
Si vero contineret eminenter, materia caderet sub eius potestate;
et sic posset creare, quod est solius Dei.

Dico 2.o forma substantialis est unica principalis ratio, qua una substantia efficit aliam. Conclusio supponit, formam substantialem non esse principium quod agendi: id namque competit compositorum, et subsistentium: actiones enim sunt suppositorum: tum, quia non est ens, ut forma, sed magis quo aliquid est ens, proprie agere nequit: levius quippe est agere, sicut esse. Unde humanitas non ridet, nec ambulat, sed homo; neque oculi vident, sed Anim. oculis; et sic de caeteris. restat igitur, ut forma sit principium

sond os parraf quo effectus substantialis; quo modo probandum assumimus. Probatur 1.o ex Arist. 3.o Physicorum, cap. 2.o in fine, ubi ait: "Semper autem id quod movet formam aliquam afferet, aut hoc, aut tale, aut tantum; quae quidem principium erit, et causa motus, cum movet." Ubi per hoc formam substantialem significat, sicut tale qualitatem, et tantum quantitatem, ut magis patet ex antiqua translatione. 2.o id probat S. Thomas, et 3.o [illegible] cap. 6 [illegible] 3.o Omne agens agit in quantum est in actu; sed agens substantiale est in actu per formam substantialem: ergo. 2.o [illegible] agens intendit producere sibi simile: intendit enim se diffundere, et communicare quantum fieri potest; sed effectus substantialis [illegible] in forma substantiali, quae est eius species: ergo.

Dico 3.o forma substantialis est principium essendi: ergo et operandi

patet consa, quoniam per id unumquodque operatur per q̄ ens: operatio enim debet proportionari esse. Tandem accidentia s.s improportionata ad producendum principaliter substantias: nam cum sint illa imperfectiora, nequeunt substantiam continere. Vnde nec possunt comunicare subiecto principalem virtutem efficiendi effectum ipsis perfectiorem: alioqui possent dare q̄d n̄ habent. Hinc consequenter ē dicendum unum accidens posse ee virtutem principalem ad productionem alterius accidentis. id enim quemodo fecimus argum.ta pari efficatia convincunt. At 3 productione substantiæ non aliter se quam ut instrumentū potest habere. Nanq ad hoc nullo modo requirita, q equet effectus perfectionem, imo oportet ē necessarium.

Dub: 3:

An substantia creata sit immediate operativa? — §. 1 — Sententiæ

Inquirimus an causa secunda agere nullo modo possit, nisi medijs virtutibus accidentalibus, a quibus proxime fluat actio, forma substantiale duntaxat se habente ut earum radice, et tanquā principio remoto, aut mediato operationis? q duobus modis potest intelligi. Videlicet, quod potentiæ suæ virtutes accidentales sint ex natura rei a forma substantiali distinctæ vel q̄ solū distinguantur formaliter; idest, q alius sit conceptus formæ substantialis, et alius potentiæ operativæ.

§. Thomistae aliique plures defendunt, nullam substantiam creatam posse esse principium proximum agendi, sed omnem actionem effluere mediate a virtute physica accidentali, agente instrumentaliter ad productionem substantiae. Scotus, ejusque Discipuli, cum pluribus e Societate, aliis quos non dicimus, sentiunt oppositum. dicunt enim, solam substantiam esse proximum principium alterius substantiae: posse quoque etiam producere plura accidentia vera actione aequivoca &c.: sed tum 3 aliud: ita tamen ut accidentibus non denegent virtutes aliarum productivas. Doctor Eximius censet cum aliquibus e Societate, tam substantiam, quam accidentia concurrere immediate per proprias actiones ad productionem substantiae illam principaliter, ista instrumentaliter, et ut confortata a substantia.

§. 2.

Prima Conclusio

Sola forma substantialis est proximum principium effectivum alterius substantiae idem, nos actio productiva substantiae provenit per se, et immediate a forma substantiali. probatur ex Divo Th. 3° 3a G. cap. 69°, ubi sic arguit: si agere sequitur ad esse actu, inconveniens est, quod actus perfectior actione destituatur: perfectior autem actus est forma substantialis quam forma accidentalis. Si ergo formae accidentales quae sunt rerum corporalium, habent aliquas actiones, multo magis forma substantialis, habet aliquam propriam actionem. Non autem hujusmodi actio disponere materiam;

„ quia hoc fit per alterationem, ad quam sufficiunt formae accidentales. Igitur
„ forma generantis, est principium actionis, ut forma substantialis intro
ducatur generatum.

Ex quibus sic: forma substantialis habet aliquam propriam actionem, ad quam non sufficiunt formae accidentales. Ergo per illas non habet eiusmodi actionem: alioqui non essent insufficientes. Item forma substantialis multo magis habet propriam actionem, quam formae accidentales: sed propterea istae habent proprias actiones, quia se ipsis, et non per aliud sunt virtutes agendi: Ergo. Rursus instrumentum ut idem ait 3.ª p., q. 62, a., articulo 1.º ad 2.um, habet aliquam propriam actionem, quae competit ei secundum propriam formam: Ergo actio propria formae substantialis competit sibi per virtutem propriam, et non per instrumentalitatem.

Deinde, eadem 3.ª p., q. 77, artic. 3. ad 2.um
„ ait: ita actio formae accidentalis dependet ab actione formae substantialis,
„ sicut esse accidentis dependet ab esse substantiae. Ex quibus ita argumentor: actio formae accidentalis dependet ab actione formae substantialis: Ergo haec actio non est a forma accidentali. probo consequentiam 1.º quia esse accidentis dependet ab esse substantiae, non est utrumque idem esse: Ergo quia actio formae accidentalis &c. 2.º nihil dependet a se ipso vera, et propria dependentia. Ergo actio substantiae a qua proprie dependet actio accidentis, non est actio accidentis. 3.º sicut se habet esse accidentis ab esse substantiae, ita se habet actio accidentis ad actionem substantiae; sed esse substantiae nullum est accidentis: Ergo=

Praeterea 3° Thom. contra lect. 4a, ita exponit verba Phi
" " losophi relata dubio precedenti prope finem: Semper aliqua forma
" " videtur movens esse: sicut forma, quae est in substantia, in transmu
" " tatione, quae est secundum substantiam; et forma, quae est in qualitate in
" " alteratione; et forma, quae est in quantitate, in augmentatione, et diminutione.
" " huiusmodi enim formae sunt causae, et principia motuum; cum enim agens
" " moveat secundum formam: omne enim agens agit in quantum est actu.
" " Unde cum unumquodque sit actu per formam, sequitur quod forma sit prin
" " cipium movens. Ex quibus sic: omne movens in quantum tale
est per se movens; sed movens in transmutatione secundum substan
tiam, est movens in quantum est actu per formam, quae est in substantia: ergo
est per se movens in quantum habet hanc formam. sed in quantum est per se
movens, est proxime movens: ergo per eandem formam est proxime mo
vens. Ergo ipsa est proximum principium motus. Ergo etc. Tum:
probatur 2a minorem non forma movens si per se non est proxime
movens est per aliud: quod autem est movens per aliud, non competit
ei motus per se, sed per virtutem superadditam: non igitur est per se
movens. Et ideo dicunt adversarii, substantiam non esse proxime
operativam; quia operatur per virtutes accidentales; quae est per se
non operari. Unde iuxta ipsos, verum est dicere, quod anima per
se non intelligit, sed per virtutem intellectivam potentiam accidenta
lem: et iuxta nos, quod Policletus non est per se causa statuae, quia
est causa eius per artem: et quod Petrus (ut exemplo eorum loquar utar)

n reperi Animum. set per hominem.

Deinde probo conclusionem ratione. 1.º q e equivoce alteri causa essendi, et operandi, e magis operativum, et ens quam illud cuius e causa: nam propter q unumquodque tale, et illud magis; set substantia e equivoce accidenti causa essendi, et operandi: Ergo e magis ens, et operativa quam accidens. set accidens e proxime operativum: Ergo potiori ratione substantia e proxime operativa. patet consequentia. Nam substantia n solum e accidenti causa p opere, set p proxime operetur. probo minorem primi syllogismi: Et primo, quo ad primam partem. Quia in quolibet ordine e causa eorum que consequuntur, que propositio e D. Th. 1.a p. q. 65. art. 3: Set substantia e prima 3 ordine essendi: ipsa quippe, per prius participat ens quam accidens: Accidens enim dicitur ens per habitudinem ad substantiam: Ergo. quo ad 2.am uero partem facile probatur. Nam operari consequitur per se ad esse. Imo Cum virtus actiua p talis sit tota principaliter propter operationem, v. non dependet a substantia 3 esse v. dependet 3 operari.

2.º q ponitur 3 rei definitione conuenit ei per se, et n per aliud; set 3 definitione substantie p e natura ponitur q sit principium motus ex Aristotele 2.º phisicorum cap. 1.º textu 3.º: Ergo. e principium motus conuenit ei per se, et n per aliud. Imo duplici titulo, scilicet, quia ponitur motus 3 definitione, et quia ponitur per se: nam natura definitur principium motus, et quietis. eius 3 quo e,

primo et per se, et non secundum accidens, sed per se, et non per alliud, est principium motus, et etiam immediatum: ergo.

Confirmatur allegans: motus est per se a natura; sed tales motus est proxime a natura: ergo primo, cum modo motus est primo a natura: ergo patet consequentia. Quoniam iuxta Divum Thomam 2° Phisicorum lectione 1ª motus compositorum ideo non est primo a natura, quia non est proxime a natura, sed a composito; Quemadmodum ipsi naturae, cui primo non convenit fieri, sed per accidens; quia fieri convenit ei per compositum, et idem habetur 7° Metaphysicorum lectione 7ª et Aristoteles, 2° Phisicorum, capite 3° textu 38, propterea dicit, artem esse primam causarum suo ordine: quia cum ipsa sit per se principium artificiati, allia sunt per illam et ideo statuitur ea, dum quaeritur causa artificiati. Sed quia ars est 1ª et per se causa artificiati, est eius causa immediata, id est, non per alliud, sed alliud per ipsam: ergo si natura est 1° et per se principium motus, etiam immediatum.

Respondebunt, hoc argumento probari, naturam esse radicem motus, et proximum principium immo unicum principale illius. Dico 1°. nam vel sola natura est sufficiens ad motum, vel non. Si primum: ergo proxime movet. Si secundum: ergo per alliud redditur sufficiens: ergo hoc alliud est etiam proximum principale principium motus. 2°. Vel natura est radix motus,

qa movet proximu principiu motus: et nhoc: ergo immediate movet. v quia ab ea dimanat eiusmodi principium: et hoc n tollit qestio est principale principium motus: imo infera, q natura n sit eius principium, cum est improportionata, ut infra aperte constabit. 3°. si natura n e primum, et unicu principium motus naturalis; nequit hic apriori scientifice cognosci per definitionem naturae: tum quia demonstrationes apriori procedunt per definitiones causaru immediataru: tum etiam; quia effectus perfecte n cognoscitur nisi per causam sui adequatam.

3°. probatur conclusio ratione communi, effecti. substantia v. producitur immediate ab allia substantia, v. ab accidente: omnis enim virtus activa aut e substantia, aut accidens; sed substantia n producitur immediate ab accidente: ergo. prim. omnis effectus continetur in virtute causae sui proxime, v. formaliter, v. eminenter; sed substantia n continetur in virtute accidentis nec formaliter, nec eminenter: ergo. maior patet. nā virtus neutro modo continens effectu, nequit illum producere: nemo enim dat q n habet. p minoru. substantia nequit produci ab accidenti, productione univoca: ergo n continetur formaliter in virtute accidentis. aliunde neque productione equivoca, cum accidens n sit perfectius substantia; imo e ea imperfectius. quidquid autem e perfectionis in effectu continetur in causa, v. magis perfecte, si causa e equivoca, v. equaliter, si e univoca: ergo subs

tantia n continet emmenter ꝫ accid[te]:

Respondent Thomistę argmtū convincere causam principalem continere effectum, ut pote quę operatur ꝫ virtute propria, n̄ vero q illum ita contineat causa instrumentalis, quę non operatur in virtute propria, set ꝫ virtute causę principalis. = Contrat[o]. Ergo sola substantia continet ꝫ virtute propria fr aut emmenter effectum substantialem: Ergo sola ipsa ē eius proxima causa. Probatur consa. Causa proxima effectus, ē sibi proportionata: hec autem ē, quę continet effectū ꝫ virtute propria: quę enim n continet, de se patet, q n sit vere, et proprie causa.

Secundo. Cum dicitur, q instrumentū operatur ꝫ virtute causę; v[l] sensus ē q operatur per virtutem sibi a causa principali comunicatam, v[l] per virtutem subordinatę virtuti causę principalis? Si primū; v[l] virtus comunicata ē substantia; et hoc erit, substantiam ee immediate operativam: V[l] talis virtus ē accidens; et hoc ipso, n erit virtus causę principalis, quę ē substantia, set accidentis, sive instrumenti: sicut licet effectus habet forma comunicatam à sua causa, talis forma n̄ ē propria causę, set magis effectus: si vero dicitur secundum; Cum instrumentū operetur per virtutem propriam, quę scilicet ei competit per suam naturā; talis subordinatio n̄ sufficit, ut instrumentū n sit causa principalis;

Ut patet in causis ordinatis.

4.° Probatur conclusio quod substantia non sit immediate operativa: vel provenit ex perfectione, vel imperfectione? Si primum: ergo Deus non operatur immediate; quod est absurdum. Si secundum: ergo accidens non operatur immediate est enim imperfectius substantia. = Dicunt, id provenire ex limitatione perfectionis substantiae, neque accidens, etiamsi sit imperfectius, et magis limitatum quam substantia, est radicaliter extra proxime principium effectuum accidentalium, cum sit unica, et principalis causa eorum.

Deinde ex solutione aliud desumo efficax, ni fallor, argumentum. Quoniam substantia creata eo quod limitata sit, non est sufficiens ad eliciendum per se alliquam veram actionem: ergo nec illam sufficienter continet: ergo indiget alliqua virtute superaddita, per quam, scilicet, reddatur sufficiens ad agendum. Sed virtus sufficienter continens actionem, est causa principalis illius: actio enim principaliter non continetur in virtute insufficienti, seu improportionata: ergo etiamsi substantia sit causa principalis agendi, neque tamen negari virtutis superadditae.

Confirmatur. Neque ex sententia contra adversarios licet radicetur in essentia: est enim modus, et proprietas eius; non est virtus instrumentalis, sed principalis

perquā essentia impotens se sola existere et agere: subsistentia ē virtus principalis subsistendi: Et accidentia, tametsi ꝫ substantia radicentur, sunt causæ principales plurium actionum. Circa exponorum. quare q accidens radicetur ꝫ substantia, seu virtus illi subiecta, impertinens ē ad probandū ipsū nec causam principalem.

Amplius. ideo substa n esset immediate operativa, quia per se n ~~operata~~ ordinata ad operationē; sed q per se n ordinatur ad operationem n ē per se principium operandi: Ergo. at quod per se n ē principiū operandi, n ē virtus principalis agendi: Ergo. Probatur hæc minor. Quod per se n ē principium operandi, n continet per se operationem: quod autem n continet per se operationem, nequit ee principalis causa eius. Confirmatur. Actio continetur principaliter ꝫ potentia quam specificat: Est enim per se actus eius; sed nos actio, cum sit per se actus potentiæ accidentalis, ipsam specificat: n enim substantiæ, sed potentiæ distinguuntur per actus. Deniq. Suppositum creatum tametsi sit substantia limitata, et per se talis substantiæ ē principiū proximū q operationis: inepte igitur concluditur ex limitatione substantiæ eā n ee proximā virtutē agendi. His axiomatis viles contrariorum solutiones omnino meo iudicio infringuntur: si serio videbitur, inspiciantur: nā ludere mihi videbuntur, si vocato illis radicaliter, et initiū

trumentaliter, ȝ virtute propria, ȝ virtute aliena ȝ solvendis

vbs utantur. igitur ab allijs abstineo.

§. 3.

2.ª Conc.

Subst.ª ē proximū principium effectivum pluerum accidentium, actione, scilicet æquivoca, probatur ex D. Th. 7.º Met. lec. 8.ª

" " ubi exponens illa verba Philosophi: neceſse ē præexistere alteram

" " Substantiam quæ facit. Quale vero vl quantum n̄ neceſsarium

" " nisi potestate solū. Sic habet: principium activum substantiæ

" " n̄ potest ee nisi subst.ª sed principiū activū accidentiū potest ee n̄

" " accidens scilicet subst.ª At n̄ univoce: Ergo æquivoce. Et loco

scitato ex 3.º ȝ.ª 9.ª dicit, q formæ accidentales, sicut

" " causantur a forma substantiali, quæ simul cu materia

" " ē causa propriorum accidentium ita agunt virtute formæ substan

tialis. Sed agunt virtute formæ substantialis ino causæ effici

entis: Ergo ȝ eo etiam causantur a forma substantiali, qualiter

agunt ȝ virtute substantiæ, quæ quæ accidentia fiant, quæ vero

fieri n̄ possunt a subst.ª infra dicetur ȝ solutione Argumentorū.

Sed et prima p.te 2. 77.ª articulo 6.º sic

" " inquit: actualitas formæ accidentales causatur ab actualita

" " te subiecti; ita q subiectum, ȝ quantū ē ȝ potentia ē susceptivum

vum fie accidentalem. inquantum autem ē a actu, ē causa predicativa.
Et hoc dico, de proprio, et per se accidente: Nā respectu accidentis
contrarii subiectū ē susceptivū tantū. productivum vero
talis accidentis ē agens extrinsecū.

Ratione probatur; substantia n ē in
proportionata ad producendum equivoce accidentia: aliunde
sepe contingit, ut n̄ posint ab aliis produci: ergo. Probatur ant;
et primo quo ad 1am p3. productio accidentis neque quo ad subs
tantiam excedit virtutem, et proportionem substantiae, Cū
accidens n̄ sit perfectius substa, neque quo ad modū, quia
accidens n̄ debet produci nisi non presuposito subiecto;
neque etiam necesario postulat fieri productione univoca:
aliaquin cur id n̄ postularet substantia? Deinde substa continet
eminenter perfectionem Accidentis. Et Certe n̄ capio, quid sit
accidentia radicari a substa, nisi posse ab ea efficienter pro
duci. nam ut proprie dicantur radicari, n sufficit q substantia
sit eorū subiectum: aliunde nequit ee eorū forma: neque
ut finis ē sufficienter ratio eorum. Radicari autē denotat,
radicem et principium. Quo ad 2am vero partem probatur princi
palis antecedens nq cum substantia sit immediate operativa,
ē proprium principium proprietatū actionū Deinde cum aliqua

producantur accidentia que videntur Habere virtutes acciden
tales. Cum ergo non potest assignari allia eorum causa preter substantiam.
id probatur 1. Pipere, et Vino, que licet non sint formaliter calida, producunt
in Stomacho formaliter calorem; qui cum sit qualitas perfecta, et maior
calor, quam calor non formalis, nequit contineri in virtute accidentali.
Restat igitur, ut virtualiter, aut effective contineatur in forma substan
tiali seu perfectiori. Rursus, Cum aqua summe calida reducitur
ad pristinam frigiditatem, non potest designari alliud huius
frigiditatis proximum principium, quam forma substantiali,
huic enim immediate accidit frigiditas, neque oportet querere
alliam sufficientem causam, Cum ad huiusmodi effectum sit substantia
sufficiens. Quod autem quidam dicunt frigiditatem nempe aque
provenire a causa conservante aquam confirmat meum argumentum,
nam substantia est conservativa causa accidentium alliorum. Tertio
solutio improbabilis videtur: dicunt enim frigiditatem fieri a prin
tipio effectivo aque. quod quidem cum non agat, sed egerit huncce effectus
efficere est impossibile. Allij respondent, aquam non omnino amittere
frigiditatem, et hanc, remoto agente violento, paulatim ins
taurari, quousque debitam sibi assequatur perfectionem, quia
id fieri nequit sine motu; sed hic motus nequit provenire
ab illa frigiditate relicta in aqua: nam cum sit formaliter subiectum

illius, simul, et secundum idem esset agens, et patiens: 2a. accedit, quae est imperfecta, et minus frigiditas, quam acquirenda. allij demum, quandam dicunt qualitatem aquae a generante communicari frigiditatis restaurativam, Set 3a. nam si vera est solutio frigiditas non est per se aquae proprietas, set illius qualitatis aqua principaliter producitur et per quam comunicatur substantiae. Unde substantia aquae est sufficiens ad acquirenda sibi debitam frigiditatem.

Ex dictis noscere colligitur non aliter quam 3 sensu reali intelligere substantiam esse immediate operativam omnium, quam ipsa non indigeat potentijs ex natura rei distinctis. Ut tum substantialem effectum tum ~~substantialem~~ accidentalem producat omnia enim facta a nobis argumenta 3 id tendunt, ut probent substantiam sine alterius virtutis ope non nullos posse effectus attingere nanque quot quot 3 contrarium disputant alliquam dicunt esse necessariam distinctionem ex natura rei inter substantiam et virtutem pro ratione activam. ~~Si vero~~

Si vero a me quaeratur debeat ne substantia distingui formaliter a potentijs a quibus re non distinguitur 3 sensu scilicet paragrapho primo indicato, et 3 allijs etiam usurpato disputationibus; respondebo affirmative. quoniam non eodem modo definitur substantia sub hoc conceptu

Et ratione potentiæ operativæ. Item enim ē subst.a ē ens per se;
verò ē virtus activa competit ei causæ efficientis definitio,
qua mediante ponitur actio. Idque sufficienter probatur ex
diverso modo definiendi naturam, et substantiam.

Cum vero cū formalis rerum distinctio
ex earum definitionibus sumatur; nequit substantia n distin
gui formaliter a quacumq virtute operativa, cui quasi definitione
n communicat. Cum ita q formaliter, aut quà quantū tale
n participat substantiæ definitionem, neque adeo substantiæ;
nulla virtus activa quantum talis ē eadem formaliter subs
tantiæ quantumvis entitative sit ei identificata. Loquor de
virtute creata: nam Divina ē formalissima subst.a
unde illa ē formaliter accidens, n physicum, set logicum: et
pertinet ad qualitatis: ē enim virtus activa una ex
qualitatis speciebus. Et hoc docet, ni fallor, D. Th. de potentia
q.e 7.a artic. 9., dum inquit: per substantiam, et qualitatem
ordinatur aliquid ad se ipsū tantum, n ad alterū nisi per acci
dens. scilicet, secundū q qualitas v.l forma substantialis, aut
materia habet rationē virtutis activā v.l passivam; et secundū
q. eius consideratur aliqua ratio quantitatis, pro ut unum
substantia facit idem et qualitas. hoc autem dicit, ut ostendat q
accidere substantiæ referri ad alterū; et id n haberet nisi sub

ratione virtutis activae, aut passivae. cumque constet ex Scoti doctrina,
aliquam relationem fundari immediate in entitate quae est substantia;
cum dicit quod substantia habet virtutem; et quod per accidens scilicet
secundum quod ordinatur ad aliud; non intelligit virtutem esse naturam
rei distinctam a substantia, esse dumtaxat ratione sensus formali. eo
proximus modo, quo qualitate de qua similiter loquitur, id accipi de
bet; quod de eadem dicit, considerari in eius posse ratione quantitatis.
quis enim dicat, relationes identitatis, et similitudinis fundari
in quantitate physica? Sit igitur certum, accidere substantiae esse
cendum propria actione ex virtute activa, esse tamen utraque com
patitur in una reali entitate. Et quidem ratione nihil difficile dicemus,
qui simile probavimus ubi de existentia, et relatione. Quocirca
non queo non mirari eorum (nollent esse eo ordinare) inconse
quentiam, qui relationem censent a fundamento etiam substantiali
non distingui realiter; quamvis relatio sit per se tota ad aliud,
et in genere accidentis; modo vero hoc potissimum axiomate decipiuntur,
ad astruendam realem distinctionem inter substantiam, et poten
tiam activam. Nemo nullus thomistarum diffitetur, sub
stantiam habere per se, ut substet accidentibus, non quidem ut sibi
constitutivum, esse veluti innata eius passione. Cum igitur accidens
compareretur ad substantiam, tanquam actus ad potentiam; cumque

re illud q adrer quiditatē n̄ pertinet, sit veluti accidens eius profecto substantia exit præpter suam essentiā subiectū accidentiu. Set quoniam n̄ ē potentia per entitatem allium aese, consequitur, ut potentia substantiæ sit formaliter allud ab ipsa. Neque allicuius ē momenti totius illud replicatū argmtū de prædicamentorum distinctione. quippe iam alibi demonstratum ē, quam sit inefica N; et magis 3 sequenti declarabitur.

A quibus nbs sequentem colligo propositionem, quæ potest ee 3.a Conclusio: Substantia creata operatur necessario per potentias ab ea formaliter distinctas. Hinc sub conceptu tali substantiæ n̄ ē immediate operativa. id Thomistis n sufficit. Set Schotistæ n̄ infitiantur. q si secus sentirent, ipsis acquiescere n̄ possent. Enim vero si quid auctoritate possent, aut ingenio nullo propterea mihi eos beneficio devincerent, qui n ipsos, set veritatem ubicunque sit quæro. Imo n̄ facile in eorum partem venissent, cum raro probent Schotistarū opinionē; si quenadmodum contraria sententia 3 signi facta ē multitudine Actorū, posset etiam raon efficatia firmari. Set hæc actenus. Jam propositū persequi opus ē.

Et quidem 3 probatione statutæ propositioni 3 morali n débeo. quoniam et si substantia, et virtus activa sint idem subiecto: ss enim, duo rē unius conceptus, diversi

distincta definitionibus; formaliter tamen non sunt idem. aliud quippe est
ens per se, aliud principium agendi. At substantia non agit inquantum est subst., sed secundum quod est potentia. Quare substantia
sub propria ratione non est principium actionum, sed quatenus habet
se ratione virtutis activae. Id praesertim confirmant, quae de
relatione et fundamento eius sunt dicta.

§: 4 :

An satis argumentis ex D. Th. de-sumptis:

Plura adversarii congerunt D. Th. testimonia, ita expresse expressa, ut tanquam a S. D. aserta suam proponant conclusionem.
id quod plures Auctores nostrae opinionis ultro concedunt. Nec enim
hoc facerent si D. Th. non neglexerunt. Certe D. Th. 1.ª p.te q.e 54, art. 3.º
"hoc habet: neque in Angelo, neque in aliqua Creatura
"virtus, vel potentia operativa est idem quod sua essentia. et q.e 59.ª
"articulo 2.º: Voluntas in Angelis est quaedam virtus, vel potentia,
"quae nec est ipsa eorum natura neque eorum intellectus. Et q.e 77.ª,
"articulo 1.º: impossibile est dicere, quod essentia Animae sit eius potentia.
Et q.e 1.ª de spiritualibus creaturis, articulo 11: impossibile est inquit,
"quod alicuius substantiae creatae sua essentia sit sua potentia
"operativa. Respondeo eadem 1.ª p.te q.e 77.ª artic. 1.º ad 2.um

" forma substantialis ē primū actionis principiū, set ñ proximū.
Et 2.° l. 15.ª artic. 1.° ad 3.ᵘ: Qualitas activa, ut calor, et si
" sit accidens, agit z virtute formę substantialis, sicut instrumentū;
" Et ideo potest agere ad fīā substantialem. Et e 3.ª p. q. 77.ª
" artic 3.° ad 3.ᵘ: immutatio quę ē ad fīam substantialem ñ
" fit a fīa substantiali immediate; set mediantibꝰ qualitatibus
" activis, et passivis, quę agunt z virtute formę substantialis. Et
3.° S. g. c. cap. 69.°: supponit ut verum, q nrā actio inferiorū
corporum sit per qualitates activas, et passivas, quę ss accidentia.
Similia habet 7.° Met. lc. 8.ª

Ecce pręcipua loca ab adversarijs indicata,
et allia etiam ab ipsis prępetermissa. Ex quibus quatuor priora
eandem postulant expositionem. Dico igitur, nullatenus posse colli-
gi legitima alliqua consequentia, ex illis testimonijs, distinctionē
alliquam realem inter potentiam activam, et substantiā. Ut enim
sit verum, quod nullius creaturę potentia operativa sit sua
esentia, sufficit omnino distinctio formalis sępe a nobis usur-
pata. Quippe quę formaliter distinguuntur, idem ee ñ queunt. nam
illa ss idem, et unum, quorum definitio ē una. quę vero di-
versimo de definiuntur, necesse ē ut sint diversa, aut diferentia
formaliter. Nā certe raones D. Th. hę convincunt, quī,
si alliud intenderet, ñ proponeret questiones quas ibi disputat,

sub illis vocibus abstractis. Utrum pot.a angeli, aut animæ sit eius essentia: et præsamita: An Angeli pot.a sit res, quæ ē eius essentia: An potentia animæ sit anima. Utrum enim vero voces illæ sensu duntaxat formalem videntur referre. Igitur intendit, q nullius creaturæ activa potentia pertinet ad eius quiditatem. Sicut si dicimus, q differentiæ animalis n ss essentia Animalis, verum quidem dicimus. At n inde colligimus, inter Anim.l et eius differentias realem distinctionē intercedere. Sed ideo differentiæ excluduntur a ſ(?)li conceptu Animalis; quia ei per se n conveniunt. Idem dicito de subst.a. Ut habet substare accidentibus scilicet propter suam essentiam; quia generalem potentiam ordinatur ad accidentia. Cum tamen essentia eius n se extendat ad aliud sed intra ipsam contineatur.

Id profecto docere videtur D. Th., cū quæstione 5 D.a, et articulo citato 1.a p.te dicit, essentia alicuius
" " rei intra ipsam comprehenditur: quidquid ergo se extendit
" " ad id q ē extra rem, n ē rei essentia, et post pauca: unde ibi
" " solumē idem essentia, et voluntas, ubi totaliter bonum con
" " tinetur in essentia volentis, scilicet, in Deo qui nihil vult
" " extra se, nisi ratione suæ bonitatis. Unde potentia Creaturæ cum sit ad aliud propter eius essentiam, in eius definitione n ponitur: neque ideo excludi debet a communicatione eius

entitatis, nisi aliunde id impediatur. Ex quibus non est cur caetera possemus ulterius pro nostra opinione argumentari. Nam quantum substantia est radix et suorum accidentium extenditur ad id quod est extra ipsam, scilicet ad accidentia, quae sunt extra definitionem substantiae; neque est ex hoc colligunt contrarii substantiam esse radicem accidentium per potentiam, aut virtutem a se et a natura rei distinctam. Cur nos id affirmare non possimus de substantia per ordinem ad operationem.

Dices 1°. si data a nobis expositio est legitima, sine causa S. Th. illis articulis quaestionis 766 primae partis disputat de distinctione, ordine, subiecto, dimanatione, et remanentia potentiarum animae. quippe ex eo quod ab anima non distinguantur realiter, sequitur quod non distinguantur inter se, quod non habeant ordinem, subiectum, aut originem, et quod remaneant in anima; quorum opposita S. D. resolvit. Respondeo, inter res sic tantum distinctas posse, imo et debere inveniri aliquem ordinem, posse etiam unam esse subiectum alterius, non physice, sed ut dicitur de proprietatibus, quae appellantur metaphysicae; et consequenter unam oriri ab alia, et secundum hoc ab illa dependere: posse etiam aliquid, quod non plus quam formaliter ab alio distinguitur, deficere, alio non deficiente, eo scilicet modo, quo id diximus accidere relationi.

Propter quamq[ue] nos non asserimus, omnes omnino potentiam ce esse naturae rei indistinctam a sua substantiali. quippe cum sint plures, quae cum illa identificari n[on] possunt. minimum, quae n[on] comparantur ad formam sicut ad suum subiectum, set ad compositum; quo deficiente neces[s]e, ut deficiant, cum destructo subiecto, n[on] posit accidens remanere, ut ait Doctor Subtilem, articulo 8º. Unde huiusmodi virtutes remanent tantum virtualiter in forma, sicut in suo principio. Deinde, ut vera sit utraque n[ost]ra conclusio, nobis opus n[on] e[st], q[uod] substantia sit alia potentia operativa, quam quae requirit ad productionem effectus substantialis, pro proxim[um] accidentium, et illo[rum] quadque virtutes accidentales n[on] concurrunt, v[e]l propter earum absentiam, v[e]l propter impotentiam. Unde concedere possumus Animam, atque angelum habere potentias ex distinctas, hae sunt a[d]vat[ic]e Acceptas. Set de hoc suo loco.

Dices 2º. Si Deo q[uod] subst[anti]a operetur per potentias a se formaliter distinctas, sequitur, q[uod] in quantum e[st] operativa n[on] adequet perfectione[m] effectus. nam ut e[st] operativa e[st] formaliter accidens; effectus vero e[st] subst[anti]a. Unde etiam nos respet ar[gu]m[entu]m[?] S[anc]ti Thomistas. Respondeo 1º effectum substantiale[m] n[on] comparari ad suam causa[m], quatenus e[st] formaliter subst[anti]a, set sub ratione virtutis genitive. Resp. 2º, q[uod] cum cause terminentur ad effectus secundum suum ce reale, necesse e[st], ut ipsi operentur secundum q[uo]d sunt in rebus. Unde Cum virtus substantie sit in re ipsa subst[anti]a.

n ē minor imperfectione, quam effectu. sic Anima formaliter sumptum ē principium ratiocinandi, 3 pot tantu, 3 revera deter minate. Dices 3°. si potentia activa indistincta entitative a subst.a ē formaliter accidens, ad q p accidentis spectat? Diximus pertinere ad 2 qualitatis. Set dices, q hoc ē impossibile: nā qualitates 2 addit alliquid intrinsecū secundum re, ut dicit D. Th. opusculo 48. tractatu 4°, cap. 1°. et nos ex ipsius doctrina desumpta ex eodem opusculo, tractatu de sex principijs, cap. 2°. de habitu, diximus, dubio scilicet 3°. de relatione substantiam n posse ee accidens accidentalitate entis absoluti, ut ē qualitas.

Resp. qualitatem secundū quam subiectū ordinatur ad seips. ū tantū, addere alliquid intrinsecū secundū re: illa vero, secundum quam ordinatur ad alliud, n semper addit realitatem intrinsecam, set sepe extrinsecā tantum. Sumimo autem ss virtutes activæ, et passivæ. Vel quoad alliud dicen q qualitas, quæ n ē ad alliud, set ad suum subiectum v.l omnino, v. principaliter, advenit ei per inhærentiā; et hoc modo subst.a nequit ee qualitas. Set nullum ē inconveniens, q substantia secundum q ē ad alliud sit 3æ qualitatis. solutio, ut opinor, ē ad mentem D. The, etiam ubi excitatur argm.to

Instas 1°. si subst.a et qualitas poterunt constitui sine alliqua repugnantia i predicam.to quantitatis,

Cum in esset etiã possit considerari alliqua ratio quantitatis. Nego conseq. quam alliqui concederunt, sicuti sempe substantiæ, et qualitati proprie ratio quantitatis conveniret. at n̄ aliter ad ipsas transferatur, nisi per quandam proportionem, et analogiam, quatenus, scilicet, habent rationem unius, aut numeri; quæ sicut determinate competit quantitati, ita proprie, et per prius dicitur de illa.. Unde ratio quantitatis quæ consideratur in substantia, et qualitate n̄ ē determinati generis sed transcendentalis. At vero substantia proprie, et simpliciter ē activa; ideo potest pertinere ad g. qualitatis.

Instat 2°: si sufficit ut substa. sit in genere qualitatis, quod in ea consideretur propria ratio virtutis activæ, aut passivæ; etiam sufficiet, quod in ea considerentur rationes alliorum generum, ut in illis esse possit. Unde nullum erit verum accidens phisicum. Neg. nullatenus colligi e sola diversitate generum entium, distinctionem eorum realem, ut alibi probabimus cum D. Th. infra quæ probabitur. Sed summe distinctio probari potissimũ debet ex reali rerum separatione, ex reali oppositione; v per causal, aut effectus; et si allia latent, ex analogia ad similia, ut monuimus, cum de distinctione ageremus.

Ad distinctionem insuper generum entium attendi etiam debet, an ratio eius sit ita absoluta, et intra ipsum, ita ut si alicam comprehensa, ut nihil reali alteri addere possit nisi se illi comunicando; ut accidit in quantitate, et qualitatibus

præsertim entitativis, videlicet activæ et passivæ virtutes excipiantur, quæ cum suo conceptu includant aliquid de extra, operationem scilicet, possunt addere realitatem extrinsecam. unde ex eo præcise quod sint qualitates, colligi nequit distinctio earum entitativa ab aliis generibus, nisi secundum realitatem extrinsecam additam. Et hinc aucthori posse ait hoc firmari D. Thome sensu dum inquit quod per qualitates non ordinatur unum ad aliud, nisi per accidens, secundum quod habet virtutem activam, et passivam, quia non ordinari ad aliud accidit qualitati, secundum quod est species virtutis activæ, aut passivæ, in quo sensu addit aliquid extrinsecum, nempe illud ad quod talis ordinatur.

Cætera D. Thome testimonia unica etiam debent ex positione declarari. Atque id fiat, oportet omnino veritate sensum sequentium propositionum. Forma substantialis non est proximum principium actionis; accidens agit in virtute formæ substantialis, ut instrumentum; accidens agit instrumentaliter ad formam substantialem; omnis actio corporum est per qualitates activas, et passivas.

Dico igitur 1°, accidens operari in virtute formæ substantialis, ut instrumentum eiusdem dispositive ad effectum formæ substantialis. et hoc secundum doctrinam S. Thome, præsertim 1ª p. q. 45. art. 5°; cuius libet verba referre ut fundamentum dicendorum. Ergo inquit, adversus opinionem Magistri in 4. distinctione 5ª, quod Deus non potest communicare creaturæ potentiam creandi, etiam per ministerium, et non pro

p[ro]pria auctoritate, q[uia] causa 2a instrumentalis n[on] participat actione[m]
superioris, nisi quantum per alliquid sibi propriu[m] dispositive ope-
ratur ad effectum principalis agentis. Si igitur nihil ibi ageret secu[n]-
dum illud q[uod] e[st] sibi proprium, frustra adhiberetur ad agendum: neq[ue]
oporteret e[ss]e determinata instrumenta determinatarum actionum.
Sic enim videmus, q[uod] securis, scindendo lignu[m], q[uod] habet ex proprie-
tate sua, fere producit scamni formam quae e[st] effectus proprius
principalis agentis. Illud autem, q[uod] e[st] proprius effectus Dei cre-
antis, e[st] illud q[uod] presuponitur o[mni]b[u]s alliis, scilicet e[ss]e absolute. Unde
n[on] potest alliquid operari dispositive, et instrumentaliter ad
hunc effectum; cum creatio n[on] sit ex alliquo presupposito, q[uod] possit dis-
poni per actionem instrumentalis agentis.

Ex quibus habetur, q[uod] instrumen-
tum agit ad effectum principalis agentis, nisi quantum per alliquid
sibi proprium operatur dispositive: adhiberetur enim ad operandu[m]
secundum illud sibi proprium; q[uia] quia deesse e[st] impotens ad attin-
gendum per virtutem sui propriam effectum agentis principalis;
debet participare huius actione[m], id est, indiget moveri, et ordinari
a principali ag[ent]e. Sic securis, scindendo lignum producit scamni
hoc e[st], perfectionem disponit ad formam illius. Et quamvis sectio
sit proprius securis effectus; quia tamen ordinatur ad alium,
et movetur a principali ag[ent]e, n[on] dicitur operari principaliter, sed instru[mentaliter]

et in virtute illius a quo movetur, ut scindat. Quod autem ordinatur ad aliud, nequit esse principale: principale enim est, ad quod alia ordinantur.

Unde accidens licet sit causa principalis, si intra rationem accidentis; nihilominus, quia supra propriam virtutem ordinatur, et movetur a propria substantia nequit secundum hoc dici causa principalis. Quapropter ex eo quod disponit recte dicitur instrumentum. accidit, quod D. Thomas ait, 3 eodem libro loco, quem nunc exponimus, hoc ipsum quod forma accidentalis est actionis principium habet a forma substantiali: Oportet igitur habeat ut instrumentum huius quod potissimum est ab ipsa ut sibi famuletur. Rursus, cum agens principale non agat proprium effectum nisi praecedant dispositiones agentium et subiectum proportionatum formae, ideo effectus eius dicitur etiam effectus instrumenti. Cum hoc alliquid necessario faciat ut effectus principalis existat.

Ex quibus constat 3 quo sensu dicat D. Th. d. l. k. 1 quod omnis actio corporum fit per qualitates. Nimirum disponunt materiam, ut agens principale operetur. Accidit ita substantia utitur ministerio accidentium, ut subiectum sit aptum ad operationem. quod quod autem, alio non ministrante non ageret, recte est per illud agere dicitur. atque simili modo actio est ab illo, quo est principalis effectus. patet rursus, quomodo substantia non sit proximum principium actionis. Nam quae illa non licet

nisi instrumentum agat proprium disponendo, unde inter substantias quæ ē primum agens ȝ intentione, et operationes eius media operationes accidentium. Quapropter subst.a n comunicatur per suam actionem effectum, n agente per proprium accidente.

Pro cuius intellig.a ē sciendum, q primus ȝ intentione ē postremum ȝ executione, et e.a quod autem ē primum ȝ intentione ē ad q cætera ordinantur. quia ergo effectus substantiales, ē ad quem ordinantur accidentales; oportet ut respectu eius ȝ intentione sit proxima causa substantia, quæ ordine intentionis ē prima. Verum quoniam ȝ executione ē sicut effectus eius postrema; ideo n dicitur causa proxima: alioquin ȝ per ipsam, et effectum n daretur medium disponens. Dici tamen super potest, q subst.a n ē proxima disponendo; quamvis ei competat disponere, cum ordine dispositiones accidentium ad suum effectum, v.i finem.

Deniq, inde etiam mihi persuadeo, me loqui iuxta mentem S. D., quia n dicit, q forma substantialis sit effectus accidentium, sed q ea agunt ad formam substantialem. Agere autem ad aliud potius ē aliquid facere ut illud fiat, quam illud efficere. Ut vero præcludatur evasio, En alter locum eius, in quo mihi desibio, solutio aperte continetur. Sic aut, 1a p.te, questione 66. articulo 6, ad 4 textum:

Causa perficiens ē potior suo effectu, n autem causa disponens:
Sic enim caloris esset potior quam anima, ad quam
disponit materiam q patet ēē falsum. Sic autem fides generat spem,
et spes charitatem, secundum, scilicet, quna disponit ad alteram.
Verū quoniam 3a. p. q. 62a, articulo 1o.
inquit, q causa instrumentalis n agit per virtutem sue forme
sed solum per motū quo movetur a principali agente: et 3 respon
sione ad 2 q instrumentum habet duas actiones unam instrumen
talem secundum quam operatur 3 virtute principalis agentis;
aliam autem habet actionem propriam que competit sibi secundum
propriam formam. Propter hoc inquam, paulo antea dicere possunt
q accidentia operantur 3 virtute substantie ē veluti deferre eius acti
ones ad effectum, quasi quedam organa, per que operatio substantie
deciderit. Unde hec operatio, 3 quantum quasi per accidentia
pertransivit, dicitur eorum actio instrumentalis, et virtus; que qui
dem n permanet, vt ipse ibidem ait, sed transivit, cum n sit
secundum eorum formā: nec ab illis aliter deferri, nisi exer
cendo propriam actionem. Hinc facilius ille D. Th. propositiones
explicantur. Atque etiam facile intelligitur quomodo substantia sit,
et n sit proximum, et unicum principium effectivum propria
effectus: siquidem accidens nihil plus facit, quam disponere,

et sic actionem agentis deferre.

Aliquibus fit facile quam sit absolutus ratione

Contra doctrina quae, dicens eam de improportione subst. ad agendum sentit Thomistae; neque propter D. Th. negare audentes propria accidentia causare effective a subst.a in hunc dicendi modum inciderunt, dicentes substantiae tribuant quidem eorum efficientiam non sed dicentes deferentem actionem suae causae eamque determinantem ad accidentia propria substantiae, ita ad tertium secundarium extendatur. ~~sed inquitur ratione~~

Sed inquit ratione

non convinat namque quod fieri potest, dicens subst.a determinet generantem 3o causae efficientis, cum non sit virtus eius, sed ab eo? et praeterea; quia deferre actionem agentis est munus proprium instrumenti. Implicat autem, quod subst.a genita sit instrumentum deferens actionem ad ipsam per se terminatam. Et potissime; quia cum ipsa nihil agat secundum propriae formae deferre nihil potest. nec D. Th. recte diceret, quod subiectum est productivum proprii accidentis secundum quod est in actu: Nam neque in actu per formam generantis, neque per actionem ab eo terminatam nisi passive, sed per formam sibi propriam. Haecque propter D. Thomae auctoritatem alterius fuit opus expendere, plurimi faciunt, dicentes facile nos accepterer argumentis expeditamur.

§. 2.

Argum.ta ratione adversus utramque nostram conclusionem dissolvuntur

Arguitur 1.° contra 1.am conclusionem. Actus rr. adaequate diversi specificant potentias rr. adaequate diversas, sed ea a quo adaequate specificatur substantia et operatio, a quo etiam adaequate specificatur virtus activa, sunt duo actus rr. adaequate diversi: ergo. Confirmatur: eo, et operationes sunt actus primarii; sed actus primarii respiciunt potentias rr. diversas: ergo.

Distinguo maiorem: actus intrinseci, vel extrinseci adaequati concedo: actus extrinsece adaequati, v.g. unus intrinsecus, et alter extrinsecus nego. Et sic distincta minori nego consequentiam.

Cum enim res constituatur per suos operationes; nequit aliqua non distingui rr. adaequate ab alia, quam alius actus rr. adaequate distinctus ab actu alterius constituit. Atque etiam duo actus extrinseci adaequati quorum, nempe quilibet suam rr. adaequat potentiam, specificant potentias similiter ac ipsi distinctas. Quod dico, quia quamvis actus sint adaequate diversi, si non adaequati. a 1.3 enim sic fieret, quod ipsi differant omnino, a 2.3 vero requireretur quod exhauriant virtutem potentiae, seu quod illa extra ipsos exire non possit.

At vero ad haec, ut eadem res specificetur intrinsece ab uno actu adaequato, et ab alio etiam adaequato extrinsece, sufficit distinctio virtualis, aut rationis. Sic potentia activa accidentalis specificatur intrinsece adaequate a propria differentia, extrinsece vero ab actu, et obiecto. Et substantia intrinsece specificatur a propria

ratione, et ee, et extrinsece ab accidentibus, quorum est susceptiva.
ee autem est actu intrinsecus, et operari vero extrinsecus. Similiter
actus extrinseci, quorum neuter rr adaequat potentiam, nequeunt
specificare potentias rr diversas. quemadmodum nec potentiae ade
quant rr objecta, neque ex earum reali diversitate, colligi diversi
tas realis specificativorum.

Dices 1°. substantia non potest extrinsece
specificari ab alliquo accidentali: Aliogui perficeretur ab eo. Respondeo,
quod sicut non repugnat, quod substantia sit potentia ad formam, aut actum
accidentalem, ita nullum est inconveniens, quod ab eo specificetur et perfici
atur secundum quod est potentia. Dices 2°. Cum potentia sit propter actum
neque eo illo perfectior; unde ex diversitate reali actuum recte infertur
realis diversitas potentiarum. Respondeo, Antecedens esse verum de
actu constituente, et intrinsece specificante. Sed de actu extrinseco est
aperte falsum, cum huiusmodi actus comparetur ad potentiam sicut
ad Causam: et plerumque nec sit ex eodem genere qualitatis
cum potentia. Et antecedenti dato non infertur consequentia: Quoniam
ex diversitate formarum non sequitur diversitas potentiarum in materia
neque ex diversitate apprehensionis, et iudicii, seu amoris,
et odii. Diversitas in intellectu, aut voluntate.

Ad Conf. Argumenti. distinguo maj: ee, et ope
rari ss actus primarij formaliter, concedo: Rr subdistinguo: ex propria
horum actuum ratione nego: propter alliquam conditionem specialem con
cedo Sicut Conceptus entis substantiae, et virtutes activae ss primo, et
formaliter diversi itaque est actus primarius correspondens conceptui
substantiae, et operari etiam actus primarius, imo unicus, corres

fondens conceptui potentie active; et hoc sine ex condictione proprio genere. Nam si accipiantur ut cadunt sub communi entis ratione, et hoc sensu sicut substantia est primum ens, et virtus activa ut pote accidens secundum, ita esse est actus primus, et operari secundus.

Si autem sensu reali loquamur de esse, et operari, tunc operari solum est actus primarius, quando inspicitur a potentia, que propter suum peculiarem conceptum non est idem re substantie: tunc enim potentia principaliter intendit operari. At respectu substantie, que ex primaria intentione tendit in esse, operari se habet ut actus dumtaxat secundarius: prius namque illa est ad se quam ad aliud. Unde operari ex se est indiferens ut sit actus primarius vel secundario intentus; sed si aliquid horum accidit, pro ut est huius, aut illius potentie, sibe quatenus est determinatum.

Simile huic, imo et solutionem ipsam, habet D. Th. 1a 2e, q. 49a articulo 3o. nam ait, quod habitus importat ordinem quendam ad actum. Sed q. primario, aut secundario ad ipsum ordinetur competit illi secundum rationem rei ad quam dicit habitudinem. Unde habitus cuius subiectum est natura, principaliter dicit ordinem ad ipsam, sed consequenter ad etiam operationem, vel ad operatum, quod per operationem consequitur. Maximum, quia natura, que est finis generationis, ulterius etiam ordinatur ad alium finem, qui vel est operatio, vel aliquid operatum ad quod quis pervenit per operationem. Alius se habet habitus, cuius subiectum est potentia, siue res, cuius esse consistit in ordine ad actum. In quo id precipue debet observare, quod maximum natura consequenter ordinatur ad aliud; cum propositum vestrum videntur

contrarij, licet n alliud doceant averrees de prima specie quali
tatis neque audiendi sunt si dicunt, naturam radicaliter duntaxat
ordinare ad operationem, nam q ad hoc n indiget directione alliqua,
aut virtute; neque habitus determinat naturam, ut sit radix ape
di, seu vacat, cum ad hoc tantum esse habeat natura q potentia. At
quanquam hoc ita sit sunt tamen alliqui habitus, a qui, licet eorum
subiectum sit natura principaliter sunt ad operationem, nempe, quibus
nisi ad hunc finem naturam indiget quoque propterea cr n concede
rentur nisi esset activa. Unde z ordine ad ipsos de materialibus
habet q natura sit alliud principaliter. Quapropter operari, quod
e postremum respectu naturę, e respectu eorum principale. Nec propter
rea censendum e, q operari substantię sit minus perfectum quam
operari accidentis uno illud videlicet quod dicit a substantia e longius
perfectius. Sicut opera Dei longe perfectiora sunt z homine, quam
z planta, quamvis n sint ab illo primo intenta.

Et certe necessarium videtur, quod sicut
invenitur z rebus alliquid q sit principaliter activum, et minus
principaliter habeat esse, ita oportet inveniri alliquid q se habeat
opposito modo. Sic enim quam quędam naturarum pulchra existit
combinatio. Unde videmus, q invenitur alliquid, q e passivum tan
tum, ut materia, alliud, q e tantum activum, ut superiora e alliud
q e activum, et passivum ut inferiora. Et sicut repugnat q alli
quid sit activum, et n habeat esse; ita videtur inconveniens
q alliquid sit perfectum actu, et n habeat virtutem agendi. Nam
hęc duo combinari n querunt, quin sibi ipsa contingendo, scilicet,

Actiui tantū et quantū et recipit ȝ utroq mutando: alioqui esset aliquid quod non haberet ee, et posset nihil omnino agere.

Replico. actus secundarius attingitur sub eadē ratione sub qua attingitur primarius; sed ee, et operari attinguntur sub diversa ratione formali scilicet ee sub ratione actus, et operari sub ratione effectus: Ergo. Replica nullius ē momenti, et si quid probat urget contrarius. nam ipsa substantia ordinatur secundario licet radicaliter ad operationem, et virtus activa respicit primario operationē, et secundario ee etiam sub diversis rationibus causæ materialis, et efficientis. Deinde distinguo maj: Actus secundarius, qui fit propter subiectum primarij concedo, qui fit propter aliud nego. Nam subiectū quod ē ad se, et ad aliud neque utrumque participare sub eadem ratione licet, prius sit ordinari ad seipsum quod accedit substantiæ.

In qua quidem majoris verificatur quod operari sequitur ad ee siquidem aliquæ virtutes accidentales licet prius debeant habere ee ȝ executione, tamē ȝ intentione principaliter ad operationem ordinantur. Et hinc patet apertius quod operari sit magis actus secundarius quam primarius: tū [illegible] competat tan per ordinem ad substantiam quæ ē magis ens quam facta comparatione cum dicere ulterius ipsum substantiam respicere operationē, et ee sub eodem fine, nempe agit, ut sua virtus, atque perfectio fiat manifesta; vel ut conservetur ȝ sua specie, et sic maneat ȝ ee modo quo potest; et quod sit etiā ȝ alijs ac ita fiat mirabilis quædā rerū colligatio.

Arguitur 2° ex illo principio desumpto ex Arist. libro 3° Met.; actus, et potentia sunt ȝ eodem genere; sed operatio ē ȝ genere accidentis: Ergo et potentia operativa. Respondeo, actū duntaxat, et potentiam ex quibus fit unū per se debere ee ȝ eodē g.°

alioquin si illud principium esset universaliter verum, substantia quae potentia ad accidentia esset accidens; et actio transiens daretur qualitatis.

Dices: sensus principii est, quod potentia et actus sunt, sive substantiae, vel accidentia, quaerentur debet, si potentia per se ad actum ordinata, sive sit activa sive non; ut deducitur ex D. Thoma 1. parte quaestione 77, articulo 1: nam actus, et potentia dividunt ens, et quodlibet genus entis. Dato antecedenti, dato inquam, quia, ut idem ait, primo distinctione 7. quaestione 1. articulo 2, ad 2um, non oportet, quod in eodem genere ponantur potentia, et actus, praecipue de potentiis activis; dico sufficere ad hoc, quod potentia, et operatio conveniant sub ratione accidentis.

Replicabis: potentia, et operatio dividunt accidens physicum: ergo conveniunt sub ratione accidentis physici. Distinguo antecedens: dividunt accidens physicum in accidentia diversa, nempe mediata, et postrema concedo: sicut 1a substantiae creatae divisio in spiritualem, et materialem non est alicuius rationis physicae communis; ita prima accidentis divisio per potentiam, et operationem latius patet, quam quae fit per virtutem physicae accidentalem, et operationem. Instabis: nequeunt potentia, et operatio esse in eodem genere, si quemadmodum operatio est physice accidens, non sit etiam potentia. Nego antecedens: nam proprietates metaphysicae illae, scilicet, quae ex natura rei ab essentia non distinguuntur, et accidentia physica non dividunt accidens physicum, et relationes fundatae in substantia, et quantitate non dividunt physicum accidens. Imo nunquam posset accidens sub ratione dividi, si utrumque extremum esset physice accidens.

Instabis adhuc. Potentia, et actus debent proportionari; et id fieri nequit, si potentia non est physice accidens: ergo.

In primis nihil probatur. Sive enim actionem provenientem a subiecto physicum accidens; Deinde, eo fere modo, Vel actu et potentiam proportionata ratione causae, et effectus. Univoce, et aequivoce; ad quod non requiritur, quod sint physice ejusdem gradus: alioqui cur id non esset necessarium, ut obiectum specificaret potentiam, et actum accidentalem? Nec tamen substantiales possent esse contraria specificare operationem, quae sunt accidens. Arguitur 3°, ratione desumpta ex D. Thoma de censu, et sensato lectione 10. quod est accidens et allijs nequit esse allia substantia; Sed virtus activa est pluribus accidens realis: ergo. Distinguo majorem quod est accid. ex qua ratione, concedo: ex communione ad aliud nego. et ideo calor, qui quantum tales accidit ex aqua nequit esse s. substantia. Et rursum cum per se non competit accidere alteri non potest esse substantia, vel accidens. et hinc omne accid. est accidens, et substantia substantia; et Minorem homine principium discurrendi, in quo virtualiter activae accidit, quod sit sine qualitas.

Arg. 4° fundam. desumptae ex Aristotele ibidem cap. 4° tres propria actio fit inter contraria; non secundum hoc alliqua nata sunt agere et pati ab invicem, quia habent contrarietatem. Et ibidem ait S. Th. Sed quae per se habent contrarietatem sunt qualitates physicae: ergo. Hoc quod in sensibilibus non propria actio fit dispositive per qualitates sensibiles, quae disponunt materiam removendo impedimenta, et consequentes ad formae introductionem dispositiones producendo, unde dicit D. Th. quod quia actio naturalis est allicuius contrarii alterantis, ideo omnis agit secundum suum calorem cuius est alliquid contrarium. Alterare autem est disponere. Et hoc intendit Aris. alioqui cum dicat, quod omnis ut omnis est non est natus agere, aut pati, nulla ei per se actio competeret, et si per accidens esset causa in omnis.

ȝ̄tis naturali pot.ᵃ haberet simpliciter contrarium cuius actione posset corrumpi. Arg. 5.º si forma substantialis esset immediatum principium agendi habens illam semper haberet operationem ȝ actu sicut semper ē ȝ actu essendi per illam: nam ȝ quantum forma ē actus n̄ ordinatus ad alium, sed n̄ semper habet operationem: ergo. Resp.º neg. ȝ̄t actus n̄ ordinari ad alium, sed ȝ̄t potentiam sicut virtus accidentalis n̄ respicit operationem quatenus ipsa ē alliquis actus, sed ȝ quantum ē pot.ᵃ n̄ habens illum actum.

Replicabis. Ergo cum substantia sit per se sufficienter operativa, cur n̄ ē semper operans? Instabo ergo cum substantia sit per se sufficienter operativa radicaliter, ȝ accidens proxime, cur n̄ semper operantur. Resp.º virtutem activam, quæcumque sit indigere, ȝ̄t operetur, aliis prævijs dispositionibus, aut allijs requisitis cum quibus sua operatio habet naturalem connexionem; unde quamvis semper existat potens operari, n̄ semper operatur, sed adhibitis necessarijs. ad hoc autem ȝ̄t forma constituat subiectum ȝ actu essendi, nullo allio indiget. Imo ... ȝ̄t n̄ ē ȝ subiectum, quod illud facit ȝ actu.

Arg. 6.º virtutes essendi, ȝ operandi ... debent esse omnino diversis: tum, quia illa ē esse simpliciter, hec vero secundum quid tum etiam, quia esse operativum ē posterius esse substantiali. Præterea. nam ... ē alliquid ... ... rei distinctum a substantia: ergo potiori ratione virtus activa, quæ ē posterior substantia. Respondeo actu seu virtutes essendi, ȝ operandi esse debere formaliter omnino diversas, sed n̄ physice ȝ̄t contrarium ... dictum. Ad 1.ᵃ prob. dico quod virtus activa ȝ substantia habet esse simpliciter, in sensu scilicet reali; in qualitate vero secundum quid. Ad 2.ᵃ similiter dico, esse operativum esse posterius esse substantiali formaliter, sed n̄ semper physice.

ad id q additur nego conseq. Ad prob. dico virtutem activam esse posterio rem subsistentia non prius, sed formaliter: quia quamvis illa sit eadem cum substantia subsistente non actu virtutis, ut est virtus activa, sed ut est subsistentia et ad se tantum; ita ut si per impossibile non esset virtus activa, etiam esset subsistens.

Arguitur 7°. accidentia sunt instrumenta ad expellendam formam substantialem ergo ad introducendam illam in materiam probatur ant. nam si una forma immediate expelleret alliam forma imperfectior excederet perfectiorem, cum saepe contingat perfectiorem expellere. Resp. accidentia expellere formam substantialem per accid. removendo alliam ex inequitate neque existere in materia nec potest dari allia qua causa in natura per se intendens corruptionem, quae est de ratione mali, sed dumtaxat ut est conveniens generationi ut in hoc libro diximus ex D. Th. disputatione scilicet 2ª dubio 2°. Praeterea si forma substantialis non est sufficiens ad expellendam perfectiorem, multo minus sufficiunt accidentia ad expellendum per se illam, cum nequeant attingere effectum excelentem, et se, et formam, cuius sunt instrumenta. tandem plures adduci solent experientia de quibus in physica dicam; nam ex eius principiis plurimum pendent.

Contra 3am autem conclusionem arguitur 1°. Si substantia est virtus activa accidentium, frustra dantur qualitates activae. nam cum possit sufficienter omnia continere praeter ea producere; at non potest ad ta: ergo. Nego maiorem, et cum probatione. Nam quamvis substantia contineat eminenter omnem perfectionem accidentium, non tamen effective. Ad hoc enim requiritur specialis quaedam proportio, quae non competit substantiae respectu accidentium, namque virtus illius non est omnino universalis sed certis limitibus comprehensa. cuiusmodi autem proportio fundatur in eo quod accidentia debentur substantiae ut propter perfectiones, quas proinde sibi veluti quaerit, et acquirit; vel quia subiectum accidentis subditum est in ordine ad alliquid esse concomitantem, et activitatem illius excedere.

Unde nec accidens cadit sub potestate substantiæ, nequæ abeâ ne substrahitur. Illud igitur accidens nequit a subst.ª produci, quod fieri debet per actionem allicuius contrarij, et per sensibilem transmutationem, et ss. dispositiones alterantes sensibile subiectum. Cum substantia non sit per se sensibilis, nec habeat contrarium; quamvis aliunde possent aliqua produci, nempe, quia sunt eiusdem rationis cum allijs a substantia productis, et ut verbo rem explicam et facile comprehendam, illud dumtaxat accidens potest cadere sub potestate substantiæ, quod nec quo ad subst.m, nec quo ad modum, nec ex conditione subiecti, nec propter allicuius necessarij efectum dicit alliquam proportionem cum subst.ª

Replicas. Accidens, quod frequenter fit per actionem qualitatis sensibilis, debet fieri per transmutationem sensibilem, sed calor ē huiusmodi: ergo nequit a stomacho produci a forma vini sed ab alliqua qualitate. Confirmatur. Experientia constat, accidentia vini consecrati producere equalem calorem, ac producerent ante consecrationem. Disting. maj: debet fieri per transmutationem sensibilem dispositive, concedo: efective, subdistingo: debet fieri necessario nego: connaturaliter, concedo: quod calor frequenter fiat per motum sensibilem, non impedit, quod possit fieri per alliam actionem. Vinum ergo ita per proprias qualitates disponit stomachum, a quo per actionem formæ producit calorem. Ad confirm. dico, Deum hoc, sicut in allijs suplere influxum substantiæ: nam oportet, ut ita fiat.

Replicas iterum. Saltem illæ qualitates substrahuntur quarum efectus possunt fieri a subst.ª neque non videntur necessariæ. Confirmatur. Vel subst.ª simul producit hos efectus cum accidentibus dum adsunt, vel non? si primum: non producet secundum totam suam

virtutem, q in casu necessarijs debeat aplicatu n contingit. Ite secun
dum, lz poē presens efectui esse proportionato, e tn nihil agit; q ē maior sa
pugnans. nego antecedens, et probaonz. quoniam illa qualitates ne
cessarie, defectus fiant connaturalius: magis autem connaturaliter
fit efectus à causa univoca, quam ab equivocis. Unde cum adest causa
univoca abea fit, ei q tribuita efectus.

Ad confirmaonē dico, substantiam
z consortio accidentis n agere z efectū accidentalem: eius quipe actio impe
dita ab actione accidentis, ut pote cui totus debet efectus, qui ab eo fieri
ē illi magis connaturale. Causæ enz universales n agunt, dum po
sunt agere particulares, quarū quidem suplent influxus, q gs laberen
quirunt quapropter presente causa univoca omnino proportiona
ta cū efectu, nihil agit universalis. Unde Animalia imperfecta
licet fiant ut deci a sole, cum adsunt animalia eiusdem speciei, nā
sole, set ab ipsis dum tasvat fieri conqruit cōmū naturæ.

Arguia 2.º ad productionē substantiæ, et
proprietatū suficit unica actio, lz ea quo producit substantia
producuntur eius proprietates. p ant multipliciter. 1.º quia proprieta
tes conectuntur cum esentia, et ad eam naturaliter consequunt. 2.º
quia agens debet producere suum efectū omnino, ut ē eius perfectū:
Ad omnidam autem perfectionē efectus pertinent etiam proprieta
tes. Unde dicitur, q, qui dat formā dat consa ad forma. 3.º quia
proprietates ss tūn secundarius actionis terminatæ ad substan
tiam, 4.º quia si proprietates fiunt per peculiares actiones proprie
n dimanant, set fiunt per novā mutaonz.

Neg ant. nā subst. et propie-

tates sunt diversi in natura sua diversarum actionum specificativi;

Ad 1um prob. dico tantum proprietates consequi ad substantiam, et ex ea conecti, in quantum nequit illas non producere in ordine naturali, semel quod existat. Ad 2um dicitur, quod agens satis suo muneri faciat, si fiet quod producat cum illa virtute, qua posuit sibi providere, quaque naturaliter utatur; et etiam postmodum facit. Imo oportet, quod quid quod ab ea sufficienter fieri potest sibi relinquatur; cum sit magis rationi consentaneum, quod effectus ab illo maxime profluat quod sibi est proximus ratione essendi. Quum et hoc magis nobilitati, et perfectioni agentis consulitur, quod talem produxerit effectum, qui et proprie, et suae causae virtutis efficacitatem, statim ac editur, ostenditur ea operatione. Et tamen si agens procedit ultra effectum substantialem verum eo non potest quod natura sit tum generationes.

Ad 3um dicendum proprietates dici tum secundarium actionis agentis, in quantum ipsum est aliquo modo causam, ut illae profluant a substantia. Et quo enim haec producta ab agente, consequitur ut illae provemant a substantia nam intendit producere effectum, qui sufficienter est causa proprietatum, et sic aliquo sensu dici potest quod substantia defert actionem agentis ad proprietates, idest est causa ut proprius effectus sit etiam effectus agentis; quia eo non producente substantiam illae non fierent. Unde S. Th. de pot. q. 3. a. 7. ad 7.

„ Art. 7, ait: actionis alicuius rei res alia potest dici causa, uno

„ modo, quia tribuit ei virtutem operandi.

Ad 2um dicitur non proprias qualitates ideo manare ab essentia quia non fiunt per veram actionem nam requirit quod aliquod verum ens denovo ponatur in rebus per priorem realem

ram idemq; e verum q actio terminatur ad rem q secundu unu con
ceptum identificatu cu alio ad quem per se non respicit

set propterea dicitur q dimanant; quia ad existentiam substan
tie requiritur necessario earum productio: et quia n fiunt per trans
mutatione subiecti a contrario in contrarium: et ideo earum productio
n e rigorosa transmutatio.

Replica. nequit substantia producere propri
etates in eodem instanti in quo ipsa recipit existentiam: alioqui n dum
perfecte producta posset agere, set proprietates simul cu illa existunt:
lex, neq maiorem nam n repugnat, q effectus equet in duratione perpetuum cau
sam sic n repugnat in sent. contraria, q essentia deferat actione agentis
nec q proprietates resultent in eodem instanti in quo illa accepit esse et
q ipsa recipiantur. Et tamen minus requiritur q essentia sit completa in suo
esse et recipiat accidentia, quam et illa producat. Lux item in instan
ti, in quo producitur illuminat. Ad prob. dico, substantiam secu
dum suum esse precedere proprietates licet, n tempore et propter
connexionem proprie actionis cu actione agentis illam perficit in eode
instanti cu nullum adsit impedimentum. Et licet tunc n posset agere mi
nus repugnaret, q in illo instanti n habere proprietates, que q ab ea
n producerentur. Instas. Dato q substantia possit producere pro
prietates, vel alia accidentia nequit in se ea producere: Alioqui age
ret in seipsam, presertim Cum illa produceret ex sua potentia. Res
pondetur, q quamvis causa n producat in se tum eandem rationem, n
repugnat q producat tum aliam diversum, etiamsi ille sit ex sua
potentia educendus, ad hoc enim sufficit, q causa habeat rationem
actus, et potentie, ut patet in virtute activa actionis immanentis.

Arg. 3.° ne q fit, debet ut potest fieri a sibi simili; sic enim fit contra naturalem: ergo ne accidens postulat fieri ab alio accid.te ergo proprietates possunt fieri a sibi similibus, quae sunt virtutes accidentales agentis. Nego maiorem. nam actiones non fiunt a simili, et praesertim quae terminantur ad substantiam, si illae sunt pure accidentales, et quomodo dicimus nihil. Deinde propria accidentia attinguntur a sua causa sub ratione peculiari proprietatis, qua licet conveniant cum proprietatibus agentis, non secundum illa activa; hae pro ut sic comparentur ad causam ut adaequatam, et subiectum quod si secundum idem ee virtutes activae et proprietates, etiam essent proprietates extranei subiecti, cum illo sint etiam activae. Unde non fiunt a suo simili, sed a substantia, quae quia illa virtute se producit, tribuit ipsis, ut sint eius propria.

Arg. 4.° accidens disponens ad formam substantialem, e effectus eius: at saepe manet cum forma substantia ut virtus eius. Unde D. Th. de pot. q. 3 art. 3.° ad 1 inquit:
,, calor qui fuit dispositio ad formam ignis, manet ipso adveniente, ut
,, instrumentum formae agendo; Resp. quod accidens producitur ab agente extrinseco, ut dispositio per quam intendit principalem effectum: et ideo ex intentione eius non habet tale agens ut sit virtus formae, sed ab ea perficitur esse virtutis, et instrumenta, quatenus illud sibi unit per propriam virtutem. Unde ratio proprii accidentis non cadit per se sub potestate generantis.

Aliqua inferuntur ex dictis

Infertur 1.° accidentia etiam elevata a substantia non concurrere ad huius effectum, nam quae est istius concursus necessitas, subst.a enim

sola sufficienter, et adeq.te continet suos effectus. In oppositum autem nihil speciale adducit Suarez, cuius solutione immorari debeamus. = Infertur 2.o propria accidentia produci per veram actionem: alioquin alliquid poneretur rebus entitative ab alliis distinctum, et non per veram efficientiam. Quo deficere non implicaret, alliquid vere incipere esse, et proprie non fieri: et facillimum esset, plura asserere simul produci, et his praesertim ad quorum requiritur stricta transmutatio.

Infertur 3.o eadem fieri per actionem propriam propriis eorum subiecti: fuit enim haec actio tribuita immediate alteri, cum subiectum sit sufficienter, in actu ut sit illis causa essendi. alienum namque est a ratione, ut ab allio postulet, et contra sequeretur, quod sibi est sufficiens praestare. = Infertur 4.o Accidentia esse principaliter productiva alliorum accidentium, tum univoce, tum equivoce. Patet, quoniam plura fieri non possunt a subiecto. Deinde, ea sufficienter continent accidentia, vel cum equali perfectione, si sint univoca, vel cum maiori si allia sint inferioris ordinis. id quod cum proportione conveniunt plura facta superioribus argumenta.

Infertur etiam propriam rationem causae instrumentalis sitam esse, quod moveat mota. Sic habet D. Th. ubi supra, et de veritate, q. 27.a artic. 4.o inquiens, quod instrumentum non operatur
„ ad effectum per formam sibi inherentem solum, sed, quantum est motum a per
„ se agente. Hec enim est ratio instrumenti, quantum est instrumentum, ut
„ moveat motum. Unde sicut se habet forma completa ad per se agente,
„ ita se habet motus quo movetur a principali agente ad instrumentum.
„ Et ponit exemplum serra, et subdit: et sic instrumentum habet
„ duas operationes, unam que competit ei secundum formam propriam,
„ alliam secundum quod est motum a per se agente, que transcendit virtute pro
„ priae formae.

Ex qua doctrina deducitur 1.º instrumentum ut motum duntaxat, agere instrumentaliter. 2.º habere alliquid agere secundum propriã formam. 3.º agere instrumentaliter per motionem seu virtutem transeuntem impressam, et derivatam ab ag.te Unde quæ agunt secundum propriam virtutem, n. sũ instrum.ta, nisi sit alterius intentione, et ordinatione operentur: Instrumentum enim nullam ut tale habet virtutem ad efectum agentis principalis nisi 3 actu 2.º id est per motionem agentis. 2.º instrumentum tandiu intelligitur moveri a principali ag.te quandiu retinet virtutem ab eo impressam, ut idem docet, q.e 3.a de potentia, art. 11.º ad 9.u sicut sagitta tandiu movetur a projiciente, quandiu manet vis impulsus projicientis.

Quidam dicunt, virtutes naturales n. indigere nova motione, aut elevatione ad agendum instrumentaliter, eo q. sint natura sua determinatæ, et subordinatæ agenti principali: ideo q. improprie appellari instrum.ta, sed hoc stare nequit: quoniam propriè n. agerent per motionẽ principalis causæ, sed per propriam virtutem. Deinde, etiam separatæ n. indigerent alliqua motione: et ideo alliquæ separatæ n. agunt, quia pro ut sic n. possunt moveri. Rursus agerent n. motæ; q. n. convenit agenti inferiori, et præsertim instrumento. Demum; quoniam actio instrumentalis virtutis naturalis ẽ propria principalis agentis. Cum q.a agens principale pluribus actionibus plures producat efectus, nequit virtus instrumentalis n. recipere eius motionẽ, quoties aliquis ẽ producendus.

4.º Q. alliquid ẽ alterius instrumentum, vel quia se extendit ad dispositiones solum, vel quia pertingit ad efectũ causæ principalis, per motum ipsius. Unde S. Th. in eadem q.e de pot.a articulo 7.º ait: instrumentũ ẽ causa quodammodo efectus principalis, n. per formã, vel virtutẽ

propriam sed quantum participat alliquid de virtute prin cipali causæ per motum, eius. Et principale agens: ē causa actionis instrumenti. Sed nec alliquid agit ad esse nisi per virtutem Dei. Quæ propositiones sunt consequentiæ prioris, Atque ait S. Tho. 3°. ad 2um: actio principalis agentis se extendit quandoque ad alliquid, ad quod n̄ potest se extendere actio instrumenti. Natura autem ē sicut instrumentum quoddam Divinæ virtutis. Unde n̄ ē inconveniens, si virtus Divina sola faciat Animam rationalem actione naturæ se extendente solum ad disponendum corpus.

Brevis dubij alterius resolutio.

Inquires, an sit alliqua forma n̄ activa. Dico 1°. omnis forma substantialis habet alliquam propriam actionem, constat ex dictis. Dico 2°. Quantitas ē etiam activa. Quoniam secundum illam agens ē z actu ad augmentum, et diminutionem. Et quamvis aliquomodo imitetur materiam, ad quam sequitur; ē tamen forma, et actus. ac principium motus localis, medio quo corporalia maxime operantur.

Dico 3°. Qualitates quartæ speciei n̄ sunt activæ. Nam forma, et figura nihil est alliud quam terminum huiusmodi, nisi ordo quidam, aut compositio partium quantitatis, et ex qua resultat illa terminatio: illi autem ut tales n̄ ē actiones: et ordo ē quædam relatio: relatio autem nec producit, nec agit. Et præterea, cum sint modi activitatem alliquam habere, haud possunt: Modus quippe, salti accidentalis, proprium duntaxat respicit subiectum. Sed tamē faciunt plurimum ut virtutes activæ facilius operentur, ut videre ē z sphera et circulo: illa enim velocius per planum movetur, quam allia corpora; et hæc que

acutiore facilius reddit. Quare figura, aute dispositio, aut conditio ad motum. Dico 2º qualitates aliarum specierum plures esse activas, non vero. nam ex illis quaedam ordinantur ad operationem, quaedam vero, uti ex earum enumeratione colligi satis potest. Et redi potest ratio, quia cum qualitates sint propter subiectum, aliae ipsum perficiunt, per alias vero ordinatur ad agendum, aut patiendum. iuxta exigentiam suae principalis virtutis. Dico 5º. caetera o. activa non sunt. non relatio, cum non possit efficere aliam; non enim ipsa fit, sed resultat; neque aliquod absolutum, cum prius ut tale praecedat relationem. Non actio, cum sit causalitas agentis: unde non est principium, sed a principio. Non item passio, cum sit idem re actioni, et ex propria ratione est receptivum patientis. Non denique alia, quae nihil sunt nisi quidam respectus, denominationes, aut modi ex alijs resultantes.

Dub. 1um

Quid et quotuplex sit actio seu causalitas efficientis? § 1. praemittuntur aliqua cum sententijs.

Actionem esse causalitatem efficientis certum est apud Philosophos. nam quid aliud esse poterit, quam id per quod causa activa constituitur, sive a quo denominatur efficiens? at dubitant aliqui, significetur ne melius causalitas agentis per agere, vel per actionem, idest in abstracto, vel in concreto. Verum haec difficultas nullius est momenti, et facile solvitur ex dictis in Logica. diximus enim ex Doctrina S. Thomae, concretum, et abstractum accidentis formam duntaxat significare accidentalem. Unde quo ad rem significatam perinde se habet actio, ac agere. Sed si modus attenditur significandi, aptius videtur agere, quam actio: quoniam agere significat actionem, ut conjunctam in exercitio cum agente, cuius causalitas est, et quod actu agit. At vero

modum significatur per actionem illud ens, quod dicitur actio. Definitur autem ab Aristotele 3° Physicorum textu 22° actus huius ab hoc; et passio, actus huius in hoc idest, Præredicta ab agente est actio, sive actus eius; ut vero est in passo, est passio, sive actus patientis. quæritur igitur, quid per definitionem actionis definiatur, an respectivum, an absolutum, seu quid entis sit actio Schotistæ, nescio, quas, Duce Schoto inuenerunt relationes extrinsecus aduenientes, in quibus consistere aiunt, postrema sex genera. Dicuntur autem extrinsecus aduenire, quia posito fundamento et termino, non dum resultant nisi aliud ponatur. Sic non resultat ubi, datis corpore, et loco, quousque corpus locetur. quæquidem relationes in nullo alio videntur iuxta Phrasim, differre a prædicamentalibus, quam in eo quod illæ extrinsecus hæ vero intrinsecus adveniunt, et non immerito dici possunt meta prædicamentales. Et quamvis ex eo quod communes sint pluribus generibus dici debeant transcendentales; videntur plus esse quam iuxta ipsos; non minus referant fundamentum quam prædicamentales. Cæteri Philosophi qui præter prædicamentales, et transcendentales relationes nullas agnoscunt, tenent, actionem esse, vel aliquid absolutum, vel transcendentaliter respectivum; et de ceteris multis generibus dicunt.

§ 2.

1ª Pars dubij resolvitur.

Dico 1°. actio non consistit in relatione extrinsecus adveniente, quæ sit a transcendentali distincta. Probatur 1°. non datur relatio extrinsecus adveniens in sensu Schotistarum: Ergo. Prob. Ant. 1°; quia si datur, eam non constituet speciale genus. imo eam unum constituit cum relatione prædicamentali. neque quod intrinsecus, aut extrinsecus, quod necessario, aut contingenter adveniant, insufficiens est, ad distinguendum genera diversa. Et si sufficit, requirunt acciden

tia propria, et communia ad idem respectiue. Unde qualitates
e quibus quaedam necessario quaedam contingenter adveniunt, quaedam
ab intrinseco, quaedam ab extrinseco constituunt genera diversa.

2°. probatur idem antecedens. Etenim quod ut
adveniat ab extrinseco satis est illud exigere, ut resultet. id competit iuxta
Scotistas, relationi etiam praedicamentali: nam dicunt relationes se
cundi generis, non advenire potentiae activae, aut passivae nisi positis ut
praerequisitis actione, aut passione. Et certe nulla est relatio quae non de
pendeat ab aliquo extrinseco ut resultet vel a loco, vel a tempore
et huiusmodi; ergo relatio advenit accidentaliter. Sed hoc commune est
omni accidenti. est, quod illud extrinsecum sit extra fundamentum. Hoc com
Cin × mune est alijs. ut non resultet nisi posito tali extrinseco relationem esse
extrinsecam fundamentalem. id negant; propterea quod dicunt ~~actionem~~ actionem
denominantem agens recipi in ipso vel tandem esse relationem fieri ab aliquo
extrinseco. sed hoc non potest esse verum tum quia relatio per se refertur, tum quia
actio fit ab agente.

Probatur 2° Conclusio. Si actio est pura relatio li
cet ab extrinseco adveniens vel est ipsa est relatio praedicamentalis secundi
generis, vel nulla datur huiusmodi relatio fit enim idem argumentum a passione. Pro
bant quoniam id faceret actio, quod faceret relatio secundi generis. Siqui
dem actio, aut potius, tam bene refert agens ad passum, seu effectum.
et passio passum ad agens, et ubi locatum ad locum, quam Paternitas
refert Patrem ad Filium, quod si ita est, actio Patris est eius Pa
ternitas, cum in hac hypothesi referat vere, et simpliciter substan
tiam eius ad substantiam genitam quantum facit Paternitas.

3°. Relatio est posterior actione; at actio

actio n ē posterior esset prior tre, cum fiat per illam, tre. 2°. posita causa, deferri nequit n posita actio; at relatio extrinsecus adveniens ē que posita fundamento, et tre n resultat necessario tre. G. falsum ē, quod posito fundamento et termino, n resultet necessario hec scotica relatio: quoniam effectus n ē terminus proximus actionis, nisi dum fit, nec passum nisi dum recipit; nec locus ē terminus ob, dum corpus n ē in illo, nisi remote, et potentia solum. Atque, vera et simpliciter relatio n dicit nisi conceptum ad; at actio precipue importat conceptum ab: tre. Ex his facile intelligitur, nullum ex alliis generibus constitui re formaliter simili extrinseco adveniente relatione. Argum. 4a Scotistarum unice concludunt, esse oppositionem 8a includere in suo conceptu respectum transcendentalem, quod ultro concedimus. Ymo id fiat perexpresse.

Dico 2°. actio includit in suo conceptu respectum transcendentalem. id facile probatur ex communi notione accidentis, et dependentia eius, ac subordinatione ad substantiam. Deinde, actio ē actus agentis, sive ut ait D. Th. 3°. Phisicorum lectione 4a. actus ab agente in alliud. Quod sine alliquo respectu concipi nequit. Et confirmatur. nam actio ē accidens modale: huius modi autem essentialiter dicit habitudinem ad alliud. Atque convincitur a paritate alliorum generum: Ubi enim, et idem inquit 5°. Met. lec. 17a, dicit respectum ad locum; quando ad tempus; situs importat ordinem partium; et habitus relationem habentis ad habitum. Quod ideo ē quia nec concipi possunt neque definiri sine alliquo extrinseco, n tantum ipsis, esse subiecto.

Sed difficultas ē ad quenam sit hec actionis respectus extendat. Et inprimis certum videtur, ipsam esse sub

peculiari conceptu dicere habitudinem ad agens sine quo concipi nequit, et pore ab eo coredieus, a quo item essentialiter dependet, quod que realiter denominat. Deinde sicut causa respicit effectu, et agens passum; sic actio, cum sit actu chuins z allud respicit utrumq. v. respectu reale, vl. rationis, nempe secundu q ab eis aut re distinguitur, aut secundum rationem tantum. Rursus, cum actio denominet agens z ordine allud, sitq propterea actus, et exercitium eius; et n propter agens, et agens; necesse e et sit etiam respectus agentis ad passum, et effectum, vl. secundum rem, vl. secundu rationē, secundu quod illud re ab his, aut ratione distinguitur: Verum quoniam actio n ē subiectiue z ag.te et alibi probabitur, ipsum n refertur per illam tanquam per formam subiectivam, sed et ab ea extrinsece respectiue etiamē denominatur: Unde nimium est hoc deficit a vero conceptu relationis.

Dico 3.° actio idem omnino z re ē ac dependentia effectus a causa efficiente. nq effectus dependet a causa per q fit: fit autem per actionem. Confirmatur. effectus dependet a causa quia fit: ergo quia fit per actionem, actio ē eius dependentia. Deinde effectus dependet a causa per q eidem subditur: per id enim subditur per q causa eum sibi subdit at hoc ē actio: ergo.

§.3. Actio multipliciter dividitur.

Dividitur 1.° z substantialem, et accidentalem. illa ē cuius terminus ē substantia: hec vero cuius terminus ē accidens. 2.° z naturalem, secundum naturam, supra naturam, preter naturam, violentā, et artificialem, que tum ex dictis, tum precipue ex alibi dicendis, facile dignosci poterunt. 3.° z creativam, que ē productio rei ex nihilo, sive se

cundū totam eius entitatē, et in creativā quæ ens allia. 5º in transeuntem, quæ producit terminum extra suum principiū, et immanentem, quæ vel nihil præpter se ipsam efficit, vel producit terminum in ipsa causa in qua ea etiam manet. 6º in vitalem, quæ ē actus secundus potentiæ viventis, et in vitalem, quæ exercitum ows alterius virtutis. 6º in totalem, quæ effectus ab uno secundum se totum producitur, et partialem, quæ conjunctio alterius agit ad eandem rationem effectus. alliæ divisiones suis locis tradentur.

S. Th. opusculo 48, cap. 2º et 3º de actione, tradit duas proprietates actionis; quarum 1a ē, quod suscipit magis, et minus non quidem omnis, sed quæ tendit ad formam, quæ fit per motum, ut calor, nam quæ ē in sola mutatione, ut substantia, non ē apta suscipere magis vel minus, et per consequens nec actio ad ipsam. Inde nec suscipit contrarietatem. 2a ē quod actio infert passionem, non ut propria causa eius cum sint idem re, sed quatenus intelligitur per prius fieri ut actio, et ut denominans agens, quam ut passio et ut denominans passum. Passionem similiter convenit suscipere magis, vel minus et inferri ab actione.

Hic consequenter agendum erat de identitate aut distinctione actionis, et passionis, pariterque, et effectus ab ipsis; atque de earum subjecto. Sunt enim quæstiones metaphysicæ. Verum quoniam in hoc loco plura dici de motu non possunt, sine quibus solvi haud facile poterunt: non enim jam possumus non loqui de motu: ideo ipsas satius visum fuerit finire indicavit: nam propria ē phisice consideratio de motu. Et quamquam communissima eius ratio sit re vera speculationis metaphysicæ, non expedit semper communia a particularibus sejungere. præsertim cum hæc passim assumere sit necesse ad probationem communium. Ruxius dubitati, a quo actio, et passio sumant suam unitatē. Quod pariter

ubi de motu, propter similem raonem resolvetur.

Inquires, an sit de raone actionis habere necessario terminum? Dubium praesertim est propter actiones immanentes, nam de transeuntibus vix potest rationabiliter dubitare: siquidem talis quae actio infert passionem, haec maxime est transeuns: implicat autem inferri passionem, et aliquid media actione non recipi, cum patiens recipere ea ab agente. Dico vero, etiam esse de raone actionis immanentis habere terminum. Probatur. Nam actio immanens est vera actio, veraque efficientis causalitas: alioqui potentiae vitales non essent propriae activae: implicat autem, quod vera causalitas efficientis non sit vera productio, et per consequens alicuius effectio.

Deinde, si quaeras actiones immanentes, per quas semper, aut frequenter aliquid aliud fieri debeat, ipse, ut patet nequeunt non habere terminum. illae vero, per quas nulla res alia fit ab ipsis, habent nihil omnius propriam raonem qualitatis, sub qua considerentur et eius: et in hoc sensu spectant ad praedicamentum qualitatis, cum aliquis sub raone actionis, sint in propria praedicamento actionis. Verum et eis potior est ratio qualitatis, cum secundum illam dicant maiorem perfectionem. Propterea quae forsitam D. Th. opusculo 48, cap. 1. de actione dixit quod immanens non est directe in praedicamento actionis. Ideo, ad illud non expectat secundum praecipuam perfectionem, alioqui, si per se non poneretur, nec indirecte, aut reductive posset poni, cum nullum dicat ordinem, aut dependentiam a transeunte, vel aliquid huiusmodi, secundum quod duntaxat ponatur in hoc praedicamento.

Disput. 9.a de Causis materiali, et formali.

Dub. unicū quid sint causa materialis, et formalis tam actu 1°. quam actu 2°. §. 1

Dub. unicū quid sint causa materialis, et formalis tam actu 1°. quam actu 2°. §. 1us. aliqua certe præmittuntur..................

Satis constat ex dictis in disputatione 1ª huius libri, materiam et formam habere in aliquo vero sensu propriam causæ rationem. Materia autem est triplex: nempe, de qua sive circa quam, et obiectū de quo loquimur ratiocinamur &c.; in qua, subiectum scilicet, in quo aliquid recipitur, vel per inhæsionem, et subiectum respectu accidentium, vel per informationem, et materia 1ª respectu formæ substantialis; et ex qua immixtum, id ex quo exurgit aliquid fit. Et hæc est quæ magis propriè appellatur causa materialis. Vide D. Thom. opusculo 31°. illud quod est in potentia ad esse substantiale dicitur materia ex qua: Quod autem est in potentia ad esse accidentale dicitur materia in qua. Item propriè loquendo, quod est in potentia ad esse substantiale dicitur materia prima: quod autem est in potentia ad esse accidentale dicitur subiectum: Subiectum enim dat esse accidenti.. Unde dicitur, quod accidentia sunt in subiecto: non autem dicitur, quod forma substantialis sit in subiecto.

Materia autem ex qua, vel est physica, scilicet, illud ex quo res physice constat; vel metaphysica, nempe genus, et differentia, ex quibus consurgit tota rei essentia. Cum ergo partes alicuius totius sint ea, ex quibus exurgunt ipsi composita ea, quæ ad aliquid compositum se habent, et partes sunt ipsius materia, nam licet partes speciei aut D. Th. 2°. Physicorum lectione 5ª. quæ ponuntur in definitione comparantur ad suppositum naturæ per modum causæ formalis, tamen ad ipsam naturam cuius sunt partes comparantur ut

materia, neque vel partes comparantur ad totum, ut imperfectum ad perfectum, quae quidem est comparatio materiae ad formam.

Alterum subiectum est causa materialis accidentium; ut unum accidens alterius accidentis: item, illud quod a Philosophis appellatur materia prima, scilicet potentia, sive primum subiectum omnium formarum substantiarum est earum causa materialis, ad quam reduci debent dispositiones per quas minimum materia disponitur ad recipiendum, namque sunt veluti modi eius suam respicientes potentiam; et licet dubium esse possit de omni causa materiali, procedit praecipue de materia prima; de qua peculiariter dicitur, quod sit materia, et causa materialis. forma autem est actus materiae, sive illa pars compositi, quae materiam trahit, atque determinat ad ipsius compositi speciem; et est aut metaphisica, scilicet differentia; aut fisica, nempe, forma, praesertim substantialis, quae est magis proprie causa formalis de qua proinde specialiter nunc nobis est sermo. Sed tamen modo quo facilius est determinare, disputatur: Namque praecipue circa formam, ac materiam difficultates maiorem libri Primi Physicae partem implent.

§ 2.

Resolutio

Dico 1º. materia per se ipsa est principium materialiter, et actu primo causandi. Probatur. nam materia est potens causare per suam potentiam: per illam enim est potens recipere: Materia autem non causat nisi recipiendo; Sed potentia materiae est ipsa materia: Ergo. probatur, cum Divo Thoma 1º Metaphisicorum lectione 15 dicente, quod materia secundum suam substantiam est potentia ad esse substantiale: tum, quia materia essentialiter ordinatur ad formam: ordinatur autem

secundū q̄ē pot.ª receptiva illius: item insuper qua materia respectu formę v ē actu, v pot.ª? Si primum: Ergo forma nē simpliciter actus materię, neque facit unum simpliciter cū illa. Si secundū: Ergo per se ipsam ē pot.ª nam per se ipsam respicit formam: tū Denique, quia si potentia materię nē ipsa eius substª v ē alliquis modus, v alliquod accidens superadditum; et per consieq. v. materia n̄ unitur substantialiter formę, v. potest concipi sine ordine ad formā, cū possit concipi sine modo, qui ad essentiam eius n̄ pertinet. Et confirmatur. Nam si pot.ª materię ē alliquid ipsi additum, debet recipi ī materia vo ī proprio sui subiecto. Ergo ipsa subst.ª materię, ē alliquā pot.ª et cur deneneret proxima potentia ad formā.

Vnu facile intelligitur formę etiam ee per se ipsā ratione causandi ī actu 1.º nā per se ipsam ē actus potens se communicare materię, cum qua componit unū per se. Deinde n̄ minus dicit forma essentialem habitudinem ad materiā, quam materia ad formā, et accedit, q actus, et pot.ª ex quibus fit unū per se, ss ī eodem o.º Ergo sicut materia ē per suam substantiam pot.ª ad formam, ita forma per suam, et n̄ per alliud additum, ē actus materię. S—=:

Ex praeterea simmiliter ex dictis colligitur, substantiā, et quodlibet subiectū accidentiū ee per se ipsū receptivū eorum. Si enim esset per allia, cur hęc reciperet per se, et n̄ per allia? nanque eadem ē ratio quantum ad hoc ī accidtę. Item, partes compositi per se ss eius causa materialis, cū per se, et n̄ per alliud ad illud ordinentur. Denique dispositiones cū per se ordinentur ad materiam, sub qua ratione pertinent ad causam materialē, nequeunt hanc denominationē per alliud, quā per ordinationē ipsā habere.

Dr. 2. materie causalitas infieri, id ē duactu recipit, ē pasio, noemotus pro

ut ē actus eius secundarius. Phi. 3.° phisic. textu 19.° D. Th. ibidem lecti

one 5.a dicentis q actus passivi vocatur passio. nq finis ē actus eius, finis autq patien

tis ē passio, ac passio ē motus pro ut ē actus patibi et mobilis Deinde materia autq

ēnto causando per suam potentiā logo causat z accid.° per actū huius potentie

sec huiusmodi actus ē motus motus unum ē actus existentia z pot. seu pa

sio, nq passio ē motus pro ut huius z loco seu z quantitate medium patiens,

et agens, ē ibidem, et opusculo 48 cap 1.° unius D. Th. ergo materie actu

causare infieri est recipere, recipere autem ē pati n enz recipit, nisi

recipiendo. ....

Dico 3.° causalitas materie z facto ee sive post motum, ut postquā

recepit ē unio eius cum forma. Ratio est; quia materiam causare z facto

ee ē manere cū forma prius recepta z eodem composito; At istud habet per

unionem cū ipsa nam partes manere z composito ē ee invicem unitas.

nec praeter partes aliud intelligitur z composito, quam unio.

Dico 4.° ut materia causet, requiritur, q ab alliis

causis determinetur medijs dispositionibus; et q alio consequetur z suo

ee. Deinde, debet ee alliquens actu existens: Cum enim sit poten

tia realis, n ē alliquid pure obiectivum, sed veram entis rationē par

ticipans, Tertius, oportet, q materia sit intime proxima forme.

Aliter enī ei uniri, illam q recipere n ē possibile. neque istud habet

per unionem: aliogui quid quid ē alteri praesens esset ei unitum.

Quinā autē sint effectus materie constat ex dictis, nq materia reci

piendo formā, et manendo z unione cū ipsa concurrit ad integritatē

compositi. Inde, et supremē effectus materie, et ulterius forma, que

a materia dependet, ut quo ad subiectum si sit materialis, ut quo ad

modū unionis, et receptionis si sit spiritualis. Atque hinc se

quitur ipsam etiam unionē, et receptionē formē ac fieri compositi

ee effectus materie.

Sed dubitari, an hi omnes effectus sint proprie effectus materiae. Videtur enim, quod non. Nam materia secundum quod est pars, seu causa compositi, non est aliud ab ipso; neque ab unione, siquidem est primo locans, materiam et formam corporis immediate uniri. Verum haec difficultas minima est. Constat enim, non aliud esse materiam esse causam compositi quam esse eius partem. Sicut autem proprie est pars eius, ita, et causa. Ad hoc enim sufficit, quod differat ab illo, ut inclusum ab includente. Unde falsum est, quod materia ut est causa compositi, non sit aliud ab ipso: Nam compositum est totum, et perfectum; materia vero pars, et quid imperfectum. Deinde, materia, supposita illa unione non est causa sui unionis cum forma, sed unioni, fit cum materia: Natio enim unionis cum forma consurgit ex materia recipiente, et forma informante.

Dico 4.° causalitas formae in fieri est actio; in facto vero esse unio quoad 2.am partem. constat propositio ex eo quod dixi de materia quoad priorem vero probatur 1.° nam forma non aliter causat in fieri, nisi quia a materia recipitur, et actu eius, vel inquantum in illa incipit esse; at recipitur et incipit esse in materia per actionem: per eam enim ponitur, communicatur, quasi trahitur, et accedit ad materiam vel in ea, aut extra veluti editur: ergo.

2.° Causalitas formae in fieri in nullo alio, quam in actione potest sufficienter intelligi. non in ipsa forma: nam non est sua receptio, aut actuatio: alioqui non posset non actuare. non in materia, cum causalitas formae non sit potentia, qualis est materia. non in composito, quod consequitur ad causalitatem formae, et ultimus eius effectus. non in passione, quae est actus passivi, et tota, veluti intributa in patiente: forma autem non patitur. nec item in motu, qui pro ut est aliud ab actione, et passione est actus existentis in potentia quatenus huiusmodi, et habet Philosophus 3.° Physicorum textu 6.° non in super,

3 unione, quæ n intellegitur n intellectu composito; ē q effectus receptionis, seu nexo ductionis fæ 3 materia: læ consistit 3 actione; Nā præter enumerata, nullū allud potest designari. Verū quoniā fā ut recepta n agit, actio u ē eius causalitas amittit appellationē actionis; Sed dici debet informatio, actuatio, seu comunicatio fæ.

Ad hoc autem u forma causet, requiritur concursus alliarum causarū; dispositio, et proportio 3 materiæ; q sit subiective alliquid; et 3 distantia, seu approximatio eius ad materiam. formæ item effectus sis, tum compositū, ad q comparata u pars; tum materia, quæ per formæ ponitur 3 actu, et consequenter determinatā entis speciē. Eius etiam unio; tū fieri compositi. Cum nūc per expulsio alterius, n quedem propriè, sed per oppositionem, quam una forma habet cū allia per adiuncta sibi per alterius perturbationem adversus dicta 3 hoc dubio. n video posse obijci dificultatem alliquam, quæ nos ulterius posit detinere, u quæ facillime solvi n posit.

Disput. 6.ª

De comparatione Causarum 3 terse, et cū effectu.

De ordine, conexione, et dominatione causarum satis dictū est supra, præsertim disputatione 1.ª 8. Nec oportet allia dictis addere. nunc de allijs ad ipsas spectantibus ē disserendū; Et præcipue de causa efficiente

Dub. 1.us

An causæ posint sibi invicē ee causæ

Sensus quæstionis ee potest, v.g. q causæ sint sibi invicē causæ 3 eodē, v.l 3 diverso

o. et hoc dupliciter, vel in eodem tempore, et quo ad esse totale; vel in diverso tempore, et quo ad esse partiale.

§. Unicus::

Resolutio.....

Dico 1.o nequeunt duae causae eiusdem connexus esse sibi invicem causae secundum idem, et in eadem instanti possunt tamen secundum diversa, vel in diverso tempore, ratio primae partis est, quia sic essent sibi invicem effectus, et per consequens quaelibet esset simul, et secundum idem, dependens, et independens, prior, et posterior; quod est impossibile. Secunda vero pars patet: quippe nullum est in eo inconveniens, quod unum communicet aliquid alteri, a quo aliud simul receperat. Sic stomachus suo innato calore vinum calefacit; vinum autem sua etiam virtute calefacit stomachum. Ex quo facile intelligitur 3.a pars. Nam si potest unum communicare alteri aliquid, et simul ab eo aliud recipere; sane sine aliqua repugnantia poterit illud ipsum eidem in alio tempore communicare.

Dico 2.o hae duae posteriores propositiones vel intelligendae sunt de mutua causalitate quo ad esse partiale. Non enim videtur possibile, quod in diverso etiam tempore idem sit causa, et effectus quo ad esse totale: diversitas ~~[illegible]~~ temporis non tollit, quod secundum idem non esset dependens, et independens, prior, et posterior. Et licet in finitis potentia sit propter operationem et operatio propter potentiam: nihil minus id non est nisi unius in ratione finis, et alterius propter mutuam habitudinem participant diversas rationes formales.

Dico 2°. causæ possunt esse sibi invicem causæ in diverso genere. Conclusio est communis. Determinatque ex Arist. et D. Th. 5° Met. lectione 2ª, et 2° Phisicorum lectione 5ª et de veritate, q.e 28ª. artic. 7°. ex quibus locis licet etiam sumere præcedentem. Hæc autem sufficienter probata est superius. Ostendimus enim, finem movere agens a quo ille recipit esse; et materiam causare formam a qua illa etiam causatur. Efficiens enim aut D. Th. loco ex Metaphisica, est causa finis quantum ad esse; quia movendo perducit efficiens, ad hoc quod sit finis. finis autem est causa efficientis, non quantum ad esse, sed quantum ad rationem causalitatis: nam efficiens est causa inquantum agit, non autem agit nisi causa finis. Unde ex fine habet suam causalitatem efficiens. forma autem, et materia sibi invicem sunt causæ quantum ad esse: forma quidem materiæ in quantum dat ei esse actu. Materia vero formæ, inquantum substentat ipsam. Dico autem utrumque horum esse sibi invicem causam essendi, vel simpliciter vel secundum quid. Nam forma substantialis dat esse materiæ simpliciter: forma autem accidentalis secundum quid. prout etiam forma est. Materia autem quandoque non substentat formam secundum esse simpliciter sed secundum quod est forma huius habentis esse hoc: sicut se habet corpus humanum ad animam rationalem.

Quod si quæres, an sicausæ aliter comparentur prout inter eas mutua causalitas intervenire? Resp. non posse inter efficientem formalem, aut materialem. Ratio est; quia efficiens supponit absolute existens tam ad materiam, quam ad formam effectus: Ergo nequit per illas constitui et confirmari. Nam idem nequit esse causa effectiva sui, si propriam formam, aut materiam, et ?orum eorum per suam unionem efficeret. Inter materiam autem, et finem potest dari causalitas mutua: nam forma, et compositum est finis materiæ, quæ est eorum cau

sa materialis, similiter forti, et forma sit aliquo modo sibi mutuo causae. Substantia enim est finis accidentium, quae est aliqualis causa formalis substantiae.

Si obicies. si inter causas potest intercedere mutua causalitas, potest idem esse prius, et posterius se ipso: Prius quia est causa; Posterius quia a suo effectu dependet. Item, erit sui ipsius causa, cum accipiat esse a proprio effectu: Quod autem est causa causae est causa effectus huius. Verum hoc nihil exigit. Ad 1um dicitur, nullum esse inconveniens idem esse prius, et posterius secundum diversas rationes. finis enim, inquit D. Th. loco ex Physica citato, est prius secundum rationem, et posterius in esse; efficiens autem e contra. Et similiter forma est prior materia secundum rationem complementi; Materia autem est prior quam forma generatione, et tempore in illo qui movetur de potentia in actum. Et hac diversitate rationum formalium causandi. Sufficit, et nullum committatur vitium, mutuo ab una ad aliam causam procedendo.

Ad 2um dico cum eodem, Q. 3. de malo, articulo 1. ad 23, quod effectus causati in quantum est causatum reducitur in causam. Si autem aliquid procedat a causato, non secundum quod est causatum, hoc non oportet in causam reduci. Unde effectus alicuius non attribuitur suae causae, nisi in quantum agit per virtutem ab ea acceptam. Si vero agat secundum aliud, et accidit in diversis causis deficit illa subordinatio, aut habitudo, sive series aut continuatio causarum secundum quam idem effectus sibi attribuitur. Sic motus tibiae claudicantis est effectus virtutis motivae Animalis, Non vero obliquitas ambulationis secundum quam tibia defectu ab influxu motivae virtutis.

Dubium 4um:

An nos causa sit prior, et perfectior suo efectu? § unicus...

Resolutio

Dico 1.º nos causa ẽ prior suo efectu saltim prioritate naturæ. Ita D.Th. 2.º 28.ª de veritate artic. 7.º ait enim: in quolibet genere causæ causa naturaliter ẽ prior causato. Ratio autem ẽ perspicua: quoniam nos efectus dependet a propria causa alioqui n̄ esset ab ea causatus: quid quod autem ab allio dependet, ẽ illo natura posterius: prioritas enim, aut posterioritas naturæ consistit in dependentia unius ab allio tanquã a causa. Dixi causam debere precedere efectum natura; quia n̄ repugnat, q simul sive in eodem tempore existant, ut ex superioribus constat. quanquam possit causa, ut sepe evenit ee prius tempore efectu, scilicet, quantum ad suum ee ut ẽ etiam evidens ex dictis. Et dico, quantum ad suum ee, quia si loquamur de Causa, ut actu causante, n̄ precedit tempore efectum, qui cum causalitate suæ causæ simul existit; et in hoc sensu dixit Philosophus 5.º Me. Cap. 2.º, q causa in actu, et efectus in actu ss simul; idest, in eodem tempore.

Quamvis Causa ẽ prior natura efectu, sequitur, ut sit etiam prior, secundum suum subsistendi consarn: Neo enim, q in quantũ causa ẽ independens, potest secundum hoc ee sine efectu quamvis per accidens, secundum alliã scilicet causalitatem possit a suo efectu dependere: et ex illo alliquid ad eã ex spectans concludi. Unde licet formæ et materiæ, in quantũ ss causa compositi non repugnet ee sine illo, quia tamen n̄ ss absolute independentes &;

ab eo enim secundum causalitatem causae filii dependet, nequeunt a composito separari. Et quamvis causa, et causatum relativè se habeant; nihilominus, quia secundum id huiusmodi dicunt solum transcendentalem respectum, non oportet, quod sint simul natura, cum hoc peculiare sit respectui praedicamentali.

Dico 2º. Nostra causa est perfectior suo effectu. Conclusio accipienda est de perfectione simpliciter, et quantum ad esse, vel naturam. alias enim est certum, causam sub hac praecisa ratione excedere effectum; quia causa, ut causa habet influere in effectum, et communicare illi aliquod esse: propterea quod effectus, ut talis dependet a causa: id autem, a quo aliud dependet est illo perfectius: nam dependere dicit imperfectionem in dependente, et per consequens perfectionem in eo, a quo dependet.

Conclusio ista est communis: saepe quidem illam docet D. Th. ut videre licet in 1ª p. q. 86ª art. 6 ad 3um, et 2. gentium 7ª de veritate artic. 7º ad 13. et facile probatur. Nam materia cum sit simpliciter potentia est imperfectior forma, quae est actus simpliciter: quanto enim aliquid minus habet de entitate, et actualitate, tanto est minus perfectum. et partes constituentes totum, ad illud ordinantur: Dispositiones autem ad formam. Quare e contrario forma est perfectior, quam materia, et dispositiones: et compositum perfectius est quam partes.

Causa autem activa perficiens, semper, aut perfectior est, aut equalis perfectionis cum effectu, nempe, si sit tantum univoca. Cum enim sit effectui principium simpliciter essendi, vel illum excedit, si effectus non adaequat virtutem ipsius; vel non est eo inferior, si ultra exigentiam effectus agere non potest: alioqui aliquid

haberet efectus, et non ad suam causam adequatam. finis vero quin ad illud tu operantis, et natura sua est finis, et tamen non sit ipse efectus producendus, est suo efectu perfectior. Quoniam alliquid ordinatur ad ipsum, et ad perfectum, et ad suum tum. Et si finis comparetur cum agente, et non sit simpliciter ultimus, non oportet, ut sit illo perfectior: imo sepe est minoris perfectionis ut accidit in causis equivocis.

Dices. Causa materialis efectus accidentalis excedit ipsum, nam sepe est substantia item, compositum non est perfectius forma. Cum tantum addat materiam, que quia est potentia non dat de genere perfectiones. Preterea Celum est imperfectius viventibus ab eo productis, et celum generans videntem, est imperfectior suo efectu. Ad 1m dicitur, etiam substantiam pro ut est potentia esse minus perfectam, quam sit efectus accidentalis, qui addit substantie alliquid additum. Ad 2m dico, totum excedere formam, quoad esse completum. Ad 3m pro nunc sufficiat dicere, Celum concurrere dispositive, et instrumentaliter ad generationem viventium: Causa autem instrumentalis sepe est imperfectior efectu. Ad ultimum dico, Celum esse equalis perfectionis cum vidente quoad specifica, et virtute in ascendi: in accidentalibus vero, et in allijs que ad dispositiones, allijs que causis pendent, potest efectus causam excedere.

Dub. 3.

An idem efectus simul aut divisim possit esse a pluribus causis? §. 1. Sensus questionis, sententie, et notabilia.

Quod quaeritur, an unus numero effectus possit causari a duabus, aut pluribus causis totalibus eiusdem ordinis, vel simul, p. singulis eodem tempore totum effectum producentibus, vel divisim, poterit ne effectus unius esse effectus alterius. Ut Joannes, qui est Filius Petri, prius Pauli. nam quod fiat ab uno quod iam factum est ab allio nulli concessum est, sed soli Deo est possibile, qui solus potestatem habet rursus evocandi, ea quae fuerint vel si videtur magis probabile potest Deus potestatem ad hoc communicare creaturae. Certe repugnat, quod effectus iam prius causam existens, postmodum ab allia fiat ipso scilicet, recepto esse perseverante. Nam pro tunc sic nequit transire de non esse ad esse, supponitur enim esse et per consequens, non potest in hoc sensu iterum produci.

Dubium autem procedit de causis non solum secundum suas naturas spectatis, sed praesertim per respectum ad absolutam Dei potentiam. Thomistae communiter negant; illis quoque adhaerent non pauci. Nominales olim et nunc alliqui ex modernis posse etiam naturaliter contingere quod quaerimus, defendunt; quanquam de omnibus causis non videantur universaliter affirmare. communis tamen alliorum opinio est posse id Divinitus fieri, non vero naturaliter. Sed fortasse non negat Scotus primo posse in alliquo vero sensu eundem effectum causari naturaliter a duplici causa totali, ut statim patebit.

Et imprimis supponitur tertium, posse eundem effectum dependere a pluribus causis diversi generis; Cum agens operetur propter finem, et saepissime in materia; saepe quoque cum his concurrit exemplar; et effectus a singulis in suo ordine dependet adaequate. Item constat posse eundem effectum provenire a duplici causa partiali

eiusdem ordinis: nec enim illi non nisi una causa adequata consurgit, sine qua effectus non producitur. Rursus ē etiam certum, posse unū effectū provenire a pluribus causis totalib. eiusdem connexus, modo sint ordinis diversi: namque effectus adequate pendens a causa efficiente creata, pendet etiam adequate a causa efficiente increata: Et quid fit propter finem ultimum, fit etiam propter alios, et plerumq. fieret etiam si finis ultimus n. adesset.

§. 2.

Resolutio....

Dico 1°. idem effectus fieri potest propter duos fines adequatos extrinsecos etiam naturaliter. Dico extrinsecos; quoniam nec intrinseci esse possunt, nec ultimi simpliciter. nam de ratione finis ultimi simpliciter, si sit totalis, ē, ut omnia referantur ad ipsum: Si autem sint duo, ig. unus n. refertur ad alium. Duo autem fines intrinseci repugnant respectu eiusdem actionis: nā unius actionis unus ē finis adequatus; et natura n. nisi unum semper intendit.

Conclusio ratione de proposita ē certa ex ipsis terminis videtur. Nam quid prohibet agenti libero sibi duos fines proponere, a quibus seorsim etiam sufficienter moveretur ad eandem actionem? Sic potest aliquis dare elemosinam pro remissione peccatorū, pro honore Dei, et ut subveniat proximo. potest etiā Romā petere, ut visitet sanctorū Reliquias, et ut donum aliquod a Pontifice impetret; ita ut si aliquid horum deesset, etiam iret. Verū quidem ē, q. dum plures huiusmodi fines adsunt, frequenter facilius movetur agens, et urgentius. Sed n. ē impossibile, q. n. plus ab utro, quam ab uno moveatur: et q. magis, aut minus efficaciter moveatur accidentale ē effectui.

Dico 2.° etiam naturaliter fieri potest, ut idem effectus proveniat a duplici
causa exemplari, totali extrinseca, ejusdem ordinis. Extrinseca inquam; quo
niam sp̃tate n̄ ē possibile q̃ in eodem intu sint duæ ideæ solo numero distinctæ.
conclusio vix indiget probatione. Certe quippe, atque ex se notum videtur posse Ar
tificem sibi duo exemplaria omnino similia proponere, ut duas statuas,
domos, columnas, et cet.ª quarũ quælibet quidẽ sufficiat, ad consequendũ per
fecte finem Artificis. Dico 3.° potest idem effectus naturaliter fieri a dupli
ci causa totali efficiente, quoties per earum concursum aliquid ponitur ad
q̃ nulla earum per se ē sufficiens: Secus autem si nihil ex concursu earũ
sequatur idẽ, ut duæ causæ totales naturaliter producant eundem effectũ,
debent ee partiales respectu alterius. Probatur 1.ª pars conclusionis. Nã duæ
causæ possunt naturaliter, imo debent agere secundum totã suæ virtutis
effectum, ad quem quælibet earũ ē sufficiens, Nempe, si sufficienter aplicentur.
Cum enim sint necessariæ (hoc enim suponitur) agunt quantum possunt.
At qui quælibet potest producere totum effectum. Et possibile ē, imo frequen
ter evenit, q̃ applicentur sufficienter. Explicatur exemplis. sint duo Equi
trahentes simul eundem Currũ, quẽ quælibet trahere posset; vel duo pon
dera elevantia aliud pondus minus quodlibet. In hoc casu oculis quo
tidie comprobato, quælibet Equus trahit totũ currum; Et quodlibet pondus ma
ius elevat totum pondus minus; Ergo agunt secundũ totã suæ virtutem.
Dixi, q̃ debent agere secundum totam suam virtutem
quia, licet possint n̄ agere una possunt impediri, vel n̄ applicari sufficienter;
Equi enim sepe detinentur, ne quantũ possunt, trahant; Et pondera, ne se
cundũ suã gravitatem descendant: debent inquã agere, ut dixi, quia
aliter n̄ plus agerent simul, quam seorsim. Ex eo autẽ q̃ agunt quantũ
possunt, sequitur q̃ aliquid amplius efficiant, quam divisive facerent. Inde
respectu ejus, ad q̃ quælibet causa ē sufficiens, Ambæ sunt totales; respectu

vero illius, adq neutra seorsim sufficit, est partialis.

Sic quodlibet pondus elevat totaliter aliud minus; sed ē tantum causa partialis, ut ipsius elevet. Sic etiam duo lumina eidem spatio applicata sunt causae totales illuminationis; sed sunt tantum causae partiales maioris illuminationis. Similiter dum plura partialiter agunt ad effectum quodlibet maiorem, unumquodque ē causa totalis illius partis effectus, quam sua adaequat virtute; et dicitur partialis respectu totius. nec valet dicere, quod influunt etiam partialiter ad ptem totius. nunquam valet: quoniam nullius virtus divisa est, sed tota eidem sibi proxime pti applicata: ad alias vero se extendit mediate, et secundū habitudinem ad alia agentia.

Secunda vero pars conclusionis probatur. Nam vel causae potentes seorsim producere eundem effectum agunt eidem applicatae secundum totam suam virtutem, vel non? Si secundum: ergo non sunt totales; si primum, ergo faciant maiorem virtutem, quam sit virtus unius; cum autem secundum illam maiorem virtutem sint in actu, et ut supponitur sufficienter applicatae nequeunt non producere maiorem effectum, et per consequens amplius quam seorsim producere. Confirmatur. Si causae totales nihil amplius simul faciunt, quam seorsim una est superflua: quod autem est superfluum in natura, habetur ut naturaliter impossibile: namque natura nunquam facit per plura, quod potest facere per pauciora. Unde lique et pondera sic detinentur, non sunt nisi causae partiales motus eorum, et elevationis ponderis minoris. Et si contingat in casu quo detineantur, quod ... et alia ... ut secundum totam virtutis nisum eorum trahunt, nihilominus, cum se ad vincendam resistentiam oppositā applicent, aliquid amplius agunt, propter effectum trahendi currum.

Dico 2°. Potest Deus de potentia absoluta

facere q duę causę totales efficiant eundem effectum, quin ad earum concursum alliud sequatr. Probatr 1.º nq z hoc nulla aparet contradictio qualis necessaria ē, ut Deo alliquis effectus denegetr. Quipe quę illaē? certe nullam assignant Contrarij, quę talis revera esit, ut ex solutione Argumentorū patebit. Utquamvis alliqua pxrā ee videatr; n propterea oportet credere; id simpliciter repugnare. Multa nanque quę videntr homintibs impossibilia, possibilia ss Deo. Stultam enim fecit Deus sapientiam huius mundi dum plura ee possibilia monstravit, quę hominibs impossibilia videbantr.

2.º Pr. Potest Deus facere, ne ad concursum duarum causarū agentium secundum totam suam virtutem sequatr maior effectus, quam sit virtus unius: z exemplū adducitr. Ulis enim secundū possibilem sibi conatū agentibs, potest Deus n concurrere ad velocitatē motus. Nam trahere currum, et velociter trahere, licet naturaliter conectantr, tamen ss duo effectus; ideo q potest unus ab allio separari: ut videre ē, tam z casu z quo Equi detineantr, quam z illo z quo alliud ipsi resistat. At si sine miraculo contingit, q ad concursum Equorum agentiū quantū possunt n sequatr determinate motus velocitas. Cur Deus super naturaliter agendo, n poterit facere ut nihil sequatr?

Tertio. plures causę instrumentales totales possunt producere eundem effectum: plures enim Sacerdotes possunt eundem infantem baptizare, et consecrare eandę materiā ergo et plures causę principales patet consa. Nq quid quid contradictionis potest z iis asignari potest z illis. ut q quęlibet asset adequata, et nec q per illam fieret totus effectus, et n fieret; et huiusmodi. Propter quam q conclusio de oī efficiente causa procedit. = Quidam negant consam: et dicunt q cū causę instrumentales agant tantū z virtute principalis agentis;

Si hoc sit unu, effectus erit unus. etiã si plura sint instrumenta. Sed hac solutione nulla, si alliqua ẽ, vitatur contradictio. Deinde, q causę principales sint plures de materiali se habet ad unitatem effectus: alioqui nec causę ordines diversi eundem producerent. Unitas autem effectus ex ipso de sumenda ẽ; qui quidem potest adequate produci a quacunq causa, a qua adequate continetur. alij negant ant. Sed voluntarie negant. Cum enim quilibet Sacerdos habeat, et supponitur intentionem consecrandi totam materiam vel totam, vel nihil eius consecrat. Unde, vel ẽ causa adequata, vel ñ ẽ causa.

Dico 1º. Potest de pot.ª Dei absoluta idem effectus produci a duplici causa efficiente totali, diversus. Suppono id naturaliter ñ fieri. Quia natura determinatas causas designavit determinatis effectibus: alioqui ñ per se, sed per accid esset, q hic effectus esset ab hac causa: et sic rerum ordo ñ esset alliquid per se intentum. Accedit, q nulla causa potest naturaliter producere maximum alliquę numeru effectu suę speciei. Ideo quę oportuit, cuilibet certum prefigere numerum prod scilicet virtus illius sibi allijs requisitis accedentibus, pateretur.

Conclusio sequitur ex precedenti. si enim idem effectus potest produci a pluribus causis adequatis, quęlibet continet illum adequate; et per consequens independenter ab allia: Ergo potest illum producere sine allia. nã q allię etiam influant per accidens se habet ad quanlibet earum.

Deinde vel ideo ñ posset idem effectus produci a duplici causa totali, quia sunt eiusdem ordinis; vel quia esentialiter dependet ab una; Sed neutru ẽ veru. Ñ primum

quoniam quae causae sint eiusdem ordinis nihil officit defectus contineatur quaelibet adequate. Non secundum: tum quia annulla allia posset fieri, saltem sine illa: Ergo nec Deus posset se solo effectum huius causae producere: non enim potest agere contrarerum essentias. tum quia Artificialibus effectus non dependet essentialiter ab hac determinata Causa: Ergo nec naturalibus.
Antecedens patet: nam potest fieri a pluribus: Secundum domus, etiam a quo est fieret, esset certe eadem; si videlicet, fieret ex eadem materia, per similes regulas, cum equali diligentia, et ceteris quae ad illam efficiendam adhibita fuerunt, excepta causarum distinctione.
Consequentia vero infertur. Nam inde colligunt Contrarii hunc effectum naturae dependere essentialiter ab hac causa naturali, quia per se ab illa dependet. At effectus artis non minus per se ab ea dependet quam effectus naturalis a Causa naturali. est tamen quo ad allium differentia, nempe quod effectus artis fit libere, non autem effectus naturae: Ideo potest ille fieri ab hac, aut illa causa, etiam sine miraculo; sed non hic, ad quae quidem causa aese non determinata.

Et Confirmatur. vel hic effectus dependet essentialiter ab hac causa quatenus ipsa est hac specie determinata; vel quatenus est haec, et individua? non illud; quoniam commune est ceteris causis eiusdem speciei. nec enim istud; tum quia singularitas non est ratio per se continendi effectum: per illam enim eum sibi causa non assimilat: alioqui Causa et effectus convenirent simpliciter in singularitate; quae propterea esset ratio communis specifica, per quam, scilicet, ab alliis individuis eiusdem speciei, specie differrent; ex quibus alliqua non convenirent cum tali causa in continentia talium effectuum; allia vero cum hic non convenirent

essentiali dependentia.

Tum etiam; quia si hic effectus dependet essentiali ter ab hac causa, quatenus est hic v.i illa non poterit producere nisi unum v. dies, quos potest producere, convenient in simili essentiali dependentia. Cum autem dependeant per singularitatem, singularitas erit eis ratio simpliciter conveniendi. Et quia oportet quod numero differant, differunt autem numero per singularitates, v. non dies equaliter a causa dependet, v. nullus ab ea dependet essentialiter, secundum genus, in ultimo ordine singularitatis. De causa autem materiali, et formali, in Phisica dicetur.

§. 3.

Obiectionum solutiones.

Contra duas priores conclusiones nullum argumentum invenio soluti one dignum. Contra 3am item nihil obijci posse videtur, quod v.i praeoccupa tum est, v.i non reducatur ad alliquod ex his, quae contra duas postremas fient. Igitur contra 23. obicitur 1o D. Th. 4 p. 2e 52a articulo 3, ubi ait: impossibile est, quod duae causae completae sint immediatae unius, eius dem rei. quod patet in omni genere Causarum. idem habet in 4o Metaph. 2a: hoc est, inquit, impossibile, quod eiusdem secundum eundem ordinem sint multae causae per se eodem ordine ad haec et similia uno verbo dicitur, S. Th. loqui de causis secundum ordinem naturae spectatis. et ita illum intelligunt etiam ex Thomistis et Caietanus, Martinez, et Ioannes a S. Th. qui addit, quod raro S. D. disputat quaestiones de pot.a Dei absoluta. Unde sensus eius est, esse naturaliter impossibile quod duae causae producant in eodem ordine eundem omnino effectum, scilicet, si nihil amplius faci unt quam seorsim.

Arg. 2o. si idem effectus produceretur totaliter

a duplici causa adequata eiusdem ordinis, penderet per se a qualibet illarum cum qualibet haberet suum esse; et non penderet per se, cum posset sine qualibet produci. Neg. maj. nam effectus dependet per se a quacumque causa, in qua continetur, et secundum quod ea continetur, et quatenus ab illa producitur. dependere enim per se a causa est posse a causa per se produci. Causa autem est per se causa, quia per se, et non per alium continet effectum. Quod autem ab alia etiam contineatur accidentale est ipsi. Nec istud officit illatenus continentiae per se: alioquin effectus qui per se fit media generatione, non posse fieri per aliam actionem. Et effectus producti a causis univoca, et aequivoca non essent eiusdem speciei. Sol enim non posset producere calorem eiusdem speciei, cum calore producto ab igne: nam non minus per se dependet calor ab igne, quam hic calor ab hoc igne.

Arg. 3°. Sicut se habet effectus communis ad causam communem, ita hic numero effectus ad hanc numero causam; sed effectus communis dependet essentialiter a causa communi; ideoque illa precise continetur: Ergo. Neg. maj. quia quod causa sit singularis nullatenus est ratio formalis continendi effectum, vel aliquid eius, sed ad summum quod sit particulare quod est etiam aliis commune. Singularitas enim, sive haecceitas non est participabilis, cum sit tantum ratio differendi. Unde non est effectui ratio formaliter dependendi. Est tamen aliquid dependens, cum participet formaliter rationem individuae, quare hic effectus dependet essentialiter a causa particulari, sed non ab hac, aut illa.

Arg. 4°: causa totalis est, quae sola producit effectum: Ergo nequit habere consortium alterius. Confirmatur. Una causa totalis efficit totum effectum: Ergo alia vel nihil agit, vel actum agit. Ergo poterit diverso etiam tempore producere effectum factum ab alia,

cum non obstet, quod ab alia dependeat esse. Ergo educet illud de non esse ad esse, quia producit, et non educit, quia est productum. Ad arg. distinguo antecedens quae se sola id est alia non agente nego: independenter ab altera, concedo. Ad Conf. nego consequentiam. Quoniam in casu de quo loquimur, una causa non agit prius quam alia: Unde neutra agit actum, sed quod facit una facit alia, educendo, scilicet illud de non esse ad esse.

Arg. 5°. unus effectus fit per unam actionem: ex huius enim unitate sequitur unitas illius; sed una actio nequit esse a duplici causa: nam exercitium unius diversum est ab exercitio alterius: Ergo. Confirmatur. Actio est dependentia effectus a causa; sed in casu quaestionis dependet effectus duplici dependentia totali: Ergo fit duplici actione totali: sed per plures actiones totales fiunt plures effectus: Ergo. nego maj. alioquin fieri non posset per plures actiones partiales; neque per plures ordines diversi. fit igitur per unam, aut per plures, secundum quod una, aut plures causae concurrunt ad eius productionem. Ad probationem dico, quod si actio est una, effectus est unus: una namque actio est ad unum effectum: Sed non sequitur, quod si actiones sint plures, effectus non sit unus: potest enim in pluribus causis contineri. praeter quamquod tantum causae, quam actiones eiusdem ordinis terminatae ad eundem effectum, sunt materialiter diversae non formaliter. quod si actio identificatur cum effectu, in casu dicto, plures actiones sunt una entitative; sed differunt, quatenus in suis conceptibus includunt plures causas, sive principia. Ad Conf. distinguo minorem subsumptam per plures actiones formaliter concedo: Materialiter nego. Nam tendunt in eundem terminum formalem.

Arg. 6°. Plures causae nequeunt secundum naturalem virtutem producere eundem effectum: Ergo non producant,

indigent alliqua virtute superaddita. Confirmatur. Quamvis causę contineant sufficienter totum effectum, tamen de se non est capax nisi influxus unius: Alioqui non quelibet causa esset et adequata causa essendi: Ergo et alium. Sed hoc capite non potest a pluribus totalibus produci. huc accedit, quod causę se mutuo impedirent, et earum actiones confunderentur. Ad arg. dico, causas in recto, cum producere effectum per suas naturales virtutes, set non modo naturali; ideo grandi gerent concursu Dei, ut vitaretur actionum confusio, que forsan necessario sequeretur, si aliquo Deus non concurreret, ut secundum maiorem earum virtutem agerent, atque ideo indigent speciali applicatione. Ad conf. nego ant. quoniam effectus est capax duorum illius influxus, per quem potest pervenire ad esse. Ad id quod addit patet ex solutione Argumenti.

Contra postremam autem conclusionem obiicitur S. D. Th. Quodlibeto 9, articulo 8, ubi inquit: impossibile est eundem filium nasci, sive sit allius Pater, sive sit allia Mater: Sicut etiam non est idem numero sigillum, sive sit allia cera, sive sit allud corpus sigilli, ex cuius impressione cera sigillatur. Ex quo exemplo satis intelligitur, ipsum loqui non tantum de repugnantia phisica, set etiam de contradictione logica; Cum absolute sit impossibile, quod sigillum non sit allud, si cera est allia, a qua secundum principia Divi Thome individuatur sigillum.

Nihilominus dicendum est, S. Th. loqui attenta rerum natura. Quod vel ex eo colligi potest, quod eodem modo loquitur de corpore sigillante, ac de cera: Et tamen in illo deficit ratio argumenti, cum corpus sigillans non sit eius subiectum, set cera. Propter alliquam tamen specialem rationem requirit non variari numerice effectus

Causa numerice variata: ut videtur 3 ex exemplo Sigilli. Nam indivi duatur a Cera, quae est eius subiectum, et sine qua ut potè modus, non potest conservari. alias si posset recipi 3 alia cera, nihilominus esset practer idem. quae si non esset, non posset Deus facere, ut idem accidens esset successive 3 pluribus subiectis. similiter potest Deus facere, ut materia ministrata ab una causa determinetur per easdem dimensiones, per quas determinata materia ministrata ab alia.

Arguitur 2°. Sicut causa (determinata) a quo ad speciem, ita a quo ad individuum: Ergo sicut nequit attingere effectum alterius speciei, ita nec alterius causae singularis. In primis e Maiori sequitur quod causa singularis non contineat nisi effectum singularem: nam quia est huius speciei, non continet nisi effectum huius speciei: Ergo quia est haec non continet nisi hunc effectum. Respondeo cum Doctis, causam esse determinatam, quia est singularis, ad producendum effectum singularem sed non aliquem determinatum; alioqui non esset indifferens ad plures =

= 3 hoc. Dubio tractu ipso explicari difficilia, et quae ob brevitatem, qua tot puncta complexi sumus, declarari satis haud possunt. sed forsan lucem alibi capient. Nunc finem Metaphysicae imponere properO.

Aliae difficultates spenduntur:

Quaeritur 1°. An causa debeat coexistere effectui. Resp. affirmative. Nam quod non est, nequit dare esse alteri. Unde quod non est actu nequit actu allij communicare esse. Causa autem dat esse effectui, actu operando. An autem sufficiat, ut tantum secundum virtutem existat ex dicendis 3 Physica patebit.

Quaeritur 2°. an possit causa agere non determinata. Resp.

negative, quoniam si determinata manet, potentia tantum causa proxima
potentia nequit agere: Omnis enim causa causat secundum quod est actu:
Ergo. Confirmata. Causa nequit agere sine causalitate; at cau
salitas est eius determinatio: Ergo. Deinde. Causa indeterminata
indiferens est ad causandum, et hoc vel illo instanti, hunc vel illum
efectum; at ab indiferentia ut tali nihil determinatum potest oriri:
Ergo causa non poterit determinatum efectum et instanti determinato
producere, nisi sit determinata. A quo autem, et quomodo fiat hec
determinatio, et presertim quo ad causas liberas, non potest paucis
explicari: res enim est omnium dificilis, et de qua nunc loqui
non debeo: forsitam alibi de ea dicere.

Queritur 3.° An causa necessaria debite applica
ta agat quantum potest? Resp.° afirmative. Ratio est, quia si
minus causaret quam potest, non causaret necessario: nam adhuc
posita suficienti aplicatione, posset causare, et non causare: Causa
autem necessario causans, non potest non causare. Confirmata. Cau
sa necessaria non solum est necessaria per habitudinem ad alliquod
esse efectus, sed ad omne: Ergo sicut debite applicata non potest non
producere alliquod esse efectus, ita non potest non producere
omne: quod est causare quantum potest. Quare, si omnes
adsunt conditiones ad causandum necessarie, causa nece
ssaria causat secundum totam suam virtutem. Sine causa
sic causans producit efec

Queritur 4.° posit ne idem esse sui ipsius

causa. Respondeo non posse secundum idem; posse secundum diversa. Prima pars patet evidenter. Nam simul, et secundum idem esset dependens, et independens; prius, et posterius; in actu, et in potentia sive causa, et non; quia non haberet aliam causam; et ab alio, a quo esset factum. Negram esset impossibile quod sibi communicaret terminum. Secunda pars etiam est certa. Nam vivens sibi per nutritionem unit alimentum, et facit dissimile. Item homo per unam manum calefacit aliam. et similiter in pluribus alijs.

Quaeritur 5.o an agens, et passum debeant esse diversa? Respondeo affirmative. quoniam agens debet esse in actu, et passum in potentia. Nam si utrumque est in actu, nulla est ratio in qua agens sufficiat sibi passum, ad dandum illi esse. Item. In duobus similibus, non posset unum potius quam aliud, agere in alterum: et sic nunquam in se invicem agerent. Et confirmatur. nam quodlibet haberet quod posset ab altero recipere. Hinc agens non potest agere in sibi simile.

Quaeritur 6.o Quae distinctio sufficiat inter agens, et passum. suppono aliqualiter distingui: nempe ss diversa. Dico 1.o inter agens, et passum non necessaria distinctio quantum ad supposita. Ratio est; quia idem potest esse causa sui ipsius secundum diversa. Unde saepe accidit, quod idem secundum unam partem sit movens, et secundum aliam motum.

Animam enim movet unam partem per alliam. Duo Dicam non e necessaria ad comunem causae efficientis rationem distinctio alliqua realis inter virtutem activam, et passivam. Patet ex dictis. Nam supra, distinctione scilicet 1a provavimus propria accidentia provenire effective a substantia et actiones a potentijs in quibus recipiuntur. Sufficit itaque, quod alliquid secundum quod est in actu efficiat, et quatenus in potentia patiatur, seu recipiat. Quod autem maior saepe distinctio requiratur, provenit ex peculiari causae conditione, et ex singulis sumi potest.

Quaeritur 1o an agens agendo repatiatur, Resp. id saepe contingere, et patet ex dictis: ostendimus enim, posse duo agentia esse sibi invicem causas interdum, sicut secundum diversa; quod sine realtione invices, et repassione alterius intelligi non potest.

Quaeritur 2o. an agens debeat esse maioris virtutis, quam sit resistentia passi? Resp. affirmative. Et ratio est clara nam quod saepe agens non consequatur suum effectum, provenit ex resistentia passi, quae vel est maior, quam virtus illius vel equalis; et quorum sunt vires equales nullus vincit.

Quaeritur 3o. an causa remota sit proprie causa effectus causae proximae? Resp. negative. Nam non vere, et proprie non influit in effectum, quem sufficienter continet et causa proxima, a cuius influxu unice pendet. Unde ablata causa remota non minus potens est in effectu causa proxima, ac si illa existeret,

Idat ee. nec alliquid e proprie efectus eius, q illud per sua actionem n tendit: Causa autem remota n intendit per se efectum proximus: Imo nec istam producit quatenus formaliter e principium proprii efectus. Dicitur tamen causa efectus sui efectus, quia dedit ei virtutem agendi. Et hoc e illud, causa causæ e causa causati.

Queritur 4o. An detur Creatura potentia obedienti alius ad agendum, et patiendum? Resp. afirmative. nec illa potentia n e allud, quam ipsa creatura pro ut positive subiecta Divine Volumptati, ordine ad eliciendos actus, et recipiendas forma supra suam virtutem: Constat autem q Deus multa tum Creaturis, tum per creaturas operatur, que omnem vim, et capacitate naturalem excedunt. Neque hoc alliqua adhuc apparens invenitur contradictio.

Queri etiam potest, a quibus causis efectus conservetur. Sed hoc fortasse oportunius tractatur, ubi agitur de causa increata conservante. Item, queri etiam poset, an debeat causa ee conveniencia passo, et agat. Hæc questio, quamvis sit Metaphisica, nam omnem causam eficientem comprehendit, Connulto Phisica tractatur; quoniam precipue dubitandi raciones ex illa sumuntur.

APENDIX. DE Causis per accidens.

Quemadmodum hæc scientia non agit per se de ente per accidens, ita neque de huiusmodi causis. Sed tamen omnino prætereunda non est earum consideratio. Utilis enim quandoque est, et forsan non semel necessaria tum Philosopho, tum Theologo. Atque ea magis intellectus firmatur propriarum causarum cognitione. De causis autem per accidens mihi visum fuit solum peculiarem hoc loco disputationem instituere. Nunc vero satius videtur apendicem loco disputationis scribere: Scilicet, quasi quid dictis ad dictum, et potest non propter se esset propter alia quæsitum. Et intentio mea est, ea brevissime colligere, quæ propria et certa huius loci videntur.

Causa autem per accidens sumitur modo pro eo ad quod præter intentionem sequitur aliquis effectus. Nam causa per se ei oposita, semper agit ex intentione finis illius præter cuius accidit effectus non intentus est causa eius per accidens. Et est triplex, Casus, Fortuna et Fatum; de quibus varii fuerunt Gentilium x id errores. Quos tamen nec refellere vacat, nec referre. Quidnam quæ plures feliciter fecerunt.

Casus vero, modo pro propria quam causa significat effectum, qui præter intentum coniungitur effectui per se. Sed communiter accipitur pro causa, cui accidit talis effectus. Definitur autem, Causa efficiens per accidens in his, quæ propter finem fiunt in minori parte. Fortuna vero, causa efficiens per accidens in his, quæ per electionem fiunt, et raro contingunt. Unde videtur patet, quod

fortuna et casus differunt, quia illa non dicitur nisi de causis liberis: Casus vero etiam allijs agentibus invenitur. Unde differunt, quatenus casus ad plura se extendit, quam fortuna.

Dicuntur autem causæ efficientes: quoniam ad hoc reducuntur. nam vel est causa eorum, quæ sunt a natura, vel eorum quæ sunt ab intelligentia. Causa enim naturalis, et libera denominantur fortuna, et casus ab effectibus fortuitis et casualibus. Neque aliud est fortuna, et casus, quam causæ efficientes denominatæ ab huiusmodi effectibus. Dicitur etiam in his definitionibus in minori parte, et in his quæ raro contingunt, quia effectus, qui frequenter eveniunt licet non per se non sunt fortuiti, nec casuales, quoniam ut semper ait S. Th. 2º Physicorum, lectione 8.ª quod frequenter conveniunt effectus, cadit sub eadem intentione. Stultum est enim dicere quod alliquis intendat alliquid, et non vellit illud, quod frequenter, vel semper adiungitur.

Unde effectus casualis, aut fortuitus non est nisi, qui posita causa, et effectu per se huius, accidit raro. Et ideo quia fossuræ Sepulchri raro accidit inventio Thesauri, hoc dicitur casus; et similiter percussio transeuntis a lapide deorsum tendente. Et quia effectus casualis, aut fortuitus talis est per respectum ad causam, cui accidit præter suum intentum, atque præter alliquam scientiam eius, aut opinionem: effectus qui respectu unius est casualis, non est respectu alterius, qui de illo habet scientiam. Sic concursus servorum exemplum D. Th. est,

1a 2ae q. 116 a. 1 art. 1: Quos Dominus mittit per diversas vias procedentes, non aliter, ergo, nisi invicem occurrendo, perventuros ad quos mittuntur, ipsis tamen de concursu nec scientibus, nec cogitantibus: illis est casualis, non Domino. Unde cum nihil possit evenire, quod Dei providentiam subterfugiat; nullus possibilis est respectu Dei huiusmodi effectus. nihil enim fieri potest, Deo non volente, aut permittente.

Hinc quo magis alliquis praeesset, ac provideret de futuris, minus ei accidunt fortuita, quocirca dictum est ab Aristotele, quod ubi plus est intellectus, ibi minus est de fortuna. Atque ad hunc sensum vere dicitur, quod homines tardiores ingenio magis sunt fortunati, quam sapientes, et prudentes. Quanto enim, ait D. Th. ubi supra alliquid magis subiicitur intellectui, tanto minus subiacet fortunae; propterea quod minus fortuita accidunt Senibus, quam Iuvenibus; Senibus inquam, hoc nomine dignis. Et minus Angelo, quam homini, inquam Angelo: nam et fortuna locum habet in Angelis: raro tamen. Et certe potest. Cum enim Angelus Custos movet hominem sibi commissum ut ad ecclesiam eat, et hic obviam sibi inimicum interficit; hic effectus fortuitus est Angelo, cum praeter intentionem eius sit, et scientiam. Quod si in Angelis fortuna locum habet, certe in corporibus coelestibus casus habebit. Sic interitus hominis per fulmen casualis est corpori celesti fulmen causanti.

fortuna similiter casus dividitur in bonam et malam bona est qua alliquod bonum contingit, mala qua malum. Illa autem sequitur maximum bonum dicitur eufortunium; qua vero sequitur magnum malum dicitur infortunium. Fortuna (similiter casus) dicitur indeterminata; quia eidem rei possunt accidere infinita: Occulta quia per effectum, qui est praeter intentionem non facit, non possumus in cognitionem venire: et quia non operatur secundum rationem dicitur ceca: item volubilis, eo quod operatur inconstanter. constans immutabilitate, et frequenter in adversis; mala enim fortuna vicina est.

Fatum nomen olim pro Christianis odiosum propter infidelium deliria Catholice significat ordinem, et connexionem causarum secundarum ad sequentium divinam providentiam. Illud sic definit Doctores, apud S. Thomam opusculo 28, articulo 2.° fatum est dispositio inherens mobilibus, per quam providentia suis quecumque tribuit ordinibus. Fatum igitur importat dispositionem causarum, et ex pedet dispositarum ex Divina providentia, et talis effectus sequatur. effectuum autem ordinatio potest dupliciter considerari, ut notat S. Thomas citato articulo 2.°; v. secundum quod est in Deo; et sic vocatur providentia: v. quatenus est in causis secundis a Deo ordinatis, et prout ab illo dependent; et sic habet rationem fati nullam tamen Divina providentia infert causis secundis necessitatem; sed ipsis secundum suas naturas agentibus uritur ad suos effectus exequendos. Et quia illae sunt mobiles, fatum, secundum quod eius subest est immobile, id est, quod Deus prescivit futurum erit. sed secundum considerationem causarum secundarum est mobile. Ex dictis patet, quod effectus fatalis est, qui resultat ex causis secundis secundum ordinem, et dispositionem Dei, et respectu cuius, sicut nulla est fortuna, vel casus ita nec fatum: fatalis namque effectus non fit praeter eius scientiam, aut intentionem.

Supposito ter hoc quid sit monstrum? Resp. monstrum communiter sumptum ee effectum in co deficientem a fine, vel loc. Unde monstrum e peccatum morib: Domum notabiliter deficiens ab arte et artificialib; et hermaphrodita et naturalib. Monstrum proprie dictum e effectus nature a solita et recta secundum speciem dispositione notabiliter degenerans. Unde peccatum nature dicitur. Ut autem alliquid monstrum dicatur, requiritur q raro contingat: si enim freq. aut semper eodem modo fit n deficit a solita dispositione. Unde licet Pygmei monstra sint respectu alliorum hominum, et alliis regionib n tamen in sua. Monstrum e multiplex. Primo ratione sexus, ut dum utrumq habet, ut cum hermaphrodite. 2o ratione quantitatis, ut si homo inter nos gigas nascatur. 3o ratione qualitatis, ut si inter nos homo nascatur niger ex albis parentib. 4o ratione figure, ut si nascatur homo incedens more canis, vel canis more hominis. 5o ratione situs partium, ut si haberet caput in pectore. 6o Ratione pluralitatis partium, ut si haberet quatuor brachia; 7o ratione defectus, ut si nasceretur cum uno pede.

Cause monstri sunt varie. 1o defectus seminum, que propter debilitatem virtutis n perducunt fetum ad debitam perfectionem. 2o nimia seminum copia. 3o diversarum specierum seminum confusio. 4o nimia seminis in matrice compressio. Unde fit, q homines in corpore nascantur, vel n debite staturę. 5o nimia primarum qualitatum intemperies, ut frigoris caloris. 6o Astrorum influxus, regionum situs, etc. 7o imaginatio parentum, de qua mira referunt AA. 8o Dei providentia monstra sepe ad alliquos fines ordinat singulares, ut peccata puniat, ut calamitatis premoneat etc. Unde monstrum a monstrando dicitur.

Ex dictis n erit difficile intelligere q monstrum, cum sit effectus nature a fine deviantis, n intenditur per se a natura; licet dici posset aliqualiter per se intentum ob scilicet ine quib n fieret species. Set tamen cum proprie n fit propter finem proprie n e per se intentum a natura, cuius nunquam defectus est finis.

EGO_ sum
ME_ TAphi
...si_ ca.....
ETMI HI FI_
nis_ _ _ FVIT
IMPOSITVS,
DIE 12 MAI
anno
Dni..
1732

EX. BIBLIOTHECA COMPOSTELLANAE